MARIJAS VARGAS LJOSA

ŽALI NAMAI

MARIJAS VARGAS LJOSA

ŽALI NAMAI

ROMANAS

Iš rusų kalbos vertė
JONAS ŽEMAITIS

VILNIUS 1973

МАРИО ВАРГАС ЛЬОСА **Зеленый дом**
Издательство «Прогресс», Москва, 1971

Patrisijai

PIRMA DALIS

SERŽANTAS DIRSTELI į motiną Patrosiniją — sparva vis ten pat. Valtis supasi drumzliname vandeny, medžių sienos abipus skleidžia karštą, lipnų tvaiką. Pasislėpę palmių lapų stoginėje nuo žalsvai geltonos vidurdienio saulės, nuogi lig juosmens miega gvardiečiai: Mažius pasidėjęs galvą Griaumedžiui ant pilvo, Blondino kūnu srūte srūva prakaitas. Juodaodis knarkia išsižiojęs. Valtį eskortuoja debesys moskitų, tarp miegančiųjų plasnoja peteliškės, siuva vapsvos, riebios musės. Motoras vienodai gaudžia, slopsta, gaudžia vėl, locmanas Njevesas kairiąja ranka sukioja vairą, dešinėje laiko cigaretę, ir bronzinis jo veidas po šiaudine skrybėle visai ramus. Keista, kodėl šie vietiniai neprakaituoja taip, kaip visi žmonės? Motina Anchelika guli paskuigalyje užsimerkusi, jos veidas išvagotas gausybės raukšlių; retkarčiais ji liežuvio galiuku nulaižo prakaitą nuo viršutinės lūpos ir išspiauna. Vargšė senutė, per daug varginanti jai ši kelionė. Sparva suplazda mėlynais sparneliais, lengvai pakyla nuo motinos Patrosinijos paraudusios kaktos, ratuodama išnyksta akinančiai baltoje šviesoje, ir locmanas ruošiasi gesinti motorą — atplaukėm, seržante, už šitos progumos Čikajisas. Bet seržantui širdis sakyte sako, jog ten nieko neras. Motoras nutyla, vienuolės ir gvardiečiai atsimerkia, pakelia galvas, dairosi. Locmanas Njevesas iriasi stačias, užgriebdamas irklu čia iš kairės, čia iš dešinės, valtis tyliai artėja prie kranto, gvardiečiai stojasi, apsivelka palaidines, dedasi kepes, taisosi getrus. Už upės vingio dešiniajame krante

augmenijos siena netikėtai prasiskiria, ir laukymėje pasirodo lopinėlis rausvos žemės — gili raguva leidžiasi iki pat nediduko užtakio, aptraukto maurais, prigriozdinto akmenų, prižėlusio nendrių ir paparčių. Pakrantėje nematyti nė vienos kanojos, raguvoj — nė vieno žmogaus. Valtis dunksteli į seklumą, Njevesas ir gvardiečiai iššoka ir šlepsi per pilką kaip švinas purvą. Nė gyvos dvasios, teisybę mangačiai * sako — širdis nemeluoja. Seržantas linkso pirmagaly, locmanas ir gvardiečiai tempia valtį į kraštą. Tegu padeda motinėlėms, tegu susiima po du už rankų ir perneša jas, kad nesušlaptų. Motina Anchelika išdidžiai sėda Juodaodžiui ir Griaumedžiui ant rankų, motina Patrosinija, kai Mažius ir Blondinas susiima už rankų ir prieina, valandėlę lūkuriuoja, dar nesiryžta, o sėsdama parausta kaip vėžys. Gvardiečiai svyrinėdami perbrenda seklumą ir nuleidžia vienuoles ant žemės toje vietoje, kur baigiasi purvynė. Seržantas iššoka ir prieina prie skardžio krašto, o motina Anchelika jau ryžtingai kopia į šlaitą, motina Patrosinija — iš paskos, abi ropščia keturpėsčios ir pranyksta rausvų dulkių debesyje. Žemė raguvoje puri, seržantas ir gvardiečiai kas žingsnis prasmenga iki kelių, eina susikūprinę, kone trilinki, springdami dulkėmis, prisidengę burnas nosinėmis, Griaumedis prunkščia ir spiaudo. Viršuje jie nupurto vienas kitą, ir seržantas apsidairo: apskrita laukymė, saujelė lūšnų su kūgiškais stogais, siauros maniokų ir bananų ežios, o aplinkui tankus miškas. Tarp lūšnų — medeliai su nukarusiais nuo šakų pailgais krepšiais — paukarų ** lizdais. Sakė jis motinai Anchelikai, o ji — ne, negali būti, dabar pačios mato — nė dvasios. Bet motina Anchelika trepsi šen, trepsi ten, įeina į vieną lūšną, išeina, dirsteli į kitą, pliaukši delnais, baidydama muses, nė sekundės nenustovi vietoje ir iš tolo pro dulkes atrodo ne senutė, o vaikščiojantis abitas, nenustygstantis šešėlis. Motina Patrosinija, priešingai, stovi kaip nudiegta, panėrusi rankas abito klostėse, ir vedžioja akimis po tuščią kaimelį. Sujuda medžių šakos, ir pakyla būrys paukščių žaliais sparnais, juodais snapais ir mėlynais gūžiais, šaižiai krykaudami, jie sukasi virš apleistų Čikajiso trobelių, o gvardiečiai ir vienuolės žiūri į paukščius, kol jie dingsta brūzgynuose, po to kokią valandėlę

---

* Mangačiai — Pjuros miesto Mangačerijos kvartalo, kuriame gyvena daugiausia indėnai ir metisai, gyventojai.

** Paukaras — miško paukštis, paplitęs Peru selvoje.

dar klausosi tolstančio jų riksmo. Čia esama ir papūgėlių, tą reikia turėti galvoje, jeigu pritrūktų maisto. Bet jų prisivalgęs, motinėle, gali apsirgti dezinterija, arba, paprastai šnekant, suviduriuoti. Iš raguvos kyšteli šiaudinė skrybėlė, ir pasirodo įdegęs locmano Njeveso veidas — va kaip išsigando agvarunai *, motinėlės. Na ir užsispyrėlės,— ar joms sakyk, ar sienai. Motina Anchelika prieina artyn, pažiūri į vieną, į kitą pusę savo mažomis, tarp raukšlių įlindusiomis akutėmis ir kaišioja seržantui po nosim gyslotas, išdžiūvusias rankas, nubertas rudų šlakų,— žmonės kažkur čia, netoliese, jokių daiktų nepasiėmę, reikia lukterėti, pareis. Gvardiečiai susižvalgo, seržantas užsirūko cigaretę, du paukarai sklando virš galvų, ir juodos paauksuotos jų plunksnos blizga lyg drėgnos. Va ir paukšteliai, visko yra Čikajise. Tik agvarunų nebėr, juokiasi Griaumedis. Reikėjo iš netyčių juos užklupti. Motina Anchelika sunkiai šnopuoja — argi motinėlė jų nepažįsta? — kuokštelis žilų plaukų jai ant smakro vos vos kruščioja,— žmonių jie bijo, va ir slepiasi, nėra ko manyti, kad sugrįš, kol krikščionys nepasišalins, nė nosies jie neiškiš. Maža, apvali motina Patrosinija irgi čia, tarp Blondino ir Juodaodžio. Bet juk pernai agvarunai nesislapstė, juos pasitiko ir dar pavaišino šviežutėmis gamitanomis **, negi seržantas neprisimena? Bet tada jie nežinojo, ko mes čia, o dabar jau žino, motinėle Patrosinija, nereikia šito pamiršti. Gvardiečiai ir locmanas Njevesas susėda ant žemės ir aunasi kojas, Juodaodis atsisuka gertuvės dangtelį, geria ir atsidūsta. Motina Anchelika pakelia galvą — įsakyk pastatyti palapines, seržante,— kakta suraukta,— ištempti tinklus nuo moskitų,— žvilgsnis ramus,— reikės palaukti, kol sugrįš agvarunai,— balsas prikimęs, — ir nėr čia ko gižti, ji žino, ką daro. Seržantas numeta cigaretę ir sutrypia koja — nieko nepadarysi, vyručiai, kelkit. Ir nei iš šio, nei iš to — kud-kudakšt, iš krūmų iššoka višta, Blondinas ir Mažius suklykia iš džiaugsmo,— višta juoda,— puola prie jos, — kanapėta,— pagauna, bet motina Anchelika žaibuoja akimis — banditai, ką jie čia daro, grūmoja kumščiu — argi jų ta višta, tegul tučtuojau paleidžia, ir seržantas — paleiskit, bet, motinėlės, jeigu jie mano čia likti, reikia valgymo, negi mirsi badu. Motina Anchelika neleis nepadoriai

---

* Agvarunai — indėnų gentis, gyvenanti abiejuose Maranjono upės krantuose, Peru šiaurės vakaruose.

** Gamitana — stambi Amazonės baseino upių žuvis.

elgtis, argi agvarunai jais pasitikės, jeigu vištas jų pradės vogti? Ir apvalaus veido raudonskruostė motina Patrosìnija jai pritaria — vagi — dievą rūstini, negi seržantas jau pamiršo dievo įsakymus. Višta strykteli žemėn, kudakuoja, plasnoja sparnais, nurūksta, krypuodama į šonus, seržantas gūžteli pečiais — ko jos apgaudinėja save, jei tuos žmones pažįsta taip pat, kaip ir jis, o gal net geriau. Gvardiečiai patraukia prie raguvos, medžiuose vėl tarška papūgos ir paukarai, dūzgia vabzdžiai, lengvas vėjelis judina jarinų * lapus ant lūšnų stogų. Seržantas atsilaido getrus ir kažką piktai murma pro dantis, suraukęs lūpas, ir locmanas Njevesas bičiuliškai plekšnoja jam per petį — tegu seržantas negadina sau kraujo ir nusiramina. Seržantas vogčiomis kinkteli galva į vienuoles — toks darbas, donai Adrianai, ir patį velnią išvarytų iš kantrybės. Motiną Anchеliką kamuoja troškulys ir po truputį krečia šaltis,— dvasia jos dar žvali, bet kūnas jau visai sumenkęs, motina Patrosinija, o ta — ne, tegu motina Anchelika taip nesako, tuoj pat gvardiečiai ištemps palapines, ji išgers limonado ir atsigaus, pamatys, kad bus geriau. Ar tik ne apie jį jodvi kuždasi? Seržantas probėgšmais apžvelgia apylinkę. Mano, jisai kvailys? Jis vėduojasi kepe — tai vištos! — ir tuoj sako locmanui Njevesui — išauklėti žmonės prie kitų nesišnabžda, o tas jam — žiūrėkit, seržante, gvardiečiai bėga atgal. Kanojos? Taip, patvirtina Juodaodis. Su agvarunais? Ir Blondinas — taip, ponas seržante, ir Mažius — taip, ir Griaumedis, ir vienuolės — taip, taip, ir kiekvienas ko nors klausia, ima nerimauti, ir seržantas įsako Blondinui grįžti prie raguvos, žiūrėti, ką darys agvarunai, ir įspėti jį, jeigu šie pradės kopti, o kitiems — įsmukti kur, ir locmanas Njevesas surenka nuo žemės getrus ir šautuvus. Gvardiečiai ir seržantas sueina į arčiausią lūšną, bet vienuolės lieka kur buvusios. Tegu ir motinėlės kur pasislepia, greičiau, motina Patrosinija, motina Anchelika. Jodvi žiūri į viena kitą, kuždasi, mindžikuoja vietoje, pagaliau nueina į lūšną priešais. Blondinas, pasislėpęs krūme, rodo pirštu į upę — jau išlipa, seržante, riša kanojas, kopia, ponas seržante, o seržantas — bobos jūs, tegu Blondinas bėga čia ir smunka kur, ko jis vėpso. Griaumedis ir Mažius, kniūpsti, žiūri pro plyšius iš čiontos ** karčių suręstoje

———————

* Jarina — tokia palmė. Jos lapais Peru kaimuose paprastai dengiami stogai.

** Čionta — tokia palmė.

sienoje, Juodaodis ir locmanas Njevesas stovi vidury aslos, o Blondinas atbėgęs pritupia šalia seržanto. Ana jie, motinėle Anchelika, ana jie, ir kas, kad motina Anchelika sena, jos akys dar šviesios, motina Patrosinija juos pati mato, jie šešiese. Pirma eina senė ilgais kaltūnais, glebniomis krūtimis, nukarusiomis iki juostos, nešvariu baltu raiščiu per klubus. Paskui ją — du nedidukai, pilvoti, neaiškaus amžiaus vyrai, užkritusiais ant akių plaukų kuokštais, plonomis kaip degtukai kojomis, nuogais užpakaliais, tik iš priekio prisidengę geltonu skuduru, parištu lianomis. Nešasi jie po kelias bananų kekes. Paskui seka dvi mergaitės su plaušų vainikėliais, vienai nosyje auskaras, o kita — su antkakliu. Abi visai plikos, kaip ir berniukas, kuris tipena iš paskos,— matyt, pats jauniausias ir liesiausias. Jie žiūri į tuščią aikštę, moteris žiopčioja, vyrai linksi galva. Gal išeiti ir užkalbinti juos, motinėle Anchelika? O seržantas — taip, vienuolės išeina, dėmesio, vyručiai. Šešios galvos krypteli tuo pačiu metu ir sustingsta. Vienuolės šypsodamosi ramiai žingsniuoja prie agvarunų, o tie glaudžiasi į krūvą, ir netrukus jų kūnai jau susispaudę į vieną žemės spalvos masę. Šešios poros akių subestos į du tamsius abitus, kurie tarsi plaukte plaukia prie agvarunų, ir — jeigu jie užsiožiuos, teks išbėgti lauk, tik nešaudykit, vyručiai, šiukštu jų negąsdinkit. Jie prisileidžia motinas, ponas seržante, Blondinas manė, kad jie spruks, vos pamatę vienuoles. O kokios dailios mergytės, kokios jaunučiukės, ar ne, ponas seržante? Iš Griaumedžio nelauk doros! Vienuolės sustoja, ir tą akimirką mergaitės pradeda trauktis atatupstos, išskečia rankas ir kabinasi senei į kojas, ir ta tuoj pat muša delnu joms per pečius, ir nuo kiekvieno smūgio jos nukarusios krūtys krūpčioja ir maskatuoja. Gink dieve nuo tokių krūtų! O motina Anchelika kažką nesavu balsu sušunka, nusispiauna, ima berti gergždžiančius, švogždžiančius, švilpiančius garsus, dar nusispiauna ir vėl karingai trata, o jos rankos iškilmingai braižo ore nesuprantamus ženklus priešais pastėrusius, išblyškusius, abejingus agvarunų veidus. Motinėlė, mat, vyručiai, marmaliuoja pagoniškai ir spiaudo visai kaip čiunčiai *. Tur būt, jiems patinka, ponas seržante, kad krikščionė kalba kaip jie, tik ramiau, vyručiai, dar išgirs ir išsigąs. Motinos Anchelikos balsas, sodrus ir kapotas, lūšnoje gerai girdėti,

---

* Čiunčiai — bendras selvoje gyvenančių indėnų pavadinimas.

ir štai jau Juodaodis ir locmanas Njevesas, taip pat priploję kaktas prie sienos, žvelgia pro plyšį. Motina Anchelika su motina Patrosinija ir agvarunų vyrai šypsosi, pagarbiai lankstosi,— šitaip mikliai ji apmovė juos, vyručiai, būk tu šitokiai apsukriai vienuoliūkštei. Ji nemažiau ir prakutus, ar žinąs seržantas, kad misijoje jos dieną naktį mokosi? Geriau, Mažiau, jos dieną naktį ten už nuodėmes mūsų melstųsi. Motina Patrosinija šypsosi senei, bet toji, nusisukusi į šoną ir vis susiraukusi, laiko už pečių mergaites. Visi kažką vapalioja, ponas seržante, lyg ir šneka. Motina Anchelika ir tuodu vyrai vaiposi, skeryčioja rankomis, spiaudo ant žemės, pertraukia vieni kitus, ir staiga visi trys vaikai išsisuka iš senės, ima gainiotis ir kvatoti. Ir vaikiščias tas, vyručiai, žiū, jau įsispoksojo į jų pusę ir akių neatplėšia. Ar pastebėjo seržantas, koks jis dvėsena? Galva didelė, o liemuo menkut menkutėlis,— nei pridėsi, nei atimsi, voriukas, ir tiek. Didelės vaiko akys iš po kupetos plaukų, užkritusių ant kaktos, smeigte įsmeigtos į lūšną. Tiek įdegęs, kad juodas it vabalas, kojos kreivos ir gyslotos. Tik staiga iškelia ranką ir sušunka,— velnio išpera, girdite, vyručiai, įžiūrėjo, ponas seržante, ir lūšnoje viskas virsta aukštyn kojomis, gvardiečiai keiksnojasi, stumdosi ir klupdami išsiverčia laukan, agvarunai sugargaliuoja kažką iš gomurio. Tegu nuleidžia šautuvus, stuobriai netašyti, piktai mojuoja kareiviams motina Anchelika, įkrės jiems leitenantas. Mergaitės glaudžiasi prie senės, suremia nosis į suglebusias jos krūtis, o vaikiščias stovi nustėręs pusiaukelėj tarp gvardiečių ir vienuolių. Vienam agvarunui iškrinta iš rankų bananų kekė, kažkur sukudakuoja višta. Locmanas Njevesas stovi ant lūšnos slenksčio su cigarete dantyse, atsismaukęs ant pakaušio šiaudinę skrybėlę. Ką seržantas daro, ir motina Anchelika net pašoka iš pykčio — ko jis kišasi, kai niekas jo neprašo? Taip, bet, jeigu jie nuleis šautuvus, laukinių nė kvapo neliks, motinėle Anchelika, bet ji parodo jam strazdanotą savo kumštį, ir seržantas — nuleiskit šautuvus, vyručiai. Motina Anchelika vėl kalbina agvarunus, ji aiškina jiems švelniai, bet įsakmiai, ištiesusi rankas, braižo ore kažkokius ženklus, ir sustingę vyrų veidai pamažu atsileidžia, ir štai jau puse lūpų atsakinėja jai, o ji šypsosi ir, pasiryžusi žūt būt pasiekti savo, mala ir mala kažką. Vaikiūkštis prieina prie gvardiečių, uosto šautuvus, prideda pirštą. Griaumedis sprigteli jam į kaktą, jis suspigęs atšoka,— išsigando kekšius, ir Griaume-

džiui iš juoko dreba pilvas, dvigubas smakras ir žandai. Motina Patrosinija net išbąla — begėdis, ką jis čia blevyzgoja, nejaugi jis, nepraustaburnis, nė kiek jų negerbia, ir Griaumedis — atsiprašau,— susigėdęs nuleidžia savo bulišką galvą,— netyčia išsprūdo, motinėle Patrosinija, nesuvaldžiau liežuvio. Mergaitės ir berniūkštis trinasi tarp gvardiečių, apžiūrinėja juos, baksnoja pirštais. Motina Anchelika ir tie du agvarunai draugiškai šnekučiuojasi, tolumoj dar spindi saulė, tačiau virš miško auga kitas miškas, balti galviniai debesys — bus lietaus. Juos va ką tik išplūdo motina Anchelika, o jie — nė žodžio. Motina Patrosinija juokiasi — kvailiuk, stuobrys — ne keiksmažodis, stuobrys irgi medis, kietas kaip jo galva, o motina Anchelika atsisuka į seržantą — jie pavalgys drauge, tegu atneša dovanas ir limonadą. Jis pritaria ir, parodęs į raguvą, įsako Mažiui ir Blondinui — kalė toji vienuolė, vyručiai, puotos užsimanė — žalių bananų ir žalios žuvies. Vaikai zuja aplink Griaumedį, Juodaodį ir locmaną Njevesą, o motina Anchelika, senė ir vyrai sukloja ant žemės bananų lapus, atitempia iš lūšnų molinių indų ir maniokų, užkuria ugnį, susuka į lapus bagrus ir bokačikas *, suriša juos lianomis ir suneša prie ugnies. Nejaugi, seržante, jie lauks kitų? Tam laukimui galo nebus,— locmanas Njevesas švysteli nuorūką — kiti negrįš, jeigu išėjo, vadinasi, nenorėjo svečių, žiūrėk, dar ir šitie padus parodys. Taip, seržantas viską mato, bet su vienuolėmis geriau nesiginčyk. Mažius ir Blondinas grįžta su krepšiais ir termosais, vienuolės, agvarunai ir gvardiečiai apsėda ratu bananų lapus, senė, pliaukšėdama delnais, vaiko vabzdžius. Motina Anchelika dalija dovanas, ir agvarunai jas ima be didelio džiaugsmo, tačiau paskui, kai vienuolės ir gvardiečiai pradeda valgyti žuvis, gabalus atsiplėšdami pirštais, abudu vyrai, nė nepažvelgę į vienas kitą, prasidaro krepšius, švelniai glosto veidrodėlius, narsto karolius, dabar ir senės akyse įsižiebia godumo kibirkštėlės. Mergiūkštės pešasi dėl butelio, vaikiščias žvėriškai žiaumoja, o seržantas — velniai rautų, ko gero, susuks pilvą, paleis vidurius, išpamps visas kaip vampyras, kūną išbers šunvotės, pratruks ir ims pūliuoti. Jis laiko prie lūpų gabalėlį žuvies, mirkčioja, ir Juodaodis, Mažius ir Blondinas taip pat viepiasi šlykštėdamiesi, motina Patrosinija užsimerkia, nuryja, raukosi iš pasibiaurėji-

---

* Bagrai ir bokačikos — žuvys, kurių apstu Amazonės vandenyse.

mo, ir tiktai locmanas Njevesas ir motina Anchelika tiesia ir tiesia rankas prie bananų lapų, drasko į gabalus baltą mėsą ir, išrinkę ašakas, gardžiuodamiesi kemša ją į burną. Visi čionykščiai kažkuo panašūs į čiunčius, net vienuolės, ypač kai valgo. Seržantas atsirūgsta, visi į jį sužiūra, ir jis sumišęs ima kosėti. Agvarunai, apsikarstę karoliais, puikuojasi vienas prieš kitą. Raudoni kaip granatas stiklo rutuliukai labai gražu prie tatuiruotės, dabinančios krūtinę, tam vyrui, kuriam ant vienos rankos šešis kartus apsuktas rožančius, o ant kitos — tris. Kada jie išplauks, motinėle Anchelika? Gvardiečiai žiūri į seržantą, agvarunai liaujasi kramsnoję. Mergaitės nedrąsiai paliečia spindinčius karolius ir apyrankes. Reikia lukterėti kitų, seržante. Agvarunas su tatuiruote kažką kalba, ir motina Anchelika — va, matot, seržante, jūs juos užgaunat, valgykit ir nesivaipykit. Jis neturi apetito, bet norėtų kažką pasakyti — motina Anchelika, jie nebegali ilgiau pasilikti Čikajise. Motina Anchelika pilna burna — seržantas čia pasiųstas padėti joms,— jos maža tvirta ranka suspaudžia kaklelį termoso su limonadu,— o ne komanduoti. Klauskit Mažių, jis girdėjo, ką sakė leitenantas, ir Mažius — kad jie sugrįžtų ne vėliau kaip po savaitės, motinėle. Praėjo jau penkios dienos, o kiek sugaišime beplaukdami atgal, donai Adrianai? Tris dienas, jeigu neužklups lietus. Va, matot, jis čia niekuo dėtas, toks įsakymas, motinėle. Tuo pat metu protarpiais girdėti ir gomurinė agvarunų kalba: vyrai garsiai šnekučiuojasi, sprendžiant iš gestų, sulygina savo apyrankes. Motina Patrosinija nuryja kąsnį ir atsimerkia — o jeigu kiti negrįš? O jeigu jie sugrįš tik po mėnesio? Žinoma, čia galima tik spėlioti,— ji vėl užsimerkia,— gal būt, ji klysta,— ir nuryja. Motina Anchelika niaukiasi, veidas dar labiau susiraukia, ranka timpčioja kuokštelį žilų plaukų ant smakro. Seržantas siurbteli gurkšnį iš gertuvės. Blogiau nei ricina, čia ir kaitra ne tokia, kaip jų krašte, čia viskas švinksta. Griaumedis ir Blodinas išvirtę aukštielninki, užsimaukšlinę ant akių kepes, ir Mažius klausia — ar kas yra matęs nors vieną tų pabaisų, apie kurias užsiminė donas Adrianas, ir Juodaodis pertraukia — teisybė, tegu donas Adrianas kalba, tegu pasakoja, kas jos per vienos. Tai pusė žuvies, pusė moters, gyvena jos užtakių sietuvose, lūkuriuodamos skenduolių, ir, vos tik apsiverčia kanoja, stveria žmones ir nusitempia į povandeninius savo rūmus. Paguldo juos į hamakus, nunertus ne iš džiuto, o iš gyvačių, ir

ten smaginasi su jais, o motina Patrosinija — jau vėl pradedat pagoniškus tauškalus? Ne, ne. Ir dar mano esą krikščionys? Anaiptol, motinėle, jie kalbėjo apie orus, užeis lietus, ar ne. Motina Anchelika, sunėrusi rankas ant pilvo, pasilenkia prie agvarunų, kažką įrodinėja jiems lipšniu balsu, be paliovos šypsodamasi, ir vyrai, nė nekrustelėję iš vietos, pamažu išsitempia, tiesia kaklus lyg gervės, kada, šildydamosi saulės atokaitoje prie upės, staiga pamato toli laivo dūmelį, ir iš nuostabos išsiplečia jų vyzdžiai, o vieno jų krūtinė čia išsitempia, čia įdumba, ir tatuiruotė, čia ryškėja, čia ištyžta, ir abu palengva svyra prie motinos Anchelikos, rūstūs, be žado, o kaltūnuotoji senė išskėstom rankom griebia mergaites. Berniūkštis vis dar kemša. Dėmesio, vyručiai, dabar mūsų eilė. Locmanas, Mažius ir Juodaodis tyli kaip žemė. Blondinas pakyla ir niūkteli Griaumedžiui į pašonę, vienas agvarunų iš padilbų žvelgia į seržantą, paskui pasižiūri į dangų, senė apglėbia mergaites ir prispaudžia jas prie nudribusių savo krūtų, o berniūkščio akys klaidžioja nuo motinos Anchelikos prie vyrų, paskui — nuo senės prie gvardiečių ir vėl įsminga į motiną Ancheliką. Agvarunas su tatuiruote pradeda garsiai šūkauti, jam pritaria antrasis ir senė, uraganas garsų nustelbia motinos Anchelikos balsą, ir ji purto galvą, krato rankas, ir staiga, nesiliaudami balbatuoti ir spiaudyti, abudu vyrai lėtai ir iškilmingai nusikabina karolius, nusimauna apyrankes, ir ant bananų šakų lyg lietaus lašai pabyra karoliukai. Agvarunai ištiesia rankas prie žuvų likučių, tarp kurių lyg upeliūkštis vinguriuoja rudų skruzdėlių kirbinė. Dabar jų nebeprišnekinsit, vyručiai, jeigu jau pasibaidė, bet jie pasirengę ir suries į ožio ragą, kai tik įsakys ponas seržantas. Agvarunai valosi melsvai baltus žuvies gabalus, stvarsto nagais, traiško skruzdėles ir kruopščiai vynioja maistą į gyslotus lapus. Tegu Mažius ir Blondinas pasiima globoti mergaites, seržantas jas paveda jiems, ir Griaumedis — va kam pasisekė. Motina Patrosinija, balta kaip drobė, krutina lūpas, jos pirštai spaudžia juodus rožančiaus karoliukus. Ir šit kas, seržante, tegu jie nepamiršta, kad jos dar vaikai,— gerai, gerai, jis žino,— tegu Griaumedis ir Juodaodis sutramdo plikariečius,— tegu motinėlė nesirūpina, ir motina Patrosinija — šiukštu, nebūkit žiaurūs, ir tegu locmanas surenka daiktus, tik ne taip žvėriškai,— švenčiausioji panele, dievo motina. Visi žiūri į blyškias motinos Patrosinijos lūpas, ir ji — melskis už mus,—

varstydama juodus karoliukus, ir motina Anchelika — nusiraminkit, motina Patrosinija, o seržantas — jau laikas. Jie pamažu atsistoja. Griaumedis ir Juodaodis nusipurto kelnes, pasilenkia, ima šautuvus, ir prasideda: žingsniai — ir mūsų mirties — riksmas — valandą — berniūkštis užsidengia veidą rankomis, o abu agvarunai pastėra,— atleisk mums mūsų kaltes,— kalena dantimis ir it paklaikę spokso į atstatytus šautuvų vamzdžius,— amen. Bet senė nepasiduoda Mažiui, o mergiūkštės, raitydamosi kaip unguriai, stengiasi ištrūkti iš Blondino rankų. Motina Anchelika prisidengia burną nosine, kyla sūkuriai dulkių, Griaumedis čiaudi, ir seržantas — vikriau, vyručiai, prie raguvos, motinėle Anchelika. O kas pagelbės Blondinui, negi seržantas nemato, kad jos gali kaip mat ištrūkti? Mažius ir senė susikibę voliojasi ant žemės,— tegu Juodaodis padeda jam, o seržantas pats prižiūrės plikarietį. Vienuolės, susiėmusios už parankių, nueina prie raguvos, Blondinas vilkte velka besiginančias mergiotes, o Juodaodis įtūžęs tampo senei kaltūnus, kol Mažius ištrūksta ir atsistoja. Bet senė puola iš paskos, pasiveja, drasko nagais, o seržantas — viskas, Griaumedi, galim sprukti. Nenuleisdami nutaikytų į vyrus šautuvų, jie traukiasi atbuli, kulnai slidinėja, o agvarunai tuo tarpu atsikelia ir slenka į priekį, tarsi šautuvai juos prie savęs būtų traukę kaip magnetas. Senė pašoka lyg koata *, krinta ir stveria Mažiui ir Juodaodžiui už kojų, jie susvirduliuoja,— o švenčiausioji panele! — ir taip pat krenta,— tik nerėkite taip, motina Patrosinija. Iš upės pūstelėja vėjas, šen bei ten pakyla oranžinių dulkių debesys, ir tarsi bimbalai mirguliuoja ore žemės grumsteliai. Agvarunai per daug nesišiaušia, kol mato nutaikytus į juos šautuvus, ir raguva jau čia pat. Jeigu jie užpuls Griaumedį, jis šaus? Ir motina Anchelika — kad tik nenušautų jis jų, galvijas. Blondinas sugriebia viena ranka mergaitę su auskaru — ko jie dar nesileidžia, seržante? — o kita mergaitę su antkakliu,— dabar jos nurims, dabar tikrai jau nurims, ir jos nerėkia, tik iš visų jėgų spyriojasi, stengiasi ištrūkti, muša galvomis, pečiais, spiria kojomis, o locmanas Njevesas žingsniuoja su termosais,— greičiau tenai, donai Adrianai, nieko nepalikot. Ne, nieko, kai tik seržantas palieps, jie tuoj pat išplauks. Mažius ir Juodaodis laiko senę už pečių ir plaukų, ir ji kiurkso ant

* Koata — į vorą panaši beždžionė.

žemės, rėkia ir retkarčiais bejėgiškai daužo kumščiais jiems per kojas,— ir pagerbtas tavo sūnus, dievo motina,— o Blondinas jų jau nebeišlaiko, rodos, ims ir ištruks,— Jėzus. Agvarunas su tatuiruote žiūri į Griaumedžio šautuvą, senė gailiai ūbauja ir rauda, o ašaros, srūvančios per veidus, išplauna purvo luobe du vingiuotus griovelius, o Griaumedis — tegu nesikrausto iš proto. Bet jeigu plikarietis jį pultų, juokai į šalį, seržante, jis perskels jam kiaušą buože. Motina Anchelika atsiima nosinę nuo burnos — kaip jis drįsta šitaip burnoti, kodėl jam nieko nesako seržantas, o Blondinas — galim leistis? Tos patrakėlės jį visą apdraskė. Mergaitės nepasiekia jo veido, bet kaklas — vienos mėlynės ir įdrėskimai, marškiniai suplėšyti, sagos ištraukytos. Kartais atrodo, jog jau visai netenka vilties, suglemba, tik gaikši, bet tuoj pat vėl pradeda tąsytis, draskosi, spardosi basomis kojomis, Blondinas keikia ir tampo mergaites, o jos vis spardosi. Tegu motina pagaliau leidžiasi, ko ji laukia, ir Blondinas taip pat, o motina Anchelika — ko jis jas taip tampo, juk jos mergaitės, tavo sūnus Jėzus, dievo motina. Jeigu Mažius ir Juodaodis paleistų senutę, ji pultų juos, ką gi jiems daryti? O Blondinas — tegu motina Anchelika pati pabando jas išlaikyti, argi ji nemato, kaip jos draskosi. Seržantas atkiša šautuvą, agvarunai žingsnį pasitraukia, Mažius ir Juodaodis paleidžia senę ir valandžiukę stovi, pasirengę gintis, jeigu ji vėl pultų, bet ji nė krust, tik akis šluostosi, ir čia, tarsi išdygęs iš dulkių debesio, prie jos atsiranda berniūkštis. Jis atsitupia ant galų pirštų ir įsikniaubia į išsekusios jos krūtis. Mažius ir Juodaodis liuokteli žemyn ir netrukus išnyksta iš akių,— o kaipgi, velniai rautų, Blondinas vienas nutemps mergaites, kodėl taip, seržante, dėl ko jie eina sau, o motina Anchelika ryžtingai žengia prie jo, mosikuodama rankomis — padėsianti jam. Ji siekia mergaitės su auskaru, bet nesuspėja jos paliesti ir susiriečia iš skausmo, o mažutis kumštis dar kartą dingsta tarp abito klosčių, ir motina Anchelika gailiai suklinka ir griebiasi už pilvo. Blondinas pakrato mergaitę kaip skurlį — ką jis sakęs, argi čia ne žvėriūkštis? Išbalusi ir susigūžusi motina Anchelika dar kartą mėgina, abiem rankom stveria už tamsios mergytės rankos — šventoji Marija, kaip jos klykia, dievo motina, spardosi, šventoji Marija, draskosi,— visi kosti,— dievo motina, gana tų raudų, tegu leidžiasi, mikliau, motiną Patrosinija — ko ji, kalė, taip išsigando, ir kiek dar jie krapštysis,—

tegu leidžiasi, velniai rautų, seržantui jau baigiasi kantrybė. Motina Patrosinija apsigręžia, stačia galva nusirita nuo skardžio ir dingsta iš akių. Griaumedis nutaiko į agvaruną su tatuiruote, ir tas traukiasi atatupstas. Kokia baisi neapykanta jo žvilgsnyje, seržante, matyt, piktas, išgama, piktas ir išdidus, tokios akys, tur būt, tik čiuljačiakio *. Dulkių sūkuriai gaubią besileidžiančius, jau toli, senutė rauda, raitosi, mėšlungio traukoma, o vyrai nenuleidžia akių nuo šautuvų vamzdžių, buožių ir atsuktų į juos apskritų, juodų kiaurymių. Nepersistenk, Griaumedi. Jis nepersistengia, seržante, bet kokių velnių jie taip akiplėšiškai spokso, kaip jie drįsta. Blondiną, motiną Ancheliką ir mergaites taip pat apgaubė dulkių skraistė, ir senė, prišliaužusi prie skardžio krašto ir siekdama speniais žemę, žiūri upės link, berniukas taip keistai rauda, jog tas jo verksmas panašus į kraupų nakties paukščio klyksmą, o Griaumedžiui išties nelabai patinka, kad tie plikariečiai taip arti,— seržante, kaip jis dabar nusileis, kai jie liko vieni. Ir čia suburbia motoras. Senė nutyla, pakelia akis ir žvelgia į dangų, ir berniukas ir abu vyrai — dairosi lėktuvo. Pats laikas, Griaumedi. Jie kilsteli šautuvus ir akies mirksniu vėl juos atkiša, agvarunai persigandę atšoka, ir štai seržantas ir Griaumedis, taikydami į juos, atbuli kopia nuo skardžio, grimzdami iki kelių purioje žemėje, o motoras vis garsiau burbia, pupsi, trata, gaudžia — net oras aplinkui dreba, o raguvoje — tai ne laukymėje, vėjo nėra, tik tvankuma, ir raudonos dulkės taip dirgina gerklę, kad norisi išvien čiaudėti. Viršuje, ties skardžiu, vos gali įžiūrėti užverstas aukštyn, susivėlusias galvas — agvarunai ieško akimis tarp debesų lėktuvo, ir gaudžia motoras, ir mergaitės verkia, greičiau, Griaumedi! Ką, ponas seržante? Jis jau nebeturi jėgų. Jie skuodžia liežuvius iškišę per klampią seklumą ir, pribėgę valtį, tik žiopčioja ir negali kvapo atgauti. Pagaliau, ko jie taip delsia? Kaip čia Griaumedis įlips, jeigu jie taip susėdę, patogiai išsipleikę, tegu pasislenka. Bet jam reikėtų sulieséti: domės, lipa Griaumedis, ir valtis pakrypsta,— baikit juokus, ko gi jie dar neplaukia, seržante. Tučtuojau plauksim, motina Anchelika,— ir mūsų mirties valandą, amen.

---

* Čiuljačiakis — pasakų būtybė, biauri ir pikta, neužauga nevienodomis kojomis.

I

TRINKTELĖJO durys, ir viršininkė pakėlė nuo stalo galvą,— į kabinetą lyg vėtra įlėkė motina Anchelika ir užmetė pamėlusias rankas ant kėdės atlošo.

— Kas yra, motina Anchelika? Kas jums?

— Jos pabėgo, motina! — vos ištarė motina Anchelika,— Dievuliau mano, visos lig vienos.

— Ką jūs sakot, motina Anchelika? — pašoko viršininkė ir puolė prie durų.— Auklėtinės?

— Dievuliau mano, dievuliau mano,— raudojo motina Anchelika, tankiai, monotoniškai linksėdama galvą kaip višta, lesanti pabertus grūdus.

Santa Marija de Njeva — miestukas Njevos ir Aukštutinio Maranjono santakoje, įsispraudęs tarp šių dviejų upių. Priešais jį, Maranjone, dunkso dvi salelės, į kurias žiūrėdami, gyventojai supranta, ar kyla upėje vanduo, ar krinta. Kai nėra rūko, iš Santa Marijos de Njeva matyti vakaruose žalios kalvos, o rytuose, toje pusėje, kur plačioji upė plukdo savo vandenis,— milžinų Kordiljerų gūbriai, pro kuriuos Maranjonas prasimuša giliu Pongo de Manseričės tarpekliu: dešimt kilometrų nuo leitenanto Pinglo forto iki Borcho forto vien tik slenksčiai, verpetai ir srautuliai.

— Va pro šičia, motina, matot, varteliai atdari,— rodė motina Patrosinija.— Ne kitur, tik pro čia.

Viršininkė pakėlė žibintuvėlį ir pasilenkė, bet nieko neįžiūrėjo tarp tankiai sužėlusių dilgėlių ir varnalėšų, kuriose knibždėte knibždėjo aibės vabzdžių. Atsirėmusi ranka į vartelius, viršininkė atsisuko į vienuoles. Abitai jų buvo susilieję su tamsa, bet gaubtai baltavo kaip gervių kuodai.

— Suraskit Bonifasiją, motina Anchelika,— sumurmėjo viršininkė.— Atveskit ją pas mane į kabinetą.

— Tučtuojau, motina.

Žibintuvėlis akimirkai apšvietė kuokštelį plaukų motinai Anchelikai ant smakro ir mirksinčias jos akutes.

— Praneškit donui Fabijui, motina Griselda,— pasakė viršininkė,— o jūs — leitenantui, motina Patrosinija. Tegu nedelsiant vyksta jų ieškoti. Paskubėkit, motinos.

Du balti nimbai atsiskyrė nuo kitų ir nuplaukė į misijos kiemo pusę. Viršininkė, lydima vienuolių, nuėjo link misijos

rezidencijos palei sodo tvorą, už kurios retkarčiais kažkas staiga karkteldavo, nustelbdamas šikšnosparnių sparnų šlamėjimą ir cikadų čirškimą. Tarp medžių kartkartėmis kažin kas sužybčiodavo, sumirguliuodavo,— jonvabaliai, pelėdų akys? Viršininkė stabtelėjo prie koplyčios.

— Eikit į vidų, motinos,— švelniai tarė ji.— Pasimelskit į mergelę, kad kokia bėda mūsų neištiktų. Aš greit ateisiu.

Santa Marija de Njeva — miestukas, panašus į netaisyklingą piramidę, kurios pagrindas dvi upės. Njevos pakrantėje prieplauka, ir aplink plūduriuojantį molą supasi agvarunų kanojos, krikščionių valtys. Aukštėliau — aikštė, geltonos kaip ochra žemės kvadratas, kurio centre stypso stori pliki kapironų * kamienai. Į vieną jų per nacionalines šventes gvardiečiai iškelia vėliavą. Aplink aikštę — nuovada, gubernatoriaus būstinė, krikščionių namai ir smuklė, kurią laiko visų amatų meistras Paredesas — jis ir prekiauja, ir dailidžiauja, ir moka sutaisyti lipčikus, tokį gėralą, kur sužadina meilę. O dar aukščiau, ant dviejų kalvų, kyšančių virš miestuko, įsikūrusi misija: cinkuotos skardos stogai, ramsčiai iš molio ir ponų **, tinkuotos sienos, metaliniai tinklai ant langų ir medinės durys.

— Negaišim laiko, Bonifasija,— tarė viršininkė.— Papasakok man viską.

— Ji buvo koplyčioje,— tarė motina Anchelika.— Ten ją ir užklupo motinos.

— Aš juk tave klausiu, Bonifasija,— pasakė viršininkė.— Ko lauki?

Bonifasija vilkėjo mėlyna tunika, krintančia plačiomis klostėmis nuo pečių iki pat blauzdų, basos pėdos, raudonos kaip ir vario spalvos asla, atrodė lyg paplokšti gyvūnai su daugybe galvų.

— Ar tu negirdėjai? — įsiterpė motina Anchelika.— Prakalbėk pagaliau.

Kabineto prietemoj Bonifasijos veidas, apgaubtas juodos skraistės, atrodė dar dviprasmiškesnis, lyg niūrus, lyg abejingas, didelės jos akys žvelgė įsispyrusios į rašomąjį stalą; kartais, papūtus vėjui iš sodo, suplevenusi lempos liepsna aki-

---

* Kapirona — Amazonės baseine paplitęs medis, kuriam lengvai atšoka ir nukrinta žievė, palikdama pliką kamieną.

** Pona — tokia palmė.

mirkai jas nušviesdavo, ir tada galėjai įžiūrėti, kad jos žalsvos ir švelniai blizga.

— Iš tavęs raktus pavogė? — paklausė viršininkė.

— Tu stačiai nepataisoma, dykūne,— motina Anchelika mostelėjo ranka virš Bonifasijos galvos.— Matai, prie ko privedė tavo apsileidimas?

— Palaukit, motina, aš pati,— tarė viršininkė. — Neversk manęs čia ilgai gaišti, Bonifasija.

Bonifasija stovėjo, nuleidusi galvą, jos rankos karojo, krūtinė vos vos kilnojosi. Tiesios storos lūpos buvo kietai sučiauptos, šnervės ritmingai pūtavo.

— Aš supyksiu, Bonifasija,— pasakė viršininkė,.— Juk aš geruoju su tavim kalbu, o tau nė motais. Kada tu jas palikai vienas? Užrakinai miegamojo duris?

— Atsakyk galų gale, velnio išpera! — motina Anchelika timptelėjo Bonifasijai už suknelės.— Dievas tave nubaus už tokią puikybę.

— Dieną bet kada gali eiti į koplyčią, bet naktį tavo pareiga — saugoti auklėtines,— tarė viršininkė.— Kodėl be leidimo išėjai iš kambario?

Į duris kažkas du kartus subarbeno, vienuolės atsigręžė, Bonifasija kilstelėjo vokus, ir akimirkai jos akys pasidarė dar didesnės, žalsvesnės, dar vaiskesnės.

Nuo kalvų, kur įsikūrusi misija, per kokį šimtą metrų, dešiniajame Njevos krante, matyti Adriano Njeveso pirkia, maža jo sodybėlė, o už jos — miško tankmė: lianos, krūmai, medžiai su šakomis, panašiomis į čiuptuvus, ir aukštų kalnų keteros. Ne per toliausia nuo aikštės — indėnų kaimelis: trobelės ant polių, o aplink purvynė, prižėlusi laukinių žolių, ir dvokiančios balos, kur knibžda buožgalviai ir sliekai. Kur pažiūri, šen ir ten — maniokų rėželiai, maisų pasėlių lopinėliai, maži sodeliai. Nuo misijos iki aikštės į pakalnę šlaitu vingiuoja takelis, o kitoje misijos pusėje — krėsto molio siena, sulaikanti mišką, įnirtingą brūzgynų antpuolį. Ir šitoje sienoje yra užrakinami varteliai.

— Atėjo gubernatorius,— pasakė motina Patrosinija.— Galiu pakviesti?

— Gerai, atveskit jį čia, motina Patrosinija,— atsakė viršininkė.

Motina Anchelika pakėlė lempą ir apšvietė dviejų žmonių siluetus šiapus slenksčio. Apsisiautęs skraiste, su elektriniu žibintuvėliu rankoje, nusilenkęs įėjo donas Fabijas.

— Atleiskit, jog aš taip atrodau. Jau buvau atsigulęs ir per skubotumą nė apsirengti gerai nesuspėjau,— kalbėjo jis, paduodamas viršininkei ir motinai Anchelikai ranką.— Kaip čia galėjo šitaip atsitikti? Kaip mane gyvą matot, ausimis savo netikėjau.

Plikas jo pakaušis atrodė drėgnas, prakaulus veidas šypsojosi vienuolėms.

— Ačiū, kad atėjot, donai Fabijau, — tarė viršininkė. — Prašom sėsti. Patraukit gubernatoriui kėdę, motina Anchelika.

Donas Fabijas atsisėdo, ir žibintuvėlis, kabąs jam ant kairės rankos, plykstelėjo ir nušvietė aukso spalvos apskritimą takelyje, nupintame iš čiambiros *.

— Gvardiečiai jau išvyko jų ieškoti,— pasakė gubernatorius.— Išėjo ir leitenantas. Nesirūpinkit, motina, aš tikiu, jog jas suras dar šią naktį.

— Vargšelės, vienos, tamsoje, be pastogės, tik pamanykit, donai Fabijau,— atsiduso viršininkė.— Dar laimė, kad nelyja. Kad jūs žinotumėt, kaip mes išsigandom.

— Bet kaip čia atsitiko, motina? — paklausė donas Fabijas.— Man vis dar atrodo, jog netiesa.

— Per šitos va dykūnės apsileidimą,— atsakė motina Anchelika, rodydama į Bonifasiją.— Ji paliko jas vienas ir nuėjo į koplyčią. Matyt, vartelius užrakinti pamiršo.

Gubernatorius pasižiūrėjo į Bonifasiją, ir jo veidas staiga pasidarė griežtas ir susirūpinęs. Tačiau tuoj pat gubernatorius vėl šypsojosi viršininkei.

— Mergaitės dar kvailutės, donai Fabijau,— kalbėjo viršininkė.— Jos dar nenutuokia, kas yra pavojus. Va šitas mus labiausiai ir baugina. Nežinia, kas gali atsitikti — nelaimė kokia, žvėris. . .

— Ak, tos merginos,— tarė gubernatorius.— Matai, Bonifasija, turėtum būti atidesnė.

---

* Čiambira — tokia palmė, iš kurios plaušų vejamos virvės, pinami dembliai, takeliai ir kita.

— Melsk dievą, kad nieko joms neatsitiktų,— prabilo viršininkė — Kitaip tave visą gyvenimą grauš sąžinė, Bonifasija.

— Niekas negirdėjo, kaip jos išsprūdo, motina? — paklausė donas Fabijas.— Per miestelį jos nėjo. Tur būt, patraukė per mišką.

— Jos išėjo pro sodo vartelius, todėl nė negirdėjom,— įsiterpė motina Anchelika.— Jos pavogė raktą iš šitos kvaišės.

— Nevadink manęs kvaiše, motule,— prabilo Bonifasija, plačiai atsimerkusi.— Niekas nieko iš manęs nepavogė.

— Kvaišė, tikra kvaišė,— pasakė motina Anchelika.— Tu dar drįsti gintis? Ir nevadink daugiau manęs motule.

— Aš atidariau joms vartelius,— tarė Bonifasija, vos praverdama lūpas.— Aš pati jas išleidau. Dabar matai, jog aš ne kvaišė?

Donas Fabijas ir viršininkė apstulbę sužiuro į Bonifasiją, o motina Anchelika tik truktelėjo pro burną oro ir sukrenkštė, akimirkai netekusi žado.

— Ką tu sakai? — vėl sukrenkštė ji.— Tu jas išleidai?

— Taip, motule,— atsakė Bonifasija.— Aš jas išleidau.

— VĖL TU NUSIMINEI, Fusija,— tarė Akilinas.— Neliūdėk, žmogau. Geriau pakalbėk su manim, kad sielvartą pamirštum. Papasakok, kaip tu pabėgai.

— Kur mes dabar esam, seniuk? — paklausė Fusija.— Ar toli dar ta vieta, kur įplauksim į Maranjoną?

— Jau seniai įplaukėm,— atsakė Akilinas.— Tu nė nepamatei, miegojai kaip negyvas.

— Naktį įplaukėm? — paklausė Fusija.— Kaip aš nepajutau slenksčių, Akilinai?

— Buvo šviesu kaip dieną, Fusija,— kalbėjo Akilinas.— Dangus vaiskus, žvaigždėtas, o kaip ramu — lapelis nesukruta. Dieną gali žvejų sutikti, o gal ir valtį iš garnizono, naktį kur kas saugiau. Ir kaip tu pajusi slenksčius, kai aš prie vairo, juk pažįstu juos kaip savo penkis pirštus. Taigi, nebūk surūgęs, Fusija. Jei nori, gali keltis, gal tau tvanku po antklodėm. Nė gyvos dvasios nematyti, dabar mes tikri upės šeimininkai.

— Ne, man šalta,— tarė Fusija.— Drebulys krečia.

— Ką gi, kaip sau žinai— pasakė Akilinas.— Na, papasakok man, kaip tu pabėgai. Už ką tave pasodino? Kiek metų tąsyk turėjai?

Jis mokėjo skaityti ir rašyti, buvo mokęsis mokykloje, ir todėl, kai tik paaugo, turkas davė jam darbelį savo parduotuvėje. Jis buvo jo sąskaitininkas, Akilinai, vedė tokias storas knygas, kurios vadinasi debetas ir kreditas. Ir nors Fusija tada dar buvo doras vaikinas, jau tada jis svajojo pralobti, praturtėti. Kaip baisiai jis taupė, seniuk, valgė kartą per dieną, nesusigundydavo nei taurelę išlenkti, nei cigarečių nusipirkti. Norėjo susikrauti sumelę ir pradėti pats prekiauti. O turkas įsikalė į galvą, kad Fusija jį apvagia, ir įskundė jį, nors tai buvo grynas melas. Niekas tada nepatikėjo, kad jis doras žmogus, ir patupdė kameroje su dviem banditais. Argi čia ne žiauriausia neteisybė, seniuk?

— Šitą viską tu man jau pasakojai, Fusija, kai tik išplaukėm iš salos,— tarė Akilinas.— Man įdomu, kaip tau pavyko ištrūkti.

— Štai šituo visrakčiu,— atsakė Čiangas.— Jį padarė Irikuo iš vielos, kurią išsilaužė iš lovos. Mes jį pirma išbandėm — durys tykiai atsidaro. Nori pasižiūrėti, japoniuk?

Čiangas sėdėjo už prekybą narkotikais. Jis buvo visų vyriausias ir su Fusija elgėsi švelniai. O va Irikuo be paliovos šaipėsi iš jo. Šitas niekšas, seniuk, buvo apsukęs daugybę žmonių, jis tupėjo už kažkokį testamento klastojimą. Ne kas kitas, o jis sugalvojo tą planą.

— Tai ką, Fusija, viskas taip ir pasibaigė? — tarė Akilinas.

— Va šitaip,— pasakė Irikuo.— Argi jūs nežinot, kad per Naujuosius metus visus išleidžia. Koridoriuje yra likęs tik vienas, turim atimt iš jo raktus, kol jis už grotų dar jų neišmetė. Čia mums dabar žūt ar būt, vyručiai.

— Daryk duris, Čiangai,— tarė Fusija.— Kantrybės man jau pritrūko, Čiangai, daryk.

— Geriau, kad tu liktum, japoniuk,— pasakė Čiangas,— vieneri metai netruks praeiti. Mes neturim ko prarasti, bet, jeigu nepavyks, tavęs nepaglostys,— pridės kokius dvejus metelius.

Bet Fusija jo nepaklausė. Išėjo jie iš kameros, koridoriuje

nieko nebuvo, tik palei grotas snaudė sargybinis su buteliu rankoje.

— Aš trinktelėjau jam per galvą lovos koja, ir jis susmuko ant grindų,— tarė Fusija.— Atrodo, aš jį būsiu užmušęs, Ciangai.

— Greičiau, idiote, raktus jau turiu,— pasakė Irikuo.— Bėgte per kiemą! Tu ištraukei jam revolverį?

— Leisk mane pirmą,— tarė Čiangas.— Anie, kur prie vartų, tur būt, taip pat girti.

— Bet tie nemiegojo, seniuk,— pasakė Fusija.— Jie buvo dviese ir žaidė kauliukais. Na ir nustėro juodu, kai mus pamatė.

Irikuo atstatė revolverį — tegu atrakina vartus, šunsnukiai, arba jis išvarpysiąs juos kulkomis. O jei sumanytų sušukti, jis juos, šunsnukius, čia pat patiestų, tik mikliau, kitaip jis suvarysiąs į juos visą apkabą.

— Surišk juos, japoniuk,— pasakė Čiangas. — Jų pačių diržais surišk. Ir į burną kaklaraištį sugrūsk. Mikliau, japoniuk, mikliau.

— Vartai neatsidaro, Čiangai,— tarė Irikuo.— Nė vienas raktas netinka. Įkliuvom, vyručiai.

— Negali būti, koks vienas turi tikti, pabandyk dar,— pasakė Čiangas.— Ką tu darai, vyre, ko tu juos spardai?

— O ko tu juos spardei, Fusija? — paklausė Akilinas.— Nesuprantu, juk tokią akimirką žmogus tik galvoja, kaip čia pabėgti.

— Aš nekenčiu visų šitų šunų,— atsakė Fusija.— Ką jie mums išdarinėjo, seniuk! Žinai, aš taip juos aplamdžiau, jog net ligoninėje atsidūrė. Laikraščiai rašė, kokie japonai žiaurūs, Akilinai, kaip rytiečiai keršija. Mane juokas ėmė beskaitant, Akilinai, juk aš kojos iš Kampo Grandės nebuvau iškėlęs ir buvau toks pat brazilas, kaip ir kiekvienas.

— Dabar tu perujietis, Fusija,— įsiterpė Akilinas.— Kada mudu susipažinom Mojobamboje, tave dar galėjo kai kas palaikyti brazilu, tavo akcentas buvo keistokas. O dabar tu kalbi kaip čionykščiai krikščionys.

— Aš nei brazilas, nei perujietis,— pasakė Fusija.— Aš — šūdas po padu, šlamštas, va kas dabar aš, seniuk.

— Ko tu taip įsiutai? — pasakė Irikuo.— Kodėl tu juos apspardei? Jeigu sučiups, dabar gyviems kailius jie mums nuners.

— Gerai, nešdinkimės, čia ne laikas ginčytis,— pertraukė Čiangas.— Mudu su Irikuo įsmuksim kur, o tu, japoniuk, kuo greičiau pačiupk mašiną ir atidumk pas mus.

— Į kapines? — paklausė Akilinas.— Tai nekrikščioniška.

— Jie nė nebuvo krikščionys, o banditai,— tarė Fusija.— Laikraščiai rašė, kad jie įsibrovė į kapines kapų apiplėšti. Jie tokie žmonės, seniuk.

— O tu iš turko mašiną nukniaukei? — paklausė Akilinas.— Kaip ten buvo, kad juos pagavo, o tavęs — ne?

— Jie visą naktį išlaukė manęs kapinėse,— tarė Fusija.— Policija juodu sučiupo auštant. O aš jau tada buvau toli nuo Kampo Grandės.

— Vadinasi, tu išdavei juos, Fusija,— pasakė Akilinas.

— O ar aš dar esu ko neišdavęs šiame pasauly? — atsakė Fusija.— Kaip aš pasielgiau su Pantačia ir su vambisais*? Kaip aš pasielgiau su Chumu, seniuk?

— Bet juk tu tada dar nebuvai blogas žmogus,— pasakė Akilinas.— Tu pats kalbėjai, kad buvai doras vaikinas.

— Kol nepakliuvau už grotų,— atsakė Fusija.— Ten aš nustojau būti doras.

— O kaip tu atsidūrei Peru? — tarė Akilinas.— Juk Kampo Grandė, tur būt, kažkur labai toli.

— Mato Grose, seniuk,— atsakė Fusija.— Laikraščiai rašė — japonas braunasi į Boliviją. Bet aš buvau ne toks paikas, Akilinai, aš labai ilgai slapsčiausi, bastydamasis iš vietos į vietą. Ir pagaliau patekau į Manaosą. O iš ten jau nesunku buvo pasiekt Ikitosą.

— Tu ten ir susipažinai su senjoru Chuliju Reategiu, Fusija? — tarė Akilinas.

— Tąsyk aš su juo dar nesusitikau,— pasakė Fusija,— bet išgirdau, kas jis toks.

— Na ir gyvenimas tavo, Fusija, — tarė Akilinas.— Kiek tu esi visko matęs, kiek apkeliavęs! Man smagu tavęs klausyti, jei tu žinotum, kaip man tokie nuotykiai patinka! O argi tau nemalonu man tą viską pasakoti? Ir laikas šitaip greičiau bėga, jauti?

— Ne, seniuk,— tarė Fusija.— Nieko daugiau nejaučiu, tik šaltį.

---

* Vambisai — karinga indėnų gentis, gyvenanti selvoje.

ATSIBASTĘS į kopų kraštą, vėjas nuo Kordiljerų prisiglemžia smilčių ir, virtęs karštu, kapojančiu viesulu, lekia toliau, išilgai upės. Kai jis pasiekia miestus, tarp dangaus ir žemės pakimba kažkokia akinanti ūkana. Čia jis išmeta savo krovinį: kasdien, vos sutemus, smulkus kaip trūnys, sausas lietus, paliaujantis tik auštant, byra ant stogų, bokštų, varpinių, balkonų, medžių, užteršia Pjuros gatves ir aikštes. Atvykėliai klysta, sakydami: „*Namai mieste pasenę, aptriušę, tuoj sugrius.*" Naktimis po miestą sklinda kažkoks girgždesys, bet girgžda anaiptol ne namai,— jie nors ir senoviniai, bet dar tvirti,— o nesuskaitoma daugybė nematomų smulkučių smiltelių, kapojančių langus ir duris. Jie klysta ir tada, kai galvoja: „*Pjura — niūrus, liūdnas miestas.*" Vakarop gatvės ištuštėja,— žmonės tūno namie, gelbėdamiesi nuo kaitraus vėjo ir smėlio šuorų, kurių raižoma, lyg adatomis badoma oda parausta, išopėja, tačiau Kastilijos rančerijose *, plūktinėse Mangačerijos lūšnose, Galjinaseros užeigose bei smuklėse, diduomenės vilose Malekono gatvėje ir miesto aikštėje, vadinamoje Plasa de Armas, žmonės linksminasi taip pat, kaip bet kurioje kitoje vietoje,— girkšnoja, klauso muzikos, plepa. Pirmasis įspūdis, kad Pjura nykus ir niūrus miestas, tuoj dingsta, vos tik įeini į bet kuriuos namus, kad ir į pačius skurdžiausius, panašius į tas lūšnas, kurios traukiasi išilgai upės, kitoje Skerdyklos pusėje.

Kiek visokių būtų ir nebūtų istorijų gali išgirsti vakarais Pjuroje! Valstiečiai šnekučiuojasi apie pasėlius, moterys, savo kertėje taisydamos valgį, liežuvauja, skundžiasi savo bėdomis. Vyrai gurkšnoja skaidrią čičią, stiklais maukia aitrią cukranendrių degtinę, tiek stiprią, jog nevietiniams bematant iš akių ištrykšta ašaros, kai pirmą kartą jos pabando. Vaikai malasi po negrįstą aslą, pešasi, kamšo sliekų landas, dirba spąstus iguanoms arba, pritilę ir išpūtę akis, klausosi suaugusiųjų pasakojimų: apie plėšikus, tykančius Končakės, Vankabambos ir Ajabakos tarpekliuose keleivių, kuriuos galėtų apiplėšti arba net nugalabyti; apie apleistus namus, kur slankioja šmėklos — nerandančios ramybės nusidėjėlių vėlės; apie stebuklingas burtininkų žoles; apie lobius, užkastus tokioje vietoje, kur iš po žemių girdėti aimanos ir grandinių žvangesys; apie montone-

---

* R a n č e r i j a — troba, kur gyvena samdiniai.

rus *, kurių būriai ant žirgų skrajoja po smėlynus ir grumiasi keldami iki dangaus dulkių debesis, užima miestelius ir ištisas apygardas, rekvizuoja gyvulius, prievarta ima vyrus į savo kariuomenę ir už viską moka popiergaliais, vadindami juos tėvynės bonais; daug kas, dar vaikai būdami, yra matę, kaip montonerai viesulu įsiveržė į Pjurą, pasistatė Plasoje de Armas palapines ir išsiskirstė po miestą, apsitaisę savo raudonai žaliomis uniformomis. O kiek visokių istorijų, būdavo, pasakojama apie dvikovas, apie neištikimas žmonas, kruvinus susidorojimus, apie moteris, mačiusias, kaip verkė bažnyčioje dievo motinos statula, kaip nukryžiuotas Kristus pakėlė ranką, kaip kūdikėlis Jėzus paslapčia nusišypsojo.

Šeštadieniais paprastai rengiamos pramogos. Linksmybė tarsi elektros srovė sklinda po Mangačeriją, Kastiliją, Galjinaserą, po lūšnas upės pakrantėje. Visoje Pjuroje skamba tonados ir pasilijos, lėti valsai, vaijunos, kuriuos kalniečiai šoka, trependami basomis kojomis, greitosios marineros, tristės ir fugos de tonderos. Kai ateina metas girtauti ir nutyla dainos, gitarų brunzgimas, kachonų ** dunksėjimas ir arfų rauda, iš rančerijų, kurios lyg siena juosia Pjurą, staiga pasipila šešėliai, nebijantys nei vėjo, nei smėlio,— tai jaunos porelės skuba į retą pupmedžių giraitę, niūksančią tarp smėlynų, į atkampius paplūdimius, į grotus, matomus iš Katakaoso pusės, o visų drąsiausios — į patį pakraštį, kur prasideda dykuma. Ir ten mylisi.

Miesto centre, kvartaluose arti Plasos de Armas, ištaiginguose namuose su balkonais ir žaliuzi ant langų gyvena dvarininkai, komersantai, advokatai, vietos valdžia. Vakarais jie susirenka, sėdi soduose, po palmėmis, ir spėlioja, ar tik šiais metais neišgesianti medvilnė ir cukrinės nendrės, ar laiku šiemet patvinsianti upė, ar daug pakilsiąs joje vanduo, prisimena gaisrą, nušlavusį želmenis Čiapiro Seminarijo laukuose, sekmadienio gaidžių kautynes, aptaria pačiamanką ***, rengiamą naujo miesto gydytojo Pedro Sevaljoso atvykimo proga. Pakol kili-

---

* Montonerai — sukilėliai partizanai, iš kurių sudarydavo savo kariuomenę visokio plauko kaudiljai ir kondotjerai. Montonerų būriai vaidino svarbų vaidmenį pilietiniuose karuose, maištuose, pučuose, kurių daug yra buvę beveik visų Lotynų Amerikos šalių istorijoje.

** Kachonas — mušamasis muzikos instrumentas, matyt, atvežtas į Lotynų Ameriką iš Kongo, į dėžę panašus būgnas.

*** Pačiamanka — mėsa, kepta tarp įkaitintų akmenų. Čia — rautas, kur valgomas šitas valgis.

mais išklotose apytamsėse svetainėse su paveikslais ovalo formos rėmais, su didžiuliais veidrodžiais ir baldais damasto apvalkalais vyrai lošia lomberą arba domino, damos kalba rožančių, perša jaunikius arba nuotakas, numato būsimus priėmimus arba labdaringąsias šventes, burtais pasiskirsto pareigas būsimose bažnytinėse procesijose, pasidalija altorių puošimo darbus, aptaria paskalas, išspausdintas vietos laikraštyje „Ecos y noticias".

Visi, kas čia atvyksta, nepažįsta miesto vidaus gyvenimo. Kuo juos atstumia Pjura? Pirmiausia, kad ji užkampyje, kad aplinkui neaprėpiami smėlynai, kad į ją nėra kelių ir kad kelionėje tenka ilgai kratytis ant arklių ar mulų, spiginant saulei, ir, žinoma, bijoti plėšikų pasalos. Jie apsistoja „Šiaurės žvaigždės" viešbutyje Plasoje de Armas — apšepusiame name, ne aukštesniame kaip paviljonas, kuriame sekmadieniais groja kariškių orkestras, kurio pavėsyje susėda elgetos ir batų valytojai, ir jie priversti tūnoti ten užsidarę nuo penktos valandos vakaro, žiūrėdami pro užuolaidas, kaip smėlis užvaldo apleistą miestą. „Šiaurės žvaigždės" bufete jie nusigeria iki žemės graibymo. *„Čia tau ne Lima,— sako jie,— čia nėra pramogų; pjuriečiai — neblogi žmonės, bet jau tokie niūros, tokie namisėdos."* Jiems duok landynių, kur kiaurą naktį degtų šviesos, kur jie galėtų ūžti, prašvilpti savo pelną. Todėl išvažiavę svečiai bloguoju mini šį miestą, kartais net apšmeižia. O argi esama žmonių vaišingesnių ir nuoširdesnių, negu Pjuros gyventojai? Jie svetingai sutinka atvykstančius, vienas per kitą siūlo apsigyventi būtent jo namuose, kada viešbutyje nėra vietų. Šituos gyvulių pirklius ir medvilnės supirkimo agentus, visus valdžios atstovus, atvykusius į Pjurą, miesto grietinėlė užima kaip įmanydama: rengia jų garbei stirnų medžiokles Čiulukano kalnuose, vežioja juos po dvarus, vaišina pačiamanka. Kastilijos ir Mangačerijos vartai atviri indėnams, kurie meta kalnus ir persikelia į miestą alkani ir baikštūs, žyniams, kunigų išguitiems iš kaimų ir miestelių, prekijams, nutarusiems išbandyti laimę Pjuroje. Vargšai, besiverčiantys čičia, vandenvežiai, medvilnės laistytojai bičiuliškai juos priima, dalijasi su jais savo maistu, savo ranča. Išvykdami iš Pjuros, svečiai visada išsiveža dovanų. Bet jie vis nepatenkinti: čia išalksta moterų ir negali pakęsti Pjuros naktų, kada viskas apmiršta ir tik smėlis krinta iš aukštybių.

Nedėkingieji taip geidė moterų ir naktinių linksmybių, jog dangus (*„velnias, prakeikta piktoji dvasia"*, pasak tėvo Garsijos) pagaliau patenkino jų norus. Ir taip atsirado Žali namai, tranki naktinė smuklė.

KAPRALAS ROBERTAS Delgadas valandėlę neryžtingai mindžikuoja prie komendantūros durų, nedrįsdamas įeiti. Virš Borcho forto pilku it pelenai dangumi plaukia švininiai debesys. Netoliese, aikštėje, seržantai muštruoja naujokus — ramiai, po velnių, laisvai, po velnių. Oras pritvinkęs drėgmės. Kas bus, tas, blogiausia, gaus pipirų, ir nieko daugiau, ir kapralas pastumia duris ir atiduoda pagarbą kapitonui Artemijui Kirogai, kuris sėdi prie rašomojo stalo ir vėduojasi ranka. Kas yra, ko jam reikia? O kapralas — ar negalėtų gauti leidžiamąjį parvykti į Bagvą. Kas tam kapralui,— kapitonas įnirtingai vėduojasi, dabar abiem rankom,— kokia musė jam įgėlė? Bet kapralo Roberto Delgado musės nekanda, mat, jis, ponas kapitone, kilęs iš Bagvos ir išaugęs selvoje, jis nori gauti leidžiamąjį — su šeima pasimatyti. Vėl šitas prakeiktas lietus. Kapitonas atsistoja, uždaro langą ir sugrįžta į savo vietą šlapiomis rankomis ir veidu. Vadinasi, jo nekanda musės? Ar tik ne dėl to, kad jo blogas kraujas? Bijo nusinuodyti ir nekanda. Kapralas sutinka — gal būt, ponas kapitone. Karininkas šypsosi kaip automatas. Kambaryje viską nustelbia lietaus šniokštimas: dideli lašai bubena į cinkuotos skardos stogą, vėjas švilpia lentinių sienų plyšiuose. Kada kapralas paskutinį kartą yra gavęs leidžiamąjį? Pernai? O, tada kas kita,— kapitonas suraukia kaktą. Tada jam priklauso trys savaitės atostogų,— kapitonas kilsteli ranką. Jis vyks į Bagvą? Tada jam tegu šį tą nuperka,— kapitonas pleksteli sau per veidą, ir veidas parausta. Kapralas ir toliau labai rimtas. Ko jis nesijuokia? Argi nejuokinga, kad kapitonas pats muša sau per veidą? O kapralas — ne, ką jūs, ponas kapitone, koks čia juokas. Karininko akys linksmai sužiba, ir veidas prablaivėja. Jeigu jis nekvatoja, negaus leidžiamojo. Kapralas Robertas Delgadas sumišęs pasižiūri į duris, į langą. Kiek padvejojęs, jis prasižioja ir ima juoktis, iš pradžių nenoromis, prisiversdamas, paskui natūraliau ir pagaliau iš visos širdies. Kapitoną įkando patelė — kapralas leipsta iš juoko,— moskitų tik patelės kanda, jų patinėliai vegetarai. Na,

užteks, ir kapralas nutyla. Kad tik kelyje į Bagvą jo nesudraskytų žvėrys už tokį šmaikštų liežuvį. Bet jis neišsigalvoja, tai mokslo įrodyta, kad tik patelės siurbia kraują, jam tai išaiškinęs leitenantas iš Floro forto, ponas kapitone, o kapitonas — kas jam darbo, patelė ar patinas, vis tiek veidas svyla, ir apskritai, kas čia jo klausia ir ko jis kiša savo dvylekį? Bet kapralas nejuokauja, ponas kapitone, ir, tarp kitko, nuo šitokių įkandimų esama gerų vaistų, tokio tepalo, kuriuo išsitepa urakusai, jis parvešiąs stiklainiuką ponui kapitonui, o kapitonas nori, kad jam būtų žmoniškai paaiškinta, kas tie urakusai. Bet kaip kapralas išaiškinsiąs žmoniškai, jeigu agvarunai, gyvenantys Urakusoje, taip vadinami, ir, beje, argi kapitonas yra matęs, kad nors vienam čiunčiui įkąstų koks vabzdys? Indėnai turi savų paslapčių, jie gaminasi tepalus iš medžio dervos, jais išsitepa, ir, vos tik moskitas priskrenda artėliau, tai bemat nugaišta, o kapralas būtinai parveš stiklainiuką ponui kapitonui, kaip jį gyvą mato, parveš. Kas čia, kad kapralas šiandien baisiai linksmas, įdomu, kaip jis juoksis, jei laukiniai nurėš jam makaulę, o kapralas — puikiai pasakyta, puikiai pasakyta, ponas kapitone, jis jau matąs savo išdžiūvusią galvą, va tokią, didumo sulig kumščiu. O ko kapralui į Urakusą? Tik dėl to, kad tepalo jam atvežtų? Žinoma, žinoma, ir, be to, šitaip jam būsią arčiau, ponas kapitone. Kitaip jis visas atostogas praleistų kelionėje ir neturėtų kada pabūti su šeima, draugais. Nejau Bagvoje visi tokie gūdrūs, kaip kapralas? Anaiptol, anaiptol, ponas kapitonas stačiai neįsivaizduojąs, kas ten per žmonės, ir kapitonas visa gerkle kvatoja, ir kapralas kartu juokiasi, bet patyliukais stebi jį, tarsi prisitaikydamas, ir nei iš šio, nei iš to — jis pasiimsiąs locmaną, ponas kapitone, ir tarną, gerai? O kapitonas Artemijas Kiroga — ką? Kapralas tariasi esąs labai protingas? Atpėslino pas kapitoną, pajuokino savo niekeliais ir mano jį apmulkint? Bet kapralas nori, kad šios atostogos nebūtų jam tik kankynė. Negi kapitonas nežino, kokie čia keliai? Kaip jis gali be locmano nusikasti iki Bagvos ir sugrįžti atgal per tokį trumpą laiką, ir dar kiekvienas karininkas jam šį tą paveda, vienam parvežti tą, kitam kitką, reikia, kad jam kas padėtų sutvarkyti mantą, tegu ponas kapitonas leidžia jam pasiimti locmaną ir tarną, o jau jis, kaip gyvą jį matąs, kad ir iš žemės iškas to tepalo nuo vabzdžių. Dabar jis iš kailio neriasi, kad kapitonas pradėtų jį užjausti — kapralas velnių

priputęs, ir jis — jūs nuostabus žmogus, ponas kapitone. Gerai, tarp naujokų, atvykusių praeitą savaitę, yra vienas locmanas, tegu jis pasiima jį, o tarną rasiąs tarp vietinių. Bet kad jis būtų čia lygiai po trijų savaičių, ir nė dienos vėliau. Nė dienos vėliau, ponas kapitone, prisiekiu. Jis kaukšteli užkulniais, atiduoda pagarbą ir pasuka prie durų, bet palei slenkstį susigriebia — atsiprašau, ponas kapitone, kuo vardu locmanas? Kapitonas pakelia galvą — Adrianas Njevesas. Na, jau eisiąs, neatitrauksiąs daugiau kapitono nuo darbo. Kapralas Robertas Delgadas atsidaro duris ir išeina, drėgnas karštas vėjas šūsteli į kambarį ir pašiaušia kapitonui plaukus.

Į DURIS kažkas pasibeldė, Chosefinas Rochas nuėjo atidaryti, bet lauke nieko nebuvo. Jau temo, dar nesužibo Taknos gatvėj žiburiai, po miestą bastėsi tingus vėjas. Chosefinas perėjo Sančeso Sero prospektą ir skvere, palei dailininko Merino paminklą, pamatė brolius Leonus. Juodu sėdėjo ant suoliuko, Chose rūkė cigaretę, Beždžionė krapštėsi degtuku panages.

— Kas mirė? — paklausė Chosefinas.— Kodėl atrodot lyg po laidotuvių?

— Laikykis tvirčiau, pargriūsi, galinčiau,— tarė Beždžionė.— Lituma parvažiavo.

Chosefinas prasižiojo, bet neištarė nė žodžio; valandžiukę jis tik mirkčiojo, suglumęs ir užkandęs pusiau lūpų nejaukią šypseną, paskui ėmė trintis rankas.

— Prieš kokias dvi valandas, autobusu iš Rochero,— pasakė Chose.

Šv. Mykolo koledžo languose degė šviesa, ir tarpvartėje inspektorius plojo delnais, skubindamas vakarinės pamainos moksleivius. Uniformuoti paaugliai ėjo šnekučiuodami mokyklos link po šlamančiais pupmedžiais, kurie augo Laisvės gatvės pakraščiais. Chosefinas susikišo rankas į kišenes.

— Reikėtų tau nueiti,— pasakė Beždžionė.— Jis mūsų laukia.

Chosefinas perėjo skersai prospektą, užrakino savo namų duris, sugrįžo į skverą, ir visi trys tylėdami pakilo eiti.

Netoli Arekipo gatvės jie sutiko tėvą Garsiją. Apsimuturiavęs savo plačiuoju pilku šaliku, jis ėjo sulinkęs, vilkdamas kojas, sunkiai dūsuodamas. Jis pagrūmojo jiems kumščiu ir šūktelėjo: „Bedieviai!" — „Padegėjas!" — atsakė Beždžionė, ir

Chose pakartojo: „Padegėjas, padegėjas!" Jie ėjo dešiniąja gatvės puse, Chosefinas — viduriu.

— Betgi Rochero autobusas ateina anksti rytą arba nakčia, tik ne šituo laiku,— tarė Chosefinas.

— Jie užtruko Kvestoje de Olmos,— atsakė Beždžionė.— Prakiuro padanga. Pakeitė, kiek pavažiavus sprogo dar dvi. Na ir nesisekė.

— Mes stačiai nustėrom, jį pamatę,— įsiterpė Chose.

— Jis nori čia pat kur užeiti ir atšvęsti šitą įvykį,— pasakė Beždžionė.— Jis pasiliko apsitvarkyti, o mes atėjom tavęs.

— O ką darysim? — pasakė Chose.

— Tu nuspręsk, brolau,— pasakė Beždžionė.

— Tada atveskite šutvininką,— pasakė Lituma.— Išlenksim su juo taurelę kitą. Eikit pas jį. Pasakykit, jog sugrįžo galinčius ketvirtasis. Tikriausiai jis išvers akis.

— Tu rimtai šneki? — pasakė Chose.

— Visai rimtai,— tarė Lituma.— Aš atsivežiau kelis butelius „Sol de Ika", va mudu ir išgersim su juo vieną. Panorėjau jį išvysti, tikras daiktas. Na, eikit, o aš tuo tarpu persirengsiu.

— Galinčius tavęs nevadina kitaip, kaip šutvininku,— pasakė Beždžionė.— Jis gerbia tave taip, kaip ir mus.

— Įsivaizduoju, kaip jis puolė jūsų klausinėti,— tarė Chosefinas.— Ką jūs jam pripliurpėt?

— Klysti, apie tai ničnieko nešnekėjom, — pasakė Beždžionė.— Jis nė neužsiminė apie ją. Gal jau visai pamiršo.

— Kai tik nueisim, jis pradės kamantinėti,— tarė Chosefinas.— Reikia tą viską baigti šiandien pat, kol jam dar niekas nieko nepriplepėjo.

— Šitą apsiimk tu pats,— pasakė Beždžionė.— Aš tokių akių neturiu. Ką tu jam sakysi?

— Nežinau,— tarė Chosefinas.— Nelygu, kaip viskas klostysis. Kad jis būtų bent pranešęs, jog parvažiuos, o dabar užgriuvo iš netyčių mums ant sprando. Velniai rautų, šito nesitikėjau.

— Liaukis trynęs rankas, Chosefinai,— tarė Chose.— Mane šitas jau pradeda nervinti.

— Jis labai pasikeitęs, Chosefińai,— pasakė Beždžionė.— Šiek tiek suseno. Ir jau ne toks dručkis, kaip pirma.

Sančeso Sero prospekte sušvito žiburiai. Abiejose pusėse dar tęsėsi dideli prabangūs namai, dažyti šviesiomis spalvomis, su raižytais balkonais ir bronziniais durų plaktukais, bet tolumoje,

melsvose sutemose, jau dunksojo Mangačerijos lūšnynai. Plentu Naujojo tilto link važiavo sunkvežimių kolona, prie įėjimų glaustėsi porelės, šaligatviais daužėsi būriai vaikų, klibinkščiavo seniai su lazdomis.

— Baltieji įsidrąsino,— pasakė Lituma.— Dabar jaučiasi Mangačerijoj kaip namie.

— Viską prospektas padarė,— tarė Beždžionė.— Mangačiams tai buvo peilis į pašonę. Dar tada, kai jį tiesė, arfininkas sakė, kad jie kerta mus iš pašaknių,— pasibaigė mūsų savivalda, kiekvienas dabar kaišios čia savo nosį. Pasakyta — padaryta, brolau.

— Šiandien nerasi tokio baltojo, kuris nebūtų išlandęs mūsų čičerijų,— tarė Chose.— Matai, brolau, kaip išaugo Pjura? Kur pasižiūri, nauji namai. Nors, ką tik iš Limos, tu tikriausiai šito nepastebi.

— Štai ką jums pasakysiu, vyručiai. Užteks man bastytis po pasaulį,— tarė Lituma.— Per tą laiką aš daug ką apgalvojau ir supratau: nepavyko man gyvenimas dėl to, kad nelikau savam krašte, kaip jūs. Štai nors šitiek supratau ir noriu numirti čia.

— O gal jis dar persigalvos, kai sužinos, kas atsitiko,— tarė Chosefinas.— Jam pasidarys gėda, kai žmonės ims pirštais gatvėje badyti. Ir tada jis išsinešdins.

Chosefinas sustojo ir išsiėmė cigaretę. Chose ir Beždžionė padarė užuovėją, jis užsirūkė, ir tada jie neskubėdami žingsniavo toliau.

— O jeigu jis neišvažiuos? — pasakė Beždžionė.— Judviem abiem Pjuroje bus ankšta, Chosefinai.

— Vargu ar Lituma išvažiuos, sugrįžęs jis pasijuto pjurietis iki pat panagių,— atsakė Chose.— Ne taip, kaip aną kartą, kada sugrįžo iš kalnų, tada čia jam viskas ligi gyvo kaulo buvo įgrisę. Limoje jam atbudo meilė gimtajai žemei.

— Nereikia man jokios kinų virtuvės,— pasakė Lituma. — Aš pasiilgau Pjuros valgių. Noriu gero čiabelos seko *, pikeo ** ir ištisų marių klarito ***.

---

* Sekas — patiekalas iš gabalėlių mėsos arba žuvies, išmirkytos acte, su indėnų pipirais, citrinos ir koriandro uždaru, su ryžių, batatų arba maniokų garnyru; čiabela — jūrų žuvis.

** Pikeo — įvairūs nacionaliniai patiekalai, paduodami vienu metu, kad sėdintys prie stalo patys galėtų įsidėti sau į lėkštę kiekvieno po truputį, arba išsirinktų tai, ką labiausiai mėgsta.

*** Klaritas — spiritinis gėrimas, panašus į čičią, gaminamas šiauriniuose, daugiausia pajūrio, Peru rajonuose.

— Tada eime pas Ancheliką Mersedes,— tarė Beždžionė.— Ji, kaip ir anksčiau, valgių karalienė. Tu jos dar neužmiršai?

— Geriau į Katakaosą, brolau,— pasakė Chose.— Į „Dingusias vežėčias". Niekur nerasi tokio klarito, kaip tenai.

— O-o, kaip judu nudžiugot, kad parvažiavo Lituma,— tarė Chosefinas.— Abu spindėte spindit.

— Šiaip ar taip, galinčius vis dėlto yra mųdviejų pusbrolis,— pasakė Beždžionė.— Visada malonu vėl pamatyti artimą žmogų.

— Reikia jį kur nusivesti,— pasakė Chosefinas.— Pavaišinti mažumėlę, o jau po to šnekinti.

— Luktelk, Chosefinai,— tarė Beždžionė.— Mes tau dar ne viską pasakėm.

— Rytoj nueisim pas donją Anchelika,— tarė Lituma.— Arba į Katakaosą, jei norit. Bet šiandien jūs turit mane pagerbti, aš pats žinau, kur geriausia atšvęsti mano sugrįžtuves.

— Kur jis, smirdas, baudžiasi smukti? — pasiteiravo Chosefinas.— Į „Karalienę"? Į „Tris žvaigždes"?

— Pas Čiungą Čiungitą,— pasakė Lituma.

— Kur tau,— pasakė Beždžionė.— Nei daugiau, nei mažiau, kaip į Žalius namus. Tai va jums galinčius.

II

— AR TU SU velniu apsibėgai? — pasakė motina Anchelika ir pasilenkė prie tamsios Bonifasijos povyzos, susigūžusios prie žemės tarsi piudomas žvėris.— Piktadare tu, nedėkingoji.

— Nėra nieko blogiau, kaip žmogaus nedėkingumas, Bonifasija,— lėtai ištarė viršininkė.— Dargi gyvuliai dėkingi tiems, kas gera jiems daro. Pažiūrėk į beždžiones, kai joms kas bananus mėto.

Vienuolių veidai, rankos, skraistės, rodės, švietė podėlio prietemoje.

— Kada nors tu suprasi, ką padarei, ir atgailausi,— pasakė motina Anchelika.— O jei neatgailausi, nugarmėsi į pragarą, nusidėjėle.

Auklėtinės miega niauriame kambaryje plikomis sienomis, ilgame ir siaurame kaip tunelis. Visi trys langai išeina į Njevą,

o vienintelės durys — į erdvų misijos vidaus kiemą. Prie sienų priglaustos brezentinės lovelės, kurias auklėtinės išsitiesia nakčiai ir sudeda, kai atsikelia. Bonifasija miega medinėje lovoje, kitapus durų, kamarėlėje, kuri tarsi įsispraudusi tarp auklėtinių miegamojo ir kiemo. Virš lovos krucifiksas, o šalia — skrynia. Vienuolių celės kitame kiemo gale, misijos rezidencijoje, — baltame name su dvišlaičiu stogu, su daugybe simetriškai išdėstytų langų ir prieangiu, atitvertu mediniais turėklais. Šalia rezidencijos — valgykla ir klasės, kur auklėtinės vienuolės moko kalbėti ispaniškai, skaityti skiemenimis, skaičiuoti, siūti ir siuvinėti. Dievo įsakymų ir moralės jos mokosi koplyčioje. Kiemo kampe — į daržinę panašus trobesys, prisišliejęs prie misijos sodo; aukštas kaminas raudonuoja pro šakas, kyšančias virš sienos, — tai virtuvė.

— Tu buvai dar va kokia,— parodė viršininkė,— o jau mes matėm, kas tu būsi. Tu žinai, ką aš turiu galvoje, ar ne?

Bonifasija persikreipė į šoną, pakėlė galvą ir pažvelgė į viršininkės ranką. Sode čiauškėjo papūgos. Už langų temo, ir jau vos begalėjai įžiūrėti susipynusias medžių šakas. Bonifasija kiek pasikėlė, pasirėmusi alkūnėmis — ne, ji nežinojo.

— Ir to visko, ką mes dėl tavęs esame padariusios, tu irgi nežinai, taip? — pratrūko motina Anchelika, žingsniuodama šen bei ten sugniaužtais kumščiais.— Tu nežinai, kokia buvai, kai mes tave paėmėm?

— Kaip aš galiu žinoti,— sušnibždėjo Bonifasija.— Juk aš buvau dar visai maža, motule, aš ničnieko neatsimenu.

— Klausykit, motina, kokiu balseliu ji lemena, gali pagalvoti, rami, paklusni,— suspiegė motina Anchelika.— Manai, pavyks mane apgauti? Lyg aš tavęs nepažinočiau! Kiek kartų dar turėsiu tau sakyti, kad nedrįstum manęs vadinti motule.

Po vakarinių pamaldų vienuolės eina į valgyklą, o auklėtinės, Bonifasijos vedamos, pasuka į miegamąjį. Jos išsitiesia loveles, ir, kai tik sugula, Bonifasija užgesina degutinę spingsulę, užrakina duris, atsiklaupia priešais krucifiksą, pasimeldžia ir ruošiasi miegoti.

— Tu lakstei po sodą, kapstei žėmę ir, vos tik rasdavai sliekų arba vikšrą, kišdavaisi į burną,— pasakė viršininkė.— Tu be paliovos sirgai, o kas tave gydė ir tupinėjo aplink tave? Taip pat neprisimeni?

— Tu vaikščiojai plika,— sušuko motina Anchelika,— ir tau buvo šitaip gerai, o kai tik apvilkau suknele, tu nuplėšei ją nuo savęs ir vėl stypinėjai, neužsidengusi savo gėdos, o jau buvai kokių dešimties metų, ne mažiau. Tu iš prigimties turėjai blogų polinkių, velnio išpera, tave masino vien tik šlykštybės.

Lietų sezonas baigėsi, ir temo greitai, pro šakų ir lapų raizgyną už langų jau žibėjo danguje žvaigždės. Viršininkė, piktai atsilošusi, sėdėjo ant maišo su grūdais, o motina Anchelika vaikščiojo, grūmodama iškeltu kumščiu, ir, kai atsismaukdavo jai abito rankovė, išlįsdavo iš jos iki alkūnės ranka, lyg kokia plona balta gyvatė.

— Man galvoj netelpa, jog tu galėjai šitaip padaryti,— pasakė viršininkė.— Kaip tau čia atsitiko, Bonifasija? Kodėl tu šitaip pasielgei?

— Ir tu nepagalvojai, kad jos gali numirt iš bado arba prigerti upėje? — įsiterpė motina Anchelika.— Kad jos persišaldys? Tu nieko nepagalvojai, galvažude!?

Bonifasija ėmė kūkčioti. Podėlyje tvyrojo aitrus žemės ir drėgnų rasotų augalų kvapas, kuris, juo labiau temo, juo stiprėjo. Atrodė, jog šitas tirštas nakties kvapas veržiasi pro langą drauge su žiogų ir cikadų čirškimu, kurį dabar jau aiškiai galėjai girdėti.

— Tu gyvenai lyg žvėriūkštis, o mes davėm tau namus, šeimą ir vardą,— tarė viršininkė.— Ir mes davėm tau dievą. Ir tu šito visai nevertini?

— Tu neturėjai ko valgyt ir kuo rengtis,— sumurmėjo Anchelika,— o mes tave maitinam, rengiam, auklėjam. Dėl ko tu šitaip padarei mergaitėms, piktadare?

Protarpiais Bonifasijos kūną supurtydavo gili rauda, skraistė nuo galvos nusislinko, ir švelnūs plaukai užkrito ant kaktos.

— Liaukis raudojus, Bonifasija,— pasakė viršininkė.— Prakalbėk pagaliau.

Misija pabunda auštant, kai nutyla svirpti cikados ir pradeda čiulbėti paukščiai. Bonifasija įeina į miegamąjį, tilindžiuodama varpeliu, ir auklėtinės iššoka iš lovelių, sukalba Sveika Marija, apsivelka apsiaustėlius. Paskui jos pasiskirsto į grupes pagal pareigas: jaunesniosios šluoja kiemą, rezidenciją, valgyklą, vyresnės — koplyčią ir klases. Penkios auklėtinės išneša rėčkas su šiukšlėmis į kiemą ir ten laukia Bonifasijos. Jos vedinos, nusileidžia taku, pereina Santa Marijos de Njeva aikštę, lauką

ir ne per toliausia nuo locmano Njeveso pirkelės pasuka upelio vaga, vingiuojančia tarp kapanavų, čiontų ir čiambirų iki siauro tarpeklio, kur miestelis verčia šiukšles. Kartą per savaitę alkaldo Manuelio Agilos vyrai sukuria ten didelį laužą ir sudegina tas atmatas. Aplinkiniai agvarunai kas vakaras ateina čia: vieni jų kapstosi, ieškodami maisto likučių, apyvokos reikmenų, o kiti šūkauja, mosuoja lazdomis, baidydami plėšrius paukščius, kurie išalkę sklando virš tarpeklio.

— Nejaugi tau vis vien, kad mergaitės vėl gyvens nepadoriai ir nuodėmingai? — tarė viršininkė.— Kad jos užmirš viską, ko čia išmoko?

— Siela tavo dar vis pagoniška, nors pati jau kalbi krikščioniškai ir neslampinėji nuoga,— pasakė motina Anchelika.— Jai ne tik ne vis vien, motina, ji tyčia jas išleido, kad jos vėl pasidarytų laukinės.

— Jos norėjo išeiti,— tarė Bonifasija.— Jos išbėgo į kiemą ir priėjo prie vartelių, o aš iš akių mačiau, kad jos nori išeiti drauge su tom dviem, kur vakar parsivežėt.

— Ir tu joms įsiteikei! — suriko motina Anchelika.— Dėl to, kad tu pykai ant jų! Dėl to, kad su jom tau reikėjo dirbti, o tu nemėgsti darbo, tingine! Velnio išpera!

— Nusiraminkit, motina Anchelika,— pasakė viršininkė stodamasi.

Motina Anchelika pridėjo ranką prie krūtinės, perbraukė sau delnu per kaktą — melas išvaręs ją iš kantrybės, motina, ji labai gailisi.

— Viskas įvyko dėl anų dviejų, kurias tu vakar parsivežei, motule,— tarė Bonifasija.— Aš nenorėjau, kad ir kitos išeitų, aš rengiausi išleisti tik tas dvi,— man jų pagailo. Tu nešūkauk taip, motule, dar susirgsi,— kai tik labai supyksti, visada po to sunegaluoji.

Iki Bonifasija su auklėtinėmis suvaikšto į sąvartyną, motina Griselda su savo padėjėjomis spėja paruošti pusryčius: padeda vaisių, išverda kavos ir iškepa bandelių. Po pusryčių auklėtinės eina į koplyčią, mokosi šventosios istorijos, katekizmo ir maldų. Apie pusiaudienį jos grįžta į virtuvę ir, prižiūrimos raudonskruostės, apsukrios ir iškalbios motinos Griseldos, gamina pietus: verda daržovių sriubą, taiso žuvį, verda maniokų košę, kepa raguolius ir pripilsto destiliuoto vandens. Po pietų auklėtinės gali valandžiukę palakstyti po kiemą arba pasėdėti

sode po medžiais. Paskui jos eina į klasę. Naujokes motina Anchelika moko ispanų kalbos, abėcėlės ir skaitmenų. Viršininkė veda istorijos ir geografijos pamokas, motina Anchelika dėsto piešimą ir rankdarbius, o motina Patrosinija — matematiką. Pavakare vienuolės ir auklėtinės kalba koplyčioje rožančių, po to mergaitės vėl pasiskirsto į grupes: kas tvarkosi virtuvėje, kas sode, podėlyje arba valgykloje. Jų vakarienė menkesnė, negu pietūs.

— Norėdamos mane įkalbėti, jos ėmė pasakot man apie savo gimtinę,— tarė Bonifasija.— Aukso kalnus man pažadėjo, ir pagailo man jų, motina.

— Tu net meluot nemoki, Bonifasija,— pasakė viršininkė, mostelėjo rankomis, kurios subolavo melsvoje prietemoje, ir vėl susidėjo.— Mergaitės, kurias motina Anchelika parsivežė iš Čikajiso, nemoka krikščionių kalbos. Matai, tu ir vėl nusidedi?

— Aš moku kalbėt pagoniškai, motina, tik šito tu nežinojai.— Bonifasija pakėlė galvą, iš po susivėlusių plaukų akimirkai blykstelėjo dvi žalsvos liepsnelės.— Aš diena dienon klausydavau, kaip jos kalbasi, va taip ir išmokau jų kalbos, o tau nepasisakiau.

— Meluoji, velnio išpera,— suriko motina Anchelika, o viršininkė tik rankomis skėstelėjo.— Žiūrėkit, motina, štai ką ji dabar prasimanė. Galvažudė!

Bet čia jos žodžius nutraukė lyg koks gaivališkas iššūkis, atsklidęs iš tamsos, maurojimas, urzgimas, karkimas, tų garsų maišalynėje protarpiais pasigirsdavo laibi girgždesiai, tarsi podėlyje iki šiol būtų ramiai tūnojęs kažkoks žvėris, kuris dabar staiga išsidavė, netikėtai suerzintas.

— Matai, motule? — pasakė Bonifasija.— Argi nemoku pagoniškai?

Kasdien prieš pusryčius vienuolės ir auklėtinės klauso mišių. Jas laiko jėzuitai iš gretimos misijos, paprastai tėvas Venansijas. Sekmadieniais atidaromos koplyčios šoninės durys, kad mišių galėtų klausyti Santa Marijos de Njeva miestuko gyventojai. Vietos valdžia niekad nepraleidžia sekmadienio mišių, o kartais į jas susirenka ir aplinkiniai valstiečiai, kaučerai * ir pusplikiai agvarunai, kurie stoviniuoja susigrūdę tarp-

---

* Kaučerai — kaučiuko rinkėjai.

duryje. Vakarais motina Anchelika ir Bonifasija atsiveda auklėtines prie upės ir leidžia joms pasipliuškenti vandeny, pagaudyti žuvyčių, pasikarstyti po medžius. Sekmadieniais pusryčiai geresni, negu šiokiomis dienomis, auklėtinėms duodama mėsos. Mergaičių misijoje apie dvidešimt — nuo šešerių iki penkiolikos metų. Jos visos agvarunės. Beje, tarp jų kartais pasitaiko viena kita iš vambisų arba net šaprų genties. Bet tat esti ne dažnai.

— MAN NESMAGU, Akilinai, kad negaliu tau padėti,— tarė Fusija.— Aš norėčiau, kad viskas būtų kaip anksčiau. Atsimeni, kaip mes keisdavomės?

— Atsimenu, drauguži,— atsakė Akilinas.— Kaip aš neprisiminsiu, juk vien tik per tave aš pasidariau tas, kas esu.

— Iš tikrųjų, jei nebūčiau atvažiavęs į Mojobambą, tu iki šiol būtum lapsėjęs iš namų į namus, pardavinėdamas vandenį,— pasakė Fusija.— O kaip tu bijojai upės, seniuk.

— Aš tik Majo bijojau — mat, vaikigalis vos nepriburbuliavau joje,— atsakė Akilinas.— O Rumijaku upėje aš visuomet maudydavausi.

— Rumijaku? — tarė Fusija.— Ji teka pro Mojobambą?

— Taip, toje pusėje, kur griuvėsiai, kur lamistai * gyvena. Kaip tu neprisimeni, Fusija, tokia rami upelė. Ten aplink dar pilna apelsinų giraičių. Negi ir tų apelsinų nemeni? Saldesnių už juos visam pasauly nėra.

— Man gėda, kad tu visą dieną iriesi kuprą atstatęs, o aš tįsau kaip pagalys,— pasakė Fusija.

— Kadgi čia nė irkluot neprisieina, bičiuli,— atsakė Akilinas.— Tik laikyk vairą, ir viskas. Dabar, kai praplaukėm slenksčius, Maranjonas pats mus neša. Man tik ne prie širdies, jog tu vis tyli ir spoksai į dangų tokiom akim, lyg ten čiuljačiakį regėtum.

— Niekad nesu jo matęs,— tarė Fusija.— Čia, selvoje, jau visi jį matė, o aš nė karto. Ir čia man nenusisekė.

— Veikiau nusisekė,— atsakė Akilinas.— O žinai, kartą čiuljačiakis pasirodė ponui Chulijui Reategiui. Sako, kažkokiame tarpeklyje prie Njevos. Bet Reategis pamatė, kad jis smarkiai

* Lamistai — nedidelė indėnų gentis, perėmusi daugiausia baltųjų papročius.

šlubuoja, ir, įžiūrėjęs mažąją koją, pradėjo šaudyti į jį ir taip nuvijo. Beje, Fusija, dėl ko tu susikivirčijai su senjoru Reategiu? Ko gera, tu iškrėtei jam kokią piktą išdaigą.

Iškrėtė, ir ne kartą, seniuk, o pirmąsyk — dar prieš susipažindamas su juo, kai tik atvyko į Ikitosą. Daug vėliau jis pats papasakojo šį atsitikimą Reategiui, ir tas labai juokėsi — vadinasi, tai tu apmovei vargšą doną Fabiją, o Akilinas — senjorą doną Fabiją, Santa Marijos de Njeva gubernatorių.

— Kuo galiu jums patarnauti, senjore? — pasakė donas Fabijas.— Ko jūs norėjot? Ilgai išbūsit Ikitose?

Taip, jis bus čia gana ilgai, o, galimas daiktas, įsikurs visam laikui. Jis, žinote, verčiasi mišku, manąs pasistatyti medžio apdirbimo įmonę netoli Nautos ir tik laukia inžinierių. Mokės jis gerai, bet kaip tik dabar turi daug darbo ir jam reikia didelio, patogaus kambario, o donas Fabijas — ką jūs, žinoma, senjore, jis tam ir esąs, kad patarnautų klientams. Žodžiu, jis užkibo ant meškerės, seniuk.

— Jis davė man viešbutyje geriausią kambarį — su langais į sodą, kur augo Panamos palmės,— tarė Fusija.— Jisai pasikvietė mane pusryčių ir neužsičiaupdamas tarškėjo apie savo šeimininką. Aš vos jį supratau — tuomet ispanų kalbą dar nekaip mokėjau.

— O senjoro Reategio nebuvo Ikitose? — paklausė Akilinas.— Jis tada jau buvo turtuolis?

— Ne, kaip reikiant jis praturtėjo vėliau, iš kontrabandos,— pasakė Fusija.— Bet šitą viešbutį jis jau turėjo ir buvo pradėjęs prekiauti su indėnų gentimis, dėl to ir išvyko į Santa Mariją de Njeva. Jis supirkdavo kaučiuką ir parduodavo jį Ikitose. Kaip tik tada man ir toptelėjo mintis griebtis šito verslo. Bet visada taip būna — čia reikėjo kapitaliuko, o aš kišenėje neturėjau nė sentavo.

— Ir daug tu pavogei pinigų, Fusija? — tarė Akilinas.

— Penkis tūkstančius solių, donai Chulijau,— pasakė donas Fabijas.— Ir dar savo pasą ir keletą sidabrinių indų. Man labai nemalonu, senjore Reategi, aš suprantu, kaip blogai jūs pagalvosit apie mane. Bet, dievaži, aš dirbsiu iki devinto prakaito ir grąžinsiu jums iki paskutinio sentavo.

— Ir tavęs niekad negraužė sąžinė, Fusija? — tarė Akilinas.— Jau daug metų noriu šito tavęs paklausti.

— Kad apvogiau tą šunsnukį Reategį? — tarė Fusija.— Jis dėl to ir turtingas, kad pavogė daugiau, negu aš, seniuk. Bet jis šį tą turėjo pradžiai, o aš — nieko. Tai vis todėl, kad man niekad nesiseka ir turiu pradėti iš pliko daikto.

— Kam jūs dar galvą nešiojat ant pečių? — pasakė Chulijas Reategis.— Kaip jums nedingtelėjo mintis nors dokumentų jį paklausti, donai Fabijau?

Bet jis paklausė dokumentų, ir pasas jo buvo naujutėlaitis, iš kur jis galėjo nutuokti, kad tas pasas suklastotas, donai Chulijau? Be to, jis taip gražiai buvo apsitaisęs ir taip solidžiai atrodė. Jis net pagalvojęs sau vienas: kada senjoras Reategis sugrįš iš Santa Marijos de Njeva, aš jam pristatysiu jį, ir juodu dviese kalnus nuvers. Ką čia kalbėti, neatsargus jis buvęs, donai Chulijau.

— O kas šitam lagamine tada buvo, Fusija? — paklausė Akilinas.

— Keli Amazonijos žemėlapiai, senjore Reategi,— pasakė donas Fabijas.— Didžiuliai, kaip štabiniai. Jis pasikabino juos ant sienos ir sakė, jog vadovaujasi jais, svarstydamas, kur įrengti miško biržes. Jis žymėjosi tas vietas ir kažką užrašinėjo braziliškai, va kas man atrodė keista.

— O kas čia keista, donai Fabijau,— tarė Fusija. — Mano amatas ne tik miškas, bet ir prekyba. Kartais ne pro šalį pabendrauti su čiabuviais. Todėl aš ir susižymėjau aplinkines gentis.

— Netgi tas, kurios gyvena prie Maranjono ir prie Ukajalio, donai Chulijau,— pasakė Fabijas.— Aš pagalvojau — štai kur verslo žmogus, kaip tik tokio reikia senjorui Reategiui.

— Atsimeni, kaip sudeginom tavo žemėlapius? — tarė Akilinas.— Jie tikras šlamštas. Tie, kas juos sudarinėja, nežino, kad Amazonija tarsi moteris, kai kraujas jai užkaista, nenuguli rami. Viskas čia amžinai juda, kilnojasi iš vietos į vietą — upės, gyvuliai, medžiai. Na ir beprotiška mums teko žemė, Fusija.

— Jis ir selvą puikiai pažįsta,— pasakė donas Fabijas.— Kai tik sugrįš iš Aukštutinio Maranjono, aš jus pristatysiu jam, ir judu būsite geri draugai, senjore.

— Čia, Ikitose, visi, ką tik sutinku,— tarė Fusija,— tikrus stebuklus man pasakoja apie jį. Aš labai noriu su juo susipažinti. Ar nežinot, kada jis grįš iš Santa Marijos de Njeva?

— Jis ten labai užsiėmęs, bet kartais meta viską ir parvažiuoja,— pasakė donas Fabijas.— Valia jo geležinė, senjore. Jis paveldėjo ją iš savo tėvo, taip pat nuostabaus žmogaus. Ikitoso klestėjimo laikais jis buvo vienas stambiausių kaučiuko pirklių. Kai užėjo krizė, jis paleido sau kulką į kaktą. Reategiai tada visai nusmuko. Bet donas Chulijas vien savo jėgomis, be niekieno paspirties išbrido iš tos bėdos ir pats atsistojo ant kojų. Sakau jums, jis geležinis žmogus.

— Kartą Santa Marijoje per surengtus jo garbei pusryčius aš girdėjau Reategį kalbant,— tarė Akilinas.— Jis labai didžiavosi savo tėvu, Fusija.

— Šią temą jis bene labiausiai mėgsta,— tarė Fusija.— Kai mes drauge dirbom, jis taip pat kone kiekviename žingsny primindavo tėvą. Ak šitas šunsnukis Reategis! Aš jam visada pavydėjau, seniuk.

— Toks švarutėlis, toks apsukrus,— tarė donas Fabijas.— Tik pamanyk, kaip aš jam pataikavau, tiesiog padus laižiau. Kai jis įeidavo į viešbutį, katė, ir ta iš džiaugsmo uodegą užlauždavo. Jis prakeiktas žmogus, tikras nelabasis, donai Chulijau!

— Tu vis kokį pokštą iškreti atsisveikindamas, Fusija, — tarė Akilinas.— Kampo Grandėje apspardei sargybinius, o Ikitose nudobei katę.

— Teisybę sakant, donai Fabijau, visa kita, mano manymu, ne taip svarbu,— pasakė Chulijas Reategis.— Tik vieno man gaila, kad turėsit grąžinti man tuos pinigus.

Bet jam buvo labai skaudu, donai Chulijau. Šitas niekšas suvijo paklodę ir pakorė ją ant tinklo nuo moskitų. Įeini į kambarį, ir staiga pamatai, kaip ji kadaruoja sustingusi, išverstomis akimis,— tiesiog baisu. Tokio beprasmiško įniršio jis negalįs perprasti, donai Chulijau.

— Žmogus darai viską, kad galėtum gyventi, ir aš suprantu tave, kai tu vagi,— tarė Akilinas.— Bet kam tu pakorei katę? Iš širdgėlos, kad neturėjai pinigų bizniui pradėti?

— Žinoma, ir dėl šito,— atsakė Fusija.— Bet kad tu žinotum, kaip ta biaurybė dvokė, ir kiek kartų ji prišlapino man patalą.

O tarp kitko, tai būdinga azijiečiams, donai Chulijau, jų papročiai tikrai šlykštūs, jis ne per seniausiai sužinojęs, pavyzdžiui, kad kinai Ikitose,— kas galėtų pamanyti,— laiko kates gurbuose, peni, girdo pienu, o kai nutunka, kiša į puodą

ir valgo, senjore Reategi. Bet jis nori pasikalbėti dabar apie pirkinius, donai Fabijau, dėl to ir atvažiavo į Santa Mariją de Njeva, gana tų liūdnų istorijų, na kaip, jis ką nors nupirko?

— Viską, ką liepėt, donai Chulijau,— pasakė donas Fabijas.— Veidrodėlių, peilių, medžiagos, karolių, ir viską su didele nuolaida. Kada išvykstat prie Aukštutinio Maranjono?

— Aš negalėjau vienas dangintis į tokį užkampį ir verstis ten prekyba, turėjau susirasti kompanioną,— pasakė Fusija.— Ir po to, kas buvo nutikę, ieškoti jo reikėjo atokiau nuo Ikitoso.

— Todėl tu ir atsibastei į Mojobambą,— tarė Akilinas.— Ir susiuostei su manim, tikėjaisi, kad važinėsim drauge po gentis. Tokiu būdu tu leidaisi Reategio pėdomis, dar nebūdamas jo tarnautojas, kai net akyse dar nebuvai jo matęs. Kas antras tavo žodis tąsyk buvo pinigai, Fusija: važiuojam kartu, Akilinai, po metų turtingas būsi, tu man ausis išūžei šita savo giesme.

— Taip, praturtėjom,— pasakė Fusija.— Aš padėjau čia daugiau jėgų, negu bet kuris, savęs negailėjau, rizikavau iki paskutiniųjų, ir štai kuo viskas pasibaigė. Kur čia teisybė, Akilinai?

— Viskas apvaizdos žinioje, Fusija,— pasakė Akilinas.— Ne mūsų valia tai spręsti.

ŠILTĄ GRUODŽIO rytą į Pjurą atvyko nepažįstamas žmogus. Raitas ant mulo, vos velkančio kojas, su plačiabryle skrybėle ir lengvu ponču, jis staigiai išniro iš kopų, kurios driekėsi į pietus nuo miesto. O kaip jis, tur būt, apsidžiaugė, išvydęs brėkštant, kada padangę nutvieskia rausva šviesa, ir atrodo, tartum liepsnos liežuviai šliaužia dykuma, pirmuosius kaktusų brūzgynus, apsvilintus saulės pupmedžius, baltas Kastilijos trobeles, kurios, juo arčiau prie upės, juo labiau glaudžiasi viena prie kitos. Atvykėlis pasuko į miestą, kurį, spindintį lyg veidrodį, jau matė kitame krante. Jis perkirto vienintelę Kastilijos gatvę, dar tuščią tuo metu, ir, prijojęs Senąjį tiltą, nušoko žemėn. Valandžiukę jis žiūrėjo į aną krantą — į grįstas gatves, į namus su balkonais, į daugybę smilčių, skraidančių ore, į ma-

syvų katedros bokštą su juodu, tarsi suodinu, varpu ir į žalius fermų lopinius, kurie driekiasi šiauriniu pakraščiu palei upę iki Katakaoso. Paskui jis paėmė mulą už pavadžių, perėjo Senąjį tiltą ir, pliauškindamas vytiniu sau per kojas, žingsniavo didžiąja miesto gatve, kuri tęsiasi, tiesi ir graži, nuo pat upės iki Plasos de Armas. Priėjęs aikštę, jis sustojo, pririšo mulą prie tamarindo, atsisėdo ant žemės, nulenkė skrybėlės brylius, gindamasis nuo smėlio, kuris be gailesčio kapojo jam akis. Matyt, jis daug buvo keliavęs,— atrodė išvargęs, vos vos judėjo. Kai liovėsi smilčių lietus ir saulės nutviekstoje Plasoje de Armas pasirodė pirmieji žmonės, nepažįstamasis miegojo. Šalia jo tįsojo padvėsęs mulas, kurio snukis buvo aptekęs žaliomis putomis, akys išvirtusios. Niekas neišdrįso pažadinti miegančiojo. Naujiena greitai paplito, ir netrukus Plasoje de Armas susirinko minia smalsuolių, kurie šnibždėdamiesi spietėsi aplink nepažįstamąjį ir stengėsi prilįsti kuo arčiau. Vienas kitas užsiropštė ant paviljono turėklų, kiti spoksojo į svetimšalį, įsliuogę į palmes. Tai buvo dar jaunas atletiško sudėjimo vyras sieksniniais pečiais, jo veidą juosė garbanota barzdelė, o pro atlapas marškinių mastis ištraukytomis sagomis buvo matyti raumeninga apžėlusi krūtinė. Jis miegojo prasižiojęs, lengvai knarkdamas, tarp sukepusių lūpų baltavo dantys, panašūs į šuns iltis,— dideli, pageltę. Jo kelnės, batai, išblukęs pončas buvo sudriskę, purvini, kaip ir plačiabrylė skrybėlė. Ginklų jis neturėjo.

Pabudęs jis pašoko ir instinktyviai pasiruošė gintis; jo akys iš po papurtusių vokų neramiai žvilgčiojo į apstojusių žmonių veidus. Jis matė, kad visi jam šypsosi ir draugiškai skėsčioja rankomis, o kažkoks senukas, prasispraudęs pro minią, atkišo jam moliūgo butelį su šaltu vandeniu. Tada nusišypsojo ir nepažįstamasis. Gėrė jis iš lėto, gardžiuodamasis kiekvienu gurkšniu, ir iš jo akių galėjai matyti, kaip jam palengvėjo. Aplink erzeliavo minia: žmonės, stengdamiesi perrėkti kits kitą, kalbino atvykėlį, klausinėjo, iš kokio jis krašto ir kaip atjojo, apgailestavo, kad krito mulas. Jis linksmai juokėsi ir spaudė ištiestas rankas.

Paskui jis pasilenkė prie mulo, vienu timptelėjimu atrišo priraizgytus abipus balno krepšius ir paklausė, kaip rasti viešbutį. Paslaugių pjuriečių lydimas, jis perėjo Plasą de Armas ir pravėrė „Šiaurės žvaigždės" duris. Vietų nebuvo. Gyventojai jį

nuramino — daugelis tuoj pat pasiūlė jam savo viešnagę. Jis apsistojo Melčioro Espinosos namuose; šis vienišas senukas gyveno Malekono gatvėje, prie pat Senojo tilto. Jis turėjo atokiau nuo miesto, Čiroje, mažą fermą ir važiuodavo tenai du kartus per mėnesį. Šįmet Melčioras Espinosa pasiekė rekordą: jis priglaudė net penkis atvykėlius. Paprastai jie išgyvendavo čia vos kelias dienas, visų ilgiausiai keletą savaičių — superka, būdavo, medvilnės derlių, parduoda gyvulius, atsivežtas prekes ir iškeliauja.

Bet šis atvykėlis Pjuroje pasiliko. Kaimynai mažai tesužinojo apie jį, ir kone viskas, ką sužinojo, tik paneigdavo spėliojimus: jis nebuvo nei gyvulių pirklys, nei mokesčių rinkėjas, nei komivojažierius. Jis buvo vardu Anselmas, ir, pasak jo,— perujietis, bet niekam nepasisekė iš akcento atpažinti, iš kokio jis krašto; jam kalbant, negirdėjai nei baikščios, neryžtingos limiečių intonacijos, nei čiklajiečių tarmės dainingumo; jo tartis nebuvo pavyzdingai tiksli, kas būdinga Truchiljo gyventojams; nebuvo jis, matyt, nė kalnietis, nes negreblavo ir nešveplavo. Jis tarė aiškiai, labai melodingai, tik šiek tiek vangiai, kalbėjo neįprastomis frazėmis ir vartojo daug keistų posakių, o kai ginčydavosi, iš trankaus balso atrodė, jog kalba koks montonerų vadas. Balnakrepšiai, kurie buvo visa jo manta, tikriausiai buvo prigrūsti pinigų. Kaip dar jo neapiplėšė banditai, kada jojo per smėlynus? Kaimynai taip ir nesuuodė, iš kur jis atsibeldė ir kodėl pasirinko Pjurą.

Rytojaus dieną po atvykimo jis pasirodė Plasoje de Armas nusiskutęs, ir visi nustebo, pamatę, kad jis toks jaunas. Ispano Eusebijo Romero krautuvėje jis nusipirko naujas kelnes ir aulinius batus; užmokėjo grynais. Praėjus dviem dienom, jis užsisakė pas Saturniną, garsiąją meistrę iš Katakaoso, baltų šiaudelių skrybėlę,— tokią skrybėlę gali įsibrukti į kišenę, ištrauksi — nė raukšlelės. Kiekvieną dieną Anselmas ateidavo į Plasą de Armas ir, atsisėdęs prie staliuko „Šiaurės žvaigždės" terasoje, kviesdavo praeivius kartu išgerti. Taip jis įsigijo draugų. Zauna ir pokštininkas, jis sužavėjo visus pjuriečius, be saiko girdamas jų miestą — ir žmonės čia malonūs, ir moterys dailios, ir saulėlydžiai nuostabūs. Netrukus jis jau vartojo daugumą vietos posakių ir pasisavino geraširdišką, kiek tingoką pjuriečių šnektą: po kelių savaičių jis jau sakė „gua", kai norėjo pasirodyti nustebęs, vadino vaikus „čiurais", o asilus „pjache-

nais", sudarydavo aukščiausiąjį laipsnį iš aukščiausiojo laipsnio, sugebėjo atskirti klaritą nuo tirštosios čičios, pamėgo čionykščius aštrius patiekalus, įsiminė daugelio žmonių vardus, žinojo gatvių pavadinimus ir šoko tonderą visai kaip mangačiai.

O smalsus jis buvo be saiko. Jį neapsakomai domino miesto gyvenimas ir papročiai, jis iki smulkmenų klausinėdavo apie gyvuosius ir mirusius. Žinoti norėjo viską: kokie žmonės Pjuroje patys turtingiausi, kaip jie praturtėjo ir kada; ar prasti žmonės gerbia ir myli prefektą, alkaldą ir vyskupą; kaip čia žmonės linksminasi, kas kam neištikimas, kokie skandalai piktina davatkas ir kunigus, kaip pjuriečiai laikosi religijos ir moralės dogmų, kaip mieste žmonės mylisi.

Kiekvieną sekmadienį jis ėjo į „Koliziejų" ir aistringai, kaip tikras mėgėjas, žiūrėdavo gaidžių kautynių, vakarais paskutinis apleisdavo „Šiaurės žvaigždės" bufetą, nuostabiai lošė kortomis, statydavo stambias sumas ir vienodai ramiai laikėsi, tiek pralošdamas, tiek ir išlošdamas. Šitaip jis susibičiuliavo su komersantais ir dvarininkais ir pasidarė populiarus. Vietos šulai kartą jį pakvietė medžioklėn į Čiulukaną, ir jis visus sužavėjo savo taiklumu. Susitikę gatvėje, valstiečiai jį vadino tiesiog vardu, o jis bičiuliškai patapšnodavo jiems per petį. Žmonėms patiko jo žvali nuotaika, paprastumas, dosnumas. Bet visus domino jo praeitis, ir kiekvienam knietė sužinoti, iš kur jis ima tiek daug pinigų. Apie jį pradėjo sklisti nebūtos legendos; jas išgirdęs, Anselmas tik kvatodavo, nepaneigdamas jų, bet ir joms nepritardamas. Kada jis su draugais bastydavosi po Mangačerijos smukles, galų gale vis tiek atsidurdavo Anchelikos Mersedes užeigoje,— mat, ten buvo arfa, o jis, kaip niekas kitas, puikiai mokėjo ja groti. Kol kiti girkšnodavo ir į muzikos taktą trepsendavo kojomis, jis, nulindęs į kampą, valandų valandas dirgindavo jos baltas stygas, kurios paklusdavo jo pirštams ir, jam panorėjus, mokėjo šnabždėti, juoktis, raudoti.

Pjuriečiams tik tas nepatiko, kad įkaušęs Anselmas šiurkščiai ir įžūliai elgėsi su moterimis. Ar jos būtų basos tarnaitės, bėgančios per Plasą de Armas į turgų, ar jos būtų prekiautojos su ąsočiais arba dubenimis ant galvų, siūlančios pirkti slyvų ar mango sulčių ir šviežių artišokų, ar jos būtų senjoros su vualiais, pirštinėmis arba su rožančiais rankose, einančios į bažnyčią, jis nė vienos nepraleisdavo,— visa gerkle sušukda-

mas, jas užkalbindavo, atvirai joms meilindavosi, einančias pro šalį nešvankiai apkalbėdavo. *„Žiūrėk, Anselmai,* — sakydavo jam draugai,— *pjuriečiai pavydūs. Vieną gražią dieną koks įsižeidęs vyras arba tėvas, nesuprantantis juokų, dar iššauks tave į dvikovą. Būk mandagesnis su moterimis."* Bet Anselmas į tai tik nusikvatodavo, pakeldavo taurę ir pasiūlydavo išgerti už Pjurą.

Per pirmąjį mėnesį, kurį jis čia išgyveno, Pjuroje nieko nepaprasta neatsitiko.

NE TAIP JAU čia baisu, ir paskui — viskas pasaulyje susitvarko. Chulijo Reategio akys spindi prieš saulę, o iš didelio molinio ąsočio su vandeniu kyšo butelių kakleliai. Jis pats pilsto bokalus; baltos putos kyla, virsta pro kraštus, nugula. Neverta jaudintis, o pirmiausia dar po bokalą alaus. Manuelis Agila, Pedras Eskabinas ir Arevalas Bensas išgeria ir atgalia ranka nusišluosto lūpas. Pro vielų tinklelį, kuriuo užtaisyti langai, matyti Santa Marijos de Njeva aikštė,— būrelis agvarunų grūda juką pūstuose induose, vaikigaliai duodasi aplink kapironų kamienus. Aukštai, ant kalvų, it liepsna raudonas stačiakampis — tai misijos rezidencija. Pirmiausia, šičia dar tik projektas, numatytas ilgam laikui, o projektai sunkiai įsikūnija, ir Chulijas Reategis mano, kad jie be reikalo nuogąstauja. Bet Manuelis Agila, mažas plikas žmogeliukas išverstomis akimis — ne, nieko panašaus, gubernatoriau, jis atsistoja — jie turi įrodymų, donai Chulijau, šitie du tipai juos sugadino. Ir Arevalas Bensas taip pat — donai Chulijau, jis atsistoja — jam stačiai rankas pakerta, iš pat pradžių jis sakė, kad tos brigados ir tie elementoriai reiškia ką kita, ir jis priešinosi, kad atvyktų mokytojai, donai Chulijau, o Pedras Eskabinas tranko bokalu į stalą — donai Chulijau, kooperatyvas — jau faktas, agvarunai ruošiasi patys parduoti Ikitose kaučiuką, ir aptarti šito Čikajise susirinko kasikai; tai tokios tokelės, ir negalima užmerkti akių ir laukti, kas bus. Bet Chulijas Reategis nepažįsta nė vieno agvaruno, kuris nutuoktų, kas tas Ikitosas ir kas tas kooperatyvas, iš kur Pedras Eskabinas ištraukė šitą istoriją? Ir jis prašo senjorus kalbėti po vieną. Bokalas vėl dunksi į stalą — donas Chulijas ilgą laiką išbūna Ikitose, jis iki ausų pasinėręs į prekybą ir nepastebi, jog nuo tada, kai atvyko šie du

tipai, visa apylinkė sukruto. Chulijo Reategio balsas vis toks pat švelnus — ta gubernatorystė, donai Pedrai, atėmė iš jo nemaža laiko ir pinigų,— bet žvilgsnis pasidarė griežtas — ir jis nenorėjęs šitos vietos, Pedras Eskabinas buvo vienas tų, kurie ypač spyrėsi, kad jis priimtų šį postą, ir tegul jis dabar malonėja apgalvoti savo žodžius. Pedras Eskabinas žino, kiek daug gero jis jiems padarė, ir jis nenorėjęs jo įžeisti, bet jis ką tik buvo Urakusoje, ir pirmą kartą per dešimt metų — bokalas vėl dukart dunksteli į stalą — jie nesutikę parduoti jam nė vieno gumulėlio kaučiuko, nors jau yra gavę rankpinigių, ir Arevalas Bensas — net juos įviliojo į kooperatyvą. Tegu donas Chulijas nesijuokia, jie surentė tam tyčia lūšną, ir ji pilnut pilnutėlė kaučiuko ir odų, o Eskabinui jie nieko nenorėję parduoti, pasakę, jog viską gabensią į Ikitosą. Ir Manuelis Agila, mažutis, plikas, išverstomis akimis,— va, matot, gubernatoriau, tų tipų jokiu būdu nereikėjo prileisti prie genčių, Arevalo teisybė, jie juos tik gadina. Bet jie neatsibels daugiau, senjorai,— ir Chulijas Reategis pripila bokalus. Jis buvo nuvykęs į Ikitosą ne tik savo, bet ir jų reikalais, ir ministerija anuliavo miškingųjų rajonų gyventojų kultūrinimo planą, tad mokytojų brigadoms atėjo galas. Bet Pedras Eskabinas trečią kartą dunksteli bokalu į stalą — jos ten jau buvo ir savo padarė, donai Chulijau. Kaip dabar susitaikysi su čiunčiais? Matyt, jie puikiausiai susiuosto, tegu donas Chulijas išklauso vertėją, kurį šie du tipai buvo nusitempę į Urakusą, jis pats viską papasakos, štai jis, jie jį atvedė. Vario spalvos basas vyriškis, tupintis ant pirštų galiukų palei duris, atsistoja ir sumišęs prieina prie Santa Marijos de Njeva gubernatoriaus. O Boninas Peresas — tegu jis paklausia, kiek jiems moka už kilogramą kaučiuko. Vertėjas mauroja, mosikuoja rankomis, spiaudo, o Chumas tylėdamas klauso, susikryžiavęs rankas ant plikos krūtinės. Jo tamsūs su žalsvu atspalviu skruostai papuošti dviem raudonais kryžiukais, o ant keturkampės nosies ištatuiruoti trys horizontalūs brūkšniai, plonyčiai lyg sliekai. Veidas jo rimtas, poza iškilminga, urakusai, susibūrę aikštelėje, stovi kaip įbesti, saulė svaido ietis į medžius ir lūšnas. Vertėjas nutyla, o Chumas ir mažas lyg nykštukas senis skeryčiodami mauroja ir burba, ir vertėjas — jie sako, geros kokybės — du soliai kilogramas, vidutinės — solis, šeimininke. Ir Teofilas Kanjas mirksi susirūpinęs. Boninas Peresas taip ir manęs, na ir niekšai, na ir valka-

tos, ir vertėjui — šeimininkai blogi perujiečiai, jie parduoda iš jų supirktą kaučiuką po dvidešimt solių už kilogramą ir lobsta iš jų prakaito, tegu jie nesiduoda apgaudinėjami, vyre, tegu atgabena kaučiuką ir odas į Ikitosą, o su tais šeimininkais tegu daugiau nesusideda ir neprekiauja, išversk jiems šitą viską. O vertėjas — taip ir pasakyti jiems? Ir Boninas — taip. Pasakyti, kad šeimininkai juos apvagia? Ir Teofilas — taip, taip. Pasakyti, kad jie blogi perujiečiai? Taip, taip. Pasakyti, kad šeimininkai lobsta iš jų prakaito? O jie — taip, taip, visokie pašlemėkai, vagys, blogi perujiečiai, tegu jie nesiduoda maustomi, nebijok, išversk jiems tą viską. Vertėjas mauroja, spiegia, spiaudo, ir Chumas mauroja, spiegia, spiaudo, o senukas raukšlėtu veidu mušasi į krūtinę, ir vertėjas — Ikitosas niekad neatvažiuoja, atvažiuoja šeimininkas Eusebijas ir atveža peilių, mačečių, audinių, o Teofilas Kanjas — taigi, taigi, brolau, jie galvoja, kad Ikitosas — žmogus, su jais toli nenueisi, Boninai, o vertėjas — jis sako, mainą į kaučiuką. Bet Boninas Peresas prieina prie Chumo ir parodo į peilį, kuris kabo jam prie diržo,— įdomu, kiek kilogramų kaučiuko šis jam atsiėjo, paklausk jį, a? Chumas išsitraukia peilį, iškelia, plieno ašmenys suspindi prieš saulę, ir Chumas juokiasi didžiuodamasis, ir urakusai jam už nugaros taip pat juokiasi, ir dauguma jų išsitraukia peilius, iškelia aukštyn, ir jie žaižaruoja prieš saulę, o vertėjas — Chumo peilis kaštavo dvidešimt gumulų, o kiti — po dešimt, po penkiolika, ir Teofilas Kanjas — štai kas, brolau, jis norįs grįžti į Limą. Jį krečiąs drugys, Boninai, ir užtenka visų šitų neteisybių ir tokių žmonių, kurie nieko nesupranta, jau geriau viską užmiršti, o Boninas Peresas skaičiuoja pirštais, jis visada sunkiai permanydavo aritmetiką — Teofilai, vadinasi, Chumo peilis kaštavo jam keturiasdešimtį solių? O vertėjas — pasakyti? Išversti? Ir Teofilas — ne, nereikia, o Boninas — pasakyk geriau jiems va ką: šeimininkas niekšas, šitas peilis nevertas nė vieno gumulo, tokius žmonės į šiukšlyną meta, Ikitosas ne šeimininkas, o miestas, į jį reikia plaukti upe žemyn, žemyn Maranjonu, tegu jie veža tenai kaučiuką — ten jį parduos šimtą kartų brangiau ir nusipirks kokių norės peilių ir visko, ko pageidaus, o vertėjas — jis nesupratęs, tegul senjoras kalba lėčiau, ir Boninas — jo teisybė, reikia, brolau, jiems viską išaiškinti nuo pat pradžių, nepertrauk manęs, Teofilai, gal jie paklausys mūsų. Bet Chulijas Reategis nenusileidžia — nereikia

pamesti protą. Argi tie tipai neišsidangino? Daugiau jie nesugrįš, o be to, pasišiaušė tik agvarunai, su šaprais jis susitarė, kaip visada, ir apskritai viskas bus gerai. Bent jis manąs, jog baigs gubernatoriauti su ramia sąžine, senjorai, bet Arevalas Bensas — čia dar ne viskas, donai Chulijau. Ar jis žinąs, kas atsitiko Urakusoje vienam kapralui, locmanui ir tarnui iš Borcho forto? Ne anksčiau, kaip praeitą savaitę, donai Chulijau, o jis — kas, kas atsitiko?

— AČIŪ DIEVUI, štai mes Mangačerijoje,— tarė Chose.

— Smėlio pribiro, graužia kojas, reikia nusiaut batus,— pasakė Beždžionė.

Pasibaigė Sančeso Sero prospektas, baigėsi ir asfaltuoti šaligatviai, balti fasadai, puošnūs įėjimai ir elektros šviesa, prasidėjo susiraizgiusios kreivos gatvelės ir skersgatviai, namai nendrių sienomis, šiaudų, skardos gabalų arba kartono stogais, dulkės ir musės. Pro mažus langelius be užuolaidų švietė lajinės žvakės arba alyvinės spingsulės, ištisos šeimos, įsitaisiusios viduryje gatvės, džiaugėsi vakaro vėsa. Kas antras žingsnis Chose ir Beždžionė rankos kilstelėjimu sveikinosi su pažįstamais.

— Kuo jūs taip didžiuojatės? Už ką taip liaupsinate savąją Mangačeriją? — tarė Chosefinas.— Iš visų kampų dvokia, ir žmonės gyvena kaip gyvuliai. Mažiausiai po penkiolika kiekvienoje lūšnoje.

— Po dvidešimtį, įskaitant šunis ir Sančeso Sero fotografiją,— pasakė Beždžionė.— Tuo ir gera toji Mangačerija — jokių luomų. Žmonės, šunys, ožkos — visi lygūs, visi mangačiai.

— O didžiuojamės dėl to, kad mes čia gimėm,— pasakė Chose.— Mes giriam Mangačeriją, nes čia mūsų namai. Ir giliai širdy tu nesitveri pavydu, Chosefinai.

— Šiuo metu visa Pjura lyg išmirusi,— tarė Beždžionė. — O čia — girdi? Gyvenimas tik prasideda.

— Čia mes visi draugai arba giminaičiai, ir kiekvienas čia turi savo vertę,— pasakė Chose.— O Pjuroje žiūrima, ne koks tu, o kokia tavo kišenė, ir jeigu tu ne baltasis, privalai tarnaut baltajam.

— Nusispiaut man į tą Mangačeriją,— pasakė Chosefinas.— Kada ją nuvers, kaip Galjinaserą, aš nusigersiu iš džiaugsmo.

— Matyt, tau širdį maudžia, dabar ieškai, kur pagiežą išlieti,— pasakė Beždžionė.— Bet jei taip nori šmeižti Mangačeriją, tai tik tyliau, mangačiai tau kaulus sumals.

— Mes visai kaip vaikai,— tarė Chosefinas.— Ar dabar laikas ginčytis.

— Gerai, taika, užtraukim himną,— pasakė Chose.

Žmonės sėdėjo gatvėje, tiesiog ant smėlio, ir tylėjo, visas triukšmas — dainos, tostai, gitarų gaudimas, delnų pliauškėjimas — sklido iš čičerijų, iš tokių pat skurdžių trobelių, kaip ir visos, tik šiek tiek erdvesnių, geriau apšviestų, su raudona ar balta vėliavėle, iškelta ant nendrės virš durų. Į nosį smelkėsi neapibūdinamas, neaiškus tvaikas, kartokas ir salsvas, sudvisęs ir gailus, o toliau, kur kvartalų ribos baigėsi ir gatvės rėmėsi į netvarkingai susigrūdusių lūšnų knibždėlyną, vis dažniau painiojosi po kojomis šunys ir vištos, kiaulės kriuksėdamos voliojosi čia pat žemėje, rėpsojo kukulakės ožkos, pririštos prie kuolelių, ir vis labiau ūžė ir zvimbė oro fauna — tiršti spiečiai musių ir sparvų, siuvančių aplink galvas. Galinčiai iš lėto žingsniavo vingiuotais mangačių džiunglių takais, apeidami senukus, išsitempusius į gryną orą savo demblius, aplenkdami pastojusias kelią lūšneles, kurios netikėtai išnirdavo iš tamsos lyg banginiai iš jūros gelmių. Danguje žibėjo žvaigždės, vienos — didelės, šviesios, kitos — lyg degtukų liepsnelės.

— Jau patekėjo marimačiai, — pasakė Beždžionė, rodydamas į tris ryškias žvaigždes, žėrinčias neaprėpiamose aukštybėse.— Ir kaip jos mirksi? Domitila Jara kalbėdavo, jog tada, kai marimačiai taip aiškiai matyti, jų galima prašyti užtarimo. Nepraleisk progos, Chosefinai.

— Domitila Jara! — tarė Chose.— Vargšė senutė! Aš, prisipažinsiu, jos prisibijodavau, bet dabar, kai ji numirė, man kažkaip malonu ją prisiminti. Kas žino, ar ji mums atleido už tą šunybę per jos šermenis.

Chosefinas ėjo tylėdamas, panarinęs galvą ant krūtinės. Broliai Leonai abudu be perstojo duetu kartojo: „Sveiki gyvi, donai", „Labas vakaras, donja", ir iš apačios, nuo žemės, mieguisti balsai atsakinėjo jiems į sveikinimus, pavadindami juos vardais. Jie sustojo palei nedidukę trobelę, ir Beždžionė stumtelėjo duris. Lituma stovėjo į juos nugara. Jis vilkėjo lukumos * spal-

* Lukuma — į slyvą panašus vaisius. Išnokusios lukumos yra gelsvai žalios.

vos kostiumą, jam šiek tiek per ankštą — švarkas raukšlėdamasis lipo klubais aukštyn; jo plaukai buvo drėgni ir blizgėjo. Ant sienos, ties jo galva, kabojo prismeigta segtuku laikraščio iškarpa.

— Va galinčius trečiasis, brolau,— tarė Beždžionė.

Lituma atsigręžė greit, tarsi sukutis, ir šypsodamasis, išskėtęs rankas, puolė prie Chosefino, o tas žengė prie jo. Juodu stipriai apsikabino ir ilgai plekšnojo vienas kitam per petį — senokai mudu matėmės, brolau, senokai, Lituma, tu nežinai, kaip aš džiaugiuosi, jog tu vėl čia,— zulinosi į vienas kitą lyg du spanieliai.

— Na ir kostiumėlį apsivilkęs, brolau,— tarė Beždžionė.

Lituma žengtelėjo atgal, kad galinčiai pasigrožėtų jo naujuoju apdaru — baltais marškiniais su kieta apykakle, rausvu su pilkais taškučiais kaklaraiščiu, žaliomis kojinėmis ir smailiais pusbačiais, kurie spindėjo kaip veidrodis.

— Patinka? Nutariau žmoniškai apsirengti, sugrįžęs į tėviškę. Pirkau prieš tris dienas, Limoje. Ir kaklaraištį, ir batelius...

— Tu išsirėdei kaip princas,— tarė Chose.— Puošniau nė negali, brolau.

— O medžiagėlė — a, tik jūs dirstelėkit į medžiagą,— tarė Lituma, tampydamas švarko atlapą.— Pakabas, tiesa, jau ne tas — aš pradedu pasuoti. Bet šiokią tokią galybę dar galiu parodyt. Dabar, kada esu viengungis, ateina mano eilė.

— Aš vos tave pažinau,— pertraukė jį Chosefinas.— Seniai esu matęs tave civiliškai, drauguži.

— Tu mane išvis seniai matei,— atsakė Lituma, kiek paniuręs, bet čia pat vėl nusišypsojo.

— Mes irgi pamiršom, kaip tu atrodai civiliškai, brolau,— tarė Chose.

— Šituo kostiumu — kur kas geriau, negu apsirengęs gvardiečiu,— pasakė Beždžionė.— Štai dabar tu vėl galinčius.

— Tai ko dar laukiam,— tarė Chose.— Užplėškim himną.

— Jūs mano broliai,— nusijuokė Lituma.— Kas išmokė jus šokinėti nuo Senojo tilto?

— O taip pat srėbti čičią ir eiti pas mergas,— pasakė Chose.— Tu ištvirkinai mus, brolau.

Lituma apkabino Beždžionę ir Chosę per pečius, švelniai juos papurtė. Chosefinas trynėsi rankas, ir, nors jo lūpos šypsojosi, iš akių dvelkė užslėptas nerimas, ir net jo laikysena — atlošti

atgal pečiai, atstatyta krūtinė, kiek palenktos kojos — taip pat atrodė dirbtinė, nerami, įtempta.

— Reikia paragauti tos „Sol de Ikos",— pasakė Beždžionė.— Jei žadėjai, tai vaišink.

Jie susėdo ant dviejų demblių po nukarusia žibaline lempa, kuri, siūbuodama palubėj, protarpiais nušviesdavo nedegtų plytų sieną, ir tada nors patamsy buvo matyti plyšiai, užrašai, apgriuvusi niša, kur palei gipsinės mergelės Marijos su kūdikiu ant rankų kojas stovėjo tuščia žvakidė. Chose įžiebė nišoje žvakę, ir, įsidegus geltonai jos liepsnai, laikraščio iškarpoje galėjai įžiūrėti generolą su kardu ir daugybe ordinų. Lituma prisitraukė prie demblių lagaminą. Atidarė, išėmė butelį, dantimis atkimšo ir, Beždžionės padedamas, pripylė sklidinai keturis stiklelius.

— Aš vis dar netikiu, jog esu vėl su jumis, Chosefinai,— pasakė Lituma.— Aš labai ilgėjausi jūsų. Ir tėviškės. Negaliu, kaip gerai, kad mes vėl visi drauge.

Jie susidaužė ir vienu mauku išlenkė stiklelius iki dugno.

— Ne degtinė, o ugnis! — sustaugė Beždžionė pilnomis ašarų akimis.— Tu tikrai žinai, kad ji keturiasdešimtinė, brolau?

— Nekrėsk juokų, ji visai silpna,— tarė Lituma.— Piskas — tai Limos skystablauzdžiams, moterims, vaikams. Visai kas kita nendrių degtinė. Tu jau pamiršai, kaip mes ją maukėm lyg limonadą?

— Beždžionė visad buvo menkas gėrėjas,— pasakė Chosefinas.— Išmes pora stiklų — ir jau kaip maišas.

— Gal ir greičiau man galvą susuka, bet aš stipresnis už bet kurį,— tarė Beždžionė.— Galiu gerti nors kasdien.

— Tu, brol, visada pirmas iš koto išvirsdavai,— pasakė Chose.— Meni, Lituma, kaip mudu jį tempėm prie upės ir murkdėm į vandenį, kad atsipeikėtų?

— Arba tiesiog per žandus vanojot — girtumą vaikėt,— tarė Beždžionė.— Ko gero, nuo tų glamonių ir neželia barzda.

— Aš noriu pakelti tostą,— pasakė Lituma.

— Duokš man pirma įpilti, brolau.

Beždžionė paėmė butelį ir ėmė pilstyti piską, ir Litumos veidas apsiniaukė, akys pasidarė siauros lyg plyšiai,— atrodė, jog žiūri kažkur į tolį.

— Na, pakelk savo tostą, galinčiau,— pasakė Chosefinas.

— Už Bonifasiją,— tarė Lituma ir iš lėto pakėlė stiklą.

III

— NEBŪK maža, liaukis žliumbus, visą naktį turėjai tam laiko,— pasakė viršininkė.

Bonifasija pabučiavo jai abito kraštą.

— Sakyk, kad motina Anchelika neateis. Sakyk, motina, tu gera.

— Motina Anchelika ne be reikalo tave bara,— pasakė viršininkė.— Tu užrūstinai dievą ir apvylei mūsų pasitikėjimą.

— Man nesvarbu, kad ji mane bara,— pasakė Bonifasija. — Aš tik nenoriu, kad ji pyktų. Argi tu nežinai, jog, kada tik smarkiai supyksta, ji visada sunegaluoja.

Bonifasija suploja delnais, auklėtinių šnibždesys aptyla, bet nenustoja, suploja dar kartą, smarkiau, ir viskas nurimsta, girdėti tik, kaip sandalai brūkši į akmenis, kuriais išgrįstas kiemas. Ji atidaro miegamąjį, praleidžia auklėtines ir, vos tik paskutinioji peržengia slenkstį, uždaro duris ir prikiša ausį prie jų. Miegamajame neįprasti garsai — be kasdieniško šurmulio, girdėti prislopintas, sujaudintas, neramus šnibždesys, toks pat, kaip tada vidurdienį, kada motina Anchelika ir motina Patrosinija atvedė tas dvi, toks pat, kaip tas, kuris supykdė viršininkę, kalbant rožančių. Bonifasija dar valandėlę klauso, paskui sugrįžta į virtuvę. Ji užsidega lempą, pasiima alavinį dubenėlį su keptais bananais, atitraukia podėlio durų skląstį, įeina ir tamsoje išgirsta tylų bruzdesį, tarsi būtų pabaidžiusi peles. Ji pakelia lempą ir apsidairo. Jos už maišų su majisais: trūkčioja lyg mėšlungio tampomos, trinasi į viena kitą dvi basos kojos, kurių vis nepasiseka įtraukti, ruduoja odinis dirželis ant plonutės kulkšnies. Kaip jos ir įsispraudė tenai — maišai kone prigludę prie sienos. Tur būt, prisispaudė prie viena kitos ir kiūto,— verkiant negirdėti.

— Gal mane, motina, velnias sugundė,— tarė Bonifasija.— Bet aš nesupratau. Mane tik gailestis apėmė, patikėk manim.

— Koks čia gailestis? — pasakė viršininkė.— Ir ką čia jis turi bendra su tavo pasielgimu? Neapsimesk kvaišele, Bonifasija.

— Man pagailo tų dviejų pagoniukių iš Čikajiso, motina,— kalbėjo Bonifasija.— Tu juk matei, kaip jos verkė? Tu juk matei, kaip apsikabino viena kitą? O kai motina Griselda jas atvedė į virtuvę, jos nė trupinio į burną neėmė, tu juk matei?

— Jos nekaltos, — pasakė viršininkė.— Jos nežinojo, kad motinos jas parsivežė, norėdamos gera, jos manė, kad mes joms ką bloga darysim. Argi ne visada šitaip būna, kol mergaitės pripranta? Jos šito nežino, bet juk tu žinojai, Bonifasija, kad taip daroma jų pačių labui.

— Ir vis tik man jų gailėjo,— tarė Bonifasija.— Ką aš turėjau daryti, motina?..

Bonifasija atsiklaupia ir apšviečia lempa maišus. Taip ir yra — susivijusios kaip du unguriukai. Viena įsikniaubusi kitai į krūtinę, o anoji, sėdėdama nugara į sieną, negali pasislėpti nuo šviesos, nuplieskusios jų slėpynę, ir tik užsimerkia ir gaikši. Jų galvos dar nematė nei motinos Griseldos žirklių, nei rausvo gailaus muilo, kuriuo naujokės dezinfekuojamos. Tankūs juosvi plaukai, pilnut pilnutėliai dulkių, šapų ir, be abejo, glindų,— ne plaukai, o šiukšlių kupstai,— drykso joms ant plikų pečių ir šlaunų. Šviečiant lempai, pro nešvarias, susivėlusias plaukų sruogas barkšo sunykę pečiai, šonkauliai, juoduoja tamsi oda.

— Taip atsitiko kažkaip netyčia, motina, savaime, — tarė Bonifasija.— Aš nesirengiau jų išleisti, nė galvot šito negalvojau.

— Tu nesirengei, nė galvot apie tai negalvojai, o ėmei ir išleidai,— pasakė viršininkė.— Ir ne tik todvi, bet ir kitas. Tu seniai šitą sumanei drauge su jomis, ar ne taip buvo?

— Ne, motina, prisiekiu tau, kad ne,— atsakė Bonifasija.— Viskas prasidėjo užvakar vakare, kai atnešiau joms valgyti į podėlį. Baisu prisiminti, aš pasidariau lyg nesava ir galvojau, kad iš gailesčio, o iš tikrųjų, motina, matyt, velnias mane sugundė, kaip tu sakai.

— Tuo nepasiteisinsi,— pasakė viršininkė,— nesuversk visko velniui. Jeigu jis tave sugundė, vadinasi, tu daveisi gundoma. Ką reiškia — pasidarei lyg nesava?

Po plaukų brūzgynais du susispaudę kūneliai suvirpėjo, ir, pereidamas iš vienos į kitą, drebulys ėmė jas vis labiau krėsti, o dantys barška, kaip įbaugintų beždžionyčių, kurios tuoj pat bus uždarytos į narvą. Bonifasija dirsteli į duris, pasilenkia ir pradeda pamažu, tyliai, raminančiai mauroti ir urgzti. Viskas bematant keičiasi, tarsi podėlio tamsoje būtų pūstelėjęs gaivus vėjelis. Būtybės su krūvomis šiukšlių vietoj plaukų nustoja

drebėjusios ir atsargiai, vos įžiūrimai pakelia galvas, o Bonifasija toliau švelniai niurna.

— Mergaitės ėmė nerimauti, kai jas pamatėm,— kalbėjo Bonifasija.— Jos kažką slapta tarpusavy šnekėjosi, o kai aš priėjau, kalbėjo visai ką kita. Bet, nors jos ir apsimetė, motina, aš žinojau, kad jos šnabždėjosi apie mažąsias pagoniukes. Atsimeni, kaip jos kuždėjosi koplyčioje?

— Dėl ko jos pradėjo nerimauti? — pasakė viršininkė. — Argi pirmąsyk misijoje pasirodo pora naujų mergaičių?

— Nežinau dėl ko, motina,— atsakė Bonifasija.— Aš tau pasakoju, kaip viskas buvo, o dėl ko — nežinau. Matyt, prisiminė, kaip jos pačios buvo atvežtos, tur būt, apie tai jos ir kalbėjosi.

— Kaip su tais vaikais ten podėlyje toliau buvo? — paklausė viršininkė.

— Pirma pažadėk, kad manęs neišvarysi, motina,— pasakė Bonifasija.— Aš visą naktį meldžiau dievą, kad tu manęs neišvarytum. Ką aš daryčiau vienut vienutėlė, motina? Aš pasitaisysiu, jeigu tu prižadi mane palikti čia. Ir aš tau viską pasakysiu.

— Vadinasi, tu diktuoji man sąlygas, užuot atgailavusi dėl savo nusižengimo,— pasakė viršininkė.— Tik to ir betrūko. Ir aš nesuprantu, dėl ko tu nori likti misijoje. Juk tu išleidai mergaites tik todėl, kad jų gailėjai? Tad, jeigu čia taip bloga, turėtum džiaugtis, jog ištrūksi iš čia.

Bonifasija atkiša joms dubenėlį. Jos nesujuda, bet nė nedreba, ir alsuoja jos lygiai, ramiai. Bonifasija padeda dubenėlį ant maišo priešais tą, kuri sėdi ant aslos, ir toliau draugiškai mauroja pusbalsiu. Staiga mergaitė pakelia galvą, jos akutės žiba pro plaukų šūsnis, kaip dvi žuvytės pro tinklą, ir klaidžioja nuo Bonifasijos veido prie dubenėlio ir nuo dubenėlio prie Bonifasijos veido. Išlenda ranka, atsargiai tiesiasi prie dubenėlio, dviem murzinais pirštais baikščiai ima bananą ir įsitraukia jį po gaurais, tarsi į miško tankmę.

— Bet aš ne tokia, kaip jos. motina,— tarė Bonifasija, — Motina Anchelika ir tu man visados sakote — tu jau išbridai iš tamsos, tu jau civilizuota. Kur aš beeisiu, motina, aš jau nenoriu būti pagonė. Dievo motina gera buvo, tiesa? Ji viską atleisdavo, tiesa? Pasigailėk, motina, būk man taip gera kaip dievo motina.

— Nesimeilink, manęs šituo nepapirksi, aš ne motina Anchelika,— pasakė viršininkė.— Jeigu tu esi civilizuota ir krikščionė, kodėl gi tu išleidai mergaites? Kodėl tu nepagalvojai, kad jos vėl bus pagonės?

— Bet juk jas suras, motina,— pasakė Bonifasija.— Štai pamatysi, gvardiečiai parves jas atgal. Aš nekalta, kad ir kitos pabėgo. Jos išėjo į kiemą ir puolė prie vartelių, o aš net mote nesumojau, kas čia darosi, patikėk manim, motina, aš buvau lyg nesava.

— Tu buvai kvaiša,— pasakė viršininkė.— Arba idiotė, jei nesuvokei, jog tau iš panosės jos sprunka.

— Blogiau, motina, tą valandėlę aš buvau tokia pat pagonė, kaip tos dvi iš Čikajiso,— tarė Bonifasija.— Kai aš dabar tą prisimenu, man pačiai baisu darosi. Tu turi melstis už mane, motina, aš trokštu pasitaisyti.

Mergaitė kramto, neatitraukdama rankos nuo burnos,— nuryja kąsnelį banano ir atsikanda kitą. Ji prasibraukė plaukus, ir dabar jie iš šalių gaubia jos veidą su auskaru nosyje, kuris vos vos supasi. Ji spokso į Bonifasiją ir staiga stveria už plaukų mergaitę, prisispaudusią jai prie krūtinės. Laisvą ranką ji ištiesia prie dubenėlio ir ima bananą, o paskui, tempdama draugei už plaukų, priverčia ją atsukti galvą. Tos nosis neperdurta, akys užmerktos. Nešvari ranka prikiša bananą prie sučiauptų jos lūpų, bet toji užsispyrusi, bijo, kad nenunuodytų.

— O kodėl tu nepranešei man, kas atsitiko? — pasakė viršininkė.— Tu įsmukai į koplyčią dėl to, jog supratai, kokį blogą darbą padarei.

— Aš bijojau, bet ne tavęs, o savęs, motina,— tarė Bonifasija.— Vos tik pamačiau, kad jų nebėr, mane apėmė lyg koks košmaras, va tada ir nubėgau į koplyčią. Aš įtikinėjau save: negali būti, jos neišėjo, nieko neatsitiko, man tas viskas tik pasivaideno. Sakyk, kad manęs neišvarysi, motina.

— Tu pati save išvarei,— pasakė viršininkė.— Mes padarėm tau gero daug daugiau, nei bet kam kitam, ir tu galėjai visam gyvenimui pasilikti misijoje. Bet dabar jau šaukštai po pietų. Kada mergaitės sugrįš, tavęs turi čia nebūti. Man taip pat gaila su tavim skirtis, nors ir pykstu ant tavęs. Ir aš žinau, kad motina Anchelika dėl to labai graušis. Bet misijai taip reikia, ir tu turi išeiti.

— Palik mane nors tarnaite, motina,— tarė Bonifasija.— Aš neprižiūrėsiu daugiau auklėtinių, aš tik šluosiu, nešiosiu šiukšles į sąvartyną ir padėsiu motinai Griseldai virtuvėje. Prašau tave, motina.

Ta, kur guli, priešinasi. Visa įsirėžusi, užmerktomis akimis, ji prikanda lūpas, bet antroji be gailesčio kabina jai lūpas pirštais, atkakliai stengdamasi jas pračiaupti. Abi išprakaitavo besigrumdamos, ir plaukų sruogos joms prilipo prie odos. Staiga lūpos atsičiaupia; miklūs pirštai akies mirksniu sugrūda į pravertą burną sumaigyto banano likučius, ir mergaitė pradeda kramtyti. Drauge su bananu jai į burną pateko plaukų galiukai. Bonifasija gestu parodo tai, kuri su auskaru nosyje, kad anos plaukai burnoje, ir ji atsargiai juos ištraukia. Gulinti mergaitė ryja — matyti, kaip juda jos kremzlė kakle. Po kelių sekundžių ji vėl prasižioja ir užsimerkusi laukia. Bonifasija ir mergaitė su auskaru nosyje susižvalgo prie blausios lempos šviesos ir kartu nusišypso.

— DAUGIAU NENORI? — tarė Akilinas.— Bet tau reikia pavalgyt, nebūsi gyvas vien oru.

— Aš visą laiką prisimenu tą kekšę,— pasakė Fusija.— Tai vis dėl tavęs, Akilinai. Štai jau dvi dienos aš negaliu jos pamiršti, lyg čia dabar ją matyčiau ir girdėčiau. Bet aš atsimenu ją mergytę, tokią, kokia ji buvo, kai susipažinau.

— O kaip tu susipažinai su ja, Fusija? — tarė Akilinas.— Kada tas buvo? Ar daug vėliau po to, kai mudu išsiskyrėm?

— Beveik prieš metus, daktare Portiljau,— pasakė moteris.— Mes gyvenome tada Belene, ir potvynio vanduo kone plaudavo mūsų trobą.

— Taip, taip, senjora, suprantu,— tarė daktaras Portiljas.— Bet papasakokit man apie japoną, gerai?

Tada kaip tik upė išsiliejo iš krantų, ir visas Beleno kvartalas telkšojo lyg ištisa bala, o japonas kiekvieną šeštadienį praeidavo pro jų trobą, daktare Portiljau, ir ji vis galvodavusi, įdomu, kas jis per vienas, ir kaip keista, jog jis, taip gerai apsirengęs, pats ateina pakrauti savo prekių ir neturi padėjėjo, kuris dirbtų šį darbą. Tai buvo pačios geriausios dienos, seniuk. Jis pradėjo užkalti pinigo Ikitose, dirbdamas, kad lobtų tas šunsnukis Reategis, ir sykį, kai kažkokia mergaičiukė negalėjo

pereiti užtvinusios gatvės, jis užmokėjo krovikui,. kad tas ją perneštų, ir motina atėjo jam padėkoti. Tai buvusi pati šlykščiausia sąvadautoja, Akilinai.

— Ir kiekvieną kartą, kai jis eidavo į prieplauką arba iš prieplaukos, stabtelėdavo pašnekučiuoti su mumis, daktare Portiljau,— pasakė moteris.— Ir visada jis buvo labai mielas.

— Jūs jau žinojot tada, kuo jis verčiasi? — paklausė daktaras Portiljas.

— Jis atrodė labai padorus ir labai elegantiškas jaunuolis, nepaisant savo rasės,— atsakė moteris.— Jis atnešdavo mums dovanų, daktare Portiljau. Kartais suknelę, kartais batelius, o vieną sykį net kanarėlę.

— Tai mūsų išdykėlei, senjora,— tarė Fusija.— Kad kanarėlė žadintų ją savo giesme.

Juodu puikiai suprato vienas kitą, seniuk. Sąvadautoja žinojo, ko jis trokšta, o jis žinojo, kad sąvadautoja nori pinigų, ir Akilinas — o Lalita? Ką ji kalbėjo apie tai?

— Plaukai jos jau tada buvo ilgut ilgutėliai,— tarė Fusija,— o veidas švarutis, be mažiausio šlakelio. Žinotum, kokia ji buvo tada graži, Akilinai!

— Jis nešiojosi skėtį nuo saulės, vilkėjo baltą kostiumą, o jo pusbačiai taip pat buvo balti,— kalbėjo moteris.— Jis vaikštinėdavo su mumis, nusivesdavo į kiną, o kartą juodu su Lalita nuėjo į brazilų cirką, kuris čia atvažiuodavo, prisimenat?

— Daug pinigų jis duodavo jums, senjora? — paklausė daktaras Portiljas.

— Labai mažai, beveik visai neduodavo,— atsakė moteris.— Ir labai retai. Jis atnešdavo mums šiokių tokių dovanėlių, štai ir viskas.

O Lalita jau buvo išaugusi iš mokyklinio amžiaus, ir jis pasakė, kad, mums panorėjus, jis galėtų duoti jai darbo savo kontoroje, ir alga būtų didelė parama mudviem abiem; Lalitai, žinoma, patinka ši mintis? O jai rūpėjusi dukters ateitis, ji vis galvodavusi, kad dar daug ko jodviem trūksta ir kad kartais sunku sudurti galą su galu. Žodžiu, Lalita pradėjo dirbti su japonu.

— Gyventi su juo, senjora,— pasakė daktaras Portiljas.— Nesigėdinkit, advokatas savo klientams kaip ir nuodėmklausys.

— Galvą dedu, jog Lalita visada miegodavo namie,— pasakė moteris.— Paklauskit kaimynių, jei manim netikit, daktare.

— O kokį darbą jis davė jūsų dukteriai, senjora? — paklausė daktaras Portiljas.

Ten buvo toks darbas, kokį galėjo dirbti kiekvienas kvailys, ir, jeigu taip būtų tęsęsi dar kokius dvejus metelius, jis būtų pralobęs, seniuk, ir jau niekada nebūtų matęs vargo. Bet juos kažkas įskundė; Reategis išsisuko, o jam teko nukentėti už viską, bėgti, ir čia prasidėjęs pats biauriausias tarpas jo gyvenime. Darbas buvo tik nusispiaut, seniuk: priimti kaučiuką, apibarstyti talku, kad nedvoktų, supakuoti kaip tabaką ir išsiųsti.

— Tu buvai tuo metu įsimylėjęs Lalitą? — pasakė Akilinas.

— Kada pasičiupau ją, ji buvo dar nekalta,— pasakė Fusija,— ir tąsyk jinai dar ničnieko nenutuokė, kas yra gyvenimas. Kai ji pradėdavo verkti, aš, jeigu būdavau blogos nuotaikos, šerdavau jai per veidą, o jei būdavau gerai nusiteikęs,— nupirkdavau saldainių. Tai buvo lygiai tas pats, Akilinai, jei būtum turėjęs drauge ir moterį, ir vaiką.

— O ko tu dėl šito kaltini Lalitą? — tarė Akilinas.— Aš įsitikinęs, jog ne jinai jus įskundė. Greičiau jos motina.

Kad jis toks, daktare, ji sužinojo tik iš laikraščių, o kad tikrai taip, ji gali prisiekti visais šventaisiais. Nors ji ir vargšė moteris, bet esanti sąžininga, ir jo sandėlyje yra buvusi vienut vienintelį kartą ir paklaususi — kas čia supakuota, senjore, o japonas — tabakas, ir jinai, būdama neįtarios širdies, ėmė ir patikėjo.

— Koks ten tabakas, senjora,— tarė daktaras Portiljas.— Gal dėžės ir buvo nuo tabako, bet jūs juk žinot, jog tai buvo kaučiukas.

— Sąvadautoja taip nieko ir nesužinojo,— tarė Fusija.— Pardavė mus viena tų šliundrų, kurios padėdavo man apibarstyti talku ir pakuoti kaučiuką. Laikraščiai rašė, kad ji taip pat esanti mano auka, nes aš pagrobęs iš jos dukterį.

— Gaila, kad neišsaugojai tų laikraščių, o ir tų, kurie rašė apie Kampo Grandę,— pasakė Akilinas.— Smagu būtų juos pasiskaityti dabar ir pasidžiaugti, kaip tu pagarsėjai, Fusija.

— Tu išmokai skaityti, seniuk? — tarė Fusija.— Juk tąsyk, kai mudu kartu dirbom, dar nemokėjai.

— Tu būtum man perskaitęs,— tarė Akilinas.— Bet kaip ten išėjo, kad senjoras Reatagis neįmerkė uodegos? Kodėl tu turėjai bėgti, o prie jo nė piršto niekas neprikišo?

— Toks jau gyvenimas, nerasi teisybės,— tarė Fusija.— Jis įkišo kapitalą, o aš — savo kailį. Kaučiukas buvo mano, nors man tekdavo tik trupiniai. Ir visgi būčiau praturtėjęs, Akilinai, verslas buvo pelningas.

Lalita nieko jai nepasakojo, tik ji vis klausinėdavo ją, o mergaitė — nežinau, nežinau, tikra teisybė, daktare Portiljau, ko ji dar išsisukinės? Japono per dienų dienas nebūdavo, kažkur bastėsi, ar mažai kas važinėja savo reikalais, ir pagaliau, ką ji galėjo žinoti, kad kaučiukas — tai kontrabanda, o tabakas — ne.

— Tabakas — paprasta prekė, senjora,— tarė daktaras Portiljas.— O kaučiukas — strateginė medžiaga. Mes privalom pardavinėti jį tik savo sąjungininkams, kurie kariauja su vokiečiais. Argi jūs nežinot, jog Peru taip pat kariauja?

— Tada kaučiuką tu privalėjai parduoti gringams, Fusija,— pasakė Akilinas.— Nebūtum turėjęs bėdos, tik už jį būtum gavęs doleriais.

— Mūsų sąjungininkai kaučiuką iš mūsų perka karo meto kaina,— tarė daktaras Portiljas.— O japonas pardavinėjo jį slapta į šalį ir gaudavo už jį keturgubai daugiau. Jūs ir šito nežinojote?

— Pirmą kartą girdžiu, daktare. Aš vargdienė moteris, politika nesiįdomauju, bet, gink dieve, nebūčiau leidusi savo dukrai susidėti su kontrabandininku. O ar teisybė, daktare, kad jis buvo ir šnipas?

— Kadangi Lalita buvo dar visai mergytė, jai tikriausiai gailėjo palikti motiną,— tarė Akilinas.— Kaip tu įkalbėjai ją, Fusija?

Gal Lalita ir mylėjo motiną, bet jis ją maitino ir rengė, o Belene, seniuk, ji galop būtų tapusi skalbėja, paleistuve arba tarnaite, bet Akilinas — ką tu čia, Fusija, matyt, jis buvo įsimylėjęs ją, kitaip argi būtų ją vežęsis. Kur kas jam buvo lengviau pasislėpti vienam, negu tampyti kartu ir moterį, jeigu jis nebūtų jos mylėjęs, nebūtų jos nė išsivežęs.

— Selvoje Lalita buvo tikra brangenybė,— tarė Fusija.— Negi aš tau nesu sakęs, kad ji tada buvo labai graži? Visiems seilės varvėjo.

— Tikra brangenybė,— tarė Akilinas.— Atrodo, būtum galvojęs ją parduoti.

— Taip ir buvo, ir aš padariau iš to neblogą biznį,— pasakė Fusija.— Šitoji kekšė tau nieko nepasakojo? Šunsnukis Reategis man šito niekada neatleis. Čia aš jam atkeršijau.

— Ir vienąkart nakvoti ji neparėjo, kitą dieną vėl, o paskui gavau iš jos laišką,— tarė moteris.— Ji rašė, kad išvyksta į užsienį su japonu ir kad juodu susituoksią. Aš atnešiau, daktare, jums parodyti tą laišką.

— Duokit man jį, aš jo neprapuldysiu,— pasakė daktaras Portiljas.— O kodėl. jūs nepranešėte policijai, kad pabėgo jūsų duktė, senjora?

— Aš maniau, jog čia viskas iš meilės, daktare,— tarė moteris,— kad jis yra vedęs ir todėl slapta pabėgo su mano dukra. Tik po kelių dienų iš laikraščių sužinojau, kad japonas — banditas.

— Kiek pinigų jums atsiuntė Lalita laiške?

— Daug daugiau, negu buvo vertos todvi kalės drauge,— tarė Fusija.— Tūkstantį solių.

— Du šimtus solių. Tik pažiūrėkit, kaip pasišykštėjo, daktarėli,— pasakė moteris.— Bet aš juos jau išleidau, užsimokėjau skolas.

Jis žinojo, kokia sąžinė tos senės: apgavikė, daug suktesnė, Akilinai, už tą turką, kuris į kalėjimą jį patupdė, o daktaras Portiljas norįs žinoti, senjora, ar policijoje ji pasakiusi viską žodis į žodį, kaip kad dabar jam pasakojo?

— Tik du šimtus solių nutylėjau, daktare,— pasakė moteris.— Jūs gi žinote, kas per žmonės tie policininkai.

— Duokit man ramiai ištirti bylą,— tarė daktaras Portiljas.— Kai tik kas išaiškės, aš jums pranešiu. Jeigu jus kas iškvies į teismą arba į policiją, aš eisiu kartu. Be manęs niekam nieko nepasakokit, senjora. Niekam, jūs mane suprantat?

— Suprantu, daktare,— tarė moteris.— O kaip mano nuostoliai? Visi šneka, kad aš turiu teisę iš jo reikalauti. Jis mane apgavo ir pasigrobė mano dukterį.

— Kai jis bus sugautas, tada pareikalausim sumokėti,— pasakė daktaras Portiljas.— Nesirūpinkit, čia jau mano darbas, Jei nenorit, kad byla susikomplikuotų, atminkit, niekam nė vieno žodžio be savo advokato.

— Vadinasi, tu vėl mateisi su senjoru Chuliju Reategiu,— tarė Akilinas.— O aš maniau, kad iš Ikitoso tu iškart pasitraukei į salą.

Kaip čia, seniuk, jis galėjo patekti į salą? Plaukte, ar ką, o gal pėsčias, perėjęs visą selvą. Jis turėjo kišenėje vos kelis solius ir žinojo, kad tas šunsnukis Reategis nusiplaus rankas, mat, dokumentuose nėra, kad jis prie šio biznio būtų kur nagus prikišęs. Dar gerai, kad jis pasiėmė Lalitą, šiaip ar taip, kiekvienas žmogus turi savo silpnybių. O Chulijas Reategis tenai buvo ir viską girdėjo, bet ar iš tikro senė nieko nežinojo. Į ją pažvelgus, drauguži, neatrodo, kad būtų galima ja pasikliauti. Ir, be šito, jam dar rūpi, kad Fusija pasiėmė moterį — įsimylėję pridaro kvailysčių.

— Tuo blogiau jam, jeigu jis pridarys kvailysčių,— tarė daktaras Portiljas.— Tavęs, nors iš kailio nersis, jis nepajėgs sukompromituoti. Viskas apgalvota.

— Jis man nė užsimint nėra užsiminęs apie jokią Lalitą,— tarė Chulijas Reategis.— Tu žinojai, kad jis gyvena su ta mergiūkšte?

— Ničnieko nenutuokė,— tarė daktaras Portiljas.— Tur būt, jis pavydus ir laikė ją po devyniais užraktais. Gerai, kad ši kvaiša senė tikra plevėsa. Nemanau, kad jiems grėstų bent mažiausias pavojus, jaunavedžiai, tur būt, jau Brazilijoje. Pavakarieniausi šiandien su manim?

— Negaliu,— tarė Chulijas Reategis.— Mane skubiai kviečia į Učiamalą. Atsiuntė peoną, nežinau, kas, velniai griebtų, ten atsitiko. Pasistengsiu šeštadienį grįžti. Aš manau, donas Fabijas jau parvažiavo į Santa Mariją de Njeva, reikia jam pasakyti, kad jis kol kas nepirktų kaučiuko. Tegu palaukia, iki viskas susitupės.

— O kur tu pasislėpei su Lalita? — tarė Akilinas.

— Učiamaloje,— pasakė Fusija.— To šunsnukio Reategio sodyboje prie Maranjono. Mudu praplauksim pro ją, seniuk.

KAIMENĖS IŠKELIAUJA iš asjendų po pusiaudienio ir pasiekia dykumą, kai pradeda temti. Visą naktį peonai su pončais ir plačiabrylėmis skrybėlėmis, pridengiančiomis nuo vėjo ir smėlio, varo prie upės riebius nerangius gyvulius. Brėkštant pasirodo Pjura, ji kaip miražas dunkso anapus upės. Sukežusiu Senuoju tiltu varyti gyvulius pavojinga. Kada upė išsenka, jie pasileidžia tiesiog per sausą vagą, keldami debesis dulkių. Tais mėnesiais, kai upė vandeninga, laukia kelto. Galvijai aria pla-

čiais snukiais žemę, laužo ragais liaunas pupmedžių atžalas, gūdžiai baubia. Varovai ramiai sau šnekučiuojasi, užkandžiauja, patraukdami retkarčiais gurkšnį kitą nendrių degtinės, arba snūduriuoja, susisupę į savo pončus. Jiems netenka ilgai laukti; kartais Karlas Rochas su savo barža net pirmiau už juos atsiiria iki perkėlos iš kito galo miesto, kur yra jo ranča. Jis suskaičiuoja gyvulius, sumeta iš akies, kiek jie gali sverti, ir numato, kiek plaukimų reikės padaryti, kol visus perkels. Kitame krante skerdyklos darbininkai jau ruošia virves, kirvius, peilius ir katilą, kur greit kunkuliuos tirštas buliaus galvos sultinys, kurį valgyt įstengia tik vieni skerdikai. Baigęs darbą, Karlas Rochas pririša baržą prie vieno Senojo tilto polio ir patraukia į Galjinaseros smuklę, kur paprastai užeina tie, kuriuos darbas priverčia anksti keltis. Tą rytą ten jau buvo pilna žmonių, vandenvežių, šlavėjų, turgavietės prekiautojų — visi jie galjinaseriečiai. Jam oficiantas atnešė moliūgo butelį su ožkos pienu. Ko jo veidas taip persimainęs? Ar sveika jo žmona? O vaikas? Ačiū, viskas gerai, Chosefinas jau vaikšto ir jau sako „tėte", bet jis turi jiems šį tą papasakoti. Veidas jo atrodė toks, tarsi ką tik jis būtų regėjęs nelabąjį ir nebegali atsitokėti iš nustebimo,— apatinis žandikaulis nukaręs, akys išsprogusios. Va jau dešimt metų, kai Karlas Rochas keltininkas, ir tokį ankstyvą metą, kada jis atsikelia, nieko dar nėra sutikęs gatvėje, išskyrus skerdikus. Saulė dar nesirengia tekėti, aplinkui visai tamsu, o smėlis byra, byra, kam gali šaut į galvą išeiti pasivaikščioti tokiu metu? Ir galjinaseriečiai — tavo teisybė, drauguži, tikrai niekam į galvą netoptels. Jis poškino, padėdamas sau energingais gestais, o kai sustodavo, jo veidas vėl atrodė nustebęs — burna pražiota, akys išpūstos. Užtat jis ir išsigando, nei šis, nei tas, iš tikrųjų baisiai keista, šimts velnių. Kas čia dabar? Įsiklauso vėl: tikrai, pasagos kaukši, jis, ačiū dievui, dar sveiko proto. Apsidairė — palaukit, duokit jam pasakoti,— ir pamatė, kai tik arklys užstojo ant Senojo tilto, jis iškart pažino. Melčioro Espinosos arklys? Tas, šyvas? Na taip, dėl to jis šitaip gerai jį ir įžiūrėjo tamsoje — kaip kokią šmėklą. Ir nusivylę galjinaseriečiai — tikrausiai nusitraukė ir pasileido, pamanyk, naujiena, negi donui Melčiorui ateis į galvą jodinėti patamsy? Jis taip ir pagalvojo — ne kitaip, kad jo arklys bus pasileidęs, reikia jį pagauti. Iššoko iš valties, puolė šlaitu aukštyn ir — gerai, kad arklys ėjo žingine,— ėmė sėlinti

iš paskos patyliukais, kad nepabaidytų: tuoj pralenks, užeis priešais, čiups už karčių ir — tpru, tpru, nekvailiok, šoktels ant nugaros ir po tiesumui pas doną Melčiorą — še pasiimk, šeimininke, savo bėglį. Štai, vadinasi, jis tykina iš paskos,— o matėsi blogai, akys smėlio pribirusios,— pagaliau susilygino, šitaip kartu ir nužengė nuo tilto Kastilijos pusėje ir jau čiups. Vėl susidomėję galjinaseriečiai — na ką, Karlai, ką pamatei? Dabar jis įžiūrėjo, jog ant arklio Anselmas, galvą dedąs. Jo veidas buvo apmuturiuotas kažkokiu skuduru, ir pirmąją akimirką Karlas stačiai apstulbo — dovanokit, donai Anselmai, aš maniau, kad arklys pabėgo. O galjinaseriečiai — ką jis ten darė? Kur jis jojo? Negi bėgo iš Pjuros slapta, lyg vagis? Ar duosit jam pabaigti, velniai rautų! Donas Anselmas kad ims juoktis — žiūri į jį ir kvatoja, stačiai leipsta juokais, o žirgelis po juo nenustovi, stypčioja. Žinote, ką tas jam pasakė? Nebijok, Rochai, nenustebk per daug, miegas kažkodėl neima, va ir nutariau pajodinėti. Girdėjote? Taip ir pasakė. Vėjas svilino kaip ugnis, tarsi bizūnu čaižė, o jis, žiūrėk tu šičia jo, pajodinėti sumanė. Jam knietėję atšauti — ką čia jis kvailu jį laiko, mano, kad juo patikės? Ir vienas klausančiųjų — na, šitaip nevertėjo sakyti, Karlai, nereikia taip: kad tik kiek — tuoj žmogus melagis, pagaliau kas tau darbo. Bet čia dar ne viskas. Netrukus jis vėl jį pamatė, šį kartą jau toliau, jojantį link Katakaoso. Ir viena moteris — smėlynuose? Vargšas, ko gero, visas veidas buvo sukapotas, ir akys, ir rankos. Juk kaip tik tada dūko tikras siaubas, ne vėjas. Jeigu dar kas pertrauks, jisai išvis nekalbės ir išeis sau. Taigi, jis jojo ir be perstojo darė lankus, žiūrėjo į upės pusę, į Senąjį tiltą, į miestą. Paskui nušoko ir pradėjo žaisti su savo ponču. Jis atrodė tarsi vaikas, kažkuo besidžiaugiantis, — šokinėjo, straksėjo kaip Chosefinas. Ir galjinaseriečiai — ar tik ne kuoktelėjo donas Anselmas? Gaila būtų — toks padorus žmogus. O gal jis buvo įkaušęs? Ir Karlas Rochas — ne, nebuvo panašus jis nei į beprotį, nei į girtą, atsisveikindamas paspaudė jam ranką, paklausė, kaip laikosi jo namiškiai, ir prašė perduoti jiems labų dienų. Tik pagalvokit patys, argi čia nebuvo ko nustebti?

Tą rytą Anselmas įprastu laiku pasirodė Plasoje de Armas, besišypsantis ir kalbus. Visi pastebėjo, kad jis itin linksmas — jis gėrė į kiekvieno sveikatą, kas ėjo tik pro kavinės terasą. Jam iš lūpų veržte veržėsi visokiausi pokštai, dviprasmiški

anekdotai, kurių klausydamas, Chasintas, „Šiaurės žvaigždės" kelneris, raitėsi iš juoko. Ir jis pats kvatojo kone visai aikštei. Žinia, kad jis naktį ekskursavo, pasklido po visus kampus, ir pjuriečiai puolė jį klausinėti, bet jis visaip išsisukinėjo ir dviprasmiškai juokavo.

Karlo Rocho pasakojimas suintrigavo visą miestą, ir dar kelias dienas apie šį įvykį visi ir tekalbėjo. Atsirado tokių smalsuolių, kurie nusidangino netgi paties Melčioro Espinosos klausti. Senasis fermeris nieko nežinojo. Ir, be to, jis net nesirengė kamantinėti savo gyventoją,— jis nebuvo nei akiplėša, nei liežuvautojas. Rytą jis rado savo arklį nubalnotą, švarų. Daugiau nieko jis nenorėjo žinoti, ir tegul žmonės nedrumsčia jam ramybės.

Vos tik miestiečiai liovėsi kalbėję apie šią istoriją, pasklido dar keistesnė naujiena. Donas Anselmas nupirko iš municipaliteto sklypą anapus Senojo tilto, už pačios paskutinės Kastilijos rančos, tarp smėlynų, ten, kur jis šokinėjo tą rytą, kai keltininkas jį pamatė. Kad atvykėlis, nusprendęs įsikurti Pjuroje, panūdo pasistatyti namus, tas nieko, žinoma, nenustebino. Bet pasistatyti dykumoje! Juk smėlis, nieko nelaukęs, juos praris, kaip kad praryja senų, sutrešusių medžių stuobrius arba mirusiųjų Galjinaseros gyventojų kapus. Smėlis čia pustomas, lakus. Kopos kasnakt keliasi į kitą vietą, vėjas, tenkindamas savo užgaidas, jas supučia, išlygina arba vėl nukelia, mažina ir didina. Štai jų begalės, ir jos, grėsmingai artėdamos, siaučia Pjurą lyg siena, kuri balta — dienojant, raudona — temstant, ruda — naktį, o rytmetį kopos vėl būna toli, išsklidusios plačiai po dykumą. Vakarais Anselmas bus atskirtas nuo visų, ir dulkės neduos jam gyventi. Daugelis pjuriečių iš visos širdies troško sukliudyti šitai beprotystei ir visaip bandė jį atkalbėti. Tegu jis nesispardo, tegu nusiperka sklypą mieste. Bet donas Anselmas neklausė jokių patarimų ir į draugų argumentus atsakydavo vien neaiškiomis frazėmis.

APIE VIDURDIENĮ atplaukia valtis su kareiviais, jie nori prisišvartuoti priekiu, o ne šonu, kaip reikia, juos apsuka ir nuplukdo srovė,— palaukit, viršininkai, Adrianas Njevesas tučtuojau jiems padės. Jis šoka į vandenį, pastveria už irklo ir pritempia valtį prie kranto, o kareiviai, nepasakę nei ačiū,

nei sudiev, užmeta jam lasą ir palieka surištą, o patys dumia į kaimelį. Per vėlai, viršininkai, beveik visi suspėjo sulįsti į mišką, pavyksta sugauti tik kokius penkis vyrus, o kai jie parsidangina į Borcho fortą, kapitonas Kiroga širsta — ką čia jie pargabeno invalidą? O šlubajam Vilanui — nešdinkis, tu karo tarnybai netinki. Kitą rytą prasideda apmokymas. Prikelia juos su gaidžiais, nukerpa plikai, išduoda dengiamosios spalvos kelnes, palaidines ir prastus batus, kurie spaudžia kojas. Paskui kapitonas Kiroga pakalba jiems apie tėvynę ir suskirsto į grupes. Jį ir dar vienuolika vyrų nusiveda kapralas ir mankština — lygiuok, žengte marš, aplink, stok, ramiai, po velnių, laisvai, po velnių. Ir taip kasdien, ir pigiai nepabėgsi, vyresnieji akių nuo naujokų nenuleidžia ir, jei tik kas,— į snukį, o kapitonas Kiroga — dar nepasitaikė dezertyro, kurio nebūtų sugavę, o sučiups — tarnauk dvigubai. Ir štai vieną rytą ateina kapralas Robertas Delgadas — kuris čia locmanas? Žingsnis į priekį, ir Adrianas Njevesas — klausau, ponas kaprale, taip, jis locmanas. Ar gerai pažįsta upės aukštupį? O jis — kaip savo penkis pirštus, ponas kaprale, ir aukštupį, ir žemupį. Tada tegu rengiasi, jie plauks į Bagvą. Ir jis sau — na, Adrianai Njevesai, atėjo gera proga, dabar arba niekad. Iškeliavo kitą rytą juodu su kapralu, valtelė ir tarnas — agvarunas iš forto. Upė patvinusi, eina platyn, ir kapstosi jie iš lėto, aplenkdami smėlio seklumas, vandens žolių brūzgynus, įgriuvusius medžius ir kerplėšas, kurias srovė neša jiems iš priekio. Kapralas Robertas Delgadas smagus, tik šneka ir šneka — atvažiavo kartą leitenantas nuo jūros kranto ir įsigeidė pasižiūrėti slenksčių, jam visi sako — pavojinga, ponas leitenante, didelės liūtys praėjo, o jis kad nors ką, nenusileidžia, ir tiek, išplaukė, ir sraujymėj valtis apvirto, ir visi nuskendo, o kapralas Delgadas išliko gyvas, mat, jis apsimetė sergąs drugiu, nenorėjo plaukti,— vis šneka ir šneka. Tarnas net neprasižiojo, kalbėjo tik Adrianas Njevesas — o kapitonas Kiroga kilęs iš selvos, ponas kaprale? Prieš kokius du mėnesius jie tarnybos reikalais plaukė į Santjagą, ir kapitonui moskitai taip sukandžiojo kojas, kad bematant ištino. Raudonos buvo, žaizdotos, jis visą kelią vandeny jas laikė, o kapralas gąsdino jį — saugokitės jakumamų *, ponas kapitone, žiūrėkit, kad kojų jums nenukąstų, šitie smaug-

* Jakumama (arba anakonda) — milžiniškas smauglys.

liai pritykina iš netyčių, iškiša buožę, lyg straublį iškelia, tik makt vienu ypu ir praryja koją. O kapitonas — na, tegu sau ryja. Kojos jam tiek degė, jog gyvent nesinorėjo, tik vandeny buvo lengviau, kokia prakeikta jo laimė, tegu ją skradžiai. O kapralas — kojos jūsų kruvinos, ponas kapitone, o kraujas piranjas privilioja, kas bus, jeigu jos nuskaptuos jums mėsą nuo kaulų. Bet kapitonas Kiroga visai įtūžo — užteks mane gąsdinti, velnio vaike, o kapralui buvo šleikštu žiūrėti į jo kojas: išpampusios, vienų šašų, apgliaumijusios, vos brūkštels šakelė — tuoj žaizdos atsiveria, ir iš jų sunkiasi baltas skystis. Ir Adrianas Njevesas — todėl jo ir nekibino piranjos, ponas kaprale, bijojo nusinuodyti. Tarnas tyli, kiurkso priekyje, matuoja sau irklu gilumą, ir per porą dienų jie nusikasa iki Urakusos. Nė vieno agvaruno, visi pasitraukę į mišką. Net šunis, gudragalviai, išsivedę. Kapralas Robertas Delgadas stovi vidury aikštelės ir visa gerkle šaukia — urakusai, urakusai! — o dantys jo kaip arklio, stiprūs, balti, balti,— ko sulindot, o dar žmonės sako, kad jūs narsūs,— taip ir žybčioja vakaro prieblandoje,— eikšekit, bobos jūs, grįžkit namo! Bet tarnas — jie ne iš drąsiųjų, ponas kaprale, jie krikščionių išsigando, o kapralas — tegu pereina per jų lūšnas ir surenka į ryšulį viską, ką galima suvalgyti, parduoti ar šiaip ką užkišti, ir greičiau. Adrianas Njevesas nepataria taip daryti ponui kapralui — ko gero, urakusai iš pasalų stebi juos ir, jeigu pamatys, kad juos apiplėšia, apipuls, o jie viso labo tik trise. Bet kapralui nereikia niekieno patarimų, kas jo klausė, po velnių, o jeigu urakusai užpuls, jisai juos ir be pistoleto sudoros, plikomis rankomis, ir sėdasi ant žemės, parietęs kojas, užsidega cigaretę. Jie eina prie lūšnų, kai sugrįžta, kapralas Robertas Delgadas ramiausiai miega, cigaretė rūksta ant žemės, apstota smalsių skruzdėlių. Adrianas Njevesas ir tarnas valgo žuvį su maniokais ir rūko, pasibudęs kapralas pasislenka arčiau prie jųdviejų ir siurbčioja iš gertuvės. Paskui jis apžiūri, kas ryšulyje: driežų oda — šlamštas, karoliai iš stikliukų ir kriauklelių,— tai viskas, kas ten buvo? — molio dubenys, apyrankės,— o tai, ką jis žadėjo kapitonui? — dar apyrankės kojoms, galvos papuošalai, panašūs į karūnas,— ir nė lašo dervos nuo vabzdžių? — čiambiros krežis, moliūgo butelis su masata * — vienas šlamštas. Jis batu žarsto tuos niek-

* M a s a t a — gėrimas, gaminamas iš perrūgusių maniokų. Turi maistinių ir tonizuojančių savybių; daug išgėrus, ima svaiginti.

niekius ir klausia, ar jie nematė nė vieno indėno, kol jis miegojo. Ne, ponas kaprale, nė vieno. Tarnas manąs, jog jie turi būti čia pat, netoliese, ir rodo pirštu į mišką; bet kapralui nusispiauti — jie pernakvos Urakusoje, o anksti rytą leisis toliau. Vis dar bambėdamas panosėje — kas čia per mada slapstytis nuo jų kaip nuo raupsuotųjų? — jis atsistoja, nusišlapina, nusiima getrus ir žingsniuoja prie vienos iš lūšnų, locmanas ir tarnas pėdina iš paskos. Kaitra sumažėjo, dvelkia vakaro drėgme, ošia medžiai, tingus vėjelis neša iš miško pūvančių augalų dvoką, o tarnas — plaukti reikia, ponas kaprale, nereikia pasilikti, pavojinga, nepatinka čia jam. Adrianas Njevesas patraukia pečiais — kam čia patinka, bet tegu jis veltui neaušina burnos, kapralas jo negirdi, jis jau miega.

— KAIP TU TEN gyvenai? — tarė Chosefinas.— Papasakok, Lituma.

— Ko dar klausi, žmogau? — atsakė Lituma ir nustebęs pasižiūrėjo į jį.— Labai blogai.

— Tave mušdavo, brolau? — tarė Chose.— Maitino tik duona ir vandeniu?

— Nieko panašaus, elgėsi su manim gerai. Ačiū kapralui Kardenui, valgyti gaudavau iki soties, daugiau, negu bet kuris kitas. Selvoje jis buvo mano pavaldinys. Geras vyrukas, sambas *, mes jį vadinom Juodaodžiu. Bet ką čia kalbėti, gyvenau, žinoma, prastai.

Beždžionė sukinėjo rankose cigaretę ir staiga parodė jam liežuvį, pamerkė. Nekreipdamas dėmesio į kitus, jis šaipėsi, išdarinėjo grimasas, čiulpė žandus, raukė kaktą. Protarpiais pats sau plojo katučių.

— Manim visi žavėjosi,— tarė Lituma,— tu, girdi, vyrukas su kiaušais, čiolai **.

— Ir teisybė, brolyti, tikrai taip, aišku kaip dieną.

— Visa Pjura kalbėjo apie tave, drauguži,— tarė Chosefinas.— Ir senas, ir jaunas. Kai išvykai, dar ilgai nenustojo kalbėję apie tave.

— Kai išvykau? — pasakė Lituma.— Argi aš pats išvykau?

---

* Sambas — metisas, negro ir indėnės sūnus.
** Čiolas — metisas, europiečio ir indėnės sūnus.

— Mes dar tebeturim tuos laikraščius,— tarė Chose.— Pats pamatysi, brol. „El tiempo" tave koneveikė baisiausiai, vadino piktadariu, o „Ecos y Noticias" ir „La Industria" rašė, jog ko ko, o drąsos tau netrūksta.

— Vyras buvai, dráuguži,— tarė Chosefinas.— Mangačiai didžiavosi tavimi.

— O kas man iš to? — Lituma gūžtelėjo pečiais, nusispiovė ir seiles ištrynė koja.— Ir apskritai buvau girtas. Blaivus nebūčiau išdrįsęs.

— Čia, Mangačerijoj, visi mes urininkai *,— įsiterpė Beždžionė ir pašoko ant kojų.— Visa širdim atsidavę generolui Sančesui Serui **.

Jis priėjo prie laikraščio iškarpos, atidavė pagarbą ir kvatodamas vėl atsisėdo ant demblio.

— Beždžionė jau prisilakė,— pasakė Lituma.— Eime pas Čiungą, kol jis dar neužmigo.

— Mes turim tau šį tą papasakot, drauguži,— tarė Chosefinas.

— Pernai, Lituma, čia apsigyveno kažkoks aprininkas ***,— pasakė Beždžionė.— Vienas tų, kurie nužudė generolą. Kai tik prisimenu tą niekšybę, širdis kaip mat užverda pykčiu!

— Limoje pažinojau nemažai aprininkų,— tarė Lituma.— Jie taip pat tupėjo už grotų. Visi prakeiksmu keikė Sančesą Serą, kad jis buvo tironas. Tu norėjai kažką papasakoti man, drauguži?

— Ir tu klausei, kaip tau į akis šmeižia šį didįjį mangačį? — tarė Chose.

— Pjurietį, o ne mangačį,— pasakė Chosefinas.— Tai jūs prasimanėt. Esu tikras, kad Sančesas Seras nė kojos nebuvo įkėlęs į mūsų kvartalą.

---

* Urininkai — U. R. („Revoliucinės sąjungos") dešiniųjų pažiūrų fašistinės partijos, įsteigtos trečiajame mūsų amžiaus dešimtmetyje, šalininkai.

** Sančesas Seras (1889—1933) — Peru prezidentas nuo 1930 iki 1933 metų, įvedęs karinį fašistinį režimą ir žiauriai malšinęs revoliucinį judėjimą.

*** Aprininkai — APRA („Amerikos liaudies revoliucinė sąjunga") partijos, įsteigtos Peru 1924 metais, šalininkai. Iš pradžių APRA, atstovaujanti buržuazinių ir smulkiaburžuazinių elementų blokui, laikėsi kairiųjų pažiūrų ir skelbė antiimperialistinius šūkius, bet vėliau virto reakcinga organizacija, susijusia su stambiuoju kapitalu.

— Ką tu norėjai man papasakot? — pakartojo Lituma.— Kalbėk, žmogau, tu mane sudominai.

— Ir ne vienas aprininkas, o visas lizdas, brolau,— pasakė Beždžionė.— Jie pasistatė trobą netoli nuo Patrosinijo Najos ir prie durų, niekšai, išsikėlė aprininkų vėliavą. Ar gali įsivaizduoti?

— Apie Bonifasiją, Lituma,— tarė Chosefinas.— Iš akių matyt, kad nori sužinot, kur ji. Ko gi tu neklausi mūsų? Gėdinies? Bet juk esam tavo broliai, Lituma.

— Mes gražiai juos nusodinom,— pasakė Beždžionė.— Taip juos gerbėm, kad turėjo nešti muilą.

— Pakláust niekada nevėlu,— labai ramiai pasakė Lituma ir, atsispyręs rankomis į aslą, pasislinko šiek tiek atgal.— Aš negavau iš jos nė vieno laiško. Kas jai atsitiko?

— Sako, Jaunasis Alechandras vaikėzas aprininkas buvęs,— burbtelėjo Chose.— Girdėjau, kai atvyko Aja de la Torė *, jis nešė plakatą, kur buvo parašyta: „Mokytojau, tave sveikina jaunimas."

— Šmeižtas, Jaunasis — nuostabus žmogus, Mangačerijos pažiba,— alsiu balsu tarė Beždžionė.

— Nutilkit, nematot, jog mes kalbam? — tarė Lituma ir pliaukštelėjo delnu per aslą, sukeldamas debesį dulkių. Beždžionė liovėsi šypsojęs, Chose panarino galvą, Chosefinas sėdėjo įsitempęs, sunėręs rankas ant krūtinės ir be paliovos mirksėjo.

— Kas atsitiko, drauguži,— tyliai, kone švelniai ištarė Lituma.— Aš tau už liežuvio netraukiau, tu pats pradėjai kalbą. Dabar sakyk, ko tyli.

— Yra žodžių, kurie degina labiau, nei spiritas, Lituma,— pusbalsiu tarė Chosefinas.

Lituma jį pertraukė, mostelėjęs ranka:

— Tada atkimšiu dar vieną butelį.— Nei judesiais, nei balsu neišsidavė, kad jaudinasi, tik visas apsipylė prakaitu ir sunkiai alsavo.— Alkoholis padeda ramiai išklausyti blogą žinią, tiesa?

Jis dantimis atkimšo butelį ir pripylė stiklus. Vienu mauku išlenkė savąjį, jo akys paraudo ir sudrėko. Beždžionė siurbčiojo mažais gurkšneliais, užsimerkęs, raukydamasis. Staiga jis užspringo ir užsikosėjęs pradėjo muštis delnu per krūtinę.

---

* Aja de la Torė — APRA partijos įkūrėjas ir lyderis.

— Šitam Beždžionei turi vis kas atsitikti,— burbtelėjo Lituma.— Na, drauguži, aš klausau.

— Kiekvienas gėrimas šlapimu pavirsta, tik piskas ašarom,— užtraukė Beždžionė.

— Ji pasidarė paleistuvė, brol,— tarė Chosefinas.— Ji Žaliuose namuose.

Beždžionė vėl užsikosėjo, ir jo stiklas nusirito per aslą, gėrimas tuoj susigėrė į žemę, ir balutė greitai išdžiūvo.

IV

— JOS KALENO dantimis iš baimės,— tarė Bonifasija,— tada aš ėmiau šnekėti pagoniškai, kad jodvi nusiramintų. Jeigu tik tu būtum mačiusi jas, motina.

— Dėl ko tu slėpei, kad moki agvaruniškai, Bonifasija? — pasakė viršininkė.

— Motinos ir šiaipjau man prikaišioja: vėl tavo laukinė prigimtis išlindo, vėl tu ėdi rankomis, pagone,— tarė Bonifasija.— Aš gėdinausi, motina.

Ji veda jas už rankų, iš podėlio ir prie savo kamaros slenksčio mostu paliepia lukteleti. Jodvi glaudžiasi prie sienos. Bonifasija įeina, užsidega lempą, atsidaro skrynią, susiranda ryšulėlį aprūdijusių raktų, išeina ir vėl ima už rankų mergaites.

— Ar teisybė, kad pagonį pririšo prie kapironos? — paklausė Bonifasija.— Kad jam nukirpo plaukus, ir jis stramsojo plika galva.

— Išties tau ne visi namie,— tarė motina Anchelika,— nei iš šio, nei iš to pradedi paistyti niekus.

Bet jinai viską žino, motule: jį atplukdė kareiviai valtimi ir pririšo prie ano va medžio, į kurį per šventes keliama vėliava. Auklėtinės susikorė ant rezidencijos stogo, kad geriau matytų, o motina Anchelika joms tada įkrėtė. Vadinasi, tos neklaužados vis dar prisimena tą atsitikimą? Kada jos pasakojo jį Bonifasijai?

— Man pačiulbėjo jį geltonas paukštukas,— tarė Bonifasija,— įskrido pro langą ir papasakojo. O jį iš tikro nukirpo? Kaip motina Griselda kerpa mažąsias pagones?

— Kvaile, jį nukirpo kareiviai,— tarė motina Anchelika.— Ten visai kas kita. Motina Griselda kerpa mergaites, kad bužiai jų nekąstų. O jį nukirpo, kad norėjo nubausti.

— O ką jis padarė, tas pagonis, motule, kad jį nukirpo?

— Blogų, biaurių darbų,— atsakė motina Anchelika.— Nuodėmių.

Bonifasija ir mergaitės pirštų galais išslenka į kiemą. Trikampis koplyčios fasadas ir virtuvės kaminas nušviestas mėnulio, o kiti misijos pastatai skendi šešėlyje. Mūrinė siena neaiškiai boluoja pro užgulusias ją šakas ir lianas. Rezidenciją gaubia nakties tamsa.

— Tu negerai galvoji,— tarė viršininkė.— Motinos rūpinasi tavo siela,— joms nesvarbu, kokios spalvos tavo oda ir kokia kalba tu kalbi. Tu nedėkingas padaras, Bonifasija. Iš pat pirmos dienos, kai tik patekai į misiją, motina Anchelika nieko daugiau ir nenusitvėrė, tik tampėsi su tavim.

— Aš žinau, motina, tik dėl to ir prašau, kad pasimelstum už mane,— pasakė Bonifasija.— Juk tą naktį aš tapau vėl laukinė, užtat man baisu.

— Cit, liaukis pagaliau verkusi,— tarė viršininkė.— Aš jau žinau, jog tu vėl tapai laukinė. Aš noriu žinoti, ką tu padarei.

Ji paleidžia jų rankas, prideda pirštą prie lūpų ir tipena — vis pirštų galiukais. Iš pradžių pralenkia mergaites, bet kiemo vidury jos pasiveja ją ir drauge pribėga prie užrakintų vartelių. Bonifasija pasilenkia ir bando juos atrakinti pirma vienu raktu, paskui kitu, trečiu. Spyna brazda, mergaitės iš nekantrumo daužo delnais šlapias lentas, ir varteliai dunda, bet neatsidaro. Visos trys giliai šnopuoja.

— Aš tada buvau visai maža? — tarė Bonifasija.— Kokio didumo, motule, parodyk?

— Va kokia,— atsakė motina Anchelika.— Bet jau tais laikais tu buvai tikras velniūkštis.

— Ir jau seniai aš gyvenau misijoje? — paklausė Bonifasija.

— Ne,— atsakė motina Anchelika.— Dar tik kelis mėnesius.

Aha, motulę apsėdo velnias. Ką čia kliedi šita kvaištelėjusi mergiotė? Kas jai dar atėjo į galvą? O Bonifasija žino, kad ją atvežė į Santa Mariją de Njeva kartu su tuo pagoniu, jai auklėtinės papasakojo, vadinasi, motina Anchelika turi eiti išpažinties ir pasisakyti, kad melavo, o jei ne, motulė nueis į pragarą.

— Tai ko tu mane klausinėjai, apgavike? — tarė motina Anchelika.— Negražu ir dar nuodėmė.

— Aš pajuokavau, motule,— pasakė Bonifasija.— Aš žinau, kad tu nueisi į dangų.

Tretysis raktas apsisuka, ir varteliai sugirgžda. Bet neatsidaro,— iš lauko pusės juos kažkas laiko — tikriausiai kietai susipynusios atžalos, dilgėlės, vijokliai, paukščių lizdai, voratinkliai, grybai ir lianos. Bonifasija iš visų jėgų užgula vartelius ir stumia. Trūkinėja lianų raizgai, traška krūmai, ir pagaliau pasidaro užtektinai platus tarpas. Bonifasija laiko pravirus vartelius, kad neužsidarytų, o jai smakrą kutena voratinklis. Ji klausosi, kaip šlama nematoma lapija, ir staiga išgirsta užpakalyje kitokį šnabždesį.

— Aš pasidariau tokia, kaip jos, motina,— pasakė Bonifasija.— Ta, kurios auskaras nosyje, pavalgė ir verste privertė valgyti ir kitą. Ji pirštais sugrūdo jai į burną bananą.

— O kam čia tas velnias? — tarė viršininkė.

— Viena griebė kitos rankas ir nulaižė pirštus,— kalbėjo Bonifasija,— o paskui kita darė tą patį. Tu įsivaizduoji, motina, kaip jos buvo alkanos?

Kur nebus alkanos! Vargšelės nuo pat Čikajiso nė trupinio burnoj neturėjo, Bonifasija, bet viršininkė jau žino, kad jai pagailo jų. O Bonifasija vos tesuprato, ką jos kalba,— taip keistai jos tarė. Ji mergaitėms — čia jūs kiekvieną dieną valgysit, o jos — norim namo, ji mergaitėms — čia jums bus gerai, o jos — norim namo, ir tada pradėjo pasakoti joms kūdikėlio Jėzaus gyvenimo istorijas, kurios mažosioms pagonėms labai patiko.

— Pasakot istorijas — tai visų geriausia, ką tu moki daryti,— pasakė viršininkė.— Ką gi dar tu sugebi, Bonifasija?

Jos akys žiba kaip jonvabaliai,— tuoj pat eikit namo,— žalsvos ir baukščios,— grįžkit į miegamąjį,— ji žengia žingsnį prie auklėtinių — kas leido joms išeiti? — ir, brūzgams spaudžiant, varteliai tyliai užsidaro. Auklėtinės tylėdamos žiūri į ją. Tamsoje nematyti nei veidų, nei apsiaustėlių — tiktai du tuzinai jonvabalių ir kažkokia beformė dėmė toj vietoj, kur susispietusios mergaitės. Bonifasija žiūri į rezidencijos pusę — tenai neįsižiebia joks žiburys. Ji vėl paliepia joms grįžti į miegamąjį, bet jos — nė krust ir nieko neatsako.

— Tas pagonis buvo mano tėvas, motule? — tarė Bonifasija.

— Ne,— atsakė motina Anchelika.— Gal tu ir gimei Urakusoje, bet tavo tėvas buvo kitas žmogus, ir visai ne tas niekšas. O motulė ar neapgaudinėja jos? Kokie niekai čia lenda jai į galvą, motina Anchelika niekada nemeluoja, ir ko ji meluos? Gal motulė kalba taip, kad nenori jos įskaudinti? Kad nebūtų jai gėda? Ir negalvotų, kad ir jos tėvas buvo niekšas?

— Kodėl niekšas? — tarė motina Anchelika.— Gal jis kaip tik buvo geros širdies, ir pagonių daug yra dorų. Bet ko tau galvą sukti? Argi tu neturi dabar tėvo, daug garbingesnio ir geresnio?

Ji pakartoja — eikit namo, grįžkit į miegamąjį, bet jos ir šįkart nepaklauso, o dvi naujokės dreba, įsikibusios jai į suknelę. Staiga Bonifasija apsisuka, prišoka prie vartelių, juos atidaro ir parodo ranka į juodą mišką. Abi mergaitės stovi šalia jos, bet neišdrįsta eiti, dėbčioja čia į Bonifasiją, čia į tamsų plyšį, o tuo metu jonvabaliai ima artėti, ir Bonifasija čia pat priešais pamato auklėtinių siluetus. Dabar jos pradeda kuždėtis, o viena kita net paima jai už rankos.

— Jodvi ieškojo viena kitai galvą, motina,— tarė Bonifasija,— išima utėlę ir perkanda ją dantimis. Ne iš piktumo, motina, o šiaip sau, bežaisdamos, ir, prieš perkąsdamos, parodo ją — žiūrėk, girdi, kokią tavo galvoje radau. Jos taip žaidė ir, žinoma, norėjo pasitarnauti viena kitai.

— Jeigu jos jau šitaip pasitikėjo tavim, tu galėjai jas atkalbėti, kad nedarytų taip šlykščiai,— pasakė viršininkė.

Bet ji tik galvojo, kas bus kitą dieną: išauš rytas, ir motina Griselda nukirps plaukus. Ji nenorėjo, kad jas kirptų, motina, nenorėjo, kad jų galvas apibarstytų milteliais, o viršininkė — kokios čia dar kvailystės?

— Tu nežinai, kaip joms baisu, o aš dar turiu jas laikyti ir viską matau,— kalbėjo Bonifasija.— Ir dar tas pats, kai jas prausia, ir muilas akis joms graužia.

Ką? Jai buvo gaila, kad motina Griselda išgelbės jas nuo parazitų, kurie baigė jas užpiauti? Nuo parazitų, kuriuos jos nuryja ir paskui suserga, nuo kurių joms išpučia viduriukus? Taip, motina, jai pagailo mergaičių, tur būt, todėl, kad dar ji pati mena motinos Griseldos žirkles. Ir ne visai pamiršo, kaip jai pačiai skaudėjo.

— Nelabai tu protinga, Bonifasija,— tarė viršininkė.— O kodėl tau nepagailo tų vaikų, kad jos atrodo kaip tikri žvėriūkščiai, kad jos daro kaip beždžionės.

— Po to tu dar labiau supyksi, motina,— pasakė Bonifasija.— Tu neapkęsi manęs.

Ko jos nori? Kodėl jos neklauso? Ir po kelių sekundžių garsiau sušunka — jos taip pat nori išeiti? Nori vėl būti pagonės? O naujokės jau spėjo įsimaišyti į susimetusias krūvon auklėtines, ir Bonifasija priešais mato tik apsiaustėlius ir nenumaldomu troškimu degančias akis. Jeigu šitaip, kas jai darbo, kas bus, tas, tesižino, nori — tegu grįžta į miegamąjį, nori — tegu bėga arba miršta, ir ji vėl dirsteli į rezidencijos pusę. Ten vis tamsu.

— Jam nukirpo plaukus, kad išvarytų velnią, kuris buvo jį apsėdęs,— tarė motina Anchelika.— Na ir gana, negalvok daugiau apie tą pagonį.

Jis vis neišeina jai iš galvos, motule, koks jis pasidarė, kai nukirpo jam plaukus. O velnias toks, kaip bužiai, a? Ką ji kalba, kvailė? Jį kareiviai nukirpo, kad išvarytų velnią, o mažas pagones kerpa, kad neturėtų utėlių. Vadinasi, ir velnias, ir utėlės lindi plaukuose, motule, o motina Anchelika — kokia tu kvaiša, Bonifasija, kokia tu kvaiša mergiotė.

Jos išeina vorele, tvarkingai, viena paskui kitą, tartum sekmadienį žingsniuotų prie upės, ir, eidamos pro Bonifasiją, viena kita švelniai paglosto jai suknelę, nuogą ranką, o ji -- greičiau, tepadeda joms dievas, ji pasimels už jas, dievas jas apsergės,— ir petim prilaiko vartelius. Kiekvieną auklėtinę, kuri stabteli tarp vartelių ir atsisuka dirstelėti į tamsią rezidenciją, ji stumteli, ir jos viena paskui kitą stoja ant drėgnos žemės, pasineria į brūzgus ir dingsta naktyje.

— Ir staiga viena nesmarkiai pastūmėjo kitą į šalį ir priėjo prie manęs,— kalbėjo Bonifasija.— Mažoji, motina. Aš pamaniau, ji nori mane apkabinti, bet jinai pradėjo ieškoti man galvą.

— Kodėl tu nenuvedei mergaičių į miegamąjį? — tarė viršininkė.

— Ji norėjo atsidėkoti, kad daviau jodviem valgyti, tu matai? — pasakė Bonifasija.— Veidelis jos apsiniaukė, kada nieko nerado, o sau viena galvoju — geriau, kad būtų radus, kad nors vieną būt suradusi, vargšelė.

— Ir tu dar pyksti, kad motinos laukine tave vadina! — tarė viršininkė.— Argi tu kalbi kaip krikščionė?

Ir ji ieškojusi mergaitei, ir nebuvo jai šleikštu, motina, ir kaskart, kai rasdavo utėlę, perkąsdavo ją dantimis. Biauru? Taip, tikrai, ir viršininkė — tu kalbi, lyg didžiuotumeis šitomis šlykštybėmis, o Bonifasija — iš tikro didžiavosi, motina, tai baisiausia, o mažoji pagonė apsimetė, kad rado, ir pakėlė rankutę, lyg rodytų jai, ir greit įsikišo tarp dantų. O paskui ir antroji darė tą patį, o jinai jai.

— Nešnekėk su manim tokiu tonu,— pasakė viršininkė.— Ir apskritai užteks, aš nenoriu daugiau tavęs klausytis, Bonifasija.

Ir ji galvojo — jeigu išeitų motinos ir pamatytų ją, motina Anchelika, ir tu, motina, jinai auklėtines taip išbartų, tiek buvo ji įširdusi, šitaip ji tada neapkentė jų, motina, bet tų dviejų jau nebėra, jos, tur būt, iššoko vienos pirmųjų, pralindusios kitoms tarp kojų. Bonifasija eina per kiemą ir palei koplyčią sustoja. Įeina į vidų ir atsisėda klaupte. Mėnesiena įkypai krinta ant altoriaus ir pranyksta tarp grotelių, kurios per sekmadienio mišias atitveria auklėtines nuo Santa Marijos de Njeva parapijiečių.

— Ir, tarp kitko, tu buvai tikras žvėriūkštis,— pasakė motina Anchelika.— Aš turėdavau vaikytis tave po visą misiją. O vieną kartą tu įkandai man į ranką, nenaudėle.

— Aš nesižinojau, ką darau,— tarė Bonifasija,— juk aš buvau pagonė, tiesa? Jeigu aš tau pabučiuosiu tą vietą, kur tada įkandau, tu man dovanosi, motule?

— Tu viską sakai tokiu pašaipiu balsu ir taip šelmiškai spoksai į mane, jog mane ima noras tau pliaukštelėti,— pasakė motina Anchelika.— Papasakoti tau dar vieną atsitikimą?

— Ne, motina,— tarė Bonifasija.— Aš čia meldžiuosi.

— Dėl ko tu ne miegamajam? — pasakė motina Anchelika.— Kas tau leido ateiti į koplyčią tokiu laiku?

— Auklėtinės pabėgo,— tarė motina Leonora,— tavęs ieško motina Anchelika. Eik greičiau, su tavim nori viršininkė pasikalbėti.

— KAIP MERGAITĖ, ko gero, ji buvo dailutė,— pasakė Akilinas.— Kada aš susipažinau su ja, tuoj pamačiau, kokie ilgi jos plaukai. Gaila, kad ji dabar tokia spuoguota.

— O tas šunsnukis Reategis kutrino mane: nešdinkis, ko gero, užklups policija, tu mane sukompromituosi,— pasakė Fusija.— Bet ta šliundra be paliovos lindo prie jo, ir jis neatsispyrė.

— Betgi, žmogau, tu pats liepei meilintis jam,— pasakė Akilinas.— Ji taip darė ne todėl, kad buvo ištvirkus, o kad klausė tavęs. Ko tu ją taip koneveiki?

— Dėl to, kad tu graži,— tarė Chulijas Reategis.— Aš nupirksiu tau suknelę geriausioje Ikitoso parduotuvėje. Nori? Bet atsitrauk nuo šito medžio. Eikš prie manęs, nebijok.

Basa, palaidais šviesiais plaukais, ji stovi po milžinišku medžiu su neapglėbiamu kamienu, tankiu vainiku, liepsnojančiais purpuriniais lapais, groblėta ir pilka it pelenai žieve. Krikščioniui po šita žieve tik kieta mediena, bet pagonys tiki, jog po ja tūno piktos dvasios.

— Nejaugi jūs taip pat bijot lupunos *, šeimininke? — pasakė Lalita.— Ko ko, bet iš jūsų šito nesitikėjau.

Ji pašaipiai žiūri į jį ir juokiasi, atmetusi galvą; ilgi plaukai užkritę ant tamsių jos pečių, o jos kojos žvilga nuo rasos; ji stovi tarp paparčio lapų, dar tamsesnių, negu jos pečiai.

— O dar batukus ir kojines,— kalbėjo Chulijas Reategis.— Ir rankinuką. Viską, ko tik paprašysi, meilute.

— Ir tu leidai,— tarė Akilinas.— Šiaip ar taip, ji buvo tavo draugė. Nejaugi tu nepavyduliavai?

— Man galvoje buvo tik policija,— pasakė Fusija.— Jis iš proto dėl jos kraustėsi, seniuk, balsas jam drebėjo, su ja bekalbant.

— Kad senjoras Reategis ištižtų dėl kažkokios mergiščios! — tarė Akilinas.— Dėl Lalitos? Nenoriu tikėti, Fusija. Ji man apie tai niekad nepasakojo, o juk aš buvau, galima sakyti, jos nuodėmklausys, pas mane ji ateidavo išsiverkt savo sielvartų.

— Kas per nagingumas tų borų ** senučių,— tarė Chulijas Reategis,— kaip jos ir padaro tokius dažus. Šitai skarai jau bus dvidešimt metų, jeigu ne daugiau, o spalvos nė kiek neiš-

---

* **Lupuna** — paplitęs Amazonės baseino selvoje milžiniškas medis, išaugantis iki 60 metrų aukščio ir 3 metrų skersmens. Su lupuna susiję Peru indėnų kosmogoniniai padavimai ir mitai. Peru indėnai tiki, kad šito medžio kamienas — žemės ašis, kad jo šakomis galima prilipti iki dangaus, kad jame gyvena dvasios ir t. t.

** **Borai** — viena indėnų genčių, gyvenančių Peru.

bluko, kur raudona — raudona, kur juoda — juoda. Na, apsisiausk ja, meilute, duokš pasižiūrėsiu, ar tau ji tinka.

— O kam jis užsimanė, kad ji apsisuptų skara? — tarė Akilinas.— Ateik tu jam į galvą! Bet vieno nesuprantu, Fusija: kaip tu į šitą ramiai žiūrėjai. Kitas, tavim dėtas, tuoj būtų už peilio griebęsis.

— Šitas šunsnukis sėdėjo savo hamake, o ji prie lango,— pasakė Fusija.— Aš girdėjau viską, ką jis paistė, ir leipau iš juoko.

— O kodėl tu dabar nesijuoki? — pasakė Akilinas.— Dėl ko tu taip neapkenti Lalitos?

— Ką tu lygini? — tarė Fusija.— Tąsyk buvo kas kita. Be mano sutikimo, slapčia, man nežinant.

— Net nesvajokit, šeimininke,— tarė Lalita.— Neišdegs, nors ant kelių pultumėt, nors verktumėt.

Bet ji apsisiaučia skara, ir ventiliatorius, kuris sukasi hamakui siūbuojant, dūzgia su pertrūkiais, tarsi mikčiotų iš susijaudinimo. Lalita stovi nejudėdama, įsisupusi į raudonai juodą skarą. Metalinis tinklas, kuriuo užtaisytas langas, nubertas žaliais, alyviniais, geltonais lopais, o tolumoje, tarp trobų ir miško, dunkso švelnučiai, tikriausiai kvepiantys kavos krūmeliai.

— Tu panaši į mažutę lėlytę kokone,— pasakė Chulijas Reategis.— Į vieną šių peteliškių ant lango. Nusisiausk ją, Lalita, suteik man šitą malonumą, ką tau reiškia.

— Iš proto kraustosi, ar ką,— tarė Akilinas.— Čia apsisiausk, čia nusisiausk. Kas per užgaidos šito turtuolio.

— Tavęs niekad nebuvo apėmęs gašlumas, Akilinai? — tarė Fusija.

— Duosiu tau visko, ko užsigeisi,— pasakė Chulijas Reategis.— Prašyk, ko nori, Lalita. Na, eikš čionai.

Dabar skara guli ant grindų, panaši į viktorijos regijos vainiką, o iš jos stiebiasi tarsi vandens lelija lieknas merginos liemuo. Jos mažos standžios krūtys su įžūliai atsikišusiais speneliais. Pro marškinius persišviečia lygus pilvas ir tvirti klubai.

— Aš įėjau, dėdamasis, jog nieko nematau, ir juokdamasis, kad tas šunsnukis Reategis nesusigėdytų,— pasakė Fusija.— Jis pašoko nuo hamako, o Lalita užsimetė skarą.

— Tūkstantį solių už mergiūkštę! Na ir užsiplėšei! — tarė Akilinas,— Tai motoro kaina, Fusija.

— Ji verta dešimties tūkstančių,— tarė Fusija.— Tik aš skubu, jūs pats puikiai žinote kodėl, donai Chulijau, ir negaliu terliotis su moterimis. Norėčiau išvykti dar šiandien.

Bet jis kietas, jam nepavyks išlupti iš jo tūkstančio solių, gana ir to, kad jis ją priglaudė. Ir paskui, Fusija pats mato, kad biznis su kaučiuku nuėjo šuniui ant uodegos, o dėl potvynio ir miško darbai šiemet sužlugs, o Fusija — jūs pats žinote, donai Chulijau, šitos loretietės ne moterys, o ugnis. Jam gaila skirtis su ja todėl, kad ji ne tik dailutė, bet ir virtuvėje mitriai apsisuka, ir širdis jos gera. Na, sukertam, donai Chulijau?

— Tau iš tikro gaila buvo palikti ją Učiamaloje su senjoru Reategiu? — pasakė Akilinas.— Arba tu tik šiaip sau pliurpei?

— Buvo čia ko gailėti,— tarė Fusija.— Aš niekad nemylėjau šitos šliundros.

— Neik iš vandens,— pasakė Chulijas Reategis,— kartu išsimaudysim. Bet nestovėk nuoga: kas bus, jei pasimaišys kaneros *. Prisidenk kuo, Lalita, nors ne, palauk, luktelk valandžiukę.

Lalita, tupėdama ant galų pirštų, pliuškenasi prie kranto seklumoje, ir nuo jos vandens paviršium raibuliuoja ratilai. Prasiskyrė lianos, nusvirusios iki vandens, ir Chulijas Reategis — še jos, apsimauk, Lalita, su kanerom. juokai menki, jos plonytės, vikrios, įsikrausto, kur nedera, drasko savo dygliais, ir viduje uždegimas bemat prisimeta. Žiūrėk, meilute, kad netektų gerti žolių, kurias sutaiso borai, ir visą savaitę viduriuoti.

— Čia ne kaneros, o paprastos žuvytės, argi jūs nematot, šeimininke? — tarė Lalita.— Jums taip pasirodė, čia tik dumbliai po vandeniu juda. Oi, koks šiltas, koks malonus vanduo, žiūrėkit!

— Tur būt, malonu maudytis kartu su nuoga moterim, Fusija,— pasakė Akilinas.— Gaila, kad man nė karto šitaip neteko, kai buvau jaunas.

— Aš bandysiu nusigauti į Ekvadorą Santjagu,— pasakė Fusija.— Kelias nelengvas, donai Chulijau, ir mes daugiau nepasimatysim. Jūs pagalvojot apie tai? Juk aš išvykstu šiąnakt.

---

* Kaneros — mažos dugno žuvelės; veisiasi Amazonės, Maranjono, Valjagos ir kitų didelių Pietų Amerikos upių vandenyse. Jaunos kaneros, 3—4 milimetrų storio, neretai įsiskverbia į žmogaus ar gyvulio šlapimo takus arba į užpakalinę angą ir pažeidžia vidaus organus, sukeldamos baisius skausmus ir kraujoplūdžius.

O jai vos penkiolika metų, ir aš buvau pirmas vyriškis, kuris ją palytėjo.

— Kartais pagalvoju, kodėl aš nevedžiau,— tarė Akilinas.— Bet kaip aš galėjau vesti, šitaip gyvendamas? Nuolat kelionėje, o upėje bene sutiksi moterį. Va tu negali nusiskųsti, Fusija. Tu moterų per akis turėjai.

— Sutarta,— pasakė Fusija.— Jūs duodat man savo valtį ir konservų. Tai neblogas sandėris ir man, ir jums, donai Chulijau.

— Santjagas toli, ir tu iki ten nenusidanginsi nepastebėtas,— pasakė Chulijas Reategis.— O, be to, šiuo metu upe neplauksi, ir tu užtruksi mėnesį, dar viršaus. Ar ne geriau tau pasukti į Braziliją?

— Ten manęs laukia abipus sienos, menat atsitikimą Kampo Grandėje. Aš ne toks kvailas, donai Chulijau.

— Tu niekada nenusigausi į Ekvadorą,— tarė Chulijas Reategis.

— Ir iš tikrųjų nenusigavai,— pasakė Akilinas.— Pasilikai Peru.

— Visada man taip išeidavo, Akilinai,— tarė Fusija.— Kad ir ką aš sumanydavau, viskas įvykdavo atvirkščiai.

— O jeigu ji nepanorės? — pasakė Chulijas Reategis.— Tu pats turi ją įkalbėti, iki aš tau duosiu valtį.

— Ji žino, kad man prisieis bastytis iš vietos į vietą, kad bet kas gali man atsitikti,— tarė Fusija.— Nė vienai moteriai nėra malonu trankytis su žmogum, kurį gaudo policija. Ji bus laiminga, kad galės pasilikti, donai Chulijau.

— Ir vis dėlto ji išsekė paskui tave ir kiekvienam žingsny tau padėjo,— tarė Akilinas.— Ji gyveno taip pat šuniškai, kaip ir tu, ir nesiskųsdavo. Ne, Lalita buvo gera moteris, Fusija.

TAIP ATSIRADO Žali namai. Jie buvo statomi daug mėnesių. Lentas, rąstus, nedegtas plytas teko tempti iš kito miesto krašto, ir mulai, kuriuos buvo nusisamdęs donas Anselmas, vos pavilko kojas per gilų smėlį. Darbas prasidėdavo, kai tik liaudavosi sausas lietus, ir pasibaigdavo, kai imdavo šėlti vėjas. Per naktį dykuma pasiglemždavo pamatus ir užpildavo smėliu sienas, iguanos apgraužddavo lenteles, pesliai susisukdavo lizdus tarp sienų, ir kiekvieną rytą tekdavo pradėti viską iš

naujo, gramdyti smėlį, perdaryti mūrą. Visas miestas stebėjo šią nuožmią kovą. „Kaip greit ateivis pakels rankas?" — svarstė pjuriečiai. Bet slinko dienos, o donas Anselmas, nenusimindamas dėl nesėkmių ir nepasiduodamas draugų ir pažįstamų pesimizmui, energingai darbavosi toliau. Pusnuogis, šlapia nuo prakaito gauruota krūtine, linksmas ir žvalus jis vadovavo darbams. Pilstė peonams nendrių degtinę ir čičią, mūrijo plytas, tvirtino sijas ir zujo po miestą, ragindamas mulus. Ir vieną dieną, kada, išvydę anapus upės, priešais miestą, tarsi jo emisarą ant dykumos slenksčio, masyvų pastato karkasą, pjuriečiai patikėjo, kad donas Anselmas laimės kovą su smiltynais. Nuo šiol darbas sparčiau pajudėjo. Kastilijos ir rančų apie skerdyklą gyventojai kas rytą ateidavo pasižiūrėti, kaip jam sekasi, kartais šį tą patardami, kartais net patalkininkaudami peonams. Donas Anselmas vaišino visus. Paskutinėmis dienomis aplink statybą vyravo šventiška nuotaika: moterys, pardavinėjančios čičią, vaisius, sūrį, saldumynus ir gaivinančius gėrimus, siūlė savo prekes darbininkams ir šiaip smalsuoliams. Dvarininkai, jodami pro šalį, sustabdydavo arklius ir nešykštėdavo donui Anselmui padrąsinančių žodžių, o stambus žemvaldys Čiapiras Seminarijas paaukojo statytojams bulių ir tuziną kantarų * čičios. Peonai surengė pačiamanką.

Kada namai buvo pastatyti, donas Anselmas įsakė juos nudažyti nuo viršaus iki apačios žaliai. Net vaikai kvatojo, žiūrėdami, kaip pastato sienos rėdosi smaragdo apdaru ir šokinėja saulės zuikučiai. Trobesį pjuriečiai bematant pavadino Žaliais namais. Seni ir jauni, skurdžiai ir turtuoliai, vyrai ir moterys šaipėsi iš dono Anselmo, sumaniusio šitaip nudažyti savo būstą. Tačiau juos juokino ne tik spalva, bet ir keista architektūra. Namas buvo dviejų aukštų, bet apatinį vargu ar galima vadinti aukštu: čia buvo tik didelė salė su keturiais — taip pat žaliais — stulpais, remiančiais stogą. Salė išėjo į kiemą, išpiltą upės žvyru ir aptvertą žmogaus aukštumo siena. Antrame aukšte tebuvo šeši mažučiai kambarėliai išilgai koridoriaus su mediniais turėklais viename šone. Koridorius kartu buvo ir balkonas virš pirmojo aukšto. Be paradinio įėjimo, Žaliuose namuose dar buvo dvejos užpakalinės durys. Prie namų šliejosi arklidės ir didelis sandėlis.

---

* Kantaras — didelis ąsotis, naudojamas kaip skysčio matas (apie 16 litrų).

Ispano Eusebijo Romero krautuvėje donas Anselmas prisipirko čiužinių, alyvinių lempų, ryškių užuolaidų ir daug kėdžių. O vieną rytą Galjinaseros staliai paskelbė: *„Donas Anselmas užsisakė rašomąjį stalą, tokį pat bufetą, kaip „Šiaurės žvaigždėje", ir įsivaizduokit, pusluzinį lovų!"* Tada ir donas Eusebijas Romeras prisipažino: *„O man — parūpinti šešis praustuvus, šešis veidrodžius, šešis naktinius puodus."* Visuose kvartaluose ši žinia pasklido kaip tikra sensacija, pjuriečiai, smalsumo apimti, audringai aptarinėjo neįprastas naujienas.

Kas ko neprišnekėjo. Šmižinėdamos iš namų į namus, iš svetainės į svetainę, kuždėjosi davatkos, senjoros nepatikliai dėbčiojo į savo vyrus, kaimynai šelmiškai šypsojosi vienas kitam, o kartą sekmadienį, po sumos, tėvas Garsija iš sakyklos paskelbė: *„Mūsų mieste ruošiamasi kėsintis į dorą."* Pjuriečiai pasičiupo doną Anselmą gatvėje, užpuolė klausinėti. Bet veltui: *„Paslaptis,*— atsakė jisai, džiaugdamasis lyg mokinukas.— *Žiupsnį kantrybės ir sužinosit."* Nepaisydamas gandų ir paskalų, donas Anselmas ir toliau ateidavo rytais į „Šiaurės žvaigždę" ir, atsisėdęs terasoje, girkšnojo, juokavo, kibino moteris, einančias per aikštę. Vakarais jis užsidarydavo Žaliuose namuose, kur persikraustė, padovanojęs Melčiorui Espinosai atsisveikinimui dėžę pisko ir puošnius pakinktus.

Netrukus donas Anselmas iškeliavo raitas ant juodo žirgo, kurį buvo ką tik pirkęs, jis paliko Pjurą tokiu pat metu, kaip ir atjojo, auštant, kada miestas dar miegojo, ir dingo kaip į vandenį.

Apie Žalius namus, kurių vardą paveldėjo dabartiniai, Pjuroje sklido tiek daug kalbų, jog dabar jau niekas tikrai nežino, kokie buvo jie iš tikrųjų ir kurios jų istorijos smulkmenos nepramanytos. Nedaugelis likusių gyvų ano meto įvykių liudininkų painiojas ir prieštarauja vienas kitam, maišydami tai, ką kažkada girdėjo ir matė, su savo pačių prasimanymais. O tų įvykių herojai jau tiek iškaršo ir taip atkakliai tyli, jog neverta jų net kamantinėti. Šiaip ar taip, anų Žalių namų jau nebėra. Dar prieš kelerius metus dykumos ruože tarp Kastilijos ir Katakaoso, kur jie kažkada stovėjo, pasimaišydavo apgriuzdusių medgalių ir apyvokos daiktų, tačiau dykuma, netoliese nutiestas plentas ir apylinkėje išdygusios fermos pagaliau užlygino visus šituos pėdsakus, ir dabar nė vienas pjurietis negalėtų parodyti, kurioje būtent geltonų smėlynų vietoje stūksojo

Žali namai, masino savo žiburiais, muzika, juoku, spindėjo saulėje lyg smaragdas, o iš tolo ir naktį atrodė tarsi koks fosforescuojantis roplys. Mangačių legendose sakoma, kad jie stovėję kitapus upės, netoli Senojo tilto, namai tie buvę labai dideli, patys didžiausi anais laikais, ir kad jų languose žėravusi tokia gausybė įvairiaspalvių žibintų, jog jų šviesa net akis gadindavusi, nuspalvindavusi aplinkui smėlį ir net apšviesdavusi Senąjį tiltą. Bet didžiausia jų galybė buvo muzika, kuri be paliovos gaudė viduje, nuo pat sutemų, nenutildama kiaurą naktį, ir ji buvo girdėti net katedroje. Sakoma, kad Anselmas be atvangos jodinėjo po priemiesčių čičerijas ir net netolimus kaimelius ir iš visur prisivadino muzikantų, grojančių gitara, kachona, kichada *, fleita, būgnu, kornetu. Bet neparsikvietė nė vieno arfininko,— mat, jis pats puikiai grojo šiuo instrumentu, ir jo arfa vedė visą Žalių namų orkestrą.

— *Atrodė, pats oras užnuodytas,*— kalbėjo senutės iš Malekono gatvės.— *Nuo tos muzikos niekur nepabėgsi, kad ir užsidarytum duris ir langus; mes girdėdavom ją valgydamos, melsdamosi ir net miegodamos.*

O kad būtumėt matę vyrų miną, kada jie dėdavosi jos negirdį,— kalbėjo davatkos, susisupusios į skraistes.— *O kad būtumėt matę, kaip ji išviliodavo juos iš namų, ištempdavo į gatvę ir traukė į Senojo tilto pusę.*

— *Ir niekas nepadėjo,*— kalbėjo motinos, žmonos, sužadėtinės,— *nei mūsų maldos, ašaros, maldavimai, nei kunigų pamokymai, nei pasninkai, nei įžadai.*

— *Mūsų pašonėje įsikūrė pragaras,*— griaudėjo tėvas Garsija.— *Kas kitas gal ir pamatytų jį, bet jūs akli. Pjura virto Sodoma ir Gomora.*

— *Gal ir teisybė, kad Žali namai atnešė mums nelaimę, bet ir smagu buvo prakeiktiniuose!* — kalbėjo laižydamiesi senukai.

Po kelių savaičių, kai donas Anselmas sugrįžo su vilkstine įnamių, Žali namai suvis pavergė Pjurą. Iš pradžių lankytojai slapčia išsprukdavo iš miesto — laukdavo tamsos, patyliukais pereidavo Senąjį tiltą ir smukdavo į kopas. Paskui šitie slapti išsprukimai pavirto tikrais antpuoliais, ir jaunikaičiai jau nė kiek nebijojo, kad juos gali atpažinti prisišliejusios prie žaliuzi

---

* Kichada — primityvus muzikos instrumentas padarytas iš asilo arba arklio žandikaulio su išklibintais dantimis, per kuriuos braukiama kaulu arba pagaliuku, ir gaunami aukšti, st›rūs garsai.

senjoros iš Malekono gatvės. Rančose, svetainėse, asjendose žmonės tik apie tai tekalbėjo. Kunigai iš sakyklų vis dažniau mokė ir lenkė į gera parapijiečius, tėvas Garsija prakeikė paleistuvystę, cituodamas bibliją. Buvo įkurtas pamaldumo ir doros komitetas, ir jo damos nuvyko pas prefektą ir alkaldą. Valdžios atstovai, nudelbę akis, pritarė — žinoma, ponių teisybė, Žali namai — tai Pjuros gėda, bet ką daryti? Įstatymai, išleisti Limoje, šitoje supuvusioje sostinėje, palankūs donui Anselmui, Žali namai neprieštarauja konstitucijai, ir jiems negali būti taikomas baudžiamasis kodeksas. Damos nustojo sveikintis su prefektu ir alkaldu ir užtrenkė jiems savo svetainių duris. O tuo tarpu pienburniai, suaugę vyrai ir net seniai, kurie būtų ramiai užbaigę savo dienas, būriais plaukė į žėrinčius šviesomis namus.

Neišturėjo net patys rimčiausi darbštūs ir solidūs pjuriečiai. Iki tol tylų miestą dabar naktimis apsėdo lyg koks košmaras — visur triukšmas, žingsnių bildesys. Brėkštant, kada Žaliuose namuose nutyla arfa ir gitaros, gatves užplūsta minia, visur lala nedarnūs balsai: tai naktibaldos skirstosi po vieną arba grupėmis dainuodami ir kvatodami. Vyrai smėlio nugairintais, nemigos iškamuotais veidais pasakodavo „Šiaurės žvaigždėje" neregėtas istorijas, kurios po to eidavo iš lūpų į lūpas ir kurias kartodavo vaikai.

— *Va matot, va matot,*— drebančiu balsu kalbėjo tėvas Garsija,— *dabar tik betrūksta, kad dangaus ugnis užgriūtų Pjurą, visokių kitų bėdų jau turėjom.*

Mat, kaip tik tuo metu Pjurą buvo ištikusios viena po kitos kelios gaivalinės nelaimės. Pirmą kartą Pjuros upė taip ištvino, jog išgriovė pylimus palei fermas ir apsėmė pasėlius, vieno kito fermerio prigėrė gyvuliai, ir neaprėpiamose Sečiuros dykynėse pajuodo smėlis, primirkęs drumzlino vandens. Suaugusieji keikė potvynį, vaikai statė pilis iš šlapios žemės. Į antrus metus, tarsi keršydama už apsemtų laukų šeimininkų keiksmus, upė išdžiūvo. Pjuros vaga prižėlė kiečių ir žolių, o kai jos, vos paaugusios, išgulė nuo kaitros, ji virto tuščia griova. Cukrinės nendrės išdegė, medvilnė prinoko prieš laiką. Trečiaisiais metais derlių sunaikino parazitai.

— *Šitos nelaimės — bausmė už nuodėmes,*— šaukė tėvas Garsija.— *Priešas jūsų pačių širdyse pakol ne vėlu, užmuškit jį maldomis.*

Kerėtojai šlakstė pasėlius žindomų oželių krauju, jodinėjo po vagas, murmėjo užkeikimus ir burtažodžius, turinčius užtraukti lietų ir nuvyti vabzdžius.

— *Dieve mano, dieve mano,*— aimanavo tėvas Garsija,— *žmonės kenčia badą ir skurdą, bet užuot žiūrėję į tai kaip į rūsčią pamoką, vis nusideda ir nusideda.*

Ar buvo potvynis, ar sausra, ar nederlius, Žali namai kaip augo, taip augo.

Miesto vaizdas pasikeitė. Ramios provincijos gatvelės prigužėjo nevietinių žmonių, kurie gale savaitės atsibelsdavo į Pjurą iš Suljanos, Paitos, Vankabambos ir net iš Tumbeso ir Čiklajo, prisiklausę paskalų apie Žalius namus, kurių garsas nuskambėjo toli per dykumą. Jie praleisdavo ten naktį, ir, kai sugrįždavo į miestą, grubiai, nepadoriai rodydavosi girti, apsiblausę. Pjuriečiai nekentė jų, ir neretai kildavo peštynės, tačiau ne naktį ir ne dykvietėje už tilto, kur paprastai visi mušdavosi, o viduryje dienos Plasoje de Armas, Grau prospekte ar bet kurioje kitoje vietoje. Kartais būdavo net kruvinų susirėmimų. Pasidarė pavojinga išeiti į gatvę.

Jeigu pasitaikydavo, kad viena kita Žalių namų gyventoja, numojusi į valdžios draudimą, išeidavo į miestą, senjoros paskubomis tempdavo namo savo dukteris ir užtraukdavo užuolaidas. Tėvas Garsija nebesusitvardęs pastodavo kelią neprašytai viešniai, ir praeiviams tekdavo sutūrėti kunigą, kad jis neapkultų jos kumščiais.

Pirmaisiais metais namuose gyveno tik keturios moterys, bet kitais, kai tos išsidangino, donas Anselmas vėl išjojo ir parsigabeno aštuonias, o labiausiai Žaliems namams klestint, jų čia gyveno net dvidešimt. Jos atvykdavo tiesiog į šiuos namus, aplenkdamos miestą. Nuo Senojo tilto galėjai matyti, kada jos atkanka, ir girdėti, kaip nešvankiai šūkauja ir spygauja. Jų ryškios suknios, skarelės ir puošmenos marguliuodavo negyvų smiltynų fone.

Užtat donas Anselmas dažnokai lankydavosi mieste. Jis jodinėdavo gatvėmis savo juodbėriu, kurį buvo išmokęs visokių kunštiukių: linksmai pamosuoti uodega, kai praeina moteris, palenkti vieną koją pasisveikinant, mūdrauti pagal muziką. Donas Anselmas papilnėjo ir rengėsi elegantiškai: dėvėjo skrybėlę iš minkštų šiaudelių, ryšėjo šilkinį šaliką, vilkėjo plonus marškinius, juosėjo puošnų diržą, avėjo užsakytinai pasiūtas kelnes,

avėjo batus aukštais kulnais, segėjo pentinus. Pirštai jo buvo apmaustyti žiedais. Kartais jis užsukdavo į „Šiaurės žvaigždę" išgerti stiklelio kito, ir daugelis žmonių nedvejodami prisėsdavo prie jo stalelio, šnekučiuodavosi su juo, o paskui palydėdavo jį iki Senojo tilto.

Kad donas Anselmas prasigyveno, galėjai spėti ir iš to, kad Žali namai augo ir plėtojosi, kaip auga bręsdamas gyvas organizmas. Pirma naujovė buvo mūro tvora, didumo sulig pirmuoju aukštu, prismaigstyta viršuje vagims įbauginti aštrių akmens skeveldrų, šukių, dyglių. Tarp tvoros ir namo iš pradžių buvo tik žvyru išpiltas kiemelis, paskui atsirado veranda su kaktusais vazonuose, toliau kiemelio vietoje buvo įrengta apskrita salė su asla ir lubomis iš demblių, ir galiausiai šiaudus pakeitė medis, salę namų šeimininkas išgrindė, o stogą uždengė čerpėmis. Virš antrojo aukšto iškilo trečiasis, nedidelis, cilindro formos, kaip koks sargybos bokštelis. Kiekvieną naujai įmūrytą akmenį, kiekvieną čerpę ar lentą jis būtinai nudažydavo žaliai. Dono Anselmo pasirinkta spalva peizažui teikė gaivumo, tarsi drėgmės prisisotinusi augmenija. Įžvelgę iš tolo ryškiai žalią dėmę tarp beribių gelsvų smiltynų, keleiviai pasijusdavo, lyg būtų artėję prie oazės, kur sruvena tyras vanduo, kur svetingas palmių bei kokoso medžių pavėsis žada jiems išsiilgtą poilsį ir vėsą po varginančios kelionės karšta svilinančia dykuma.

Donas Anselmas, sako žmonės, gyvenęs pačiame viršuje, bokštelyje, kur nedrįsdavo įkelti koją net geriausi jo klientai — Čiapiras Seminarijas, prefektas, donas Eusebijas Romeras, daktaras Pedras Sevaljosas. Be abejo, iš ten donas Anselmas žiūrėdavo, kaip į Žalius namus renkasi lankytojai, kaip jų siluetai čia sujuoduoja, čia vėl pranyksta smėlio sūkuriuose, tarsi aplink miestą slankiotų alkani žvėrys, išėję po saulėlydžio ieškoti grobio.

Be įnamių, Žaliuose namuose klestėjimo metais gyveno Anchelika Mersedes, jauna mangačė, paveldėjusi iš motinos virtuvės meno paslaptis. Drauge su ja donas Anselmas kas rytas eidavo į turgų užsisakyti produktų ir vyno. Turgavietės prekijai ir krautuvininkai iki žemės lankstėsi prieš jį, kaip nendrės vėjo plakamos. Ožiukai, triušiai, paršiukai ir ėriukai, kuriuos Anchelika Mersedes sutaisydavo su vienai jai težinomomis žolelėmis ir prieskoniais, daug ką sugundydavo užsukti į Žalius

namus, o vienas kitas senis net prisiekinėjo, jog užeinąs ten tik dėl to, kad nori pasmaguriauti tų prašmatnių valgių.

Aplink Žalius namus niekad netrūkdavo dykūnų, elgetų, vaisių pardavinėtojų, smulkių prekiautojų, kurie apspisdavo įeinančius ir išeinančius klientus. Vaikigaliai pavakare sprukdavo iš namų ir, pasislėpę už krūmų, stebėdavo žmones, einančius į Žalius namus, ir klausydavosi muzikos ir juoko, o kiti, nebijodami susidraskyti rankų ir kojų, užsiropšdavo ant tvoros ir godžiai vėpsodavo, kas darosi viduje. Kartą, Panelės užtarytojos dieną, tėvas Garsija pats patraukė prie Žalių namų, atsistojo ne per toliausia nuo tvoros ir vieną po kito stabdė lankytojus, įkalbinėdamas juos grįžti atgal į miestą ir atgailauti. Bet jie visi sugalvodavo kokią dingstį: vienas turįs svarbų susitikimą, kitam reikią paskandinti sielvartą — širdį baisiai maudžią, trečias esąs susilažinęs ir privaląs tesėti žodį. Vienas kitas šaipokas vadino tėvą Garsiją užeiti drauge, o kažkas įsižeidė ir išsitraukė revolverį.

Pjuroje ėmė plisti naujos legendos apie doną Anselmą. Vieni kalbėjo, kad jis slapta važiuojąs į Limą, kur laikąs santaupas ir superkąs už jas nekilnojamąjį turtą. Kitų galva, jis esąs tik statytinis, iškaba įmonės, kurios pajininkai yra prefektas, alkaldas ir dvarininkai. Prastų žmonių fantazija ryškiomis spalvomis tapė dono Anselmo praeitį ir beveik kasdien prigalvodavo vis naujų jo žygdarbių arba kruvinų piktadarybių. Senieji mangačiai įtikinėjo, jog jis tikrai esąs anas jaunas avantiūristas, kuris prieš kelerius metus plėšikavo miesto pakraščiuose, o kiti tvirtino: *„Jis pabėgęs katorgininkas, buvęs montoneras, į nemalonę patekęs politinis veikėjas.“* Tiktai tėvas Garsija drįso ištarti: *„Jis siera dvokia.“*

RYTĄ VISI atsikelia ir, susiruošę į kelionę, nusileidžia raguva į tą vietą, kur paliko valtį, o valties nėra. Jie puola jos ieškoti, Adrianas Njevesas — į vieną pusę, kapralas Robertas Delgadas su tarnu — į kitą, tik staiga — riksmas, akmenys, nuogi laukiniai, ir štai agvarunai apsupa kapralą, prišoka prie jo, prie tarno, o dabar ir jį pamatė čiunčiai, atbėga,— velniai rautų, išmušė tavo valanda, Adrianai Njevesai,— ir jis šoka į vandenį, o vanduo šaltas, sraunus, juodas,— neiškišk galvos, laikykis po vandeniu, tegu pagauna srovė, tegu nuneša kuo to-

liau,— kulkos, akmenys? — velniai rautų, oro trūksta, galva svaigsta, ausyse ūžia, kad tik mėšlungis nesutrauktų. Jis išneria — dar matyti Urakusa ir žalias kapralo munduras raguvoje, jam kailį vanoja čiunčiai; pats kaltas, sakė jam, o kaip tarnas? Ištruks ar užmuš jį? Jis plaukia pasroviui, įsitvėręs į šiekštą, ir kada jį priplauja prie dešiniojo kranto, išsikapanoja leisgyvis. Jis krinta kaip negyvas, čia pat užmiega ir pabunda tik tada, kai įkanda skorpionas. Jėgų dar neturi, bet reikia kurti laužą ir palaikyti ranką ant ugnies, nors ir velniškai svilina,— tegu bent kiek išgaruoja nuodai. Paskui jis iščiulpa kraują iš žaizdelės, išspiauna ir paskalauja burną,— visko pasitaiko, o su šitais prakeiktais skorpionais juokai menki. Jis eina mišku, čiunčių niekur nė kvapo, bet geriau pasinešti į Santjago pusę, dar, ko gero, sučiups patrulis ir pargabens atgal, į Borcho fortą. Grįžti namo irgi nėra jokios prasmės — ten jį po dienos kitos užklups kareiviai. Kol kas reikia darytis plaustą. Tas atims daug laiko,— ak, jeigu čia turėtum mačetę, Adrianai Njevesai,— rankos pakirstos, dar trūksta jėgų išversti ar nulaužti tvirtus medelius. Jis pasirenka tris sausuolius, kinivarpų pagraužtus, kurie virsta vos pastūmus, suriša juos lianomis ir išsilaužia dvi kartis — vieną atsargai. O dabar laikytis toliau nuo vagos, irtis pratakomis, salpomis, žinoma, čia ne sunku — aplinkui visur vanduo. Tik kaip čia orientuotis, aukštupis jam mažiau pažįstamas, o kai toks potvynis, ir visai gali pasimesti, nesusigaudysi, kur kairė, kur dešinė, ar prisikas jis šitaip iki Santjago? Ką darysi, teks tau kokią savaitėlę pasikamuoti, Adrianai Njevesai, tu neblogas locmanas, apsiuosk gerai, uoslė neapgaus, čia gera kryptis, taip ir laikykis, tik nebijok, vyre, svarbiausia — nebijok. Bet kur dabar jį neša? Pratakos išsivingiavusios, išsiraičiusios, ir plaukia jis beveik patamsyje — miškas tankus, pro medžius vos įspindi saulė. Tvanku, dvokia pūvantys medžiai ir dumblas, o dar negalima apsiginti nuo šikšnosparnių,— jam rankos pavargo, gerklę išrėkė, juos bevaikydamas, lengva pasakyti — dar savaitėlę. Nei į priekį, nei atgal, nei grįžti į Maranjoną, nei ieškoti Santjago, srovė kaip šapelį neša jį nežinia kur, o dar lietus pliaupia, be paliovos pliaupia dieną ir naktį. Bet pagaliau pratakos pasibaigia, priešais sublizga mažas ežeriukas su stirksančiais čiambirų šeriais iš kraštų. Temsta. Jis nakvoja salelėje, pasibudęs pakramto kažkokių karčių žolių, vėl pasileidžia plaukti ir tik po poros dienų

nudobia lazda kažkokį dvėsną tapyrą ir suvalgo jį pusžalį. Jis tiek nusilpo, jog nepajėgia išlaikyti karties, jį be gailesčio sukandžiojo moskitai — dega oda, o kojos lyg kapitono Kirogos, apie kurį pasakojo kapralas, o kaip jam nusiėjo, ar paleido jį urakusai? Gal ir užmušė — jie ne juokais įtūžo. Matyt, jam vis dėlto reikėjo grįžti į Borcho fortą, geriau būti kareiviu, negu lavonu, Adrianai Njevesai, nelinksmą numirti miške iš bado arba nuo drugio. Jis guli paslikas ant plausto, ir šitaip prabėga nemažai dienų, kol jį srovė išneša iš pratakos į didžiulį ežerą,— kas čia, nejaugi Rimačė? Negalimas daiktas, kad vanduo būtų tiek pakilęs, o vidury ežero dūluoja sala, apaugusi lupunomis, dunksančiomis lyg siena viršum skardžio. Nesikeldamas atsispiria kartimi, sala vis arčiau, ir pagaliau tarp gumbuotų ir biauriai išsiraičiusių medžių sušmėžuoja nuogų žmonių siluetai. Velniai griebtų, agvarunai? Gelbėkit! Ar pavyks su jais geruoju? Jis sveikinasi, mojuodamas jiems abiem rankom, o jie zuja, šūkauja, rodo jį vieni kitiems — pagelbėkit! — ir, priplaukęs prie kranto, jis mato krikščionį ir krikščionę, jie lūkuriuoja jo, o jam galva sukasi,— kaip jis nudžiugo pamatęs krikščionį, šeimininke. Šeimininkas išgelbėjo jam gyvybę, o jis buvo bemanąs, kad jau galas, ir jis juokiasi, ir jam duoda išgerti dar, burnoje malonus, kiek aitrokas anyžių degtinės skonis, o už šeimininko nugaros dailutė jauna krikščionė gražiais ilgais plaukais, ir jam atrodo, jog tai sapnas. Jis dėkoja ir šeimininkei — jūs irgi išgelbėjot man gyvybę, tegu atlygina jums dievas. Kai pasibunda, juodu vis dar šalia jo, ir šeimininkas — na, laikas kelt, jis išmiegojęs visą dieną, kaip jaučiasi? Ir Adrianas Njevesas — ačiū, labai gerai, šeimininke, bet ar nėra kur arti kareivių? Ne, kareiviai čia nesilanko, o kodėl jis klausia, ką jis yra padaręs, ir Adrianas Njevesas — nieko blogo, šeimininke, jis nieko neužmušė, tik pabėgo iš kariuomenės, negali gyventi uždarytas, kareivinėse, jam už viską brangesnis grynas oras, jis vardu Njevesas, ir iki tol, kada jam kareiviai užmetė kilpą, jis buvo locmanas. Locmanas? Tad, vadinasi, jis gerai pažįsta šiuos kraštus, ir gali vairuoti valtį bet kur ir bet kada, ir jis — be abejo, gali, šeimininke, juk jis nuo mažumės locmanas, galima sakyti, vos užgimęs. Šį kartą jis paklydo dėl to, kad užsiplaukė senvagėmis per patį potvynį, kad nesusidurtų su kareiviais. Ar negalėtų jis pasitarnauti šeimininkui? Ir šeimininkas — taip, Njevesas gali pasilikti saloje, jis

duos jam darbo. Jis čia bus saugioje vietoje, nei kareiviai, nei gvardiečiai čia neprasigaus. Va jo žmona, Lalita, o jo paties vardas — Fusija.

— KAS YRA, drauguži? — tarė Chosefinas.— Nekvailiok!

— Einu pas Čiungą,— sustaugė Lituma.— Eisit su manim? Ne? Na ir nereikia, eisiu vienas.

Bet broliai Leonai apkabino jį per pečius ir sulaikė. Jo veidas pritvinko kraujo, kakta išprakaitavo, liūdnas žvilgsnis kažkur klajojo.

— Ko tau eit, brolau,— pasakė Chosefinas.— Mums ir čia gerai. Nurimk.

— Aš noriu tik arfininko su sidabriniais pirštais pasiklausyti, ir daugiau nieko, galinčiai,— gailiai ištarė Lituma.— Išgersim po stiklelį ir sugrįšim, galvą dedu.

— Tu visad buvai toks tvirtas, nepasiduok, drauguži.

— Dabar aš tvirtesnis, negu bet kas,— sukikeno Lituma,— bet kad jau baisiai spaudžia širdį.

— O tu išsiverk,— švelniai pasakė Beždžionė.— Nesigėdyk, brolau, išsiverksi, ir palengvės.

Lituma žvelgė kažkur į tolį. Savo lukumos spalvos kostiumą jau buvo išpurvinęs ir apseilėjęs. Bičiuliai ilgai sėdėjo tylėdami ir gėrė — kiekvienas skyrium, nesusidauždami. Iš smuklių sklido tonderų ir valsų melodijos, oras aplink trenkė čičia ir kepta mėsa. Lempa lygiai suposi, keturi šešėliai ant demblių čia tįso, čia traukėsi, o nišoje dar smilko, baigdama degti, žvakė, ir dūmelis vyniojosi apie gipsinę dievo motiną tarsi ilgi juodi plaukai. Lituma sunkiai atsikėlė, nusipurtė, blausiomis akimis apžvelgė kambarį ir tuoj įsikišo du pirštus į burną. Draugai spoksojo, kaip jis švankščia, paskui išbąla ir galiausiai ima vemti, gokčiodamas ir pasikratydamas. Išsivėmęs atsisėdo į tą pačią vietą, nusišluostė nosine burną ir visai be jėgų, drebančiomis rankomis užsidegė cigaretę.

— Man jau geriau, drauguži. Pasakok toliau.

— Mažai ką mes žinom, Lituma. Aš noriu pasakyt, nežinom, kaip ten buvo. Kada tave patupdė, turėjome išvažiuoti. Mes buvom liudininkai, ir mus galėjo pašalinti, juk tu žinai, Seminarijai — žmonės turtingi, daug turi pažinčių. Aš išvykau į Sulianą, o tavo pusbroliai — į Čiulukaną. Kai mes sugrįžom, na-

melis Kastilijoje jau buvo tuščias, ir niekas nežinojo, kur ji gyvena.

— Vadinas, vargšelė liko vienui viena,— sumurmėjo Lituma.— Be skatiko kišenėje, ir dar nėščia.

— Dėl to nenusimink, brolau,— pasakė Chosefinas.— Ji negimdė. Netrukus sužinojom, kad jinai trainiojasi po smukles, o kartą naktį susitikom ją „Rio Bare" su kažkokiu tipu, ir jau tada ji nebuvo nėščia.

— Ir ką ji sakė, kai jus pamatė.

— Nieko, drauguži. Kuo šalčiausiai pasisveikino, ir tiek. O paskui vis susidurdavom su ja tai čia, tai ten, ir visada ji būdavo ne viena. Pagaliau vieną gražią dieną pamatėm ją Žaliuose namuose.

Lituma nosine apsitrynė veidą, užsitraukė cigaretę ir išpūtė iš burnos tirštą dūmų kamuolį.

— Ko jūs man neparašėt? — Jo balsas darėsi vis labiau užkimęs.

— Tau ir taip ne pyragai buvo už grotų, svetimam krašte. Kam dar labiau drumsim mes tau gyvenimą, drauguži? Kai žmogui bėda, jam nerašoma apie tokius daiktus.

— Gana, brol, kam dilgyti sau širdį,— tarė Chose.— Pradėkim kitą kalbą.

Litumai nuo lūpų iki gerklės dryko blizganti seilių gija. Jis lėtai, sunkiai lingavo galvą kartu su šešėliais, monotoniškai judančiais ant demblių. Chosefinas pripylė stiklus. Jie ir toliau gėrė, netardami nė žodžio, kol žvakė nišoje visai užgeso.

— Mes jau sėdim čia dvi valandas,— pasakė Chose, rodydamas į žvakidę.— Lygiai dviem valandom užtenka dagčio.

— Kaip aš džiaugiuos, kad tu sugrįžai, brolau,— tarė Beždžionė.— Nesiraukyk. Pralinksmėk, visi mangačiai bus laimingi, tave pamatę. Pralinksmėk, broleli.

Jis užgulė Litumą, apglėbė jį ir tol žiūrėjo jam į veidą didelėmis, gyvomis, degančiomis akimis, pakol tas nusišypsojo ir švelniai pokštelėjo jam delnu į kaktą.

— Va šitaip man patinka, brolau,— pasakė Chose.— Tegyvuoja Mangačerija, sugiedokim himną.

Ir dabar visi trys, vienas kitą pertraukdami, pradėjo minėti tuos laikus, kada jie buvo dar vaikai ir, sprukdami maudytis, persiropšdavo per valstybinės mokyklos mūrinę tvorą arba rai-

ti ant svetimo mulo risnodavo smėlio takučiais tarp fermų ir medvilnės plantacijų į Narivalo pusę, kur klegėjo kvartalas ir į įsiutusius praeivius iš visur lėkė gumulai ir kiaušinių lukštai, o jie, berniūkščiai, gana iškamuodavo policininkus, kurie nesiryždavo rangytis paskui juos į medžius ar ant stogų, arba karštais rytmečiais kaip padūkę vaikydavosi skudurinį kamuolį dykumoje, toje bekraštėje futbolo aikštėje. Chosefinas jų klausė tylėdamas, bet iš jo akių dvelkė užslėptas pavydas. Prisiminė jie ir tai, kaip mangačiai smerkė Litumą — nejaugi teisybė, jog tu užsiverbavai į civilinę gvardiją? Išdavikas, geltonasis,— ir broliai Leonai ir Lituma nusijuokė. Atkimšo dar butelį. Chosefinas, vis dar tylėdamas, laidė dūmų kamuoliukus, Chose švilpčiojo, Beždžionė laikė piską burnoje: paskalauja gerklę, apsimeta, kad kramto, vaiposi — žiūrėkit, nei vemti verčia, nei krūtinę degina, tik šilta, vienu žodžiu — piskas.

— Ramiau, galinčiau,— tarė Chosefinas.— Kur tu, sulturėkit jį.

Broliai Leonai pasivijo Litumą prie slenksčio. Chose laikė jį už pečių, o Beždžionė apglėbė per liemenį, purtė, kiek turėjo jėgų, ir įkalbinėjo verksmingu balsu:

— Nereikia, brolau, neik, tau širdis krauju pasrūs. Paklausyk manęs, Lituma, broleli.

Lituma kažkaip nerangiai paglostė Beždžionei skruostą, sutaršė garbanotus plaukus, ne piktai, bet energingai atstūmė jį ir svyrinėdamas išėjo. Jie nusekė iš paskos. Ant smėlio tįsojo išdrikę žmonių kūnai — mangačiai miegojo suvirtę po atviru dangumi palei savo nendrių lūšnas. Čičerijose jau buvo pats linksmumas. Beždžionė niūniavo sau panosėje, nugirdęs pažįstamą motyvą, o kai kažkur suskambėjo arfa, tik numojo ranka — nei šis, nei tas, donui Anselmui niekas neprilygsta! Su Lituma po paranke juodu ėjo pirmi, šlitinėdami, o kai iš tamsos kas rikteldavo: „Ė, neužlipkit", abu kartu atsakydavo: „Atleiskit, donai", arba: „Labai atsiprašome, donia."

— Na ir istoriją tu jam surezgei — kaip iš kino filmo,— tarė Chose.

— Bet jis patikėjo,— pasakė Chosefinas.— Nieko kito nesumečiau. O jūs ar man padėjot, nė žodžio neleptelėjot.

— Gaila, kad mes ne Paitoje, brolau,— tarė Beždžionė.— Dabar išsimaudyčiau su drabužiais, kaip stoviu. Oi, būtų gerai!

— Paitoje ne jūra, o bala, ramesnė, kaip Maranjonas,— pasakė Lituma.— Va Jasiloje — tai jūra, bangos ošia. Sekmadienį braukiam į Jasilą, brolau.

— Veskimės jį pas Felipę,— tarė Chosefinas.— Aš turiu pinigų. Mes negalim jo paleisti, Chose.

Sančeso Sero prospekte nebuvo nė gyvos dvasios, dulsvoje žibintų šviesoje dūzgė spiečiai vabzdžių. Beždžionė atsisėdo ant žemės užsirišti varstelių. Chosefinas priėjo prie Litumos.

— Žiūrėk, drauguži, Felipė dar neuždarė. Daug ką primena mums šita smuklė. Užsukim, išgersim po stikliuką, aš vaišinu.

Lituma išsisuko iš Chosefino rankų ir tarė, nežiūrėdamas į jį:

— Paskui, brol, kai grįšim atgal. Dabar einam į Žalius namus. Šita smuklė taip pat daug ką primena, daugiau, negu bet kuri kita. Argi ne taip, galinčiai?

Šiek tiek vėliau, kai jie ėjo pro „Tris žvaigždes", Chosefinas dar kartą pabandė. Jis puolė prie apšviestų baro durų, šaukdamas:

— Va pagaliau vietelė, kur galim numalšinti troškulį! Eikšekit, vyručiai, aš moku!

Bet Lituma ėjo kaip ėjęs.

— Ką darysim, Chose?

— Ką mes padarysim, brol. Eisim pas Čiungą.

ANTRA DALIS

MOTORINĖ valtis papsėdama priartėja prie prieplaukos, ir iš jos iššoka Chulijas Reategis. Jis užkopia į Santa Marijos de Njeva aikštę — gvardietis meta lazdą, šuo pagauna ją ir atneša šeimininkui,— ir, priėjęs kapironas, pamato būrelį žmonių, einančių iš trobos, kur įsikūrusi gubernatoriaus valdyba. Jis kilstelėja ranką sveikindamasis, jie sužiūra į jį, pagyvėja ir puola pasitikti — koks džiaugsmas! Va ir maloni staigmena. Chulijas Reategis spaudžia rankas Fabijui Kuestai — kodėl neįspėjęs, kad atvažiuos? — Manueliui Agilai — jie šito jam nedovanos, — Pedrui Eskabinui — jie būtų pasiruošę priimti jį kaip pridera,— Arevalui Bensui — kiek dienų donas Chulijas paviešės šį kartą? Nė kiek, jis užsuko vos valandžiukei ir tuoj pat vyksta toliau, juk jie žino, koks jo gyvenimas. Visi sueina į valdybą, donas Fabijas atkemša kelis butelius alaus, išgeria. Kas naujo Njevoje? O Ikitose? Kaip pagonys? Pro duris ir langus šaltomis akimis žvelgia plačiaburniai, išsišovusiais skruostais agvarunai. Kada Chulijas Reategis ir Fabijas Kuesta išeina į aikštę, gvardietis vis dar žaidžia su šunimi. Juodu lipa kalvos šlaitu tiesiai prie misijos, ir iš visų langų juos stebi smalsūs žvilgsniai. Ak jau šitos moterys, donai Fabijau, dėl tokio nieko jis turi sugaišti visą dieną, ir tik prieš naktį jis nusikapstys iki stovyklos, o donas Fabijas — kam gi tada draugai, donai Chulijau. Tereikėjo parašyti jam vos kelias eilutes, ir jis būtų viską sutvarkęs. Žinoma, donai Fabijau, bet kol jis būtų susirašinėjęs, būtų praėjęs geras mėnuo, ką, jei ne jį, būtų visą tą laiką graužusi senjora Reategi? Jie prieina prie rezi-

dencijos, ir, vos tik pasibeldžia, durys atsidaro — kaip gyvuojat,— taukuota prikyštė,— motina Griselda,— abitas,— tik pažiūrėkit, kas atvažiavo, — raudonskruostė — nepažįstat? Ak, tai senjoras Reategis — aiktelėjimas,— įeikit,— geraširdiškas mostas,— įeikit, donai Chulijau, labai malonu, o jis nebūtų nustebęs, jeigu motina būtų jo nepažinusi, jis tikriausiai baisiai atrodo. Nė sekundei nenustodama kalbėti, motina Griselda šlubčiodama veda juos pavėsingu koridoriumi, atidaro duris, rodo į brezentines kėdes — tai nudžiugs motina viršininkė, ir, nors ji labai užimta,— donas Chulijas negali neaplankyti koplyčios, jis pamatys, kiek ten daug kas pasikeitę,— ji tuoj pat ateis. Ant rašomojo stalo — kryžius ir lempa, ant grindų — takelis iš čiambiros, ant sienos — motinos švenčiausios paveikslas. Skaisti akinanti saulė spigina į langus, ir spinduliai kaip liepsnos liežuviai laižo lubų sijas. Kada tik Chulijas Reategis būna bažnyčioje arba vienuolyne, jį apima, donai Fabijau, kažkoks neįprastas jausmas, jis ima galvoti apie sielą, apie mirtį, kaip jaunystėje, kada šitos mintys miegot naktimis mums neduoda, ir gubernatoriui lygiai lygiai tas pat esti, donai Chulijau, pabuvęs pas vienuoles, jis išeina visai kitas žmogus — galvoja tik apie nežemiškus dalykus. Gal būt, giliai širdyje juodu abu truputėlį mistikai? Štai ir jis pamanė tą patį,— donas Fabijas glosto sau plikę — kaip sąmojinga; truputėlį mistikai. Senjora Reategi pasišaipytų, jei dabar išgirstų juos, juk jinai visada kala — tu eretikas, Chulijau, ir pateksi į pragarą, o, beje, pernai jis pagaliau jai įsiteikė — spalio mėnesį juodu nuvyko į Limą. Į procesiją? Taip, viešpaties stebuklingojo garbei. Donas Fabijas yra matęs nuotraukas, bet būti tenai pačiam, žinoma, kur kas įdomiau. Ar teisybė, kad negrai rengiasi violetinės spalvos rūbais? Taip, ir sambai taip pat, ir čiolai, ir baltieji, pusė Limos nešiojo violetinį apdarą, tai kažkas baisu, donai Fabijau, išbūti tris dienas tokioje kamšatyje — visai ne juokas, kas per grūdimasis, kas per smarvė, o senjora Reategi norėjo, kad ir jis apsirengtų vienuolio abitu, bet tokiam žingsniui jis nesiryžo, kad ir iš meilės jai. Iš sodo į kambarį atsklinda balsų klegesys, juokas, kojų trepsėjimas, ir visi pasisuka į langus: klegesys, juokas, kojų trepsėjimas. Matyt, mergaitėms pertrauka. Kiek jų dabar? Iš triukšmo atrodo, koks šimtas, bet donas Fabijas sako, kad apie dvidešimt. Sekmadienį įvyko paradas, ir jos giedojo valstybinį himną, labai gerai,

donai Chulijau, gryna ispanų kalba. Nėra abejonės, kad donui Fabijui patinka Santa Marijoje de Njeva, kaip didžiuodamasis jis pasakoja apie čionykštį gyvenimą. Vadinasi, gubernatoriauti geriau, negu būti viešbučio administratorium? O juk, jeigu jis būtų pasilikęs Ikitose, jis šiuo metu būtų neblogai gyvenęs, tai yra materiališkai. Bet gubernatorius jau senas, ir, nors senjorui Reategiui gali pasirodyti, jog tai netiesa, visgi jis nesavanaudis. Ar atsimena donas Chulijas, kaip jis kalbėjo — jūs nė mėnesio neištversite Santa Marijoje de Njeva? O štai matote, ištvėrė ir, jeigu dievas duos, niekad iš čia neišvyks. Kodėl jis taip troško šitos vietos? Chulijas Reategis iki šiol negali to suprasti. Kodėl donas Fabijas panorėjo, kad po jo čia jis būtų paskirtas? Ko jis siekė? O donas Fabijas — būti gerbiamas. Tegu donas Chulijas nesijuokia, niekas nežino, kaip jis buvo visų žeminamas ir niekinamas,— kol donas Chulijas nepasiėmė jo į viešbutį, jis gyveno iš išmaldos. Na, užteks, donai Fabijau, ko jis čia taip ėmė sielotis, juk čionai, Njevoje, visi jį labai myli, argi jis negavo to, ko norėjo? Taip, žmonės jį gerbia, alga jo, tiesa, nėra dievaži kokia, bet drauge su ta parama, kurią senjoras Reategis jam teikia, pragyvenimui užtenka, ir už tai jis turi būti dėkingas jam, ak donai Chulijau, jis net tokių žodžių neberanda. Pro balsų klegesį, juoką, bėgančių trepsėjimą protarpiais girdėti, kaip loja šuo ir čirškia papūgėlės. Chulijas Reategis užsimerkia, donas Fabijas susimąstęs glosto sau plikę. Ar žinąs donas Chulijas, kad numirė motina Asunsjon? Ar gavo jis iš jo laišką? Gavo, ir senjora Reategi parašė į misiją, pareiškė užuojautą, o jis pridūręs kelis žodžius nuo savęs, puiki buvo vienuolėlė, ir donas Fabijas — taip, donai Chulijau, jis net žengęs ne visai teisėtą žingsnį, įsakęs nuleisti pusiau stiebo gubernatorystės vėliavą, kad galėtų bent kiek prisidėti prie gedulo. O kaip gyvuoja motina Anchelika? Šita senutė, kaip visada, tvirta it geležis? Sutrepsi žingsniai, juodu atsistoja ir eina pasitikti viršininkės. Donas Chulijas, motina, dosni ranka, garbė šitiems namams vėl išvysti senjorą Reategį, ji labai džiaugiasi, prašom sėsti, o jie ką tik kalbėję apie vargšę motiną Asunsjon. Vargšę? Visai ne, juk jinai danguje. O kaip gyvuoja senjora Reategi? Kada ji vėl pamatys koplyčios globėją? Senjora Reategi svajojo atvažiuoti, bet taip keblu dabar prisikasti iki čia iš Ikitoso, juk Santa Marija de Njeva, galima sakyt, pasaulio krašte, ir, be ši-

to, argi ne baisu keliauti per selvą? Tiktai ne donui Chulijui Reategiui,— viršininkė šypsosi,— juk jis išmaišo visą Amazoniją ir visur jaučiasi kaip namie, bet Chulijas Reategis nesibasto tik dėl malonumo, jeigu pats visko neprižiūrėtų, būtų velniava, atleisk už tokius žodžius, motina. Donas Chulijas nepasakė nieko nepadoraus, joms čia reikia saugotis velnio žabangų. Dabar auklėtinės dainuoja choru, ir, matyt, kažkas joms diriguoja. Kai jos nutyla, kiekvieną kartą donas Fabijas ploja pirštų galiukais, šypsosi, linksi. Ar gavo motina iš senjoros Reategi laišką? Taip, praeitą mėnesį, bet ji negalvojusi, kad donas Chulijas atvažiuos taip greitai. Tiesą kalbant, ji mano, kad auklėtinėms geriau išvykti iš misijos metų gale, o ne viduryje mokslo, bet jeigu jau jis, viską metęs, nepatingėjo pats atvažiuoti, jam, žinoma, jos padarys išimtį. O jis, atvirai šnekant, nutarė vienu šūviu du zuikius nušauti, jam prisireikė nusigauti į stovyklą prie Njevos — ten, girdėjęs, miško kirtėjai suradę raudonmedžio, va jis ta pačia proga ir užsukęs šičia. Viršininkė linkčioja galvą. Jų auklėtinė turės prižiūrėti mergaites? Atrodo, lyg šitaip rašė senjora Reategi. Ak motina, jeigu jūs pamatytumėt, kokios nuostabios tos mergytės, donas Fabijas įsivaizduoja, o viršininkė jas matė iš nuotraukų, kurias atsiuntė senjora Reategi; vyresnioji tikra lėlytė, mažosios tokios didelės akys. Tur būt, nusidavusios į motiną, juk senjora Reategi tokia gražuolė, donas Fabijas tai sakąs, jas labai gerbdamas, donai Chulijau. Jų auklė ištekėjo, o motina viršininkė neįsivaizduojanti, kokia įtari senjora Reategi, jai neįtinka jokia mergina, kuri tik ateina parsisamdyti, sako, kad jos visos nešvarios, kad jos dar užkrėsiančios mergaites kokiomis ligomis, jai amžinai vaidenasi visokios baisybės, ir dėl šito savo charakterio jau du mėnesiai ji pati aukle pasidarė. Dėl šito — donas Fabijas šiek tiek palinksta į priekį — senjora Reategi gali būti visai rami,— pliaukši sau per kelį,— iš čia nė viena mergina neišeina nevaleika arba ligota,— nusišypso,— ar ne taip, motina? — švelniai nusilenkia — malonu matyti, kokios jos čia švarios, ir Reategis — tiesa, motina, mane prašė užtarti ją nors žodeliu daktaro Portiljo žmona. Ką, ji taip pat negauna tarnaitės? Taip, donai Fabijau, Ikitose vis sunkiau rasti dorų žmonių, ar nebūtų galima ir dėl jos paimti vieną mergaičių, motina? Taip, galima, donai Chulijau,— viršininkė kiek sučiaupia lūpas,— bet tegu jis nemano, kad čia taip paprasta,— jos

balsas suplonėja — misija ne tarnaičių parūpinimo agentūra. Iš Reategio veido išnyksta šypsena, jis sumišęs paukši delnu į kėdės atramą. Gal būt, ji neteisingai suprato jo žodžius? Viršininkė įsmeigusi akis į kryžių, donas Fabijas nenusėdi ramiai kėdėje, glosto sau plikę, mirksi — gal būt, motina ne taip suprato dono Chulijo žodžius? Bet viršininkė kalba toliau — jam žinoma, iš kur kilusios šitos mergaitės, kaip jos gyveno, iki pateko į misiją,— Chulijas Reategis įtikinėja motiną, jog čia stačiai nesusipratimas, kad ji ne taip jį supratusi,— o išėjusios iš misijos, mergaitės neturi kur pasidėti, indėnų kaimeliuose neramu, net jeigu ir būtų galima sugrąžinti mergaites į šeimas, jos jau nepritaptų prie tokio gyvenimo, negi jos vėl vaikščios nuogos? — viršininkė nuolankiai linkteli,— garbins gyvates? — bet šypsena jos šalta kaip ledas,— valgys utėles? Čia jo kaltė, motina, jis nevykusiai prasitarė, ir ji įžiūrėjo jo žodžiuose kitą prasmę. Bet jos negali pasilikti misijoje, donai Chulijau, kitaip būtų neteisinga, ar ne taip, jos turi užleisti vietą kitoms. Manoma, jog tokie žmonės, kaip jie, gali padėti motinoms pripratinti jas prie civilizuoto pasaulio, kad jie gali pagelbėti joms įžengti į tą visuomenę,— kaip tik tai jis ir turėjęs galvoje, motina, argi jinai jo nepažįsta? — ir misija priglaudžia tuos vaikus, ir auklėjami jie čia tam, kad išganytų savo sielas, o ne tam, kad aprūpintų tarnaitėmis pasiturinčias šeimas, tegu jis atleidžia jai už atvirumą. Jis tą puikiai žino, motina, ir todėl jis ir jo žmona visada palaikė misiją, bet jeigu jo prašymas ne vietoj, sakykime, kad jis visai net neprašė, tik tegu motina, gink dieve, nesirūpina. Dėl jų viršininkė nesirūpina, ji žino, kad senjora Reategi gana dievobaiminga, ir kad mergaitė bus gerose rankose. Bet daktaras Portiljas, motina, geriausias advokatas Ikitose, buvęs parlamento narys, jeigu čia nebūtų garbinga, žinoma šeima, argi Chulijas Reategis išdrįstų rūpintis ja? Bet — jis kartoja — tegu motina daugiau apie tai negalvoja, ir viršininkė vėl šypsosi — jis supyko ant jos? Nieko, dažną retkarčiais kas nors pamoko, ir tas dar niekam nepakenkė,— Chulijas Reategis atsiremia į kėdės atkaltę — motina, taip sakant, patampė už ausų, privertė pajusti savo kaltę, o tas tik į naudą, ir viršininkė — jeigu donas Chulijas garantuoja už tą senjorą, jinai juo tiki, bet ar neleistų jisai šio to paklausti? Ko tik pageidauja, motina, jis supranta, kad atsarga, niekada gėdos nedaro ir kad tas visai natūralu,

tačiau ji galinti juo patikėti, kad daktaras Portiljas ir jo žmona — auksiniai žmonės ir apsieis su mergaite labai gerai, ją maitins, ir rengs, ir net mokės jai algą. Dėl šito viršininkė neabejoja, donai Chulijau. Ji vėl sučiaupia plonas savo lūpas. Jai rūpi kitkas. Ar jie žiūrės, kad mergaitė neužmirštų viso to, ko ji išmoko čia? Ar negali atsitikti, kad per jų neapsižiūrėjimą ar apsileidimą vėjais nueitų viskas, kas joms buvo įskiepyta misijoje? Še, ką ji turi galvoje, donai Chulijau. Ak, motina nepažįstanti Portiljų! Anchelita kasmet surengia neturtingiems Kalėdų šventes, ji pati renkas aukas iš pirklių ir išdalija jas priemiesčiuose. Motina gali būti rami, kad Anchelita vesis mergaitę į visas bažnytines procesijas, kokios tik vyks Ikitose. Motina bijo per daug įgristi, bet ji nori dar vieno daikto paklausti, imsis jis sau atsakomybę už abi mergaites? Ką jūs, motina, tai didžiausias man malonumas. Jei pasitaikytų koks nusiskundimas, gink dieve, kas atsitiktų, jis dėl šventos ramybės sutinka parašyti pasižadėjimą savo ir daktaro Portiljo vardu. Vadinasi, jie susitarė, donai Chulijau, ir viršininkė tuoj pat atves mergaites; tarp kitko, motina Griselda, žinoma, bus paruošusi šio to atsigaivinimui, tokiame karštyje tikriausiai nepakenks, ar ne taip, ir donas Fabijas iš džiaugsmo pakelia rankas — jos visada tokios malonios. Viršininkė išeina. Saulės lopai ant lubų sijų jau išblankę, sode auklėtinės vis dar dainuoja. Ką tas reiškia, bičiuli? Kas jai davė tokią teisę? Dėl šitos vienuolės netakto jis keliolika minučių jautėsi nepatogiai, donai Fabijau, o tas — čia grynas formalumas, donai Chulijau, stačiai motinos labai myli tas našlaites, joms liūdna su jomis skirtis, ir tiek. Bet ar karininkus iš Borcho forto jos taip kamantinėja? O ar inžinieriams, kurie pravažiuoja pro Njevą, jos bruka tokius patarimus? Še kad norit, donai Fabijau. Gubernatoriaus veidas apsiniaukia. Motina, matyt, susierzinus, tikriausiai turi kokių nemalonumų, neverta imti į galvą, donai Chulijau, bet Reategis nenusiramina — ir tegu jam nekalba, kad kariškiai jas geriau laikys, negu jie, kariškiai vers jas dirbti kaip jaučius, čia tikras daiktas, ir nemokės joms nė sentavo, norit tikėkit, norit ne, ar žino donas Fabijas, kokius grašius gauna kariškiai? Ir, be to, jį gana gerai pažįsta, ir jeigu jis rekomenduoja Portiljų, tai vis dėlto šį tą reiškia, donai Fabijau, sakykit, meldžiamasis, kur tai matyta. Choras staiga nutyla. Gubernatorius nesupranta, kas čia pasidarė, viršininkė tokia

lipšni, tokia mandagi, ką čia dabar, tegu donas Chulijas negadina sau nervų. Jis nervų nė negadina, bet jį, kaip bet kurį kitą, piktina neteisybė. Matyt, pertrauka baigėsi. Donas Fabijas krumpliais barbena į kėdės atramą — jį taip pat, donai Chulijau, gerokai sunervino motina, jis jautėsi lyg per išpažintį. Juodu atsisuka, ir durys atsidaro. Viršininkė neša dubenį, jame — piramide sukrauti tešlainiai, o motina Griselda — molinį padėklą su stiklinėmis ir ąsočiu, kuriame putoja kažkoks gėrimas. Dvi auklėtinės kremo spalvos apsiaustėliais lieka stovėti prie durų, nusigandusios ir liūdnos. Puiku, papajos sultys! Ak jau ta motina Griselda, ji visada juos lepina, ir donas Fabijas atsistoja, o motina Griselda juokiasi, prisidengdama ranka burną. Vienuolės sustato stiklines ir pripilsto sulčių. Auklėtinės glaudžiasi viena prie kitos palei duris ir akies krašteliu dėbčioja į svečius. Viena jų prasižiojus, ir matyti smulkūs aštrūs dantys. Chulijas Reategis pakelia savo stiklinę — labai ačiū, motina, jis kone baigė užtrokšti. Bet jie turi paragauti tešlainių ir tegu atspėja, iš ko jie iškepti, nagi? Nagi, donai Fabijau? Jie stačiai neįsivaizduoja, tokie skanūs, — iš batatų? — tokie purūs,— iš majisų? — ir motina Griselda pratrūksta juoktis — iš maniokų! Tai ji pati išrado ir, kada jis atsiveš senjorą Reategi, duos jai receptą, o donas Fabijas patraukia gurkšnelį ir pakelia akis į dangų — motinos Griseldos angeliškos rankos, vien tik už tai ji turi nueiti tiesiai į rojų, o ji — tylėkit, tylėkit, donai Fabijau, tegul geriau jie įsipila dar sulčių. Jie geria, išsiima nosines, nusišluosto nuo lūpų rausvas sultis. Ant Reategio kaktos žvilga prakaito lašeliai, gubernatoriaus plikė blizga kaip veidrodis. Pagaliau motina Griselda nuvalo stalą ir nueina, koketiškai nusišypsojusi svečiams. Reategis ir gubernatorius spokso į auklėtines, tos susyk nuleidžia galvas. Labas, mergaitės. Tyla. Viršininkė žengia žingsnį prie dviejų lyg suakmenėjusių figūrėlių — na, prieikit arčiau, ko dabar stypsot prie durų? Auklėtinė aštriais dantimis, vilkdama kojas, prieina arčiau ir atsistoja, nepakeldama akių, o antroji nė nekrusteli iš vietos, ir Chulijas Reategis — tu irgi, dukrele, nebijok, aš nesuėsiu. Auklėtinė neatsako, o viršininkės veidas staiga persimaino — jame atsiranda kažkokia mįslinga, lyg pašaipi išraiška. Ji žiūri į Reategį, ir jos akyse įsižiebia smalsumo kibirkštėlės, gubernatorius kviečia ranka tą, kuri stovi prie durų, o viršininkė šypsodamasi rodo į ją — donas Chulijas jos nepažįsta? — ir Chuli-

jas Reategis atsigręžia į mergaitę, mirksėdamas spokso į ją, krutina lūpas, pliaukši pirštais — ak motina, nejaugi čia jinai? Viršininkė pritardama linkteli galvą. Ką jūs sakot, jam nė į galvą nebūtų atėję. Ji labai pasikeitė, donai Chulijau? Labai, motina, jeigu jis parsiveš ją, senjora Reategi bus sužavėta. Taigi, juk juodu seni draugai, dukrele, argi jinai neprisimena jo? Mergaitė aštriais dantimis ir gubernatorius susidomėję pasižiūri čia į viršininkę, čia į Reategį, o ta, kur stovi prie durų, šiek tiek kilsteli galvą. Jos žalsvos akys lyg nesavos spingso tamsiame veide. Viršininkė atsidūsta — su tavimi kalba, Bonifasija, kas čia per manieros. Chulijas Reategis vis apžiūrinėja ją — dievuliau brangus, motina, praėjo jau, tur būt, kokie ketveri metai, kaip laikas bėga, kaip tu išaugai, dukrele, tik pasižiūrėkit, visai suaugusi mergina. Viršininkė linkteli — na, Bonifasija, pasisveikink pagaliau su senjoru Reategiu,— vėl atsidūsta,— ji turi jį gerbti, taip pat ir jo žmoną, jie bus jai labai geri. Ir Reategis — nereikia taip varžytis, dukrele, jie su ja truputį pasikalbės, juk ji dabar puikiai kalba ispaniškai, ar ne? Ir gubernatorius pašoka kėdėje — a, betgi čia ta pati mergaitė iš Urakusos! — ir pliaukšteli sau per kaktą — na taip, žinoma, galų gale susigraibiau. O viršininkė — neapsimesk kvailiuke, Bonifasija, donas Chulijas pagalvos, kad jai liežuvis išrautas. Kas gi čia tau, dukrele, kodėl jinai verkia. Kas jai ką padarė? Bonifasija stovi iškėlusi galvą, jos skruostais rieda ašaros, storos lūpos kietai sučiauptos, ir donas Fabijas — še tau, kvailutė, ji turi dabar džiaugtis, savo namus gauna, o senjoro Reategio mergytės tikri angeliukai. Viršininkė išblyško — nemačiau dar tokios kvaišos mergiščios! — dabar jos veidas toks pat baltas, kaip ir rankos,— ko ji dar žliumbia? Bonifasija plačiai atmerkia savo žalias, drėgnas akis, pribėga takeliu,— dukrele! — puola ant kelių priešais viršininkę,— kvailute! — griebia jos ranką ir prisiglaudžia sau prie skruosto. Mergaitė aštriais dantimis sukikena, o viršininkė lemena — nusiramink, Bonifasija, ir žiūri į Reategį — juk ji buvo jai pažadėjusi, ir jai, ir motinai Anchelikai. Ji mėgina ištraukti ranką, į kurią Bonifasija zulina skruostą, o Reategis ir donas Fabijas kiek sutrikę, geraširdiškai šypsosi. Putnios lūpos godžiai bučiuoja blyškius apgrubusius pirštus, o mergaitė aštriais dantimis juokiasi, jau nesislėpdama. Negi jie nesupranta, kad tas viskas daroma, tik norint jai gero? Kur su ja apsieis geriau, negu senjoro Reategio

namuose? Argi Bonifasija užmiršo, ką ji pažadėjo vos prieš pusvalandį? Ir motinai Anchelikai taip pat. Argi šitaip ji laikosi savo žodžio? Donas Fabijas atsikelia, trinasi rankas — ak jau šitos mergaitės, tokios jautrios, kad tik kas, ir ašaros, tegu dukrelė susiima, netrukus ji pamatys, kaip gera Ikitose, kokia gera, kokia šventa moteris senjora Reategi, o viršininkė prašo doną Chuliją jai atleisti, šita mergytė niekados nesiožiuodavo, ji šiandien stačiai jos nepažįsta, nusiramink gi, Bonifasija, ir Chulijas Reategis — kokia čia dar gali būti kalba, to dar betrūko, kad viršininkė imtų jį atsiprašinėti. Mergaitė priprato misijoje, čia visai nenuostabu, ir geriau ji tegu nevažiuoja, jei nenori, tegu geriau lieka su motinomis. Jis paims kitą, o Portiljas turės pasiieškoti auklės Ikitose, bet svarbiausia — tik tegu motina nesijaudina.

I

— ŽIŪRĖKIT, — tarė Griaumedis,— lietus nustojo.

Pilkas dangus suskilo, tarsi suplaišiojo į žydras prošvaistes, ir, nors padebesiais dar griaudžiojo, lietus jau buvo praėjęs. Bet miške dar krapnojo: aplink seržantą, gvardiečius ir Njevesą nuo medžių šakų, nuo paparčių ūselių, nuo palapinės stogo ritosi ir papsėjo dideli šilti lašai, ir po lietaus purvas ant kranto, pavirtęs klampyne, burbuliavo, tarsi būtų viręs. Prie krašto suposi valtis.

— Luktelsim, kol šiek tiek nubėgs vanduo, seržante,— pasakė locmanas Njevesas.— Po šitokio lietaus, užšokus ant seklumos, netruks ir sudužti.

— Žinoma, donai Adrianai,— tarė seržantas,— tik turim įsikurti patogiau, dabar mes lyg silkės statinėje. Žiūrėkit, vyručiai, išsitempkim kitą palapinę. Čia ir pernakvosim.

Kiaurai permirkę, aplipusiais purvu getrais, gvardiečiai nusirengė, nusišluostė visą kūną, išsigręžė drabužius. Locmanas Njevesas, brisdamas per purvą, nuėjo prie valties ir, kol iki jos nusikapstė, atrodė taip, tarsi jį būtų kas degutu ištepęs.

— Jau geriau nuogiems,— tarė Blondinas.— Išsiterliosim nuo galvos iki kojų.

Griaumedis nusimovė kelnaites, ir visi pradėjo šaipytis iš jo plataus užpakalio. Kai tik jie išėjo iš palapinės, Mažius paslydo, tekštelėjo ant sėdynės į purvą ir keldamasis nusikeikė. Šiaip taip persiropštė per klampynę. Njevesas padavė jiems tinklelius nuo moskitų, skardines su konservais, termosus, o jie atitempė visą mantą prie palapinės ir grįždami kvailiojo lyg vaikai: lakstė, šūkavo, murkdė vienas kitą purve, mėtėsi molio gumulais — baudos smūgis, ponas seržante, nė vienos sausos galetos, ko gero, ir anyžinė mūsų prapuolė, o Mažiui iki gyvo kaulo įgriso selva, Juodaodis tokio gyvenimo tiek ir tiek ragavęs. Apsitaškę purvais, gvardiečiai nusiprausė upėje, susidėjo mantą po medžiu ir ten pat įbedė kuolus, ištempė brezentą ir pririšo virves prie išsikreivojusių rusvų šaknų. Tai šen, tai ten iš po akmenų rangydamiesi šliaužė rausvi sliekai. Locmanas Njevesas sukūrė laužą.

— Et nevykėliai, ištempėt palapinę po pačiu medžiu,— dabar visą naktį ant jūsų kris vorai.

Žagarai traškėjo, rūko, ir štai supleveno žalsva liepsnelė, paskui raudona, ir pliūptelėjo skaidri liepsna. Visi susėdo aplink laužą. Galetos permirko, anyžinė buvo sušilusi.

— Na ir įkliuvom, ponas seržante,— tarė Juodaodis.— Neišvengsim pylos, sugrįžę į Njevą.

— Tikra kvailystė buvo pasiųsti mus nakčiai, nežinia kur ir kam,— pasakė Blondinas.— Kaip leitenantas šito nesuprato?

— Jis žinojo, kad čia nieko iš to neišeis,— pasakė seržantas, gūžtelėjęs pečiais.— Bet argi jūs nematėt, kaip subruzdo motinos ir donas Fabijas? Jis pasiuntė mus, norėdamas įsiteikti joms, štai ir viskas.

— Aš ne tam stojau į gvardiją, kad prižiūrėčiau vaikus,— pasakė Mažius.— Nejaugi šitoks darbas neveda jus iš kantrybės, ponas seržante?

Tačiau seržantui už pečių jau dešimt metų tarnybos; jis užsigrūdinęs, Mažiau, ir jau niekas jo nebeveda iš kantrybės. Jis išsitraukė cigaretę ir pradėjo ją džiovinti prieš ugnį, sukiodamas tarp pirštų.

— O dėl ko tu stojai į gvardiją? — paklausė Griaumedis.— Tu dar visai geltonsnapis, Mažiau, dar nė kojų neapšilai. O mums jau duona kasdieninė. Palauk, apsitrinsi.

Bet ne tas svarbiausia, Mažius ištarnavo metus Chuliakoje, bet punoje kur kas geriau, negu selvoje, Griaumedi. Ten jo

nekamavo moskitai ir liūtys, kaip dabar, kada vyresnybė jį pasiuntė į selvą gaudyti vaikų. Na ir gerai, kad nesugavom.

— Gal jos ir pačios sugrįžo, snarglės,— pasakė Juodaodis.— Gal mes jau rasim jas Santa Marijoje de Njeva.

— Kas toms kvaišėms atsitiks,— pasakė Blondinas.— Aš įkrėsčiau joms kaip reikiant.

O Griaumedis, atvirkščiai, paglamonėtų jas, ir jis nusijuokė — vyresnės jau visai subrendusios, ar ne taip, ponas seržante? Reikia tik dirstelti į jas sekmadieniais, kai eina maudytis į upę.

— Tu tiek ir tegalvoji, Griaumedi,— pasakė seržantas.— Tau nuo ryto iki vakaro moterys iš galvos neišeina.

— Bet aš teisybę sakau, ponas seržante. Jos šičia greitai bręsta, vienuolikos metų jau visai suaugusios. Nemanyčiau, kad nepaglamonėtumėt jų, jei papultų į rankas.

— Nežadink apetito, Griaumedi,— nusižiovavęs pasakė Juodaodis.— Kol kas man teks miegoti su Mažium.

Locmanas Njevesas įmetė šakų į ugnį. Jau blindo. Saulė geso tolumoje, blaškydamasi tarp medžių kaip pašautas kruvinas paukštis, ir upė plytėjo lygi, it metalas. Pakrantės nendryne kurkė varlės, oras buvo drėgnas, tvankus, prisotintas elektros. Kartais laužo liepsna lyžteldavo kokį vabzdį ir prarydavo sutraškėjusi. Temstant iš miško ėjo puvėsių dvokas ir svirplių čirpimas.

— Nepatinka man tokie darbai, kai pagalvoju apie Čikajisą, net širdyje negera,— pakartojo Mažius susiraukęs, lyg biaurėdamasis.— Prisimenat tą senę su nukarusiom krūtim? Negerai, kad atėmėm iš jos dukras. Jos net dukart man prisisapnavo.

— O ką būtum pagiedojęs, jeigu jos būtų tave apdraskiusios, kaip mane,— šaipydamasis pasakė Blondinas, paskui pridūrė jau rimtai: — Jas išgabenom jų pačių labui, Mažiau. Reikia gi išmokyti jas rengtis, skaityti ir kalbėti krikščioniškai.

— O gal, tavo galva, geriau, kad jos liktų čiunčės? — įsiterpė Juodaodis.

— Tarp kitko, motinos jas valgydina, skiepija nuo raupų, ir miega jos lovelėse,— pasakė Griaumedis.— Njevoje jos gyvena, kaip dar niekad negyveno.

— Bet toli nuo saviškių,— tarė Mažius.— Argi jums neskaudu būtų visam laikui atsiskirti su šeima?

Čia visai kas kita, Mažiau, ir Griaumedis atlaidžiai pakraipė galvą. Jie civilizuoti žmonės, o tos mažos čiunčės net nežino, kas ta šeima. Seržantas įsikando cigaretę ir, pasilenkęs prie ugnies, užsirūkė.

— Ir, be to, jos, matyt, tik iš pradžių nusimena,— pasakė Blondinas.— Užtat su jomis vienuolės, jų ramintojos mieliausios.

— Nežinia, ką jos toj misijoj išdarinėja,— sumurmėjo Mažius.— Gal jos visai ne ramintojos, ir ne mieliausios, o tikros raganos.

Pasiliauk, Mažiau, išsiplauk burną, prieš kalbėdamas apie motinas. Griaumedis gali į viską numoti ranka, bet reikalauja gerbti tikėjimą. Mažius taip pat pakėlė balsą — jis, žinoma, katalikas, bet ką nori, tą ir kalba, ir kas ateina į galvą, ir nė vienas burnos jam neužčiaups.

— O jeigu aš supyksiu? — pasakė Griaumedis.— Jei vošiu tau per koserę?

— Na, na, nesipeškit,— tarė seržantas, išpūtęs dūmą.— Baik kabinėtis, Griaumedi.

— Mane galima tik įtikinti, o ne nugąsdinti, ponas seržante,— pasakė Mažius.— Negi aš neturiu teisės kalbėti, ką galvoju?

— Turi,— tarė seržantas.— Ir daug kur aš tau pritariu.

Mažius pašaipiai pasižiūrėjo į Blondiną ir Juodaodį — matėt? — ir pergalingai į Griaumedį — kieno teisybė?

— Čia galima ginčytis,— pasakė seržantas.— Aš manau, jeigu mergaitės pabėgo iš misijos, vadinasi, jos nepripranta prie tenykščio gyvenimo.

— Ką jūs, ponas seržante, kokia čia kalba,— nesutiko Griaumedis.— Argi jūs vaikas nedarėte kvailysčių?

— Jūs irgi galvojat, kad būtų geriau, jeigu jos toliau liktų čiunčės, ponas seržante? — įsiterpė Juodaodis.

— Labai gerai, kad joms skiepija kultūrą,— pasakė seržantas.— Bet nereikia prievartos.

— O ką padarys vargšės motinos, ponas seržante,— tarė Blondinas.— Jūs juk pažįstat pagonis. Jie sako — taip, taip, o kai ateina laikas siųsti dukteris į misiją — nė krust, pradingsta, ir gana.

— O jeigu jie nenori būti civilizuoti, nė nereikia, o kas mums iš to,— pasakė Mažius.— Kiekvienas laikosi savo papročių, po šimts.

— Tu užjauti mergaites todėl, kad nežinai, ką su jom išdarinėja jų kaimuose,— pasakė Juodaodis.— Vos į pasaulį atėjusioms tėvai jau perduria nosis ir lūpas.

— O kada čiunčiai prisimaukia masatos, parsiverčia jas čia pat, visiems matant,— tarė Blondinas.— Ir metų nepaiso, stveria pirmą pasitaikiusią, neaplenkia nei dukterų, nei seserų.

— O senės rankom praplėšia mergaitėms tą vietą,— pridūrė Juodaodis.— O paskui suėda tas plėves, tikėdamos, jog tas atneša joms laimę. Teisybė, Griaumedi?

— Teisybė, rankomis,— pasakė Griaumedis.— Kas kas, o aš jau gerai žinau. Man iki šiol dar nė viena nekalta nepasitaikė. O kiek aš praleidau čiunčių!

Seržantas mostelėjo rankomis — ko jie čia visi urmu užsipuolė Mažių, taip nedera.

— Jums nepatinka todėl, kad jūs jo pusę palaikot, ponas seržante,— tarė Blondinas.

— Teisybę sakant, gaila man visų tų mergyčių,— prisipažino seržantas.— Ir tų, kur misijoje, todėl kad jos, be abejo, ilgisi savųjų. Ir kitų, todėl kad joms bloga gyventi tuose savo kaimeliuose.

— Tuoj matyti, kad jūs pjurietis, ponas seržante,— tarė Juodaodis.— Ar ne perdaug jūs jautrus? Visi jūsiškiai tokie.

— Tai jiems vien garbę daro,— pasakė seržantas.— Ir bėda tam, kas įsigeis koneveikti Pjurą.

— Ir dar visi pjuriečiai savo krašto patriotai,— pasakė Juodaodis.— Bet čia, ponas seržante, juos vis dėlto pralenkia arekipiečiai.

Jau buvo visai tamsu, iš laužo pluoštais žiro kibirkštys, o locmanas Njevesas vis metė į jį šakeles ir sausus lapus. Gvardiečiai užsirūkė ir paleido per rankas termosą su anyžine. Visiems ant kaktų žvilgėjo prakaitas, o akių vyzdžiuose spindėjo šokantys liepsnos liežuviai.

— Nėra švaresnių žmonių už vienuoles,— pasakė Mažius.— O jūs bent kartą matėt, kad jos maudytųsi, kai nuplaukdavom į Čikajisą?

Vėl jis savo giesmę gieda! Griaumedis kažkuo užspringo ir ėmė kosėti. Vėl, po šimts velnių, jis užkabina motinas.

— Tu tik rėki ant manęs, bet neatsakai,— tarė Mažius.— Teisybė ar neteisybė, ką sakau?

— Koks tu galvijas,— pasakė Blondinas.— Gal norėtum, kad vienuolės maudytųsi, mums matant?

— Gal jos maudosi slapčia,— pasakė Juodaodis.

— Aš nė karto šito nemačiau,— tarė Mažius.— Ir jūs nematėt.

— Ir kada jos eina savo reikalu, tu irgi nematei,— tarė Blondinas,— Tai dar nereiškia, kad jos visą kelią taip ir nesilengvino.

Palaukit, Griaumedis matė: kai visi sugulė, jos patyliukais atsikėlė ir nuėjo prie upės kaip pamėklės. Gvardiečiai susijuokė, ir seržantas — ak mūs šitas Griaumedis, vadinas, sekė jas? Norėjo pamatyti jas nuogas?

— Ką jūs, ponas seržante,— sutrikęs pasakė Griaumedis.— Nekalbėkit niekų, kaip jums tokios mintys šauna į galvą. Miegas neėmė, tai ir mačiau.

— Ar jau neturit kitos kalbos? — pasakė Juodaodis.— Nėr čia ko šaipytis iš motinų. Galų gale mes vis tiek neperkalbėsim šito puskvailio. Tu užsispyręs kaip ožys, Mažiau.

— Ir kvailas per visą pilvą,— pridūrė Griaumedis.— Kada tu lygini čiunčes su vienuolėmis, man stačiai gėda klausytis, iš tikro.

— Viskas, gana,— tarė seržantas, neleidęs Mažiui atsikirsti.— Eikim gult — anksčiau išplauksim.

Valandžiukę gvardiečiai sėdėjo tylėdami, subedę akis į ugnį. Dar kartą apėjo termosas su anyžine. Po to visi pasikėlė ir nuėjo į palapines, bet netrukus seržantas sugrįžo prie ugnies su cigarete dantyse. Locmanas Njevesas padavė jam degančią šakutę.

— Ko jūs amžinai tylit, donai Adrianai,— pasakė seržantas prisidegdamas.— Kodėl jūs neįsikišot į ginčą?

— Klausiausi, ką kiti šneka,— pasakė Njevesas.— Nemėgstu ginčų, seržante. Ir apskritai manau, kad geriau neprasidėti su jais.

— Su šitais vyrais? — paklausė seržantas.— Jie jus kada užgavo? Kodėl man nepasakėt, donai Adrianai?

— Jie vaikšto užrietę nosį, per nieką laiko mus, vietinius,— kiek tyliau pasakė locmanas.— Argi jūs nematot, kaip jie į mane žiūri?

— Jie gerai galvoja apie save, kaip ir visi, kilę iš Limos,— pasakė seržantas.— Bet neverta jų paisyti, donai Adrianai. O jeigu jie kada užkabins jus, pasakykit, aš juos sutvarkysiu.

— O va jūs, seržante, geras žmogus,— pasakė Njevesas.— Aš jau seniai rengiuosi jums šitą pasakyti. Tik jūs vienas ir elgiatės su manimi padoriai.

— Todėl, kad jus labai gerbiu, donai Adrianai,— pasakė seržantas.— Aš visada jums kalbėdavau, kad norėčiau būti jūsų draugas. Bet jūs su niekuo nebendraujat, gyvenat kaip atsiskyrėlis.

— Dabar jūs būsit mano draugas,— nusišypsojo Njevesas.— Kaip nors šiomis dienomis ateisit pas mane pavakarieniauti, ir aš supažindinsiu su Lalita. Ir su ta, kur išleido mergaites.

— Ką? Ta Bonifasija gyvena pas jus? — nustebo seržantas.— Aš maniau, ji pasitraukė iš miestuko.

— Ji neturėjo kur dingti, ir mes priglaudėm ją,— tarė Njevesas.— Bet niekam šito nesakykit, Bonifasija nenori, kad kas žinotų, kur ji gyvena, juk jinai dar pusė vienuolės, bijo vyrų kaip maro.

— TU SKAIČIAVAI dienas, seniuk? — tarė Fusija.— Aš neturiu supratimo, kiek laiko mes plaukiam.

— O kas tau laikas,— pasakė Akilinas,— kokia nauda, kad jį skaičiuosi?

— Man atrodo, praėjo jau tūkstantis metų nuo tada, kai išplaukėm iš salos,— pasakė Fusija.— Ir viskas veltui, aš nujaučiu, kas bus San Pable. Prastai tu pažįsti žmones, Akilinai. Pašauks kas policiją ir pasiglemš pinigus.

— Vėl tu nusiminei? — tarė Akilinas.— Žinau, kad plaukiam ilgai, bet ko tu nori, reikia stumtis atsargiai. O kai nuplauksim į San Pablą, nesirūpink, juk sakiau tau, kad pažįstu ten vieną žmogų.

— Jau man pritrūko jėgų, vyre, ne juokai šitaip bastytis, tau velniškai pavyko, kad aš ėmiausi tos bylos,— pasakė daktaras Portiljas.— Tik pasižiūrėk, kaip iškankintas veidas vargšelio dono Fabijo. Bet užtat mes, mažų mažiausiai jau galim informuoti tave. Pritrenkiančios žinios, įsitverk į kėdę, nugriūsi.

— Nuostabios plantacijos, senjore Reategi,— tarė Fabijas Kuesta.— Inžinierius neapsakomai malonus žmogus, ir jis jau

baigė kirsti mišką. Visi sako, kad čia ideali vieta kavos plantacijai.

— Šičia viskas klostosi normaliai,— pasakė daktaras Portiljas.— Blogai sekasi su kaučiuku ir oda. Ten didžiausia kliūtis banditai, drauguži.

— Portiljas? Nepamenu tokio, Fusija,— pasakė Akilinas.— Ar tas gydytojas iš Ikitoso?

— Advokatas,— tarė Fusija.— Tas, kuris išlošė visas Reategio bylas. Toks pasipūtęs, Akilinai, išdidus.

— Supirkinėtojai čia niekuo dėti, senjore Reategi, galiu prisiekti,— pasakė Fabijas Kuesta.— Jie patys įsiutę, juk kaip tik jie ir nukentėjo daugiausia. Matyt, banditų iš tikro esama. Daktaras Portiljas taip pat iš pradžių galvojo, Chulijau, kad supirkinėtojai prekiauja slapta, o banditus išgalvojo, kad nereikėtų parduoti kaučiuko jam. Bet jie nekalti, jiems iš tikrųjų kaskart darosi vis sunkiau išpešti prekių, drauguži, jie drauge su donu Fabiju išnaršė visur, apklausinėjo ir pamatė, kad banditai — ne prasimanymas; o donas Fabijas elgėsi kaip tikras džentelmenas, nusivarė nuo kojų per tas keliones, bet vis dėlto nepaliko jo, Chulijo, ir, žinoma, valdžios atstovo parama jam tikrai pravertė — Santa Marijos de Njeva gubernatorius šiose apylinkėse visų gerbiamas.

— Senjorui Reategiui aš pasiruošęs pasitarnauti ne tik tuo, bet kur kas daugiau,— pasakė Fabijas Kuesta.— Jūs tai žinot, donai Chulijau. O kas man gadina nuotaiką, tai istorija su banditais. Juk kiek prireikė kantrybės ir pastangų įtikinti supirkinėtojus parduoti kaučiuką ne bankui, o jums.

— Kad būtum matęs, kaip jis su manim elgėsi,— tarė Fusija,— taip išdidžiai. Manai, jis nors kartą pasikvietė mane į namus, kada gyvenau Ikitose? Tu negali įsivaizduoti, kaip aš nekenčiau šito advokatėlio, Akilinai.

— Amžinai tu ko nors nekenti, Fusija,— pasakė Akilinas.— Kai tik tau kas atsitinka, tada tu pradedi ko neapkęsti. Ir už tai tave dievas nubaus.

— Dar daugiau? — tarė Fusija.— Jis ir šiaip baudžia mane visą gyvenimą. Aš dar jam nieko nepadariau, o jis jau mane kiek kartų baudė, seniuk.

— Borcho forto vadovybė mums daug padėjo,— pasakė daktaras Portiljas.— Davė mums vadovų, locmanų. Tu privalai padėkoti pulkininkui, Chulijau, parašyk jam kelis žodžius.

— Pulkininkas nuostabus žmogus, senjore Reategi,— pasakė Fabijas Kuesta.— Labai paslaugus, labai energingas.

Jie galėtų pradėti akciją prieš banditus, jei gautų įsakymą iš Limos, drauguži, bet visų geriausia būtų, jeigu Reategis nuvyktų į sostinę ir pasirūpintų, kad įsikištų kariškiai, tada viskas būtų gerai. Taip, drauguži, reikia tik šitaip.

— Mes nenorėjom jais tikėti, senjore Reategi,— pasakė Fabijas Kuesta.— Bet visi supirkinėtojai sakė tą patį ir prisiekinėjo visais šventaisiais, jog tai gryniausia tiesa. Negalimas daiktas, kad jie būtų taip susitarę.

O čia visai paprasta, drauguži: kada supirkinėtojai atvažiuoja į stovyklą, jie neranda tenai nieko, nei kaučiuko, nei odų, tik čiunčius, kurie verkia ir dievagojasi — mes apiplėšti, mes apiplėšti, banditai, nelabieji, ir panašiai.

— Jis plaukė Santjago upe aukštyn drauge su donu Fabiju, kuris buvo Santa Marijos de Njeva gubernatorius, ir su kareiviais iš Borcho,— pasakė Fusija.— O prieš tai jie aplankė agvarunus ir dar ačiualus, išklausinėjo, iškamantinėjo viską.

— O juk aš su jais susidūriau Maranjone,— tarė Akilinas.— Argi tau nepasakojau? Dvi dienas su jais išbuvau. Tai atsitiko, kai antrą ar trečią kartą plaukiau į salą. Ir donas Fabijas, ir tas antrasis — kaip tu sakei, Portiljas? — tik tardo mane, tik tardo, o aš pagalvojau — na, dabar tu už viską sumokėsi, Akilinai. Ir drebinau kinkas aš tada.

— Gaila, kad jie iki ten nenusikapstė,— pasakė Fusija.— Įsivaizduoju, kaip būtų išvertęs akis advokatėlis, jeigu jis būtų mane išvydęs, ir ką jis būtų paporinęs šitam šunsnukiui Reategiui. O kas nutiko tam donui Fabijui, seniuk? Jis jau mirė?

— Ne, jisai vis dar Santa Marijos de Njeva gubernatorius,— tarė Akilinas.

— Aš ne toks kvailas,— pasakė daktaras Portiljas.— Man pirmiausia trenkė į galvą, kad, jeigu čia ne supirkėjų, vadinasi, čiunčių darbas — jie kartoja Urakusos kooperatyvo istoriją. Todėl mes ir patraukėme į stovyklą. Bet paaiškėjo, kad ir čiunčiai nekalti.

— Moterys mus pasitiko raudodamos, senjore Reategi,— tarė Fabijas Kuesta.— Mat, banditai sušlavė ne tik kaučiuką, lečekaspį * ir odas, bet, aišku, ir jaunas merginas.

* Lečekaspis — šitaip vadinama milžiniško medžio derva, vartojama kramtomajai gumai, lakui ir dažams gaminti.

Sumanyta buvo neblogai, drauguži: Reategis duodavo avanso supirkinėtojams, supirkinėtojai — čiunčiams, o kada čiunčiai grįždavo iš miško su kaučiuku ir odomis, tie niekšai juos užpuldavo ir atimdavo viską, neduodami nė sentavo. Argi ne pelningas amatas? Jis turįs vykti į Limą ir ieškoti teisybės, ir kuo greičiau, tuo geriau, Chulijau.

— Kodėl tu visada griebdavaisi nešvaraus ir pavojingo amato? — paklausė Akilinas.— Čia, tur būt, stačiai tavo manija, Fusija?

— Kiekvienas šitoks amatas nešvarus, seniuk,— pasakė Fusija.— Visa bėda, kad neturėdavau pinigėlių pradžiai; kai turi kapitalo, gali be jokios baimės imtis kad ir paties šlykščiausio amato.

— Jei nebūčiau padėjęs, tau būtų tekę belstis į Ekvadorą,— pasakė Akilinas.— Pats nežinau, dėl ko aš tau pagelbėjau. Dėl tavęs daug iškentėjau. Aš per dienas drebėdavau, Fusija, kas valandą laukiau bėdos.

— Tu padėjai man todėl, jog tu geras žmogus, — tarė Fusija.— Geriausias iš visų, kuriuos pažįstu, Akilinai. Jeigu būčiau turtingas, aš palikčiau tau visus savo pinigus, seniuk.

— Bet tu neturtingas ir niekad nebūsi turtingas,— pasakė Akilinas.— Ir kam gi man tie tavo pinigai, kada man giltinė jau dalgį galanda. Čia mudu mažumėlę panašūs, Fusija, abu baigiam amžių tokie skurdžiai, kokie gimėm.

— Paplito ištisa legenda apie banditus,— tarė daktaras Portiljas.— Net misijose mums apie juos pasakojo. Bet vienuoliai ir vienuolės taip pat nedaug ką težino.

— Viename agvarunų kaimelyje Senepoj kažkokia moteris mums kalbėjo, kad mačiusi juos ir kad tarp jų buvę vambisų,— pasakė Fabijas Kuesta.— Bet iš jos žinių maža turėjome naudos. Jūs gi pažįstate čiunčius, senjore Reategi.

— Kad su jais yra vambisų, čia faktas,— pasakė daktaras Portiljas.— Tą visi aiškiai patvirtina, juos žmonės atpažino iš kalbos ir iš drapanų. Bet vambisai čia panaudojami tik kaip vėzdas, tu juk žinai, kad jie mėgsta peštis. O va kad sužinotume, kas tie baltieji, kurie vadovauja jiems. Kalbama, kad jų dvejetas ar trejetas.

— Vienas jų kalnietis, donai Chulijau,— pasakė Fabijas Kuesta.— Mums papasakojo ačiualai, kurie šiek tiek moka kalbėti kečua šnekta.

— Bet nors tu šito ir nepripažįsti, tau pavyko, Fusija,— pasakė Akilinas.— Tavęs taip ir nesugavo. Jei ne šita nelaimė, tu galėjai visą gyvenimą ištūnoti saloje.

— Ačiū vambisams,— tarė Fusija.— Be tavęs, jie man daugiausia yra padėję. Ir va matai, kuo aš jiems atsimokėjau.

— Na, šitam buvo daug priežasčių. Jei tu būtum likęs saloje, būtų buvę riesta ir jiems, ir tau,— pasakė Akilinas.— Keistas tu žmogus, Fusija. Prikaišioji sau, kad palikai Pantačią ir vambisus, o viskas, ką tu padarei bloga, tau vieni niekai.

Čia taip pat buvo gerai patikrinta, drauguži: kaučiuko tame krašte supirkta ne mažiau, o Bagvoj net daugiau, nors jie nepardavė nė pusės to, ką pirmiau. Matot, banditai labai gudrūs, senjore Reategi, žinot, ką jie daro? Jie išleidžia prisigrobtą kaučiuką į šalį, be abejo, per trečias rankas. Ką jiems reiškia atiduoti kaučiuką pusvelčiui, kada jis vis tiek jiems nieko nekainavo? Ne, ne, drauguži, ipotekos banko tarnautojai nepastebėjo naujų veidų, tiekėjai tie patys, kaip visada. Sukčiai mikliai verčiasi, nekiša nagų, kur nereikia. Matyt, jie susirado kokius du ar tris supirkinėtojus, kurie priima iš jų vogtą kaučiuką už pusę kainos ir parduoda bankui, o kadangi juos visi pažįsta kaip supirkėjus, tad ir neįmanoma jų nutverti.

— Negi vertėjo šitaip rizikuoti dėl tokio sumauto pelno? — tarė Akilinas.— Teisybę šnekant, aš nemanau, Fusija.

— Na, čia aš nekaltas,— pasakė Fusija.— Negalėjau daryti, kaip kiti,— juk jų neieškojo policija, o man teko griebtis bet kokio darbo, koks pakliuvo.

— Kada išeidavo kalba apie tave, šaltas prakaitas mane išpildavo,— pasakė Akilinas.— Ką tau būtų čiunčiai padarę, jei būtų sučiupę? Nors, gal būt, tau dar blogiau būtų buvę, jei tave būtų sugavę supirkėjai. Nežinau, kas labiau dantį ant tavęs griežė.

— Pasakyk man vieną daiktą, seniuk, kaip vyras vyrui,— tarė Fusija.— Viskas praeity, tu dabar gali man pasisakyti. Tu nė kiek neįsidėjai į kišenę už komisą?

— Nė sentavo,— atsakė Akilinas.— Krikščionio žodis.

— Kažkodėl nenorėčiau tikėti, seniuk,— pasakė Fusija. — Žinau, tu man nemeluoji, bet tikrai mano galva šito neišneša. O aš nebūčiau tavęs pagailėjęs.

— Žinau,— tarė Akilinas.— Tu mane būtum nuogą palikęs.

— Mes kreipėmės į visas srities policijos nuovadas,— tarė daktaras Portiljas.— Bet čia vis tas pat, ką gaudyt vėją laukuose. Sėsk į lėktuvą ir dumk į Limą, Chulijau. Tegu įsikiša kariuomenė, nors baimės jiems įvarys.

— Pulkininkas sakė, kad padės mums iš visos širdies, senjore Reategi,— tarė Fabijas Kuesta.— Jis tik laukia parėdymų. Ir aš namie, Santa Marijoje de Njeva, padarysiu viską, ką tik galėsiu. Beje, donai Chulijau, visi jus dar prisimena ir labai myli.

— Kodėl nustojai irklavęs? — paklausė Fusija.— Dar nesutemo.

— Kad pavargau,— pasakė Akilinas.— Priplauksim čia prie krašto ir pamiegosim. O, be to, ar tu nematai, koks dangus? Berods, netrukus pasipils lietus.

MIESTO VAKARŲ pakraštyje yra mažas skveras. Kadaise šitame skvere suoleliai blizgėjo lyg poliruoti ir žibėjo nušveisti metaliniai jų pakraščiai. Rytais ant tų suolelių, lieknų pupmedžių pavėsyje, sėdėdavo senukai, žiūrėdami į vaikus, lakstančius aplink fontaną — apskritą baseiną su moters statula viduryje. Iš plaukų moteriai, kuri, apsivilkusi lengvais drabužiais, stovi ant pirštų galų pakeltomis rankomis, tryško vanduo. Dabar suoliukai suskilę, baseinas tuščias, dailiosios moters veidą sudarkęs randas, o medžiai sukrypę ir prilinkę prie žemės.

Į šitą skverelį Antonija ateidavo žaisti, kada Kirogos būdavo mieste. Jie gyveno asjendoje „La Vaka", viename didžiausių Pjuros apylinkės dvarų, aprėpusių didžiulį plotą kalnų papėdėje. Dukart per metus, Kalėdoms ir Devintinėms, Kirogos atvažiuodavo į miestą ir įsikurdavo dideliame mūriniame name, prisiglaudusiame kaip tik prie šito skverelio, kuris dabar pavadintas jo vardu. Donas Robertas buvo aristokratiškų manierų ir turėjo vešlius ūsus, kuriuos jis kramsnodavo kalbėdamas. Svilinanti saulė pagailėdavo ir nenudegindavo veido donjai Lusijai, išblyškusiai ir gležnai moteriškei, kurią visi žinojo kaip dievobaimingą: ji pati pindavo vainikus, kuriais papuošdavo altorėlį su dievo motinos statula, kada bažnytinė procesija stabteldavo palei jos namus.. Kalėdų naktį Kirogos surengdavo iškilmes, kuriose dalyvaudavo daugelis žymių miesto žmonių, ir visiems svečiams išdalydavo dovanas, o vidurnaktį mėtydavo pro lan-

gus monetas elgetoms ir šiaip valkatoms, susirinkusiems gatvėje. Apsitaisę juodais drabužiais, Kirogos geras keturias valandas lydėdavo procesiją, traukiančią priemiesčiais ir pro nausėdijas. Jie vesdavosi Antoniją už rankos ir patyliukais ją bardavo, kai pamiršdavo litanijas. Svečiuodamasi mieste, Antonija anksti iš ryto atbėgdavo į skverelį ir žaisdavo su vaikais iš artimų kvartalų „vagis ir policininkus" arba fantais, karstydavosi po medžius ir maudydavosi fontane, nuoga kaip pyplys.

Kas buvo toji mergaitė ir kodėl ją globojo Kirogos? Jie pirmą kartą atsivežė ją iš „La Vakos", kai ji dar nemokėjo kalbėti, ir donas Robertas papasakojo atsitikimą, kuris atrodė ne visai įtikėtinas. Pasak jo, kartą naktį šunys ėmę smarkiai loti, ir kada jis susirūpinęs išėjo į vestibiulį, rado ant aslos mergytę, susuktą į antklodę. Kirogos neturėjo vaikų, ir jų godūs giminaičiai patarė atiduoti mergaitę į prieglaudą, o vienas kitas pasisiūlė paimti ją auginti. Bet donja Lusija ir donas Robertas nepaklausė šitų patarimų, nepriėmė nė vieno tų pasiūlymų, ir iš visko buvo matyti, kad jie abejingai žiūrėjo į bet kokias paskalas. Kartą, lošdamas lombero partiją, donas Robertas prasitarė, kad jis nusprendęs įdukrinti Antoniją.

Bet šitam ketinimui nebuvo lemta išsipildyti — mat, tais metais Kirogos Kalėdų šventėms neatvyko į Pjurą, nors dar niekad šitaip nėra buvę. Visiems parūpo, ir gruodžio dvidešimt penktąją, lyg prijausdami nelaimę, būrys raitelių išjojo šiaurės keliu ieškoti Kirogų.

Juos surado per šimtą kilometrų nuo miesto, ten, kur lakusis smėlis užlygina visus pėdsakus ir kur viešpatauja nykuma ir karštis. Plėšikai žiauriai nužudė Kirogas ir pasigrobė visus jų daiktus, arklius, karietą. Šalia šeimininkų gulėjo du negyvi tarnai su pūliuojančiomis žaizdomis, kuriose knibždėjo kirminai. Nuogi lavonai leiste leidosi, kepinant saulei, ir raiteliai turėjo šūviais nugainioti smarvės priviliotus peslius, kurie kapojo mergaitę. Tada jie pamatė, jog Antonija gyva.

— *Kodėl ji nenumirė?* — kalbėjo pjuriečiai.— *Kaip ji galėjo išlikti, jeigu jai išplėštas liežuvis ir iškirstos akys?*

— *Sunku suprasti,*— atsakydavo daktaras Pedras Sevaljosas ir stebėdamasis tik galvą kraipydavo.— *Gal būt, nuo saulės ir smėlio žaizdos užsitraukė, ir tai neleido išbėgti kraujui.*

— *Apvaizda,*— įtikinėjo tėvas Garsija.— *Ką žinom, kokia valia viešpaties.*

— *Tikriausiai ją bus aplaižiusi iguana,*— spėliojo žiniuonės.— *Juk žalios šito driežo seilės ne tik geras vaistas nuo persileidimo, bet ir užtraukia žaizdas.*

Plėšikų niekur neaptiko. Geriausi raitininkai išjodinėjo dykumą, patys sumaniausi pėdsekiai išlandžiojo miškus ir urvus visoje apygardoje, iki pat Ajabakos kalnų, bet nieko neaptiko. Prefektas, gvardija, kariuomenės dalys viena po kitos rengė ekspedicijas, išgriozdė pačius atkampiausius kaimelius ir vienkiemius. Bet nieko nepešė.

Visas miestas lydėjo į paskutinę kelionę Kirogas. Miesto šulų balkonai buvo aptraukti juodu krepu. Į laidotuves atsilankė vyskupas ir valdžios pareigūnai. Kirogų tragedija sukrėtė visą departamentą, ir ji ilgai bus minima mangačių ir galjinaseriečių legendose bei padavimuose. Dvaras „La Vaka" buvo padalytas tarp daugybės dono Roberto ir donjos Lusijos giminaičių. Išėjusią iš ligoninės Antoniją priglaudė skalbėja iš Galjinaseros Chuana Baura, tarnavusi pas velionius Kirogas. Kada mergaitė, baksnodama lazda į žemę, ateidavo į Plasą de Armas, moterys glamonėdavo ją, vaišindavo saldumynais, o vyrai pasisodindavo ant arklių ir pajodinėdavo Malekono gatve. Kartą ji susirgo, ir Čiapiras Seminarijas ir kiti dvarininkai, girkšnoję „Šiaurės žvaigždėje", nusivežė municipaliteto orkestrą į Galjinaserą, kad sugrotų saulėlydžiui priešais Chuanos Bauros trobelę. Per Devintines Antonija eidavo procesijoje paskui altorėlį, ir keli savanoriai saugodavo ją, kad nesugrūstų minia. Mergaitės, romios ir liūdnos, visi labai gailėjo.

JIE JAU PAMATĖ juos, ponas kapitone,— kapralas Robertas Delgadas rodo aukštyn, į skardį,— jau nubėgo perspėti saviškių. Motorinės valtys viena paskui kitą priplaukia prie kranto, vienuolika vyrų iššoka ant žemės, du kareiviai pririša valtis prie akmenų, Chulijas Reategis siurbteli gurkšnį iš gertuvės, kapitonas Artemijas Kiroga nusitraukia marškinius, jo pečiai ir nugara permirkę nuo prakaito,— iš proto gali išvaryti, donai Chulijau, šita prakeikta kaitra. Juos apgula spiečiai moskitų, o viršuje girdėti lojant šunis,— ana jau jie ateina, ponas kapitone, pažiūrėkit aukštyn. Visi užverčia galvas: viršuje, palei skardžio kraštą pakyla dulkių stulpai, ir pasirodo daug galvų. Keli žmonės jau leidžiasi smėlėta pakriauše, o aplink urakusų

kojas, garsiai skalydami, zuja, iltis iškišę, pikti šunys. Chulijas Reategis atsisuka į kareivius — pamojuokite jiems, o jūs, kaprale, nuleiskite galvą, stokite užpakalyje, kad nepažintų, ir kapralas Robertas Delgadas — gerai, senjore gubernatoriau, o ana ir Chumas, ponas kapitone. Kareiviai mojuoja rankomis, vienas kitas šypsosi. Pašlaitėje vis daugiau urakusų, jie leidžiasi beveik repečkomis, kažką rodo, šūkauja, ypač moterys, ir kapitonas, — gal paėjėti jų pasitikti, donai Chulijau? Kad nepraleistume progos. Ne, jokiu geru, kapitone, argi jis nemato, kaip jie apsidžiaugė, kaip skuba lipti pas juos, Chulijas Reategis juos pažįsta, susitikus su jais, visų svarbiausia — kantrybė, tegu duoda jam tvarkytis, kuris jų Chumas, kaprale? Tas, kur priešaky, kuris ranką pakėlė, ir Chulijas Reategis — domės, jie smuks kur pakliuvo, kapitone, žiūrėkit, kad nepabėgtų, o pirmiausia — nepameskite iš akių Chumo. Susispietę palei skardį, siaurame nuoslinkų ruoželyje, lygiai taip pat nerimaudami, kaip ir jų šunys, kurie šokinėja, mosikuoja uodegomis ir loja, pusnuogiai urakusai spokso į atėjūnus, rodo į juos pirštais, kuždasi. Dabar atsiduoda ne vien upe, žeme ir medžiais, bet ir žmonėm — nuogais, išmargintais tatuiruočių kūnais. Urakusai ritmingai ploja sau per pečius ir per krūtinę, ir staiga iš dulkių išnyra kresnas, stiprus vyras ir patraukia prie kranto,— šitas, ponas kapitone, šitas. Kiti seka paskui jį, ir Chulijas Reategis — jis Santa Marijos de Njeva gubernatorius ir atplaukė pasikalbėti su jais, tegul jam kas išverčia. Vienas kareivių žengia į priekį ir pradeda kaip niekur nieko marmaliuoti ir skeryčioti rankomis. Urakusai sustoja. Kresnasis vyras linkčioja galvą, lėtai apsuka ranka ratą, rodydamas į atėjusius,— tegu prieina,— tie prisiartina, ir Chulijas Reategis — Chumas iš Urakusos? Kresnasis vyras išskečia rankas — Chumas! — giliai įkvepia — pirujiečiai! Kapitonas ir kareiviai susižvalgo, Chulijas Reategis linkteli galvą, dar žengia žingsnį arčiau prie Chumo, ir juodu atsiduria vos per metrą vienas nuo kito. Ramiai žiūrėdamas į urakusą, Chulijas Reategis palengva atsisega elektrinį žibintuvėlį, kuris kabo jam prie diržo, suspaudžia jį kumštyje, lėtai kelia ir tą pačią akimirką, kada Chumas atkiša ranką jį paimti, kerta Chumui. Riksmai, tapsėjimas, dulkės apgaubia viską, skardus kapitono balsas. Dulkių debesyse šmėkščioja žalios palaidinės ir rausvai rudi kūnai, ir tarsi sidabrinis

paukštis pakyla į orą elektrinis žibintuvėlis — kartą, antrą, trečią. Galiausiai dulkės nusėda, ir šūksmai nutyla.

Kareiviai laiko apsupę milžinišką šimtakojį — susimetusius į krūvą urakusus, kurie spaudžiasi vienas prie kito priešais nutaikytus į juos šautuvus. Maža mergytė kūkčioja, kabindamasi Chumui į kojas, o jis, užsidengęs veidą rankomis, pro pirštus stebi, ką daro kareiviai, Reategis, kapitonas. Iš žaizdos kaktoje jam sunkiasi kraujas. Kapitonas Kiroga sukinėja rankoje revolverį. Ar girdėjęs gubernatorius, ką jis jiems šūktelėjo? Pirujiečiai, matyt, reiškia perujiečiai? Chulijas Reategis stengiasi prisiminti, kur tas subjektas galėjo išgirsti šitokį žodį, paklausykit, kapitone, gerai būtų juos užvaryti į viršų, kaimelyje mums būtų geriau, negu čia, ir kapitonas — taip, ten mažiau moskitų, girdi, vertėjau, liepk jiems, tegu lipa į kalną. Kareivis burbuliuoja ir vėl skėtrioja rankomis, kareivių žiedas prasiskiria, šimtakojis sunkiai pajuda iš vietos ir vėl surūksta dulkės. Kapralas Robertas Delgadas kvatoja — Chumas jį pažino, ponas kapitone, ana, kaip žiūri į jį — primanytų suėstų, o kapitonas — tegu ir Chumas lipa, kaprale, ko jis laukia. Kapralas pastumia Chumą, ir tas, sukandęs dantis, eina paskui kitus, vis dar užsidengęs veidą rankomis. Mergytė vis kabinasi jam į kojas, trukdo eiti, ir kapralas stveria ją už plaukų ir bando atplėšti nuo kasiko — paleisk galų gale,— o ji spyriojasi, klykia, dreskia lyg beždžioniukė, ir kapralas — a, dvėsna,— pliaukšteli jai per užpakalį, o Chulijas Reategis — kas čia yra, po šimts velnių? Ką jis daro mergaitei, po šimts velnių? Kas jam liepė? Kapralas paleidžia ją — jis tik norėjęs, kad atstotų nuo Chumo, senjore, ir, tarp kitko, jinai jį apdraskė.

— JAU GIRDŽIU arfą,— tarė Lituma.— Arba aš sapnuoju, galinčiai?

— Mes visi ją girdime, brolau,— pasakė Chose.— Arba mes visi sapnuojam.

Beždžionė klausė, pakreipęs į šoną galvą ir plačiai atmerkęs akis, kuriose spindėjo pasigėrėjimas.

— Va čia tai muzikantas! Kito tokio visam pasauly neišgirsi!

— Gaila, kad jis toks senas,— pasakė Chose.— Akys jo jau visai aptemo. Dabar jis niekad nevaikšto vienas. Jaunasis ir Bolas jį vedžioja už parankių.

Čiungos namai anapus stadiono, nepriėjus dykvietės, kuri skiria miestą nuo Grau kareivių, ne per toliausia nuo krūmynų, pramintų placdarmu. Tenai, sudžiūvusioje žolėje, po gumbuotomis pupmedžių šakomis, švintant ar sutemus, dažnai tūno užsislėpę girti kareiviai. Nutykoję skalbėją, grįžtančią nuo upės, arba tarnaitę iš Buenos Airių kvartalo, einančią į prekyvietę, jie čiumpa ją, parsimeta į smėlį, užverčia sijoną ant galvos, uždengia juo akis, išprievartauja ir pabėga. Pjuriečiai šitą operaciją vadina krūmų karšimu, auką iškarštąja arba pulko žmona, o jos palikuonį, atėjusį į pasaulį po tokios pasalos,— iškarštosios sūnumi arba karštuku.

— Tegu būna prakeikta valanda, kada išplaukiau į Maranjoną,— tarė Lituma.— Jei būčiau pasilikęs čia, būčiau vedęs Lirą ir būčiau buvęs laimingas.

— Ne toks jau laimingas, brolau,— pasakė Chose.— Jei tu pamatytum, į ką dabar panaši ta tavo Lira.

— Melžiama karvė,— tarė Beždžionė.— Pilvas kaip būgnas.

— Ir visli lyg triušis,— tarė Chose.— Ji susikrapštė jau dešimt pipirų.

— Viena — kekšė, kita — melžiama karvė,— tarė Lituma.— Sekasi man su moterimis, galinčiau.

— Drauguž, tu man šį tą žadėjai, o netesi žodžio,— pasakė Chosefinas.— Kas buvo — pražuvo. O jei tu nori atsiteisti, mes neisim su tavim pas Čiungą. Tu nekvailiosi daugiau, tiesa?

— Būsiu ramus kaip avinėlis, iš tikro,— pasakė Lituma.— Juk aš tik pajuokavau.

— Negi tu nesupranti, kad gana tau iškrėsti bent mažiausią kvailystę, ir tu žuvęs? — pasakė Chosefinas.— Dabar jau esi įtariamas, Lituma. Tave vėl patupdys, ir šį kartą nežinia keleriems metams.

— Kaip tu manim rūpiniesi, Chosefinai,— tarė Lituma.

Tarp stadiono ir dykvietės, už kokių penkių šimtų metrų nuo plento, kuris išeina iš Pjuros ir paskui išsišakoja į du kelius, kertančius dykumą, vienas — į Paitą, kitas — į Suljaną, gūžiasi viena prie kitos lūšnelės iš nedegtų plytų, skardos ir kartono, ir va tenai, šitame priemiestyje, kuris kur kas mažesnis ir jaunesnis, negu Mangačerija, taip pat ir skurdesnis, labiau apšepęs, stiebiasi, lyg katedra vidury miesto, gražūs Čiungos namai, taip pat vadinami Žaliais. Jų mūrinės sienos ir cinkuotos skardos stogas matyti iš stadiono, o šeštadieniais, kai vyks-

ta bokso rungtynės, žiūrovai girdi gaudžiant dono Anselmo arfą, skambant Jaunojo Alechandro gitarą ir barškant lėkštes, kuriomis groja Bolas.

— Kaip mane gyvą matai, aš ją girdėdavau, Beždžione,— tarė Lituma.— Taip aiškiai, jog net širdį suspausdavo. Kaip kad dabar girdžiu, Beždžione.

— Tur būt, labai tau buvo bloga, broleli,— pasakė Beždžionė.— Argi kalėjime gyvenimas?

— Aš turiu galvoje ne Limą, o Santa Mariją de Njeva,— pasakė Lituma.— Būdavo, budi naktį,— liūdna nors kauk. Nė žodžio kam tarsi, vaikinai knarkia, ir staiga nei iš šio, nei iš to išgirsti jau ne svirplius ir ne rupūžę, o tikrą arfą. Limoje aš niekada jos neišgirsdavau.

Naktis buvo gaivi ir giedra, aiškiai dunksojo kreivi šleivi pupmedžių siluetai. Bičiuliai ėjo greta vienas kito. Chosefinas trynėsi delnus, broliai Leonai švilpavo, o Lituma žingsniavo, susikišęs rankas į kišenes ir nudelbęs akis. Kartkartėmis jis pakeldavo galvą ir kažkaip piktai žiūrėjo į dangų.

— Na ką, gal palenktyniausim, kaip tada, kai vaikai buvom,— tarė Beždžionė.— Vienas, du, trys.

Jis pašoko bėgti, ir jo mažas beždžionės siluetas dingo tamsoje. Chose šokinėjo per tariamas kliūtis, pasileisdavo bėgti ir vėl sugrįždavo pas Litumą ir Chosefiną, šaukė:

— Klastingas daiktas tas piskas, visai kas kita nendrių degtinė. O kada užtrauksim himną?

Netoli priemiesčio jie rado Beždžionę, gulintį aukštielninką ir pūkščiantį kaip garvežį, ir padėjo jam atsistoti.

— Širdis taip daužosi, atrodo, ims ir iššoks,— tarė Beždžionė.— Pats savęs neatpažįstu.

— Metai, brol, geruoju nepraeina,— pasakė Lituma.

— O vis dėlto tegyvuoja Mangačerija,— pasakė Chose.

Čiungos namai primena kubą su dvejomis durimis. Pro didžiąsias įeini tiesiog į kvadratinę erdvią šokių salę, kurios sienos pribraižytos vardų, širdžių su sukryžiuotomis strėlėmis ir nepadorių piešinių. Čia pat kabo kino artistų, boksininkų ir manekenių fotografijos, kalendorius ir miesto panorama. Pro kitas, mažas duris patenki stačiai į barą, atitvertą nuo šokių aikštelės bufetu, už kurio supamojoje šiaudinėje kėdėje palei stalą, apstatytą buteliais, stiklais ir grafinais, paprastai sėdi Čiunga. O priešais barą, kampe, įsitaisę muzikantai. Donas An-

selmas tūno ant suolelio be atramos, kurią jam atstoja siena, ir laiko tarp kojų arfą. Jis su akiniais, plaukai užkritę ant kaktos, ir pilki jų kuokštai kyšo pro atsegtus ant krūtinės marškinius, apžėlęs ir jo sprandas, plaukai styro ir iš ausų. Paniuręs gitaristas, kurio labai skambus balsas — Jaunasis Alechandras. Jis ne tik muzikantas, bet ir kompozitorius. O tas žaliūkas, kuris sėdi ant sudedamos kėdės, muša būgną ir barškina lėkštes, — Bolas, buvęs sunkvežimio šoferis.

— Ko jūs laikot mane įsikibę, nebijokit,— tarė Lituma,— Jūs gi matot, jog aš nieko tokio nedarau. Tik jos dairausi. Kas čia bloga, jei noriu dirstelti į ją. Paleiskit.

— Ji, tur būt, išėjusi, brolau,— pasakė Beždžionė.— Kam tau ji, galvok apie ką kita. Ei, pasilinksminkim, atšvęskim tavo sugrįžtuves.

— Aš juk nieko tokio nedarau,— pakartojo Lituma.— Tik praeitį prisimenu. Ko jūs mane laikote apglėbę, galinčiai?

Jie stovėjo salės tarpduryje, kur blausiai švietė trys lemputės, apsuktos žydru, žaliu ir violetiniu celofanu, ir žiūrėjo į poras, kur grūdosi ir stumdėsi aikštelėje. Pakampėse buvo girdėti garsiai kalbant, kažkur aidėjo juokas, skambėjo stiklai. Virš šokėjų galvų plaukiojo dūmai, oras trenkė alum ir stipriu tabaku. Lituma mindžikavo, Chosefinas vis dar laikė jį už peties, bet broliai Leonai jį buvo jau paleidę.

— Prie kurio stalo tai buvo, Chosefinai? Ana prie to?

— Prie to paties, brol. Bet tai jau praėjo, dabar tu pradedi gyvent iš naujo, užmiršk, kas buvo.

— Prieik, pasisveikink su arfininku, brolau,— tarė Beždžionė.— Ir su Jaunuoju ir Bolu — jie visada geru žodžiu tave prisimena.

— Kas čia, kad jos nematau,— pasakė Lituma.— Ko ji slapstosi nuo manęs, aš nieko jai nepadarysiu, tik pasižiūrėsiu.

— Gerai, šitą padaryti apsiimu aš, Lituma,— pasakė Chosefinas.— Aš atvesiu ją pas tave, tikras daiktas. Bet atmink, ką žadėjai. Kas buvo — pražuvo. Eik pasisveikink su seneliu. O aš tuo tarpu suieškosiu ją.

Orkestras nutilo, ir poros, sustojusios viena prie kitos, atrodė lyg kleganti minia Palei barą kažkas triukšmavo. Lituma, lydimas brolių Leonų, beveik klupdamas nusiyrė prie muzikantų — brangusis Anselmai,— išskėtęs rankas apkabinti,— jūs jau neprisimenat manęs?

— Jis gi tavęs nemato, brolau,— tarė Chose.— Sakyk jam, kas tu. Atspėkit, a, donai Anselmai.

— Kas čia? — Čiunga pašoko, pastūmė į šalį supamąją kėdę.— Seržante? Tai tu jį atvedei?

— Nieko negalėjau padaryti, Čiunga,— pasakė Chosefinas.— Jis tik šiandien parvažiavo ir tuoj įsigeidė — eime, sako, į Žalius namus, nors tu jam ką. Mes nepajėgėm jo sutūrėti. Bet jis jau viską žino ir spiauna į viską.

Donas Anselmas apkabino Litumą, o Jaunasis ir Bolas plekšnojo jam per nugarą, ir visi trys kalbėjo kartu, susijaudinę, nustebę, susigraudinę. Beždžionė atsisėdo priešais lėkštes ir pradėjo jas barškinti, Chose apžiūrinėjo arfą.

— Geriau išvesk jį pats,— pasakė Čiunga,— jei ne, pašauksim policiją.

— Bet juk jis girtas kaip pėdas, Čiunga, vos ant kojų laikosi, argi tu nematai? — pasakė Chosefinas.— Mes jį prižiūrim. Jokio skandalo nebus, tikras daiktas.

— Jūs nelaimę man atnešat,— pasakė Čiunga.— Ypač tu, Chosefinai. Žiūrėk, kad nepasikartotų, kaip aną kartą, jei ne, nieko nežiūrėsiu, šauksiu policiją.

— Nebus jokio skandalo, Čiungita,— tarė Chosefinas.— Tikras daiktas. Laukinė viršuj?

— Kur ji daugiau bus,— atsakė Čiunga.— Bet žiūrėk tu man, kipše, jei kils muštynės, tau tas geru nesibaigs.

II

— MAN ČIA gera, donai Adrianai,— pasakė seržantas.— Čia tokios pat naktys, kaip ir pas mus. Šiltos ir šviesios.

— Taip, nėra krašto geresnio už kalnus,— pasakė Njevesas.— Paredesas pernai buvo Sjeroje ir pasakojo, kad ten niūru — nė medelio, vieni tik akmenys ir debesys.

Juodu sėdėjo terasoje. Aukštai švietė mėnulio pilnatis, danguj ir upėj mirgėjo žvaigždės, toli, už miško, apgaubti lengvo šešėlio, lyg violetiniai milžinai dunksojo Kordiljerų priekalnių gūbriai. Nendrėse ir paparčiuose kurkė varlės, o trobelėje skardeno Lalitos balsas ir traškėjo žabai židinyje. Fermoje garsiai

lojo šunys — riejosi dėl žiurkės,— o kad seržantas būtų matęs, kaip jie jas gaudo. Sugula po bananais ir apsimeta, kad miega, o kai tik pribėga kokia artėliau — lapt, ir tik kauliukai subraška. Šito juos locmanas išmokė.

— Kachamarkoje žmonės valgo jūros kiaulytes,— tarė seržantas.— Su visais nagais, akimis, ūsais. Jos beveik kaip žiurkės.

— Kartą mudu su Lalita toli keliavom per selvą,— pasakė Njevesas.— Tai ir mes turėjom valgyti žiurkes. Jų mėsa balta ir švelni kaip briediena, tik dvokia. Akilinas ja apsinuodijo, vos nenumirė.

— Tai jūsų vyresnysis vardu Akilinas? — tarė seržantas.— Tas, kurio akys įkypos?

— Jis,— pasakė Njevesas.— O jūsų krašte, seržante, žmonės gamina tokių neįprastų vietinių valgių?

Seržantas pakėlė galvą — ak donai Adrianai — ir akimirkai sustingo, lyg ekstazės ištiktas,— jeigu jis užsuktų į mangačių smuklę ir paragautų pjurietiško seko! Jis galą gautų besmaguriaudamas, tikras daiktas. Panašaus į jį nieko nėra pasaulyje, ir locmanas Njevesas išmanančiai linktelėjo — kiekvienam savas kampas smagus. Ar netraukia seržantą grįžti į Pjurą? Žinoma, jis apie tai dieną naktį svajoja, bet, kai žmogus neturtingas, jis negali daryti, ką panori, donai Adrianai, o jis pats gimęs čia, Santa Marijoje de Njeva?

— Ne, žemiau,— pasakė locmanas.— Ten Maranjonas labai platus, kai rūkas, net kito krašto nematyti. Bet aš jau pripratau prie Njevos.

— Vakarienė paruošta,— pasakė Lalita pro langą. Jos palaidi plaukai kaskadomis krito ant palangės, tvirtos rankos atrodė drėgnos.— Gal norėtumėt vakarieniauti čia, terasoje, seržante?

— Mielai, jeigu tik jums nieko,— pasakė seržantas.— Jūsų namuose aš jaučiuosi lyg tėviškėje, senjora. Tik mūsuose upė siauresnė, o per kaitras visai išdžiūsta. Ir vietoj medžių — smėlynai.

— Tai, vadinasi, nėra nieko bendra,— nusijuokė Lalita.— Bet Pjuroje tikriausiai taip pat gerai, kaip ir čia.

— Atseit, ten saulė taip pat šildo, vėjas taip pat pučia,— pasakė Njevesas.— Moteriai tėvynė nieko nereiškia, seržante.

— Aš pajuokavau,— tarė Lalita.— Manau, jūs neįsižeidėt, seržante?

Kam taip galvoti, jis mėgsta juokus, o, beje, senjora kilusi iš Ikitoso, ar ne? Lalita pasižiūrėjo į Njevesą — iš Ikitoso? — ir akimirkai seržantas pamatė jos veidą: lyg metalas blizganti oda, lašai prakaito, spuogai. Jam taip atrodė iš kalbos, senjora.

— Ji paliko tą kraštą prieš daug metų,— pasakė Njevesas.— Keista, kad jūs sugavote jos tartį.

— Sugavau, nes turiu labai jautrią klausą, kaip ir visi mangačiai,— pasakė seržantas.— Kai buvau vaikas, aš gerai dainuodavau, senjora.

Lalita girdėjo, kad šiauriečiai puikiai skambina gitara ir kad jie nuoširdūs žmonės, ar teisybė? Ir seržantas — žinoma, nė viena moteris neatsilaiko, išgirdusi dainas, kurios jų krašte dainuojamos. Pjuroje, kai vaikinas įsimyli, jis eina pas draugus, visi pasiima gitaras ir bematant pavergia merginos širdį serenadomis. Jų mieste yra gerų muzikantų, senjora, daugelį jis pažinojo: vieną senį, kuris nuostabiai skambino arfa, vieną kompozitorių, kūrusį valsus. Adrianas Njevesas mostelėjo galva Lalitai į trobos vidų — ji neateis? Lalita patraukė pečiais.

— Nenori rodytis, nedrįsta,— pasakė ji.— Negaliu prikalbėti. Bonifasija kaip koks elniukas, seržante, jei tik kas, suklūsta, viskas ją baugina.

— Tegu ateina nors labanakt pasakyti seržantui,— pasakė Njevesas.

— Tuščia jos,— tarė seržantas.— Tegu neina, jei nenori.

— Negalima taip greit pakeisti gyvenimo būdą,— pasakė Lalita.— Iki šiol aplink ją sukinėjosi tik vienos moterys, ir vargšelė bijo vyrų, kalba, kad jų reikia saugotis kaip nuodingų gyvačių. Tur būt, jai šitą vienuolės įkalė. Dabar ji pasislėpė kažkur fermoje.

— Moterys bijo vyrų, kol paragauja,— tarė Njevesas,— o paskui pasikeičia, pasidaro nepasotinamos.

Lalita pasitraukė nuo lango, o po valandžiukės vėl prakalbėjo, ir iš balso galėjai spręsti, kad ji truputį įsižeidė — jai, mat, šito nereikėtų prikišti, ji niekada nebijojusi vyrų ir nebuvo nepasotinama, dėl ko Adrianas šitaip kalba? Locmanas prapliupo juoktis ir pasilenkė prie seržanto — Lalita puiki mo-

teris, bet su charakteriu, čia jau, žinoma, nei pridėsi, nei atimsi. Į terasą išėjo Akilinas — labas vakaras,— mažutis, laibutis, judriomis įkypomis akimis. Jis atsinešė lempą ir pastatė ją ant turėklo. Du kiti berniukai, lygiais plaukais, trumpomis kelnaitėmis, basi, išnešė staliuką. Seržantas juos pasišaukė, ir, kol jis juos kuteno ir kikeno su jais, Lalita ir Njevesas atnešė vaisių, keptos žuvies, maniokų,— kaip čia viskas žadina apetitą, senjora,— ir kelis butelius anyžinės degtinės. Locmanas padavė kiekvienam vaikui po dalį, ir jie išėjo. Jų žavūs čiurai, donai Adrianai,— taip Pjuroje vadinami vaikučiai, senjora,— seržantas apskritai myli vaikus.

— Į jūsų sveikatą, seržante,— pasakė Njevesas.— Mes labai džiaugiamės, matydami jus savo namuose.

— Bonifasija bijo žmonių, užtat ji labai darbšti,— tarė Lalita.— Ji padeda man liuobtis fermoje ir moka šeimininkauti. O kaip ji siuva! Matėt kelnaites, kur mūvi vaikai? Tai ji pasiuvo, seržante.

— Bet tu turi jai patarti, kad neslapukautų, šitaip niekad neištekės,— pasakė locmanas.— Jeigu žinotumėt, seržante, kokia jinai tyli. Žodį prataria tik tada, kai ją ko paklausiam.

— Man atrodo, čia geras bruožas,— pasakė seržantas.— Aš nemėgstu barškalių.

— Tąsyk Bonifasija jums turi labai patikti,— pasakė Lalita.— Iš jos visą gyvenimą neišgirsi nė vieno nereikalingo žodžio.

— Pasakysiu, jums vieną paslaptį, seržante,— pasakė Njevesas.— Lalita nori judu supiršti. Ji man be paliovos tą patį sako, dėl to ir paprašė, kad jus pakviesčiau. Saugokitės, kol dar ne vėlu.

Seržanto veidas pralinksmėjo, bet drauge pasidarė šiek tiek melancholiškas,— jis vienąkart jau rengėsi vesti. Jis tada vos tik buvo įstojęs į civilinę gvardiją ir susipažino su mergina, kuri jį pamilo, ir jis nebuvo jai abejingas. Kuo ji vardu? Lira. Na, ir kas atsitiko? Nieko, senjora, iškėlė jį iš Pjuros, ir tiek, o Lira nenorėjo važiuoti su juo, čia ir baigėsi jųdviejų romanas.

— Bonifasija keliautų su savo jaunikiu nors į pasaulio kraštą,— tarė Lalita.— Mes, čionykštės moterys, nekeliam vyrams jokių sąlygų. Jums reikia vesti čionykštę, seržante.

— Jūs matot, jeigu Lalita įsikals ką į galvą, ji neatstos, kol pasieks savo,— tarė Njevesas.— Loretietės tikros akiplėšos, seržante.

— Kokie jūs mieli malonūs žmonės,— pasakė seržantas.— Santa Marijoje de Njeva daug kas kalba, kad Njevesai paniurėliai, su niekuo nebendrauja. O tarp kitko, senjora, per visą laiką, kiek aš čia, jūs pirmi pasikvietėt mane.

— Dėl to, kad niekas nemėgsta gvardiečių, seržante,— pasakė Lalita.— Kas kas, o jūs gerai žinote, kokie jie. Prisimeilina prie merginų, susuka galvas, o paskui pameta nėščias ir išsikelia kitur.

— Tad kodėl tu nori supiršti seržantą su Bonifasija? — tarė Njevesas.— Čia kažkaip galas su galu nesueina.

— Ar ne tu man įkalbėjai, kad seržantas visai kitoks žmogus? — pasakė Lalita.— Nors bala jį žino, ar tikrai taip.

— Taip, senjora,— pasakė seržantas.— Aš žmogus doras, tikras krikščionis, kaip čia sakoma. O jau draugai gali jaustis už manęs kaip už mūro. Aš jums labai dėkingas, donai Adrianai, teisybė, man labai gera jūsų namuose.

— Visada lauksime,— pasakė Njevesas.— Ateikit aplankyti Bonifasijos. Bet nesusigalvokit suktis prie Lalitos, aš labai pavydus.

— Aš jus suprantu, donai Adrianai,— pasakė seržantas.— Senjora taip išvaizdi, kad, jumis dėtas, aš taip pat pavyduliaučiau.

— Jūs labai taktiškas, seržante,— tarė Lalita.— Bet aš jus suprantu, jūs taip kalbat, jog reikia kažką sakyti, dabar manęs nepavadinsi išvaizdžia. Kadaise, jauna — taip, buvau išvaizdi.

— Bet jūs dar ir dabar jauna,— nenusileido seržantas.

— Dėl viso pikto,— tarė Njevesas,— geriau nesilankykit, kai manęs nėra, seržante.

Fermoje be paliovos skalijo šunys ir protarpiais pasigirsdavo vaikų balsai. Aplink lempą, pripiltą dervos, zujo vabzdžiai. Njevesas ir seržantas girkšnojo, šnekučiavosi ir juokavo; tik staiga — locmanai Njevesai! — ir visi trys atsisuko į tą pusę, kur sušlamėjo pakrantės medžių lapai,— takelio, kuris ėjo į Santa Mariją de Njeva, tamsoje nebuvo matyti. Locmanai Njevesai! Ir seržantas — čia Griaumedis, to tik ir betrūko, ko jam reikia, sumanė trikdyti jam ramybę šitokiu metu, donai

Adrianai. Vaikai subėgo į terasą. Akilinas priėjo prie locmano ir tyliai pasakė, kad jį kažkas šaukė.

— Matyt, prireikė kur plaukti, seržante,— pasakė locmanas Njevesas.

— Taip, jis, tur būt, girtas,— tarė seržantas.— Neklausykit jo. Griaumedis, kai tik įkaušta, pradeda kvailioti.

Sugirgždėjo prieangio laipteliai, ir už Akilino nugaros išdygo stambi Griaumedžio figūra — va jis kur, ponas seržantas, pagaliau jis surado jį, leitenantas ir vyrai visur jo griozdžia.

— Aš nebudžiu,— sumurmėjo seržantas.— Ko jie nori iš manęs?

— Auklėtines surado,— pasakė Griaumedis.— Jas užsiėjo miško kirtėjai netoli nuo stovyklos, kuri yra aukščiau prieš srovę. Prieš porą valandų į misiją atvyko pasiuntinys. Motinos visus sukėlė ant kojų. Sako, viena mergaitė karščiuoja.

Vienmarškinis Griaumedis vėdavosi kepe, o Lalita ėmė jį klausinėti. Locmanas ir seržantas pakilo. Štai ir prisisvečiavom, senjora, turim kuo greičiau plaukti jų pargabenti. Jie norėję palaukti iki ryto, o vienuoliukės įkalbėjo senjorą Fabiją ir leitenantą, ir seržantas — ką, nakčia jie plauksią? Taip, ponas seržante, motinos bijo, kad kirtėjai neišprievartautų vyresniųjų.

— Jų teisybė,— tarė Lalita.— Vargšelės tiek dienų išbuvo miške. Paskubėk, Adrianai, eik.

— Ką gi,— pasakė locmanas,— eisiu, pripilsiu gazolio į baką, o jūs tuo tarpu išgerkit su seržantu.

— Ačiū, mielai,— pasakė Griaumedis.— Na ir gyvenimėlis mūsų, tiesa, seržante? Aš labai gailiuosi, kad sutrukdžiau jums vakarienę.

— Ar visas surado? — kažkas paklausė iš vidaus. Visi sužiuro į langą, už kurio stovėjo moteris tankiais, trumpais plaukais,— jos veidas buvo susiliejęs su tamsa.

— Dviejų trūksta,— atsakė Griaumedis, palinkęs į lango pusę.— Tų, kurios iš Čikajiso.

— Kodėl kirtėjai neatvežė jų, o atsiuntė žinią? — paklausė Lalita.— Gerai dar, kad jas rado, ačiū dievui, kad rado.

Jie neturėjo kuo atvežti, senjora, ir Griaumedis su seržantu įsistebeilijo į langą, bet moteris jau buvo paėjusi į šalį, ir dabar buvo matyti tik kraštelis skruosto ir tamsių plaukų kuokštas. Kitapus trobos šūkčiojo Adrianas Njevesas, liepdamas vaikams atnešti čia vieną, čia kitą daiktą, ir buvo girdėti, kaip

jie vaikšto šen ir ten, šlamindami paparčius ir šlepsėdami per purvą. Lalita pripylė gvardiečiams anyžinės, ir jie išlenkė — į jūsų sveikatą, ponas seržante, o seržantas — į senjoros sveikatą, mulki.

— Vadinasi, leitenantas suvertė man šį darbelį,— tarė seržantas.— Bet juk ne vienas aš plauksiu tų mergyčių, kas vyks su manim?

— Mažius ir aš,— pasakė Griaumedis.— Ir dar viena vienuolių.

— Motina Anchelika? — pasigirdo balsas už pertvaros, ir jie vėl atsigręžo į langą.

— Tikriausiai,— atsakė Griaumedis.— Juk motina Anchelika — pusė daktaro, ir ji ten padės susirgusiai.

— Duokit jai chinino,— pasakė Lalita.— Bet iš karto visų neparvešit — į valtį netilps, teks padaryti du ar tris kartus.

— Gerai, kad mėnesiena,— pasakė locmanas Njevesas, priėjęs prie terasos.— Po pusvalandžio būsiu pasiruošęs.

— Eik pas leitenantą, Griaumedi, pranešk, kad netrukus išplaukiam,— pasakė seržantas.

Griaumedis linktelėjo, atsisveikino ir švilpčiodamas nuėjo per prieangį. Vos tik jis priėjo prie lango, neaiškus siluetas atšoko į šalį ir vėl sujudėjo, kai Griaumedis jau lipo laipteliais.

— Eikš, Bonifasija,— tarė Lalita.— Supažindinsiu tave su seržantu.

Lalita paėmė seržantą už parankės, nuvedė prie durų, ir tuojau pat ant slenksčio išdygo moters siluetas. Seržantas, atkišęs ranką, droviai žiūrėjo į du žalsvus žiburėlius, kol iš prietemos išniro smulki tamsi ranka, ir prie jo pirštų akimirkai prisilietė merginos pirštai. Labai malonu — kuo jums galiu pasitarnauti, senjorita? Lalita šypsojosi.

— AŠ MANIAU, jis toks pat, kaip tu,— tarė Fusija.— Ir va matai, seniuk, kaip aš baisiai klydau.

— Mane jis taip pat mažumėlę apgavo,— pasakė Akilinas.— Aš negalvojau, kad Adrianas Njevesas šitaip gali. Atrodė, toks rimtas vyrukas. Niekas nė nepamatė, kada tas viskas prasidėjo?

— Niekas,— tarė Fusija.— Nei Pantačia, nei Chumas, nei vambisai. Tebūnie prakeikta valanda, kada tie šunys į pasaulį atėjo, seniuk.

— Vėl tave pagieža ima, Fusija,— tarė Akilinas.

Ir tada Njevesas pamatė ją, susirangiusią kampe, palei mėlyno molio ąsotį — didelę, gauruotą, juodą kaip anglis. Jis patyliukais atsikėlė nuo demblio, pasirausė aplinkui: drabužiai, kaučiuko sandalai, virvė, moliūgo buteliai, pintinė iš čiambiros — nieko, kas galėtų tikti. Ji nekrutėjo, nulindus į kampą, tikriausiai jį sekė pro savo laibas, miklias kaip vijurkas rudas letenas, atsispindinčias ąsočio glazūroje. Jis žengė žingsnį, nusikabino nuo vinies mačetę, o ji vis dar gulėjo, bet, tur būt, sekė kiekvieną jo judesį savo mažutėmis piktomis akimis, ir jis įsivaizdavo, kaip pulsuoja rausva jos papilvė. Njevesas pirštų galais prislinko arčiau, ir staiga ji susirietė į kamuolį ir tarsi sustingo, lyg nerimastingai laukdama smūgio. Jis smeigė, ir tik nesmarkiai trekštelėjo. Letenų jis nekliudė; jos buvo apaugusios juodais, ilgais, lyg šilkiniais gaurais. Pintas patiesalas buvo perdurtas ir aptaškytas krauju. Njevesas pakabino į vietą mačetę, bet neatsigulė, o priėjo prie lango ir užsirūkė. Į jo veidą padvelkė selvos alsavimas, jos ošimas ir kvapai. Cigarete jis stengėsi nudeginti šikšnosparnius, plakančius sparnais į metalinį tinklelį, kuriuo buvo užtrauktas langas.

— Jie niekad nepasiliko vienudu saloje? — tarė Akilinas:

— Kartą liko, todėl kad tas šuo susirgo,— pasakė Fusija.— Bet tas buvo pačioje pradžioje. Tuo metu jie dar negalėjo susibėgti,— nebūtų išdrįsę, manęs bijojo.

— Ar gali būti kas baisiau už pragarą? — tarė Akilinas.— O vis dėlto žmonės nusideda. Ne nuo visko sulaiko baimė, Fusija.

— Pragaro niekas nematė,— tarė Fusija.— O tuodu mane matė visą laiką.

— Na ir kas,— tarė Akilinas.— Kada vyrą ir moterį traukia vieną prie kito, niekas jų nesuturės. Juos taip ir svilina, lyg kas viduje degtų. Argi tau niekad šitaip nebuvo?

— Nė viena moteris nepriverté manęs to pajusti,— pasakė Fusija.— Bet štai dabar aš buvau suriestas į ožio ragą, seniuk, taigi visai suriestas. Sau vietos nerandu, lyg man padus kas svilintų.

Dešinėje tarp medžių liepsnojo laužai, šmėkščiojo vambisų siluetai, o kairėje, ten, kur buvo susirentęs sau lūšną Chumas, viską gaubė tamsa. Aukštai tamsiai mėlyno dangaus fone siūbavo lupunų viršūnės, mėnesienos nušviestas, baltavo takelis,

kuris leidosi šlaitu, apaugusiu krūmais ir paparčiais, ir lenkdamas vėžlių kūdrą, ėjo prie ežero, šią valandą tikriausiai žydro, ramaus ir tuščio. Ar toliau senka vanduo kūdroje? Ar jau visai išdžius? Greit kapanosis smėlyje vėžliai ištiestais į viršų, raukšlėtais kaklais, pūliuojančiomis išsprogusiomis nuo dusulio akimis, ir teks lupti mačetės geležte nuo jų šarvus, piaustyti gabalėliais baltą mėsą ir ją sūdyti, kol dar nepradėjo gesti nuo kaitros ir drėgmės. Njevesas numetė cigaretę ir jau buvo bepučiąs lempą, staiga į duris kažkas pasibeldė. Jis atšovė skląstį, ir įėjo Lalita, apsivilkusi vambisų itipaku *, palaidais plaukais, basa.

— Jei man reikėtų pasirinkti, katram jūdviejų keršyti, aš pasirinkčiau ją, Akilinai,— tarė Fusija.— Todėl kad, be abejonės, ši kalė pati jį prisiviliojo, kai pamatė, jog aš sergu.

— Tu ją šunio vietoj laikei, mušdavai, o apskritai moterys taip pat turi savigarbos, Fusija,— pasakė Akilinas.— Kuri krikščionė būtų šitaip viską kentus? Iš kiekvienos išvykos tu parsiveždavai moterį ir mėgaudavaisi su ja.

— Manai, ji pyko ant manęs už tas čiunčes? — tarė Fusija.— Kvaila taip galvoti, seniuk. Ši kalė padūko dėl to, kad aš jau negalėjau su ja gulėti.

— Verčiau neminėk šito, Fusija,— tarė Akilinas,— vėl pulsi į neviltį.

— Bet juk dėl to juodu ir susimetė, jog aš nebegalėjau gulėti su Lalita,— pasakė Fusija.— Negi tu nesupranti, Akilinai, kokia tai nelaimė, kaip tai baisu.

— Ar aš jūsų nepažadinau? — mieguistu balsu prabilo Lalita.

— Ne, nepažadinot,— atsakė Njevesas.— Labas vakaras, įeikit.

Jis užkišo duris velke, pasiveržė kelnes ir susiėmė rankas ant plikos krūtinės, bet čia pat jas nuleido ir valandžiukę pastovėjo, mindžikuodamas vietoje. Pagaliau jis parodė į kampą, kur pūpsojo mėlyno molio ąsotis,— pas jį įsirangė šarvuočio patelė, ir jis ją ką tik nudobė. Vos prieš savaitę užkasė visas landas,— Lalita atsisėdo ant demblio,— bet šitie sutvėrimai kas dieną išsirausia naujas.

— Mat, jie alkani,— pasakė Lalita.— Toks laikas. Kartą pabundu ir, ar galit jūs įsivaizduoti, nepajudinu kojos. Žiūriu —

* Itipakas — indėnių drabužis, panašus į ilgus marškinius.

maža dėmelė, o paskui ta vieta ištino. Vambisai liepė man palaikyti koją virš gorės, kad išprakaituotų. Net žymė toje vietoje liko.

Ji pakėlė apsiūlėtą itipako kraštą ir apnuogino šlaunis — lygias, stangrias, pilkšvos spalvos. Randas nuo įkandimo buvo panašus į kirminėlį.

— Ko jūs išsigandot? — pasakė Lalita.— Kodėl nusisukot?

— Aš neišsigandau,— pasakė Njevesas.— Tačiau juk jūs nuoga, o aš vyras.

Lalita nusijuokė ir nuleido itipaką. Dešine koja ji raičiojo po grindis moliūgo butelį.

— Tegu ji būna šliundra, kalė, kas tik nori,— pasakė Akilinas.— Bet aš vis tiek myliu Lalitą, ji man kaip tikra duktė.

— Moteris, kuri daro tokią niekšybę tik dėl to, jog mato, kad jos vyras miršta, blogesnė, negu šliundra, negu kalė,— pasakė Fusija.— Nė nebežinau, kaip ją vadinti.

— Miršta? San Pable žmonės daugiausia miršta iš senatvės, bet ne nuo ligų, Fusija,— pasakė Akilinas.

— Tu kalbi šitaip ne dėl to, kad norėtum mane paguosti, o dėl to, kad tau ne prie širdies, jog aš koneveikiu tą biaurybę,— pasakė Fusija.

— Jis prie manęs pasakė: jei dar kartą pamatysiu, kad valkiojies vienu itipaku, padarysiu iš tavęs kraujinę dešrą,— pasakė Njevesas.— Argi jūs jau pamiršot?

— O dar daugiau sako — atiduosiu tave vambisams, išbadysiu akis,— pasakė Lalita.— Ir Pantačiai be paliovos grasina — užmušiu, nesidairyk į ją. Kol jis grasina, dar menka bėda, išsikeikia ir nusiramina. O kai mane muša, ar jums gaila manęs?

— Maža pasakyti — gaila, mane siutas ima,— Njevesas patapnojo ranka per durų velkę.— Ypač kada jisai užgaulioja jus.

Kada jie vienudu, jis dar ne taip iš jos tyčiojasi — ai, ai, jau tavo dantys byra, ai, ai, ai, visas veidas nuspuogijo, ai, ai, kokia jau tu sudribusi pasidarei, greit būsi kaip išpendėjusi vambisė,— kaip įmanydamas žemina ją. Njevesui gaila jos? O Njevesas — ką čia ir bekalbėti.

— Bet ji tikėjo tavim, nors ir žinojo, kas tu per žmogus,— pasakė Akilinas.— Būdavo, atvažiuoju į salą, ir Lalita kalba man — netrukus jis išsiveš mane iš čia, jeigu šiemet daug bus kaučiuko, mes važiuosim į Ekvadorą ir ten susituoksim. Būkit

gerutis, donai Akilinai, parduokit prekes gera kaina. Vargšė Lalita.

— Ji neišsinešdino anksčiau todėl, kad tikėjosi, jog aš praturtėsiu,— tarė Fusija.— Bet ir pusgalvė, seniuk. Aš nevedžiau jos, kada ji buvo standi, šviežia, be spuogų, ir ji dar galvojo, kad aš ją vesiu, kai jau nieko ji negalėjo uždegti.

— Adrianą Njevesą uždegė,— įsiterpė Akilinas.— Kitaip nebūtų jos išsivežęs.

— Ar jas šeimininkas taip pat išsiveš į Ekvadorą? — tarė Njevesas.— Jis ir jas ves?

— Jo žmona tiktai aš,— pasakė Lalita.— Visos kitos — tarnaitės.

— Šnekėkit, ką norit, bet aš žinau, jog jums skaudu,— pasakė Njevesas.— Jūs būtumėt be širdies, jeigu nebūtų jums skaudu, kada jis parsiveda į jūsų namus kitų moterų.

— Jis nesiveda jų į mano namus,— pasakė Lalita.— Jos miega aptvare, kartu su gyvuliais.

— Bet jis juk gyvena su jomis, nesislėpdamas nuo jūsų,— pasakė Njevesas.— Nekalbėkit, jog manęs nesuprantat.

Jis atsisuko ir pažvelgė į ją. Lalita buvo pasislinkusi ant demblio krašto ir sėdėjo, parietusi kojas ir nuleidusi akis. Njevesas nenorėjo jos skriausti. Jam užkando žadą, ir jis vėl pradėjo žiūrėti pro langą,— jį apėmė pyktis, kada ji pasakė, kad išvažiuos su šeimininku į Ekvadorą,— į tamsiai mėlyną dangų, į laužus, į jonvabalius, mirgančius papartyne,— jis prašo atleisti, jis nenorėjo jos įžeisti, — ir Lalita pakėlė akis.

— Argi jis neperleidžia jų tau ir Pantačiai, kada jos jam nusibosta? — pasakė ji.— Tu darai taip pat, kaip ir jis.

— Aš esu vienišas,— burbtelėjo Njevesas.— Vyras negali apsieiti be moterų. Kodėl jūs lyginat mane su Pantačia, nors man ir malonu, kad sakote į mane „tu".

— Tik iš pradžių,— tarė Fusija.— Kai aš išvykdavau, ji užpuldavo jas, vieną ačiualę apdraskė iki kraujų. Bet toliau priprato ir, galima sakyti, net susidraugavo su jomis. Ji mokė jas kalbėti ispaniškai, plepėdavo su jomis apie šį bei tą. Tu klysti, seniuk.

— O tu dar skundiesi,— tarė Akilinas.— Tau kiekvienas pavydėtų. Ar daug pažįsti vyrų, kurie būtų taip dažnai kaitaliojęmoteris, Fusija?

— Betgi jos buvo čiunčės, Akilinai,— pasakė Fusija,— suprânti, čiunčės: agvarunės, ačiualės, šaprės — visokios šiukšlės, žmogau.

— Ir, be to, jos kaip gyvuliukai, ilgainiui prijunksta prie manęs,— pasakė Lalita.— Man jų net gaila pasidaro — jos taip bijo vambisų. Jeigu tu būtum šeimininkas, darytum taip, kaip jis, ir taip pat užgauliotum mane.

— Kodėl jūs šitaip galvojat apie mane, argi jūs mane pažįstat? — pasakė Njevesas.— Aš taip nesielgčiau su savo drauge. Juo labiau, jeigu tai būtumėt jūs.

— Čia moterys greičiau suvysta,— tarė Fusija.— Kuo aš kaltas, kad Lalita suseno? Ir, be to, būtų neprotinga pravėpti gerą progą.

— Dėl to tu ir išsivesdavai tokias jaunutes,— tarė Akilinas:— Tu troškai standžių, ar ne?

— Ne vien dėl to,— pasakė Fusija.— Kaip ir visi vyrai, aš mėgstu nekaltas. Tik šitie šunys pagonys neduoda joms paaugti, visos mergytės, kurios tik man pakliuvo, išskyrus vieną šaprę, jau būdavo praimtos.

— Man labiausiai skaudu, kai prisimenu, kokia buvau Ikitose,— pasakė Lalita — Dantys balti, lygūs, ir nė dėmelės veide.

— Ką jūs, visai be reikalo imat sau į širdį,— tarė Njevesas.— Kodėl šeimininkas neleidžia vambisams trainiotis šitam salos krašte? Tik todėl kad, jums praeinant, visi jus akimis ryja.

— Ir judu su Pantačia taip pat,— tarė Lalita.— Bet tai dar nereiškia, jog aš daili, stačiai dėl to, jog aš čia vienintelė baltoji.

— Aš visada buvau mandagus su jumis,— pasakė Njevesas.— Kodėl jūs mane lyginat su Pantačia?

— Tu geresnis, nei Pantačia,— pasakė Lalita.— Todėl aš ir atėjau tavęs aplankyti. Na ką, tavęs jau nekrečia drugys?

— Atsimeni, kažkada, kai tu atplaukei, o aš neatėjau į prieplauką tavęs pasitikti? — pasakė Fusija.— Atsimeni, tu radai mane daržinėje, kur kraunamas kaučiukas? Tai kaip tik buvo tą kartą, seniuk.

— Atsimenu,— tarė Akilinas.— Atrodė, tu miegi atsimerkęs. Aš pamaniau, Pantačia nugirdė tave kokiu nuoviru.

— O meni, kaip aš nusitašiau, kai tu atvežei anyžinės? — pasakė Fusija.

— Ir tai prisimenu,— pasakė Akilinas.— Tu užsigeidei sudeginti vambisų lūšnas. Tu stačiai pasiutai, mes turėjom tave surišti.

— O viskas buvo dėl to, jog aš su ta kale jau kokią dešimtį dienų negalėjau pergulėti,— pasakė Fusija.— Bandžiau, bet negalėjau,— nei su Lalita, nei su čiunčėmis. Dėl to galima buvo išprotėti, seniuk. Aš net verkiau, kai likau vienas, norėjau galą pasidaryti, neturėjau kur pasidėti,— dešimtį dienų be paliovos mėginau ir negalėjau, Akilinai.

— Neverk, Fusija,— tarė Akilinas.— Kodėl man tada nepasisakei, kas tave ištiko? Gal dar būtume tave išgydę. Būtume nuplaukę į Bagvą, ir gydytojas būtų suleidęs tau vaistų.

— Ir kojos mano kaip basliai pasidarė, seniuk,— pasakė Fusija.— Aš žnaibiau jas ir nieko nejaučiau, degtukais deginau, o jos kaip negyvos, seniuk.

— Užteks tau graužtis, Fusija,— pasakė Akilinas.— Pasitrauk arčiau prie krašto, dirstelk, kiek skraidančių žuvyčių. Tik pažiūrėk, kaip jos plaukia iš paskos, kas ten per kibirkštys žybsi ore ir po vandeniu.

— O paskui visą kūną išbėrė pūslės, seniuk,— tarė Fusija,— ir aš jau negalėjau nusirengti prie šitos kalės akių. Teko slapukauti ir dieną, ir nakčia, ir nebuvo kam pasiguosti savo bėda, Akilinai.

Kažkas nedrąsiai pasibeldė. Lalita atsistojo, priėjo prie lango ir, prispaudusi veidą prie metalinio tinklo, prabilo agvaruniškai. Lauke sumaurojo taip pat.

— Akilinas susirgo,— pasakė Lalita,— vemia vargšelis, vos tik ką suvalgo. Eisiu pas jį. Jeigu rytoj jie dar negrįš, ateisiu pataisyti tau kokio valgio.

— Kad tik negrįžtų,— pasakė Njevesas.— Man nereikia, kad jūs man valgį gamintumėt, tik ateikit pasižiūrėti manęs.

— Jeigu aš sakau į tave „tu", tu taip pat gali vadinti mane „tu",— tarė Lalita.— Nors tada, kai nieko nėra.

— Jei turėtume tinklą, jų būtų galima aibes prigaudyti, Fusija,— pasakė Akilinas.— Nori, padėsiu tau pasikelti, kad galėtum į jas pasižiūrėti?

— O paskui į padus persimetė,— tarė Fusija.— Aš šlubavau, seniuk, ir oda nuo manęs nėrėsi kaip nuo gyvatės, bet gyvatei atauga nauja, o man ne, aš pasidariau vienos žaizdos, Akilinai. Negerai šitaip, seniuk, negerai.

— Aišku, negerai, bet ką padarysi,— pasakė Akilinas.— Pasižiūrėk geriau, kokios gražios elektrinės žuvytės.

KIEKVIENĄ DIENĄ tą pat valandą Chuana Baura ir Antonija išeidavo iš Galjinaseros ir žingsniuodavo tuo pačiu keliu. Perėjusios du kvartalus tiesia dulkėta gatve, jos prieidavo turgavietę, kur prekijai buvo pasitiesę po pupmedžiais marškas ir išdėlioję ant jų savo prekes. Priėjusios „Stebuklų" krautuvę — šukos, kvepalai, palaidinės, sijonai, kaspinai bei auskarai,— jodvi pasukdavo į kairę, ir per kokius du šimtus metrų priešakyje Baura išvysdavo Plasą de Armas, apsodintą palmėmis ir tamarindais. Jodvi įeidavo į ją priešais „Šiaurės žvaigždę". Visu keliu Chuana Baura vesdavosi už rankos Antoniją, o kita ranka mostais sveikindavosi su pažįstamais. Aikštėje Chuana pasirinkdavo vietą pavėsyje ir pasodindavo mergaitę ant suolelio. Jeigu Antonija būdavo rami, skalbėja bėgdavo namo, surinkdavo skalbinius, atsirišdavo asilą ir iškeliaudavo prie upės. Jeigu, priešingai, Antonija susijaudinusi griebdavo jai už rankos, Chuana atsisėsdavo šalia ir švelniai ramindavo mergaitę tol, pakol ta leisdavo jai eiti. Pusiaudienyje išsiskalbusi ji ateidavo mergytės, ir kartais Antonija sugrįždavo į Galjinaserą raita ant asilo. Neretai Chuana Baura užtikdavo ją susidraugavusią su kokia geros širdies moterimi ir vaikštinėjančią su ja aplink paviljoną, o dažnai batų valytojas, elgeta arba Chasintas sakydavo skalbėjai — ją nusivedė ten ir ten, į bažnyčią arba į Malekono gatvę. Tada Chuana Baura grįždavo į Galjinaserą viena, o Antoniją vakare atvesdavo kokio gailestingo senjoro tarnaitė.

Tą dieną jodvi išėjo iš namų anksčiau, negu paprastai,— Chuanai Baurai reikėjo nunešti į Grau kareivines paradinį mundurą. Turgavietė buvo tuščia, ant „Stebuklų" stogo snūduriavo pesliai. Šlavėjai dar nebuvo susirinkę, dvokė balos ir atmatos. Nykioje, dar tuščioje Plasoje de Armas pūtė lengvas vėjelis, o giedrame danguje spindėjo saulė. Smėlis jau nebekrito. Chuana Baura nušluostė sijono kraštu dulkes nuo suolelio, pasodino Antoniją ir, pamačiusi, jog mergaitė nesikabina į ją, patapšnojo jai per skruostą ir nuėjo. Grįždama atgal, ji sutiko skerdiko Ermocheno Leandro žmoną, ir jodvi ėjo drauge.

Saulė kilo, ir jos spinduliai jau nutvieskė aukštų namų stogus. Chuana turseno susirietusi, retkarčiais pabraukydama sau strėnas, ir jos bendrakeleivė — tu, matyt, sergi, o ji — šiom dienom jai gelia nugarą, ypač iš ryto. Jodvi apšnekėjo ligas ir vaistus, senatvę ir tai, kaip sunku gyventi. Paskui Chuana prie namų atsisveikino, įėjo į vidų ir vėl išėjo, vesdamasi asilą, apkrautą nešvariais skalbiniais, ir pasispaudusi po pažastim mundurą, suvyniotą į senus „Ecos y noticias" laikraščio numerius. Kelias į Grau kareivines suko aplink smėlynus, žemė buvo įkaitusi, kur buvusios, kur nebuvusios, pro kojas šmikšėjo mitrios iguanos. Iš kareivinių išėjo kareivis — leitenantas pyksta, kodėl ji taip vėlai,— paėmė iš jos ryšulį, užmokėjo, ir ji nulapsėjo prie upės — ne prie Naujojo tilto, kur paprastai skalbdavo, o į vieną patogią vietelę aukščiau skerdyklos. Ten ji rado dvi kitas skalbėjas, ir jos trise, įsibridusios iki kelių į vandenį, visą rytą skalbė ir liežuvavo. Chuana pabaigė pirmoji ir nuėjo Antonijos. Dabar saulė spigino stačiai į pakaušį, ir gatvėse, nužertose akinančiai ryškios šviesos, knibždėjo žmonės — ir vietiniai, ir atvykę. Aikštėje Antonijos nebuvo, nei Chasintas, nei elgetos jos nematė, ir Chuana Baura, čia niūktelėdama asilą, čia pasitrindama strėnas, sugrįžo į Galjinaserą. Pradėjo džiaustyti skalbinius, tačiau bedirbant jai pasidarė silpna, tadá ji nuėjo į trobą ir parvirto ant šiaudų čiužinio. Kai atsimerkė, jau biro smėlis. Murmėdama kažką panosėje, išpuolė į kiemą. Skalbiniai kai kur jau buvo susitepę. Ji ištempė viršum virvelių kiltinį tentą, baigė kabinti skalbinius, sugrįžo į vidų ir, pasiraususi po čiužiniu, išsiėmė vaistų. Suvilgiusi skudurėlį skystimu iš buteliuko, pasikėlė sijoną ir išsitrynė juo šonus ir pilvą. Vaistai dvokė šlapimu ir vėmalais; Chuana, užsiėmusi nosį, palaukė, kol oda išdžius. Tada pasitaisė valgyti, ir, jai bevalgant, kažkas pasibeldė į duris. Tai buvo ne Antonija, o viena tarnaitė su pintine skalbinių. Jodvi pasišnekėjo, stovėdamos tarpduryje. Tyliai biro smėlis; smiltelių nebuvo matyti, bet jos lyg voro letenėlės kuteno veidą ir rankas. Chuana skundėsi, kaip ją laužo, kokie prasti šitie vaistai, o tarnaitė piktinosi — tegu jis duoda tau kitų arba grąžina pinigus. Netrukus viešnia nuėjo, glaustydamasi prie sienų, slapstydamasi po pastogėmis nuo smėlio lietaus. Sėdėdama ant čiužinio, Baura šnekėjo pati su savim — sekmadienį nueisiu į tavo rančą, manai, aš sena, tai mane maustysi? Nuo tavo vaistų jokios naudos, sukčiau, jėgų

neturiu, o kaip gelia strėnas. Po to ji prigulė, o kai pramerkė akis, jau buvo sutemę. Uždegė žvakę. Antonijos nėra. Chuana išėjo į kiemą, asilas ėmė karpyti ausimis ir subliovė. Ji pasigriebė antklodę ir jau gatvėje užsimetė ją ant pečių. Buvo tamsu, nors į akį durk, Galjinaseros languose spingsėjo žvakės, lempos, švietė žaidai. Ji greitai, kone bėgte bėgo, plaukai išsitaršė, ir palei turgavietę kažkas leptelėjo jai iš paskos — nei pridurt, nei atimt — tikra šmėkla. Tu pataisysi man dar kitokių vaistų, kad mane išvien neimtų miegas, o ne, grąžink pinigus,— bambėjo sau jinai. Aikštėje buvo mažai žmonių. Ji visų klausinėjo, ar nematė kur Antonijos, bet niekas nebuvo regėjęs. Smėlis dabar krito tirštas, mirguliavo prieš akis, ir Chuana prisidengė burną ir nosį. Ji apibėgo daug gatvių, beldėsi į daugelį durų, gal dvidešimtį kartų vis to paties klausinėjo ir, kai sugrįžo į Plasą de Armas, jau vos kėblino, įsitverdama į sienas. Ten sėdėjo ant suoliuko ir kalbėjosi du vyrai šiaudinėmis skrybėlėmis. Ji paklausė, kur Antonija, o daktaras Pedras Sevaljosas — labas vakaras, donja Chuana, ką jūs veikiat gatvėje tokiu metu? Ir antrasis, sprendžiant iš tarsenos, ne vietinis,— na ir verčia smėlį, ko gero, kiaušą gali pramušti. Daktaras Sevaljosas nusiėmė skrybėlę, padavė ją Chuanai, ir ji užsidėjo ją; skrybėlė buvo didelė, sutilpo net ausys. Daktaras pasakė — ji negali kalbėti iš nuovargio, pasėdėkit valandžiukę, donja Chuana, papasakokit mums, kas pasidarė, o ji — kur Antonija. Vyrai pasižiūrėjo į vienas kitą, ir nepažįstamasis tarė — reikia parvesti ją namo, o daktaras — taip, aš žinau, kur ji gyvena, ji iš Galjinaseros. Juodu paėmė ją už parankių ir nutempė beveik nešte, o ji vis šnabždėjo iš po skrybėlės — ar nematė jie Antonijos, tos neregės? — o daktaras Sevaljosas — nusiraminkit, donja Chuana, tuoj pareisim, ir tada jūs mums viską apsakysit, o antrasis — kuo ji taip dvokia, ir daktaras Sevaljosas — išsitepė šundaktario smarvėm, vargšė senutė.

CHULIJAS REATEGIS nusišluosto kaktą ir atsisuka į vertėją — išversk jam, jis pasikėsino į valdžios atstovą, tas jam brangiai atsieis. Miškas gulte užgulęs Urakusos lūšnas, suręstas ant polių ir susigrūdusias viena prie kitos mažoje trikampėje laukymėje, o viršum smailių stogų siūbuoja šakos ir lianos. Vertėjas mauroja ir mosikuoja rankomis, Chumas įdėmiai klauso.

Lūšnų kokios dvi dešimtys, ir jos visos vienodos: stogai iš jarinų, sienos iš čiontų žalgų, surištų lianomis, vietoj kopėtėlių — rąstai su iškapotomis pakopomis. Du kareiviai šnekučiuoja priešais lūšną, į kurią ką tik buvo suvaryti urakusai, kiti stato palapines netoli raguvos, kapitonas Kiroga ginasi nuo moskitų, o mergytė stovi ramiai šalia kapralo Delgado. Jos akys šviesios, ant visai dar plokščios, kaip berniūkščio, krūtinės jau pūpso pabrinkę speneliai. Dabar kalba Chumas, pro jo violetines lūpas veržiasi šaižūs garsai, jis nuolat spiaudo; Chulijas Reategis pasitraukia į šalį, kad neaptaškytų jo seilėmis, vertėjas — kapralas vogė, tikriau sakant, norėjo vogti, ir jie gerokai jį apkūlę, o paskui jis išvyko, sako, daugiau niekad taip nedarys, ir išvyko, sako, jam davė kanoją, jo, Chumo, nuosavą kanoją, o locmanas pabėgo, sako, įšoko į vandenį, senjore. Kapralas Delgadas žengia žingsnį prie Chumo — meluoji. Kapitonas Kiroga ranka suturi jį. Chumas viską meluoja, senjore, juk jis važiavo pas savo šeimą į Bagvą, argi jis būtų gaišavęs dėl tokio nieko; ką jis galėjo iš jų vogti, net jei būtų norėjęs, ponas kapitone, argi jis nemato, koks skurdus kaimelis Urakusa? O kapitonas — bet tąsyk, išeina, jie naujoko neužmušė. Teisybė, ar ne, kad jis įšoko į Maranjoną? Matai, jeigu jis gyvas, po šimts velnių, išeina, jis dezertyras, o kapralas sukryžiuoja du pirštus ir juos pabučiuoja — jį nudobė, ponas kapitone, o kai jie kalba apie vagystę,— biauriai meluoja. Jie šiek tiek pasirausė tarp rakandų — ieškojo tų vaistų nuo moskitų, kuriuos jis kapitonui minėjo, o jie surišo jį ir sumušė, ir tarną taip pat, o locmaną, galimas daiktas, nugalabijo ir užkasė, kad niekas nė nerastų, ponas kapitone. Chulijas Reategis šypsosi mergytei, o ji dėbčioja į jį. Iš baimės? Iš smalsumo? Ji persirišusi raištį per klubus, kokį nešioja agvarunai; nei ant veido, nei ant rankų neturi jokių papuošalų, tik prie kulkšnių pririšti du mažučiai moliūgai; vešlūs pridulkėję plaukai lengvai pasisupa, kai ji pasuka galvą. O Chulijas Reategis — kodėl jis neprekiavo su Pedru Eskabinu? Kodėl šiemet jis nepardavė jam kaučiuko, kaip parduodavo anksčiau? Tegu išverčia tai, ir vertėjas burbuliuoja ir skėtrioja, Chumas klauso, sunėręs rankas ant krūtinės, gubernatorius mojasi pirštu mergytę, ji atsuka jam nugarą, ir vertėjas — senjore, jis sako, Eskabinas velnias, tegu nešdinasi sau, nei Urakusa, nei Čikajisas niekad daugiau su juo neprekiaus, nė vienas agvarunų kaimas neprekiaus su

tuo šeimininku, todėl kad jis apgavikas, senjore. Chulijas Reategis, vis žiūrėdamas į mergytę, švelniai — ką gi urakusai darys iš kaučiuko, kurio jie nenori parduoti šeimininkui Eskabinui? Ir kur jie dės odas? Išversk. Vertėjas ir Chumas mauroja, urzgia, spiaudo, mosikuoja rankomis, ir dabar Reategis stebi juos, kiek palinkęs prie Chumo, o mergaitė, žingtelėjusi į priekį, įsispoksojo Chumui į kaktą — žaizda patinusi, bet kraujas jau nebėga; kasikui žemiau dešinės akies — didžiulė mėlynė. Ir Chulijas Reategis — kooperatyvas? Šito žodžio agvarunų kalboje nėra, sūneli, negi jis pasakė — kooperatyvas? O vertėjas — jis pasakė ispaniškai, senjore, ir kapitonas Kiroga — taip, jis girdėjo. Kas čia per istorija, senjore Reategi? Kodėl jie nenori daugiau prekiauti su Eskabinu? Kaip čia jiems dingtelėjo į galvą vežti kaučiuką į Ikitosą, jeigu jie iki šiol nė supratimo neturėjo, kas tasai Ikitosas. Chulijas Reategis sutrikęs nusiima šalmą, susiglosto plaukus, žiūri į kapitoną — dešimtį metų, kapitone, Pedras Eskabinas atveždavo jiems medžiagos, šautuvų, peilių, ko tik reikia, kad jie galėtų eiti į girią rinkti kaučiuko. Po to Eskabinas sugrįždavo, jie atiduodavo kaučiuką jam, o jis apmokėdavo jiems medžiagomis, produktais ir kitomis prekėmis, kurių jiems reikėjo. O šiais metais jie taip pat paėmė avanso, bet vis tiek nenorėjo nieko jam parduoti. Va ir visa istorija, kapitone. Prieina kareiviai, pastatę palapines, ir vienas jų, ištiesęs ranką, paima už peties mergytę, toji atšoka, ir moliūgai jai prie kulkšnių talanduoja kaip kokie barškučiai, o kapitonas — aha, imk jais ir pasitikėk, jis gerai nesupratęs, nieko sau darbelis, ir dar girk tu juos, sumušė kariškį, apgavo civilį, nebūtų naujiena, jeigu iš tikro būtų nudaigoję naujoką, o gubernatorius — laikykit ją, dar paspruks. Trys kareiviai gaudo vikrią kaip vijurkas mergaitę. Jie sugauna ją vidury laukymės, atsiveda prie gubernatoriaus, ir tas paglosto jai skruostą — šitos mergaičiukės guvus žvilgsnis, ji turi gracijos, jūs nepastebit, kapitone? Gaila, kad vargšelė auga tarp šitų žmonių, ir karininkas — iš tikrųjų, donai Chulijau, o akutės jos kokios žalios? Čia jo duktė? Paklausk jį, o kapitonas — ir gana grakšti, ne tokia, kaip visi šitie vaikiūkščiai, išpampusiais pilvais,— baisu, kiek jie suryja visokių parazitų, ir kapralas Robertas Delgadas — mažutė, bet žvalutė, priimsim į kuopą, ponas kapitone, ir kareiviai kvatoja. Čia jo duktė? O vertėjas, ne, senjore, ji gimusi Pate Vačiane, ir Chulijas Reategis pasi-

šaukia du kareivius — tegu jie nuveda ją prie palapinės ir pasaugoja, tik tegu neskriaudžia. Vienas kareivių ima mergytę už rankos, ir ji nesipriešindama eina su kareiviu. Chulijas Reategis pasisuka į kapitoną, kuris vėl kovoja su nematomais, tur būt, įsivaizduojamais sparnuotais priešais — čia lankėsi kažkokie subjektai, pasivadinę mokytojais, kapitone. Jie prasibrovė į gentis lyg ir mokyti pagonis ispanų kalbos, ir štai kas iš to išėjo — sumušamas kapralas, nusmukdomas Pedras Eskabinas. Ar pagalvoja kapitonas, kas atsitiktų, jei visi pagonys susigalvotų apstatyti šeimininkus, kurie įduoda jiems rankpinigių? Kapitonas, lyg kažką rimtai sumanęs, pasikaso pasmakrę — ekonominė katastrofa? Gubernatorius linkteli — visokio plauko valkatos tik nemalonumų pridaro, kapitone. Kažkada čia atsibastė grupelė užsieniečių, anglų, tariama botanikų ekspedicija; jie lankėsi selvoje ir išsivežė kaučiukmedžio sėklų, o vieną gražią dieną pasaulį užplūdo kaučiukas iš anglų kolonijų, kuris buvo pigesnis už perujietiškąjį ir braziliškąjį; tai tikra pragaištis Amazonijai, kapitone, o šis — ar teisybė, senjore Reategi, kad į Ikitosą atvažiuoja operos ir kad kaučiuko pirkliai prisidega cigarus banknotais? Chulijas Reategis šypsosi — jo tėvas laikęs specialų virėją savo šunims, tik pamanykit, ir kapitonas juokiasi, ir kareiviai juokiasi, tiktai Chumas rimtas, jis ir toliau stovi, susikryžiavęs rankas ant krūtinės, retkarčiais dirstelėdamas į lūšną, kur kareiviai suvarė urakusus, o Chulijas Reategis atsidūsta — anais laikais dirbome mažai ir uždirbome daug, o dabar tenka prakaitu ir krauju pelnytis duonos kąsnį, dar reikia kariauti su šitais žmonėmis ir spręsti paikas problemas. Kapitonas, dabar jau visai rimtas,— taip, donai Chulijau, sunku gyventi čia, Amazonijoj, ir Reategis, akies mirksniu pakeitęs toną, griežtu balsu vertėjui — agvarunai negali pardavinėti kaučiuko Ikitose, jie privalo tesėti savo pažadus; tie žmonės, kurie lankėsi čia, apgavo juos, ir tegu jie užmiršta visas tas kvailystes, kaip kooperatyvai ir sukčiavimas. Šeimininkas Eskabinas vėl atvyks, ir tegul jie prekiauja su juo, kaip visada, išversk viską, ką sakė, o vertėjas — labai skubėjot, senjore, pakartokit lėčiau, o kapitonas — tau ir taip aiškiai pasakyta, nėra čia ko kvailinti kitų. Vertėjas mauroja ir skėsčioja rankomis, Chumas klauso, lengvas vėjelis šiušena medžių lapus, kažkas garsiai nusijuokia — mergytė žaidžia su kareiviu priešais palapines. Kapitonui pasibaigė kantrybė — kiek laiko dar čia tas tę-

sis? — purto, paėmęs už peties Chumą,— ir nė šį kartą nesuprato? Negi jis šaiposi iš jų? Chumas pakelia galvą, sveikąja akimi stačiokiškai žvelgia į gubernatorių, rodo į jį ranka, mauroja, ir Chulijas Reategis — ką jis čia sakė? O vertėjas — keikia, senjore, sako, tu velnias, senjore.

KORIDORIUS BUVO tuščias, tik iš salės sklido triukšmas. Lemputė palubėje buvo apsukta žydru celofanu ir švietė blankia lyg priešaušrio šviesa išblukusius sienų apmušalus ir kelerias vienodas duris. Chosefinas priėjo prie pirmųjų ir įsiklausė, paskui prie antrųjų, prie trečiųjų išgirdo kažką sunkiai šniokštuojant ir girgždant lovą, krumpliais pasibeldė į duris, ir viduj atsiliepė Laukinė — ko reikia? — o tuoj po jos gargtelėjo nepažįstamas vyriškas balsas — ko reikia? Chosefinas slystelėjo į koridoriaus galą, kur buvo prietema, o ne brėkšma. Jis truputį palaukė patamsyje, ir štai subraškėjo užraktas, ir pro duris į žydrą šviesą kyštelėjo juodas kaltūnas, o po delnu, pridėtu prie kaktos, sublizgėjo žalios akys. Chosefinas išlindo iš pakampės ir pamojo ranka. Po kelių minučių į koridorių išėjo vien marškinis vyriškis ir, kažką niūniuodamas, nulipo laiptais žemyn. Chosefinas įžengė į kambarį. Laukinė segiojosi geltoną palaidinukę.

— Šį vakarą parvažiavo Lituma,— kapotu balsu, lyg įsakydamas, tarė Chosefinas.— Jis apačioje, su broliais Leonais.

Laukinė krūptelėjo, rankos lyg prilipo prie sagų. Tačiau neatsigręžė ir nepratarė nė žodžio.

— Nebijok,— pasakė Chosefinas.— Jis tau nieko nedarys. Jis viską jau žino, ir jam nusispiaut. Lipsim žemyn?

Ji nieko neatsakė ir toliau segiojosi palaidinukę, tik dabar neapsakomai lėtai, kažkaip nevikriai apgrabinėdama kiekvieną sagą, iki perkiša ją per kilpą, tarsi jos pirštai būtų nugrubę nuo šalčio. Laukinės veidą išpylė prakaitas, ir net palaidinukė kiaurai peršlapo — ant nugaros ir po pažastimis atsirado tamsūs lopai. Kambarėlis buvo mažutis, be langų, apšviestas tik vienos rausvos lemputės po pačiu gofruotos skardos stogu, kurį Chosefinas kone siekė galva. Laukinė apsisegė kremo spalvos sijoną, patampė kliūvantį užtrauką ir galų gale užtraukė. Chosefinas pasilenkė, pakėlė nuo aslos baltus batelius aukštais kulnais ir padavė juos Laukinei.

— Tu visa suprakaitavai iš baimės,— pasakė jis.— Nusišluostyk veidą. Bijoti nėra ko.

Jis nusisuko uždaryti durų, o kai vėl atsigręžė, ji nemirksėdama spoksojo į jį prasižiojusi, o šnervės tirtėjo, tarytum jai būtų buvę sunku kvėpuoti, arba ji būtų staiga užuodusi baisią smarvę.

— Jis geria? — paklausė ji pagaliau drebančiu balsu, įnirtingai trindamasi lūpas servetėle.

— Truputį,— atsakė Chosefinas.— Atšventėm jo sugrįžimą su broliais Leonais. Jis parsivežė gero pisko iš Limos.

Juodu išėjo. Laukinė koridoriumi žingsniavo iš lėto, prisilaikydama sienos.

— Nesinori tikėti, jog dar nespėjai priprasti prie kulniukų,— tarė Chosefinas.— O gal taip labai jaudiniesi?

Ji neatsakė. Jos tiesios, storos lūpos buvo kietai sučiauptos, veidas sustingęs ir dulsvai melsvoje šviesoje atrodė tarsi nulietas iš metalo. Juodu leidosi laiptais, ir jiems priešais iš apačios kilo tabako dūmai ir alkoholio tvaikas. Kai tik juodu žemai pamatė apytamsę, triukšmingą, sausakimšą salę, Laukinė sustojo, persisvėrė per turėklą ir ėmė kažko ieškoti kamšatyje, vedžiodama nuo vieno silueto prie kito plačiai atmerktas, karštligiškai blizgančias akis. Chosefinas parodė į baro pusę.

— Ana ten, palei bufetą, kur susidaužia. Tu nepažinsi jo, jis baisiai sumenkęs. Tarp arfininko ir brolių Leonų. Apsivilkęs žvilgančiu kostiumu.

Laukinė tarsi suakmenėjo, konvulsiškai įsikibusi .į turėklus. Plaukai dengė jai pusę veido; krūtinė jos sunkiai kilnojosi,— alsavo ji nelygiai, švilpčiodama. Chosefinas paėmė jai už parankės, ir juodu pasinėrė į patį šokančiųjų tirštumą, tarsi būtų patekę į. drumzlino vandens sūkurį. Jie brovėsi tarp susigrūdusių kūnų, apgaubti slogių kvapų ir duslaus klegesio. Bolo būgnas ir lėkštės mušė korido taktą, o retkarčiais jiems pritarė Jaunojo Alechandro gitara, ir muzika tąsyk pasidarydavo melodingesnė, bet, kai stygos nutildavo, ji vėl iškrikdavo ir atrodė tranki, kraupiai karinga. Pagaliau jie išsimalė iš šokių aikštelės ir atsidūrė prie pat baro. Chosefinas paleido Laukinės ranką, Čiunga atsitiesė savo supamojoje kėdėje, keturios galvos pasisuko į juos, ir juodu sustojo. Broliai Leonai atrodė labai smagūs, dono Anselmo plaukai buvo susitaršę, o akiniai nuslinkę ant nosies, Lituma, nenuleisdamas nuo Laukinės akių,

ėmė grabinėti ranka bufeto, kad galėtų pastatyti stiklą, o kita ranka nejučiomis susiglostė plaukus. Jo lūpos persikreipė, o burnos kampučiuose ištryško seilių purslai. Pagaliau jis užčiuopė bufetą, kita ranka pastūmė į šoną Beždžionę ir visu kūnu pasidavė į priekį, bet vos žengė žingsnį apkvaitusiom akim, susvirduliavo lyg išsisukęs kaukutis ir būtų parkritęs, jei nebūtų sugriebę broliai Leonai. Jis vis žiūrėjo į Laukinę, sunkiai alsuodamas, tačiau jo veidas nė per krislą nepasikeitė, ir, kai žingtelėjo prie jos kartu su Chose ir Beždžione, kurie prilaikė jį iš abiejų pusių, prisivertė šiaip-ne-taip nusišypsoti, lūpos gailiai prasiviepė ir suvirpėjo smakras, šlapias nuo putų ir seilių. Džiaugiuos tave išvydęs, gražuole,— ištarė jis, ir skausminga grimasa iškreipė visą jo veidą, iš mažų jo akučių dabar dvelkė gilus sielvartas,— ir aš džiaugiuos tave išvydusi, Lituma,— pasakė Laukinė,— džiaugiuos tave išvydęs, gražuole,— pakartojo jis svyruodamas. Broliai Leonai ir Chosefinas apstojo jį, ir staiga jo akys sublizgėjo, tarsi jam būtų dingtelėjusi išganinga mintis, ir Lituma pasviro prie Chosefino,— o drauge mielas! — krito jam į glėbį — kaip džiaugiuos tave išvydęs, brolau. Valandžiukę jis laikė apsikabinęs Chosefiną, murmėdamas kažką nesuprantama, kartais kimiai sumykdamas, bet atšlijęs išrodė ramesnis — akyse jau nebuvo tos nervinės įtampos, nuo veido dingo grimasa, ir dabar jis tikrai šypsojosi. Laukinė stovėjo, susidėjusi rankas ant pilvo, jos veidas vos kyšojo pro žvilgančių juodų plaukų sruogas.

— Štai ir susitikom, gražuole,— šiek tiek užsikirsdamas, ištarė Lituma, dar plačiau nusišypsojęs.— Eime, išgersim, reikia atšvęsti mano sugrįžtuves, juk aš galinčius ketvirtasis.

Laukinė žengė prie jo, krestelėjusi galvą, atmetė plaukus, ir jos akys sužibėjo lyg dvi žalios liepsnelės. Lituma apkabino ją per pečius ir privedė prie bufeto, pro kurį įžūliai juos apžiūrinėjo blausios Čiungos akys. Donas Anselmas, nors ir pasitaisė akinius, neprimatydamas mataravo rankomis ore, o kada sučiuopė Litumą ir Laukinę, švelniai kaip tėvas patapšnojo juodviem per nugaras ir tarė tėviškai — va šitaip man patinka, jaunuoliai.

— Susitikimų vakaras, brangusis donai Anselmai,— pasakė Lituma.— Va matot, kaip aš gerai čia elgiuosi. Pripilk mums po stiklą, Čiunga, ir sau prisipilk.

Jis vienu mauku išlenkė savo stiklą ir atsikvėpęs paštatė jį ant bufeto. Alus ir seilės nuo šlapio jo smakro lašnojo ant nešvarių, sumaigytų švarko atlapų.

— Na ir širdis tavo, broleli,— pasakė Beždžionė.— Grynas auksas!

— „Siela, širdis ir gyvenimas",— tarė Lituma.— Aš noriu paklausyti šito valso, donai Anselmai. Būkit geri, pagriežkit jį, padarykit man tokią malonę.

— Taip, taip, nepamirškit orkestro,— pasakė Čiunga.— Anava, žmonės jau nerimauja, reikalauja jūsų.

— Leisk jam nors menką valandžiukę pabūti su mumis, Čiungita,— įtaigiu balsu pasakė Chose.— Tegu šitas didysis artistas išlenkia su mumis stiklelį kitą.

Bet donas Anselmas jau buvo nusigręžęs, remdamasis į sieną, vilkdamas kojas, klusniai nupėslino į kampą, kur sėdėjo griežikai. Lituma vėl gėrė, vėl apkabinęs Laukinę per pečius, bet į ją nežiūrėdamas.

— Auksine širdie! — tarė Beždžionė.— Užtraukim himną!

Čiunga taip pat užsivertė stiklelį. Abejingu, blausiu, negyvu žvilgsniu ji stebėjo čia vienus, čia kitus, čia galinčių ir Laukinę, čia minią vyrų ir prostitučių, trepenančių šokių aikštelėje, poras, kopiančias laiptais aukštyn, svečių grupeles, susispietusias pakampėse. Chosefinas negėrė; atsirėmęs į bufetą, jis akies kraštu žiūrėjo į susidaužiančius brolius Leonus. Bet štai užgriežė visas orkestras — arfa, gitara, būgnas, lėkštės, ir per šokių aikštelę perbėgo virpulys. Litumos akys užsiplieskė.

— „Siela, širdis ir gyvenimas." Ak, šitie valsai, kiek prisiminimų jie sužadina. Eime pašoksim, gražuole.

Nežiūrėdamas į Laukinę, jis nusitempė ją paskui save, ir juodu dingo spūstyje tarp tamsių kūnų. Broliai Leonai į muzikos taktą plojo delnais ir dainavo. Čiunga dabar neatitraukė įdėmaus žvilgsnio nuo Chosefino, lyg norėdama užkrėsti jį savo begaliniu vangumu.

— Kas per stebuklai, Čiungita,— tarė Chosefinas.— Tu geri.

— Oi ir baisu tau,— pasakė Čiunga, ir jos akyse plykstelėjo pašaipos kibirkštėlė.— Kaip tu išsigandai, galinčiau.

— Ko aš turiu bijoti,— tarė Chosefinas.— Dabar matai, mano žodis pildosi, nebuvo jokio skandalo.

— Tu vos nemiršti iš baimės,— nenoromis nusijuokė Čiunga,— tavo balsas dreba, Chosefinai.

III

SERŽANTAS, nuleidęs nuogas kojas, sėdėjo poste ant prieangio krašto, o aplink viskas lingavo,— šilto vėjo gūsiai švilpdami lankstė medžius ant kalvų, kapironas Santa Marijos de Njeva aikštėje, lūšnos, ir tos tirtėjo ir svyravo. Miestukas skendėjo tamsoje, gvardiečiai knarkė, suvirtę nuogi po tinkleliais nuo moskitų. Seržantas užsidegė cigaretę, ir kai traukė paskutinį dūmą, Njevoje iš nendrių netikėtai išlindo valtis su kūgiška palapine paskuigalyje, tykutėliai sliuogianti vandeniu. Rūko nebuvo, ir mėnesienoje iš posto aiškiai buvo matyti prieplauka. Iš valties iššoko maža žmogysta, prabėgo pro pakrantės stulpus aikštės link ir dingo tamsoje, tačiau netrukus pasirodė vėl, jau netoli posto, ir tada seržantas atpažino Lalitą iš jos energingos eisenos, vešlių plaukų, mėsingų klubų ir plačių jos tvirtų rankų mostų. Jis atsistojo ir ėmė laukti.

— Labas vakaras, seržante,— pasakė Lalita.— Kaip gerai, kad jūs nemiegat.

— Aš budžiu, senjora,— atsakė jis.— Labas vakaras. Prašom atleisti.

— Kad su glaudėmis? — nusijuokė Lalita.— Nieko, čiunčiai vaikšto visai pliki.

— Kada šitaip karšta, protingai ir daro,— pasakė seržantas, glausdamasis prie turėklų.— Tik va moskitai baigia užėsti, man visą kūną perši.

Lalita stovėjo, kiek atmetusi galvą, ir lemputė prie durų švietė jos veidą, nubertą nudžiūvusių spuogelių, ir palaidus plaukus, kurie plevėsavo ant pečių lyg ploniausio jagvos * pluošto skraistė.

— Mes plaukiam į Patą Vačianą, į vardines,— tarė Lalita.— Reikia suspėti iki ryto, o neišsikrapštėm anksčiau.

— Kas gali būti geriau, senjora,— tarė seržantas.— Išgerkit ten po stiklelį į mano sveikatą.

— Mes ir vaikus pasiėmėm,— pasakė Lalita.— Tik Bonifasija nepanorėjo važiuot. Vis dar bijo žmonių, seržante.

— Kokia kvaila mergina,— pasakė seržantas.— Juk čia taip retai pasitaiko proga pasilinksminti.

---

* J a g v a — tokia palmė. Iš jos pluošto pinamos skrybėlės, krepšiai, virvės ir kt.

— Mes išbūsim ten iki trečiadienio,— tarė Lalita.— Jeigu vargšelei ko prireiks, jūs padėsit?

— Mielai, senjora,— pasakė seržantas.— Bet jūs gi matėt, visus tris kartus, kai buvau jūsų namuose, ji net tarpdury nepasirodė.

— Moterys labai kaprizingos, negi jūs dar nepastebėjot?— tarė Lalita.— Bet dabar, kai pasiliko viena, norom nenorom turės pasirodyt. Užsukit pas ją rytoj.

— Būtinai, senjora,— pasakė seržantas.— O žinot, kai pamačiau valtį, pagalvojau, kad čia vaiduoklių laivas su giltinėmis rankioja naktibaldas. Anksčiau nebuvau prietaringas, bet pagyvenau čia ir apsikrėčiau nuo jūsų.

Lalita persižegnojo ir mostelėjo, kad jis nutiltų,— kam seržantas šneka jai tokius daiktus, negi nemato, jog jie plauks nakčia? Tai, vadinasi, iki trečiadienio, sutarta, Adrianas perduodąs jam labų dienų. Jinai nubėgo, o seržantas dar pastovėjo, žiūrėdamas į prieplauką, ir tik tada, kai mažutė žmogysta vėl prabėgo pro stulpus ir įšoko valtin, įėjo į vidų apsirengti. Bičiuli, tau taisomas guolis. Nejučiom įsiklausydamas, kaip ramiai alsuoja gvardiečiai, jis apsivilko marškinius, užsimovė kelnes, apsiavė batus, o valtis, ko gero, jau yrėsi link Maranjono tarp kanojų ir barkasų, ir, stovėdamas paskuigalyje, Adrianas Njevesas darbavosi irklu. Na ir papročiai šitų žmonių — keliauja su visu labu — ir namais, ir manta, kaip senelis Akilinas,— ar iš tikro jis dvidešimt metų išplaukiojo upėmis? Suburbė motoras, nustelbdamas savo gaudžiu ūžesiu nakties šlamesius ir cikadų čirškimą, paskui burzgimas tolo, ir vėl miško byla užvaldė naktį. Seržantas vienais marškiniais su atraitotomis iki alkūnių rankovėmis, įsikandęs cigaretę, nulipo laipteliais ir, dairydamasis į šalis, priėjo leitenanto trobelę. Pro metalinį tinklą, kuriuo buvo užtaisytas langas, jis išgirdo duslų alsavimą, bemaž knarkimą. Seržantas skubiai pasileido takeliu per krūmus, kabindamasis už šakų, laužydamas jaunus ūgius, badydamasis į dyglius. Kur-ne-kur ūkavo nežinomi nakties paukščiai, tamsoje švietė didžiųjų apuokų ir pelėdų akys, be paliovos įkyriai svirpė cikados, po kojomis šnarėjo sausi lapai. Priėjęs Njeveso pirkią, seržantas apsidairė. Miestuką gaubė balzganas rūkas, bet kalvos viršūnėje aiškiai buvo matyti misijos rezidencija šviesiomis sienomis ir cinkuotos skardos stogu, dunksojo koplyčios fasadas, į dangaus žydrynę stiebėsi

aukštyn pilkas laibas bokštelis. Miškas, lyg siena apsiautęs Santa Mariją de Njeva, monotoniškai gaudė, lyg būtų be perstojo žiovavęs. Didelėje baloje prie pat seržanto kojų knibždėjo gličios dėlės. Jis pasilenkė, pasisėmė rieškučias vandens, susivilgė kaktą ir užlipo laipteliais. Pirkioje buvo tamsu, apkerpėję poliai dvokė, tačiau kitaip, negu miškas, atrodė, jog čia pat pūva kokios atmatos arba lavonas. Fermoje sulojo šuo. Gal būt, kaip tik dabar kas nors sekė seržantą nuo aukšto, gal būt, pastogėje, kur jis išgirdo kažkokį tylų krebždėjimą, žybtelėjo moters akys, o ne jonvabaliai? Mangačis jisai ar ne mangačis? Kur dėjosi jo drąsa? Jis pirštų galais apstypinėjo terasą, žvalgydamasis į šalis. Šuo vis skalijo. Langas buvo užtrauktas užuolaida, iš tamsios durų angos sklido gaižus tvaikas.

— Donai Adrianai, čia aš, seržantas,— šūktelėjo jis.— Atsiprašau, kad jus žadinu.

Viduje kažkas subrazdėjo, ar, gal būt, neaiškiai atsiliepė, ir vėl stojo tyla. Seržantas priėjo prie slenksčio ir užsidegė elektrinį žibintuvėlį. Geltonas apskritas mėnuliukas krūpčiodamas klydinėjo tarp sustatytų ąsočių, supiltų kukurūzų, apšvietė puodus, kibirą su vandeniu. Donai Adrianai, jūs čia? Man reikia pasikalbėti su jumis, bumbėjo seržantas, o blyškus mėnuliukas kilo siena, nušviesdamas lentynas, pridėtas stiklainių su konservais, slydinėjo asla, nekantriai peršokdamas nuo išblėsusios gorės prie irklo, nuo krūvos antklodžių prie virvių pundo, ir staiga aptiko moters galvą, rankas, kelius,— labas vakaras, ar dono Adriano nėra namie? Ji gulėjo, įsikniaubusi į sulenktą per alkūnę ranką ir parietusi kojas. Blankios šviesos skritulėlis virpėjo, apsistojęs ant jos šlaunų. Kodėl ji apsimeta mieganti? Seržantas kalba su ja, o ji neatsako, jis priėjo arčiau, o ji dar labiau paslėpė veidą, — kodėl, senjorita? Oda jos buvo šviesi kaip kišeninio mėnulio diskas, slankiojantis ja; visą jos kūną nuo pečių iki pat kelių dengė rusvai gelsvas itipakas. Seržantas moka apsieiti su žmonėmis, kodėl jinai jo bijo, argi jis vagis? Jisai persibraukė ranka per kaktą, ir mėnulis ėmė šokinėti lyg patrakęs, moters siluetas dingo tamsoje, bet štai vėl geltonas šviesos diskas užtiko jos pėdas, kulkšnis. Ji gulėjo vis ta pačia poza, tačiau dabar drebėjo, lyg drugio krečiama. Jis ne plėšikas, tegul ji nieko bloga negalvoja, juk jisai seržantas, ne bet kas, jis gauna algą, turi ką valgyti ir kur gyventi, jam kito gero nereikia, ir ne palie-

gėlis jis koks. Kodėl gi šitaip, senjorita? Tegu ji atsikelia, jis nori tik pasikalbėti su ja, geriau susipažinti, taip? Jis žengė dar porą žingsnių ir pritūpė ant pirštų galų. Ji liovėsi drebėjusi, visa pastiro, užgniaužė kvapą,— na, kodėl jinai jo bijo,— seržantas atsargiai ištiesė ranką,— na, na, nereikia baimintis, gražuole,— pirštų galiukais palietė šiurkščius plaukus ir — žnegtelėjo ant aslos, gavęs netikėtą smūgį, tartum jį būtų partrenkusi, staigiai atsitiesdama, spyruoklė. Žibintuvėliui vėl sušvitus, tarpduryje akimirką šmėkštelėjo moters siluetas, ir terasoje sugirgždėjo grindys. Seržantas išbėgo paskui. Ji stovėjo kitame verandos krašte, persisvėrusi per turėklą ir kaip išprotėjusi purtė galvą. Ką tu, gražuole, nepulk į upę,— seržantas paslydo,— ak, velnias! — bet nepargriuvo,— ko tu išsigandai, gražuole,— o ji vis blaškėsi palei turėklą lyg drugelis ties lempos stiklu. Ji nešoko į upę ir nieko jam neatsakė, bet, kai jis sugriebė ją už pečių, atsisuko ir kaip tigrė puolė jį. Pertvara ir turėklas supoškėjo,— ko tu draskaisi, gražuole? — ir tas braškėjimas nustelbė sunkų jųdviejų šnopštimą,— ko kandžiojiesi? — ir duslų moters balsą. Seržantas visas apsipylė prakaitu, ir tarsi karštos bangos jį glamonėjo drėgnas miško alsavimas. Vis dėlto jis sugriebė jos rankas, visu kūnu prispaudė ją prie sienos ir staiga parmetė ant grindų ir pats pargriuvo šalia jos,— ar nesusimušei, kvailute? Dabar ji vos pajėgė gintis, tačiau unkštė ir stenėjo vis garsiau, o seržantas įsiaudrinęs paguldė ją po savim, murmėdamas pro dantis,— gražuole, gražuole, va matai, mergužėle. Jis norėjęs tik pasikalbėti su ja, o ji, piktadarė, uždegė jį, ir jos kūnas jau suglebo po seržanto kūnu. Ji dar krustelėjo, kai jis plėšė nuo jos itipaką, ir nurimo, o jis glamonėjo jos drėgnus pečius, krūtis, klubus — gražuole, ji išvariusi jį iš proto, jis svajojęs apie ją iš pirmos dienos, kodėl jinai pabėgusi, kvailutė, negi jai pačiai nesinori? Ji dar kartkartėmis gaikšteldavo, bet jau nesipriešino, gulėjo abejinga ir rami, ar, geriau pasakius, suglebusi ir rami, tik laikė atkakliai suglaudusi šlaunis,— kvailute, gražuole mano, kodėl tu šitaip, na, apkabink mane,— ir seržantas įsisiurbė į jos sučiauptas lūpas, ir visas jo kūnas krūpčiojo, čia pakildamas, čia nusileisdamas,— gražuole, praverk lūputes, nebūk pikčiurna, kodėl tu nenori, ką aš tau padarysiu, praskėsk gi kojas, va šitaip, aš svajojau apie tave iš pirmos dienos. Paskui seržantas nurimo, atsiplėšė nuo sučiauptų jos lūpų ir, sunkiai alsuodamas, nuvirto

aukštielninkas. Kai jis prasimerkė, pātamsyje švietė du žali žiburėliai,— ji stovėjo, žiūrėdama į jį be pagiežos ar priešiškumo, kažkaip ramiai nustebusi. Seržantas atsistojo, pasirėmęs į turėklą, ištiesė jai ranką, ir ji leido jam paglostyti savo plaukus, veidą,— kokia kvailutė, ko ji šitaip spyrėsi, ji stačiai nukamavo jį,— ir jis stipriai priglaudė ją prie savęs, apkabino ir pabučiavo. Ji nesipriešino, ir po valandžiukės jos rankos nedrąsiai palietė seržanto nugarą, ir ji apkabino jį švelniai, tartum nuilsusi,— sakyk, gražuole, ar tu niekad iki šiol šitaip nemylėjai vyro? Ji kiek atsilošė, pasistiebė ir prikišo lūpas seržantui prie ausies — ne, mielasis, iki šiol nemylėjau.

— MES BUVOME Apagos upėje, ir vambisai aptiko pėdsakus,— tarė Fusija.— Ir aš leidausi tų šunų apmulkinamas. Niekšai įkalbėjo — reikia juos pasivyti, jie tikriausiai gabena kaučiuką, keliauja atiduoti tą, kur surinko šiais metais. Aš paklausiau, ir mes patraukėm jų pėdomis, tačiau tiems šunims rūpėjo ne kaučiukas, o muštynės.

— Visi žino, kas per vieni tie vambisai,— pasakė Akilinas.— Tu jau turėjai juos permanyti, Fusija. Taip ir susitikot su šaprais?

— Taip, prie Pusagos,— tarė Fusija.— Jie neturėjo nė gumulėlio kaučiuko ir, iki mes išlipome, suspėjo užmušti vieną vambisą. Kiti įtūžo, ir mes negalėjome jų sulaikyti. Tu neįsivaizduoji, kas pasidarė, Akilinai.

— Puikiai įsivaizduoju, jie surengė baisias skerdynes,— pasakė Akilinas.— Vambisai patys kerštingiausi iš visų pagonių. Daug jie ten jų išgalabijo?

— Ne, kone visi šaprai suspėjo pasprukt į mišką,— tarė Fusija.— Mes sugavome tik dvi moteriškes. Vienai nupiovėm galvą, o kitą tu pažįsti. Bet man nelengva buvo parsigabenti ją į salą. Teko išsitraukti revolverį,— jie ir ją norėjo nudobti. Va taip ir prasidėjo istorija su šapre, seniuk.

Parplaukė du vambisai? Lalita nubėgo į kaimelį, o Akilinas — pridurmui. Moterys raudojo ir ūbavo — vieną užmušė Pusagoje, šeimininke, šaprai nušovė užnuodyta strėle. O kur šeimininkas ir kiti? Jiems nieko neatsitiko, parplauks vėliau, iš lėto varosi — gabenasi daug turto, kurio prisigrobė agvarunų kaime prie Apagos. Lalita negrįžo į lūšną, pasiliko prie lu-

punų ir ilgai žiūrėjo į ežerą, į upės žiotis, iš kur turėjo išlįsti valtys. Bet jai nusibodo laukti, ir ji tuo metu apėjo salą, o Akilinas vis sekė iš paskos. Juodu apsuko vėžlių kūdrą, tris baltųjų lūšnas, vambisų kaimelį. Pagonys jau nebebijojo lupunų — gyveno tarp jų, stačiai trindavosi į jas. Žuvusiojo giminės vis verkė ir raičiojosi žemėje. Akilinas nubėgo pas senutes, pinančias ungurabio * lapus. Reikia perdengti stogą, kalbėjo jos, kitaip užeis lietūs ir mus užtvindys.

— Kiek metų galėjo turėti ta šaprė, kada tu parsigabenai ją į salą? — paklausė Akilinas.

— Gal dvylika, ji dar buvo visai vaikas,— pasakė Fusija.— Ir nekalta, Akilinai, niekas dar nebuvo prie jos prisilietęs. Ir elgėsi ji ne kaip kokia karvė, glamonėjama ir pati imdavo glamonėti, glaustėsi prie manęs kaip šunytis.

— Vargšė Lalita,— tarė Akilinas.— Rodos, matau, kaip ištįso jos veidas, kada pamatė tave su mergiūkšte, Fusija.

— Neužjausk šitos kalės,— pasakė Fusija.— Aš tik gailiuosi, jog per mažai prikamavau tą nedėkingą kalę.

Jie žiaurūs, kraugeriai? Gal būt, bet Akilinui jie buvo geri. Jie išmokė jį daryti strėles, žeberklus, leido jam žaisti su lazdomis, iš kurių jie paskui išsitekindavo pukunas **, tegu jų širdis ir nelinksta prie kai ko, argi jie nepasistatę trobas, neapsisėję lopinėlius žemės, neprisiaudę antklodžių? O ar jie neatveždavo maisto, kai donui Akilinui baigdavosi konservai? Ir Fusija šnekėdavo — gerai, kad jie pagonys ir jiems tik muštynės, kerštas galvoje, jeigu tektų dalytis su jais pelną, mažai mums kas liktų, o Lalita — jei mes kada praturtėsim, Fusija, už tai bus ačiū tik vambisams.

— Kai buvau jaunas vyrukas, Mojobamboje susirinkdavom visa šutve ir tykodavom lamisčių moterų,— tarė Akilinas.— Kai tiktai kuri paėjėdavo kiek į šalį, mes visi urmu apipuldavom, nežiūrėdami, ar jauna ji, ar sena, daili ar pelėda. Bet su krikščione visai kas kita, negu su čiunče.

— Su šita dariau ne taip, kaip su kitom, seniuk,— tarė Fusija.— Man patiko ne tik pagulėti su ja, bet ir pasivartyt hamake, ir pajuokinti ją. Ir aš gailėjausi, kad nemoku šaprų kalbos, tada būtume galėję ir pasišnekėti.

---

* Ungurabis — tokia palmė. Peru kaimuose ungurabio lapais dengiamos trobos.

** Pukuna — Pietų Amerikos indėnų ginklas — medinis vamzdelis, iš kurio išpučiama maža strėlė, paprastai ištepta kurarės nuodais.

— Po šimts velnių, Fusija, tu šypsaisi,— pasakė Akilinas.— Prisimeni tą mergiščią ir pralinksmėji. Ką tu būtum jai sakęs?

— Daug ką,— tarė Fusija.— Kuo tu vardu, gulk aukštielninka, pasijuok dar. Arba kad ji būtų paklausinėjusi, kaip iki šiol man klostėsi gyvenimas, o aš būčiau jai pasakojęs.

— Oho,— pasakė Akilinas.— Vadinasi, tu įsimylėjai tą mažą čiunčę.

Iš pradžių galėjai pamanyti, kad moterys jos nė nepastebi, kad šioms ji tuščia vieta. Lalita praeidavo pro šalį, o jos brukdavo sau čiambiras ir net galvų nepakeldavo. Paskui jos pradėjo atsigręžti, juokauti su ja, bet neatsakinėdavo, kada jinai jas užkalbindavo, ir ji suko sau galvą — ar moterys nesupranta jos? Arba joms Fusija yra uždraudęs su ja kalbėti? Bet jos žaisdavo su Akilinu, o kartą nei iš šio, nei iš to viena vambisė šoko juodviem iš paskos ir pasivijusi užmovė Akilinui ant kaklo grūdų ir kriauklelių karolius,— tai buvo ta pati vambisė, kuri netikėtai dingo, nė su viena neatsisveikinusi, ir niekad nesugrįžo. Fusija kalbėjo — čia tai jau nėra blogiau, kada panori, atvažiuoja, kai susigalvoja, išvažiuoja, o po kelių mėnesių sugrįžta lyg niekur nieko, dieve neduok susidėti su tais pagonimis, Lalita.

— Vargšelė kaip siaubo bijojo jų, kada prieidavo vambisas, ji puldavo prie kojų ir, visa drebėdama, kabindavosi į mane. Vambisai jai buvo baisesni už patį velnią, seniuk.

— Gal būt, moteris, kurią jie nužudė Pusagoje, buvo jos motina,— pasakė Akilinas.— Ir, be to, visi pagonys nekenčia vambisų. Ir visai nenuostabu — jie išdidūs, visus niekina, ir nėra kitos tokios galvažudžių genties.

— O man atrodo, jie geresni už kitus,— tarė Fusija.— Ne vien dėl to, kad jie man padeda. Mane žavi jų būdas. Ar esi kada matęs, kad vambisas eitų už tarną arba peoną? Jie nesiduoda krikščionių išnaudojami. Jie mėgsta tik medžioti ir kariauti.

— Todėl krikščionys juos ir išmuš iki vieno, net veislei nepaliks,— pasakė Akilinas.— Bet tu, rodos, juos išnaudojai kaip tinkamas, Fusija. Jie plėšikavo po Moroną, Pastasą ir Santjagą, o tu iš to pelneisi.

— Aš rėmiau juos šautuvais ir gabenau ten, kur gyveno jų priešai,— tarė Fusija.— Jie matė, kad aš jiems ne šeimininkas,

o sąjungininkas. Ką jie dabar darys tai šaprei? Tikriausiai jau atėmė ją iš Pantačios?

Nužudytojo giminės vis dar raudojo ir badė sau kūnus dygliais — kad palengvėtų, šeimininke, kartu su blogu krauju išeina sielvartai ir kančios, o Lalita — gal iš tikro, kada ją užgrius bėdos, ji pabandys. Ir staiga vyrai ir moterys pakilo ir nubėgo prie skardžio. Jie korėsi į lupunas, rodė į ežerą. Parplaukia? Taip, pratakos žiotyse pasirodė kanoja — pirmutinė, Fusija, su daug gėrybių, o už jos antra — Pantačia, Chumas, dar su kroviniais, vambisai ir locmanas Njevesas. Ir Lalita — žiūrėkit, Akilinai, kiek kaučiuko, niekada dar tiek nematėm, ačiū dievui, greit jie praturtės ir išvyks į Ekvadorą, o Akilinas spiegė iš džiaugsmo — supratai? — tik gaila vambiso, kur užmušė.

— Jis liko be moters ir be šeimininko,— tarė Fusija.— Be abejo, visur ieško manęs vargšelis ir verkia, širdį skauda.

— Pantačios nėra ko gailėti,— pasakė Akilinas.— Jis žuvęs žmogus — visai pakvaišo nuo tų savo žolių. Tur būt, nė neapsižiūrėjo, kad tavęs nebėr. Kai aš paskutinį kartą atplaukiau į salą, jis manęs net nepažino.

— O kaip tu manai, kas mane maitino, kai tie biaurybės išsinešdino? — tarė Fusija.— Jis gamino man valgyti, ėjo medžioti ir žuvauti. Aš nesikėliau, seniuk, ir jis, kaip ištikimas šuo, kiauras dienas nesitraukė nuo mano guolio. Galiu galvą dėti, seniuk, jis verkia iš sielvarto.

— Aš taip pat kartais gerdavau tuos jo nuodus,— tarė Akilinas.— Bet Pantačia tiek įjunko į juos, kad plėšte neatplėštum. Jis greitai mirs.

Vambisai pūškavo per vandenį — krovė iš kanojų juodus kaučiuko kamuolius ir odas, o Lalita mojavo jiems ranka nuo skardžio krašto, ir tada pasirodė jinai. Tai buvo ne vambisė ir ne agvarunė, ir apsirengusi ji buvo šventiškai: žali, geltoni, raudoni karoliai, plunksnos apie galvą, auskarai ausyse ir ilgas itipakas su juodais marginiais. Vambisės ant skardžio taip pat sužiuro į ją. Šaprė? Šaprė, šnabždėjosi jos, ir Lalita pasičiupo Akiliną, nuskuodė prie savo trobos ir atsisėdo prieangyje.

Jie kažko užtruko. Tolumoj praėjo vambisai su kaučiuko kamuoliais ant pečių, ir Pantačia tempė odas saulėje. Pagaliau priėjo locmanas Njevesas su šiaudine skrybėle rankoje — jie buvo nuplaukę toli, šeimininke, ir kelionė buvo sunki — daug

verpetų, todėl ir užtruko taip ilgai, o ji — daugiau nei mėnesį. Pusagoje šaprai nužudė vieną vambisą, o ji — jai papasakojo tie, kur sugrįžo rytą. Locmanas užsidėjo skrybėlę ir pasuko prie savo lūšnos. Po to parėjo Fusija, ir su juo šita mergiotė. Jos veidas taip pat atrodė šventiškas, buvo ryškiai išdažytas, ir, vos tik jai krustelėjus, tilindžiavo auskarai ir karoliai. Štai tarnaitė Lalitai, jis atvežė šitą šaprę iš Pusagos. Ji įgąsdinta vambisų, nieko nesupranta, reikia ją pamokyti krikščionių kalbos.

— Tu visada bloguoju mini Pantačią,— tarė Fusija.— Tu visiems geras, seniuk, tik ne jam.

— Aš jį paėmiau ir parsivežiau į salą,— pasakė Akilinas.— Jei ne aš, jis seniai būtų numiręs. Bet jis man šleikštus. Vos tik išgeria gurkšnį kitą nuoviro, jis jau ne žmogus, o galvijas, Fusija. Blogiau, nei galvijas, žiūri, bet nemato, klauso, bet negirdi.

— Man jis nėra šleikštus, mat, aš žinau jo istoriją,— tarė Fusija.— Pantačia neturi charakterio, ir tik tada, kai būna apsvaigęs, jis jaučiasi esąs stiprus ir užmiršta negandus, kuriuos yra patyręs, ir draugą, kurio neteko Ukajalyje. Kur tu radai jį, seniuk? Atrodo, kažkur apie šituos kraštus?

— Žemiau, ant pliko kranto,— pasakė Akilinas.— Gaila buvo į jį žiūrėti — pusnuogis, dvėsė badu, o akys kaip pamišėlio — jis ir tada buvo apkvaišęs. Aš supratau, kad jis pabėgęs. Daviau jam pavalgyt, ir jis pradėjo laižyti man rankas, lygiai kaip šuo, kaip tu anąsyk esi pasakęs.

— Įpilk man stiklelį,— tarė Fusija.— O dabar aš griūsiu miegoti visai parai. Kelionė buvo neišpasakytai biauri. Pantačios kanoja, prieš įplaukdama į prataką, apsivertė, o Pusagoje susirėmėm su šaprais.

— Atiduok ją Pantačiai arba locmanui,— pasakė Lalita.— Aš jau turiu tarnaičių, ir šitos man nereikia. Kuriems galams tu ją parsitempei?

— Kad tau padėtų,— tarė Fusija.— Ir kad šitie šunys norėjo ją užmušti.

Bet Lalita ėmė raudoti — ar ji nebuvusi jam gera žmona, ar nepergyveno kartu visus negandus? Jis mano, kad ji kvaila? Argi jinai nesupranta, kad jis parsivežęs tą mergiūkštę tik todėl, kad jam patiko. O Fusija ramiai sau rengėsi, mėtydamas drabužius — kas čia komanduoja? Nuo kada ji pradėjusi jam priešgyniauti. Ir pagaliau, velniai nematė, vyras — tai ne mote-

ris, jam reikia truputį įvairiau, ir nėra ko bliauti, jis šito nemėgsta, o galų gale, kas jai tokio, juk šaprė iš jos nieko nepaveržia, jis aiškiai pasakė, kad ji bus tarnaitė.

— Tu taip primušei ją, jog kraujyje maudėsi, net sąmonės neteko,— tarė Akilinas.— Aš atvykau po mėnesio, o Lalita vis dar buvo vienų mėlynių.

— Ji papasakojo tau, kad aš ją prilupau, bet nutylėjo, kad ji norėjo užmušti šaprę,— pasakė Fusija.— Jau migdydamasis pamačiau, kaip ji pasigriebė revolverį, ir tąsyk mane siutas pagavo. O galiausiai, jeigu aš jai ir uždavau kartą kitą, šita kalė man su kaupu už tai atsiteisė.

— Lalitos širdis auksinė,— tarė Akilinas.— Ji pabėgo su Njevesu ne dėl to, kad tau atkeršytų, o kad jį pamilo. Ir jeigu ji norėjo nudobti šaprę, tai, matyt, iš pavydo, o ne iš pykčio. O paskui ji ir su ja susidraugavo?

— Dar labiau, negu su ačiualėmis,— pasakė Fusija.— Negi tu nematei? Ji nenorėjo, kad atiduočiau ją Njevesui, sakė, geriau tegu lieka, ji man padeda. O kai Njevesas perleido ją Pantačiai, ji verkė kartu su šapre. Ji išmokė ją kalbėti krikščioniškai ir apskritai rūpinosi ja kaip vaiku.

— Keisti padarai tos moterys, kartais jas išties sunku suprasti,— tarė Akilinas.— O dabar užkąskim. Tik va degtukai sudrėko, nežinau, kaip įkursiu krosnelę.

JI BUVO jau senutė, gyveno viena, ir vienintelis jos draugas buvo asilas, tas palvas asilas, lėtos, didingos eisenos: kiekvieną rytą ji apkraudavo jį pintinėmis su nešvariais skalbiniais, surinktais dar vakare iš kilmingų pjuriečių. Kai tik liaudavosi smilčių lietus, Chuana Baura išeidavo iš Galjinaseros, vilkdama lazdą, kuria ji retkarčiais paragindavo asilą. Ten, kur baigiasi Malekono gatvės parapetas, ji pasukdavo ir šokuodama nusileisdavo dulkėtu šlaitu, pereidavo po Senojo tilto santvaromis ir apsistodavo prie pat vingio, kur Pjura, graužadama krantą, buvo išplovusi nedidelį užtakį. Sėdėdama ant akmens iki kelių vandenyje, ji imdavo skalbti, o asilas tuo metu tarsi koks dykinėjantis arba labai pavargęs žmogus virsdavo į purų smėlį ir snūduriuodavo, kaitindamasis prieš saulutę. Kartais ten ateidavo ir daugiau skalbėjų, su kuriomis buvo galima paplepėti. Jeigu Chuana Baura būdavo viena, ji niūniuodavo arba

bambėdavo sau po nosim, gręždama staltiesę,— prakeiktas šun-daktari, tu nuvarysi mane į kapus,— skalaudama apatinį,— rytoj pirmas penktadienis,— muilindama paklodę,— gailiuosi už savo nuodėmes, tėve Garsija. Jos plaštakos ir kojos iki kauliukų nuo vandens pabalusios, glotnios, pašviežėjusios, kaip jaunos, bet šiaip laikas jos nesigailėjo — oda vis labiau tamsėjo, vis daugiau radosi raukšlių. Kai ji brisdavo į vandenį, jos kojos dažniausiai nuklimpdavo į minkšto dugno smėlį, bet kartais ji užstodavo ant kokio kieto arba tąsaus glitaus daikto, tarsi būtų kokia dumblu užnešta negyva žuvis. Tiktai tokiomis smulkmenomis skyrėsi jai vienas rytas nuo kito. Tačiau tą šeštadienį staiga jai už nugaros kažkas pradėjo gailiai raudoti, ji susvirduliavo ir pūkštelėjo į vandenį, pintinė, kurią ji nešėsi ant galvos, apsivertė, ir skalbinius nuplukdė srovė. Murmėdama ir kapanodamasi Chuana išgriebė pintinę, marškinius, kelnes, sukneles ir tada pamatė doną Anselmą,— jis stovėjo įsibridęs į vandenį ir užsidengęs veidą rankomis. Pintinė vėl šlep-telėjo į upę, ir, kol ji prisisėmė iki kraštų ir nuskendo, Chuana jau atsidūrė prie senio. Ji sutrikusi kažką lemeno,— stebėjosi, guodė, o donas Anselmas ir toliau verkė, nepakeldamas galvos. „Neverkit,— kalbėjo Chuana, o upės tėkmė tuo tarpu sugriebė skalbinius ir tyliai juos plukdė tolyn,— dieve mano, apsiraminkit, donai Anselmai, kas jums pasidarė, jūs sergat? Va ten, priešais, gyvena daktaras Sevaljosas, jei norit, aš jį pašauksiu? Jūs neįsivaizduojat, kaip aš išsigandau." Asilas prasimerkė, iš paniūrų pasižiūrėjo į juos. Donas Anselmas, matyt, jau seniai čia stovėjo — jo kelnės, marškiniai, plaukai buvo vieno smėlio, skrybėlė, nukritusi prie kojų, beveik užpustyta, batai peršlapę. „Pasakykit, dėl dievo meilės, kas jums yra, donai Anselmai,— nesiliovė Chuana,— matau, didelė nelaimė jus ištiko, kad verkiat kaip moteris." Kada jis pakėlė akis, ji persižegnojo,— išpurtę vokai, po akimis maišai, nesiskutęs, murzinas. „Donai Anselmai, donai Anselmai, kuo galiu jums padėti?", o jis: „Senjora, aš jūsų laukiau",— ir jo balsas užsikirto. „Manęs, donai Anselmai?" — tarė Chuana, išplėtusi akis. Jis linktelėjo, vėl panarino galvą ir sukūkčiojo, o Chuana: „Bet kas yra, donai Anselmai?" Ir jis vaitodamas pratarė: „Mirė Tonjita, donja Chuana", o ji: „Ką jūs sakot, dieve mano, ką jūs sakot?", — o jis: „Ji gyveno su manimi, nenoriu, kad jūs neapkęstumėt manęs",— ir jo balsas vėl nutrūko. Jis sunkiai

pakėlė ranką ir parodė į tą pusę, kur tarp smėlynų ir žydro dangaus spindėjo lyg smaragdas žalias namas. Bet Chuana jo nematė. Ji jau ropštėsi į viršų šlaitu, o po valandžiukės, klupdama ir klaikiai rėkdama, bėgo Malekono gatve, kur vienas po kito vėrėsi langai, ir iš jų dirsčiojo nustebę žmonės.

CHULIJAS REATEGIS pakelia ranką: gana, tegu nešdinasi. Kapralas Robertas Delgadas atsitiesia, nuleidžia diržą, šluostosi išprakaitavusį, kraujo pritvinkusį veidą, o kapitonas Kiroga — persistengė, ar jis apkurto, ar įsakymų nesupranta? Jis prieina prie gulinčio ant žemės vario spalvos urakuso, paspiria jį bato galu, ir tas tyliai sudejuoja. Apsimeta, ponas kapitone, nori būt gudresnis už juos, tuoj pamatysit. Kapralas pasitrina rankas — na, dvėseliena! — užsikėso, iš visų jėgų spiria koja, ir dar kartą paspirtas agvarunas pašoka lyg katė,— kapralo tiesa, nieko jam neatsitiko, kietas biaurybė,— ir susigūžęs bėga kiek kojos neša,— o kapitonas manė, jis neteko sąmonės. Liko tik vienas, senjore Reategi, ir dar Chumas, jam taip pat įkrėsti? Ne, šitą užsispyrėlį jie nuvešią į Santa Mariją de Njeva, kapitone. Chulijas Reategis siurbteli gurkšnelį iš gertuvės ir išspiauna — tegu atveda paskutinį ir baigia galų gale, ar kapitonas nepavargo? Ar nenori išgerti? Kapralas Robertas Delgadas ir kareiviai traukia prie lūšnos viduryje laukymės, kur uždaryti belaisviai. Tyloje pasigirsta verksmas, ir visi sužiūra į palapinių pusę,— palei skardį vos gali įžiūrėti patamsėjusio dangaus fone du siluetus: kareivį ir mergaitę, kuri veržiasi iš jo rankų. Chulijas Reategis atsistoja ir, sudėjęs prie burnos delnus,— kas buvo įsakyta, kareivi? Ji neturi šito matyti, kodėl jis nenuveda jos į palapinę, ir kapitonas, grūmodamas kumščiu,— kas per velnias, tegu jis pažaidžia su ja, užima ją.

Dulksna merkia Urakusos lūšnas, iš raguvos debesėliais kyla rūkas, iš miško ritasi šilto oro bangos, danguje jau pabiro žvaigždės. Kareivis ir mergytė dingsta palapinėje, ir kapralas Robertas Delgadas ir du kareiviai atitempia urakusą, kuris atsistoja priešais kapitoną ir kažką marmaliuoja. Chulijas Reategis duoda ženklą vertėjui — bausmė už valdžios įžeidimą, niekados daugiau nekelti rankos prieš kareivį, niekados neapgaudinėti šeimininko Eskabino, kitaip jie atplauks vėl, ir bus dar blogiau. Vertėjas mauroja ir skėtrioja rankomis, o kapralas tuo

tarpu įkvepia oro, pasitrina rankas ir ima diržą. Išvertei? Taip. Suprato? Taip. Mažas pilvotas urakusas puola šen, puola ten, stryksi kaip žiogas, lyg užpiudytas dairosi, stengiasi prasiveržti pro kareivių ratą, o tie sukasi, stveria jį ir velka. Pagaliau jis nurimsta, užsidengia veidą rankomis ir susigūžia. Dar ilgai išsilaiko stačias, sustaugdamas po kiekvieno kirčio, paskui pargriūva, ir gubernatorius kilsteli ranką — užteks, tegu eina sau. Tinklelius nuo moskitų ištempėte? Taip, donai Chulijau, viskas padaryta, bet kad ir su tinkleliais, kad ir be jų, tas pats velnias, kapitoną šitie biaurybės kamavo visą kelią, veidas degte dega, o gubernatorius — reikia gerai prižiūrėti Chumą, kapitone, tegu kareiviai nepalieka jo vieno. Kapralas Delgadas juokiasi — tegu jis būna raganius, vis tiek neištruks, senjore, jis surištas, ir, be to, jį visą naktį kareiviai saugos. Sėdėdamas ant žemės, urakusas pasižiūri šnairas čia į vieną, čia į kitą. Lietus jau nebelyja, kareiviai atsineša žagarų, sukuria laužą, aukštai kyla liepsnos liežuviai, pažerdami kibirkštis iki pat agvaruno, kuris atsargiai čiupinėjasi krūtinę ir nugarą. Ko jis laukia, dar diržo užsimanė? Kareiviai leipsta iš juoko, gubernatorius ir kapitonas žiūri į juos. Parietę kojas, jie sėdi prieš laužą, ir jų veidais šokinėja raudoni atšvaitai. Ko jie juokiasi? Ei tu, ir vertėjas prieina — žmona likti, ponas kapitone. Karininkas nesupranta — tegu pasako žmoniškai, ko nori, ir Chulijas Reategis nusišypso — šitas agvarunas yra vyras vienos moterų, kurios liko lūšnoje, ir kapitonas — a, va dėl ko šitas galvažudys neina, dabar jis supranta. Ir tikrai,. Chulijas Reategis taip pat buvo pamiršęs tas damas, kapitone. Kareiviai tuo tarpu sustoja ir stumdydamiesi apspinta gubernatorių — akys nemirksi, veidai ištįsę, žvilgsniai dega. Gubernatorius — vyresnybė, tik jis gali spręsti, donai Chulijau, kapitonas tik daro kas paliepta. Chulijas Reategis peržvelgia susigrūdusius kareivius. Jie nesišypso ir nenuleidžia akių,— stovi kaip įbesti ir spokso į jį prasižioję, įtemptai laukia. Ką gi, gubernatorius gūžteli pečiais — jeigu jau jie taip užsispyrė... Suūžia, suklega, aplinkui kareivių ratas suyra, sudunksi žingsniai, per laukymę šmėkščioja tamsūs siluetai, kapitonas kosti, o Chulijas Reategis susiraukia — juk šie jau ne visai laukiniai, o ką gi daro, pajutę kažkokias utėlėtas baidykles, niekados jis nesuprasiąs šitų žmonių. Kapitonas užsikosi — bet argi jie mažai čia mato vargo, donai Chulijau? — įnirtingai gainioja moskitus — sėlvoje trūksta mo-

terų, todėl rinktis čia nėra iš ko,— ir nervingai nusijuokia — o jaunučių agvarunių, tarp kita ko, krūtys visai kaip negrių. Chulijas Reategis pakelia galvą, pažvelgia į akis kapitonui, ir tam nuo veido dingsta šypsena., Žinoma, kapitone, tas teisybė, tur būt, jis jau sensta, jeigu būtų buvęs jaunesnis, gal ir jis kartu su kareiviais būtų bėgęs pas tas damas. Kapitonas pliaukši sau per veidą, rankas — jis eisiąs miegoti, donai Chulijau, jį visai jau baigia užpiauti moskitai, atrodo, net vieną nurijęs, kartais jį kankina košmarai, donai Chulijau, jis ir sapnuojąs, kad jį apgulę debesys moskitų. Chulijas Reategis lengvai tapšnoja jam per petį — Njevoje jis gausiąs jam kokio vaisto, o kol kas iš tikro geriau eit miegoti, vakarais jų čia devynios galybės, labanakt. Kapitonas Kiroga nuskuba prie palapinių, ir jo kosėjimą nustelbia juokas, raudos ir keiksmai, aidintys naktį Urakusoje kaip tolimi orgijų atgarsiai. Chulijas Reategis užsirūko cigaretę. Urakusas vis dar tūno toje pat vietoje, iš paniūrų dėbčioja į jį, Reategis, pakėlęs akis į nusagstytą žvaigždėmis juodą it rašalas dangų, pučia dūmus ir žiūri, kaip jie kyla, sklaidosi, nyksta, laužas jam po kojų jau visai išdvėso kaip senas šuo. Urakusas pagaliau ima šliaužti, atsispirdamas kojomis, atrodo, tarsi jis plauktų po vandeniu. Neilgai trukus, kai laužavietė išblėsta, kažkas klaikiai surinka, bet tuoj pat vėl nutyla. Toj pusėj kur lūšnos? Ne, kur palapinės, ir Chulijas Reategis bėga paknopstomis, prilaikydamas ranka šalmą, sviedžia šalin nuorūką, įsibėgėjęs puola į palapinę, ir klyksmas, vėl pasikartojęs jam bėgant, nuščiūva, tik girdėti, kaip girgžda lova, ir tamsoje kažkas pūtuoja. Kas ten? Jūs, kapitone? Mergytė išsigando, donai Chulijau, ir jis užsuko pažiūrėti, kas jai, matyt, ją bus išgąsdinęs kareivis, bet kapitonas jau išgujo jį. Jie išeina iš palapinės, ir kapitonas pasiūlo gubernatoriui cigaretę, bet tas neima. Jis pats pasirūpins mergyte, kapitonas gali nekvaršinti sau galvos, tegu gula miegoti. Kapitonas įeina į gretimą palapinę, o Chulijas Reategis sugrįžta, apgraibomis susiranda žygio lovą, kur guli mergaitė, ir atsisėda ant kraštelio. Jis švelniai padeda ranką ant nustėrusio iš baimės kūnelio, pabraukia per pliką jos nugarą, per šiurkščius kūdikio plaukus: jis čia, jis čia, nereikia bijoti ano galvijo, jis jau išėjo, gerai, kad ji suriko, Santa Marijoje de Njeva jai bus labai gerai, va pamatys, vienuolėlės labai geros, jos labai rūpinsis ja, ir senjora Reategi taip pat. Jis glosto mergytės plaukus ir nugarą,

kol jos kūnelis atlyžta ir kvėpavimas nurimsta. Laukymėje vis dar girdėti riksmas, dunksi bėgančiųjų žingsniai, aidi patys nešvankiausi keiksmai, ir vėl staiga viskas nutyla. Jis čia, jis čia, vargšele mergyte, tegu ji ramiai sau miega, jis niekam neleis jos skriausti.

MUZIKA nutilo, broliai Leonai plojo, Lituma ir Laukinė sugrįžo prie bufeto. Čiunga pripylė stiklus, Chosefinas ir toliau gėrė vienas. Šokančiųjų minia praretėjo, tik kelios poros vis dar mašinaliai, kaip apkvaišusios sukosi aikštelėje, nušviestos blausios mėlynos, žalios ir violetinės šviesos. Nedaug žmonių beliko prie staliukų, salės kampuose. Dauguma vyrų ir merginų stoviniavo palei barą, gėrė alų ir triukšmingai linksminosi, garsiai kvatojo mulatė Sandra, postringavo, iškėlęs tarsi vėliavą savo gelsvą stiklą, ūsuotas storulis su akiniais — jis kariavo Ekvadoro kare paprastu kareiviu, taigi, bičiuliai mano, ir jis nepamiršo bado, utėlių nei mūsų čiolų didvyriškumo, nei nigvų *, kurios įsikraustydavo į panages, ir jokia jėga iš ten jų negalėdavai iškrapštyti, taigi, bičiuliai mano, ir staiga Beždžionė suriko — tegyvuoja Ekvadoras! Vyrai ir mergos apstulbo ir kelias sekundes tylėjo sumišę, pritrenkti tokio įžūlumo, tik Beždžionė šelmiškai merkė čia į kairę, čia į dešinę. Tada storulis pastūmė į šalį Chose, pagriebė Beždžionę už atlapų ir pakratė lyg skurlį — kodėl jis stoja už Ekvadorą? Tegu pakartoja, jeigu jis vyras, ir Beždžionė, šypsodamasis visa burna,— tegyvuoja Peru! Dabar visi juokėsi, Sandra kniaukė it pantera, storulis kramtė ūsus, Beždžionė lyginosi drabužius, prie jų prisigrūdo Chose ir Chosefinas.

— Kai šneka išeina apie patriotizmą, aš juokų nemėgstu, drauguži,— pasakė storulis, nepiktai tapnodamas Beždžionei per petį.— Pasirodo, jūs tik šiaip sau pasišaipėt iš manęs. Jeigu šitaip, išgerkim, aš statau.

— Kaip myliu gyvenimą! — tarė Chose.— Užtraukim himną.

Jie apstojo bufetą, reikalaudami dar alaus. Veidai blizgėjo prakaitu, girtos akys klaidžiojo, užkimę balsai spygčiojo. Visi

---

* Nigva — Pietų Amerikos vabzdys, panašus į blusą. Nigvos patelės neretai įsiskverbia į panages ir net žmogui arba gyvuliui po oda, kur sudeda kiaušinėlius ir tuo sukelia didelį skausmą.

gėrė, rūkė, ginčijosi, kažkoks žvairas paauglys pastirusiais lyg šepetys plaukais apkabino per liemenį mulatę Sandrą — susipažinkit su mano sužadėtine, bičiuli,— ir ji kvatojo, rodydama savo raudonas rajas smegenis ir auksinius dantis, ir visas jos kūnas tirtėjo. Staiga ji lyg pantera metėsi prie vaikėzo ir ėmė jį godžiai bučiuoti į lūpas, o jis gynėsi kiek įmanydamas, stengėsi ištrūkti iš tvirtų, juodų jos rankų — lygiai kaip musė iš voratinklio. Galinčiai slapta pašaipiai susižvalgė, stvėrė žvairį ir taip jį suėmė, jog tas net aiktelėt neįstengė,— še, imk jį, Sandra, mes dovanojam jį tau, suryk jį gyvą. Žiūrėdami, kaip ji gašliai, įsisiurbusi jį bučiuoja, kramsnoja, visi, kas stovėjo aplinkui, mėšlungiškai raitėsi iš juoko, ir, patrauktos tokio padūkusio linksmumo, prie jų rinkosi vis naujos poros, ir net muzikantai išėjo iš savo kampo. Jaunasis Alechandras liūdnai šypsojosi, o donas Anselmas, pajutęs, jog čia kažkas negerai, susijaudinęs puldinėjo tai šen, tai ten, Bolo lydimas,— kas čia dabar, kas darosi, sakykit. Pagaliau Sandra paleido savo auką, žvairys, šluostydamasis nosine, išsitepė visą veidą pomada lyg pajacas, jam kažkas pakišo stiklą alaus, jis išpylė jį sau ant galvos, visi ėmė jam ploti, ir staiga Chosefinas kažko pasigedo ir ėmė ieškoti minioje. Jis pasistiebė ant pirštų galų, pasilenkė, pagaliau išsiveržė iš jį apstojusiųjų rato ir, vartydamas kėdes, apėjo apytamsę, padūmavusią salę. Po kelių minučių jis tekinas pribėgo prie bufeto.

— Aš teisybę sakiau, galinčiau,— belūpe burna sušnabždėjo Čiunga.— Įmerkei uodegą kaip reikiant.

— Tau dabar nei bėgt, nei rėkt.

— Kur jie, Čiungita? Užlipo į viršų?

— O kas tau rūpi? — Stiklinės Čiungos akys apžiūrinėjo jį lyg kokį vabzdį.— Argi tu pavydus?

— Jis baigia ją užmušti,— tarė lyg iš žemės išdygęs Chose, tempdamas Chosefiną už rankovės.— Bėkim greičiau.

Jie prisigrūdo iki Beždžionės, kuris jau stovėjo tarpduryje, rodydamas ranka į tamsą, į Grau kareivinių pusę, ir drauge su juo pasileido galvotrūkčiais per tuščią lyg išmirusį priemiestį. Greit lūšnos liko užpakalyje, jie bėgo dabar smėlio dykviete, Chosefinas suklupo, parpuolė, atsikėlė ir leidosi toliau. Kojos klimpo smėlyje, aštrus vėjas kapojo veidą, ir bėgti jis turėjo prisimerkęs ir užėmęs kvapą.

— Tai jūs kalti, užsižiopsojot, šunsnukiai! — sustaugė Chosefinas ir po valandžiukės užkimusiu balsu: — Kur čia jie galų gale, po šimts velnių? — Bet iš juodos tuštumos tarp smėlio ir žvaigždžių priešais juos išdygo grėsmingas siluetas.

— Čia, šlykštyne, šunie, išdavike.

— Beždžione! — suriko Chosefinas.— Chose!

Bet broliai Leonai kartu su Lituma puolė jį, daužė kumščiais, spardė kojomis, mušė galvomis. Jie partrenkė jį žemėn ir spardė lyg apdują iš įniršio, o kai jis pabandė atsistoti ir ištrūkti iš šito įtūžėlių rato, naujas smūgis vėl patiesia jį ant žemės, švino kumštis vis tvoja ir tvoja jam, stipri ranka griebia už plaukų, atsuka veidą į tą pusę, iš kur krinta smūgiai ir iš kur lekia smiltys, kurios sminga į kūną tarsi tūkstančiai adatų, užkemša šnerves, burną. Pagaliau įsiūtis šiek tiek atlyžo. Dabar jie atrodė kaip ruja nualsintų šunų, kurie, kimiai urgzdami, slampinėja aplink sudraskytą, dar šiltą žvėrį ir retkarčiais, išsiepę dantis, apuosto jį ir nenoromis vis dar krimsteli.

— Jis kruta,— pasakė Lituma.— Būk vyras, Chosefinai, kelk, noriu pasižiūrėti į tave!

— Ką tu čia, brol,— tarė Beždžionė,— jis, tur būt, jau su šventaisiais kalbasi.

— Palik jį ramybėj, Lituma,— pasakė Chose.— Tu jo kiek širdis geidė atsilesei, atkeršijai net su kaupu. Negi nematai, kad jis, ko gero, gali kojas užversti?

— Tada vėl už grotų pakliūsi, brolau,— tarė Beždžionė.— Užteks, nebūk toks užsispyręs.

— Tvok jam, tvok,— priėjusi ištarė Laukinė gergždžiančiu, kimiu balsu.— Tvok jam, Lituma.

Bet Lituma, užuot paklausęs, atsisuko, vienu smūgiu partrenkė ją į smėlį ir pradėjo spardyti, keikdamas — kekše, bestija, kale,— pakol visai užkimo. Paskui, netekęs jėgų, parpuolė ant žemės ir pravirko lyg kūdikis.

— Dėl dievo, nusiramink, brolau.

— Jūs irgi kalti,— aimanavo Lituma.— Visi jūs mane apgavot. Niekšai, išdavikai, jus turėjo užgraužti sąžinė.

— Argi mes neišviliojom jo iš Žalių namų, Lituma? Argi mes nepadėjom tau susidoroti su juo? Vienas nebūtum įkandęs.

— Mes atkeršijom už tave, broleli. Ir Laukinė taip pat — matai, kaip ji pati jį drasko?

— O anksčiau, ką jūs galvojot,— kūkčiodamas kalbėjo Lituma.— Visi jūs buvot susimokę, o aš ten nieko nežinojau ir tikėjau jumis kaip kvailas.

— Brolau, vyrai neverkia. Nereikia. Mes visada mylėjom tave.

— Kas buvo — pražuvo, brol. Būk vyras, būk mangačis, neraudok.

Broliai Leonai ir Laukinė, kuri galų gale atsitraukė nuo tyliai dejuojančio Chosefino, padrąsino Litumą — tegu jis susivaldo, vyrai užsigrūdina nelaimėje,— apkabino jį, nupurtė nuo drabužių smėlį — užmirškim praeitį, gerai? Pradėkim viską iš naujo, gerai? Brolau Lituma, brol. Jis čia nepiktai murmėjo kažką, pusiau apsiraminęs, čia vėl, pagautas įniršio, spardė gulintį Chosefiną, čia šypsojosi, čia vėl liūdo.

— Eime, Lituma,— tarė Chose.— Gal mus pamatė kas iš tolo. Jeigu pašauks kas faraonus, mums neišeis į sveikatą.

— Eime į Mangačeriją, broleli,— pasakė Beždžionė. — Baigsim piską, kurį parsivežei, pagerės tau nuotaika.

— Ne,— tarė Lituma.— Grįšim pas Čiungą.

Jis ryžtingai patraukė priemiesčio link, o kai Laukinė ir broliai Leonai jį pasivijo, jis ėmė švilpauti iš visų jėgų. Toli užpakalyje šlubčiodamas ir dejuodamas vos vilkosi Chosefinas.

— Čia pats smagumas,— tarė Beždžionė, prilaikydamas duris, kad pirma sueitų kiti,— tik mūsų trūksta.

Ūsuotas storulis su akiniais žengė jų pasitikti.

— Sveiki sveikučiai, bičiuliai. Kur jūs buvot prapuolę? Eime, naktis dar tik prasideda.

— Muzikos, arfininke,— sušuko Lituma.— Grok valsus, tonderus, marineras.

Klupdamas jis nuėjo į kampą, kur buvo orkestras, ir puolė Bolui ir Alechandrui į glėbį, o storulis ir žvairys tuo tarpu nusitempė brolius Leonus prie baro ir vaišino alumi. Sandra tvarkė Laukinei plaukus, Rita ir Maribelė puolė ją klausinėti, ir visos keturios dūzgė lyg širšės. Orkestras pradėjo groti, svečiai atsitraukė nuo bufeto, kone pustuzinis porų jau šoko po žalios, žydros ir violetinės šviesos nimbais. Lituma priėjo prie bufeto, leipdamas iš juoko.

— Čiunga, brangioji, koks saldus kerštas! Girdi? Šūkauja, o įeiti nedrįsta. Mes primušėm jį mirtinai.

— Kitų reikalai man nerūpi,— pasakė Čiunga.— Bet jūs mano nelaimė. Praeitą kartą iš tavo malonės buvau nubausta. Dar gerai, kad šiandien nepakėlėt skandalo. Ko tau įpilti? Šičia, kas negeria, tam labanakt!

— Ko tu tokia storžievė, Čiungita? — tarė Lituma.— Na, tiek to, neįsižeisiu, įpilk, ko nori. Ir sau, aš vaišinu.

Tuo metu storulis norėjo vestis Laukinę į aikštelę pašokti, bet ji užsispyrė ir šiepė jam dantis.

— Tegu ji nekvailioja, Čiunga,— tarė storulis.

— Nekvailiok,— pasakė Čiunga.— Tave vyriškis kviečia šokti, tai eik, nesiožiuok. Kodėl tu atsisakai senjorui?

Bet Laukinė ir toliau spyrėsi:

— Lituma, sakyk jam, kad atstotų.

— Nepaleisk jos, bičiuli,— tarė Lituma.— O tu, kekše, dirbk savo darbą.

TREČIA DALIS

LEITENANTAS mojuoja ranka tol, iki valtis pavirsta į baltą tašką. Gvardiečiai užsiverčia lagaminus ant pečių ir išeina iš prieplaukos. Santa Marijos de Njeva aikštėje jie stabteli, ir seržantas parodo kalvas, kur tarp miškuotų kopų baltuoja namų sienos, žiba cinkuotos skardos stogai,— ten misija, ponas leitenante, ana ten vienuoliukių rezidencija, ponas leitenante, o kairiau koplyčia. Po kaimelį slankioja indėnų figūros, tarsi kapišonai kūpso stogai iš palmių karnų. Pusplikės, paišinos moterys apatiškais veidais kažką mala po kapironomis. Gvardiečiai žengia toliau, ir karininkas atsisuka į seržantą — jam taip ir nepavyko žmoniškai pasikalbėti su leitenantu Siprianu, kodėl jis nepasiliko, nors būtų šį tą aprodęs? Mat, jei būtų paleidęs valtį, jam būtų tekę laukti visą mėnesį, ponas leitenante, o leitenantas Siprianas ne toks kvailas, kad sėdėtų ir lauktų. Tegul jis neima į galvą, seržantas viens du ir aprodys jam čia viską. Blondinas pastato ant žemės lagaminą ir mosteli ranka į trobą — va jinai, ponas leitenante, biauriausia policijos nuovada visoje Peru, ir Griaumedis — o jis gyvensiąs anava tenai, priešais, ponas leitenante, ir Mažius — jie parinks jam porą agvarunių į tarnaites, ir Juodaodis — tarnaičių čia nors vežimais vežk, ko ko, o jų tai netrūksta čia, šitam užkampy. Žengdamas į vidų, leitenantas barkšteli per herbą, pakabintą po gegne, ir tas suskamba metaliniu garsu. Prieangis be turėklų, grindų ir sienų lentos apgraibom nutašytos ir prastai suleistos, visas pirmo kambario apstatymas — šiaudinės kėdės, rašomasis stalas, išblukusi vėliavėlė. Pro atdaras duris gilumoj matyti ke-

turi hamakai, keli šautuvai, geležinė krosnelė, kibiras šiukšlėms — na ir skurdumas! Gal išgertų leitenantas alučio? Jis tikriausiai šaltas, jie rytą pastatė kelis butelius į kibirą su vandeniu. Leitenantas linkteli galvą, Mažius ir Juodaodis išeina — gubernatorius, atrodo, pavarde Fabijas Kuesta? Taip, jis simpatiškas senukas, bet geriau jam prisistatyti vėliau, pone leitenante, po pietų jis ilsisi,— ir sugrįžta su buteliais ir stiklinėmis. Jie geria, seržantas pakelia stiklinę į leitenanto sveikatą, gvardiečiai ima klausinėti apie Limą, karininkas domisi, kas per žmonės čia, Santa Marijoje de Njeva, kas kas, o jau vienuolėlės, iš misijos tikrai geros moteriškės? — ar daug bėdos su tais čiunčiais? Gerai, jie dar pasišnekės vakare, o dabar leitenantas nori truputėlį atsipūsti. Jie įspėjo Paredesą, kad nori atšvęsti pono leitenanto sutiktuves, jis paruoš jiems šį tą geresnio, ir Blondinas — Paredesas — tai smuklės šeimininkas, ponas leitenante, pas jį visi valgo, ir Juodaodis — jis dar ir dailidė, o Griaumedis — dar priedo raganius ar kažkas panašaus, vakare jie pristatysią jį ponui leitenantui, ne žmogus, o stebuklas tas Paredesas! Gvardiečiai įneša lagaminą į trobą priešais, karininkas žiovaudamas seka iš paskos ir, vos įėjęs, krinta į lovą, kuri stovi kambario vidury. Jis mieguistu balsu atsisveikina su seržantu ir nepasikeldamas nusiima kepę ir nusiauna batus. Atsiduoda dulkėmis ir stipriu tabaku. Baldų kambaryje nedaug: komoda, du suolai, stalas ir lempa palubėje. Langai užtaisyti vieliniu tinklu, ir pro jį matosi aikštė: moterys palei kapironą vis dar kažką mala. Leitenantas atsikelia, kitas kambarys tuščias, jame mažos užpakalinės durelės. Atidaro,— apačioje, per du metrus, žemė, apaugusi matės krūmais, per kelis žingsnius nuo trobos prasideda tankus miškas. Leitenantas atsisega antuką, nusišlapina, o kai sugrįžta į pirmąjį kambarį, seržantas jau vėl ten — vėl tas grasybė, ponas leitenante, agvarunas, vardu Chumas. O vertėjas — agvarunas sako, velnias, kareivis meluoti, ir limamentorius, ir vyriausybėlima, senjore. Arevalas Bensas žiūri aukštyn, delnu prisidengęs akis,— jo neapmausi, donai Chulijau, pagonis apsimeta bepročiu, bet Chulijas Reategis krato galvą — ne, Arevalai, jis visą laiką gieda tą pačią giesmę, Reategis jau atmintinai ją moka. Matyt, jis kažką įsikalė į galvą — elementorius — elementorius, bet kas jį, po velnių, supras. Kaitri rausva saulė spigina Santa Mariją de Njeva, ir kareiviai, indėnai, šeimininkai markstosi, šluostosi

prakaitą, niurzgia. Manuelis Agila vėduojasi šiaudine vėduokle — donai Chulijau, jūs, tur būt, labai pavargęs? Jam teko išsijuosus padirbėti Urakusoje? Trupučiuką, paskui jis ramiai jiems viską papasakos, o dabar turi paėjėti į misiją, greit sugrįš. Gerai, jie palūkės jo valdyboje, kapitonas Kiroga ir Eskabinas jau tenai. O vertėjas — šen ir ten, locmanas pabėgti, po velnių, urakuso tėvynė, vyriausybės vėliava. Manuelis Agila prisidengia vėduokle veidą nuo saulės, bet vis tiek akys ašaroja. Tegu nesineria iš kailio, neišdegs, prisivirei košės — kabink, išversk jam, vertėjau. Leitenantas neskubėdamas susisagsto kelnes, seržantas, susikišęs rankas į kišenes, vaikštinėja po kambarį. Jis jau ne pirmąkart ateina, ponas leitenante. Prie leitenanto Sipriano jis tol kabinosi, iki tam pasibaigė kantrybė, ir tada jis gerokai jį pagąsdino. Nuo tąsyk šitas pagonis liovėsi jam galvą kvaršinęs. Bet va sukčius — matyt, suuodė, kad leitenantas Siprianas išvažiavo iš Santa Marijos de Njeva, ir bematant atlapsėjo, gal ką peš iš naujojo leitenanto. Karininkas užsiriša batų raištelius ir atsistoja. Jis bent ne triukšmadarys? Seržantas kažkaip neaiškiai mosteli — siautėt jis nesiautėja, bet jau užsispyręs, tikras mulas, nors baslį ant galvos tašyk. Kada tas buvo? Kada gubernatoriavo senjoras Chulijas Reategis, dar prieš tai, kai Njevoje susikūrė policijos nuovada. Leitenantas įsiutęs užtrenkia trobelės duris — velniai griebtų, nepraėjo nė pora valandų, kai jis atvyko, ir jau darbo per akis, nejaugi šitas čiunčis negalėjo pakentėti iki rytojaus? O vertėjas — kapralelgadas velnias! Velnias kapitonartemijas! Ponas kaprale! Bet kapralas Delgadas ne širsta, o juokiasi drauge su kareiviais, ir vienas kitas indėnas taip pat bando juoktis — tegu dūksta, tegu keikia jį ir kapitoną, pažiūrėsim, kas juoksis paskutinis. O vertėjas — sako, alkanas, ponas kaprale, bloga darosi, po velnių, be paliovos tąso, ponas kaprale, sako, gert, duot jam vandens? Ne, nė velnio, ir pakeltu tonu — kas pakiš jam vandens ar maisto, turės reikalų su kapralu, tegu vertėjas pasako visiems Santa Marijos de Njeva pagonims, todėl kad jie, nors ir apsimeta kvailiais, saldžiai šypsosi, bet širdyje pykčiu verda. O vertėjas — kekšės vaike, ponas kaprale, eskabinovelnias, keikia. Dabar kareiviai tik nusišaipo ir akies krašteliu dėbčioja į kapralą, o jis — gerai, tegu dar sykį pamini kekšę, jis parodys jam, kai žemyn jį nuleis. Prakaulus įdegęs vyras ateina jiems priešais, nusiima šiaudinę skrybėlę, ir seržantas

pristato jį — Adrianas Njevesas, ponas leitenante. Jis moka agvaruniškai ir retkarčiais jiems pabūna vertėju, tai geriausias locmanas visoje apygardoje, štai jau du mėnesiai tarnauja policijos nuovadoje. Njevesas ir leitenantas paspaudžia vienas kitam ranką, o Mažius, Griaumedis ir Blondinas pasitraukia į šalį, praleisdami karininką prie rašomojo stalo. Štai jis, ponas leitenante, tai kaip tik tas pagonis — taip čia žmonės vadina čiunčius,— ir leitenantas šypteli — jis manė, kad plaukus jie užsiaugina iki kulnų, ir jokiu būdu nesitikėjo pamatyti plikį. Chumo galva apaugusi gyvaplaukiais, o per smulkutę kaktą driekiasi rausvas randas. Chumas vidutinio ūgio, kresnas, apdriskęs itipakas karo, dengdamas kūną nuo juosmens iki kelių. Ant plikos krūtinės — lelijinės spalvos trikampis su trimis ratukais, simetriškai išdėliotais perimetru, o ant skruostų — po tris lygiagrečias linijas. Abipus burnos ištatuiruoti dar du maži juodi kryžiukai. Jo veidas ramus, bet geltonos akys nepaklusnios, bemaž fanatiškos. Nuo tada, kai buvo nuskustas, jis pats skutasi galvą, ir tai labai keista, ponas leitenante, nes čiunčiams nėra didesnio pažeminimo, kaip būti be plaukų. Locmanas gali paaiškinti, dėl ko jis taip daro, ponas leitenante: Chumui čia garbės reikalas, juodu kaip tik kalbėjosi apie tai, kol laukė leitenanto. Ir seržantas — gal būt, dono Adriano padedami, jie greičiau susitars su tuo pagoniu, mat, kai anąsyk vertė tas raganius Paredesas, niekas nieko nesuprato, o Griaumedis — juk smuklininkas tik giriasi, kad agvaruniškai moka, o iš teisybės poros žodžių nesurezga. Njevesas ir Chumas mauroja ir mosikuoja rankomis — jis sako, ponas leitenante, kad negalįs grįžti į Urakusą, kol nesugrąžins jam visko, ką atėmė, bet jis norįs grįžti ir dėl to skutasi galvą — toks plikšis, kad ir kaip norėtų, negalėtų pasirodyti savo gentainiams, ir Blondinas — na, ar ne beprotis? Taigi, bet tegu dabar kaip žmogus pasako, ką jam turi grąžinti. Locmanas Njevesas prieina arčiau prie agvaruno ir, rodydamas į karininką, mauroja ir skėtrioja rankomis, Chumas atidžiai klauso, o paskui linkčioja galvą ir spiaudo — na, na! Čia ne kiaulidė, nėra ko spiaudyti. Adrianas Njevesas, dėdamasis skrybėlę, paaiškina — jis tik dėl to, kad leitenantas matytų, jog teisybę sako, ir seržantas — toks jau čiunčių paprotys: jų manymu, kas nespiaudo kalbėdamas, tas meluoja, o karininkas — tik šito dar trūko, greit jie priburbuliuosią seilių klane. Jie tiki juo, Njevesai, tegu ne-

spiaudo. Chumas susikryžiuoja rankas, ir tatuiruotė jam ant krūtinės iškrypsta, trikampis susiraukšlėja. Jis pradeda kalbėti — greitai, beveik be pauzių, toliau spiaudydamas aplink save ir neatitraukdamas akių nuo leitenanto, kuris nepatenkintu žvilgsniu palydi kiekvieną jo spiūvį. Chumo balsas ir judesiai energingi. O vertėjas — vogti velnias, urakusokaučiukas, mergaitė, reategiokareiviai, ponas kaprale. Na ir kepina! Norėdamas prisidengti akis nuo saulės, kapralas Robertas Delgadas nusiima pilotę ir prisideda ją prie kaktos. Tegu sau pašokinėja, tegu parėkia, va tai smagumėlis, pilvai pliš. Paklausk jį, kur jis išmoko šitaip draskyti akis. Ir vertėjas — sutartis yra sutartis, aišku, sutinka, šeimininkas Eskabinas, aišku, nuleisti, ponas kaprale. Kareiviai pusnuogiai, jau kiti bėga prie upės, bet kapralas Robertas Delgadas lieka prie kapironų. Nuleisti? Jokiu būdu, tegu nekrečia juokų ir padėkoja, kad kapitonas Artemijas Kiroga geras žmogus, o būtų jo valia, kapralas jį taip ištrinktų, kad jis visą gyvenimą prisimintų. Na, tai ko jis daugiau nekekšiuoja? Tegu pabando, tegu dar pavaidina didvyrį savo tautiečiams, kurie spokso į jį, ir vertėjas — gerai, kekšės vaike. Ponas kaprale! Tegu dar pakekšiuoja, tam kapralas ir pasiliko, ir leitenantas užsikelia koją ant kojos ir atmeta galvą — kažkokia kvaila istorija, nieko nesuprasi. Apie kokius elementorius kalba tas paikšis? Apie tuos, kur su paveikslėliais, ponas leitenante, jie turi mokyti laukinius patriotizmo. Valdyboje iki šiol mėtosi keli tokie elementoriai, tik jau į šlamštą pavirtę, donas Fabijas gali parodyti. Leitenantas sumišęs žiūri į gvardiečius, o agvarunas ir Adrianas Njevesas toliau pusbalsiu mauroja. Karininkas kreipiasi į seržantą — teisybė, ką sakė apie mergaitę? Ir Chumas griausmingu balsu — mergaitė! Velnias! O Griaumedis — cit, leitenantas kalba, ir seržantas — kas jį žino, čia perdėm grobia mergaites, gal ir tikrai, juk va, sako, šitie banditai iš Santjago įsirengė savo namuose haremą. Bet pagonis viską jaukia, ir sunku suprasti, ką bendra turi elementorius ir kaučiukas, kurio jis reikalauja, ir atsitikimas su mergaite. Chumo makaulėje velniava darosi. Ir Mažius — jei ten buvo kareiviai, tai jie čia niekuo dėti, kodėl jis neina skųstis į Borcho fortą? Locmanas ir Chumas riaumoja ir mosikuoja rankomis, ir Njevesas — jis jau buvo tenai nuėjęs, bent du kartus, bet niekas jo neišklausė, leitenante. Ir Blondinas — koks jis atkaklus, ponas leitenante, kiek laiko praėjo, o jisai

vis dar klibina, galėjo, rodos, pamiršti. Locmanas ir Chumas riaumoja ir mosikuoja rankomis, ir Njevesas — kaime jį kaltina už viską, ir jis nenori grįžti į Urakusą be kaučiuko, odų, elementorių ir mergaitės, nori savo pasiekti — tegu pamato, kad Chumo teisybė. Chumas vėl kalba, dabar jau iš lėto, nemostaguodamas rankomis. Juodi kryžiukai abipus burnos juda lyg du propeleriai, kurie niekaip negali įsibėgėti — pradeda suktis ir stoja, vėl pradeda ir vėl stoja. Ką jis dabar kalba, donai Adrianai? Ir locmanas — prisimena aną istoriją ir keikia tuos, kurie jį pakorė, ir leitenantas nustoja stuksenti užkulniu — kaip pakorė, argi jį kas pakorė? Mažius mostelėja į Santa Marijos de Njeva aikštę — po šitomis kapironomis, už rankų. Paredesas galėtų papasakoti, jis buvo tada ir sako, pagonis kadaravo ore kaip arapaima *, pakabinta džiovinti. Chumas iššvokštė virtinę gomurinių garsų. Šį kartą jis nespiaudo, bet pašėlusiai gestikuliuoja. Jis išdrožė jiems teisybę į akis, dėl to jį ir pakorė po kapironomis, ir karininkas — kokią teisybę, ką jis turi galvoje? Ir vertėjas — pirujiečiai! Pirujiečiai, po velnių! Ponas kaprale! Bet kapralas Delgadas pats girdi, nereikia jam šito versti, jis nemoka pagonių kalbos, bet kol kas dar ne kurčias, nėr ko kvailiu jį laikyt! Ak dieve mano, leitenantas daužo kumščiu į stalą — kam čia niekus taukšti, šitaip jie niekad nebaigs, perujiečiai — vadinasi, perujiečiai, taip? Tai čia ta teisybė, kurią jis minėjo? Ir vertėjas — blogiau, nei kraujais apsipilti, blogiau, negu mirti, ponas kaprale. Ir boninoperesas, ir teofilokanjas, nesuprantu. Ponas kaprale. Bet kapralas Delgadas supranta — jie taip vadina tuos maištininkus. Tegu juos linksniuoja kiek tinkamas, jie toli, o jei ir atvyktų, lygiai taip pat kabotų. Juodaodis atsisėdo ant rašomojo stalo kraštelio, kiti gvardiečiai toliau sustoję. Tai jam tokią egzekuciją surengė, ponas leitenante, sako, visi šeimininkai ir kareiviai buvo baisiai įtūžę ir norėjo patys su juo susidoroti, bet neleido jiems tuometinis gubernatorius, Chulijas Reategis. O kas buvo anie tipai? Jie daugiau čia neatvažiuodavo? Regis, kažkokie agitatoriai, apsimetę mokytojais, ponas leitenante, jie sukiršino Urakusą, ir pagonys suįžulėję apgavo šeimininką, kuris pirkdavo iš jų kaučiuką, ir Griaumedis — tokį Eskabiną, ir Chumas — Eskabinas! — riaumoja — velnias! — o karinin-

* Arapaima — vertinga verslinė žuvis. Maistui vartojama daugiausia džiovinta.

kas — tylos, tegu jis užsičiaupia, Njevesai. Kur tas žmogus? Su juo galima pakalbėti? Nelengva, ponas leitenante, Eskabinas jau miręs, bet donas Fabijas jį pažinojo, ir geriausia pasišnekėti su juo,— jis smulkiai papasakos, kaip ten viskas buvo, ir, be to, gubernatorius — geriausias Chulijo Reategio draugas. O Njeveso irgi čia nebuvo per tuos įvykius? Taip, ir jo nebuvo, jis iš viso tik du mėnesiai gyvena Santa Marijoje de Njeva, o iki šiol gyveno toli nuo čia, Ukajalyje, ir Juodaodis — tai ne viskas, kad jie apmovė šeimininką, o kas nutiko kapralui iš Borcho forto. Ir vertėjas — kapralelgadas velnias! Kekšės vaikas! Kapralas Delgadas, išskėtęs pirštus, parodo abi plaštakas — Chumas jau dešimt kartų biauriai keikė, jis skaičiavo. Tegu varo toliau, jei nori, kapralas palauks. Taigi, kas nutiko kapralui, kuris išplaukė atostogų į Bagvą su locmanu ir tarnu, Urakusoje agvarunai juos užpuolė, kapralą ir tarną prilupo, o locmanas dingo, vieni kalba, kad jį urakusai užmušę, o kiti — kad jis ištaikęs progą ir dezertyravęs, ponas leitenante. Tada į Urakusą išvyko baudžiamoji ekspedicija — kareiviai iš Borcho forto ir čionykštis gubernatorius, jie parsivežė šitą pagonį ir bausmei pakorė jį už rankų po kapironomis. Ar šitaip buvo, donai Adrianai? Locmanas linkteli — taip, seržante, taip žmonės jam pasakojo, bet, kadangi jo paties čia nebuvo, jis negali garantuoti. Aha, aha,— leitenantas žiūri į Chumą, o Chumas į Njevesą,— pasirodo, jis ne toks šventas, kaip atrodo. Locmanas marmaliuoja, ir urakusas šaižiu balsu atkerta gestikuliuodamas, spiaudydamas ir trepsėdamas koja — jis pasakoja visai kitaip, leitenante, ir leitenantas — galimas daiktas, o kokia gi jo versija? Kad kapralas vogė jų daiktus, ir jie privertė juos grąžinti, kad locmanas pabėgo, įšoko į upę ir nuplaukė, ir kad šeimininkas apgaudinėjo juos, ir todėl jie atsisakė parduoti jam kaučiuką. Bet leitenantas, matyti, neklauso, smalsiomis akimis ir kiek nustebęs apžiūri agvaruną nuo kojų iki galvos — ar ilgai jį laikė pakorę, seržante? Parą, o paskui kailį išlupo, bent jau taip pasakojo raganius Paredesas, ir Juodaodis — tas pats kapralas iš Borcho forto jį mušė, o Blondinas — atsikeršydamas už pylą, kurios gavo iš pagonių Urakusoje, ponas leitenante. Chumas žengia žingsnį į priekį, atsistoja priešais karininką, nusispiauna. Jo veidas kone pralinksmėja, geltonos akys šelmiškai blyksi, lūpos viepiasi, lyg mėgindamos šypsotis. Jis pačiupinėja randą kaktoje ir pamažu, iš-

kilmingai kaip fokusininkas pasisuka ant kulnų ir atgręžia nugarą: nuo pečių iki juosmens išilgai driekiasi tiesūs lygiagretūs, blizgantys dryžiai, išteplioti ačiotės * dažais. Štai dar viena jo paikystė, ponas leitenante, prieš ateidamas, jis visada išsidažo, ir Mažius — čia jo svaičiojimas, nes agvarunai neturi įpročio dažytis nugaras, ir Blondinas — o štai borai, ponas leitenante, tie išsipaišo ir nugaras, ir pilvą, ir kojas, ir užpakalį, žodžiu, visą kūną, o locmanas Njevesas — jis išsidažė, kad nepamirštų, kaip buvo iščaižytas, taip jis pats aiškina, o Arevalas Bensas trinasi akis — ar tik neiškepė jam smegenys, ten viršuj, ko jis šūkauja? Pirujiečiai, Arevalai,— Chulijas Reategis stovi, atsirėmęs nugara į kapironą,— jis visą kelią rėkė — pirujiečiai. Ir kapralas Robertas Delgadas pritaria — jis perdėm visus keikia, senjore, kapitoną, gubernatorių, jį patį, neįmanoma nulaužti jam ragų. Chulijas Reategis staigiai žvilgteli į viršų — nieko, nulaušim,— ir, kai nuleidžia galvą, akys pritvinksta ašarų,— trupučiuką kantrybės, kaprale, kokia saulė, stačiai akina. Ir vertėjas — sako, plaukai, elementorius, mergaitė. Sako, sukčiauti, senjore, ir Manuelis Agila — gali pamanyti, kad jis girtas, tokius niekus sapalioja tie laukiniai, kai prisimaukia masatos, bet, tur būt, metas eiti, juk ten jų laukia, ar nepalydėti gubernatoriaus iki vienuolių? Ne, vienuolėms nederėjo kištis, ponas leitenante, juk jos užsienietės. Bet raganius Paredesas kalba, kad motina Anchelika — dabar, kai numirė motina Asunsjon, pati seniausia misijoje — naktį atėjo į aikštę ir ėmė reikalauti, kad jį nuleistų, labai pagailę jo senutei. Ji net susiriejo su kareiviais — tokia kibi, o atrodytų jau viena koja grabe, ir Juodaodis — prieš galą jam pradėjo deginti pažastis karštais kiaušiniais, tas pats kapralas sugalvojo, ir iš skausmo jis šokinėjo kaip apdujęs, o Chumas — velnias, pirujiečiai! Leitenantas vėl pradeda stuksenti užkulniu — čia jau ne darbas, velniai rautų,— ir barbena į stalą pirštų krumpliais — tai tikras ekscesas, bet ką jie dabar gali padaryti, kas buvo — pražuvo. Ką jis sako? Tegu jam atiduoda tai, ką atėmė, ir jis sugrįš į Urakusą, ir seržantas — na, ar jis nesakė, jog šitas pagonis užsispyręs kaip mulas? Tas kaučiukas jau seniai pavirto puspadžiais, o odos — lagaminais, piniginėmis, o kas žino, kur dabar mergaitė, jam tai šimtą kartų buvo

* Ačiotė — krūmas, iš kurio sėklų daromi raudoni dažai.

paaiškinta, ponas leitenante. Karininkas susimąsto, parėmęs kumščiu smakrą,— jis gali vykti į Limą ir kreiptis į ministeriją, gal aborigenų reikalų valdyba išmokės jam kompensaciją, ei Njevesai, pasakykit jam šitaip. Juodu mauroja, ir Chumas keliskart iš eilės linkteli galvą — vyriausybėlima! Gvardiečiai šypsosi, tik locmanas ir leitenantas rimti. Limamentorius! Seržantas skėsteli rankomis — argi ponas leitenantas nemato, kad jis laukinis? Kaip jam įkalsi į galvą tokius dalykus, ką jam reiškia Lima arba ministerija, bet Njevesas ir Chumas gyvai mauroja, mostaguoja rankomis, spiaudo, ir protarpiais agvarunas nutyla ir prisimerkia, lyg kažką galvodamas, o paskui atsargiai ištaria kelias frazes, rodydamas į karininką. Kad jis vyktų su juo? Žmogau, jis mielai pasivažinėtų, bet tai neįmanoma, bičiuli, ir tada Chumas rodo į seržantą. Ne, ne, niekas su juo nevažiuos, nei leitenantas, nei seržantas, nei gvardiečiai, jie nieko negali padaryti, tegu pats ieško to Reategio, tegu vėl keliauja į Borcho fortą,— žodžiu, tegu daro, ką išmano, juk gvardija nesiims kasti numirėlius ir narplioti pasenusias istorijas, ar ne? Jis miršta iš nuovargio, jam limpa akys, laikas pagaliau baigti, seržante. Ir, tarp kitko, jeigu jį baudė garnizono kareiviai ir vietos valdžia, kas gali dabar jį užstoti? Adrianas Njevesas klausiamai žiūri į seržantą — ką gi jam vis dėlto pasakyti? — ir į leitenantą — ar išversti viską? Karininkas, užuot atsakęs, tingiai nusižiovauja, ir seržantas pasilenkia prie jo — parankiausia pasakyti „gerai", ponas leitenante. Jam sugrąžins kaučiuką, odas, elementorius, mergaitę — viską, ko jis prašo, ir Griaumedis — ką jūs šnekat, ponas seržante, kas jam viską grąžins, juk Eskabinas nebegyvas, ir Mažius — ar tik ne iš seržanto kišenės? O seržantas — kad atrodytų solidžiau, jam įteiksim popierėlį su antspaudu. Juodu su leitenantu Siprianu ne kartą taip yra darę, ponas leitenante, ir tas paveikdavo. Jie užspaus ant popierėlio antspaudą — ir kvit! Tegu sau eina su juo ieškoti senjoro Reategio ir to velnio Eskabino, kad juodu viską jam sugrąžintų. Ir Juodaodis — vadinasi, apmauti jį pagal visas taisykles, ponas seržante? Bet leitenantui šis planas ne prie širdies, jis negali pasirašyti jokio dokumento tokiu įsisenėjusiu reikalu, ir apskritai, bet seržantas — juk čia bus tik laikraščio skiautė, ir daugiau nieko, ir pasirašys jie tik šiaip sau, dėl akių, o jis ramiausiai išeis. Šitie pagonys — baisūs užsispyrėliai, bet jie tiki, ką pasakai, jis ištisus mėnesius ir me-

tus ieškos Eskabino ir senjoro Reategio. Gerai, o dabar tegu jį pavalgydina ir atleidžia, ir kad prie jo daugiau niekas piršto neprikištų, kapitone, malonėkite pats tai pasakyti savo vyrams. Ir kapitonas — mielu noru, donai Chulijau,— ir pasišaukia kapralą — supratai? Egzekucija baigta, ir kad prie jo daugiau niekas piršto neprikištų, o Chulijas Reategis — svarbu, kad jis sugrįžtų į Urakusą. Niekados daugiau nemušti kareivių, niekados neapgaudinėti šeimininko, jeigu urakusai gerai elgiasi, tai gerai elgiasi ir krikščionys, jeigu urakusai elgiasi blogai, tai ir krikščionys blogai, tegu išverčia jam, ir seržantas kvatoja, visas apskritas jo veidas linksmai spindi — ką jis pasakė, ponas leitenante? Taip, jie atsikratė jo, bet karininkui tai nepatinka, jis nepratęs prie tokių dalykų, o Griaumedis — čia ne Lima, ponas leitenante, čia reikia susidurti su čiunčiais. Leitenantas atsistoja — jam galva apkvaišo, klausantis šios istorijos, seržante, tegu jo niekas nežadina, net jeigu pasaulis griūtų. Ar nenorėtų dar alučio išgerti, prieš eidamas miegoti? Ne. Pasakyt, kad jam atneštų ąsotį su vandeniu? Paskui. Leitenantas mosteli gvardiečiams ir išeina. Santa Marijos de Njeva aikštėje pilna indėnų, moterys, sutūpusios plačiu ratu ant žemės, kažką mala, kai kurios laiko ant kelių vaikus, žindančius krūtį. Leitenantas stabteli viduryje takelio ir, prisidengęs ranka akis nuo saulės, žiūri į kapironas — tvirtos, aukštos, galingos. Pro šalį prabėga perkaręs šuo, ir, lydėdamas jį akimis, karininkas pamato locmaną Adrianą Njevesą. Šis prieina prie leitenanto ir parodo nešvarius laikraščio skutus — tas Chumas ne toks kvaišas, kaip manė seržantas, jis suplėšė popierių į skutelius ir numetė aikštėje, Njevesas ką tik juos aptiko.

I

— PASAKYSIU jums vieną paslaptį, jums tai nė į galvą nebūtų atėję, ponas seržante,— pasakė Griaumedis patyliukais.— Tik kad niekas neišgirstų.

Juodaodis, Mažius ir Blondinas, užsikvempę ant bufeto, šnekučiavosi su Paredesu, kuris jiems pilstė anyžinės. Iš smuklės išėjo berniukas, nešinas trimis moliniais puodeliais, nudrožė

skersai Santa Marijos de Njeva aikštę ir pasuko link policijos nuovados. Karšta saulė auksino kapironas, stogus ir trobų sienas, tačiau žemės nesiekė,— mat, lyg ir nuo Njevos pablaka tvino balkšvas rūkas.

— Jie negirdi,— tarė seržantas.— Kas čia per paslaptis?

— Aš jau žinau, kas ta mergytė, kur gyvena pas Njevesus,— pasakė Griaumedis, išspiovęs juodas papajos sėkliukes, ir nusišluostė nosine prakaituotą veidą.— Atsimenat, ta, kur mus taip sudomino aną vakarą.

— Ak, šitaip! — tarė seržantas,.— Tai kas gi ji?

— O ta pati, kur šiukšles vienuolėms išnešdavo,— sušnibždėjo Griaumedis, dėbčiodamas į bufetą,— ta, kurią jos išvarė iš misijos, kad padėjo auklėtinėms pabėgti.

Seržantas pasirausė kišenėse, bet jo cigaretės gulėjo ant stalo. Jis užsirūkė, giliai užsitraukė ir išpūtė dūmų kamuolį. Patekusi į jį, musė susimėtė ir nuzvimbė sau.

— O kaip tu sužinojai? — paklausė seržantas.— Su ja Njevesai tave supažindino?

Griaumedis nuėjo pasivaikščioti palei locmano namus visai atsitiktinai, ponas seržante, ir tą rytą pamatė ją fermoje — ji dirbo drauge su Njeveso žmona. Bonifasija — štai kuo ji vardu. Ar tik nesuklydo Griaumedis? Ko ji būtų apsigyvenusi pas Njevesus, juk ji beveik vienuolė. Ne, nuo tos dienos, kai ją išvijo, ji jau nebe sesuo ir nenešioja vienuolės rūbų, o Griaumedis ją iškart pažino. Ūgio nedidukė, bet apvali. Ir, matyt, dar labai jaunutė, tik tegu jis kitiems nieko neprasitaria.

— Plepiu mane laikai? — tarė seržantas.— Pasilik sau šituos kvailus pamokymus.

Paredesas atnešė dvi stiklinaites anyžinės ir pastovėjo palei stalą, kol juodu gėrė, paskui nušluostė skuduru viršų ir sugrįžo už bufeto. Juodaodis, Blondinas ir Mažius nuėjo į gatvę, ir tarpdury saulė savo raudona liepsna nuplieskė jiems veidus ir sprandus. Migla buvo pakilus aukščiau, ir iš tolo gvardiečiai atrodė kaip bekojai invalidai arba keliauninkai, brendantys per putojančią upę.

— Nekibk prie Njevesų, jie mano bičiuliai,— pasakė seržantas.

O kas rengiasi prie jų kibti? Tačiau būtų kvailystė nepasinaudoti proga, ponas seržante. Tik juodu vieni žino šitą paslaptį ir susidoros kaip geri draugai, ar ne? Griaumedis sutvar-

kys — pakšt-šmakšt, aišku? — ją ir perleis jam, žodžiu, per pusę, sutarta? Tačiau seržantas krenkšteli — nepatinka jam šitokios dalybos — ir, pūsdamas dūmus pro burną ir pro nosį,— kas per velniava, kodėl gi jam turi likti išėdos.

— Betgi ar ne aš pirmas ją pamačiau, ponas seržante? — tarė Griaumedis.— Ir sužinojau, kas ji, ir visa kita. Bet pasižiūrėkit tik, ką čia daro leitenantas.

Jis parodė į aikštės pusę. Iki juostos pasinėręs pilkšvame rūke ir merkdamasis nuo saulės, prie smuklės artėjo leitenantas naujais marškiniais. Kai jis išniro iš miglos, jo kelnės iki kelių ir batai buvo rasoti nuo drėgmės.

— Eime, seržante,— pasakė jis iš prieangio.— Mus nori pamatyti donas Fabijas.

— Nepamirškit, ką kalbėjau, ponas seržante,— šnipštelėjo Griaumedis.

Leitenantas ir seržantas nugrimzdo iki pusės į rūką. Prieplauką ir aplinkines žemas lūšnas jau prarijo jo vilnys, iškilusios dabar iki pat stogų, tačiau atokesnes kalvas buvo nutvieskusi ryški saulės šviesa, ir tyrame ore aiškiai bolavo misijos trobesiai, žali, tarsi išprausti medžiai, kurių kamienai atrodė ištirpę migloje, o saulės zuikučiai mirgėjo lapuose, šakose, apraižgytuose sidabro yniais.

— Jūs buvot pakilęs pas vienuoles, ponas leitenante? — paklausė seržantas.— Mergaitės, tur būt, gavo pylos, a?

— Joms jau atleido,— atsakė leitenantas.— Šiandien jas vesis prie upės. Viršininkė man sakė, kad ligonė geresnė.

Gubernatoriaus prieangyje juodu nusipurtė šlapias kelnes ir nusibrūžino į laiptelius purvą nuo padų. Durys buvo užtrauktos vieliniu tinkiu, tokiu tankiu, jog nieko pro jį nebuvo matyti. Atidarė basa senutė agvarunė, ir juodu įėjo. Viduje dvelkė vėsa ir kvepėjo žalumynais. Langai buvo uždaryti, ir kambarys skendėjo prietemoje, vos galėjai įžiūrėti ant sienų kabančias fotografijas, lankus, pukunas, pluoštus strėlių. Aplink čiambiros kilimą stovėjo kelios supamosios kėdės. Gretimo kambario tarpdury sublizgėjo plikė, ir su šypsena tiesdamas ranką — leitenante, seržante,— pasirodė donas Fabijas — įsivaizduokit, įsakymas gautas! Jis lengvai paptelėjo leitenantui per petį — kaip laikotės? — ir maloniu gestu parodė į kėdes — kaip jums patinka ši naujiena? Stačiai neįtikėtina! Bet pirmiausia, tur būt, reikėtų atsigaivinti, išgerti alučio? Jis kaž-

ką pasakė agvaruniškai, ir senutė atnešė du butelius alaus. Seržantas vienu mauku ištuštino savo stiklą, leitenantas kraipė rankoje savąjį, kažkur žvelgdamas neramiu ir sutrikusiu žvilgsniu, donas Fabijas gėrė tarsi paukštukas, siurbčiodamas mažais gurkšneliais.

— Įsakymą paskelbė per radiją vienuolėms? — paklausė leitenantas.

Taigi, šiandien rytą, ir jos tučtuojau pranešė donui Fabijui. Donas Chulijas visą laiką kalbėjo — šitas ministras kaišioja pagalius į ratus, jis mano pikčiausias priešas, iš tų šiaudų nebus grūdų. Ir tai buvo tikriausia tiesa, jūs matot, pasikeitė ministerija, ir tuoj pat atėjo įsakymas.

— O kiek jau laiko praėjo,— pasakė seržantas.— Aš buvau beužmirštąs banditus, gubernatoriau.

Donas Fabijas Kuesta be perstojo šypsojosi. Jie turi išvykti kuo greičiau, kad galėtų sugrįžti iki liūčių, potvyniai Santjage tikras siaubas — vieni sūkuriai ir išvartos, kiek gyvybių pražudė šitie potvyniai.

— Mūsų poste tik keturi žmonės, o šitiek per mažai,— tarė leitenantas.— Be to, vienas kuris gvardietis negali vykti, argi paliksi likimo valiai policijos nuovadą?

Donas Fabijas gudriai mirktelėjo — betgi naujasis ministras Chulijo bičiulis, suprantate, bičiulis. Jis pažadėjo jam visomis išgalėmis padėti, ir jie keliaus ne vieni, o kartu su kareiviais iš Borcho forto. Ir ten jau gautas įsakymas, leitenante. Karininkas siurbtelėjo gurkšnelį ir atsakė be didelio entuziazmo — ką gi, čia jau kas kita. Bet jisai vis tiek neperpranta šito įsakymo — ir leitenantas suglumęs pakraipė galvą,— juk dabar tas žygis — tai lyg ir Lozoriaus prikėlimas iš numirusiųjų, donai Fabijau. Ko gi jis nori, taip jau surėdyta mūsų tėvynėje, leitenante, šitas ministras tik vilkino ir vilkino, galvodamas pakenkti vienam donui Chulijui, ir nė manyte nenumanė, kokią baisią žalą daro visiems. Bet geriau vėliau, negu niekad, tiesa?

— Bet jau seniai nebėra nusiskundimų tais banditais, — tarė leitenantas,— paskutinis skundas buvo gautas tuoj po to, kai atvykau į Santa Mariją de Njeva, matot, kiek laiko jau praėjo.

Argi tai svarbu, leitenante? Nėra nusiskundimų čia, tai yra kitur, ir, tarp kitko, tie niekšai turi gauti atpildą už visas iš-

krėstas niekšybes, įpilti jums dar alučio? Seržantas linkteli ir vėl vienu mauku ištuština stiklinę — ne dėl to, gubernatoriau, o dėl to, kad bus veltui žygis, vargu ar tie padugnės tupės vienoj vietoj. O jei lietūs užsitęs, kiek jie turės tūnoti miškuose, tartum gyvi palaidoti! Nieko, nieko, seržante, po ketverto dienų jie privalo būti Borcho forte, ir dar va ką leitenantas turi atsiminti: donas Chulijas šito reikalo imasi iš širdies. Niekšai privertė jį sugaišti daug laiko ir išvedė iš kantrybės, o šito jis nedovanos niekad. Ar nėra kalbėjęs leitenantas, kad svajoja iš čia ištrūkti? Jeigu viskas gerai pavyks, donas Chulijas jam padės, šito žmogaus draugystė brangesnė už auksą, leitenante, donas Fabijas pats yra tai patyręs.

— Ak donai Fabijau,— tarė šypsodamasis leitenantas,— kaip gerai jūs mane pažįstat. Pataikėte kaip pirštu į akį.

— Ir seržantas taip pat šį tą išloš,— pasakė gubernatorius, smagiai trindamasis rankas.— Aišku kaip dieną! Argi aš jums nesakiau, kad donas Chulijas ir naujasis ministras bičiuliai?

Gerai, donai Fabijau, jie padarys viską, ką galės. Bet ar neįpiltų jis jiems dar po stiklą, kad atsipeikėtų, ši naujiena juodu tiesiog pribloškė. Jie baigė gerti alų, paplepėjo, pajuokavo, sėdėdami vėsioje ir kvapnioje prietemoje, o paskui gubernatorius palydėjo juodu iki durų ir nuo prieangio pamojavo ranka. Dabar rūkas gaubė viską, ir pro liulančią jo maršką vos dūlavo trobos, medžiai, aikštėje plaukiojo praeivių siluetai. Kažkur iš tolumos atskardėjo laibas liūdnas balselis.

— Iš pradžių vaikosi mergiočių, o dabar štai ką sumanė,— pasakė seržantas.— Netraukia manęs plaukioti po Santjagą tokiu metu, pasiutiškai nusiplūksime, ponas leitenante. O kas pasiliks čia?

— Griaumedis, jam visur per sunku,— tarė leitenantas. — O tu ir pats neatsisakytum pasilikti, a?

— Bet Griaumedis jau daug metų tarnauja čia, selvoje,— tarė seržantas,— jis turi patyrimo, ponas leitenante. Kodėl nepalikus Mažių, jis toks nugeibęs.

— Liks Griaumedis,— tarė leitenantas.— Ir nesiraukyk. Man irgi ne pyragais kvepia ta velniava, bet pats girdėjai, ką sakė gubernatorius: po šito malonaus žygio išsikrapštysim iš čia ir pradėsim naują gyvenimą. Eik, pakviesk Njevesą ir atsivesk pas mane į trobą kitus vyrus,— aptarsim operacijos planą.

Seržantas valandžiukę pastovėjo migloje, susikišęs rankas į kišenes. Paskui, panarinęs galvą, nupėslino per aikštę, praėjo pro prieplauką, skendinčią tirštame rūke, ir pasuko purvinu ir slidžiu taku. Oras buvo prisotintas elektros, neramiai karkė varnos. Kai priėjo locmano pirkelę, jo getrai, kelnės ir net marškiniai buvo aptaškyti purvu. Jis kalbėjosi pats su savimi ir glamžė rankose kepę.

— Kokie dievai atnešė jus šiandien tokiu laiku, seržante? — paklausė Lalita. Persisvėrusi per turėklus, ji gręžėsi šlapius plaukus, ir nuo jos veido, rankų, drabužių, žliaugė vanduo.— Įeikit pagaliau, lipkit, seržante.

Seržantas nedrąsiai, užsisvajojęs, tyliai krutindamas lūpas, užkopė į terasą ir atkišo ranką Lalitai, o kai atsisuko, šalia stovėjo Bonifasija, taip pat kiaurai peršlapusi. Kremo spalvos suknelė buvo prilipusi prie kūno, o drėgni plaukai gaubė veidą tartum kykas. Žalios akys džiugiai žvelgė į seržantą. Lalita gręžėsi sijono padurkus — atėjot aplankyt mano įnamės, seržante? — ir skaidrūs lašai ritosi jai per kojas — va jinai. Jie žvejojo ir, tik pamanykit, tokiam baisiam rūke įsivertė į vandenį, bet, laimė, vanduo šiltut šiltutėlis, nors nelipk lauk, o Bonifasija, šiek tiek palinkusi į priekį,— atnešti anyžinės, užkąsti? Užuot atsakiusi, Lalita prunkštelėjo ir nuėjo į trobą.

— Šį rytą tave matė Griaumedis,— pasakė seržantas.— Ko tu jam pasirodei? Argi aš nesakiau, jog man tas nepatinka?

— Pavyduliaujat, seržante, — juokdamasi pasakė Lalita, pasirodžiusi prie lango.— O kokia bėda, jei kas ją ir pamatys? Negi norit, kad vargšelė visą gyvenimą bėgtų nuo žmonių?

Bonifasija, nė kiek nesišypsodama, žvelgė seržantui į veidą, atrodė lyg nusigandusi, sutrikusi. Jis žengė artyn, ir jos akys sunerimo, bet pati iš vietos nepajudėjo. Seržantas padėjo ranką jai ant peties — gražuole, jis nenori, kad ji kalbėtųsi su Griaumedžiu ir apskritai su vyrais, senjora Lalita.

— Aš negaliu jai uždrausti,— tarė Lalita, ir Akilinas, taip pat dirstelėjęs pro langą, nusijuokė.— Jūs irgi negalit, seržante. Negi jūs jai brolis Tik tada, jei būtumėt jos vyras, galėtumėte įsakinėti.

— Aš jo nemačiau,— sulemeno Bonifasija.— Negalimas daiktas, jis nematė manęs, o pasakė tik šiaip sau, tyčiomis, štai ir viskas.

— Nebūk paika, nesipigink,— pasakė Lalita.— Geriau tegu pavydi, Bonifasija.

Seržantas prisitraukė Bonifasiją — tegul ji niekad nesirodo Griaumedžiui į akis,— ir pirštais kilstelėjo jai smakrą — tegul ji nesirodo jokiam vyriškiui, senjora, o Lalita vėl prunkštelėjo, ir greta Akilino galvos pasirodė dar dviejų vaikų snukučiai. Visi trys vaikigaliai ryte rijo akimis seržantą. Taigi, jis nori, kad ji nesimatytų su jokiu vyriškiu, o Bonifasija įsitvėrė į seržanto marškinius, ir jai ėmė virpėti lūpos — ji duoda žodį.

— Na ir kvaila,— tarė Lalita.— Iškart matyti, kada nepažįsti vyrų, o ypač uniformuotų.

— Aš turiu išvykti,— pasakė seržantas, apkabindamas Bonifasiją.— Sugrįšim ne anksčiau, kaip po trijų savaičių, o gal ir po mėnesio.

— Su manim, seržante? — paklausė Adrianas Njevesas, lipdamas laipteliais. Jis buvo vienomis kelnaitėmis ir plekšnojo ranka per prakaulų, įdegusį kūną.— Tik nesakykit, kad vėl pabėgo auklėtinės.

O kai jis sugrįš, juodu susituoks, gražuole,— jam virptelėjo balsas, ir jis ėmė juoktis kaip idiotas, o Lalita, nušvitusi iš džiaugsmo, kažką sušukusi, išbėgo į terasą, išskėstomis rankomis puolė prie Bonifasijos, ir jodvi karštai išsibučiavo. Locmanas Njevesas paspaudė seržantui ranką. Seržantas kalbėdamas laidė gaidukus — jis šiek tiek jaudinasi, donai Adrianai, žinoma, jis norėtų, kad jie būtų svotai, tai matot, senjora, jinai vis dėlto jį suvystė, o Lalita iš pat pradžių žinojusi, kad jis padorus žmogus, ar galima, jinai apkabins jį? Jie suruoš neregėtą puotą, štai pamatysit, kokias jie vestuves iškels.

Netverdama džiaugsmu, Bonifasija apkabina čia seržantą, čia Lalitą, bučiuoja ranką locmanui, mėto aukštyn berniukus. Jie, žinoma, mielu noru bus jų svotai, seržante, ir tegu jis ateina šiandien pavakarieniauti drauge. Žalios akys žybčiojo, o Lalita — juodu pasistatys sau trobą čia, šalimais,— tai jas temdė liūdesys,— jie padės juodviem,— tai jose spindėjo džiaugsmas, o seržantas — ji turi būt gerutė, jis nenori, kad ji matytųsi su bet kuo, kol jo nebus, ir Lalita — žinoma, ji kojos nekels iš namų, jie pririš ją.

— O kur mes plauksim dabar? — paklausė locmanas.— Vėl su vienuolėmis?

— Su vienuolėmis būtų bepiga, — tarė seržantas. — Pulsim velniui ant ragų, donai Adrianai. Įsivaizduokit, atėjo įsakymas Mes vykstame į Santjagą ieškoti tų vilkolakių.

— Į Santjagą? — tarė Lalita ir sustingo pražiota burna, o locmanas Njevesas, atsirėmęs į turėklus, ėmė žiūrėti į upę, medžius, pilką miglą. Vaikai ir toliau zujo aplink Bonifasiją.

— Kartu su Borcho forto kareiviais,— pasakė seržantas.— Bet ko jūs čia nosis nukabinot? Jokio pavojaus, žmonių mūsų bus daug. O gal iš viso tie perėjūnai jau seniai sutrūniję — kiek jau laiko prabėgo.

— Eikit pas Pintadą, jis gyvena va tenai, žemiau,— tarė Adrianas Njevesas, rodydamas į nematomos per miglą upės pusę.— Jis geras locmanas ir pažįsta tas vietas. Reikia tučtuojau pas jį eiti, kitaip galit nerasti — jis dažnai šiuo metu išplaukia žvejoti.

— Tai kaip čia dabar,— tarė seržantas.— Nenorit plaukt su mumis, donai Adrianai? Juk kelionė užtruks ne daugiau kaip tris savaites, užsidirbsit gražaus pinigo.

— Aš sergu, drugys suėmė,— tarė locmanas.— Ką tik suvalgau, išvemiu, ir galva svaigsta.

— Nepaistykit niekų, donai Adrianai,— pasakė seržantas,— koks jūs ligonis. Kodėl nenorite plaukti?

— Jį drugys krečia, jis bematant guls į lovą,— patvirtino Lalita.— Eikite kuo greičiau pas Pintadą, kol jis dar neišplaukė žvejoti.

IR KAI sutemo, ji ištykino, kaip jis buvo liepęs, nusileido šlaitu raguvon, o Fusija — ko tu čia krapštaisi, mikliau į valtį. Jie išplaukė iš Učiamalos, neužkūrę motoro, kone tamsoje, ir jis, kur buvęs, kur nebuvęs,— ar niekas tavęs nematė, Lalita? Žiūrėk, jeigu pastebėjo, aš rizikuoju savo galva, pats nesižinau, ir kam darau šitaip, o ji, sėdėdama priekyje,— atsargiai, verpetas, o iš kairės slenksčiai. Pagaliau jie prisiyrė prie lėkšto kranto, paslėpė valtį, sugulė ant smėlio. Ir Fusija — aš pavydus, Lalita, neminėk man šito šunsnukio Reategio, aš nebūčiau nė susidėjęs su juo, bet man reikėjo valties ir maisto, mums prieš akis sunkios dienos, tačiau pamatysi, aš prasiskinsiu kelią, o jinai — prasiskinsi, aš tau padėsiu, Fusija. O jis kalbėjo apie sieną — visi galvos, kad pabėgo į Braziliją, puls ieškoti manęs, Lalita, ir niekam nė į galvą netoptels, kad pasinešiau į šitą pusę, o jeigu mes prasimušim į Ekvadorą, tada papūs jie mums. Ir staiga — išsirenk, Lalita, o ji — mane skruzdėlės sukandžios,

Fusija, bet jis — vis tiek išsirenk. Paskui visą naktį pliaupė lietus, ir vėjas nudraskė pastogę iš šakų, kur buvo prisiglaudę, ir juodu neturėjo nė valandėlės ramybės — taip apspito moskitai ir šikšnosparniai. Švintant patraukė toliau, ir, kol nebuvo priplaukę srautulių, kelionė klojosi gerai: pasirodė laiviūkštis, juodu pasislėpė, kaimas, kareivinės, lėktuvas, ir juodu vis slėpėsi. Praėjo savaitė be lietaus; jie plaukė nuo saulės tekėjimo iki nusileidimo ir, norėdami pasitaupyti konservų, žvejojo ančousus, bagrus. Vakare susirasdavo salelę, kyšulį, seklumą ir užmigdavo prie laužo. Kaimelius praplaukdavo naktimis, užgesinę motorą, ir Fusija — spausk, Lalita, o ji — rankas pakirto, labai smarki srovė, o jis — spausk, po šimts velnių, jau nedaug beliko. Netoli Barankos sutiko žvejį ir pavalgė drauge. Juodu jam — mes sprunkame, o jis — kuo galiu padėti? Ir Fusija — norėtume nusipirkti gazolio, mūsų jau baigiasi, o jis — duokš pinigų, nueisiu į kaimą ir atnešiu. Prabėgo dvi savaitės, kol jie prasimušė pro siaurumas, paskui plaukė pratakomis, ežerėliais ir senvagėmis, pasiklydo, porą kartų apvirto valtis, pasibaigė gazolis, ir kartą rytą — neverk, Lalita, jau artėjame, žiūrėk, jau vambisai. Jie pamatė jį, pagalvojo, kad vėl atplaukė pirkti kaučiuko. Juodviem paskyrė pirkią, davė pavalgyti, du demblius, ir taip jie išgyveno daug dienų. Ir Fusija — matai, ką reiškia susidėti su manim? Geriau būtum pasilikus Ikitose prie motinos, o ji — kas bus, jeigu jie nudobs tave, Fusija? O jis — tada tu pasidarysi vambiso žmona, vaikščiosi nuogais papais, dažysiesi kūną rupinja, indigu ir ačiote ir kramtysi maniokus masatai varyti, štai kas tavęs laukia. Ji verkė, vambisai juokėsi, o jis — kvaišele, aš tik paerzinau, gal būt, tu pirmutinė krikščionė, kurią jie mato. Vienąkart, tai buvo jau seniai, aš atplaukiau čia su vienu bičiuliu iš Mojobambos, ir jie parodė mudviem galvą tokio krikščionio, kuris atsibastė Santjagu, ieškodamas aukso, tau baisu? Ir ji — taip, Fusija. Vambisai jiems atveždavo machų * ir čioskų ** mėsos, bagrų, maniokų, retkarčiais elnienos ar gamitanų arba šamų, o kartą atvežė žalių kirminų, nuo kurių jiems gyslas ištąsė. Jis nuo ryto iki vakaro šnekučiuodavosi su jais, ir ji — pasakyk, ko tu jų klausinėji, ką jie sako, o jis — šiaip, nieko rimto. Kada

---

* Machas — pakas, kiškio didumo Pietų Amerikos graužikas.

** Čioska — degu, graužikas, iš pažiūros primenantis pilkąją žiurkę.

mudu su Akilinu atplaukėm čia pirmą kartą, mes papirkom juos išgertuvėm ir pusmetį gyvenom drauge su jais. Mes atveždavome jiems peilių, audeklo, šautuvų, anyžinės degtinės, o jie duodavo mums kaučiuko, odų, ir dabar negaliu jais skųstis, jie buvo mano klientai, o dabar draugai, be jų aš pražuvęs, o ji — tas teisybė, bet keliaukim iš čia, Fusija, juk iki sienos vos keli žingsniai, argi ne? O jis — šie žmonės kur kas geresni, negu kaučiuko pirkliai, pradedant tuo šunsnukiu Reategiu, žiūrėk, kaip jis mane apmovė, tik per mane uždirbo krūvą pinigų, o nenorėjo man padėti, jau antrą kartą mane gelbsti vambisai. O ji — kada gi mudu išvyksim į Ekvadorą, Fusija, juk čia pat lietūs, ir tada jau neišsikrapštysim iš čia. O jis liovėsi minėjęs sieną ir per naktis nemiegojo — sėdėdavo ant demblio, vaikštinėjo šen ir ten, kalbėdavosi pats su savimi, ir ji — kas tau, Fusija, pasitark su manim, juk esu tavo žmona, o jis — patylėk, aš galvoju. Ir kartą rytą pašoko, pasiėmė mačetę ir nubėgo nuo skardžio žemyn, o ji iš viršaus — nedaryk šito, dėl dievo meilės, maldauju tave, dievuliau mano, dievuliau mano, o jis vis kapojo valtį, kol išmušė dugną, o kai ji nuskendo, patenkintas užlipo į viršų. Vykti į Ekvadorą be drabužių, be pinigų, be dokumentų? Tai beprotybė, Lalita, čionykštė policija susižino su muitine, mes tik neilgam pasiliksime Peru, čia aš galiu praturtėti, kad tik neapgautų vambisai ir kad pavyktų susiieškoti Akiliną, va žmogus, kurio mums reikia, eime, aš tau viską paaiškinsiu, o ji — dievuliau mano, ką tu padarei, Fusija. O jis — čia niekas neužklys, o kada mes iš čia išplauksim, visi jau bus mane pamiršę, ir, be to, mudu turėsime pinigų ir kiekvienam galėsime užkišti koserę. Ir ji — Fusija, Fusija, o jis — man reikia susirasti Akiliną, o ji — kodėl tu ją paskandinai, aš nenoriu numirti miške, o jis — kvaiše, reikia gi panaikinti pėdsakus. Ir kartą jie su dviem irkluotojais vambisais išplaukė kanoja Santjago link. Juos lydėjo debesys moskitų ir kimus dūdorių * ūbavimas, o naktimis, nors sukurdavo laužus ir susisupdavo į antklodes, aplink juos siūdavo šikšnosparniai ir kandžiodavo kur pakliūva neuždengtą kūną. O Fusija — jokiu geru neturim artintis prie upės, ten galim su-

---

* Dūdorius — aganis, prastai skraidančio, greitai bėgančio paukščio, gyvenančio Pietų Amerikoje, liaudiškas pavadinimas. Aganių patinėlių pratisas ūkavimas primena dūdos garsą, jie ir vadinami dūdoriais.

sidurti su kareiviais. Jie plaukė siauromis pratakomis, po tamsiais vešlios lapijos skliautais, drėgnais liūgais, ežerėliais, po apsiskarojusiais renakais *, o kartais braudavosi takeliais, kuriuos iškirsdavo vambisai savo mačetėmis, nešdami ant pečių kanojas. Valgė kas pakliuvo — šaknis, rūgščius ūgius, žolių nuovirą, o kartą nudobė tapyrą ir savaitei pasidarė mėsos. O Lalita — aš neištversiu, Fusija, man kojos jau neremia, ir visą veidą susidraskiau, o jis — dabar jau nebetoli. Pagaliau pasirodė Santjagas, ir ten jie pavalgė čitarių **, prisigaudę tarp akmenų ir pasirūkinę, ir vambisų nudobto šarvuočio mėsos. Ir Fusija — matai, Lalita, stumiamės, čia neblogas kraštas, yra maisto, ir viskas eina į gera, o ji — mano veidas degte dega, prisiekiu, aš daugiau nebegaliu. Jie dieną pailsėjo, o po to keliavo toliau, Santjagu aukštyn, stabteldami pamiegoti ir pavalgyti vambisų kaimeliuose, kur gyveno po dvi tris šeimas. O po savaitės jie paliko upę ir kelias valandas plaukė siaurute prataka, kur neprasiskverbė saulės šviesa, šakos karojo taip žemai, jog kliuvo už galvų. Galiausiai išplaukė į platumą, ir Fusija — va ir sala, Lalita, geresnio daikto nesurasi, aplink miškas ir pelkės, ir, prieš išlipant, paliepė vambisams dėl viso pikto pasisukioti po ežerą, ir Lalita — mes čia gyvensim? O jis — atkampi salelė, visi krantai apaugę aukštu mišku, o štai patogi vieta prieplaukai. Išlipo, vambisai, suriaumojo, vartydami akis ir grūmodami kumščiais, ir Lalita — kas čia jiems darosi, Fusija, ko jie širsta, o jis — išsigando, kvaišiai, nori grįžti, lupunų pabūgo. Skardžio viršuje ir visoje saloje kaip siena į padangę kilo milžiniškos lupunos išsikerojusiais, suaižėjusiais kamienais ir apgurgėjusios biauriais groblėtais gumbais. Ir Lalita — neužsirik tu ant jų taip, Fusija, nepykink. Fusija ir vambisai ilgai ginčijosi, kažką riaumodami, mosikuodami rankomis, ir galiausiai jam pasisekė juos perkalbėti, ir jie smuko į krūmus, kuriais buvo apžėlusi sala. Ir Fusija — girdi, Lalita? Čia gausybė paukščių, klausyk, kaip čiaukši papūgos. O kai pamatė vankavį ***, ryjantį juodą gyvačiukę, vambisai suspiegė, ir Fusi-

---

* R e n a k a s — šakotas vešlialapis medis, paplitęs balotuose Amazonės miškuose.

** Č i t a r i s — smulki žuvis, kuri veisiasi tik Amazonės ir jos intakų vandenyse.

*** V a n k a v i s — paukštis, susijęs su indėnų tarpe paplitusiu prietaru.

ja — bailūs šunys, o Lalita — tau galvoje negerai, matai, čia neįžengiama giria, kaip čia mes gyvensim, o jis — nesirūpink, viską apgalvojau, aš šičia gyvenau su Akilinu ir vėl gyvensiu, aš čia prolobsiu, va ir pamatysi, kad burnos tuščiai neaušinu. Jie sugrįžo prie skardžio, ji nulipo prie kanojų, o Fusija ir vambisai vėl suėjo į mišką, ir staiga virš lupunų pakilo švininių dūmų stulpas ir dvoktelėjo degėsiai. Fusija ir vambisai išpuolė iš tankmės, sušoko į kanojas, nusiyrė tolyn nuo salos ir išlipo ežero krante palei upelio žiotis. Ir Fusija — kada miškas išdegs, atsiras platus laukas, Lalita, kad tik neimtų lyti, o ji — kad tik nepakiltų vėjas, ugnis gali persimesti čia. Lietaus neužėjo, ir gaisras siautėjo kone dvi dienas. Ties ežeru tvyrojo tiršti degančių lupunų ir katavų * dūmai, ore visur skraidė pelenai, padangę lyžčiojo žydri liepsnos liežuviai ir vertėsi kamuoliais kibirkštys, toli buvo girdėti, kaip poška degdami sausi medžiai. Ir Fusija — baigta, sudegė kipšai, o Lalita — ko tu juos užkabini, čia jų tikėjimas, o jis — nieko tokio, jie nesupranta, ką sakau, ir, be to, matai, jie juokauja, aš visiems laikams išrausiu jiems lupunų baimę. Ugnis iššlavė salą ir išvaikė visa, kas gyva,— iš debesų dūmų nardė būriai paukščių, kiauksėdamos šokinėjo į pakrantę beždžionės ir kabinosi ant plūduriuojančių rąstų ir šakų. Vambisai brido į vandenį, stvarstė jas į glėbį ir mačetėm kapojo galvas, o Fusija — žiūrėk, Lalita, kokią jie puotą rengia, štai ir išdulkėjo jiems pyktis, o Lalita — aš taip pat neatsisakyčiau užkrimsti nors ir beždžionienos, žarna žarną ryja. Kai sugrįžo į salą, miškas buvo gerokai praretėjęs, tai čia, tai ten švietė progumos, tačiau viršum skardžio medžiai tebestovėjo ir daug kur dar buvo išlikę brūzgynų. Jie puolė valyti gaisravietę ir visą dieną mėtė į ežerą išvartas, nuodėgulius, apgruzdusius paukščius, gyvates, ir Fusija — sakyk, kad džiaugiesi, ir ji — džiaugiuosi, Fusija, o jis — tu tiki manim? Ir ji — taip. Pasidarė nemaža lygi aikštė, vambisai prigriovė čia pat medžių, prikirto karčių, surišo jas lianomis, ir Fusija — tikras namas, o Lalita — na, ne visai, bet vis tik geriau, negu miegoti miške. O kitą rytą pasibudę pamatė, jog priešais trobą suka lizdą juodai geltonas paukaras, ir Fusija — geras ženklas, Lalita, čia šeimyniškas paukštis, jeigu jis atskrido, vadinasi, žino, jog mes čia pasiliksim.

———————

* Katava — lapuotis su nuodinga derva, iš kurios gaunama kurarė; auga Amazonės baseine.

TĄ PATĮ šeštadienį kūną žmonės paėmė iš Žalių namų ir, susuktą į drobulę, atnešė į skalbėjos rančą. Daug vyrų ir moterų iš Galjinaseros atėjo paskutinį kartą pagerbti velionės, o Chuana Baura per naktį verkė ir be paliovos bučiavo mirusiajai rankas, akis ir kojas. Auštant kaimynės už parankių išvedė Chuaną iš namų, ir tėvas Garsija padėjo guldyti kūną į karstą, nupirktą iš aukų. Sekmadienį tėvas Garsija atlaikė gedulingas pamaldas koplyčioje, turgaus aikštėje, ir ėjo priešakyje laidotuvių procesijos, o iš kapinių grįžo kartu su Chuana Baura. Moterų apsuptas, jis perėjo Plasą de Armas, išbalęs, degančiu žvilgsniu ir sugniaužtais kumščiais. Prie eisenos prisidėjo elgetos, batų valytojai, valkatos, ir, kai jie visi pasiekė turgaus aikštę, minia jau buvo užtvėrusi visą gatvę. Tada tėvas Garsija pasilipo ant suolelio ir pradėjo visus plūsti. Aplinkui darėsi durys, ir turgavietės prekijai ėjo iš savo krautuvėlių jo pasiklausyti, o kai dvejetas municipaliteto policininkų pamėgino išsklaidyti minią, į juos pasipylė keiksmai ir akmenys. Tėvo Garsijos šauksmai buvo girdėti net skerdykloje, o svečiai, sėdėję „Šiaurės žvaigždėje", nustojo plepėti ir juoktis ir nustebę dairėsi — iš kur čia tas triukšmas, kur skuodžia visos tos moterys? Žinia, kad turgaus aikštėje sambrūzdis, bematant pasklido visame mieste, gandas ėjo iš lūpų į lūpas, kaip moterų slaptažodis; tėvas Garsija toliau kalbėjo, ir padangėje sklandė išgąsdinti pesliai. Kunigui nutilus, buvo girdėti, kaip rauda Chuana Baura, suklupusi jam prie kojų, ir kaip bruzda, niurzgia moterys. Ir kai pasirodė gvardiečiai su savo lazdomis, į jų pusę siūbtelėjo įsiaudrinusi minia, kurią vedė tėvas Garsija, piktai grūmodamas kryžiumi, o kai jie pabandė pastoti moterims kelią, suūžė grasinimai ir pasipylė akmenų kruša. Gvardiečiai traukėsi atatupsti, spruko į bet kuriuos namus, o kas suklupo, tuos parbloškė ir sumaitojo be paliovos plūstantis žmonių srautas. Ir štai įdūkusi minia su pagaliais ir akmenimis rankose staugdama įsiveržė į Plasą de Armas. Jai artėjant, žmonės skubėjo nuleisti ant durų grotas, rakino vartelius, įžymūs miesto žmonės iš baimės supuolė į katedrą, o atvykusieji, užsiglaudę tarpduriuose, apstulbę žiūrėjo į šią grėsmingą laviną. Tėvas Garsija susigrūmė su gvardiečiais? Jie užpuolė jį? Jo sutana perplyšo, ir pasirodė balta kaip pienas įdubusi krūtinė ir kaulėtos rankos. Jis tebelaikė aukštai iškeltą kryžių ir užkimęs rėkė visa gerkle. Žmonių srautas prašniokštė pro „Šiaurės

žvaigždę", papliupo akmenys, ir kavinės langai subyrėjo į smulkias šukes, o kai moterys metėsi į Senąjį tiltą, jo sukežęs karkasas sugirgždėjo ir susvirduliavo tarsi girtas, ir kada jos, praūžusios pro „Rio barą", pasiekė Kastiliją, daugelio rankose jau degė fakelai, ir visu keliu, kur jos tik grūmėjo, žmonės iš smuklių bėgo pasižiūrėti, o lalavimas vis garsėjo ir fakelų vis daugėjo. Banga atsirito iki smiltynų, ir pakilo milžiniškas dulkių debesis, geltono aukso viesulas, kuriame šmėžavo moterų veidai, kumščiai, liepsnos liežuviai.

Vieniši tarp kopų, nutvieksti akinančiai vaiskios vidudienio šviesos, Žali namai uždarytais langais ir durimis atrodė apleisti. Žalios it žolė sienos blykčiojo saulėje, vos vos pablukusios palei kampus, ir tarsi sužeistas elnias, prie kurio artinasi medžiotojai, šie namai dabar atrodė kažkokie bejėgiai, nuolankūs, baikštūs. Tėvas Garsija su moterimis prisigrūdo prie durų, stūgavimas aptilo, ir minia valandžiukei nuščiuvo. Bet staiga kažkas suspigo, ir tarsi skruzdėlės iš skruzdėlyno, užtvindyto išsiliejusios upės, iš vidaus pasipylė išsidažiusios, pusnuogės įnamės, stumdydamos viena kitą ir klykdamos iš baimės. Vėl sugriaudėjo tėvo Garsijos balsas, minia sukunkuliavo, ir tarytum daugybė čiuptuvų prie jų iš visų pusių išsitiesė rankos, stvarstė joms už plaukų, trankė žemėn, talžė. O paskui tėvas Garsija ir moterys sugriuvo į vidų, ir akies mirksniu jų buvo pilni namai. Dabar iš ten sklido niokojimo triukšmas: čerškėjo daužomi stiklai ir buteliai, poškėjo laužomi stalai, turškėjo draskomos paklodės ir užuolaidos. Iš pirmojo, iš antrojo aukšto, iš bokštelio tartum liūtis prapliupo namų reikmenys. Pro langus lėkė gėlių vazonai, sudaužytos praustuvės, padėklai, lėkštės, suplėšyti čiužiniai, flakonai ir buteliukai su pudra ir tepalais, ir pasitenkinimo šauksmai lydėjo kiekvieną daiktą, kol jis darė puslankį įkaitusiame ore ir krito į smėlį. Daugelis smalsuolių, net moterys, jau ginčijosi, nepasidalydami išmestų daiktų ir skudurų, keikėsi, grumdėsi, riejosi. O šitame sąmyšyje primuštos, išrėkusios gerkles, drebančios įnamės kėlėsi nuo žemės, puolė į glėbius likimo draugėms, kūkčiojo, guodė viena kitą. Žali namai liepsnojo; pro pilkus it pelenai dūmus, kylančius kamuoliais į Pjuros dangų, čia vienur, čia kitur kyščiojo purpuriniai liepsnos liežuviai. Minia pradėjo trauktis, riksmai tilo. Pro Žalių namų duris, kosėdamos ir ašarodamos nuo dūmų, bėgo viena po kitos tėvo Garsijos kariauninkės.

Nuo Senojo tilto, iš Malekono gatvės, iš varpinių, stogų ir balkonų šimtai žmonių žiūrėjo į gaisrą — į tamsraudonę, žydrą daugiagalvę hidrą, besiraitančią po juodų dūmų skraiste. Tik tada, kai sugriuvo grakštus bokštelis ir į gatvę jau krito nuodėguliai, plėnys ir atplaišos, nupūsti nedidelio vėjelio, atvyko gvardiečiai ir municipaliteto policininkai. Pavėlavę ir bejėgiai jie įsimaišė į moterų minią ir žiopsojo mindžikuodami, užkerėti, kaip ir visi kiti, siautėjančios ugnies reginio. Ir staiga minia sujudėjo — moterys ir elgetos ėmė baksnoti vieni kitiems alkūnėmis ir šnabždėtis: „Še jis, jis ateina."

Jis ėjo per Senąjį tiltą. Galjinaserietės ir žiopliai atsigręžė į jį, prasiskyrė, duodami kelią, ir niekas jo nestabdė. Plaukai jo buvo susivėlę, veidas paišinas, o akyse spindėjo neišpasakytas siaubas, smakras drebėjo. Dieną prieš tai žmonės matė jį geriantį mangačių čičerijose, kur jis atėjo vakare su arfa po pažastim, mirtinai išblyškęs ir verkdamas. Ten jis ir praleido naktį, niūniuodamas ir žagsėdamas girto žagsuliu. Mangačiai prieidavo prie jo: *„Kaip ten buvo, donai Anselmai? Kas atsitiko? Ar teisybė, kad jūs gyvenot su Antonija? Jūs tikrai laikėt ją Žaliuose namuose? Ar iš tikro ji numirė?"* Jis dūsavo, verkė, o galų gale nugriuvo ant aslos mirtinai girtas. Pamiegojęs jis vėl pareikalavo vyno ir gėrė, užgaudamas pirštais arfos stygas; staiga į čičeriją įbėgo vaikiūkštis ir sušuko: *„Žali namai dega, donai Anselmai! Juos padegė! Galjinaserietės ir tėvas Garsija, donai Anselmai!"*

Malekono gatvėje jam kelią pastojo keletas vyrų ir moterų: *„Tu pagrobei Antoniją, tu ją užmušei"*,— plėšė nuo jo drabužius, o kai šoko bėgti, pradėjo svaidyti į jį akmenimis. Tik ant Senojo tilto jis pradėjo rėkti, maldauti, o žmonės — išsigalvoja, jis stačiai bijo, kad nenulinčiuotų, bet jis ir toliau šaukėsi pagalbos, ir nusigandusios įnamės pritarė — taip, tai tiesa, tikriausiai ji liko namuose. Atsiklaupęs ant kelių, jis maldavo patikėti juo, šaukėsi dangų paliudyti, ir štai žmonės sutriko, gvardiečiai ir municipaliteto policijos pareigūnai pradėjo klausinėti galjinaserietes, pasigirdo prieštaringų balsų,— o kas, jeigu tai tiesa, reikia pažiūrėti, ko jie čia stovi, tegu kas pašaukia daktarą Sevaljosą. Įsisupę į šlapius skurlius keli mangačiai nėrė į dūmus ir po valandžiukės iššoko atgal, uždusę ir leisgyviai,— neįmanoma patekti, ten tikras pragaras. Ir vyrai, ir moterys užsipuolė tėvą Garsiją — kas, jeigu būtų tiesa? Ak tėve Garsi-

ja, tėve Garsija, dievas jus nubaus. Jis žiūrėjo į juos, lyg nieko neregėdamas, susimąstęs, o donas Anselmas stengėsi ištrūkti iš gvardiečių, kurie bandė jį sulaikyti,— tegu pasigaili, tegu duoda jam šlapią maršką, jis pats įeis. Ir kai pasirodė Anchelika Mersedes, visi įsitikino, kad tai tiesa, jog mergaitė čia, gyva ir sveika, virėjos glėbyje, ir kada pamatė, jog arfininkas su ašaromis akyse dėkoja dangui ir bučiuoja Anchelikai Mersedes rankas, daugelis moterų susigraudino. Jos balsu užjautė mergaitę, kurią šitaip išgąsdino, ramino arfininką arba širdo ant tėvo Garsijos ir jam prikaišiojo. Pritrenkta, sujaudinta, pašviesėjusi minia apsupo doną Anselmą, ir jau niekas — nei įnamės, nei galjinaserietės, nei mangačiai — nežiūrėjo į Žalius namus, apimtus liepsnos, kurią pradėjo tramdyti įprastinis smilčių lietus, versti dykuma, kur ji valandėlę turėjo valią.

GALINČIAI įėjo, kaip visada,— kojos spyriu atlapoję duris ir traukdami himną: galinčiai jie — nei piauna, nei sėja, vien tik ūžia suėję, jokio darbo nemoka, tik geria ir šoka.

— Aš tik galiu tau papasakoti, ką girdėjau tą naktį,— pasakė arfininkas.— Juk tu žinai, mergužėle, jog aš beveik nieko nematau. Tas ir išgelbėjo mane nuo policijos, jie paliko mane ramybėje.

— Pienas jau karštas,— tarė Čiunga už bufeto.— Padėk man, Laukine.

Laukinė atsikėlė nuo muzikantų staliuko, nuėjo prie baro, ir jodvi su Čiunga atnešė ąsotį pieno, duonos, maltos kavos ir cukraus. Salėje dar degė lempos, bet pro langus jau veržėsi balta dienos šviesa.

— Mergina nežino, kas ten buvo, Čiunga,— pasakė arfininkas, siurbčiodamas pieną mažais gurkšneliais.— Chosefinas jai nepasakojo.

— Kada tik paklausiu, jis išsisukinėja,— tarė Laukinė.— Sako, ko čia tau taip rūpi, neužsipulk, aš pavyduliauju.

— Negana, kad sąžinės neturi, jis dar veidmainys ir cinikas,— pasakė Čiunga.

— Kai jie įėjo, čia buvo tik du žmonės,— tarė Bolas.— Ana prie to staliuko. Vienas jų Seminarijas.

Broliai Leonai ir Chosefinas susėdo sau bare, šūkavo, dūko — mes tave mylim, Čiunga, Čiungita, tu mūsų karalienė, mūsų brangioji, Čiunga Čiungita.

— Liaukitės kvailioję ir užsisakykit šio to arba nešdinkitės lauk,— pasakė Čiunga ir atsisuko į orkestrą: — kodėl negriežiat?

— O mes negalim,— atsakė Bolas,— galinčiai čia velnio vestuves kelia. Tuoj pamatėm, kad jie iš džiaugsmo kailyje nesitveria.

— Todėl, kad tą vakarą jie pinigų turėjo daugiau, negu proto,— tarė Čiunga.

— Pažiūrėk tik, pažiūrėk,— pasakė Beždžionė, rodydamas jai vėduoklę iš banknotų ir laižydamasis.— Kiek čia, tavo manymu?

— Bet tu ir godi, Čiunga, primanytum, surytum akimis, — tarė Chosefinas.

— Tikriausiai vogti,— atsikirto Čiunga.— Ko jums atnešti?

— Jie, matyt, jau buvo įsilinksminę,— pasakė Laukinė.— Įkaušę jie visada švaistosi sąmojais ir dainuoja.

Išgirdusios triukšmą, laiptuose pasirodė trys įnamės: Sandra, Rita, Maribelė. Bet, pamačiusios galinčius, jos tuoj susiraukė, liovėsi dažytis, ir tik nuskambėjo skardus Sandros juokas — ak, čia jie, še tai tau, tačiau Beždžionė jas sutiko išskėstomis rankomis — tegu ateina pas juos, tegu užsisako ko tik nori,— ir parodė joms banknotus.

— Ir muzikantams atnešk ko nors, Čiunga,— tarė Chosefinas.

— Puikūs vyručiai,— šyptelėjo arfininkas.— Visada jie mus vaišina. Aš pažinojau Chosefino tėvą, mergužėle. Jis buvo valtininkas ir kilnodavo gyvulius, atvarytus iš Katakaoso. Jis buvo vardu Karlas Rochas, labai mielas žmogus.

Laukinė vėl pripylė arfininkui taurę ir įbėrė cukraus. Galinčiai susėdo prie stalo drauge su Sandra, Rita ir Maribele ir apkalbėjo pokerio partiją, kurią jie ką tik lošė „Karalienėje". Jaunasis Alechandras užsisvajojęs gėrė kavą. Jie galinčiai — nei piauna, nei sėja, vien tik ūžia suėję, jokio darbo nemoka, tik geria ir šoka.

— Mes juos dorai išlošėm, Sandra, galiu prisiekti. Mums sekėsi.

— Visi koziriai tris kartus iš eilės, ar jūs matėt ką panašaus?

— Jie mokėsi su merginomis žodžius,— pasakė arfininkas, švelniai pašiepdamas,— o paskui priėjo prie mūsų ir užsipuolė,

kad pagriežtume jų himną. O aš pasakiau — prašom, bet pirmiau paprašykit, kad leistų Čiunga.

— Ir tu linktelėjai mums, Čiunga, girdi, pagriežkit,— pasakė Bolas.

— Jie drabstė pinigus, kaip niekad,— aiškino Čiunga Laukinei.— Dėl ko aš negalėjau pasigerinti jums.

— Štai šitaip kartais ir ateina nelaimė,— melancholiškai mostelėjęs, tarė Jaunasis,— viskas prasidėjo dėl kažkokios dainelės.

— Padainuokit, kad mes įsimintume motyvą,— tarė arfininkas.— E Jaunasai, Bolai, atstatykit gerai ausis.

Pakol galinčiai choru dainavo himną, Čiunga suposi savo kėdėje kaip geraširdė namų šeimininkė, o muzikantai mušė taktą koja ir kartojo sau vieni žodžius. Paskui užtraukė kartu visa gerkle, gitarai, arfai ir lėkštėms pritariant.

— Gana,— pasakė Seminarijas.— Užteks staugti.

— Iki tol jis lyg ir negirdėjo triukšmo ir kuo ramiausiai šnekučiavosi su savo bičiuliu,— pasakė Bolas.

— Aš mačiau, kaip jis pašoko,— tarė Jaunasis.— Stačiai lyg patrakęs, pamaniau, užpuls mus.

— Sprendžiant iš balso, jis nebuvo girtas,— tarė arfininkas.— Mes paklusome, nutilom, bet jis nenurimo. Kada jis čia atėjo, Čiunga?

— Anksti. Užsuko stačiai iš savo asjendos — auliniais batais, su bridžiais, su revolveriu.

— Šitas Seminarijas buvo tikras bulius,— įsiterpė Jaunasis.— Ir žvelgė lyg vilkas. Juo žmogus stipresnis, juo piktesnis.

— Ačiū, brol,— tarė Bolas.

— Tu ne toks, Bolai,— pasakė Jaunasis.— Kūną turi boksininko, o sielą — avelės, kaip kad sako maestras.

— Nereikia pykti, senjore Seminarijau,— pasakė Beždžionė.— Mes juk dainavome savo himną. Leiskit pakviesti jus kartu išgerti butelį alaus.

— Bet jis buvo blogai nusiteikęs,— pasakė Bolas.— Kažkas jį buvo įpykinęs, ir jam dabar knietėjo susivaidyti.

— Vadinas, jūs iš tų gaidukų, kur pasipūtę stypinėja gatvėse ir aikštėse? — tarė Seminarijas.— Kodėl gi jūs manęs neužkabinat?

Rita, Sandra ir Maribelė pamažu pasitraukė prie baro, o Jaunasis ir Bolas užstojo arfininką, kuris, sėdėdamas ant savo suo-

lelio, kuo ramiausiai ėmė derinti stygas. O Seminarijas nenurimo, petingas, sunkus, pasvirdamas čia į vieną, čia į kitą šoną po violetine lempute,— jis taip pat ne iš kelmo spirtas ir moka paūžti — ir, mušdamasis į krūtinę,— tačiau laisto prakaitu savo žemę ir nemėgsta valkatų, driskių, paikšių.

— Mes jauni, senjore. Ir nieko blogo nedarom.

— Žinom, kad jūs labai stiprus, bet mūsų užgaulioti jums vis vien nevalia.

— Ar teisybė, kad kažkada iškėlėte ant rankų vieną vyruką iš Katakaoso ir užmetėt ant stogo? Ar teisybė, senjore Seminarijau?

— Nejaugi jie taip nusižemino prieš jį? — tarė Laukinė.— Aš šito iš jų nelaukiau.

— Oho, kaip jūs manęs bijot,— atlyžęs nusijuokė Seminarijas.— Kaip jūs man šunuodegaujat.

— Lemiamą valandą vyrai visada ištyžta,— pasakė Čiunga.

— Ne visi, Čiunga,— atsikirto Bolas.— Jei jis būt užkabinęs mane, aš jam būčiau parodęs.

— Jis ginkluotas, tad ir ne stebuklas, kad galinčiai pabūgo,— švelniai įsiterpė Jaunasis.— Baimė, kaip ir meilė, Čiunga, ne svetima žmogui.

— Žiūrėk, koks išminčius,— pasakė Čiunga.— Galėtum mažiau gudrauti, man tie tavo postringavimai nė motais.

— Gaila, kad vaikinai neišėjo kaip tik tada,— tarė arfininkas.

Seminarijas sugrįžo prie savo stalo, galinčiai taip pat, bet jų veiduose nebuvo nė ženklo ano smagumo — tegu jis tik pasigeria, jie tada jį pamokys, nors ne, juk jis turi revolverį, geriau pakentėti iki kito karto, o gal geriau padegti jo sunkvežimuką? Jis čia pat, netoliese, palei Grau klubą.

— Geriau eikime sau, tegu jis čia rėpso, o mes padekim Žalius namus,— tarė Chosefinas.— Tik nusispiaut: šiuptelsim porą skardinių žibalo ir brūkšt degtuką. Kaip tėvas Garsija.

— Jie įsipliekstų kaip sausi šiaudai,— tarė Chose.— O paskui kaimelis ir net stadionas.

— Geriau supleškinkim visą Pjurą,— pasakė Beždžionė.— Na ir suliepsnotų, iš Čiklajo būtų matyti. Kad smėlynus nutviekstų.

— O plėnys nulėktų iki pat Limos,— tarė Chose.— Bet tik Mangačeriją reikėtų gelbėt.

— Kaipgi, žinoma,— pasakė Beždžionė.— Jau čia mes ką nors sugalvotume.

— Aš buvau penkerių metų, kai kilo tas gaisras,— tarė Chosefinas.— Jūs šį tą atsimenat?

— Kaip jis prasidėjo, nemenu,— pasakė Beždžionė.— O kitą dieną nuėjom ten su kvartalo vaikais, bet mus nuvijo faraonai. Sako, kurie pirmi atbėgo, baisybes visokio šlamšto prisiglemžė.

— Atsimenu, kad dvokė degėsiai,— tarė Chosefinas.— Kad mačiau dūmus ir daug apdegusių medžių.

— Eime, paprašysim senį, kad papasakotų. Pastatysim alaus,— pasakė Beždžionė.

— Argi čia ne plepalai? — tarė Laukinė.— Ar gal jie kalbėjo apie kitą gaisrą?

— Daug ką tauškia pjuriečiai, merguželė,— pasakė arfininkas.— Netikėk nė vienu žodžiu, kai išgirsi tas kalbas. Viskas pramanyta.

— Jūs dar nepavargot, maestre? — tarė Jaunasis.— Jau septinta, galim eit namo.

— Dar nenoriu miego,— pasakė donas Anselmas.— Pasėdėkim, kol suvirškins pusryčius.

Atsirėmę į bufetą, galinčiai klunkė Čiungą — tegu ji leidžia jam pasėdėti su jais, kas jai bėda, jie tik žodį kitą šnektels, tegu mieloji Čiunga nebūna pikčiurna.

— Visi jus labai myli, donai Anselmai,— pasakė Laukinė.— Aš taip pat. Jūs man primenat vieną senelį iš gimtojo krašto, vardu Akilinas.

— Tokie malonūs, tokie nešykštūs,— pasakė arfininkas. — Jie pasisodino mane prie savo staliuko ir pavaišino alum.

Jį išpylė prakaitas. Chosefinas įdėjo į ranką stiklą, jis vienu mauku išgėrė ir atsikrenkštė. Paskui išsitraukė margą nosinę, nusišluostė kaktą ir tankius baltus antakius ir nusišnypštė.

— Prašom jus kaip draugą, tėvuk,— pasakė Beždžionė,— papasakokit mums apie gaisrą.

Arfininkas pagraibė ranka po stalą ir vietoj savo stiklo užčiuopė Beždžionės, vienu matu jį išlenkė. Apie ką jie kalba? Koks gaisras? Ir jis vėl nusišnypštė.

— Aš tada buvau dar vaikas ir mačiau liepsną iš Malekono gatvės. Ir žmonės bėgo su šlapiais skudurais ir su kibirais vandens,— kalbėjo Chosefinas.— Kodėl nenorit mums papasakoti, arfininke? Kas jums atsitiks, juk praėjo šitiek metų.

— Nebuvo ten jokio gaisro, jokių Žalių namų,— kartojo arfininkas.— Čia viskas iš piršto išlaužta, vyručiai.

— Ko jūs šaipotės iš mūsų? — pasakė Beždžionė.— Nesispirkit daugiau, arfininke, papasakokit nors keliais žodžiais.

Donas Anselmas pakėlė du pirštus prie burnos, rodydamas, kad nori rūkyti. Jaunasis padavė jam cigaretę, o Bolas prikišo degtuką. Čiunga užgesino lempas salėje, ir saulės šviesa ūžtelėjo pro langus ir plyšius. Ant lubų ir sienų atsirado geltonos dėmės, sumirgėjo atspindžiai nuo cinkuotos skardos stogo. Galinčiai neatstojo nuo senio — ar tiesa, kad viena kita įnamė apdegė? Teisybė, jog namus pakūrė galjinaserietės? Ar jis buvo tada viduje? Tėvas Garsija taip padarė vien iš pykčio ar gindamas religiją? Ar tiesa, kad donja Anchelika išgelbėjo Čiungitą, kitaip ji būt gyva sudegusi?

— Tai vis paskalos, ir daugiau nieko,— nenusileido arfininkas.— Žmonės nori paerzinti tėvą Garsiją ir tyčia prasimano visokiausių paikysčių. Laikas būtų duoti ramybę vargšui seneliui. O dabar atsiprašau, reikia padirbėti, vyručiai.

Jis atsikėlė ir, ištiesęs rankas, nutrepeno į tą kampą, kur sėdėjo orkestras.

— Matot? Jis, kaip visada, apsimeta kvailu,— tarė Chosefinas.— Aš taip ir maniau.

— Tokiame amžiuje suminkštėja smegenys,— tarė Beždžionė.— Gal jis viską pamiršo. Reikia paklausti tėvą Garsiją. Tik kas išdrįs.

Tą akimirką atsidarė durys ir įėjo patrulis.

— Sukčiai,— prabilo Čiunga.— Atėjo išgerti už dyka.

— Patrulis — tai Lituma ir dar du gvardiečiai, Laukine,— pasakė Bolas.— Jie užsukdavo čia kas vakaras.

II

BONIFASIJA atsitiesė ir pažiūrėjo į miestuko pusę, Santa Marijos de Njeva aikšte prieplaukos link bėgo vyrai ir moterys, neramiai skeryčiodami rankomis. Ji palinko ant lysvių, skersai kurių gulė bananų šešėliai, bet staiga vėl atsistojo: subruzdę žmonės be perstojo plaukė per aikštę. Ji pasižiūrėjo

į Njevesų trobelę: Lalita vis dainavo, ruošdamasi po namus, virš nendrių stogo vinguriavo melsvas dūmelis, nors upėje nebuvo matyti locmano valties. Bonifasija aplenkė trobą ir pakrante, apaugusia krūmais ir viksvomis, iki kulkšnių brisdama per vandenį, nuėjo į miestuką. Medžių vainikai buvo susilieję su debesimis, kamienai — su seklumų gelte. Prasidėjo potvynis, ir drumzlini išsiliejusios upės vandenys plukdė išrautus su šaknimis krūmus, kerpėmis aptrauktus šiekštus, gėles, žemės grumstus, mėšlą, negyvas lauko peles. Dairydamasi į šalis, pamažu, atsargiai, lyg pėdsekys, Bonifasija prasibrovė per nendres ir už upės vingio pamatė prieplauką. Tarp polių ir kanojų grūdosi žmonės, o per kelis metrus nuo plūduriuojančio molo ant vandens suposi plaustas. Vakaro prietemoje agvarunių itipakai ir veidai atrodė žydri; minioje buvo ir vyrų, kurie stovėjo atraitotomis iki kelių kelnėmis, nuogi iki juosmens. Buvo aiškiai matyti lapinė plausto paskuigalyje, priekio števenis ir net lynas, kuris čia įsitempdavo, čia vėl atsileisdavo supantis plaustui. Bonifasija išgirdo sparnų šlamėjimą ir, pakėlusi galvą, pamatė rausvus paukščius su baltais ilgais kaklais — žemai, palei pat nendres, pralėkė pulkelis gervių. Ji žengė toliau, pasilenkusi, ir jau ne krantu, o tiesiog per krūmus. Kardeliai, dagiai ir šiurkščios lianos braižė jai veidą, nuogas rankas, blauzdas; kur buvus, kur nebuvus, vis užsistodavo ant kažkokio lipnaus, gleivėto daikto, ausyse be atvangos zirzė, gaudė vabzdžiai. Ten, kur baigėsi krūmai, ne per toliausia nuo žmonių, susibūrusių prieplaukoje, ji atsitūpė, ir krūmai ją visai uždengė. Dabar pro žalią geometrinę rombų, kubų ir nenusakomų kampų kombinaciją ji gerai matė senuką. Jis visai neskubėjo — nekreipdamas dėmesio į šurmulį ir nekantrius laukiančiųjų mostus, kuo ramiausiai vaikščiojo po plaustą, dėliodamas dėžes, įeidavo į lapinę ir išeidavo iš jos čia su audeklo gabalu, čia su pora batelių, čia su karoliais, ir neapsakomai tvarkingai, net maniakiškai rimtai dėliojo ant dėžių savo prekes. Jis buvo labai liesas, kai vėjas išpūsdavo jam marškinius, atrodydavo kuprotas, bet vos tiktai jie prisiplodavo prie kūno, vėlei pasidarydavo laibas, koks ir buvo iš tiesų, plokščias kaip lenta. Jis avėjo trumpas kelnes, ir Bonifasija matė jo kojas, išdžiūvusias, kaip ir rankos, įdegusį saulėje bronzinį veidą ir fantastišką, tarsi šilkinę baltą ševeliūrą, bangomis dryksančią jam ant pečių. Senukas dar ilgokai dėliojo namų rykus, spalvingus

papuošalus, ceremoningai krovė raštuotus audinius. Kiekvieną kartą, kai jis ką nors išnešdavo iš lapinės, minia suūždavo, ir Bonifasija matė, kaip žavisi ir pagonės, ir krikščionės, kokiais godžiais, it užkerėtais žvilgsniais jos žiūri į stikliukus, šukas, veidrodėlius, apyrankes, blizgučius, ir kaip vyrai ryte ryja akimis butelius, išrikiuotus plausto pakraštyje šalia konservų skardinių, diržų ir mačečių. Senukas dar valandžiukę gėrėjosi savo darbu, po to atsisuko į minią, ir žmonės urmu puolė į priekį, supūškavo vandenyje aplink plaustą. Bet senis krestelėjo baltą savo ševeliūrą, čiupo irklą ir, baksnodamas juo kaip ietimi, privertė juos pasitraukti atgal ir sustoti į eilę. Pirmoji atsidūrė Paredeso žmona. Stora, nerangi, ji niekaip negalėjo užsiropšti ant plausto, ir senis turėjo jai padėti. Ji ilgai apžiūrinėjo daiktus, uostė flakonus, nervingai čiupinėjo audinius, muilo gabalus, o kiti niurnėdami ją skubino, kol ji apsisukusi patraukė atgal į prieplauką iki juosmens per vandenį, laikydama virš galvos gėlėtą suknelę, karolius ir baltus batukus. Viena paskui kitą moterys lipo ant plausto. Kai kurios rinkosi pirkinius pamažu, nepatikliai, kitos be saiko derėjosi, o atsirado ir tokių, kurios imdavo žliumbti ar net grasinti, reikalaudamos nuleisti. Kuri-ne-kuri krikščionė tempėsi nuo plausto pilną maišą pirkinių, kuri-ne-kuri pagonė nešėsi vos saują stiklinių karoliukų, bet nė viena negrįžo be nieko. Kada prieplauka ištuštėjo, jau visai temo. Bonifasija atsistojo. Njeva buvo ištvinusi, ir baltos bangų keteros ritosi į krantą po palinkusiomis virš vandens šakomis ir nyko jai prie kojų. Ji visa išsipurvino, jos plaukai ir suknelė buvo aplipę šapais. Senis dėjosi prekes ir metodiškai, dailiai krovė dėžes paskuigalyje. Virš Santa Marijos de Njeva dangus buvo juodas kaip degutas, ir žvaigždės jame žibėjo lyg apuoko akys, bet kitame Maranjono krante melsvas lopinėlis dar priešinosi nakties antplūdžiui prieš horizonto citadelę, o iš už misijos trobesių tekėjo mėnulis. Senio povyza dūlavo it pailga dėmė, tiktai ševeliūra žvilgėjo prietemoj kaip žuvies žvynai. Bonifasija pažvelgė į miestelio pusę: švietė tik gubernatoriaus namai ir Paredeso smuklė, dar mirksėjo žiburėliai ant kalvų, rezidencijos languose. Tamsa pamažu glemžė trobeles aplink aikštę, kapironas, įkalnų takelį. Bonifasija išėjo iš savo slėpynės ir susikūprinusi nubėgo į prieplauką. Dumblas prie kranto buvo skystas ir šiltas, o vanduo užtakyje atrodė stovintis, ir tik per keletą metrų nuo kranto Bonifasija pajuto, kad

ją traukia srovė, ir turėjo labai spirtis, kad nenuneštų. Vanduo jau siekė pasmakrę, kai ji įsikibo į plaustą ir pamatė viršuje baltas senio kelnes ir jo plaukų sruogas. Jau vėlu, tegu ateina rytoj. Bonifasija truputį styptelėjo ir užsidėjo alkūnes ant plausto krašto, o senukas pasilenkęs įsispitrino į ją. Ji kalba krikščioniškai? Supranta?

— Taip, donai Akilinai,— tarė Bonifasija.— Labas vakaras.

— Laikas miegoti,— pasakė senis.— Krautuvė jau uždaryta, ateik rytoj.

— Būkit toks geras,— tarė Bonifasija,— leiskit man valandžiukei užlipti.

— Tu, matyt, nukniaukei pinigų iš vyro, tad ir atėjai šitokiu laiku,— pasakė senukas.— Kas bus, jeigu jis rytoj pareikalaus jų atgal iš manęs?

Senis nusispiovė į vandenį ir nusijuokė. Jis tupėjo ant galų pirštų, balti plaukai lyg putos draikėsi aplink jo veidą, ir Bonifasija įžiūrėjo tamsią jo kaktą be mažiausios raukšlelės ir žvitrias it žvėriūkščiai akis.

— O kas pagaliau man galvoj,— pasakė senis.— Mano darbas prekiauti. Lipk, jei nori.

Jis jau tiesė jai ranką, bet Bonifasija mikliai liuoktelėjo ant plausto ir ėmė gręžyti suknelę ir trintis rankas. Ko ji nori? Karolių? Batelių? Kiek turi pinigų? Bonifasija nedrąsiai nusišypsojo — ar nereikia donui Akilinui ką nors padaryti? — ir nerimastaudama įsmeigė akis į senio lūpas. Ar nenorėtų, kad jam valgį gamintų, kol jis bus Santa Marijoje de Njeva? Kad jam atneštų vaisių? Kad valytų plaustą? Senis priėjo arčiau — iš kur jis ją pažįsta? — ir ją apžvelgė nuo galvos iki kojų — jis kažkur yra ją matęs, tikrai?

— Aš norėčiau medžiagėlės,— pasakė Bonifasija ir prikando lūpą. Ji parodė į lapinę, ir jos akys sublizgėjo.— Tos, geltonos, kurią jūs nusinešėt paskutinę. Aš atidirbsiu jums už ją, tik pasakykit, kokį darbą man dirbti, ir aš viską darysiu.

— Nereikia man jokio darbo,— tarė senelis.— Vadinas, tu neturi pinigų?

— Suknelei noriu užsidirbti,— švelniai, bet atkakliai sumurmėjo Bonifasija.— Atnešti jums vaisių? O gal geriau žuvų? Ir dar aš pasimelsiu, kad jums nieko neatsitiktų kelionėje, donai Akilinai.

— Maldų man nereikia,— tarė senis. Jis įdėmiai pasižiūrėjo į ją ir staiga pliaukštelėjo pirštais.— Vagi ir atpažinau tave.

— Aš išteku, nebūkit piktas,— pasakė Bonifasija.— Iš tos medžiagėlės pasisiūsiu suknelę, aš moku siūti.

— Kodėl tu nenešioji vienuolės drabužių? — pasakė donas Akilinas.

— Jau negyvenu pas motinas,— tarė Bonifasija.— Jos mane išvarė iš misijos, o dabar jau išteku. Tik duokit man tos medžiagėlės, ir aš šį tą jums padarysiu, o kitą kartą, kai atplauksite, soliais atsimokėsiu, donai Akilinai.

Senukas padėjo ranką Bonifasijai ant peties, privertė ją šiek tiek pasitraukti atgal, kad mėnesiena nušviestų veidą, ramiai pasižiūrėjo į žalias jos akis, tokias maldaujančias, ir apžvelgė smulkią figūrėlę, aptemptą šlapios suknelės, nuo kurios lašėjo vanduo,— tai jau visai suaugusi moteris. Vienuolės ją išvarė už tai, kad susidėjo su vyru? Su tuo, už kurio ji dabar išteka? Ne, donai Akilinai, ji susidėjo su juo vėliau, ir niekas miestelyje nežino, kur ji gyvena. O kur ji gyvena? Ją priglaudė Njevesai. Tai kaip bus su darbu galų gale?

— Tu gyveni pas Adrianą ir Lalitą? — paklausė donas Akilinas.

— Taip. Jie supažindino mane su tuo vyru, už kurio išteku,— pasakė Bonifasija.— Jie man buvo labai geri, mane laikė kaip tikrą dukterį.

— Aš plauksiu dabar pas Njevesus,— tarė senukas.— Plaukiam kartu.

— Na, o medžiagos ar duosit? — pasakė Bonifasija.— Nenorėkit, kad tiek daug prašyčiau, donai Akilinai.

Senis tyliai nušoko į vandenį, ir Bonifasija pamatė, kaip balta ševeliūra nuplaukė prie krantinės, o po to atgal. Donas Akilinas užlipo ant plausto su lynu ant peties, jį susuko, spirdamasis kartimi, pakreipė plaustą upe aukštyn, laikydamasis prie pat krašto. Bonifasija pasiėmė kitą kartį ir, atsistojusi priešingoje plausto pusėje, pradėjo stumtis, kaip ir senis, kuris vikriai, lengvai darbavosi savo žalga. Palei nendryną tėkmė buvo smarkesnė, ir donas Akilinas turėjo gerokai pamanevruoti, kad srovė nenuneštų plausto tolyn nuo kranto.

— Donas Adrianas anksti rytą išplaukė žvejoti, bet tikriausiai jau bus sugrįžęs,— tarė Bonifasija.— Aš pakviesiu jus

į vestuves, donai Akilinai, bet jūs duosit man medžiagėlės, gerai?. Aš išteku už seržanto, jūs jį pažįstat?

— Už gvardijos išperos? Tada neduosiu,— pasakė senis.

— Nesakykit taip, jis geros širdies krikščionis,— tarė Bonifasija.— Paklauskit Njevesų, jie seržanto bičiuliai.

Locmano pirkioje degė žiburiai, o palei turėklus dūlavo tamsūs siluetai. Plaustas prisišvartavo priešais prieangį, pasigirdo labas vakaras, ir Adrianas Njevesas įsibrido į vandenį priimti lyno ir pririšti jį prie polio. Paskui jis užlipo ant plausto ir apsikabino su donu Akilinu; po to senis užlipo į terasą, ir Bonifasija pamatė, kad jis apkabino Lalitą per liemenį ir atkišo jai veidą, o ji pabučiavo jam skruostus — gerai pasisekė kelionė? — ir kaktą, o trys vaikiūkščiai spiegdami įsikibo jam į kojas, ir jis paglostė jų galvutes — šiaip nieko, tik va lietus išprausė truputėlį, užsitęsė kažko šiais metais, kad jis kur prasmegtų.

— O mes tavęs visur ieškom, Bonifasija,— tarė Lalita.— Aš pasakysiu seržantui, kad tu ėjai į miestelį pasimatyt su vyrais.

— Manęs niekas nematė,— pasakė Bonifasija.— Tik donas Akilinas.

— Vis tiek mes jam pasakysim, tegu pavyduliauja, — nusijuokė Lalita.

— Ji atėjo pasižiūrėti prekių,— pasakė senis. Jis paėmė ant rankų mažiausiąjį, ir juodu ėmė taršyti vienas kitam plaukus.— Pavargau, visą dieną be atvangos dirbau.

— Įpilsiu jums stikliuką, kol padarys vakarienės,— pasakė locmanas.

Lalita išnešė į terasą donui Akilinui kėdę, sugrįžo į kambarį, ir po valandžiukės jau suspragsėjo židinyje žarijos ir pakvipo kepsnys. Vaikiūkščiai susikorė seniui ant kelių, ir jis glamonėjo juos, susidauždamas su Adrianu Njevesu. Juodviem baigiant gerti butelį, išėjo Lalita, šluostydamasi rankas į sijono padurkus.

— Kokie gražūs jūsų plaukai,— pasakė ji, glostydama donui Akilinui galvą.— Kaskart vis baltesni, vis panašesni į šilką.

— Tu nori, kad ir tavo vyras pradėtų pavyduliauti? — tarė senis.

Tuoj bus vakarienė, donai Akilinai, ji pagamino šį tą, kas jam patiks, o senis papurtė galvą, norėdamas ištrūkti iš Lalitos rankų — jeigu ji nesiliaus, jis nusikirps plaukus. Vaikiūkš-

čiai tuo tarpu išsirikiavo priešais ir nutilę, laukiamai spoksojo į jį.

— Žinau, ko jie laukia,— pasakė senis.— Nebijokit, nepamiršau, visiems turiu lauktuvių. Tau, Akilinai, atvežiau eilutę, tikrą vyrišką kostiumą.

Vyresniojo berniuko plačios akys suspindėjo, o Bonifasija atsirėmė į turėklą. Senis atsistojo, nulipo nuo prieangio ir sugrįžo į terasą su ryšulėliais, kuriuos vaikai išplėšė jam iš rankų, o paskui priėjo prie Adriano Njeveso. Juodu patyliukais ėmė apie kažką šnekėti, ir Bonifasija pastebėjo, kad donas Akilinas retkarčiais akies krašteliu pasižiūri į ją.

— Tavo teisybė,— pasakė senis.— Adrianas sako, kad seržantas geras žmogus. Eik ir pasiimk medžiagą, tai mano vestuvinė dovana.

Bonifasija norėjo pabučiuoti jam ranką, bet donas Akilinas ją atitraukė. Ir kol Bonifasija sugrįžo į plaustą, stumdė dėžes ir surado medžiagą, ji girdėjo senį ir locmaną kažką paslapčia šnibždantis, o atsigręžusi matė jų sukištus veidus — jie vis kalbėjo ir kalbėjo. Ji užkopė į terasą, ir juodu nutilo. Kvepėjo kepta žuvim, buvo girdėti, kaip ošia miškas, blaškomas vėjo gūsių.

— Rytoj lis,— pasakė senis, uosdamas orą.— Prekybai — tas negerai.

— Jie, tur būt, jau saloje,— pasakė Lalita, šiek tiek palaukusi, kai tik pradėjo valgyti.— Praėjo daugiau kaip dešimt dienų, kai išplaukė. Tu papasakojai man, Adrianai?

— Donas Akilinas juos sutiko,— pasakė locmanas Njevesas. — Drauge su gvardiečiais plaukė kareiviai iš Borcho. Teisybę sakė seržantas.

Bonifasija pastebėjo, kad senis slapčiomis, lyg nerimaudamas žvilgčioja į ją. Bet po valandžiukės jis ir vėl šypsojosi ir pasakojo įdomius nuotykius iš savo klajoklio gyvenimo.

IŠ PIRMOJO savo žygio jie sugrįžo po dviejų savaičių. Ji sėdėjo ant skardžio krašto, saulė rausva šviesa buvo nutvieskusi ežerą, ir staiga jie pasirodė pratakos žiotyse: viena, dvi, trys kanojos. Lalita pašoko,— kuo greičiau pasislėpti,— bet čia pat juos pažino: pirmoje sėdėjo Fusija, antroje — Pantačia, trečioje vambisai. Kodėl jie taip greit sugrįžo, juk jisai sakė —

mėnesiui? Ji nubėgo žemyn, į prieplauką, ir Fusija — atplaukė Akilinas, Lalita? O ji — dar ne, ir jis — rupūžė. Jie parsivežė tik driežų odelių, Fusija siuste siuto — šitaip mes badu išdvėsim, Lalita. Vambisai juokavo, iškraudami kanojas, jų žmonos, be perstojo tauškėdamos, trainiojosi aplink juos, o Fusija — žiūrėk, kokie jie patenkinti, šitie šunys, ir būta ko — atvykome į šaprų kaimą, o ten nė dvasios, ir šitie galvijai viską sudegino ir nukirto šuniui galvą, jokio grobio, vieni nuostoliai, veltui kelionė, nė gumulėlio kaučiuko, vien odelės, kurios nė velnio nevertos, o jie — linksmų linksmiausi. Pantačia buvo vien su apatinėmis ir kasėsi pažastis — reikia leistis toliau, šeimininke, selva milžiniška ir pilna turtų, o Fusija — mulki, tolimon kelionėn mums reikia locmano. Jie suėjo į trobą, pavalgė bananų ir keptų maniokų. Fusija visą laiką minėjo doną Akiliną — kas galėjo seniui atsitikti, iki šiol jis visada žodžio laikėsi, o Lalita — šitom dienom smarkiai lijo, matyt, jis kur užsiglaudė, kad nepermerktų daiktų, kurių jį siuntėm. Pantačia, įvirtęs į hamaką, rumžėsi galvą, šlaunis, krūtinę — o kas, jeigu, plaukiant per slenksčius, paskendo jo valtis, šeimininke? Ir Fusija — tada mes žuvę, nežinau net, ką veiktume. Ir Lalita — nebijok taip, vambisai apsėjo maniokais kone visą salą ir net klėtelių pristatė, o Fusija — šūdas, ir daugiau nieko, kada jie dar tą derlių nuvalys, ir, be to, tik čiunčiai gali misti vienais maniokais, bet ne krikščionys, luktelsim porą dienų, ir, jeigu Akilinas neatplauks, turėsiu ko kito griebtis. Neilgai trukus Pantačia užsimerkė, užknarkė, ir Fusija papurtė jį — tegu vambisai ištempia odeles, kol nenusilakė, o Pantačia — reikia pirmiau mažumėlę kvėpteleti, šeimininke, visą kūną gelia, ne juokas šitiek irklavus, ir Fusija — ką tu, nesupranti, kvaily? Palik mane vieną su pačia. O Pantačia suglumęs — jūs laimingas, šeimininke, jūs turit tikrą moterį,— ir liūdnomis akimis — o aš jau kiek metų nečiupinėjau baltos, ir Fusija — nešdinkis, ir kuo spėriau. Pantačia niurgzdamas išėjo, ir Fusija — na va, dabar jis prisigers tų savo durnaropių ir apkvaiš, nusirenk, Lalita, ko lauki, o ji — kad mėnesinės. o jis — na ir kas. O vakare, kai Fusija pabudo, jie nuėjo į kaimelį, kur visi kampai dvokė masata ir visuos pašaliuos drybsojo girti vambisai. Pantačia kažkur buvo dingęs. Galiausiai jie surado jį kitame salos krašte — jis buvo pasitiesęs savo demblį ežero pakrantėje, ir Fusija — ką aš tau sakiau, jis lepinasi kaip išgali. Pantačia kažką murmėjo pro

dantis, užsidengęs veidą rankomis, o šalia degė laužas, ir puodelyje virė kažkokios žolės. Jo kojomis ropojo vabalai, ir Lalita — o jis nė nejaučia. Fusija užgesino laužą, nuspyrė puodelį į vandenį — pabandysim jį pažadinti,— ir juodu abu puolė jį kratyti, žnaibyti, mušti per veidus, o jis pro dantis — aš visai atsitiktinai gimiau Kuske, šeimininke, mano siela suaugusi su Ukajaliu, ir Fusija — girdi? Ir ji — girdžiu, jis kaip išprotėjęs, o Pantačia — liūdna man širdyje. Fusija papurtė jį, spyrė koja — kiaule, dabar ne laikas kėpsoti, snausdami nugeibsim iš bado, ir Lalita — jis negirdi tavęs, Fusija, jis dabar aname pasaulyje. O Pantačia pro dantis — dvidešimt metų išgyvenau Ukajalyje, šeimininke, ir pripratau gaudyti arapaimas, o tvirtas buvau kaip čionta, odos moskitai nepraką̨sdavo. Iš burbuliukų atspėdavau, kada arapaimos iškyla pakvėpuoti, duokš man žeberklą, Andresai, tiktai įsprausk smaigalį ir užveržk stipriau — aš jį pririšiu, šeimininke,— ir paguldydavau jas iš pirmo karto, o Tamajoje kanoja apvirto, ir aš išplaukiau, o Andresas ne, tu paskendai, broli, sirenos nusitempė tave į dugną, dabar tu tikriausiai jų vyras, kodėl tu numirei, balandėli Andresai. Juodu atsisėdo ir ėmė laukti, kada jis atsipeikės, ir Fusija — greitai atsikvošės, neverta netekti šito čiolo, nors jis ir mulkis, bet naudingas man, o Lalita — dėl ko jisai vis kvaišina save tais nuovirais, o Fusija — kad nesijaustų vienišas. Po demblį ir Pantačios kūną ropojo vabalai ir vėdarėliai, o jis — kodėl aš turiu būti miško kirtėjas, šeimininke, miške gyventi blogai, verčiau upė ir arapaimos. Užteks, sako, aš žinau, kas yra drugys, eikš pas mane, aš ir moku daugiau, ir išduodu po dešimtį cigarečių, išgerkim po stikliuką, aš vaišinu, tu mano žmogus, nuvesk mane ten, kur yra kedrų, balzos medžių ir raudonmedžių, surask man nagingų žmonių, o aš jam — jeigu eisiu, kiek tu man mokėsi į priekį, šeimininke, aš taip pat norėčiau turėti namus, žmoną, vaikų ir gyventi Ikitose kaip kiti žmonės. Ir staiga Fusija — paklausyk, Pantačia, kas atsitiko Agvaitijoje? Papasakok man, mielasis, juk aš tavo draugas. Pantačia atsimerkė ir vėl užsimerkė, raudonas kaip beždžionės užpakalis, ir pro dantis — šitoje upėje tekėjo kraujas, ir Fusija — kieno kraujas, čiolai? O Pantačia — karštas kraujas, tirštas kaip kaučiuko syvai, kada jie sunkiasi iš įpiovos, ir protakose, ir duburiuose taip pat sroveno kraujas, viskas aplinkui buvo lyg viena kraujuojanti žaizda, nori tikėk, šeimininke, nori ne, ir Fusi-

ja — žinoma, aš tavim tikiu, čiolai, bet iš kur ten suplūdo tiek karšto kraujo, ir Lalita — atstok nuo jo, Fusija, nekamantinėk, jis kenčia, o Fusija — nutilk, kale, na, na, Pantačia, kieno gi tas kraujas taip tekėjo, ir jis pro dantis — šito sukčiaus Bakovičiaus, jugoslavo, kuris mus apgavo, jis buvo blogesnis už patį velnią, šeimininke, ir Fusija — už ką gi tu jį nudobei, Pantačia? Ir kaip, čiolai, kuo, o Pantačia — jis nenorėjo mums mokėti, sakė, mažai kedrų, eikim gilyn ir išsitraukė vinčesterį ir dar nudėjo vieną nešiką, kuris jam nušvilpė butelį vyno. Ir Fusija — tu nušovei jį, čiolai? O jis — ne, nukirtau su mačete, šeimininke, ir taip, kad net ranka man nutirpo, ir Pantačia pradėjo timpčioti kojas ir verkti, ir Lalita — žiūrėk, kas jam darosi, jis visai padūko, o Fusija — aš iškvočiau iš jo paslaptį, dabar žinau, kodėl jis pasislėpė, kai jį sutiko Akilinas.

Juodu vėl atsisėdo palei demblį, luktelėjo dar kelias minutes, ir Pantačia nusiramino ir pagaliau atsipeikėjo. Jis svirduliuodamas atsistojo ir, žvėriškai kasydamasis,— nepyk, šeimininke, o Fusija — nuo šitų šlykštynių tu išprotėsi, ir vieną gražią dieną aš spirsiu tau į užpakalį, ir Pantačia — aš juk nieko neturiu, jokio džiaugsmo gyvenime nepatiriu, jūs va turite žmoną, ir vambisai turi pačias, ir net gyvuliai, o aš vienas kaip pirštas visam pasauly, nepykit, šeimininke, ir jūs, šeimininkėle.

Jie palūkėjo dar dvi dienas, Akilinas vis neatplaukė, vambisai išvyko jo ieškoti į Santjagą ir sugrįžo nieko nepešę. Tada jie ėmė rinkti vietą kūdrai, ir Pantačia — anoj pusėj prieplaukos, šeimininke, ten krantas statesnis ir vanduo nuo lupunų subėgs į kūdrą, ir vambisai linktelėjo — teisybė, ir Fusija — gerai, ten ją ir iškasim. Vyrai iškirto medžius, moterys išrovė piktžoles, ir, kai pasidarė lygi aikštelė, vambisai prisidirbo baslių ir pribedė jų aplinkui. Iš viršaus žemė buvo juoda, o giliau — raudona. Vyrai kasė duobę, o moterys sėmė žemes į itipakus ir pylė į ežerą. Po to užėjo lietus, ir per kelias dienas kūdra buvo sklidina, beliko tik prisigaudyti vėžlių. Jų ieškoti išsileido vyrai vos auštant, vanduo pratakoje kilo, visokios šaknys ir lianos draskė veidus ir rankas, o priplaukus Santjagą, Lalitą ėmė krėsti drugys, ji karščiavo. Jie plaukė dvi dienas, ir Fusija — kiek dar, o vambisai rodė į priekį. Pagaliau smėlio sekluma, ir Fusija — jie sako, čia, duok dieve. Prisiyrė prie krašto, pasislėpė už medžių, ir Fusija — nejudėk, sulaikyk kva-

pą, jeigu vėžliai pajus tave, neišlįs, o Lalita — man bloga, atrodo, aš pastojau, Fusija, o jis — tylėk, velniai tave rautų. Vambisai lyg suakmenėjo, pavirto augalais, tik akys jų blizgėjo tarp šakų. Ir štai sutemo, ėmė čirkšti cikados, kurkti varlės, ir didžiulis ualas * užrėpliojo Lalitai ant kojos — mielai būtų užplumpinus ji šitą biaurybę traiškanotomis akutėmis ir balzgana papilve, o Fusija — nekrutėk, jau patekėjo mėnulis, o ji — negaliu ilgiau stovėti kaip įbesta, Fusija, aš tuoj pravirksiu balsu. Naktis buvo šviesi, šilta, pūtė nedidelis vėjelis, ir Fusija — šitie šunys apgavo mus, nė vieno nematyti, o Pantačia — tyliau, šeimininke, argi nematot, jie jau lipa. Dideli, apskriti, tamsūs jie lindo iš vandens, užliejančio seklumą lengvomis vilnimis, stabteldavo ant smėlio ir, staiga sukrutę, iš lėto šliaužė į priekį, ir jų šarvai žvilgėjo kaip auksas, du, keturi, šeši, vis arčiau, kaklai raukšlėti, nerangiai kraipė galvas,— jie mato mus, jaučia? — ir kurie-ne-kurie jau rausė duobutes lizdui, o kiti dar tik lindo iš vandens. Ir tada iš už medžių tyliai šmėkštelėjo prie jų keli rausvi it varis siluetai, ir Fusija — bėkim, Lalita, o, kai jie prišoko, Pantačia — atsargiai, šeimininke, jie kanda, ypač patelės, man vos piršto nenutraukė. Vambisai jau buvo apvertę ant nugaros kelis vėžlius ir patenkinti riaumojo, o vėžliai, įtraukę galvas, bejėgiškai tabalavo kojomis, ir Fusija — suskaityk kiek, o Lalita — aštuoni. Vyrai pradūrė šarvuose skylutes ir suvėrė vėžlius ant lianos, o Pantačia — imkim ir suvalgykim vieną, šeimininke, kol laukėme, pilvas prie nugarkaulio priaugo. Jie tenai pernakvojo, rytą leidosi toliau, o kitą naktį — kita sekluma, dar penki vėžliai, dar vienas vėrinys, — vėl miegojo, vėl plaukė toliau, ir Fusija — gerai, dabar kaip tik metas, kada jie deda kiaušinius, ir Pantačia — atrodo, juos uždrausta gaudyti tuo laiku, šeimininke, ir Fusija — aš visą gyvenimą darau tai, kas uždrausta, čiolai. Kelias atgal buvo labai ilgas — kanojos stūmėsi prieš srovę, vilkdamos virtines vėžlių, o jie spyrėsi, trukdė plaukti, ir Fusija — ką jie daro, šunsnukiai, tegul netvatina jų lazdomis, dar užmuš, ir Lalita — tu girdi? Žiūrėk, tu nors kiek manęs, matai, kad tąso, Fusija, aš laukiu kūdikio, o jis — tau amžinai vis kokios bėdos. Pratakoje vėžliai kliuvo už augalų, ir kartas nuo karto reikėdavo sustoti, vambisai šokdavo į vandenį, vėžliai juos kandžio-

* Ualas — Pietų Amerikos rupūžė, gyvenanti drėgnose balotose vietose.

jo, ir jie versdavosi į kanojas, staugdami iš skausmo. Įplaukę į ežerą, jie pamatė valtį ir doną Akiliną, kuris prieplaukoj mosavo jiems skarele. Jis atgabeno konservų, puodų, mačečių, anyžinės, ir Fusija — mielas seneli, aš jau maniau, jog tu paskendai, o jis — sutikau valtį su kareiviais ir, norėdamas apdumti akis, juos palydėjau. Ir Fusija — su kareiviais? Ir Akilinas — antai Urakusoje kilo kažkoks sąmyšis, sako, čiunčiai sumušė vieną kapralą ir nudobė locmaną, ir Santa Marijos de Njeva gubernatorius vyko su kareiviais jų bausti, jeigu tik neišlakstys, jiems numaus kailius. Vambisai suleido vėžlius į kūdrą ir primetė jiems lapų, žievių, skruzdėlių, o Fusija — vadinasi, tas šunsnukis Reategis čia kažkur netoliese? Ir Akilinas — kareiviai norėjo, kad parduotų jiems konservus, jis turėjęs juos apgauti, o Fusija — jie neminėjo, kad tas šunsnukis Reategis pasitraukia iš gubernatoriaus kėdės ir grįžta į Ikitosą? Ir Akilinas — taip, jis sakė, kad užbaigs šitą incidentą ir pasitrauks, o Lalita — ačiū dievui, kad atplaukėt, donai Akilinai, nelabai jau mane viliojo visą žiemą valgyti vėžlius.

TAIGI DONAS Anselmas pasidarė mangačis. Bet ne iškart, ne taip, kaip žmogus, pasirinkęs gyvenamąją vietą ir pasistatęs ten namus, juose įsikuria; jis mangačiu virto lėtai ir nejučia. Iš pradžių pasirodė čičerijose su arfa po pažastimi, ir muzikantai (beveik visi kažkada yra griežę pas jį) priėmė jį akompaniatoriumi. Svečiai mėgo jo klausytis, jam plojo, ir smuklininkai, gerbiantys jį, duodavo jam pavalgyti ir išgerti, o kai jis pasigerdavo, nepagailėdavo jam demblio, antklodės ir kampo išsimiegoti. Jis niekados nesimaišydavo Kastilijoje ir neperžengdavo Senojo tilto, tartum būtų visam laikui nusprendęs atokiau laikytis nuo vietų, primenančių praeitį. Jis nekeldavo kojos net į paupio kvartalus, į Galjinaserą, skerdyklą,— žodžiu, neišeidavo niekur iš Mangačerijos: atsitvėrė miestu nuo savo praeities. Ir mangačiai priėmė jį į savo šeimą, jį ir užsidarėlę Čiungą, kuri, parėmusi keliu smakrą, tūnodavo kažkur kampe ir paniurusi žiūrėdavo į tuštumą, kol donas Anselmas grodavo ar miegodavo. Mangačiai dažnai savo kalboje minėdavo doną Anselmą, bet vadino jį stačiai arfininku arba seneliu. Mat, po gaisro jis kažkaip iškart paseno: pečiai nusviro, krūtinė įdubo, oda suaižėjo, pilvas išsipūtė, kojos išklypo, ir jis pasidarė ap-

šepęs, nevalyvas. Jis vis dar vilkėjo dulkėtus, seniai sunešiotus batus, kuriais puikuodavosi savo aukso dienelėmis, kelnės jo apskuro, marškiniuose neliko nė vienos sagos, skrybėlė buvo skylėta, nagai ilgi, panagės juodos, akys traiškanotos, pilnos raudonų gyslelių; balsas švokštė, judesiai buvo suglebę. Pradžioje vienas kitas senjoras pakviesdavo jį groti per vardines, krikštynas ir vestuvėse; užsidirbęs šiek tiek pinigų, jis prisiprašė Patrosiniją Nają išnuomoti jam kambarėlį ir valgydinti kartą per dieną jį ir Čiungą, kuri jau tada buvo atgavusi žadą. Bet jis visuomet vaikščiojo toks apdriskęs ir taip atsidavė čičia, jog baltieji ilgainiui nustojo jį kviestis, ir nuo tada jis pradėjo pelnytis pragyvenimui kaip papuola — padėdavo persikraustyti iš buto į butą, panėšėdavo kam lagaminą, valydavo šiukšles. Temstant jis netikėtai pasirodydavo čičerijose, viena ranka tempdamas paskui save Čiungą, o kitoje sugniaužęs arfą. Mangačerijoje jis buvo populiarus, savas žmogus visiems ir kartu niekam, atsiskyrėlis, kuris kas žingsnis keldavo skrybėlę, sveikindamasis kone su kiekvienu sutiktu, nors šiaip teištardavo žmonėms vos vieną kitą žodį, ir jo arfa, jo duktė ir alkoholis, matyt, buvo jam visas gyvenimas. Iš senųjų jo papročių buvo išlikusi tik neapykanta pesliams: vos tik užmatęs vanagą, tuoj dairėsi akmens paleisti į jį. Gėrė jis daug, bet buvo ramus girtuoklis, niekada nesimušdavo ir nesiautėdavo. Kad jis girtas, galėjai suprasti iš eisenos,— nekeverzodavo zigzagais ir nesvirduliavo, bet rimtu veidu žingsniuodavo, nelenkdamas kojų, prispaudęs prie šonų rankas ir žiūrėdamas tiesiai į priekį.

Jo gyvenimas buvo labai paprastas. Vidurdienį jis išeidavo iš Patrosinijo Najos pirkios, kartais vesdamasis už rankos Čiungą, o kartais vienas, ir, kažkaip keistai skubėdamas, nutapnodavo kreivų vingiuotų Mangačerijos takelių labirintu, pakildamas iki pietinės priemiesčio ribos, kur prasideda smėlynai, nusidriekę Suljanos link, arba nusileisdamas prie miesto vartų — prie pat išsirikiavusių palei upelį pupmedžių. Jis žengė sparčiu žingsniu, nesirinkdamas kelio, darydamas lankstus ir kartkartėmis trumpai stabteldamas čičerijose: visai nesidrovėdamas, įeidavo į vidų, tylėdamas laukdavo, kol kas pavaišins klarito taurele arba stikliuku pisko, galvos linktelėjimu padėkojęs, išeidavo ir vis ta pačia karštligiška sparta tęsdavo savo žygį, arba pasivaikščiojimą, arba kryžiaus kelius. Galiausiai jis sustodavo viduryje kelio, nugriūdavo į smėlį kur pašalyje, prisi-

dengdavo veidą skrybėle ir gulėdavo šitaip kelias valandas, nepaisydamas nei vištų, nei ožkų, kurios jį uostydavo, šiūruodavo plunksnomis ir barzdomis, lengvindavosi ant jo. Bastydamasis priemiestyje, jis akiplėšiškai stabdydavo praeivius, prašinėdamas cigaretės, ir, jeigu neduodavo, nepyko, o ramus traukė toliau, išdidžiu, net iškilmingu veidu. Vakare jis sugrįždavo į Patrosinijo Najos trobą pasiimti arfos ir vėl traukdavo į čičeriją, šį kartą groti. Ištisas valandas jis glostydavo stygas, pasiekdamas savo meno viršūnes, o kai tiek nusigerdavo, jog rankos liaudavosi klausiusios, ir arfa pradėdavo nedarniai brungzti, jis imdavo kažką burbėti sau panosėje, ir jo akys pasidarydavo neapsakomai liūdnos.

Kartais jis nueidavo į kapines, ir kaip tik ten žmonės paskutinį kartą jį matė įtūžusį, kada lapkričio antrąją, per Vėlines, du municipaliteto policininkai pastojo jam kelią. Jis susirėmė su jais, ėmė juos keikti ir mėtyti akmenimis, ir pagaliau susibūrę aplinkui žmonės įkalbėjo policininkus jį paleisti. Ir ten pat, kapinėse, irgi lapkričio antrąją, bet per kitas Vėlines, Chuana Baura pirmąkart pamatė Čiungą, ji tada ėjo šeštus metus,— murzina, apsiskarmaliavusi mergaitė bėgiojo tarp kapų. Chuana ją pasišaukė, paglamonėjo. Ir nuo tos dienos skalbėja kartkartėmis užklysdavo į Mangačeriją, varydamasi asilą, apkrautą skalbiniais, ji susiieškodavo arfininką ir Čiungą. Jai Chuana atnešdavo arba suknelę, ar batukus, ar šiokio tokio maisto, o jam — cigarečių ir kelis skatikus, kuriuos jis tučtuojau prašvilpdavo artimiausioje čičerijoje. Po kurio laiko Čiunga ėmė nebesirodyti Mangačerijos gatvelėse, ir Patrosinijas Naja papasakojo kaimynams, jog Chuana Baura ją visam laikui pasiėmė pas save, į Galjinaserą. Arfininkas ir toliau gyveno kaip paprastai, vis tęsė savo beprasmiškas keliones. Jis kasdien seno ir darėsi vis labiau apsileidęs ir apskuręs, bet visi jau buvo apsipratę su juo, ir nė vienas nenusigręždavo, sutikęs jį ramiai žingsniuojantį gatvele, arba apeidavo senuką, gulintį saulės atokaitoje, vidury kelio.

Tik po kelerių metų arfininkas pradėjo išeiti iš Mangačerijos. Gatvės mieste keitėsi, jas grindė tašytais akmenimis, tiesė aukštus šaligatvius, puošė naujutėliais gražiais namais, jose būriai vaikų lakstė paskui automobilius. Atsirado naujų barų ir viešbučių, šmėkščiojo užsieniečių veidai, naujas plentas nusidriekė iki Čiklajo, ir sužvilgo geležinkelio bėgiai, sujungę Pjurą

su Paita per Suljaną. Viskas mainėsi, keitėsi ir pjuriečiai. Vyrai jau nevaikščiojo gatvėmis su auliniais batais ir bridžiais, dėvėjo eilutes ir net ryšėjo kaklaraiščius; moterys, išsižadėjusios tamsių sijonų iki kulnų, vilkėjo šviesiomis suknelėmis ir vaikščiojo ne tarnaičių lydimos, su vualiais, apsigaubusios skaromis, o vienos, atvirais veidais ir palaidais plaukais. Gatvių radosi vis daugiau, namai stiebėsi vis aukštyn, miestas augo, o dykuma traukėsi. Galjinasera dingo, o jos vietoje iškilo prabangus kvartalas. Kartą iš ryto suliepsnojo lūšnos, susigrūdusios už skerdyklos; atvyko gvardiečiai ir policija su alkaldu ir prefektu priešakyje, visus prievarta susodino į sunkvežimius ir išvežė, o kitą dieną ten jau pradėjo tiesti gatves, tiesias kaip stygas, statyti dviejų aukštų namus, ir per trumpą laiką jau net į galvą niekam nebūtų atėję, kad šitame naujame rajone, kuriame gyvena baltieji, anksčiau gyveno peonai. Išaugo ir Kastilija, pavirtusi mažu miestu. Išgrindė gatves, atsirado kinas, naujų mokyklų. Seni žmonės pasijuto nejaukiai, tarsi būtų patekę į kitą pasaulį, skundėsi patirią daug nepatogumų, negalį pakęsti spūsties, nepadorių papročių.

Vieną sykį senukas su arfa po pažastimi patraukė į šitą atjaunėjusį rajoną, atėjo į Plasą de Armas, atsisėdo po tamarindu ir pradėjo groti. Kitą vakarą jis vėl pasirodė ir nuo tada ateidavo dažnai, daugiausia ketvirtadieniais ir šeštadieniais, kai ten griežiama palydint saulę. Pjuriečiai suplaukdavo į Plasą de Armas pasiklausyti karinio orkestro iš Grau kareivinių, o senukas jį aplenkdavo ir valanda anksčiau surengdavo savo koncertą, o paskui apeidavo publiką su skrybėle rankoje ir, surinkęs keletą solių, tuoj pat sugrįždavo į Mangačeriją. O Mangačerija su savo krėstomis molio lūšnomis nendrių stogais, su lajinėmis žvakėmis, ožkomis liko vis tokia pat, ir, nežiūrint į pažangą, nė vienas gvardiečių patrulis neišdrįsdavo pereiti naktį siauromis jos gatvelėmis. Nepasikeitė ir mangačiai. Ir arfininkas, be abejonės, visa širdimi jautėsi esąs mangačis, net pinigus, kuriuos jis uždirbdavo, koncertuodamas Plasoje de Armas, išleisdavo savo priemiestyje. Vakarais jis, kaip ir anksčiau, grodavo pas Tulą, Gertrudį arba Ancheliką Mersedes, buvusią savo virėją, kuri dabar turėjo nuosavą čičeriją. Niekas jau neįsivaizdavo Mangačerijos be jo, nė vienas mangačis negalėdavo net pagalvoti, kad kitą rytą nepamatys senuko, kinkuojančio įprastiniu savo keliu, mėtančio akmenis į peslius, iš-

einančio iš namų su raudona vėliavėle arba kiurksančio saulėkaitoje, sutemus neišgirs tolumoje jo arfos. Net iš kalbėsenos — kad ir labai retai jis šneka — bet kuris pjurietis atpažintų jį esant mangačį.

— GALINČIAI šaukia jus prie stalo,— pasakė Čiunga, bet seržantas apsimetė jų negirdįs.

— Jis visada toks malonus,— tarė arfininkas.— Priėjo prie manęs pasisveikinti ir apkabinti.

— Savo pigiais juokeliais šitie padaužos padarys taip, kad mano pavaldiniai nustos mane gerbę,— pasakė Lituma.

Kol seržantas šnekučiavosi su donu Anselmu, du gvardiečiai tebestovėjo bare. Čiunga pripylė jiems alaus, o broliai Leonai ir Chosefinas vis nenustygo.

— Geriau nepasakokit toliau. Laukinė ir šiaip nuliūdusi,— pasakė Jaunasis.— Ir, be to, jau vėlu, maestrai.

— Neliūdėk, mergužėle,— pasakė donas Anselmas, ištiesė ranką virš stalo ir, per žlibumą apvertęs taurelę, patapšnojo Laukinei per petį.— Toks gyvenimas, ir niekas čia nekaltas.

— Užtenka tokiems parsidavėliams užsimauti uniformą, ir jau nesijaučia esą mangačiai, net nedirsteli į tave.

— Gvardiečiai neįtarė, jog čia kalbėjo apie seržantą, kuo ramiausiai gurkšnojo alų ir šnekučiavo su manim,— pasakė Čiunga.— Bet seržantas suprato — jis šaudė į juos akimis ir ženklais rodė: girdi, luktelkit, patylėkit.

— Kas pakvietė šituos uniformuotus tipus? — pasakė Seminarijas.— Ar ne laikas jiems dingti. Pasitarnauk, Čiunga, išguik juos.

— Čia senjoras Seminarijas, dvarininkas,— pasakė Čiunga.— Neimkit į galvą.

— Aš jau atpažinau jį,— tarė seržantas.— Nežiūrėkit į jį, vyručiai, jis tikriausiai įkaušęs.

— Dabar jis prisikabins prie faraonų,— pasakė Beždžionė.— Štai ir įsivėdėjo.

— Mūsų brolelis galėjo atkirsti jam, nors tam gal būtų pravertusi uniforma,— tarė Chose.

Jaunasis Alechandras siurbtelėjo kavos ir pasakė:

— Jis atėjo ramus, bet vos tik išgėrė porą stiklų, įtūžo. Tikriausiai jis turėjo kažkokį baisų nemalonumą, va čia jis ir išliejo pyktį — laikėsi įžūliai ir priekabiai.

— Kam to reikia, senjore,— tarė seržantas.— Mes dirbam savo darbą, už tai ir algą gaunam.

— Jūs jau pasižiūrėjot tvarkos, pamatėt, jog čia ramių ramiausia,— pasakė Seminarijas.— O dabar išeikit, duokit padoriems žmonėms ramiai ilsėtis.

— Nesivaržykit mūsų,— tarė seržantas.— Ilsėkitės į sveikatą, senjore.

Laukinė vis labiau niaukėsi, o Seminarijas prie savo stalelio nesitvėrė pykčiu — gvardijos išpera, ir tas jam gerinasi, matyt, Pjuroje nėra daugiau vyrų, į ką pavirto šitas miestas, tegu jis skradžiai. Ir tada prie jo priėjo Ortensija ir Amapola ir, joms šaipantis, kikenant, jis kiek aprimo.

— Ortensija, Amapola,— tarė donas Anselmas.— Na ir vardus tu duodi joms, Čiungita!

— O ką galinčiai? — tarė Laukinė.— Juk, be abejo, juos įsiutino, kad jis negeru žodžiu paminėjo Pjurą.

— Jie vos tvardėsi, akys rodė,— pasakė Bolas.— Bet ko iš jų daugiau norėti, jeigu jie nustėrę iš baimės.

Jie nemanė, kad Lituma toks bailys, juk jis su ginklu ir turėjo pakelti pirštinę, Seminarijui delnai niežti, tą ir aklas mato, o Rita — tyliau, dar jis nugirs, ir Maribelė — bus muštynės, o Sandra plyšta iš juoko. Netrukus patrulis išėjo, o seržantas, palydėjęs gvardiečius iki durų, sugrįžo ir atsisėdo prie galinčių staliuko.

— Geriau, kad būtų ir jis išėjęs, vargšelis,— pasakė Bolas.

— Kodėl vargšelis? — karštai atkirto Laukinė.— Jis vyras ir neprašo, kad jo gailėtumėt.

— Bet juk tu pati visada jį vargšeliu vadini,— tarė Bolas.

— Aš jo žmona,— paaiškino Laukinė, ir Bolas kreivai šyptelėjo.

Lituma juos koneveikė — ko jie šaipėsi iš jo prie pavaldinių, o jie — dviveidis tu žmogus, jiems matant, dediesi rimtas, o paskui juos išprašai, kad gautum pasilinksminti kiek tinkamas. Jiems pikta į jį žiūrėti, kai jis su uniforma, tarsi kitas žmogus būtų, o jam dar pikčiau žiūrėti į juos, tačiau netrukus jie susitaikė ir uždainavo — jie galinčiai, nei piauna, nei sėja, vien tik ūžia suėję, jokio darbo nemoka, tik geria ir šoka.

— Žiūrėk, ir himną susidėjo,— pasakė arfininkas.— Ak jau tie mangačiai, kas gali jiems prilygti.

— Bet tu jau nebesi galinčius, broleli,— tarė Beždžionė.— Tau kilpą jau užmetė.

— Nesuprantu, kaip tu žmogui į akis gali pažiūrėti, broleli,— pasakė Chose.— Kur girdėta, kad mangačis taptų sarginiu šunim.

— Tur būt, gyrėsi savo išsišokimais ir išgertuvėmis,— tarė Čiunga.— Apie ką jie dar galėjo kalbėti.

— Dešimt metų, drauguži,— atsiduso Lituma.— Baisu, kaip lekia gyvenimas.

— Išgerkim už lekiantį gyvenimą,— pasakė Chose, keldamas stiklą.

— Visi mangačiai pusiau filosofai, kai įkaušia. Užsikrėtė nuo Jaunojo,— tarė arfininkas.— Tur būt, jie kalbėjo apie mirtį.

— Dešimt metų, stačiai neįtikėtina,— pasakė Beždžionė.— Atsimeni Domitilos Jaros šermenis, broleli?

— Rytojaus dieną, kai sugrįžau iš selvos, sutikau tėvą Garsiją, pasisveikinau, o jis neatsakė,— pasakė Lituma.— Jis mums taip ir neatleido.

— Nesu aš joks filosofas, maestrai,— iki ausų paraudęs, tarė Jaunasis.— Aš esu tik paprastas artistas.

— Galimas daiktas, jie prisiminė viską, kas tik atėjo į galvą,— pasakė Laukinė.— Kai tik sueidavo, jie visad pasakodavo vienas kitam, ką išdarinėjo, būdami vaikai.

— Tu kalbėjai kaip tikra pjurietė, Laukine,— pasakė Čiunga.

— Tu niekad nesigaili, broleli? — pasakė Chose.

— Ar būsi gvardietis, ar kas kitas, koks skirtumas,— Lituma gūžtelėjo pečiais.— Žinoma, galinčius būdamas, mokėjau tik eibes išdarinėti ir kortomis lošti, bet užtat kaip badavau, vyručiai. O dabar mažų mažiausiai nors pavalgau iki soties ir rytą, ir vakare. O tai jau vis šis tas.

— Jei galima, išgerčiau dar truputį pieno,— pasakė arfininkas.

Laukinė atsistojo — tuoj ji sušildys, donai Anselmai.

— Tik vieno aš tau pavydžiu — tu pasitrankei po pasaulį, Lituma,— tarė Chosefinas.— O mes ir numirsim, neiškišę niekur nosies iš Pjuros.

— Kalbėk tik už save,— pasakė Beždžionė.— Manęs neužkas, kol nepamatysiu Limos.

— Puiki mergytė,— pasakė Anselmas.— Tokia paslaugi, tokia simpatiška. Ji daili?

— Nelabai,— tarė Bolas.— Striukutė. O kai įsispiria į batukus aukštais kulnais, juokas žiūrėti, kaip ji vaikšto.

— Bet akys jos gražios,— pridūrė Jaunasis.— Žalios, didelės, slėpiningos. Jums patiktų, maestrai.

— Žalios? — pasakė arfininkas.— Žinoma, patiktų.

— Kas galėjo pamanyti, kad stosi į gvardiją ir vesi,— tarė Chosefinas.— O greit ir šeimos tėvas būsi, Lituma.

— Ar tiesa, kad selvoje moterų kaip šieno? — pasakė Beždžionė.— Ir jos iš tikro tokios karštos, kaip apie jas šnekama?

— Ir dar kokios,— tarė Lituma.— Nuo jų vos pagaliu atsimuši. Jei savęs nežiūrėsi, jos tave išspaus kaip citriną. Nesižinau, kaip nesugrįžau iš ten džiovininkas.

— Tavo galva, imk, kurią tik nusispoksai,— pasakė Chose.

— Ypač jei esi iš pamario,— pasakė Lituma.— Iš proto kraustosi dėl kreolų.

— Gal ji ir gera mergina,— pasakė Bolas,— bet kur jos sąžinė? Vargšas Lituma tupi už grotų, o ji susinešė su jo draugu ir pasidarė šliundra.

— Nereikia taip greit smerkti žmogaus,— suraukęs kaktą, įsiterpė Jaunasis.— Pirma reikia gerai pasižiūrėti, kas yra. Ne taip jau paprasta įžiūrėti vidų. Niekad nemesk akmenio pirmas, brolau.

— Ir jis dar šneka, jog ne filosofas,— pasakė arfininkas.— Tu tik pasiklausyk jo, Čiungita.

— O Santa Marijoje de Njeva daug buvo bobyčių, broliuk? — kamantinėjo Beždžionė.

— Begalės, nors kasdien mainyk, o kokios karštos,— tarė Lituma.— Ir kiekvieno skoniui — baltos, negriūkštės, tik pirštu pamok.

— Jei ten buvo tiek gražuolių, ko tu ėmei šitą? — nusijuokė Chosefinas.— Juk, pyksi ar nepyksi, Lituma, jos tik akys gražios, o visa kita nė skatiko neverta.

— Jis taip trenkė kumščiu į stalą, jog tikriausiai net katedroje buvo girdėti,— pasakė Bolas.— Juodu kažko susikivirčijo, atrodė, jog Chosefinas ir Lituma susimuš, tiek juodu įsikarščiavo.

— Jie tarsi degtukai arba kibirkštys, plyksteli ir čia pat užgęsta,— pasakė arfininkas.— Ūmūs, bet greitai atlyžta. Visi pjuriečiai geros širdies.

— Tu jau ir juokų nesupranti,— tarė Beždžionė.— Žiūrėk, kaip tu pasikeitęs, broleli!

— Ji man kaip sesuo, Lituma,— sušuko Chosefinas.— Nejau tu galvoji, kad aš rimtai pasakiau? Sėsk, drauguži, susidaužkim.

— Matot, aš myliu ją,— tarė Lituma.— Juk ne nuodėmė.

— Na ir gerai, kad myli,— pasakė Beždžionė.— Duok mums dar alaus, Čiunga.

— Vargšė nepratusi Pjuroje, jai sunku susigaudyti tokioje daugybėje žmonių,— kalbėjo Lituma.— Čia juk viskas kitaip, negu jos krašte, jūs turit ją suprasti.

— Mes ją suprantame,— pasakė Beždžionė.— Išgeriam už mūsų sesutę, na!

— Ji nuostabiausia mergina,— pasakė Chose.— Kaip ji apie mus tupinėja, kokių užkandžių ji mums sutaiso! Mes visi trys ją labai mylim, broleli.

— Toks geras, donai Anselmai? — pasakė Laukinė.— Nelabai karštas?

— Labai geras, labai skanus,— čepsėdamas lūpomis, pasakė arfininkas.— Tavo iš tikro žalios akys, mergužėle?

Seminarijas atsisuko į juos drauge su kėde — kas ten per erzelis, jau ir pasikalbėti ramiai negalima? O seržantas labai santūriai — senjoras neišlaiko gero tono, jo niekas neužkabina, tegu ir jis jų neliečia. Seminarijas pakėlė balsą — kas jie tokie, kad nurodinėsią jam, kas geras tonas, o kas ne, ir kodėl jis negalįs jų užkabinti, kad velnias juos nujotų visus keturis kartu su kekše, kuri juos paperėjo, supratot?

— Jis iškekšino juos ir jų motiną? — pasakė Laukinė, mirksėdama iš nustebimo.

— Ir ne kartą, tai buvo tik pradžia,— pasakė Bolas.— Šitie turtuoliai dvarininkai mano, kad jie kiekvieną gali iškoneveikti.

Ortensija ir Amapola pabėgo, o Sandra, Rita ir Maribelė, stovinčios prie bufeto, net kaklus ištiesė — kažkas bus. Seržanto balsas drebėjo iš pykčio — čia motina niekuo dėta, senjore.

— Jeigu tau nepatiko, ką pasakiau, eikš, pasišnekėsim, čiolai,— drėbė Seminarijas.

— Bet Lituma nėjo,— pasakė Čiunga.— Mudvi su Sandra jį sulaikėjom.

— Ko painioti motiną, kai susivaidija vyrai? — pasakė Jaunasis.— Motina — švenčiausias žmogus pasaulyje.

Ir Ortensija su Amapola sugrįžo prie Seminarijo staliuko.

— Vaikinai jau nesijuokė ir netraukė savo himno,— tarė arfininkas.— Dingo nuotaika, kai išplūdo juos pačiais biauriausiais žodžiais.

— Bet jie raminosi stikleliu,— pasakė Čiunga.— Ant jų staliuko jau nebetilpo buteliai.

— Ir aš taip galvoju, jeigu žmogui kas užgula širdį, tai viskas iš to ir prasideda,— pasakė Jaunasis.— Vieni pasidaro girtuokliai, kiti kunigai, treti žmogžudžiai.

— Eisiu susivilgysiu galvą šaltu vandeniu,— tarė Lituma.— Šitas tipas sugadino man vakarą.

— Ne be reikalo jis įsižeidė, Chosefinai,— pasakė Beždžionė.— Nė vienam nepatiktų, jeigu jam kas pasakytų — tavo žmona pelėda.

— Man nusibodo jo pagyros,— pasakė Chosefinas.— Aš esu gulėjęs su šimtais moterų, aš pažįstu pusę Peru, aš prisimėgavau iki kaklo. Jis mums ausis išūžė su tom savo kelionėm.

— O giliai širdy tu širsti ant jo už tai, kad jo žmona tau abejinga,— pasakė Chose.

— Jeigu jis sužinos, jog tu prie jos sukiesi, jis užmuš tave,— pasakė Beždžionė.— Jis iki ausų įsimylėjęs savo bobytę.

— Jis pats kaltas,— tarė Chosefinas.— Ko taip didžiuojasi! Tik paklausyk tu jo, patale ji stačiai nuostabi — tikra ugnis, ir šiaip, ir taip duodasi. Štai aš ir noriu pabandyti, ar tikrai taip.

— Kirskim lažybų iš poros auksinių, jog nieko nepeši, brolyt? — tarė Beždžionė.

— Pamatysim,— pasakė Chosefinas.— Pirmą kartą ji vos nekirto man į snukį, antrą kartą tik aprėkė, o trečią net antakių nepakėlė, aš net truputį paglamžiau ją. Ji jau nebesipriešina, o čia aš ne naujokas.

— Jeigu ji prisileis, atmink sandėrį, Chosefinai,— pasakė Chose.— Kur įkels koją vienas galinčius, ten pabuvos ir visi trys.

— Pats nežinau, kodėl taip noriu pagulėti su ja,— tarė Chosefinas.— Juk teisybę šnekant, ji nieko neverta.

— Todėl kad ji nevietinė,— pasakė Beždžionė.— Visada traukia sužinoti, kokių slėpinių, kokių manierų ta moteris atsinešė iš savo krašto.

— Ji panaši į žvėriūkštį,— pasakė Chose.— Nieko nesupranta, be paliovos klausinėja, kodėl čia taip, kodėl čia šitaip. Aš nesiryžčiau prisigretinti prie jos pirmas. Kas būtų, jeigu ji pasisakytų, Litumai, Chosefinai?

— Ji ne iš tokių, jai drąsos neužteks,— pasakė Chosefinas.— Ji geriau numirtų iš gėdos, negu jam pasisakytų. Gaila tik, kad jis ją jau suteškino. Dabar prisieis palaukt, kol pagimdys, ir tik po to tvarkyti.

— Paskui jie kuo ramiausiai išėjo šokti,— pasakė Čiunga.— Atrodė, viskas baigėsi.

— Nelaimė užgriūva netikėtai, kada jos mažiausiai lauki,— tarė Jaunasis.

— O su kuo šoko jis? — paklausė Laukinė.

— Su Sandra,— tyliai pasakė Čiunga, įsmeigusi į ją išblėsusias savo akis.— Jie glaustėsi vienas su kitu. Ir bučiavosi. Tu pavyduliauji?

— Aš šiaip paklausiau,— tarė Laukinė.— Aš nepavydi.

O Seminarijas staiga atsistojo ir įsiutęs sustaugė — tegu nešdinasi, jei ne, jis visiems keturiems spirsiąs į užpakalį.

III

— VISĄ NAKTĮ nė mažiausio garso, nė menkiausio žiburėlio,— tarė seržantas.— Ar jums neatrodo keista, ponas leitenante?

— Gal būt, jie kitoje pusėje,— pasakė seržantas Robertas Delgadas.— Atrodo, sala didelė.

— Jau brėkšta,— tarė leitenantas.— Tegu atplukdo valtis, tik be triukšmo.

Tarp medžių ir vandens dūluojančius siluetus galėjai palaikyti krūmais. Susigrūdę ankštoje užuolandoje, iki panagių permirkę, blausiomis iš nuovargio akimis, gvardiečiai ir kareiviai veržėsi kelnes, taisėsi getrus. Žalsva šviesa skverbėsi pro lapų, šakų bei lianų raizgyną ir tvieskė veidus, išmargintus įkan-

dimų ir violetinių įdrėskimų. Leitenantas priėjo prie lagūnos kranto, viena ranka praskleidė šakas, kita prisidėjo prie akių žiūronus ir pradėjo apžiūrinėti salą: aukštas šlaitas, medžiai drūtais kamienais ir vešliomis lajomis. Vandenyje blykčiojo ryto aušros atspindžiai, kur-ne-kur čiulbėjo paukščiai. Sutraškėjo po kojų šakos, ir prie leitenanto pasilenkęs priėjo seržantas. Už jų vos pastebimai krutėjo tankmėje kažkokie neryškūs siluetai — tai gvardiečiai ir kareiviai patyliukais kilnojo gertuves arba degėsi cigaretes.

— Jau nesikivirčija,— pasakė leitenantas.— Niekam nė į galvą netopteltų, kad jie visą kelią ginčijosi.

— Juos suartino biauri naktis,— tarė seržantas.— Nuovargis, nepatogumai. Niekas taip greit nesutaiko žmonių, kaip bendri nepritekliai, ponas leitenante.

— Sugniaužkim šituos vagišius į reples, kol dar ne visai prašvito,— pasakė leitenantas.— Reikia perkelti vieną būrį į aną krantą.

— Tada reikia perplaukti ežerą,— tarė seržantas, rodydamas pirštu į salą.— Čia bus kokie trys šimtai metrų, ponas leitenante. Jie mus iššaudys kaip balandžius.

Prie jų priėjo seržantas Robertas Delgadas ir kiti. Nuo purvo ir lietaus visų uniformos buvo pavirtusios šlapiais skurliais, ir tik iš piločių ir kepių galėjai atspėti, kur kareiviai, o kur gvardiečiai.

— Pasiųskim ką pas juos ir pasiūlykim pasiduoti, ponas leitenante,— pasakė seržantas Robertas Delgadas.— Jie neturį kitos išeities.

— Keista, jeigu jie iki šiol mūsų nepastebėjo,— pasakė seržantas.— Vambisų klausa gera, kaip visų čiunčių. Gal būt, jie kaip tik dabar taikosi į mus pro lupunas.

— Žiūriu ir savo akimis netikiu,— tarė seržantas Delgadas.— Negirdėta, kad pagonys gyventų šalia lupunų, juk jie kaip velnias kryžiaus jų bijo.

Kareiviai ir gvardiečiai sukluso. Mirtinai išblyškę veidai, sukrešėjusio kraujo dėmės, mėlynės apie akis, išplėsti vyzdžiai. . . Leitenantas pasikasė skruostą — kas čia dabar? Palei smilkinį, sudarydami lygiašonį trikampį, raudonavo trys spuogai,— abu seržantai kelnes pridarė? — ir jam ant kaktos užkrito iš po kepės snapelio nešvarių plaukų kuokštas. Ką? Gal jo gvardiečiai ir

bijo, ponas leitenante, bet jis, seržantas Robertas Delgadas, nesupranta, kas yra baimė.

Čia pat kažkas suniurnėjo, ir, tarsi prasiskleisdami šakas, Mažius, Blondinas ir Juodaodis vienu metu žingtelėjo į šalį nuo kareivių — tai įžeidimas, ponas leitenante, jie šito nepakęs, kur tai girdėta? Ir leitenantas griebėsi už dėklo — jeigu ne kovinė užduotis, jam tas brangiai atsieitų.

— Aš tik pajuokavau, ponas leitenante,— sulemeno seržantas Robertas Delgadas.— Kariuomenėje karininkai niekad neužsigauna, jeigu iškreti kokį pokštą; aš maniau, kad ir gvardijoje tas pat.

Jų balsus nustelbė vandens teliūškavimas, ir buvo girdėti, kaip pamažu pliuškena irklai. Nendrėse, po nukarusių iki pat vandens šakų ir lianų skliautais, pasirodė valtys. Jas vairavę locmanas Pintadas ir kareivis šypsojosi, ir, pažiūrėjus į jų veidus ir judesius, neatrodė, kad juodu būtų taip išvargę, kaip visi kiti.

— Ką gi, gal ir iš tikro vertėtų pasiūlyt jiems pasiduoti,— pasakė leitenantas.

— Žinoma, ponas leitenante,— tarė seržantas Robertas Delgadas.— Aš jums taip patariu ne iš baimės, bet strateginiais sumetimais. Jeigu jie sumanys pabėgti, mes iš čia galėsim gerai į juos nusitaikyti.

— O jeigu sugalvosim dangintis tenai, jie patys galės mus apšaudyti, kol plauksim per ežerą,— pasakė seržantas.— Mūsų vos tik dešimt, o kas žino, kiek jų tenai ir kokie jų ginklai.

Leitenantas atsisuko į gvardiečius ir kareivius, ir visi suklusę įtemptai laukė. Kas čia pats seniausias? Seržantas Robertas Delgadas parodė į kresną, it varis rausvą kareivį, ir tas žengė žingsnį į priekį — eilinis Inochosa, ponas leitenante. Gerai, tegu eilinis Inochosa komanduoja savo draugams iš Borcho forto, tegu persikelia su jais į kitą ežero pusę ir įsitvirtina priešais salą. Leitenantas pasiliks čia su gvardiečiais ir stebės pratakos žiotis. Tad ko čia atvyko seržantas Robertas Delgadas, ponas leitenante? Karininkas nusiėmė kepę — ko? — ir paglostė ranka plaukus — tuoj jis jam pasakys,— o kai vėl užsidėjo kepę, iš po jos jau nebuvo išsipešęs kuokštas,— abu seržantai leisis į salą siūlyt pasiduoti. Juos nugabens Pintadas. Tegu banditai meta ginklus ir išsirikiuoja palei skardžio kraštą, sudėję rankas ant galvų. Seržantai tylėdami pasižiūrėjo į vienas kitą, kareiviai ir

gvardiečiai, vėl susimaišę, šnibždėjosi tarpusavy, ir jų veiduose nebebuvo baimės, tik palengvėjimas, o akyse sužibo šelmiškos liepsnelės. Kareiviai, vedami Inochosos, sulipo į valtį, ir ji pasisupusi nugrimzdo giliau. Vairininkas paėmė kartį, ir vėl vanduo tyliai supliuškeno, sulingavo nendrės, ir pilotės išnyko už paparčių ir lianų. Leitenantas apžvelgė gvardiečius — tegu Mažius nusitraukia marškinius, jo patys balčiausi. Seržantas prisiriš juos prie šautuvo ir, savaime aišku, kad kokios, tegu šauna nė nemirktelėjęs. Seržantai jau sėdėjo valtyje, ir, kai Mažius padavė juodviem marškinius, Pintadas atsispyrė irklu. Jis iš lengvo ėmė stumtis per nendryną, bet vos tik išplaukė iš užtakio, tuoj užkūrė motorą; išgąsdinti parpimo, ore ėmė blaškytis paukščiai, triukšmingai pakilę iš medžių. Už lupunų įsidegė oranžinė pašvaistė, ir pirmutiniai saulės spinduliai, prasimušę pro rytmečio miglą, nutvieskė lygų it veidrodis ežero vandenį.

— Et bičiuli, žinai, aš kaip tik ruošiausi vesti,— pasakė seržantas.

— Pakelk aukščiau šautuvą, kad marškiniai būtų geriau matyti,— tarė seržantas Robertas Delgadas.

Jie plaukė, neatitraukdami akių nuo pakriaušio ir lupunų. Pintadas viena ranka sukiojo vairą, o kita kasėsi galvą, veidą, krūtinę,— jam netikėtai ėmė niežėti visą kūną. Štai išniro siaura klampi sekluma, pliki krūmai ir rąstai, matyt, plūduriuojančios prieplaukos. Kitoje ežero pusėje prie krašto priplaukė valtis su kareiviais, ir jie iššoko iš jos, sugulė tarp medžių ir atstatė šautuvus į salą. Gerą balsą turi Inochosa, kokias jis vainitas * traukė kečua kalba vakar vakare, a? Taip, bet kodėl jie neišeina, negi dar jų nemato. Santjago upėje pilna vambisų, bičiuli, kas tik pamatė juos plaukiančius čia, įspėjo šituos, ir jie turėjo per akis laiko pasprukti pratakomis. Valtis priplaukė prie plūduriuojančios prieplaukos. Storomis lianomis surišti rąstai buvo apsamanoję, apaugę grybais ir apžėlę kerpėmis. Visi trys valandžiukę spoksojo į statų šlaitą ir susiklaipiusias, gumbuotas lupunas,— nė gyvos dvasios, ponai seržantai, bet baimės turėjom iki soties. Seržantai iššoko iš valties, nuklampojo per purvą, pradėjo ropštis aukštyn šlaitu. Seržantas laikė šautuvą virš galvos, ir Mažiaus marškiniai plaikstėsi vėjyje. Kai juodu užkopė į viršų, į akis tvykstelėjo tokia šviesa, jog nenorom jie

---

* V a i n i t a (maloninis iš *vaina*) — indėnų šokis.

turėjo prisimerkti. Lianos, susipynusios tarp lupunų, karojo nelyginant kokia užuolaida, ir, kai seržantai dirsteldavo pro jas į tankmę, jiems kvapą užimdavo puvėsių smarvė. Pagaliau juodu surado progumą ir pro ją patraukė gilyn į salą, iš pradžių ėjo po tiesumui, nugrimzdę iki juostos į šlamančią laukinę žolę, o paskui — vos įžiūrimu takeliu, kuris vingiavo tarp medžių, pradingdavo ir vėl pasirodydavo tarp krūmynų arba paparčių. Seržantas Robertas Delgadas nervinosi — pakelk aukščiau tą šautuvą, po perkūnais, kad matytų, jog einam su balta vėliava. Medžių lajos buvo taip susipynusios, jog virš galvų žaliavo tikras stogas, pro kurį tik retkarčiais praspįsdavo saulė, numesdama žemėn savo drebančius auksinius skarulius. Visuose kraštuose čiulbėjo neregimi paukščiai. Seržantai užsidengė veidus rankomis, bet tas neišgelbėjo jų nuo dyglių ir aštrių šakų.

Staiga takelis atvedė į lygią smėlėtą laukymę, joje žolės buvo išrautos, ir juodu išvydo trobas — ei, žiūrėk, bičiuli. Trobos buvo aukštos, tvirtos, bet jas iki pusės jau buvo pasiglemžęs miškas. Vienos įgriuvęs stogas, o priešais sienoje, lyg plėštinė žaizda, juodavo skylė, kitoje augo medelis, ir jo vešlios šakos, it gauruotos letenos, virste virto pro langus laukan, ir abi nuo viršaus iki apačios buvo apraizgiusios gebenės. Aplink vešėjo aukštos balandos, varnalėšos ir dilgėlės; suirusiuose prieangiuose, apsivijusiuose vijokliais, jau leido šaknis jaunos atžalos, tarp pakopų pūpsojo paukščių lizdai, palei stulpus dunksojo didžiuliai skruzdėlynai. Seržantai vaikščiojo aplink trobas, norėdami pasižiūrėti į vidų.

— Jie išsikraustė iš čia ne praeitą naktį, o labai seniai,— tarė seržantas Robertas Delgadas.— Miškas jau beveik prarijo trobas.

— Jose gyveno ne vambisai, o krikščionys,— pasakė seržantas.— Pagonys nestato tokių didelių pirkių, be to, jie gabenasi kartu ir savo namus, kada keliasi į kitą vietą.

— Čia buvo lygė,— pasakė seržantas Delgadas.— Medeliai dar visai jaunučiai. Šičia gyveno daug žmonių, bičiuli.

— Leitenantas padūks,— tarė seržantas.— Jis tikėjo, kad sučiups bent keletą.

— Ė, pašaukim jį,— pasakė seržantas Delgadas. Jis pakėlė šautuvą, dukart iššovė į vieną trobą, ir šūvių aidas atsiliepė tolumoj.— Jie dar pamanys, kad kailius mums jau nunėrė.

— Tarp mūsų šnekant, aš net džiaugiuosi, kad nieko neradom,— pasakė seržantas.— Ruošiuosi vesti, ir menka čia man laimė padėti galvą tokiuose metuose.

— Eime, kol dar vieni, pasižiūrėsim, kas čia likę,— pasakė seržantas Delgadas.— Gal rasim ką gero.

Jie rado tik surūdijusių gelžgalių, apnarpliotų voratinkliais, ir termitų išvarpytų medžio strampų, kurie vos paliesti subiro jiems po kojų į šipulius. Juodu išėjo iš trobų ir apėjo salą, tai čia, tai ten palinkdami prie nuodėgulių, surūdijusių konservų skardinių, ąsočių šukių. Nusileidę nuo kalno, juodu užsiėjo kūdrą su užsistovėjusiu vandeniu, virš kurios dvokiančiame ore skraidė moskitų debesys. Kūdra buvo aptverta dviguba statinių tvora — o čia kas dabar, tokios seržantas Robertas Delgadas dar niekad nebuvo matęs. Kas ją žino, kažkokia čiunčių išmonė, bet geriau nešdintis iš čia, baisiai smirdi ir mašalų daugybė. Juodu sugrįžo prie trobų ir rado ten leitenantą, gvardiečius ir kareivius, kurie išsigandę ir apstulbę slankiojo kaip lunatikai po laukymę, atsitrenkdami į medžius.

— Dešimt dienų kelio, ir štai tau kad nori! — sušuko leitenantas.— Kaip jums atrodo, kada jie išsidangino?

— Aš manau, prieš kelis mėnesius,— pasakė seržantas.— O gal ir daugiau kaip prieš metus!

— Čia buvo ne dvi, o trys trobos, ponas leitenante,— tarė Juodaodis.— Ana ten stovėjo dar viena. Žiūrėkit, dar stulpai likę. Tikriausiai ją nuvertė uraganas.

— O mano galva, praėjo jau keleri metai, kai jie išsinešdino, ponas leitenante,— pasakė seržantas Delgadas.— Aš sprendžiu iš to medelio, kuris užaugo viduje.

Pagaliau ar ne vis tiek — leitenantas nusišypsojo pavargusia šypsena,— metai ar dešimt: šiaip ar taip, likom kaip musę kandę. O seržantas Delgadas — ei Inochosa, visur gerai apieškoti ir atnešti visa, kas bus iš valgio, gėrimo ar drapanų. Kareiviai pasklido po laukymę ir dingo tarp medžių. O Blondinas tegu užvirina kokią stiklinę kavos šleikštuliui burnoje nuplauti. Leitenantas atsitūpė ir pradėjo krapštyti žemę šakute. Seržantai užsirūkė; juodu draugiškai šnekučiavosi, o virš jų galvų suko mašalų spiečiai. Locmanas Pintadas prikapojo sausų šakų ir sukūrė ugnį, o tuo pat metu du kareiviai mėtė iš trobų butelius, molinius ąsočius, sunešiotas antklodes. Blondinas pakaitino termosą ir pripilstė garuojančios kavos į žalvarinius puodelius. Kai

leitenantas ir seržantai jau baigė gerti, išgirdo rėkiant — kas čia dabar? — ir pamatė galvotrūkčiais bėgančius į juos du kareivius — radot ką? Leitenantas pašoko — kas atsitiko? — o kareivis Inochosa — lavonas, ponas leitenante, jie radę jį ana tenai, apačioje, ant seklumos. Vambisas? Krikščionis? Leitenantas jau bėgo pirma gvardiečių ir kareivių, ir kelias sekundes tik sausi lapai šiugždėjo po kojų ir šlamėjo žolė. Jie visa krūva lapsėjo taku, aplenkė statinių tvorą aplink kūdrą, pasileido žemyn šlaitu ir sustojo lyg nudiegti pakrantėje, apspitę žmogų, tįsantį ant smėlio. Jis gulėjo aukštielninkas, perplėštos kelnės vos bedengė išsekusį, nešvarų kūną. Oda jo buvo tamsi, pažastyse kyšojo kuokštai tankių juodų plaukų, rankų ir kojų nagai buvo ilgi ilgiausi. Jo krūtinė, pilvas, pečiai buvo nušašę, lūpos sutrūkusios, iš burnos išvirtęs galas pabalusio liežuvio. Kareiviai ir gvardiečiai tylėdami apžiūrinėjo jį, staiga seržantas Robertas Delgadas nusišypsojo, pasilenkė prie pat jo ir pauostė. Paskui jis sukikeno, atsitiesė ir bakstelėjo koja jam į pašonę. Ką jis čia dabar, argi taip kas daro, kaip jis drįsta spardyti numirėlį, o seržantas Delgadas spyrė jam dar kartą — koks jis numirėlis, ponas leitenante, argi jūs neužuodžiat? Visi pasilenkė ir pauostė, atrodė, negyvas, sustingęs kūnas. Jis nemiręs, ponas leitenante, žmogelis stačiai apkvaišęs. Seržantas Delgadas, kažkaip įsismaginęs, vis įnirtingiau ir smarkiau spardė jį koja, ir štai nežinomasis — po velnių, iš tikro,— sukrutėjo ir garkštelėjo. Leitenantas griebė jį už plaukų, patempė, ir vėl jis tyliai garktelėjo. Jis kažko prisiputęs, biaurybė, ir apkvaišęs, ir seržantas — taip, dirstelkit, va jo viralas. Palei krūvelę it sidabras pilkų pelenų ir apdegusių šakalių pūpsojo aprūkęs molinis puodelis, pilnas žolių. Dešimtys termitų su ilgais ūsais ir juodomis kaip anglis papilvėmis ropojo jo sienelėmis, o kiti buvo apstoję jį ratu, lyg dengdami puolimą. Jeigu jis būtų miręs, vabzdžiai būtų jį sugraužę, ponas leitenante, tik kauleliai iš jo būtų likę, o Blondinas — jie jau pradėjo, tik pasižiūrėkit į jo kojas. Termitai bėgiojo sustyrusių lyg pagaliai jo kojų pėdomis, šniukštinėjo pirštus, padus, baksnojo į odą plonais savo čiuptuvais, o paskui juos driekėsi takeliai iš violetinių taškų. Seržantas Robertas Delgadas vėl spyrė koja į tą pačią vietą, po šonkauliais, kur jau buvo mėlynė. Nežinomasis vis gulėjo nejudėdamas, tik retkarčiais sugargaliuodavo ir, vos-ne-vos pakrutindamas liežuvį, laižėsi lūpas. Jis dabar kaip rojuje, nieko nejaučia galvijas, o lei-

tenantas — mikliai vandens, dar nubraukit nuo jo skruzdėles, po velnių, tuoj pradės jį graužti. Mažius ir Blondinas sutraiškė termitus, o du kareiviai atnešė iš ežero vandens savo pilotėmis ir apšlakstė gulinčiajam veidą. Jis susiraukė ir pamėgino pakelti galvą, bet vos tik atplėšdavo ją nuo žemės, ji bejėgiškai nusvirdavo į šoną. Staiga jis atsirūgo ir, lėtai, tingiai sulenkęs ranką, apsigrabaliojo, pabraukė per mėlynę. Dabar ėmė kilnotis jo krūtinė ir pilvas — jis kvėpavo dažnai, trūkčiodamas, o pabalusį, žaliaukių aptrauktą liežuvį vis dažniau iškišdavo iš burnos, ir leitenantas kareiviams — niekaip negali atsipeikėti, dar vandens, vyručiai, reikia jį prižadinti. Kareiviai ir gvardiečiai bėgo prie ežero, sugrįžę pylė ant jo vandenį, o jis išsižiodamas godžiai gaudė lūpomis vandenį ir garsiai siurbė patekusius į burną lašus. Jis jau ne garkščiojo, o tyliai dejavo, ir kūnas jo suglebo, tarsi sutraukęs nematomas pinkles.

— Duokit jam gurkšnį kavos, šiaip taip jį atgaivinkit,— tarė leitenantas.— Ir toliau laistykit vandeniu.

— Nemanau, kad mes jį nuplukdysim iki Santa Marijos de Njeva, ponas leitenante,— pasakė seržantas.— Jis numirs kelyje.

— Aš nugabensiu jį į Borchą, ten arčiau,— tarė leitenantas.— O tu drauge su vyrais tuoj pat grįžk į Santa Mariją de Njeva ir pasakyk donui Fabijui, kad vieną sučiupom. Nepaspruks ir kiti. O aš vyksiu su kareiviais į garnizoną ir ten parodysiu jį gydytojui. Būk ramus, aš neduosiu jam numirti.

Paėjėję kiek į šalį, leitenantas ir seržantas užsirūkė. Gvardiečiai ir kareiviai triūsė aplink gulintįjį, laistė jį vandeniu, purtė, ir jis pamažu gavosi ir netvirtai, tarsi mokydamasis kalbėti, mėgino ištarti vis kitus garsus.

— O gal jis ne iš bandos, ponas leitenante? — tarė seržantas.

— Dėl to aš ir nuvešiu jį į Borchą,— pasakė leitenantas.— Ten yra agvarunų iš kaimų, kuriuos apiplėšė banditai, pasižiūrėsim, gal jie jį atpažins. Pasakyk donui Fabijui, kad jis praneštų Reategiui.

— Jis jau prakalbo, ponas leitenante,— šūktelėjo Mažius.— Prieikit, paklausykit.

— Supratot, ką jis sakė? — paklausė leitenantas.

— Mini kažkokią kruviną upę, žmogų, kuris numirė,— tarė Juodaodis.— Kažką kliedi, ponas leitenante.

— Tik to dar trūksta, kad, mano nelaimei, jis pasirodytų esąs beprotis,— pasakė leitenantas.

— Jie visada mažai kalba, kai apsvaigsta,— pasakė seržantas Robertas Delgadas.— Paskui tas praeina, ponas leitenante.

BRĖŠKO, Fusija ir donas Akilinas valgė virtus maniokus, kartkartėm patraukdami po gerą gurkšnį degtinės iš butelio, ir Fusija — jau temsta, uždek lempą, Lalita, o ji pasilenkė ir — oi, oi, oi, pirmas sąrėmis, neįstengė atsitiesti ir verkdama pargriuvo ant grindų. Jie ją pakėlė, paguldė į hamaką, Fusija uždegė žiburį, ir ji — atrodo, prasideda, man baisu. O Fusija — aš dar nemačiau nė vienos moters, kuri būtų mirusi gimdydama, ir Akilinas — aš taip pat, nebijok, Lalita, esu pats geriausias pribuvėjas selvoje, ar galiu apčiupinėti ją, Fusija, tu nepavydus? Ir Fusija — esi per senas, kad tau pavyduliaučiau, čiupinėk sveikas. Donas Akilinas užvertė jai sijoną, atsiklaupė, norėdamas pasižiūrėti, ir tada įpuolė Pantačia — šeimininke, jie susikibo, o Fusija — kas, o Pantačia — vambisai su tuo agvarunu, kurį atvežė donas Akilinas, ir donas Akilinas — su Chumu? Pantačia išvertė akis, ir Fusija kirto jam per veidą — nėra čia ko stebeilyti į kito žmoną, šunie, o jis, šluostydamasis nosį,— atsiprašau, šeimininke, aš tik atėjau pasakyti, vambisai nori, kad Chumas išsinešdintų iš čia, jūs gi žinote, kaip jie nekenčia agvarunų, jie stačiai padūko, ir mudu su Njevesu nepajėgiam jų nuraminti, o kas, šeimininkė susirgo? Ir donas Akilinas — verčiau nueikite pats, Fusija, kad tik jie Chumo neužmuštų, o aš taip ji mygiau, kad plauktų į šią salą, ir Fusija — a, velnias jų nematė, reikia nugirdyti masata ir vambisus, ir Chumą, išgers kartu — susidraugaus, jei tik neperpiaus viens kitam gerklės. Jie išėjo, o donas Akilinas vėl priėjo prie Lalitos ir pradėjo jai masažuoti šlaunis ir pilvą — kad atsileistų raumenys, tada vaikelis išeis kaip niekur nieko, nesusiturėdamas, va pamatysi, o ji, juokdamasi pro ašaras,— aš pasiskųsiu Fusijai, kad jūs nepraleidot progos pagniaužyti mane, jis nusijuokė, ir vėl — oi, oi, oi, nugarą, oi, oi, oi, tur būt, man kaulus laužo, ir donas Akilinas — še, išgerk gurkšnelį, palengvės. Gurkštelėjo ir tuoj viską išvėmė stačiai ant dono Akilino, kuris supo hamaką — liūlia, liūlia, Lalita, liūlia, liūlia, mano mergyte, ir skausmai nurimo. Aplink žiburį šokinėjo spalvotos ugnelės,— žiūrėk, Lalita, jonvabaliai, ajanjaviai *, o žinai, esti, žmogus numiršta, o jo

* Ajanjavis — jonvabalis. Tiesioginė šio žodžio reikšmė kečua kalba — numirėlio akis.

siela pasiverčia naktine peteliške ir naktimis apšviečia mišką, upes, ežerus. Kai aš numirsiu, Lalita, aplink tave visada skrajos ajanjaviai, tai aš šviesiu tau vietoj žiburio. O ji — man baisu, donai Akilinai, nekalbėkit apie mirtį, o jis, supdamas hamaką,— nebijok, aš tik šiaip sau plepu, noriu tave nukalbinti,— ir, dėdamas jai prie kaktos šlapią skudurą,— nieko tau neatsitiks, vaikas gims dar prieš aušrą, ir bus berniukas, aš tuoj supratau, kai tave apspaudžiau. Troboje kvepėjo vanile, drėgnas vėjas atpūsdavo nakties šlamesius, cikadų čirškimą, šunų amsėjimą ir piktus žmonių balsus. Ir Lalita — kokios švelnios jūsų rankos, donai Akilinai, man taip gera, kai mane glostote, ir kaip skaniai kvepia, bet jūs girdite, kaip šūkauja vambisai, kas bus, donai Akilinai, jeigu jie užmuš Fusiją, o senis — gali visko atsitikti, tik ne tai, Lalita, negi tu nežinai, kad jis apsukrus lyg kipšas? Ir Lalita — ar seniai judu pažįstami, donai Akilinai? O jis — tai jau bus kokia dešimt metų, ir visada jis išnešdavo sveiką kailį, nors įsiveldavo į pačias biauriausias istorijas, išslysdavo lyg ungurys iš rankų. Ir Lalita — judu susibičiuliavot Mojobamboje? O donas Akilinas — aš tąsyk buvau vandenvežys, tai jis padarė mane prekiju, o ji — vandenvežys? Ir donas Akilinas — taip, vežiodavau į namus vandenį ąsočiuose ant savo asilo, tuo ir verčiausi. Mojobamba — skurdus miestukas, uždirbdavau skatikus ir tuos pačius išleisdavau metilui, kuriuo valiau vandenį, o nevalysi — bauda. Ir štai vieną rytą atvyko į Mojobambą Fusija, apsistojo mažoje rančoje šalia manosios, na, mudu ir susidraugavom. O Lalita — koks jis tada buvo, donai Akilinai? Kaip čia pasakius, niekas nežinojo, iš kur jis atsirado, klausinėjamas jisai tiktai miglą pūtė ir melavo, žinoma, be reikalo. Tais laikais jis vos keverzojo ispaniškai, Lalita, kur buvęs, kur nebuvęs, kaišiojo braziliškus žodžius. Ir Fusija — prasimerk, bičiuli, juk tu gyveni kaip šuo, nejaugi tau neįgriso? Žinai ką, geriau imkimės prekybos, o jis — kas teisybė, tas teisybė, kaip šuo. Ir Lalita — ką jūs darėt, donai Akilinai? Įsigijom didelį plaustą, ir Fusija pripirko daug maišų ryžių, kartūno, perkelio, batelių — plaustas vos neskendo, tiek buvo pakrautas, ir Akilinas — kas bus, jeigu mus apiplėš, Fusija, o Fusija — nutilk, vėpla, aš ir revolverį nusipirkau. Ir Lalita — taip judu ir pradėjot, donai Akilinai? Taip ir pradėjom, apkeliavom klajoklių stovyklas ir kaučiuko rinkėjus, aplankėm miško kirtėjus, aukso ieškotojus — kitą kartą atgabenkit mums to ir to, ir jie nuveždavo, o paskui

pradėjo prekiauti su gentimis. Čia tai jau buvo pelninga prekyba, pati pelningiausia — stiklinius karoliukus keitėm į kaučiuko gumulus, veidrodėlius ir peilius — į odas. Va tada, Lalita, mes ir susiuostėme su vambisais, ir jie didžiai susibičiuliavo su Fusija, juk tu pati matei, kaip jie jam tarnauja, jisai jiems tikras dievas. Ir Lalita — vadinasi, prekyba jums sekėsi? Būtų dar geriau buvę, jei ne pašėlęs Fusijos charakteris. Jis visus apsukdavo, ir galų gale juos ėmė guiti iš stovyklų, jų pradėjo ieškoti gvardiečiai, ir juodviem teko skirtis. Fusija kurį laiką slapstėsi pas vambisus, o paskui išvyko į Ikitosą ir pradėjo tarnauti Reategiui — ten tu ir susipažinai su juo, Lalita? Ir ji — o jūs ką darėt, donai Akilinai? O jis pamėgęs laisvą gyvenimą, Lalita, jam patikę klajoti iš vieno daikto į kitą, valkioti kaip vėžliui drauge su savimi ir namus, o jis toliau prekiavo, bet jau dorai. Ir Lalita — tur būt, nėra tos vietos, kur nebūtumėt buvęs, ar ne taip, donai Akilinai? Taip, jis išplaukiojęs visą Ukajalį ir Maranjoną, ir Valjagą. Iš pradžių, tiesa, nekišęs nosies į Amazonę, ten bloguoju žmonės minėjo Fusiją, bet po kelių mėnesių sugrįžęs ir vieną gražią dieną stovykloje prie Itajės sutikęs — ką tu manai, Lalita? Fusiją! Stačiai akimis savo nepatikėjau — jis pasidarė tikras komersantas, ir dokumentai jo buvo tokie, kad nieko neprikiši, ir tada jis man papasakojo, ką juodu rezga su Reategiu. Ir Lalita — kaip jūs, tur būt, apsidžiaugėt, kad vėl susitikot, donai Akilinai, o jis — ką tu, iki ašarų, na ir nusitašėm tada mudu, praeitį prisiminę. Fusija, tau nusišypsojo laimė, nepamesk proto, nesivelk daugiau į nešvarias machinacijas, o Fusija — tu liksi su manim, Akilinai, ir galvok, kad išlošei loterijoje, tik kad ilgiau nesibaigtų karas, o jis — vadinasi, jūs kontrabanda realizuojate kaučiuką, o Fusija — urmu, seniuk, jo atvažiuoja agentai į Ikitosą ir patyliukais jį išsigabena kaip tariamą tabaką. Reategis kraunasi milijonus, ir aš taip pat, dabar nepaleisiu tavęs, Akilinai, imu tave dalininku, ir Lalita — kodėl gi nelikot su juo? Jis jau pradėjo senti, Fusija, ir nenorėjo nei amžinai kęsti baimę, nei pakliūti į kalėjimą, ir tada — oi, oi, oi, mirštu, nugarą,— va dabar jau greitai, nereikia bijoti, kur čia peilis. Donas Akilinas jau laikė jį prieš lempos liepsną, kai įėjo Fusija. Na, ką, jie nieko nepadarė Chumui? Ir Fusija — dabar jie geria drauge su juo, ir Pantačia su Njevesu geria. Jis neduos jo užmušti, Chumas jam reikalingas, per jį bus galima palaikyti kontaktą su agvarunais, bet kaip jis su-

malatotas, kas jam tas pažastis išsvilino, iš jų pūliai sunkiasi, seniuk, o nugara vienos žaizdos, gaila žmogaus, jeigu gaus kraujo užkrėtimą ir numirs nuo stabligės, o donas Akilinas — jį šitaip sutvatino Santa Marijoje de Njeva kareiviai ir miestelio šeimininkai, o kaktą perkirto tavo bičiulis Reategis, beje, tu žinai, kad jis pagaliau išsikraustė į Ikitosą? Ir Fusija — priedo jį nuruntino plikai, tikrų tikriausias buožgalvis, žiūrėti šleikštu, ir vėl — oi, oi, oi, kaulus laužo, skauda, o donas Akilinas — kad išdrįso pasipriešinti ir pasakė šeimininkui, kuris pirkdavo iš jų kaučiuką, atrodo, jis pavarde Eskabinas,— ne, mes patys vešim jį parduoti į Ikitosą, o, be šito, jie dar prilupo kapralą, kuris atsidangino į Urakusą, ir nudobė jo locmaną, ir Fusija — pliurpalai, jis gyvas ir sveikas, tai Adrianas Njevesas, tas pats, kurį išgriebiau praeitą mėnesį, o donas Akilinas — aš žinau, bet taip kalba, o Lalita, raitydamasi iš skausmo,— duok man šio to, dėl dievo meilės, Fusija. Ir Fusija — vadinasi, jis nekenčia krikščionių? Juo geriau, tegu įkalba agvarunus atiduoti kaučiuką man, aš plačiai užsimojęs, seniuk, nepraeis nė poros metų, ir aš sugrįšiu į Ikitosą turtuolis, ir tu pamatysi, kaip į mane žiūrės tie, kas nugarą man kažkada atsuko, o donas Akilinas — užvirink vandens, Fusija, padėk, atrodytų, lyg čia ne tavo žmona gimdo. Fusija pripylė didelį molinį ąsotį vandens ir užkūrė židinį. Lalitą vis dažniau ir smarkiau suremdavo skausmai, ji dusdama gaudė lūpomis orą, ir jos veidas pritvinko kraujo, o akys išvirto ant kaktos kaip ištrauktos iš vandens žuvies. Donas Akilinas atsiklaupė, pradėjo ją masažuoti — pakentėk, Lalita, jau atsidaro, tuoj bus. Ir Fusija — pasimokytum iš vambisių, kai joms ateina metas gimdyti, nušlitinėja vienos į mišką ir sugrįžta jau su glėbiu. Donas Akilinas kaitino peilį, o balsus iš lauko nustelbė traškantys žabai židinyje ir šnypščiantis vanduo, kuris kunkuliuodamas tiško ant žarijų, ir Fusija — matot, jie jau nesirieja, susidraugavo, o senis — tau gims berniukas, Lalita, girdi, kapironos gaudžia, ką tau sakiau, aš niekados neklystu. Ir Fusija — jis truputį tylenis, tas Chumas, nesuprasi, ką jis galvoja, o donas Akilinas — užtai paslaugus, visą kelią man padėjo. Jis sako, krikščionys nualino Urakusą savo sukčiavimais. Ir Fusija — šį kartą su manim išvykęs, seniuk, tu tikrai uždirbsi maišą pinigų, o donas Akilinas — norėtų šuo dangaus, o jis — negi dabar ne geriau mums sekėsi, negu pirmą kartą? Ir Akilinas — tik dėl tavęs, Lalita, aš ir sugrįžau

į salą, ir pačiu laiku, o ji — kai jūs atplaukėt, mes mirėm badu, donai Akilinai, prisimenat, kai pravirkau, išvydusi konservus ir makaronus? O Fusija — na ir puotą iškėlėm, seniuk, net pilvus susuko, taip jie buvo atpratę, o kaip reikėjo tavęs maldauti. Kodėl nenori man padėti? Juk, be kita ko, tu gerai uždirbsi. O senis — bet juk jie vogti, Fusija, mane sučiups ir patupdys už grotų, nenoriu pardavinėti to kaučiuko ir tų odų, o Fusija — visi žino, jog tu žmogus doras, ir negi kaučiuko rinkėjai, medkirčiai ir čiunčiai nemoka tau odomis, kaučiuku ir aukso smėliu? Jeigu tave ims tardyti, pasakysi, kad tavo pelnas, ir senis — niekad aš tokio pelno neturėjau, o Fusija — visko iškart juk nesiveši, po trupučiuką, ir vėl — oi, oi, oi, donai Akilinai, kojas laužo, oi, oi, oi, strėnas, Fusija. Ir donas Akilinas — nenoriu, anksčiau ar vėliau čiunčiai pasiskųs, užgrius policija, ir šeimininkai nesikęs, kad po jo jiems vieni pagramdai liktų, o Fusija — šaprai, agvarunai ir vambisai pešasi, nekenčia vieni kitų, kam toptels į galvą, kad čia krikščionys įsimaišę, ir senis — ne, jokiu būdu, o Fusija — bet juk tu nugabensi kaučiuką toli nuo tų vietų, Akilinai, paslėpsi jį gerai ir pardavinėsi pusvelčiui tiems patiems supirkėjams, jie tik ačiū pasakys. Galiausiai senis sutiko, ir Fusija — pirmąkart gyvenime taip surizikavau, Lalita, baisiausia, kai tu priklausai nuo kito žmogaus sąžiningumo, jeigu senis panorės, jis mane apmaus, viską parduos, o pinigus pasiglemš, jis gi žino, kad aš negaliu net kojos iš čia iškelti, gali net pribaigti mane, užtenka tik pasakyt policijai — tas, kurio ieškote, saloje, Santjago aukštupyje. Praėjo beveik du mėnesiai, o Akilinas vis negrįžo. Fusija pasiuntė irklinę valtį į Maranjoną, ir vambisai sugrįžo be nieko — nei pėdų, nei kvapo, pradingo šunsnukis, bet kartą vakare, pliaupiant lietui, pratakos žiotyse pasirodė jo plaustas, jis atvežė drabužių, produktų, mačečių, penkis šimtus solių. Ir Lalita — ar galiu apkabinti ir išbučiuoti jį kaip tėvą? Ir Fusija — tokių dalykų dar nesu matęs, seniuk, va kur tyra širdis, amžiais neužmiršiu, tavim dėtas, aš būčiau sprukęs su pinigais, o senis — sąžinės tu neturi, draugystė man brangesnė už pinigus, dėkingumas dar šio to vertas, Fusija, jei ne tu, būčiau smirdęs kaip šuo Mojobamboje, gero niekada neužmiršti. Oi, oi, oi, ir donas Akilinas — na, dabar tikrai prasideda, ręžkis, ręžkis, Lalita, kad neuždustų, kol eina, ręžkis iš visų jėgų, rėk. Jis laikė paruošęs peilį, o ji — melskis, oi, oi, oi, Fusija, ir donas Akilinas — tuoj pat pagelbėsiu, bet

tik ręžkis, ręžkis. Fusija atsinešė prie hamako lempą, žiūrėjo į besiraitančią Lalitą, ir senis — padrąsink ją, paimk už rankos, o ji — vandens, jėgų neturiu, tepadeda jai motina švenčiausia, tepadeda jai Bagasano Kristus, šventas dieve, šventas dieve, juk ji yra davusi jam įžadą, o Fusija — štai tau vandens ir nerėk taip, o kai Lalita atsimerkė, Fusija spoksojo į pintą kilimėlį, o donas Akilinas — štai ir viskas, Lalita, matai, kaip greitai, aš jau kojas tau šluostau. Ir Fusija — matau, seniuk, berniukas, bet ar jis gyvas? Kažkodėl nejuda ir nekvėpuoja? Donas Akilinas pasilenkė, paėmė nuo kilimėlio gleivėtą kamuolėlį — panašų į beždžionytę naujagimį, krestelėjo, ir tas suriko,— tai va ir viskas, Lalita, o tu bijojai, pasižiūrėk į savo gražuolį, o dabar tegu miega, ir Lalita — jeigu ne jūs, būčiau numirus, todėl ji ir nori pavadinti sūnų Akilinu, ir Fusija — gerai, dėl draugystės tegu bus tavo viršus, bet koks netikęs vardas, blogesnio net nesugalvosi, ir donas Akilinas — o Fusija? Ir Fusija — ne kasdien tampi tėvu, seniuk, reikia atšvęsti tokį įvykį, o donas Akilinas — pailsėk, mergyte, nori jį palaikyti? Še, imk, tik jis dar nešvarus, apšluostyk truputį. Donas Akilinas ir Fusija susėdo ant aslos ir ėmė gerti degtinę stačiai iš butelio. Lauke vis dar buvo girdėti tolimas triukšmas — tikriausiai stūgavo ir žiaugčiojo nusigėrę vambisai, agvarunas, Pantačia ir locmanas Njevesas, o kambaryje, daužydamiesi į sienas, lyg žiburėliai skraidė jonvabaliai ir peteliškės. Kas galėjo pamanyti, jog jis gims taip toli nuo Ikitoso, miške, kaip čiunčis.

ORKESTRAS įsisteigė Patrosinijo Najos namuose. Jaunasis Alechandras ir sunkvežimio šoferis Bolas ateidavo čia pusryčių, susitikdavo su donu Anselmu, kuris kaip tik tuo metu keldavosi, ir, kol Patrosinijas taisydavo valgį, juodu šnekučiuodavosi. Sakoma, pirmasis susidraugavo su senuku Jaunasis; toks pat vienišas, kaip ir donas Anselmas, ir taip pat muzikalus ir melancholiškas, jis iš tikro pajuto, kad šis savo dvasia jam artimas. Jis galėjo išsipasakoti jam savo gyvenimą, savo nesėkmes. Pavalgęs donas Anselmas pasiimdavo arfą, o Jaunasis gitarą, ir juodu grodavo. Bolas ir Patrosinijas jų klausydavosi ir susijaudinę pradėdavo ploti. Kartais šoferis jiems pritardavo kachonu. Donas Anselmas išmoko Jaunojo dainų ir vis kalbėjo: *„Tai tikras artistas, geriausias Mangačerijos kompozitorius"*, o Ale-

chandras savo ruožtu kartojo: *„Tokio arfininko, kaip senelis, nė su žiburiu nerasi"*, ir vadino jį maestru. Donas Anselmas, Jaunasis ir Bolas pasidarė neišskiriami draugai. Greitai Mangačerijoje pasklido gandas, kad susikūrė naujas orkestras, ir apie pusiaudienį merginos būreliais vaikštinėdavo palei Patrosinijo Najos trobelę, klausydamos muzikos, ir ilgesingai dirsčiodavo į Alechandrą. O vieną gražią dieną pasklido žinia, kad Bolas metė darbą Feicho agentūroje, kur jis dešimt metų šoferiavo, nusprendęs pasidaryti artistu, kaip ir anuodu jo bičiuliai.

Tuo laiku Jaunasis Alechandras iš tikro dar buvo jaunuolis ilgais iki pečių banguotais kaštoniniais plaukais, matinės spalvos oda ir giliomis liūdnomis akimis. Jis buvo laibutis kaip nendrė, ir mangačiai kalbėdavo: *„Nepastumkit jo iš netyčių, dar perlaušit."* Šnekėdavo Alechandras mažai ir tyliai — jis nebuvo iš prigimties mangačis, o pasidarė juo savo noru, taip pat, kaip ir donas Anselmas, Bolas ir daug kitų. Jis buvo kilęs iš garsios šeimos, atėjo į pasaulį prabangiuose namuose, Malekono gatvėje, buvo auklėjamas saleziečių koledže ir rengėsi vykti į Limą stoti į universitetą, bet mergaitė iš geros šeimos, kurią jis buvo įsimylėjęs, pabėgo su kažkokiu svetimšaliu, atklydusiu į Pjurą. Jaunasis persipiovė venas ir daug dienų išgulėjo ligoninėje per plauką nuo mirties. Jis išėjo iš ten nusivylęs gyvenimu ir visai pasileidęs: kiauras naktis gėrė ir lošė kortomis su visokiom padugnėm. Pagaliau artimieji numojo į jį ranka, paliko ramybėje, ir, kaip daugelis nusivylusių žmonių, jis nusmuko Mangačerijon, ten gulė ir kėlė. Jis pradėjo užsidirbti pragyvenimui, skambindamas gitara Anchelikos Mersedes, Bolo giminaitės, smuklėje. Taip jis susipažino su šoferiu, ir juodu pasidarė geriausi draugai. Jaunasis Alechandras gerdavo daug, bet alkoholis nestūmė jo į muštynes ar į meilės nuotykius, o žadino norą kurti dainas ir eiles,— jose visada skambėdavo nusivylimas, ir moterys nebuvo minimos kitaip, kaip nedėkingos, klastingos, apgavikės, tuščiagarbės ir neištikimos.

Nuo tos dienos, kada arfininkas susibičiuliavo su Bolu ir Jaunuoju Alechandru, jo būdas pasikeitė. Jis pasidarė ramus, malonus ir gyventi, atrodo, pradėjo visai tvarkingai. Jis jau nesibastė diena dienon po priemiestį kaip dvasia be vietos. Vakarais jis žingsniuodavo į Anchelikos Mersedes smuklę, Jaunasis priprašydavo jį groti, ir juodu sudarydavo duetą. Bolas linksmindavo svečius smagiais kelionių nuotykiais, ir kart-

kartėm arfininkas su gitaristu, padėję į šalį instrumentus, atsisėsdavo prie jo staliuko, gurkšnodavo, šnekučiavo. O įkaušęs Bolas blizgančiomis akimis sėsdavo prie kachono ir mušdavo į taktą, o kartais ir dainuodavo drauge su jais; balsas jo buvo neprastas, nors šiek tiek kimus. Tai buvo tikras žaliukas dideliausiomis rankomis, žemute kakta ir burna iki ausų. Patrosinijo Najos lūšnoje donas Anselmas ir gitaristas jį mokė groti, lavino jo klausą ir rankas. Pro nendrių sienų plyšius mangačiai matė, kaip arfininkas baisiausiai siunta, kada Bolas pameta ritmą, neprisimena žodžių arba ima piauti gaidžius, tada jie girdėdavo, kaip Jaunasis melancholišku balsu jam pasakinėja mįslingas savo dainų frazes: aušringos akys, rytųjų debesų būriai, nuodai, kur tu andai išliejai, pragaišti moteris, lemtinga meilė, paskaudusi širdis mana.

Atrodė, jog, matydamas šalia savęs šituos du jaunikaičius, donas Anselmas vėl čiuopia gyvenimą. Niekas daugiau nepastebėjo, kad jis miegotų nugriuvęs į smėlį, kažkur vidury kelio, jis daugiau nesivalkiojo kaip nakviša, ir net jo neapykanta pesliams išblėso. Jie visur vaikščiojo trise, sukibę kaip vaikai,— senis viduryje, o Bolas ir Alechandras iš šalių. Donas Anselmas jau neatrodė toks sulipęs ir apskuręs. O kartą mangačiai jį pamatė naujomis baltomis kelnėmis ir tarė, kad jam jas padovanojo Chuana Baura arba vienas tų senų senjorų, kurie, sutikę jį smuklėje, su juo apsikabindavo ir išlenkdavo drauge po stikliuką, o iš tikrųjų kelnes jam nupirko Bolas ir Alechandras kaip Kalėdų dovaną.

Kone tuo pat metu Anchelika Mersedes pagal visus formalumus parsisamdė orkestrą. Bolas kažkur susirado būgną ir lėkštes, mušė juos mitriai, nepavargdamas: kai Jaunasis ir arfininkas išeidavo iš kampo, kur sėdėjo orkestrantai, pamiklinti sąnarių ir praplauti gerklių, jis toliau grodavo vienas. Iš visų trijų jo talentas, tur būt, buvo mažiausias, bet užtat jis buvo visų linksmiausias, ir tik jis vienas retkarčiais išdrįsdavo padainuoti kokią šmaikščią dainelę.

Nakčia jie grodavo pas Ancheliką Mersedes, rytą miegodavo, paskui valgydavo pusryčius Patrosinijo Najos namuose, o vakarais repetuodavo. Karštomis vasaros dienomis jie paplaukdavo pavandeniui upe, iki Čipės, ten maudydavosi ir aptardavo naujus Jaunojo kūrinius. Jie patraukė visų širdis, mangačiai jiems bičiuliškai sakydavo „tu", jie taip pat su visais elgėsi fa-

miliariai, ir su mažais, ir su dideliais. O kai Santos, pribuvėja, nesikratanti nė abortų, ištekėjo už municipaliteto policininko, orkestras atvyko į vestuves ir už ačiū griežė visą vakarą, o Jaunasis Alechandras padainavo ta proga savo naująjį pesimistišką valsą apie vedybinį gyvenimą, kuris suniekina ir išsekina meilę. Ir nuo tada orkestras pradėjo griežti visose mangačių krikštynose, konfirmacijose, šermenyse ir sužadėtuvėse, ir, žinoma, visada veltui. Bet mangačiai neliko skolingi: sudėdavo griežikams daug dovanų, juos pavaišindavo, o kai kurios moterys pavadindavo jų garbei savo vaikus — Anselmu, Alechandru ir net Bolu. Orkestras pelnė visų pagarbą ir šlovę, o tie padaužos, kurie save vadino galinčiais, ją išnešiojo po visą miestą. Anchelikos Mersedes smuklėj vis dažniau lankėsi turtingi ponai ir svetimšaliai, o kartą galinčiai atvedė į Mangačeriją vieną baltąjį indėnų apdaru, kuris norėjo užsisakyti serenadą mylimajai. Naktį, keldamas dulkių debesis, jis atvažiavo orkestro sunkvežimiu. Bet po pusvalandžio galinčiai sugrįžo vieni: *„Mergaitės tėvas įsismarkavo, pašaukė policiją, ir policininkai juos nuvedė į nuovadą."* Ten išlaikė per naktį, o kitą rytą donas Anselmas, Jaunasis ir Bolas sugrįžo netgi patenkinti: jie griežė gvardiečiams, ir tie juos vaišino kava ir cigaretėmis. O netrukus po to tas pats baltasis pasigrobė merginą, kurios garbei buvo užsisakęs serenadą, ir, kai sugrįžo su ja tuoktis, pasamdė orkestrą griežti vestuvėse. Į Patrosinijo Najos lūšnelę iš visur paplūdo mangačiai, norėdami, kad donas Anselmas, Jaunasis ir Bolas nueitų gražiai apsitaisę: vieni paskolino batelius, kiti marškinius, o galinčiai gavo jiems kostiumus ir kaklaraiščius. Nuo tos dienos baltieji įprato kviestis orkestrą šventėms ir samdyti jį serenadoms. Dauguma kitų mangačių ansamblių iširdavo, o paskui vėl atgydavo, papildyti naujų žmonių, bet šitas liko vis tas pats, nei didėjo, nei mažėjo, ir donas Anselmas pražilo, susikūprino, ėmė vilkti kojas, o Jaunasis jau nebuvo jaunas, bet jų draugystės laikas neįveikė.

Po kelerių metų numirė Domitila Jara, davatka, gyvenusi priešais Anchelikos Mersedes smuklę, dievobaimingoji Domitila Jara, visada nešiojusi juodą suknią, vualį ir tamsias kojines,— vienintelė davatka, kilusi iš šio priemiesčio. Kai Domitila Jara, būdavo, eina gatve, mangačiai klaupdavo ant kelių ir prašydavo juos palaiminti, o ji žegnodavo juos, kalbėdama poterius. Ji turėjo švenčiausiosios mergelės paveikslą, apsuktą

rausvais, žydrais ir geltonais kaspinais, papuoštą popierinėmis gėlėmis ir suvyniotą į celofaną. Švenčiausiosios mergelės paveikslas su ranka užrašyta maldele skardiniam rėmelyje, virš kurio spinduliavo kraujais pasruvusi širdis, buvo užmautas ant šluotkočio, ir Domitila Jara visada jį nešiojosi iškėlusi kaip bažnytinę vėliavą. Kur tik atsitikdavo kokia nelaimė, ką užklupdavo mirtis, liga, ar sunkus gimdymas, visur kaip iš po žemių išdygdavo ši davatka su savo paveikslu ir poteriais, varstydama blyškiais it pergamentas pirštais stambius lyg tarakonai iki žemės nukarusio rožančiaus karoliukus. Žmonės kalbėjo, jog Domitila Jara ne kartą dariusi stebuklus, kad ji kalbanti su šventaisiais ir naktimis plakanti save rimbu. Ji draugavo su tėvu Garsija, ir juodu turėjo įprotį vaikštinėti rimti ir susikaupę po Merino skverą ir Sančeso Sero prospektu. Tėvas Garsija atėjo atsisveikinti su velione. Jis gavo brautis pro mangačių minią, susigrūdusią priešais jos trobelę, ir vos neprasikeikė, kol pagaliau prasispraudė iki durų. Ir čia jis išvydo orkestrą, grojantį tristę palei Domitilos Jaros kūną. Tėvas Garsija kone paklaiko iš pykčio. Spyręs koja, jis pramušė Bolo būgną ir puolė laužyti arfos ir traukyti gitaros stygų, šaukdamas donui Anselmui: *„Pjuros rykšte, nusidėjėli, lauk iš čia."* — *„Bet juk mes griežдami gerbiame velionę, tėve"*,— lemeno arfininkas, o tėvas Garsija klykė: *„Jūs išniekinat palaimintus namus, palikit mirusią ramybėje!"* Ir galų gale mangačiams pritrūko kantrybės — kur tai matyta, jis visai be reikalo įžeidinėja senelį, neleisime. Ir štai įėjo galinčiai, pačiupo tėvą Garsiją, pakėlė jį ant rankų, ir moterys — tai nuodėmė, nuodėmė, dievas visus mangačius nubaus. Jie nunešė kunigą, kuris muistėsi kaip tarantulas, iki Sančeso Sero prospekto, ir vaikai be saiko krykštavo ir šaukė visa gerkle — padegėjas, padegėjas, padegėjas. Tėvas Garsija daugiau nekėlė kojos į Mangačeriją, o savo pamoksluose pliekdamas užkietėjusius nusidėjėlius, kaip pavyzdį minėdavo mangačius.

Orkestras ilgai išbuvo pas Ancheliką Mersedes. Niekas nebūtų patikėjęs, kad jis kada nors ją paliks ir pradės griežti mieste. Bet visgi tai vieną kartą įvyko; ir pradžioje mangačiai pasmerkė muzikantus. Tačiau ilgainiui suprato, kad vis dėlto, šalia Mangačerijos, gyvenimas keičiasi. Nuo tos dienos, kai Pjuroje pradėjo steigtis viešnamiai, orkestrą užgriuvo pelningiausi pasiūlymai, o yra pagundų, kurioms sunku atsispirti. Tačiau,

šiaip ar taip, nors donas Anselmas, Jaunasis ir Bolas griežė dabar mieste, jie gyveno, kaip ir anksčiau, priemiestyje ir nemokamai grojo visose mangačių šventėse.

BET ŠĮ KARTĄ viskas pakrypo į blogąją pusę: orkestras liovėsi griežęs, galinčiai sustojo šokių aikštelėje ir, nepaleisdami savo damų, sužiuro į Seminariją. Ir jaunasis Alechandras tarė:

— Tada prasidėjo tikra maišalienė, mat, buvo griebtasi revolverių.

— Girtuoklis! — šūktelėjo Laukinė.— Jis visą laiką juos užkabinėjo. Pats kaltas, kad nukeliavo į aną pasaulį, taip jam ir reikia, akiplėšai!

Seržantas paleido Sandrą, žingtelėjo į priekį — senjoras mano, jog kalba su savo tarnais? — ir Seminarijas užsikirsdamas — o tu, matau, nepėsčias, ir taip pat žingtelėjo į priekį, ir milžiniškas jo šešėlis nulingavo lentų siena, nušviesta žydrų, žalių ir lelijinių atspindžių,— smirde tu!— ir staiga apstulbusiu žvilgsniu sustojo lyg įbestas. Sandra suspigo iš juoko.

— Lituma atkišo į jį revolverį,— pasakė Čiunga.— Jis išsitraukė jį taip greitai, jog niekas nė nesusigriebė, lygiai kaip kaubojų filmuose.

— Ir gerai padarė,— burbtelėjo Laukinė.— Negalėjo be saiko duotis užgauliojamas.

Galinčiai ir įnamės puolė prie baro, seržantas ir Seminarijas tyrė žvilgsniais vienas kitą. Lituma nemėgsta mušeikų, senjore, jie nieko jam nėra padarę, o jis elgiasi su jais kaip su tarnais. Jam labai gaila, bet jis negalįs šito leisti.

— Nepūsk dūmų man į akis, Bolai,— tarė Čiunga.

— O jis taip pat išsitraukė revolverį? — paklausė Laukinė.

— Ne,— pasakė Jaunasis,— jis tik ranką uždėjo ant dėklo ir glostinėjo jį kaip šunytį.

— Išsigando! — sušuko Laukinė.— Lituma nulaužė jam ragus.

— Maniau, kad mūsų krašte jau nėra vyrų,— tarė Seminarijas,— kad visi pjuriečiai subobėjo ir pasidarė tikros mazgotės. Bet, pasirodo, dar yra šitas čiolas. Tik tu dar nepažįsti Seminarijo.

— Ko žmonės amžinai turi rietis, kodėl jie negali ramiai ir taikiai gyventi,— pasakė donas Anselmas.— Koks nuostabus tada būtų gyvenimas!

— Kas žino, maestrai,— tarė Jaunasis,— gal jis tada būtų velnioniškai nuobodus ir dar niūresnis, negu dabar.

— Tu iškart jį pažabojai, brolau, — pasakė Beždžionė.— Puiku!

— Bet saugokis, drauguži,—tarė Chosefinas.— Tik užsižiopsosi, ir jis išsitrauks revolverį.

— Tu manęs dar nepažįsti,— pakartojo Seminarijas.— Todėl tu ir šiaušiesi.

— Jūs taip pat manęs nepažįstat, senjore Seminarijau,— pasakė seržantas.

— Jei neturėtum revolverio, tu taip nesispardytum, čiolai,— tarė Seminarijas.

— Bet aš jį turiu,— atrėžė seržantas.— Ir niekam neleisiu elgtis su manim kaip su savo tarnu, senjore Seminarijau.

— Ir tada pribėgo Čiunga, ir atsistojo į tarpą. Štai kur drąsa! — pasakė Bolas.

— Kodėl jūs jos nesulaikėt? — tarė arfininkas ir ištiesė ranką, norėdamas patapšnoti Čiungai per petį, bet ji tuo tarpu atsirėmė į kėdės atkaltę, ir senukas vos palytėjo ją pirštais.— Juodu juk buvo ginkluoti, Čiungita, tau buvo pavojinga.

— Ne, pats pavojus jau buvo praėjęs, juodu jau buvo pradėję ginčytis,— pasakė Čiunga.— Jokių barnių, žmonės čia ateina pailsėti, o ne vaidytis. Prašom susitaikyti, prieiti prie bufeto ir išgert po bokalą alaus, aš vaišinu.

Ji privertė Litumą įsidėti revolverį, nenusileido tol, kol juodu paspaudė vienas kitam ranką, ir nutempė juos prie baro — ar jiems ne gėda, juodu elgiasi kaip vaikai, du puskvailiai, va kas jie, jeigu nori žinoti, nagi, nagi, ar tik neišsitrauks juodu savo pistoletų ir nenušaus jos, ir juodu abu susijuokė. Čiunga, tau ačiū, karaliene mangačių, dainavo galinčiai.

— Nejaugi jie drauge gėrė po šitokių užgauliojimų? — stebėdamasi pasakė Laukinė.

— O tau gaila, kad juodu nesuvarpė vienas kito? — įsiterpė Bolas.— Ak, tos moterys, kaip jos trokšta kraujo.

— Bet Čiunga juos pakvietė išgerti,— tarė arfininkas.— Negalėjo jie, mergele, jos įžeisti.

Juodu gėrė, įsirėmę alkūnėmis į bufetą, kuo draugiškiausiai nusiteikę, ir Seminarijas tapšnojo Litumai per skruostą — jis paskutinysis tikras vyras Pjuroje, čiolai, visi kiti bailiai, kaip mat į kelnes daro. Orkestras užgriežė valsą, susispietę prie bu-

feto galinčiai ir prostitutės pasiskirstė poromis ir užplūdo šokių aikštelę. Seminarijas nuvožė seržantui kepę ir ją matavosi — na, kaip jis atrodo, Čiunga? Tikriausiai ne toks baidyklė, kaip šitas čiolas, bet tu neįsižeisk, brangusis.

— Gal kiek drūčkis, bet baidyklė nėra,— pasakė Laukinė.

— Jaunas jis buvo laibas kaip Jaunasis,— prisiminė arfininkas.— Ir tikras pramuštgalvis, baisesnis, negu jo pusbroliai.

— Jie susistūmė tris stalus ir susėdo visi drauge,— pasakė Bolas.— Galinčiai, senjoras Seminarijas, jo bičiulis ir įnamės. Atrodė, viskas gerai baigsis.

— Bet jie laikėsi nenatūraliai, buvo matyti, jog dar ne viskas,— pasakė Jaunasis.

— Visiškai natūraliai,— pasakė Bolas.— Jie kaip tik buvo kuo geriausios nuotaikos, ir senjoras Seminarijas net sudainavo galinčių himną. O paskui išėjo šokti ir vis juokavo.

— Lituma vėl šoko su Sandra? — paklausė Laukinė.

— Jau neatsimenu, ko jie vėl susikibo,— pasakė Čiunga.

— Vis per tą vyriškumą,— tarė Bolas.— Seminarijas giedojo savo seną giesmę, ir tiek, jog Pjuroje nėra tikrų vyrų, ir tik dėl to, kad norėjo išaukštinti savo dėdę.

— Neapkalbėk Čiapiro Seminarijo, Bolai, tai buvo tikras vyras,— pasakė arfininkas.

— Narivale jis plikomis rankomis sudorojo tris vagis, juos surišo ir atvežė į Pjurą,— tarė Seminarijas.

— Jis susilažino su draugu, kad jam dar vieni niekai pergulėti su moterim, atėjo čia ir laimėjo,— pasakė Čiunga.— Jeigu tik Amapola teisybę sako.

— Aš jo neapkalbu, maestrai,— tarė Bolas.— Bet man jau pro pakaušį lenda tie pliurpalai.

— Jis buvo toks pat garsus pjurietis, kaip admirolas Grau,— pasakė Seminarijas.— Eikit į Vankabambą, Ajabaką, Čiulukaną — visur jūs rasit moterų, kurios didžiuojasi, jog gulėjo su mano dėde Čiapiru. Jis yra pridaręs kokį tūkstantį vaikų.

— Ar jis tik nebuvo mangačis? — paklausė Beždžionė. — Ten tokių daug.

Seminarijas apsiniaukė — gal būt, tavo motina mangačė, o Beždžionė — žinoma, ir aš tuo didžiuojuos, o Seminarijas įtūžęs — Čiapiras buvo senjoras ir tik kada-ne-kada pasirodydavo jūsų Mangačerijoj išgerti čičios ir pagulėti su kokia jūsų mergše, o Beždžionė trenkė kumščiu į stalą — senjoras vėl juos įžei-

dinėja. Viskas klojosi gerai, tarsi jie būtų buvę draugai, ir staiga jis pradeda užgaulioti, mangačiams nemalonu, senjore, kada peikiama Mangačerija.

— Senukas, būdavo, pirmiausia prieina prie jūsų, maestrai,— tarė Jaunasis.— Kaip švelniai jisai jus apkabindavo. Galėjai pamanyti, jog susitiko tikri broliai.

— Mudu pasižinojom iš senų laikų,— tarė arfininkas.— Aš mylėjau Čiapirą ir baisiai nusiminiau, kai jis numirė.

Įsiaudrinęs Seminarijas pašoko — tegu Čiunga užrakina duris, kad jiems niekas šį vakarą netrukdytų, ir tegu arfininkas pasėdi prie jų ir papasakoja apie Čiapirą, ko jie dar laukia, duris užšauti, ir viskas, jo laukuose medvilnė — tik suspėk nuimti, jis moka už viską.

— O svečius, kurie beldė į duris, varė šalin seržantas,— pasakė Bolas.

— Čia ir buvo klaida, nereikėjo palikti jų vienų,— tarė arfininkas.

— Aš ne žiniuonė, negalėjau nutuokti, kas bus,— pasakė Čiunga.— Jeigu klientai moka, prie jų reikia taikytis.

— Žinoma, Čiungita,— pritarė arfininkas.— Aš turėjau galvoje ne tave vieną, o mus visus. Savaime suprantama, niekas negalėjo numatyti.

— Jau devinta, maestrai,— tarė Jaunasis.— Pataųsokit savo sveikatą, o gal pašauksiu taksi.

— Ar tikrai jūs ir mano dėdė sakėt vienas kitam „tu"? — paklausė Seminarijas.— Papasakokit jiems, senuk, kas buvo toks šis didysis pjurietis, tas vyras, kokio niekur daugiau nerasi.

— Tik gvardijoje dar esama tikrų vyrų,— įsiterpė seržantas.

— Įkaušęs jis užsikrėtė nuo Seminarijo,— pasakė Bolas.— Irgi susižavėjo tikrais vyrais.

Arfininkas sukosėjo — gerklę gori, duokit išgerti gurkšnelį. Chosefinas įpylė stiklą alaus, ir donas Anselmas, prasipūtęs putą, išgėrė ir atsikrenkštė. Labiausiai traukė žmones Čiapiro galia. Ir dar tai, kad jis buvo be galo sąžiningas. Seminarijas nušvito ir apkabino senuką — va girdit, ką jis pasakė?

— Jis buvo priekabus ir neišmanėlis, bet didžiavosi savo gimine,— pripažino Jaunasis.

Kada jis atjodavo iš lauko, merginos sulipdavo į bokštelį, kad galėtų į jį pasižiūrėti, nors tai joms buvo uždrausta, bet

Čiapiras jas varė iš proto, ir donas Anselmas truktelėjo dar gurkšnį. O Santa Marijoje de Njeva leitenantas Siprianas taip pat varė iš proto čiunčes, ir seržantas truktelėjo dar gurkšnį.

— Kai alus dunksteli į galvą, jam užeina noras pakalbėti apie tą leitenantą,— pasakė Laukinė.— Jis visada juo žavėjosi.

Jis šmaikščiai prijodavo, keldamas dulkes ir, staiga sustabdęs arklį, paklupdydavo jį priešais merginas. Kartu su Čiapiru visur ateidavo pats gyvenimas, liūdni pralinksmėdavo, linksmi dar labiau nudžiugdavo, o kokia jo buvo ištvermė — jis užkopdavo į antrą aukštą, nulipdavo, lošdavo, gerdavo, vėl užkopdavo čia su viena, čia su dviem iš karto, ir taip kiaurą naktį be atvangos, o auštant sugrįždavo į savo fermą ir, nesudėjęs akių, stodavo į darbą, geležinis buvo žmogus, ir donas Anselmas dar paprašė alaus,— o vieną kartą leitenantas Siprianas po jo akių sulošė rusišką ruletę, ir seržantas sudavė sau į krūtinę ir apsidairė, lyg laukdamas plojimų. Ir, be to, Čiapiras buvo vienintelis, kuriam drąsiai galėjai duoti kreditan, jis vienintelis jam yra sumokėjęs viską, iki paskutinio sentavo, pinigai, porindavo jis, tam ir yra, kad leistum, ir nebuvo žmogaus dosnesnio už jį, jis visus vaišino, niekada nieko nešykštėdavo ir, ką tik sutikęs, sakydavo vis tą patį — ačiū donui Anselmui, kad atnešė civilizaciją į Pjurą. Bet leitenantas Siprianas tai padarė nesusilažinęs, o šiaip sau, iš nuobodulio,— iki gyvo kaulo jam buvo įgrisę miškuose.

— Bet, galimas daiktas, čia buvo tik pliurpalai,— tarė Laukinė.— Tikriausiai jo revolveris nebuvo užtaisytas, ir jis taip darė vien dėl to, kad gvardiečiai jį labiau gerbtų.

Ir tai buvo jo geriausias draugas, kada jis susidūrė su juo „Karalienės" tarpduryje, Čiapiras apkabino jį — kokia nelaimė, brolyti, jis sužinojo viską, bet jau buvo per vėlu, o jeigu jis tuo metu būtų buvęs Pjuroje, nebūtų jo sudeginę, jau jis būtų mokėjęs pažaboti kunigą ir galjinaserietes.

— Kokią nelaimę minėjo Čiapiras, arfininke? — pasakė Seminarijas.— Dėl ko jisai jus užjautė?

Lietus pylė kaip iš kibiro, ir leitenantas — argi čia gyvenimas, nei moterų, nei kino, jei užmigtum miške, iš pilvo medis išaugtų, jis iš pajūrio, ir čia viskas jam įkyrėję, kad visa šita selva nugarmėtų stačiai į pragarą, jau nebėr jėgų, tegu velniai rauna viską, ir išsitraukė revolverį, du kartus pasuko būgnelį, prisikišo vamzdį prie smilkinio ir iššovė. Griaumedis kalbėjo —

žinom mes tokius triukus, revolveris buvo tuščias, bet ne, su kulkom, šitą jis gerai žino, ir seržantas vėl sudavė sau į krūtinę.

— Nelaimė? — tarė Laukinė.— Tai jums kažkas atsitiko?

— Mes prisiminėm vieną puikų žmogų, mergyte,— pasakė donas Anselmas.— Čiapirą Seminariją, senuką, kuris mirė prieš trejus metus.

— O arfininke, matot, koks jūs apgavikas,— tarė Beždžionė.— Mums nenorėjot papasakoti apie Žalius namus, o dabar išsitarėt. Na, o kaip ten tas gaisras kilo?

— Ką jūs, vaikinukai,— tarė donas Anselmas.— Kas čia per nesąmonė, kokios čia kvailystės.

— Vėl jūs užsikaprizinot, seniuk,— tarė Chose.— Juk jūs ką tik šnekėjot apie Žalius namus. Kur dar atjodavo Čiapiras savo žirgu? Kokios ten mergiotės išeidavo jo sutikti?

— Jis parjodavo į savo fermą,— pasakė donas Anselmas.— O pasižiūrėti į jį ateidavo medvilnės rinkėjos.

Seržantas trinktelėjo į stalą, juokas nutilo, Čiunga dar atnešė padėklą su alum, — o leitenantas Siprianas kuo ramiausiai prapūtė revolverio vamzdį, jie žiūrėjo ir netikėjo savo akimis, ir į šipulius sudužo stiklas, kurį Seminarijas paleido į sieną,— tas leitenantas Siprianas — kekšės vaikas, negaliu pakęsti, kad šitas čiolas vis kišasi su savo grašiu.

— Jis vėl iškekšino jį? — tankiai mirksėdama, pasakė Laukinė.

— Ne jį, o tą leitenantą,— tarė Jaunasis.

— Suloškim rusišką ruletę, senjore Seminarijau,— ramių ramiausiai pasiūlė seržantas.— Jūs už savo Čiapirą, o aš už leitenantą Siprianą. Pažiūrėsim, katras mudviejų tikras vyras.

IV

— JŪS MANOT, kad locmanas pabėgo, ponas leitenante? — pasakė seržantas Delgadas.

— Aišku, ne toks jis kvailas,— tarė leitenantas.— Dabar suprantu, kodėl jis apsimetė sergąs ir nevyko su mumis. Tur būt, tuoj paspruko, vos tik išplaukėm iš Santa Marijos de Njeva.

— Žinoma, šiandien ar rytoj jis vis tiek įklius,— pasakė seržantas Delgadas.— Bet ir vėpla, net pavardės nepasikeitė.

— Jis man nė galvoj,— tarė leitenantas.— Man rūpi tūzas. Beje, kuo jis vardu? Tusija, Fusija?

— Gal šitas bernas tikrai nežino, kur jis,— tarė seržantas Delgadas,— gal jį tikrai bus smauglys prarijęs.

— Gerai, varom toliau,— pasakė leitenantas.— Nagi, Inochosa, atvesk tą tipą.

Kareivis, kuris snaudė atsitūpęs palei sieną, pašoko kaip automatas ir be žodžių išėjo. Vos tik jis peržengė slenkstį, jį kiaurai permerkė lietus. Jis užsidengė rankomis galvą ir paknopstomis nušlepsėjo per purvą. Liūtis įnirtingai čaižė kaimelį, ir vandens sūkuriuose tarp staugiančio vėjo gūsių agvarunų lūšnos atrodė lyg kažko tykantys žvėrys, seržante. Selvoje leitenantas pasidarė fatalistas, kasdien laukia, kad štai jam įkąs chergonas * arba jį pakirs drugys. O dabar va pratrūko šitas prakeiktas lietus, ko gero, jie tūnos čia visą mėnesį kaip žiurkės rūsyje. O kad viskas kiaurai žemę prasmegtų, taip įkyrėjo laukti, ir, kai nustodavo niurzgęs, vėl būdavo girdėti, kaip šniokščia liūtis miške ir kaip tankiai papsi lašai nuo medžių ir stogų. Aikštelė pavirto pilku it pelenai klanu, dešimtys upelių kliokė link skardžio, virš raguvos ir viršum miško kilo dvokiantys garai. Prie trobos ėjo Inochosa, vilkdamas virve klupinėjantį ir vaitojantį žmogų. Kareivis užbėgo prieangio laipteliais, ir belaisvis sukniubo priešais leitenantą. Rankos jam buvo surištos ant nugaros, ir jis atsikėlė, remdamasis alkūnėmis. Karininkas ir seržantas Delgadas, sėdėdami ant lentos, permestos tarp dviejų ožių, dar valandžiukę šnekučiavosi, nekreipdami į jį jokio dėmesio, paskui leitenantas mostelėjo kareiviui — kavos ir anyžinės ten dar yra? Yra, tai tegu jis eina prie kitų, jie tardys vieni. Inochosa išėjo. Nuo belaisvio varvėjo kaip nuo medžių, ir palei jo kojas jau telkšojo klanas. Plaukai jam buvo užkritę ant ausų ir kaktos, įdubusios nuo nemigos, degančios kaip žarijos akys, atrodė, tuoj pat iššoks iš kaktos. Pro sudriskusių marškinių skutus buvo matyti pamėlusi, apdraskyta oda, o iš kelnių, taip pat virtusių draiskalais, kyšojo nuogas užpakalis. Pantačia virpėjo it drugio krečiamas, dantys tarškėjo. Negalėtų jis skųstis, mielasis Pantačia, jie popino jį lyg žin-

---

* Chergonas — didelė nuodinga gyvatė.

domą kūdikį. Pirmiausia jie jį išgydė, ar ne tiesa, o paskui apgynė nuo agvarunų, kurie buvo pasišovę jam kaulus sumalti. Gal šiandien jie susitars. Leitenantas labai kantrus su tavimi, mielasis Pantačia, bet nereikia šituo piktnaudžiauti. Virvė buvo užnerta jam ant sprando kaip antkaklis. Seržantas Robertas Delgadas pasilenkė, paėmė už virvės galo ir timptelėjo Pantačią artyn.

— Sepoje tu gausi valgyti ir turėsi pastogę,— pasakė seržantas Robertas Delgadas.— Ten ne toks kalėjimas, kaip kitur, be sienų. Gal ten pavyks tau pabėgti.

— Vis geriau, negu kulka į kaktą, ar ne? — tarė leitenantas.— Vis geriau pakliūti į Sepą, negu į nagus agvarunams, kuriems aš pasakysiu — šekit jums Pantačia, darykit su juo, ką norit, tegu atsiteisia už visus banditų darbelius. Tu jau matei. kaip jie dantis į tave galanda. Tad šiandien nebūk kvailas.

Klaidžiojančios Pantačios akys karštligiškai blizgėjo, jis gūžėsi, visas drebėjo ir kaleno dantimis. Seržantas Robertas Delgadas jam nusišypsojo — nejaugi Pantačia bus toks kvailas ir prisiims sau šitiek plėšimų ir žmogžudysčių, ar ne taip? Ir leitenantas šyptelėjo — geriausia būtų kuo greičiau užbaigt mums šitą žaidimą, mielasis Pantačia. Tada jam duosime žolių, kurias mėgsta, ir jis pats išsišutins to skystimo, gerai? Į vidų įėjo Inochosa, pastatė šalia leitenanto termosą su kava, butelį ir spruko lauk. Leitenantas atkimšo butelį, atkišo jį belaisviui, ir tas, kažką veblendamas, davėsi į priekį. Seržantas timptelėjo virvę — mulki, ir Pantačia nuvirto tarp leitenanto kojų,— palauk, pirma prakalbėk, o paskui gerk. Karininkas patraukė už virvės, kad belaisvis pakeltų galvą. Plaukų kaltūnas siūbtelėjo, žarijos iš po jų vėl susmigo į butelį. Na ir smirdi biaurybė, leitenantą net pykina, o Pantačia prasižiojo — vieną gurkšnelį, senjore,— ir sušvokštė — kad bent kiek apšilčiau, visi viduriai suledėjo, vieną vienintelį, senjore, o leitenantas — gerai, tik ne dabar, viskam ateina laikas, kur paspruko tas Tusija ar Fusija? Kur jis? Bet jis jau yra sakęs, senjore,— Pantačią krėtė drebulys,— jis dingo tamsoje ir nepasirodė,— jis taip kaleno dantimis, jog tie, rodės, sutrupės,— tegu vambisų paklausia, naktį atšliaužė jakumama, sakė jie, ir nusitempė į ežerą. Tur būt, už jo piktadarybes, senjore.

Leitenantas, suraukęs kaktą, rūsčiai žiūrėjo į belaisvį. Staiga jis kryptelėjo ir spyrė batu į nuogą užpakalį. Pantačia su-

inkštęs parpuolė, bet, ir gulėdamas asloje, žvairavo į butelį. Leitenantas patempė už virvės, ir gauruota galva dukart trinktelėjo į žemę. Gal jau užteks akis muilinti, mielasis Pantačia? Kur jis pasislėpė? Ir Pantačia suriko — dingo tamsoje, senjore,— ir pats trenkė galva į aslą — ko gero, ji patyliukais išlindo, užšliaužė skardžiu, įsirangė į lūšną, uodega užkišo jam burną ir nusivilko vargšelį, senjore, ir tegu senjoras duoda jam bent gurkšnelį. Jakumama visada taip, neišgirsi, nepamatysi, ir vambisai kalbėdavo — ji tikrai iššliauš vėl ir suris mus, dėl to ir jie išsinešdino, senjore, ir leitenantas vėl spyrė jam koja. Pantačia nutilo ir atsiklaupė — jis liko vienut vienutėlis, senjore. Karininkas siurbtelėjo gurkšnį iš termoso ir apsilaižė. Seržantas Robertas Delgadas vartė butelį rankoje, o Pantačia vėl suriko — tegu jį nugabena į Ukajalį, senjore, kur mirė jo draugas Andresas,— jo lūpos ėmė timpčioti — tenai ir jis nori numirti.

— Vadinasi, tavo šeimininką nusitempė jakumama,— ramiai pasakė leitenantas.— Vadinasi, leitenantas — kvailas per visą pilvą, ir Pantačiai vieni niekai jį mulkinti. Ak tu, mielasis Pantačia!

Pantačia ryte rijo akimis butelį. Liūtis dar pasmarkėjo, tolumoj dundėjo griaustinis ir žaibai kartkartėm nutvieksdavo lietaus plakamus stogus, medžius, neišbrendamo purvo makalynę.

— Aš likau vienas, senjore,— sušuko Pantačia baisiu siaubingu balsu, bet degančio žvilgsnio neatitraukė nuo butelio.— Aš jį valgydinau, kada jis, vargdienis, jau neišlipdavo iš hamako, o jis paliko mane, ir kiti išsidangino. Kodėl tu netiki, senjore?

— Gal jis pamelavo vardą,— tarė seržantas Delgadas.— Aš nepažįstu mūsų krašte nė vieno žmogaus, vardu Fusija. Jums šitas tipas negadina nervų savo svaičiojimais? Aš jį nušaučiau, ir būtų baigta, ponas leitenante.

— Na, o agvarunas? — pasakė leitenantas.— Nejaugi ir Chumą nusitempė jakumama?

— Jis pabėgo, senjore,— iššvogždė Pantačia,— juk aš jau esu tau sakęs. O gal jinai ir jį nusitempė, senjore, kas jį žino.

— Šitas Chumas iš Urakusos visą vakarą man akis muilino,— tarė leitenantas,— ir vertėjas buvo geras sukčius, o aš klausiau kaip kvailys visų jų plepalų. Et, jeigu būčiau susipro-

tėjęs. Tai buvo pirmasis čiunčis, su kuriuo susidūriau akis į akį, seržante.

— Ir vis dėl to Reategio, buvusio Njevos gubernatoriaus,— pasakė seržantas Delgadas.— Mes nenorėjom paleisti agvaruno, ponas leitenante, bet jis įsakė, ir va matot, kas pasidarė.

— Paspruko šeimininkas, paspruko Chumas, paspruko vambisai,— šūktelėjo Pantačia.— Aš vienas likau geliančia širdim, o čia dar tas neišpasakytas šaltis.

— Bet jau Adrianą Njevesą tikrai sučiupsiu, prisiekiu apvaizda,— tarė leitenantas.— Jis į akis šaipėsi iš mūsų, gyveno iš pinigų, kuriuos jam mokėjom.

Ir ten visi turėjo žmonas, senjore. Jis giliai dūsavo, ir ašaros tekėjo per apžėlusį jo veidą. O jis tik svajojęs apie krikščionę, su kuria galėtų nors pasišnekėti, bet kokią krikščionę, o jie ir šaprę iš jo atėmė, ir, Pantačia, paspirtas batu, susirietė ir sustaugė. Jis kelioms sekundėms užsimerkė, paskui atsimerkė, dabar švelniai pasižiūrėjo į butelį — vieną gurkšnelį, senjore, vieną vienintelį, kad sušiltų, visi viduriai suledėjo.

— Tu gerai pažįsti šį kraštą, Pantačia,— pasakė leitenantas.— Ar ilgai truks šitas prakeiktas lietus, kada galėsim išplaukti?

— Rytoj nusišvies, senjore,— sumurmėjo Pantačia.— Paprašyk dievą ir pamatysi. Bet pagailėk manęs, duok vieną gurkšnelį. Kad bent kiek sušilčiau, senjore.

Neištversiu, tegu viskas skradžiai prasmenga, neištversiu, ir leitenantas pakėlė koją, bet šį kartą nespyrė belaisviui, o prispaudė batu jam galvą, kad net skruostas į aslą atsirėmė. Seržantas Delgadas patraukė iš butelio, paskui iš termoso. Pantačia prasižiojo ir, iškišęs rausvą smailų liežuvį, ėmė laižyti — vieną gurkšnelį, senjore,— padą — kad sušiltų — ir bato galą. Jo išsprogusios akys švietė kažkaip šelmiškai, pataikaujančiai — vieną vienintelį, o liežuviu vis laižė purviną odą. Kad sušilčiau, senjore, ir jis pabučiavo į batą.

— Na ir suktas tu, Pantačia, visokių gudrybių moki,— pasakė seržantas Delgadas.— Čia širdį nori suminkštint, čia apsimeti bepročiu.

— Pasakyk man, kur Fusija, ir gausi butelį,— tarė leitenantas.— Ir dar priedo aš tave paleisiu. Ir dar duosiu keletą solių. Atsakyk greičiau, nes aš galiu apsigalvoti.

Bet Pantačia vėl ėmė kūkčioti, konvulsiškai prisiplojo visu kūnu prie plūktinės aslos, lyg norėdamas sušilti.

— Išvesk jį, kol dar nesusivėmiau,— pasakė leitenantas.— Žiūrėdamas į jį, aš pats dar pamišiu, man jau pradeda vaidentis jakumama. O lietus vis pliaupia, kad jį kur perkūnai.

Seržantas Robertas Delgadas, paėmęs už virvės, pasuko prie durų, ir Pantačia nutipeno paskui jį visomis keturiomis kaip koks padykęs šuniūkštis. Prieangyje seržantas šūktelėjo, ir pasirodė Inochosa, kuris nusivedė Pantačią, strykčiojantį lietui pilant.

— O jeigu taip šokteltume per lietų,— tarė leitenantas.— Juk fortas ne taip jau ir toli.

— Mes kaip mat apsiversim, ponas leitenante,— pasakė seržantas Delgadas.— Negi nematot, kaip dūksta upė?

— Aš norėjau pasakyti, pėsti per mišką,— tarė leitenantas.— Prisikasim per kokias tris keturias dienas.

— Nepulkit į neviltį, ponas leitenante,— pasakė seržantas Delgadas.— Lietus greit nustos. Jūs pats matot, kas dedasi, negalim nė žingsnio žengti tokiu oru. Nieko nepadarysi, selva yra selva, reikia turėti kantrybės.

— Bet juk mes čia stirksom ištisos dvi savaitės, velniai rautų! — tarė leitenantas.— Ko gero, dar liksiu ir neperkeltas, ir nepaaukštintas, nejaugi tu nesupranti?

— Nepykit, ponas leitenante,— pasakė seržantas Delgadas.— Aš juk nekaltas, kad lietus lyja.

VIENUT VIENUTĖLĖ ji vis laukė ir laukė. Kokia nauda, jei skaičiuosi dienas, spėliosi, lis ar ne. Sugrįš jie šiandien? Vargu, per anksti dar. Ar parsiveš prekių? Duok dieve, kad parsivežtų daug kaučiuko ir odų, padėk jiems, Bagasano Kristau, duok dieve, kad atplauktų donas Akilinas su maistu ir drapanom, ir kaip tąsyk — ar daug pardavėt? O jis — nemažai, Lalita, ir gana brangiai. Ir Fusija — mielas mano seneli. Švenčiausioji mergele, padaryk taip, kad jie pralobtų, tada jie išvažiuos iš salos, sugrįš pas krikščionis, ir juodu susives — teisybė, Fusija? Teisybė, Lalita. Ir kad jis persimainytų ir vėl ją pamiltų, ir kad naktį — į tavo hamaką? Taip. Nuoga? Taip. Jam gera su ja? Taip. Geriau kaip su ačiualėm? Taip. Geriau kaip su šapre? Taip, taip, Lalita, ir kad jiems gimtų dar vienas vaikas. Pasižiūrėkit, donai Akilinai, kaip jis išaugo, tiesa? Jis kalba vambisiškai geriau, kaip ispaniškai. O senis — sielojie-

si, Lalita? Ir ji — gal ir taip, donai Akilinai. Fusija jau nemyli jos. Ir jis — skriaudžia tave? Tu pavyduliauji, pavydi jo ačiualėms, šaprei? O ji — širdis verda, donai Akilinai, bet visgi jai su jomis linksmiau, juk draugių neturi, ir jai gaila, kad Fusija atiduoda jas Pantačiai, Njevesui ar vambisams. Sugrįš jie šiandien? Bet šiandien sugrįžo Chumas, o ne jie. Per siestą šaprė rėkdama įbėgo ir ėmė purtyti hamaką — skambėjo jos barškučiai, apyrankės, veidrodėliai. Ir Lalita — ką, jau parplaukė? O ji — ne, parplaukė tas agvarunas, kur pabėgo. Lalita jį surado prie vėžlių kūdros, kur jis sūdė bagrus, ir ji — kur tu buvai dingęs, Chumai, kodėl, ką darei tiek laiko, o jis tyli, — mes jau manėm, jog tu negrįši, o Chumas pagarbiai duoda jai bagrus — šituos parvežiau tau. Jis sugrįžo toks pat, koks buvo — plikai skusta galva ir ačiotės dažų dryžiais lyg randais išmarginta nugara. Ir Lalita — jie iškeliavo aukštyn upe, prie Rimačio ežero, jiems jo labai reikėjo, kodėl tu net neatsisveikinai? Ar Chumas žino, kas yra muratai *? Jie drąsūs? Kaip jis galvoja, jie kausis ar gerumu atiduos kaučiuką? Vambisai buvo išplaukę jo ieškoti, ir Pantačia — gal jie užmušė jį, juk jie nekenčia Chumo, locmanas Njevesas — nemanau, jie jau susibičiuliavo, ir Fusija — šitie šunys visaip gali padaryti. O Chumas — manęs neužmušė, aš nusibasčiau tenai, o dabar sugrįžau, ir Lalita — jis pasiliks? Taip. Šeimininkas jį iškoneveiks, bet tu neišeik, Chumai, jis greit atsileidžia, ir, be to, argi giliai širdy jis nevertinąs jo? Ir Fusija — šitas Chumas šiek tiek trenktas, bet jis man naudingas, jis sugeba greit peršnekėti agvarunus. Kad tu matytum, Lalita, kaip mikliai jis juos sutvarko, — ir apšaukia, ir maldaute maldauja, ir pašoka, o jie ir rankomis, ir galva — taip, taip, ir visada gera valia atiduoda jiems kaučiuką. Ir ji — ką tu jiems kalbi, Chumai, papasakok man, kaip tu su jais susitari. Krikščionys velniai, taip? Šeimininkas suka, apgaudinėja agvarunus? O Fusija — bet vieną sykį jie nudobs jį, o kas užims jo vietą, po šimts velnių? Ir ji — tas tiesa, kad tu nenori grįžti į Urakusą? Kad nekenti krikščionių, tas tiesa? Ir mūsų drauge? O Pantačia — taip, šeimininke, todėl kad jį primušė, ir Njevesas — tai kodėl jis neišpiauna mūsų, kai miegam, ir Fusija — mes jo kerštas, ir ji — ar teisy-

---

* Muratai — indėnų klajoklių gentis, gyvenanti kairiajame Maranjono krante, taip pat Santjago, Moronos, Pastasos ir kitų Amazonės baseino upių pakrantėse.

bė, kad jį buvo pakabinę po kapirona? O Fusija — jis pamišėlis, Lalita, bet nepiktas,— tu rėkei, kai tave svilino? O kaip mikliai jis spendžia spąstus, niekas geriau už jį nemoka medžioti ir žvejoti,— jis turi žmoną? Ją priešai nužudė? — ir, kai nėra ko valgyti, Chumas eina į mišką ir partempia pauchilių *, anjuchių **, kurapkų,— tu išsidažei, kad prisimintum, kaip tave mušė diržu? — o kartą jis po mano akių užmušė čiučiupę *** iš savo serbatanos, jis žino, kad jo priešai tie,— tikrai, Chumai? — kuriuos Fusija palieka be prekių, negalvok, Lalita, kad jis man padeda už gražią nosį. Ir Pantačia — šiandien aš mačiau jį palei skardį, jis čiupinėjo savo randą ir kalbėjo garsiai pats vienas, ir Fusija — juo geriau, kad jisai dar vis nenurimsta, juk man jo kerštas nė motais, o Pantačia — agvaruniškai, aš nesupratau, ką jis ten marmaliuoja. Matyt, jis apie kerštą ir tegalvojo: kai atplaukė donas Akilinas, vambisai lyg beždžionės išsivertė iš lupunų į prieplauką, staugdami ir stumdydamiesi graibstė kiekvienas savo druskos ir anyžinės porciją, ir kirvių bei mačečių, kuriuos jiems dalijo donas Akilinas, ašmenyse atsispindėjo jų apkvaitusios iš džiaugsmo akys, o Chumas pabėgo. Kur? Į aną pusę, bet aš juk sugrįžau. Nejaugi jis nieko nenorėjo? Ne. Nei marškinių, nei degtinės, nei mačetės, nei druskos? Ne, ir Lalita — locmanas nudžiugs, kad sugrįžai, Chumai, va jis tavo draugas, tiesa? Ir Chumas — taip, o ji — ačiū už žuvis, tik gaila, kad tu jas pasūdei. Ir locmanas Njevesas nežino, kuo jie vardu, šeimininke, jis jam nepasakė, žino tik tiek, jog ten buvo du krikščionys, ir jie sukurstė jį prieš šeimininkus, ir jis sakė, kad jie jį pražudė, ir Lalita — jie apgavo tave? Apiplėšė? O Chumas — jie man patarė, ir ji — aš norėčiau pasikalbėti su tavim, Chumai, kodėl jis nusisuka, kada jinai jį šaukia? Tyla. Jis nedrįsta? O Chumas — aš parnešiau jį tau, o vambisai nuleidžia jam kraują, ir ji — ką tu parnešei? Elniuką? Ir jis pagarbiai — taip, elniuką, ir Lalita — eime, ko gero, jie jį suvalgys, tegu jis prikapoja žagarų, o Chumas — tu alkana? O ji — labai, labai, kai jie išvažiavo, ji nė karto nevalgė mėsos, Chumai. O paskui jie sugrįžo, ir ji —

* Pauchilis — Amerikos miškų laukinis kalakutas.

** Anjuchė — Pietų ir Centrinės Amerikos tropikų miškų graužikas.

*** Čiučiupė — didelė nuodinga gyvatė, paplitusi Amazonės selvoje.

įeik į trobą, pažiūrėk į Akiliną, iš tikro jis paaugęs, Chumai? Taip. Ir pagoniškai kalba geriau, negu krikščioniškai. Taip. O Chumas turi vaikų? Turėjo, bet dabar jau ne. Daug? Mažai. Ir čia prapliupo lietus. Dvi dienas be pertrūkio iš sunkių, tamsių debesų, pakibusių virš lupunų, kliokė juodas vanduo, ir visa sala pavirto į liūgą, o ežerą gaubė neperregimas rūkas, ir paukščiai krito negyvi prie pat trobelės durų, ir Lalita — vargšai, jie dabar, tur būt, kelionėje, kad tik apdangstytų odas ir kaučiuką, o Fusija rasi plūsta visus — mikliau, šunys, velniai jus rautų, išlipkit va šitoj seklumoj ir suieškokit, kur galėtume pasislėpti, suraskit kokį urvą, kad ugnį galėtume susikurti, o Pantačia verda savo žoles, o locmanas žiaumoja tabaką kaip vambisai. Jis ir šį kartą parveš jai šio to? Karolių? Apyrankių? Plunksnų? Gėlių? Jis myli ją? Jis galvoja naktimis apie ją? Kai ji pasakė — o jei sužinos šeimininkas, jis atsakė — o kad ir sužinos, čia nėra nieko blogo, tai tik maža dovanėlė, padėka, jog buvot man tokia gera, kai aš sirgau. Jis valyvas ir mandagus, nusiima skrybėlę, sveikindamasis su manimi, ir tegu Fusija neįžeidinėja manęs taip, kodėl jis mane vadina spuoge? Fusija gali pastebėti, ir tada jam atkeršys — locmano akys užsidega, kai einu pro šalį. Jis svajoja apie ją? Nori ją paliesti? Apkabinti? Sakyti jai — nusirenk ir gulk į mano hamaką? Nori, kad jinai jį bučiuotų? Bučiuotų jam lūpas? Nugarą? Dieve mano, dieve mano, tegu jie šiandien sugrįžta.

JIE ATSIRADO gerais metais: žemdirbiai nuo ryto iki vakaro garbstė negirdėtą medvilnės derlių, o Pjuros centre ir Grau klube žmonės gėrė prancūzišką šampaną. Birželio mėnesį, švenčiant tautos šventę ir miesto įkūrimo metines, įvyko didelės liaudies iškilmės ir smėlynuose koks pustuzinis cirkų išsitempė palapines. Turtuoliai savo pokyliams vežėsi orkestrus iš Limos. Tai buvo įsimintinų įvykių metai: Čiunga pradėjo dirbti Dorotėjo bariuke, numirė Chuana Baura ir Patrosinijas Naja, Pjura patvino, nebuvo sausros, nesugedo derlius. Miestą lyg išalkęs širšių spiečius apgulė komivojažieriai ir medvilnės supirkėjai, ir smuklėse prie stiklo vyno derlius ėjo iš rankų į rankas. Dygo naujos krautuvės, viešbučiai, gyvenamųjų namų kvartalai. O vieną gražią dieną pasklido gandas: *„Ne per toliausia nuo upės, už skerdyklos, atsirado viešieji namai."*

Tai buvo ne namai, o atitvertas garažų vartais šiukšlinas užkaboris, kur iš abiejų pusių rėbsojo nedegtų plytų būdos, o gilumoje baras — ant statinių suklotos lentos; ties įėjimu degė raudona lemputė. Prostitučių buvo šešios — visos ne čionykštės, senos, sudribusios. „*Tos, kur nesudegė*,— kalbėjo pokštininkai.— *Ir grįžo*." Namuose prie skerdyklos iš pat pradžių netrūko lankytojų, net ir gretimuose kvartaluose dieną naktį šlaistėsi girti palaidūnai, ir „Ecos y Noticias", „El Tiempo" ir „La Industria" šia proga ėmė spausdinti straipsnelius, protesto laiškus, atsišaukimus į valdžią. Bet čia netikėtai atsidarė naujas viešnamis vidury Kastilijos. Tai jau ne užkaboris, o šale, su balkonais ir sodu. Suglumę parapijos kunigai ir damos, rinkę parašus ant peticijos uždaryti Namus palei skerdyklą, nuleido rankas. Tik nesutramdomas tėvas Garsija iš bažnyčios Merino aikštėje sakyklos atkakliai reikalavo sankcijų ir pranašavo nelaimes: „*Dievas davė pjuriečiams gerus metus, o dabar jiems ateis liesųjų karvių metai*." Bet jo pranašystės neišsipildė, ir kitąmet medvilnės derlius buvo ne blogesnis, negu ankstesniais. Dabar mieste veikė jau ne du, o keturi viešnamiai, ir vienas jų — pats ištaigingiausias ir, galima sakyti, respektabilus, su baltosiomis merginomis, visai dar jaunutėmis ir, matyt, užverbuotomis sostinėje,— buvo įsikūręs vos per porą žingsnių nuo katedros.

Ir tais pačiais metais Čiunga ir Dorotėjas išsiplūdo ir susipešė, bet taip, kad vos buteliais galvų vienas kitam neperskėlė, ir nuovadoje Čiunga su dokumentais rankose įrodė, jog ji — vienintelė baro šeimininkė. Nežinia, iš ko atsirado ta istorija, ką juodu slapta buvo susitarę. Šiaip ar taip, nuo tos dienos smuklės šeimininkė pasidarė Čiunga. Ji valdė ją kieta ranka, kad ir apsieidama su visais gana maloniai, tačiau girtuokliai norom nenorom ją gerbė. Tai buvo liesa, plokščia mergina, tamsaus gymio ir šarvuota širdim. Juodi jos plaukai buvo visada suveržti tinkleliu, belūpė burna, rodės, nemokėjo šypsotis, o akys žiūrėjo į viską su tokiu vangumu, jog kiekvienam beregint dingdavo linksmumas. Batelius avėjo žemais kulniukais, puskojines, palaidinukė taip pat priminė vyrišką palaidinę, ir niekados nesidažė lūpų, neskaistino skruostų ir nesidarė manikiūro, bet, nežiūrint į tokią jos rengimosi manierą ir laikyseną, jos balsas buvo kažkoks labai moteriškas, net kada ji burnodavo. Savo didelėmis ketvirtainėmis rankomis ji vienodai leng-

vai kilnodavo stalus ir kėdes, atkimšdavo butelius ir skaldė antausius akiplėšoms. Anot kalbų, dėl to, kad ji tokia šiurkšti ir nejautri, kalta Chuana Baura, kuri mokė ją nepasitikėti vyrais, ugdė meilę pinigams ir įprotį būti viena. Kai skalbėja numirė, Čiunga jai surengė prašmatnius šermenis: visą naktį nešė į stalus geriausius likerius, vištienos sultinį, kavą, ir kiekvienas galėjo valgyti, ko tik širdis geidė. O kai į vidų įėjo orkestras su arfininku priešaky, visi, kas tik budėjo prie pašarvotos Chuanos Bauros, nuščiuvo, viliūgiškai žvilgčiodami į Čiungą ir senį. Bet donas Anselmas ir Čiunga neapsikabino — ji tik paspaudė jam ranką, kaip Bolui ir Jaunajam, ir priėmė muzikantus taip pat šaltai ir mandagiai, kaip ir visus kitus, o kada jie užgriežė tristę, ji atidžiai klausėsi. Buvo matyti, kad ji valinga, veidas jos buvo griežtas, bet labai ramus. Arfininkas, priešingai, atrodė melancholiškas ir sutrikęs, ir galėjai pamanyti, kad jis ne dainuoja, o veblena poterius. Pagaliau atbėgo berniukas pasakyti, kad namuose prie skerdyklos svečiams baigiasi kantrybė — orkestras turėjo pasirodyti aštuntą, o dabar jau vienuolikta valanda. Mirus Chuanai Baurai, kalbėjo mangačiai, Čiunga apsigyvens su seniu Mangačerijoje. Bet ji persikraustė į barą — kažkas pasakojo, kad ji mieganti ant šiaudų čiužinio po bufetu. Tuo metu, kai Čiunga susiriejo su Dorotėju ir tapo šeimininke, dono Anselmo orkestras griežė jau ne Namuose prie skerdyklos, o Kastilijos šale.

Čiungos baras greit suklestėjo. Ji pati išsidažė sienas, pakabino jose fotografijų ir estampų, užtiesė stalus gėlėta klijuote ir parsisamdė virėją. Baras pavirto restoranu, kurį lankė paprastai darbininkai, sunkvežimių šoferiai, ledų pardavėjai, municipaliteto policininkai. Dorotėjas, išsiskyręs su Čiunga, persikėlė į Vankabambą. Po kelerių metų jis sugrįžo į Pjurą ir — ko tik nepasitaiko šitoje ašarų pakalnėje, kalbėjo žmonės,— pasidarė baro klientas. Tur būt, apmaudu jam buvo žiūrėti, kaip klesti ši užeiga, kažkada jo buvusi.

Bet vieną gražią dieną baro restorano durys užsidarė, o Čiunga kažkur išrūko. Po savaitės ji sugrįžo į priemiestį su būriu darbininkų, kurie nuvertė plūkto molio sienas ir naujas sumūrijo iš plytų, stogą uždengė cinkuota skarda ir įstatė langus. Apsukri, linksma Čiunga visą dieną sukiojosi statyboje, pagelbėdama darbininkams, ir sukrutę senukai reikšmingai mirkčiojo vieni kitiems, praeitį prisiminę: *„Ji prikelia praeitį, brolyti,*

obuolys nuo obels netoli krinta, prigimties nepermainysi..." Tuo metu orkestras griežė jau ne Kastilijos šale, o Buenos Airių kvartalo viešnamy, ir, žingsniuodamas tenai, arfininkas visad prašė Bolą ir Jaunąjį Alechandrą stabtelti priemiestyje. Jie suko į smėlynus, ir netoli statybos senukas, jau beveik aklas, klausinėjo — kaip sekasi darbas? Sudėjo jau duris? Ar gerai jie atrodo iš arti? Ką jie primena? Iš jo skrupulingo klausinėjimo mangačiai suprato, kad jis jais didžiuojasi, tad jie dar labiau jį kurstė: „*Šit kokia Čiungita, arfininke, ji turtėja, žiūrėk, kokius ji namus statosi?*" Jis patenkintas šypsojosi, bet, kai imdavo kibti vis dar nesurimtėję seniai: „*Anselmai, tai smagumėlis, ji atstato Žalius namus*",— arfininkas sutrikdavo, nutildavo, apsimesdavo nesuprantąs — nieko nežinau, turiu eiti, ką jūs čia šnekat, kokie Žali namai.

Vienąkart rytą Čiunga, savimi pasitikinti ir ori, kokie paprastai būna turtingi žmonės, atsirado Mangačerijoje ir ryžtingu žingsniu patraukė dulkėtomis jos gatvelėmis, klausinėdama praeivių, kur gyvena arfininkas. Surado jį miegantį velionio Patrosinijo Najos pirkioje. Senukas miegojo įdubusioje lovoje išklibusiomis kojomis, užsimetęs ant veido ranką; žilais plaukais krūtinė buvo šlapia nuo prakaito. Čiunga įėjo ir užsirakino iš vidaus duris, o priemiestyje tuo tarpu jau sklido gandas, kad ji čia. Mangačiai goglinėjo netoli pirkios, o kiti net žvilgčiojo pro plyšius, klausėsi prie durų ir pranešinėjo vieni kitiems, ką pavyko suuosti. Neilgai trukus arfininkas išėjo lauk ir paprašė vaikus pakviesti Bolą ir Jaunąjį; jis atrodė susimąstęs ir melancholiškas. Čiunga sėdėjo ant lovos ir šypsojosi. Kai atėjo senuko draugai, durys vėl užsidarė: „*Čiunga atėjo pas jį ne kaip pas tėvą, o kaip pas muzikantą,*— kuždėjosi mangačiai, — *ji kažko tikisi iš orkestro.*" Jie išbuvo pirkioje daugiau kaip valandą, ir iki tol, kada jie išėjo, daugelis išsiskirstė — nusibodo laukti. Bet visi pamatė juos iš savo lūšnų. Arfininkas vėl kiūtino kaip lunatikas, prasižiojęs, kreivuliavo ir klupinėjo, Jaunasis gūžėsi lyg sušalęs, o Čiunga ėjo susikibusi su Bolu už parankių, matyt, patenkinta ir plepi. Jie patraukė pas Anchelika Mersedes, užsisakė pikeo, o paskui Jaunasis ir Bolas šį tą pagriežė ir padainavo. Arfininkas žiūrėjo į lubas, kasėsi už ausies, ir jo veidas tolydžio mainėsi — čia jis šypsojosi, čia liūdėjo. O kai Čiunga išėjo, mangačiai juos apspito neapsikęsdami. Donas Anselmas, vis dar neatsikvošėjęs,

net negirdėjo, ką jam kas sako, Jaunasis traukė pečiais, ir tik Bolas atsakinėjo į klausimus: *„Senis negali skųstis,*— kalbėjo mangačiai,— *čia gera sutartis, ir, be to, pas Čiungitą jis vartysis kaip inkstas taukuose. Įdomu, ar ji taip pat nudažys namus žaliai?"*

— JIS BUVO girtas, mums nė į galvą neatėjo, jog čia kas rimta,— pasakė Bolas.— Senjoras Seminarijas nusijuokė.

Bet seržantas vėl išsitraukė revolverį ir, paėmęs viena ranka už rankenos, o kita už vamzdžio, bandė jį atlenkti. Visi aplink pradėjo dirsčioti vienas į kitą, nenoromis juokavo ir nenustygo vietoje, tarsi iškart būtų pasidarę nepatogu sėdėt. Tik arfininkas gėrė — rusiška ruletė? — mažais gurkšneliais — kas čia per daiktas, vyručiai?

— Tai toks triukas, juo galima patikrinti, ar kiekvienas yra vyras, kuris vyru save laiko,— tarė seržantas.— Tuoj pamatysit, senuk.

— Aš supratau, jog dalykas rimtas, mat, pernelyg ramus buvo Lituma,— pasakė Jaunasis.

Seminarijas, palenkęs galvą, tylėdamas žiūrėjo į jį, nors jo žvilgsnis vis dar buvo iššaukiantis, tačiau podraug jis atrodė pasimetęs. Seržantas pagaliau atlenkė revolverį ir stovėdamas traukė iš būgnelio šovinius ir rikiavo juos tarp stiklų, butelių ir pilnų peleninių. Laukinė sukūkčiojo.

— O mane jis greičiau apgavo savo šaltumu,— pasakė Čiunga,— kitaip būčiau išplėšus jam iš rankų revolverį, kai jis ėmė iš jo šovinius.

— Kas tau, faraone,— tarė Seminarijas,— ką čia išdarinėji?

Jo balsas drebėjo, ir Jaunasis linktelėjo galvą — a-a, šįkart išdulkėjo visa jo puikybė. Arfininkas pastatė stiklą ant stalo ir neramus pauostė orą — jie iš tikro kivirčijasi, vyručiai? Kam to reikia, tegu toliau draugiškai šnekučiuojasi apie Čiapirą Seminariją. Bet merginos spruko iš užstalės — Rita, Sandra, Maribelė, kvakėdamos, Amapola ir Ortensija cypdamos lyg paukščiukai — ir, susispietusios prie laiptų, kuždėjosi, spoksodamos į vyrus apskritomis iš baimės akimis. Bolas ir Jaunasis paėmė arfininką už parankių ir bemaž nešte nunešė į kampą, kur sėdėjo orkestras.

— Kodėl jūs neatkalbėjote jo,— sulemeno Laukinė.— Kai gerumu su juo kalbi, jis klauso. Kodėl jūs net nepamėginot?

Čiunga pabandė — tegu jisai įsikiša savo revolverį, ką jis čia nori įbauginti.

— Tur girdėjai, Čiunga, kaip jis ką tik apkekšino mano motiną,— pasakė Lituma.— Ir leitenanto Sipriano, nors jo net nepažįsta. Pažiūrėsim, kaip elgiasi tokie nepraustaburniai, kai tikrai reikia parodyti šaltą kraują ir ištvermę.

— Kas tau, faraone, — suriko Seminarijas,— kam čia tas spektaklis?

Ir Chosefinas jį pertraukė — senjoras Seminarijas veltui apsimeta, ko jis dedasi girtu? Tegu geriau prisipažįsta, jog stačiai bijo, tik prašom neužsigauti.

— Ir jo bičiulis dar bandė jiems sutrukdyti,— pasakė Bolas.— Girdi, eime iš čia, brol, nekišk nagų. Bet Seminarijas jau buvo atgavęs drąsą ir nustūmė jį į šalį.

— Ir mane,— tarė Čiunga.— Už tai, kad sušukau: liaukitės, kas čia per kvailystė, liaukitės, kekšių išdarai!

— Ei tu, vištgaidi susmirdęs, — pasakė Seminarijas.— Nešdinkis po šimts velnių, jei ne, aš bemat iš tavęs rėtį padarysiu.

Lituma galais pirštų laikė priešais save revolverį, žiūrėdamas į apskritą būgnelį su penkiomis skylėmis, ir šnekėjo pusbalsiu, pamokomai — pirmiausia pažiūri, ar tikrai tuščias, ar neliko jame kulkų.

— Lyg būtų kalbėjęs ne mums, o revolveriui,— pasakė Jaunasis.— Taip atrodė, Laukine.

Ir staiga Čiunga pašoko, puolė per salę ir išbėgo lauk, iš visų jėgų trenkdama durimis.

— Kada jų reikia, niekad nepamatysi,— ištarė ji.— Turėjau nuskuosti net iki Grau paminklo, kol užsibėgau du gvardiečius.

Seržantas paėmė vieną kulką ir, laikydamas ją dviem pirštais, pakėlė aukščiau, kad ją apšviestų melsva lemputė,— paskui imamas šovinys ir įkišamas į revolverį. Ir Beždžionė — tu jau nesižinai, ką darąs, brolau, užteks, eime namo, į Mangačeriją, ir Chose tą patį, bemaž verksmingu balsu — nežaisk su šituo revolveriu, brolyti, paklausyk Beždžionės, eime.

— Aš negaliu jums atleisti, kad nepaaiškinot man, kas dedasi,— tarė arfininkas.— Girdėdamas šūkaujant brolius Leonus ir merginas, aš sėdėjau kaip ant žarijų, bet, kad taip darytųsi, net įsivaizduot neįsivaizdavau, maniau, šiaip sau susipešė.

— Niekas nenujautė, kas atsitiks, maestrai,— pasakė Bolas.— Seminarijas irgi išsitraukė revolverį ir kaišiojo Litumai panosėn, mes kas akimirką laukėm, kad driokstels šūvis.

Lituma vis buvo toks pat ramus, o Beždžionė — neleiskit jiems, sustabdykit, atsitiks nelaimė, jūs sakykit jam, donai Anselmai, jūsų paklausys. Rita ir Maribelė verkė, kaip kad verkė dabar Laukinė, o Sandra — tegu jis pagalvoja, kad turi žmoną, ir Chose — kad turės vaiką, kurio ji laukia, nesiožiuok, brolau, eime į Mangačeriją. Staiga kažkas caktelėjo — seržantas sudūrė vamzdį su rankena. Ir lygiu balsu, šaltakraujiškai — po to suneria revolverį, ir užbaigta, senjore Seminarijau, ko jis laukiąs, tegu ruošiasi.

— Kaip įsimylėjėliai, kuriems sakyk nesakęs, jie vis tiek skraido padebesiais,— atsiduso Jaunasis.— Litumą užkerėjo revolveris.

— O Lituma užkerėjo mus,— pasakė Bolas,— ir Seminarijas klausė jo kaip vaikas. Vos Lituma įsakė, jis atlaužė revolverį ir ištraukė visas kulkas, išskyrus vieną. Vargšeliui drebėjo rankos.

— Matyt, širdis jam sakė, kad mirs,— tarė Jaunasis.

— Viskas. Dabar nežiūrėdamas uždėkit ranką ant būgnelio ir pasukit ją keliskart, kad nežinotumėt, kur kulka. Sukit apsukui, kiek suksis, kaip ruletę,— pasakė seržantas.— Dėl to ir vadinasi rusiška rulete, arfininke, suprantat?

— Gana postringauti,— tarė Seminarijas.— Pradėkim, smarve čiolai.

— Jūs ketvirtą kartą mane įžeidžiat, senjore Seminarijau,— pasakė Lituma.

— Kūnas pagaugais ėjo, kol juodu suko būgnelius,— tarė Bolas. — Lyg vaikigaliai kaukučius ruoštųsi leisti.

— Matai, merguželė, kas per žmonės tie pjuriečiai,— pasakė arfininkas.— Kam ateitų į galvą rizikuoti gyvybe vien iš paiko išdidumo?

— Ką čia iš paiko išdidumo,— tarė Čiunga.— Stačiai buvo girti ir norėjo man šunybę iškrėsti.

Lituma paleido būgnelį. Dabar reikėtų traukti burtus, katras pirmas, bet nesvarbu — jis jį iššaukė,— Lituma pakėlė revolverį,— jis ir pradėsiąs,— prikišo vamzdį prie smilkinio,— reikia užsimerkti — ir užsimerkė — ir šauti,— ir spustelėjo nu-

leistuką: cakt, ir sukaukšėjo dantys. Jis išblyško, ir visi išblyško, jis išsižiojo, ir visi išsižiojo.

— Užsičiaupk, Bolai,— tarė Jaunasis.— Nematai, kad ji verkia?

Donas Anselmas paglostė Laukinei galvą ir padavė jai margą savo nosinę — neverk, merguželė, kas buvo — pražuvo, ką dabar darysi, o Jaunasis užsidegė cigaretę ir užsitraukė. Seržantas padėjo ant stalo revolverį ir pamažu ėmė gerti iš tuščio stiklo, bet niekas nesijuokė. Jo veidas buvo apsiliejęs prakaitu.

— Nieko neatsitiko, nesijaudinkit,— maldavo Jaunasis.— Negadinkite sau kraujo, maestrai, prisiekiu, nieko neatsitiko.

— Per tave patyriau tai, ko nebuvau patyręs niekad iki šiol,— burbtelėjo Beždžionė.— O dabar eime, brolau, susimildamas.

Ir Chose, lyg atsikvošėjęs, — šito neužmiršiu, brolau, tu tikras didvyris, ir suerzėjo įnamės, susigrūdusios prie laiptų, ir ėmė raudoti Sandra, ir Jaunasis su Bolu — nusiraminkit, maestrai, nesijaudinkit, o Seminarijas piktai atstūmė stalą — nutilkit, po velnių, dabar mano eilė, užsičiaupkit. Jis pakėlė revolverį, prikišo prie smilkinio, bet neužsimerkė, o tik įkvėpė oro.

— Mes su faraonais išgirdome šūvį, kai įžengėme į kaimelį,— tarė Čiunga,— ir riksmą. Pradėjome spardyti duris, bet jūs neatidarėt, ir gvardiečiai išmušė jas buožėmis.

— Ką tik numirė žmogus, Čiunga,— pasakė Jaunasis.— Kam tokią akimirką galėjo toptelti į galvą atšauti jums duris.

— Jis griuvo ant Litumos,— tarė Bolas,— ir juodu abu krito ant aslos. Seminarijo bičiulis riktelėjo, kad kas pašauktų daktarą Sevaljosą, bet iš baimės niekas nepajudėjo iš vietos. Ir, be to, nieko jau nereikėjo.

— O jis? — vos girdimai pasakė Laukinė.

Jis žiūrėjo į kraują, kuriuo jį aptaškė Seminarijas, ir čiupnojo save, be abejo, manydamas, kad čia jo kraujas, ir jam neatėjo į galvą keltis, ir jis vis dar sėdėjo ant žemės, čiupinėdamas save, kada įsiveržė gvardiečiai su atstatytais šautuvais — nė iš vietos, jeigu seržantui kas atsitiko, jiems geruoju nesibaigs. Bet niekas jų neklausė — galinčiai ir įnamės blaškėsi po salę, stumdydamiesi tarp kėdžių, arfininkas virpančiomis rankomis griebėsi čia už vieno, čia už kito — kas, kas numi-

rė? — ir vienas gvardietis užstojo laiptus, ir tie, kur norėjo išbėgti, atšlijo atgal. Čiunga, Jaunasis ir Bolas pasilenkė prie Seminarijo,— jis gulėjo kniūpsčias su revolveriu rankoje, ir jo plaukuose tolydžio plėtėsi lipni dėmė. Jo bičiulis klūpojo, užsidengęs veidą rankomis, o Lituma vis čiupnojo save.

— Gvardiečiai klausia — kas čia įvyko, seržante? Jis išdrįso užpulti jus, ir jūs buvot priverstas nudėti jį? — pasakė Bolas.— O jis, lyg apkvaitęs, atsakinėjo — taip, taip.

— Senjoras nusišovė,— pasakė Beždžionė.— Mes čia niekuo dėti, išleiskit mus, mūsų laukia namiškiai.

Bet gvardiečiai užsklendė duris ir saugojo jas, pasirengę šauti, jų akys svaidė žaibus, o burnos — keiksmus.

— Būkit žmonės, dėl dievo meilės, išleiskit mus,— pakartojo Chose.— Mes kuo ramiausiai linksminomės ir į nieką nesikišom, prisiekiam visais šventaisiais.

— Atnešk iš viršaus antklodę, Maribele,— pasakė Čiunga.— Reikia jį uždengti.

— Tu viena nepraradai galvos, Čiunga,— tarė Jaunasis.

— Paskui turėjau ją išmesti, niekuo negalėjau išvalyti dėmių,— pasakė Čiunga.

— Ko tik jiems neatsitinka,— tarė arfininkas.— Ir gyvena jie ne taip, kaip kiti, ir miršta ne taip, kaip kiti.

— Kas tie jie, maestrai? — pasakė Jaunasis.

— Visi Seminarijai,— atsakė arfininkas. Valandžiukę jis sėdėjo prasižiojęs, lyg būtų norėjęs dar ką pridurti, bet nieko daugiau nesakė.

— Aš manau, Chosefinas jau neateis manęs pasitikti,— tarė Laukinė.— Jau labai vėlu.

Durys buvo atdaros, ir pro jas į vidų plieskė saulė, apimdama it rajus gaisras salę, kur visi kampeliai žaižaravo. Aukštai aukštai virš kaimelio stogų mėlynavo giedras dangus, o tolumoj buvo matyti paauksinti smėlynai ir kur-ne-kur žemučiai pupmedžiai.

— Mes pavėžinsim tave, mergužėle,— pasakė arfininkas.— Tau nereikės mokėti už taksi.

KETVIRTA DALIS

KANOJOS TYLIAI prisiiria prie kranto, ir Fusija, Pantačia ir Njevesas iššoka ant žemės. Jie kelis metrus paeina į tankmę, pritupia, patyliukais kalbasi. Vambisai per tą laiką ištempia iš vandens kanojas, jas paslepia krūmuose, užlygina pėdsakus pakrantės dumble ir taip pat sulenda į mišką. Jie rankose laiko pukunas, kirvius, lankus, jiems ant kaklų kabo strėlių pundeliai, o už juostų kyšo peiliai ir įdervuoti nendriniai vamzdeliai su kurare. Savo veidus, liemenį, rankas ir kojas jie perdėm išsitatuiravę, o dantis ir nagus nusidažę kaip per dideles šventes. Pantačia ir Njevesas turi šautuvus, o Fusija — tik revolverį. Vienas vambisų persitaria su jais keliais žodžiais, paskui pasilenkia ir greit dingsta brūzguose. Šeimininkas jaučiasi geriau? Šeimininkas niekad nesijautė blogai, kas per prasimanymai? Bet tegu šeimininkas nekelia balso — žmonės pradeda nervintis. Nebylios figūros tūno šen bei ten po medžiais, vambisai budriai dirsčioja į šalis; judesiai jų santūrūs, ir tik iš akių, kuriose šokinėja neramios ugnelės, ir iš nežymiai trūkčiojančių lūpų matyti, kad jie sudirginti svaigalų — visą naktį maukė anyžinę ir žolių nuovirus, sėdėdami prie laužo smėlėtoje nerijoje, kur buvo sustoję poilsio. Vieni vilgo kuraręje apsuktus medvilne strėlių smaigalius, kiti prapučia serbatanas. Jie tyliai sėdi, net nepažvelgdami į vienas kitą. Saulė jau gerokai pakilusi, ir jos geltoni liepsnos liežuviai ima tirpdyti uirą ir ačiotę ant nuogų kūnų. Visi aplinkiniai daiktai pasidarė ryškesni, reljefingesni — medžių lapai žalesni, jų tošis labiau groblėta. Šviesa ir šešėliai išmarginę žemę įmantriais raštais. Aukš-

tai girdėti kurtinantis paukščių klegesys. Galiausiai, net nesušlamėjęs, kaip katė iš atvašyno išlenda vambisas, ėjęs į žvalgybą. Fusija atsistoja, jį išklauso ir atsisuka į Pantačią ir Njevesą — muratai išvykę medžioti, kaime likę tik moterys ir vaikai, nematyti nei kaučiuko, nei odų. Ar verta ten eiti, jei šitaip? Šeimininko galva, tikrai verta, bala žino, gal tie šunsnukiai viską paslėpė. Dabar vambisai apstoja žvalgą ir neskubėdami jį kamantinėja, o jis pusbalsiu atsako į trumpus jų klausimus, paremdamas savo žodžius mostais ir lengvu galvos linkčiojimu. Paskui jie pasidalija į tris grupes, vadovaujamas šeimininko, Pantačios ir Njeveso, ir lygia greta eina per mišką paskui du vambisus, kurie mačetėmis skina jiems kelią. Tylą drumsčia tik žingsnių čežėjimas, šlamanti aukšta žolė ir sklaidomos šakos, kurios paleistos susiglaudžia jiems už nugarų. Jie ilgai eina miško prietema, ir staiga pasidaro aiškiai šviesiau — įkypi saulės spinduliai skverbiasi į tankmę, kuri jau virsta retu ir smulkiu pomiškiu. Jie sustoja. Kažkur tolumoje matyti miško pakraštys, dar toliau plati laukymė, lūšnos ir ramiai tyvuliuojąs ežeras. Šeimininkas ir krikščionys žengia dar kelis žingsnius ir apžiūri apylinkę. Lūšnos susimetusios ant plikos palšvos kalvos, netoliese ežero, o už kaimelio, kuris atrodo negyvenamas, geltonuoja lėkštas lygus paplūdimys. Dešinėje ligi pat lūšnų driekiasi nedidelė giraitė. Pantačia su savo vyrais smogs iš ten, ir tada muratai mesis į šitą pusę. Pantačia apsisuka ir rankų mostais aiškina uždavinį apsupusiems jį vambisams, o tie klauso ir kinkuoja galvomis. Jie nueina vorele, pasilenkę ir skirdami rankomis lianas, o šeimininkas, Njevesas ir kiti vėl stebi kaimelį. Dabar įžiūri, kad jame gyvenama: tarp trobelių lyg kažkas sukruta, ir būrelis žmonių — kas ten jiems ant galvų, tur būt, ąsočiai,— iš lėto eina prie ežero; iš paskos seka mažos būtybės, gal šunys, o gal vaikai. Ar Njevesas ką mato? Kaučiuko neregėti, šeimininke, bet ant stulpų kažkas iškabinta, gal odos džiūsta? Šeimininkas nesupranta, kas čia dabar, apie šituos kraštus auga kaučiukmedžiai, gal čia jau lankėsi kaučiuko supirkėjai? Tie muratai — žmonės nepaslankūs, vargu ar jie plėšosi prie darbo. Kimūs vambisų balsai darosi vis šaižesni. Kas pritūpęs, kas stačias, kas užsikraustęs ant šakos, visi įsmeigę akis žiūri į lūšnas, į tamsius žmonių siluetus paplūdimy, į siuvančias palei juos figūrėles, ir jų akys jau nebenuolankios, o plėšrios, vyzdžiai išsiplėtę, žiba grobuoniškai it alkano žvėries, ir net rau-

menys įsitempę po žvilgančia oda kaip pasiruošusio šuoliui jaguaro. Jie nervingai spaudžia serbatanas, apčiupinėja lankus ir peilius, muša sau per šlaunis ir kalena lyg nusmailintais, aštriais kaip vinys dantimis, išdažytais uiru, arba kramsnoja lianas, tabako kamblius. Fusija prieina prie jų, pasako jiems kelis žodžius, ir jie atsakydami mauroja ir spiaudo, jų veidai kartu ir šypsantys, ir sujaudinti, ir karingi. Priklaupęs ant vieno kelio palei Njevesą, Fusija dairosi po apylinkę. Žmonės sugrįžta nuo ežero ir nuvargę, sunkiai žengdami, išsiskirsto po lūšnas, kažkas sukūrė laužą,— melsvas dūmelis, lyg laibas medis, tiesiasi į skaistų dangų. Loja šuo. Fusija ir Njevesas susižvalgo, vambisai prisideda prie lūpų pukunas ir dirsčioja iš už krūmų, bet šuo nepasirodo. Nematomas jis retkarčiais vis suloja, bet nepasirodo ir taip išgelbsti savo kailį. O jei vieną gražią dieną jie įeis į kaimą, ir iš lūšnų iššoks kareiviai, ten jų tykoję? Šeimininkui niekad nedingtelėjo į galvą tokia mintis? Ne, niekad. O jam dingteli, ir kiekvieną kart, kai jie išplaukia, jis įsivaizduoja — štai jie grįžta į salą, o nuo skardžio į juos taikosi kareiviai. Arba ten viskas sudeginta, vambisų žmonos išmuštos, o šeimininkė išvežta. Iš pradžių jis truputį bijojęs, bet dabar ne, stačiai nervai neišlaiko. O šeimininkui niekad nebūna baisu? Ne, niekad, nes skurdžiai, kurie pasiduoda baimei, visą gyvenimą liks skurdžiais. Bet jam čia tušti žodžiai, šeimininke: Njevesas visada buvo skurdžius, ir skurdas neišgelbėjo jo nuo baimės. Mat, Njevesas lenkiasi likimui, o šeimininkas — ne. Tegu jam nepasisekė, bet juodos dienos praeis, ir anksčiau ar vėliau jis irgi praturtės. Kas gali šituo suabejoti, šeimininke, jis visada savo pasiekia. Ir staiga ryto tylą sudrumsčia klaikūs riksmai: užsiėję iš kitos pusės, vambisai staugdami iššoka iš girios, dumia prie kaimelio, skuodžia prieš kalniuką, ir tarp nuogų kūnų baltuoja Pantačios kelnės, girdėti jo balsas, lyg sarkastiškas čikvos * kvatojimas. Dabar jau skalija daugybė šunų, o iš lūšnų spiegdami iššoka žmonės ir kniubdami, skeryčiodami rankomis, atsimušdami vienas į kitą, padrikai bėga kita pašlaite link miško, ir štai dabar jau gerai matyti.— tai moterys. Pirmieji užpuolikai jau ant kalvos. Užpakaly Njeveso ir Fusijos vambisai nerimsta ir šūkauja, net šakos aplinkui dreba, ir jau negirdėti paukščių. Šeimininkas į juos atsisuka ir parodo į tą pusę, kur

---

* Čikva — Pietų Amerikos varnų šeimos paukštis.

bėga moterys,— na, pradėkit. Bet jie kelias sekundes dar trepsi vietoje, riaumoja drąsindamiesi, ir staiga vienas jų pakelia pukuną ir šoka į priekį, perbėga per krūmus iki laukymės, tada ir kiti puola iš paskos, ir taip rėkia, jog net kaklų gyslos išsiplečia. Fusija ir Njevesas eina jiems pridurmu, o laukymėje moterys pakrinka, kelia rankas į dangų, blaškosi į visas puses, krinta ir viena po kitos dingsta iš akių tarp juodai raudonų kūnų. Ir priešais, ir užpakaly Fusija ir Njevesas tegirdi riksmus, tarsi jie eitų iš švytinčių dulkių, kurios gaubia juos, kol jie kopia į šlaitą. Muratų kaimelyje vambisai laksto tarp lūšnų, trupina į šipulius plonas jų sienas, mačečių smūgiais verčia jarinos šakų stogus, kas sviedžia į vidų akmenį pro išlaužą sienoje, kas sutrempia laužą, ir visi svirdinėja — gal girti, gal apkvaišę, gal nuovargio pakirsti? Fusija papurto už peties čia vieną, čia kitą, klausinėja, paliepia, ką daryti. O štai ir Pantačia — išvertęs akis ir išsižiojęs, sėdi ant didelio molinio ąsočio, visas aptekęs prakaitu, rodo dar nesugriautą lūšną — ten gyveno senis. Taip, šeimininke, Pantačia visaip juos įkalbinėjo, o jie vis tiek nupiovė jam galvą. Kurie-ne-kurie vambisai visgi aprimo ir dabar visur landžioja, ieškodami grobio, velka odas, kaučiuko gumulus, antklodes ir viską krauna aikštėje. Riksmai girdėti dabar tik iš nendrių lūšnos griaučių, kame suvarytos moterys, kurias, stovėdami atokiau, abejingais veidais stebi trys vambisai. Šeimininkas ir Njevesas įeina į išlikusią lūšną. Du vambisai klūpo palei gulintį asloje kūną — kyšo trumpos suvytusios kojos, pūpso lytinis organas medinėj šliotėj, pilvas, be plaukų, įdubusi krūtinė, barkšo atsikišę šonkauliai, aptempti pilkos it žemė odos. Vienas vambisų atsigręžia ir rodo jiems nupiautą galvą. Iš jos vos vos sunkiasi raudoni lašai, bet iš skylės tarp kaulėtų pečių vis dar plūsta — šunsnukiai, — tirštas tamsus kraujas — tik pažvelk į juos. Bet Njevesas jau išėjo iš lūšnos atbulas kaip vėžys, o vambisai nė kiek netriumfuoja, ir akys jų tuščios, blausios. Jie tylėdami, abejingais veidais klauso, kaip Fusija šaukia, mosuodamas revolveriu, o kai jis nutyla, jie išsliūkina iš lūšnos. Fusija išeina paskui ir atsimuša į Njevesą, kuris stovi panarinta galva, atsišliejęs į sieną,— jį tąso. Ne, jis dar nenusikratė baimės, bet jam negėda, šitie šunsnukiai ką tik nori pravimdys. Spiaut jiems į Pantačią! Spiaut jiems į šeimininko priesakus! Jie niekad neišmoks elgtis kaip žmonės, tegu skradžiai nugarma, prakeiktieji, kurią dieną jie gali nupiauti ir jiems galvas.

Bet Fusija išmokys šituos bestijas, po šimts velnių, jis privers juos klausyti, tuos rupūžes, kad ir revolveriu. Jie grįžta į aikštę, ir vambisai prasiskirdami padaro jiems kelią į tą vietą, kur ant žemės sukrautas grobis: elnių, vanganų *, driežų, gyvačių odos, moliūgo buteliai, karoliai, kaučiukas, barbasko ** ryšuliai. Klykia, vartydamos akis, moterys, skalija šunys, o Fusija apžiūrinėja prieš šviesą odas ir spėlioja, kiek gali sverti kaučiukas. Njevesas pasitraukia į šalį ir atsisėda ant išvirtusio medžio. Prie jo prieina Pantačia. Tas senis buvo raganius? Kas jį žino, tik jis nebandė bėgti ir, kada jie įėjo, kiurksojo sau ir degino kažkokias žoles. Jis rėkė? Kas jį žino, Pantačia negirdėjo. Iš pradžių jis mėgino juos sutureti, o paskui nuėjo, jam pasidarė taip kraupu, jog pakinkliai ėmė drebėti, jis net nepajuto, kad pridarė į kelnes. Šeimininkas supyko, jau iš tikrųjų, ir ne dėl to, kad jam būtų labai pagailę senuko, o dėl to, kad jie savivaliauja,— kodėl jo nepaklausė. Ir grobio beveik jokio — odos sugadintos, o kaučiukas nė velnio nevertas, kaip jis nepyks. Bet kam jis apsimeta, kam slepia? Juk, be kita ko, jis dar serga? Saloje kažkaip užmiršti, jog čiunčai — tai čiunčiai, o dabar iškart į akis krenta, jie, krikščionys, negalėtų taip gyventi, jei turėtų masatos, jis tuoj nusigertų. Žiūrėk, jie dar ginčijasi su šeimininku, na ir įsius jis, na ir įsius. Fusija, kurio nematyti pro apstojusius jį glaudžiu ratu vambisus, kalba ne taip jau garsiai, o jie padūkusiai šūkauja, grasina kumščiais, spiaudo ir dreba iš įniršio. Bet va virš lygių juodų plaukų kupetų pasirodo jo kumštis su blizgančiu prieš saulę revolveriu. Jis iššauna aukštyn — ir vambisai nuščiūva, šauna dar kartą — ir moterys taip pat nutyla. Tik šunys tebeskalija. Kodėl šeimininkas nori tuoj pat leistis atgal? Vambisai pavargę, Pantačia taip pat pavargęs, ir jie nori atšvęsti pabaigtuves, ir turi teisę, juk jie iš kailio neriasi ne dėl kaučiuko ir odų, o tik iš malonumo, ir jeigu jų visai nepaisys, jie vieną dieną įdūks ir juos išžudys. Matai, Pantačia, šeimininkas serga, jis norėtų tai nuslėpti, bet negali. Argi anksčiau tokiomis progomis jam neužeidavo gera nuotaika? Argi pats nemėgdavo paūžti? O dabar jis stačiai nežiūri į moteris ir be paliovos širsta. Gal siunta dėl to, jog nesiseka pra-

---

* Vanganas — tokios rūšies šernas.

** Barbaskas — tropikų krūmas, kurio šaknyse yra nuodingų ir svaiginamųjų medžiagų. Pietų Amerikos indėnai vartoja barbaską žvejybai ir gauti nuodams, kuriais tepa strėles, ir kaip narkotiką.

lobti, kaip kad nori? Dabar vambisų minia, apsupusi Fusiją, ne staugia, o tik gyvai talaluoja — jie kalbasi su šeimininku neramūs, bet ne pikti, o kitų veidai jau net pralinksmėję. Aptilusios moterys spaudžiasi viena prie kitos, glausdamos prie savęs vaikus ir šunis. Serga? Aišku, dieną prieš tai, kada Chumas pabėgo iš salos, Njevesas vakare užėjo pas šeimininką ir pamatė, kaip ačiualės jam trina kojas sakais, o jis įtūžo ir suriko — eik lauk, po velnių, nenorėjo, matyt, kad kas žinotų, jog jis serga. Fusija įsako, ir vambisai susuka odas, užsiverčia ant pečių kaučiuko gumulus, sutrempia su žemėmis ir sulaužo viską, ką šeimininkas išbrokavo. Pantačia ir Njevesas prieina prie Fusijos. Šitie šunsnukiai kas dieną vis labiau įžūlėja, nenori paklusti, rupūžės, bet jis jiems parodys. Čia jie tik norėjo atšvęsti pabaigtuves, šeimininke, juoba kad šičia tiek daug moterų, kodėl šeimininkas neleido? Na ir žioplys! Ir jis dar užsimanė? Jam, vėplai, nusispiauti, jog šituos kraštuos pilna kariuomenės. Jeigu jie nusilaktų, tai kokias dvi dienas neatsipeikėtų, ir visi, pradedant juo, asilu, tįsotų kaip strampai, o per tą laiką gali sugrįžti muratai arba užgriūti kareiviai. Šeimininkas nenori rizikuoti dėl tokių niekų, tegu neša prekes prie upės, ir mikliau, avigalvi. Keli vambisai jau leidžiasi į pakalnę, ir Pantačia kasydamasis pėslina iš paskos. Jis ragina juos, bet jie neskuba — kėblina kaip ne savo kojom, tylūs ir paniurę. Tie, kur liko kaimelyje, slankioja iš kampo į kampą, vengdami papulti į akis Fusijai, kuris, stovėdamas laukymės viduryje, stebi juos su revolveriu rankoje. Galiausiai suliepsnoja išlikusios lūšnos nendrinės sienos. Vambisai nustoja slampinėję ir, lyg kažkieno sutramdyti, laukia, kol liepsna apims ją iš visų pusių ir pavers didžiuliu laužu. Po to jie patraukia atgal, bet, leisdamiesi pliku šlaitu, kada-ne-kada atsigręžia ir žiūri į moteris, kurios drabsto į liepsnojančią lūšną rieškučiomis žemes. Miške jiems vėl tenka mačetėmis skintis siaurą takelį ir brautis tarp medžių, lianų, duobių. Kol jie ėjo prie kranto, Pantačia su savo žmonėmis jau spėjo ištempti iš krūmų kanojas ir sukrauti į jas grobį. Visi sulipa į valtis ir išplaukia; priekyje locmano kanoja — jis irklu matuoja gylį. Jie plaukia visą popietę, trumpam sustodami užkąsti, o kai ima temti, prisiiria prie nerijos, kuri beveik uždengta dygliuotos susipynusių šakų skraistės. Sukuria laužą, išsiima maistą, kepa maniokų paplotėlius. Pantačia ir Njevesas šaukia šeimininką. Ne, jis nenori valgyti. Guli kniūpsčias ant

smėlio, pasikišęs po galva rankas. Jie pavalgo, paskui vienas prie kito suvirsta ant žemės ir užsikloja antklode, atimta iš muratų. Baisu žiūrėti, kaip pasikeitė šeimininkas, maža to, kad nevalgo — net nekalba. Matyt, jo kojos sunegalavo — tu pastebėjai, kad jis vos paeina ir vis atsilieka? Galimas daiktas, jam jas skauda, tikriausiai skauda, juk ne veltui jis nenusiauna kelnių ir batų. Naktis šnekasi pati su savimi vabzdžių balsais, vandens pliuškenimu į uolas, į smėlį, į pakrantės nendres. Jonvabaliai mirguliuoja tamsoje lyg klaidžiojančios ugnelės. Bet Pantačia matė, kaip Njevesas pasiėmė akitajį iš daiktų, pagrobtų muratų kaime, labai gražų, spalvingą, vambisai tokių nepadaro. Paėmė ir įsikišo į kelnes, jis matė. Taip? O ką Pantačia galvoja, kodėl Chumas pabėgo iš salos? Tegu jis nekreipia šnekos apie ką kita. Jis veža šaprei šitą akitajį? Jis įsimylėjęs ją? Kaip jis galįs ją įsimylėti, jei juodu net nesupranta vienas kito, kaip matyti, nelabai ji jam ir patinka. Tada jis, tur būt, atiduos ją jam? Kada jie sugrįš? Tą pačią naktį? Taip, kai tik sugrįš, tą pačią naktį, jei nori. Kam tada jis pasiėmė šitą akitąjį? Kokiai ačiualei? Šeimininkas jam pažadėjo vieną ačiualių? Ne kam kitam, o sau pačiam, jam patinka visokie daikčiukai iš plunksnų. Šiaip sau atminimui.

I

BONIFASIJA laukė seržanto palei trobą. Vėjas jos plaukus pašiaušė lyg gaidžio skiauterę, bet ir išdidžia savo laikysena, kojų įsispyrimu ir šiek tiek atsikišusiu apvaliu užpakaliuku ji priminė gaidį. Seržantas nusišypsojo, paglostė pliką jos ranką — ir iš tikrųjų, šilta jam pasidarė krūtinėje, kai iš tolo ją pamatė,— ir žali Bonifasijos vyzdžiai, kuriuose žėravo saulė, šiek tiek prasiplėtė.

— Kaip gerai tu nusiblizginai batus,— pasakė Bonifasija.— Ir uniforma kaip nauja.

Seržanto veide nušvito šypsena, o akys pasidarė lyg plyšeliai.

— Ją išskalbė senjora Paredes,— tarė jis.— Aš nuogąstavau, kad ims lyti, bet, laimė, danguje nė debesėlio. Tokia giedra, lyg Pjuroje.

— Tu net nepastebėjai, ir aš su nauja,— pasakė Bonifasija.— Tau nepatinka mano suknelė?

— Kas tiesa, tas tiesa, nepamačiau,— tarė seržantas.— Ji tau tinka. Gelsva spalva tinka brunetėms.

Jos suknelė buvo be rankovių, su kvadratine iškirpte ir plačiomis klostėmis. Seržantas šypsodamasis apžiūrinėjo Bonifasiją ir vis glostė jos ranką, o ji stovėjo lyg įbesta ir žiūrėjo seržantui į akis. Lalita paskolino baltus batukus, vakar vakare jinai juos pasimatavo, spaudžia, bet ji vis tiek apsiaus jais, kai juodu eis į bažnyčią, ir seržantas dirstelėjo į basas Bonifasijos kojas, nuklimpusias į smėlį,— jis nenori, kad ji vaikščiotų basa. Šičia nesvarbu, brangute, bet kai juodu išvažiuos, ji turės visada avėti batukus.

— Pirmiausia man reikia priprasti,— tarė Bonifasija.— Negi nežinai, kad misijoje avėjau tik sandalus? O tai visai kas kita, jie nespaudžia.

Į terasą išėjo Lalita — kokios žinios iš leitenanto, seržante? Ilgi jos plaukai buvo surišti kaspinu, o ant kaklo blizgėjo stikliniai karoliai. Jos lūpos buvo dažytos,— o kokia senjora graži, skruostai paskaistinti, seržantas mielai ją vestų, o Lalita — leitenantas neparvažiavo? Kas girdėti?

— Jokių naujienų,— pasakė seržantas.— Žinom tik tiek, kad jis dar neatvyko į Borcho fortą. Matyt, smarkiai lyja, ir jie įstrigo kur pusiaukelėj. Bet kodėl jūs taip rūpinatės, kas jums leitenantas, sūnus, ar ką.

— Eikit jau, seržante, — susiraukusi pasakė Lalita. — Prieš tuoktuves nedera matytis su sužadėtine, gali atsitikti nelaimė.

— Sužadėtinė?— suriko motina Anchelika.— Tu nori pasakyti — sugulovė, meilužė.

— Ne, motinėle,— ramiu balsu atkirto Lalita.— Seržanto sužadėtinė.

— Seržanto? — pasakė viršininkė.— Nuo kada? Kaip čia buvo? Vienuolės nustebusios su nepasitikėjimu priėjo arčiau prie Lalitos, kuri stovėjo nuolankiai nuleistomis rankomis ir palenkta galva, bet akies krašteliu stebėjo jas su vos įžiūrima šelmiška šypsenėle.

— Jeigu man nepasiseks, būsit kalta jūs ir donas Adrianas,— tarė seržantas.— Juk tik jūs iškasėte man šitą duobę, senjora.

Jis garsiai juokėsi, net susiriesdamas. Lalita sukryžiavo pirš-

tus, kad atgrasintų nelaimę, o Bonifasija pasitraukė per kelis žingsnius nuo seržanto.

— Drožkit į bažnyčią,— pakartojo Lalita.— Jūs užtrauksit bėdą ir sau, ir jai. Ko jūs čia atėjot?

Aišku ko, senjora,— ir seržantas ištiesė Bonifasijai rankas,— pasimatyti su mylimąja,— o ji pabėgėjo į šalį,— taip jis panorėjęs,— ir taip pat, kaip ir Lalita, sukryžiavo pirštus, lyg tikėdamasi kerais paveikti seržantą, kuris, visai įsismaginęs,— raganos, raganos,— kvatojo visa gerkle — o kad mangačiai pamatytų šitas dvi raganas. Bet jos nesutiks su šituo, ir virpantis motinos Anchelikos kumštis išniro iš rankovės, švystelėjo į orą ir dingo abito klostėse — kad ji kojos daugiau neįkeltų į šituos namus. Jos stovėjo kieme, prieš rezidenciją, o iš sodo sklido krykštaujančių mergaičių balsai. Viršininkė atrodė kiek susimąsčiusi.

— Labiausiai ji pasiilgo jūsų, motina Anchelika,— tarė Lalita.— Vis kalba: aš pati laimingiausia, daug turiu motinų, o pirmiausia prisimena savo mamutę Ancheliką. Ji net galvojo, motinėle, kad jūs nors žodeliu ją užtarsit, perkalbėsit viršininkę.

— Ji tikras kipšas ir gali iškrėsti bet kokią išdaigą,— kumštelis kyštelėjo ir vėl dingo,— bet ji man daugiau neprisimeilins. Tegu gyvena, jei nori, su savo seržantu, bet čia ji neateis.

— Kodėl neatėjo ji pati, o atsiuntė tave? — pasakė viršininkė.

— Ji gėdinasi, motinėle,— tarė Lalita.— Nežino, priimsite jūs ją ar vėl išvarysit. Kas iš to, kad ji gimė pagonė, ji taip pat gali būt išdidi. Atleiskit jai, motinėle, apsigalvokit, juk jinai išteka.

— Aš rengiausi ateit jūsų, seržante,— pasakė Njevesas.— Nežinojau, kad jūs čia.

Locmanas išėjo į terasą ir pasirėmė į turėklą šalia Lalitos. Jis buvo be skrybėlės, baltomis kartūno kelnėmis, marškiniais ilgomis rankovėmis, be apykaklės, ir pusbačiais su storais padais.

— Eikit pagaliau,— pasakė Lalita.— Adrianai, kuo greičiau vesk jį iš čia.

Locmanas lyg kojokais nulipo laipteliais. Seržantas kariškai atidavė pagarbą Lalitai ir mirktelėjo Bonifasijai. Jie patraukė misijos link ne takeliu, vingiuojančiu pakrante, o po tiesumui, miškingu kalvos šlaitu. Kaip jaučiasi seržantas? Ar ilgai vakar užtruko bernvakaris pas Paredesą? Iki antros valandos nakties, ir Griaumedis tiek prisiriaukė, jog puolė į vandenį su drabužiais,

kad ir jis pats, donai Adrianai, šiek tiek padaugino. Ar yra kokių žinių apie leitenantą? Ką čia jūs visi tą leitenantą, donai Adrianai? Nieko negirdėti, tikriausiai įstrigo kur per lietų ir keikia visą pasaulį. Atrodo, jam pavyko, kad nepasiliko su juo. Matyt, negreit išsikrapštys, sako, Santjage tikras tvanas. Na kaip, tarp mūsų šnekant, seržantas patenkintas, kad veda? Seržantas nusišypsojo, patylėjo, žiūrėdamas kažkokiu tolimu žvilgsniu, ir staiga trinktelėjo sau į krūtinę — šita moteris įkrito jam į širdį, todėl jis ir ima ją.

— Jūs padarėte kaip geras krikščionis,— pasakė Adrianas Njevesas.— Čia porelės metų metais gyvena ir nesituokia. Vienuolės ir tėvas Vilansijas ir šiaip, ir taip gėdina, o jie nė krust. Jūs ne toks, kaip jie,— iškart už rankos ir į bažnyčią, nors ji net nesilaukia. Mergina nebežino kaip džiaugtis. Vakar visą vakarą tekalbėjo — aš turiu būti jam gera žmona.

— Mūsų krašte, Pjuroje, žmonės sako — širdis nemeluoja,— pasakė seržantas.— O man širdis sakyte sako, kad ji bus gera žmona, donai Adrianai.

Juodu ėjo iš lėtučio, aplenkdami klanus, bet seržanto getrai ir locmano kelnės jau apsitaškė purvais. Medžių lajos tarytum košė saulės šviesą, ir iš virpančios lapijos dvelkė vėsa. Kalvos papėdėje, tarp upių ir miško ramiai stūksojo saulės nuauksinta Santa Marija de Njeva. Seržantas ir Njevesas peršoko gūbrį ir užkopė akmenuotu takeliu. Viršuje, koplyčios tarpdury, grūdosi agvarunai — moterys nukarusiomis krūtimis, nuogi vaikai, vyrai niūriais, uždarais veidais ir tankiais it karčiai plaukais. Seržantui ir Njevesui priartėjus, jie pasislinko prie atšlaitės krašto — pasižiūrėti, kas ateina, ir, pasitraukę į šalį, praleido juos. Kurie-ne-kurie vaikigaliai, kažką vapėdami, atkišo rankas išmaldos. Prieš įeidamas į bažnyčią, seržantas nusidaužė uniformą nosine, pasitaisė kepę, o Njevesas atsivertė užraitotas kelnių kiškas. Koplyčia buvo pilna žmonių, kvepėjo gėlėmis ir atsidavė lempelės alyva, prietemoje blizgėjo kaip išnokęs vaisius Fabijo Kuestos plikė. Nuo savo klaupto jis pamojavo seržantui, ir tas kilstelėjo ranką prie kepės snapelio. Už gubernatoriaus, iškilmingai dienai pasirišusio kaklaraištį, žiovavo Griaumedis, Mažius, Juodaodis ir Blondinas, išvargusiais veidais, paraudusiom akim. Du klauptus užėmė Paredesai su daugybe savo palikuonių, išpraustų ir sulaižytų. Kitame krašte, už grotelių, kur prietema buvo pavirtusi juoda tamsa, sunkiai atskiriamos viena nuo kitos

su savo pilkais apsiaustėliais klūpojo auklėtinės, ir jų akys, lyg jonvabalių spiečius, smalsiai stebėjo seržantą, kuris pirštų galais stypčiojo žmonių tarpu, spausdamas greta stovintiems rankas. Gubernatorius pabraukė sau per plikę — tegu seržantas nusiima kepę, juk jie bažnyčioje. Gvardiečiai šyptelėjo, o seržantas nusitraukė ją nuo galvos ir, priglostęs pasišiaušusius plaukus, paėjėjo į priekį ir atsisėdo pirmoje eilėje šalia locmano Njeveso. Kaip gražiai papuoštas altorius, tiesa? Labai gražiai, donai Adrianai, puikios moterys šitos vienuolės. Raudono molio ąsočiuose liepsnojo gėlės ir nuo medinio krucifikso sviro orchidėjų girliandos; abipus altoriaus iki pat sienų stovėjo išrikiuotos dvi eilės vazonų su aukštais paparčiais, o koplyčios asla net blizgėjo. Skaidrūs kvapnūs dūmai vinguriavo nuo uždegtų žvakidžių ir tirštu debesėliu plaukiojo palubėje. Štai jos, seržante, nuotaka ir svočia. Per koplyčią nušiuženo šnabždesys, ir visi atsisuko į duris. Apsiavusi batelius aukštais kulniukais, Bonifasija nebuvo žemesnė už Lalitą. Jos plaukus gaubė juodas vualis. Plačiai atmerktomis akimis ji neramiai peržvelgė klauptus, o Lalita jau kuždėjosi su Paredesais, ir jos spalvinga suknelė puošė tą koplyčios kertę, teikdama rūškanai rimčiai džiugios pavasariškos nuotaikos. Donas Fabijas pasilenkė prie Bonifasijos, kažką jai pasakė, ir ji nusišypsojo. Vargšelė, ji visai išėjus iš veido, donai Adrianai, kaip ji varžosi. Nieko, po visko pasivaišins ir pralinksmės, seržante, visa bėda, kad ji miršta iš baimės — kaip ją sutiks vienuolės, ar nepradės barti. O visgi gražios jos akys, donai Adrianai? Locmanas prisidėjo pirštą prie lūpų, seržantas pasižiūrėjo į altorių ir persižegnojo. Bonifasija ir Lalita atsisėdo greta jų, ir po valandžiukės Bonifasija atsiklaupė ir, sunėrusi rankas, užsimerkusi, pradėjo melstis, vos krutindama lūpas. Sugirgždėjo grotelės, ir į koplyčią įėjo vienuolės su viršininke priešakyje. Jos ėjo po dvi prie altoriaus, priklaupdamos žegnojosi ir tyliai suko prie klauptų. Kai auklėtinės užgiedojo, visi pasikėlė, ir įėjo tėvas Vilansijas violetiniu abitu, nešdamas ant krūtinės savo vešlią ugnies raudonumo barzdą. Viršininkė pradėjo ženklais rodyti Lalitai į altoriaus pusę, o Bonifasija vis dar klūpojo, šluostydama vualiu akis. Paskui ji atsistojo ir viduryje tarp seržanto ir Njeveso nuėjo prie altoriaus, laikydamasi labai tiesiai ir nesidairydama į šalis. Ir per visas pamaldas ji stovėjo kaip statula, įsmeigusi akis į kažkokį nematomą tašką tarp altoriaus ir orchidėjų girliandų, o tuo metu vienuolės ir auklėti-

nės garsiai skaitė maldas, o kiti čia atsiklaupdavo, čia atsisėsdavo ir vėl atsistodavo. Po to tėvas Vilansijas priėjo prie jaunikio ir jaunosios, vos nesiremdamas savo raudona barzda į Bonifasijos veidą, ir pateikė šitai ceremonijai deramą klausimą, iš pradžių išsitempusiam seržantui, kuris kaukštelėjo užkulniais ir garsiai atsakė „taip", paskui Bonifasijai, kurios atsakymo niekas neišgirdo. Geraširdiškai šypsodamasis, tėvas Vilansijas padavė ranką seržantui, ir tas ją paspaudė, paskui Bonifasijai, ir ji pabučiavo ją. Koplyčioje jau nebuvo taip iškilminga, auklėtinės liovėsi giedojusios, ir visi pradėjo šypsotis, sujudo, sušneko. Locmanas Njevesas ir Lalita apkabino jaunuosius, o aplink juos tuoj susibūrė ratelis. Donas Fabijas juokavo, vaikai kikeno, Griaumedis, Mažius, Juodaodis ir Blondinas laukė eilės pasveikinti seržantą. Bet va, nustelbęs triukšmą, nuskambėjo viršininkės balsas — tyliau, ponai, nepamirškit, jog esate koplyčioje, išeikit į lauką,— ir ratelis suiro. Lalita ir Bonifasija išėjo pro groteles, paskui juos nusidriekė kviestieji, o paskui ir vienuolės, ir Lalita — paleisk mane, kvailute, žiūrėk, motinėlės parengė stalą, kiek saldumynų, sulčių, ir staltiesė balta, paleisk gi mane, Bonifasija, visi nori tave pasveikint. Grįstas kiemas spindėjo, nutviekstas saulės, ir akinantys atspindžiai mirguliavo ant baltų rezidencijos sienų, kuriomis kaip gebenės rangėsi įmantrūs šešėliai. Kaip ji gėdinasi motinėlių, net pažvelgti į jas nedrįsta, o aplink Lalitą suposi abitai, buvo girdėti šnibždesys ir juokas, šmėžavo gvardiečių uniformos. Bonifasija vis laikėsi įsitvėrusi į ją, slėpdama veidą gėlėtoje jos suknelėje, o seržantas tuo tarpu nespėjo atsakinėti į sveikinimus, apsikabindamas su draugais. Ji verkia, motinėlės, va ir kvailutė. Kas tau čia, Bonifasija? Taip ji nedrįsta jūsų, motinos, ir viršininkė — neverk, kvaišiuke, eikš, apkabinsiu. Staiga Bonifasija paleido Lalitą, apsisuko ir puolė viršininkei į glėbį. Dabar ji ėjo iš vienos vienuolės rankų į kitos — ji turinti visada melstis, Bonifasija,— taip, motule,— būti pamaldi krikščionė,— taip,— nepamiršti jų,— ji niekados jų nepamirš — ir tvirtai apkabino jas, ir jos stipriai apkabino ją, ir nenoromis stambios ašaros viena po kitos riedėjo per Lalitos skruostus, plaudamos skaistylus,— taip, taip, jinai jas kaip ir seniau myli,— apnuogindamos jos odos defektus,— ji taip meldėsi už jas,— spuogus, dėmes, randus. Šitoms motinoms pagirti žodžių trūksta, tėve Vilansijau, ko tik jos čia nepriruošė. Bet klausykit, šokoladas aušta, o gubernatorius alkanas.

Galime pradėti, motina Griselda? Viršininkė ištraukė Bonifasiją iš motinos Griseldos rankų — žinoma, donai Fabijau,— ir pokylis prasidėjo. Dvi auklėtinės mojavo vėduoklėmis virš stalo, apkrauto dubenimis ir ąsočiais, o už jų nugarų dunksojo tamsus siluetas. Kas tą viską parengė, Bonifasija? Na, na, įspėk, o Bonifasija sukūkčiojo — motina, sakyk, jog tu dovanojai man,— ir tampė viršininkės abitą — prašau tave šios dovanos. Laibu rausvu smilium viršininkė parodė į dangų — ar meldė ji dievą, kad jis jai atleistų? Ar ji atgailavo? Meldė, motina, kasdien meldė. Tada ji dovanoja jai, bet tegu įspėja, kas jai viską parengė? Bonifasija verkšlendama — kas gi daugiau, jei ne ji,— ieškojo kažko akimis tarp vienuolių — kur ji, kur ji pasidėjo? Tamsi figūra nustūmė į šalį abi auklėtines ir susikūprinusi, vilkdama kojas, rūsčiu veidu, žengė į priekį — pagaliau ji prisiminė ją, nedėkingoji, bet Bonifasija jau puolė prie jos, ir motina Anchelika susvyravo jos glėbyje. Gubernatorius ir kiti svečiai užgulė pyragaičius,— tai ji, jos motulė, viską parengė, o motina Anchelika — nė karto neatėjo aplankyti jos, nelaboji, bet Bonifasija dieną naktį galvojo apie ją, net užmigus sapnuodavo, ir motina Anchelika — paragauk va šitų ir šitų ir sulčių išgerk.

— Ji manęs net į virtuvę neįsileido, donai Fabijau,— kalbėjo motina Griselda.— Šį kartą jūs turite girt ne mane, o motiną Ancheliką. Viską ji pagamino savo numylėtinei.

— Ko aš nedariau jai,— tarė motina Anchelika.— Ir auklė aš jos buvau, ir tarnaitė, o dabar štai pasidariau jos virėja.

Ji stengėsi būti niūri ir pikta, bet jai jau užsikirto balsas, ir ji švokštė kaip pagonė; staiga jos akys sudrėko, lūpos persikreipė, ir ji paplūdo ašaromis. Sukumpusia ranka ji paglostė Bonifasiją, o vienuolės ir gvardiečiai tuo tarpu siuntė vieni kitiems dubenis ir pilstė stiklus, tėvas Vilansijas ir donas Fabijas kvatojo, o senjora Paredes lupo vieną savo mažių, užsikrausčiusį ant stalo.

— Kaip jos myli ją, donai Adrianai,— pasakė seržantas.— Kaip jos ją lepina.

— Bet kam tiek ašarų? — tarė locmanas.— Juk širdyje jos labai džiaugiasi.

— Ar galiu joms šio to nunešti, mamute? — pasakė Bonifasija, rodydama į auklėtines, sustojusias trimis eilėmis priešais rezidenciją. Kurios-ne-kurios jai šypsojosi, kitos nedrąsiai mojavo ranka.

— Joms šiandien taip pat šventiški pusryčiai,— pasakė viršininkė.— Bet nueik, apkabink jas.

— Jos paruošė tau dovanų,— burbtelėjo motina Anchelika, jos lūpos dar drebėjo ir veidas dar buvo šlapias nuo ašarų.— Mes irgi šį tą. Aš pasiuvau tau suknutę.

— Aš turiu kasdien aplankyt tave,— pasakė Bonifasija.— Aš tau padėsiu, motule, kaip ir anksčiau, nešiosiu šiukšles.

Ji paliko motiną Ancheliką ir nuėjo prie auklėtinių, kurios pakriko ir, linksmai šaukdamos, pasileido jai priešais. Motina Anchelika prasibrovė pro svečių minią prie seržanto, ir, kai prie jo priėjo, jos veidas, jau ne toks išblyškęs, kaip prieš valandėlę, vėl pasidarė rūstus.

— Ar tu būsi jai geras vyras?— sumurmėjo ji, timptelėjusi jį už rankovės.— Žiūrėk tu man, kad jos nemuštum, kad nesusidėtum su kitomis moterimis. Tu būsi jai geras?

— O kaipgi, motinėle,— sumišęs atsakė seržantas.— Juk aš ją taip myliu.

— O, JAU PASIBUDAI,— pasakė Akilinas.— Per visą laiką, kiek mudu plaukiam, tu pirmąkart taip įmigai. Iki šiol būdavo priešingai: tu žiūrėdavai į mane, kai aš atsimerkdavau.

— Sapnavau Chumą,— tarė Fusija.— Visą naktį man akyse stovėjo jo veidas, Akilinai.

— Keliskart girdėjau tave dejuojant, o kartą man net atrodė, jog tu verki,— pasakė Akilinas.— Vis per tai?

— Keistas daiktas, seniuk,— tarė Fusija,— bet sapnavau ne save, o vien tik Chumą.

— O kaip tu jį sapnavai? — pasakė Akilinas.

— Kad jis miršta toje atsaloje, kur Pantačia taisydavo savo nuovirus,— tarė Fusija.— Ir kažkas prieina prie jo ir sako — eime su manim, o jis — negaliu, aš mirštu. Tik tiek ir sapnavau, seniuk.

— O gal taip iš tikro ir buvo,— pasakė Akilinas.— Gal jis vakar numirė, o jo siela atsisveikino su tavim.

— Matyt, jį nudobė vambisai, jie nekentė jo,— tarė Fusija.— Na, palauk, nereikia, nenueik.

— Tu tik be reikalo mane kamuoji, Fusija,— šnopuodama pasakė Lalita.— Kaskart vis tas pat, ko tu šaukiesi mane, jeigu negali.

— Ne, galiu,— riktelėjo Fusija,— tik tu nori, kad tuoj pat, neduodi man net įsigeisti ir pyksti. Ne, galiu, kekše.

Lalita gulėjo aukštielninka hamake prie pat krašto, ir jis girgždėjo supdamasis. Melsva šviesa sklido į vidų pro duris ir plyšius kartu su drungnais garais ir nakties šlamesiu, bet ne taip, kaip jie,— ji nesiekė hamako.

— Tu manai, aš kvaila ir nieko nesuprantu,— pasakė Lalita.

— Man visokie reikalai neišeina iš galvos, ir aš pirma turiu atsikratyti tų minčių, bet tu neduodi man laiko,— pasakė Fusija.— Aš gi žmogus, ne gyvulys.

— Tai vis dėl to, jog tu sergi,— sušnibždėjo Lalita.

— Tai vis dėl to, kad man šleikštūs tavo spuogai,— sušuko Fusija.— Tai vis dėl to, jog tu pasenai. Aš tik su tavim negaliu, o su bet kuria kita — kiek nori.

— Kitas tu apkabini ir bučiuoji, bet ir joms negali,— lėtai ištarė Lalita.— Ačiualės man pasakojo.

— Tu apkalbi su jomis mane, kekše? — Fusija taip sudrebėjo iš pykčio, jog net hamakas susimetė.— Su pagonėmis apkalbi mane? Nori, kad tave užmuščiau?

— Ar nori sužinoti, kur jis dingdavo kiekvieną kartą iš salos? — pasakė Akilinas.— Keliaudavo į Santa Mariją de Njeva.

— Į Santa Mariją? O ką jis ten galėjo veikti? — tarė Fusija.— Iš kur tu žinai, kad Chumas vykdavo į Santa Mariją de Njeva?

— Neseniai sužinojau,— pasakė Akilinas. — Paskutinį kartą jis išspruko prieš kokius aštuonis mėnesius, ar ne?

— Aš jau beveik neskaičiuoju laiko, seniuk,— tarė Fusija.— Bet, tur būt, tikrai bus kokie aštuoni mėnesiai. Tu susitikai Chumą, jis tau pasipasakojo?

— Dabar, kai mudu jau toli, aš galiu tau pasakyti,— tarė Akilinas.— Lalita ir Njevesas gyvena ten. Ir kai tik jie prisikasė iki Santa Marijos de Njeva, pas juos atsidangino Chumas.

— Vadinasi, tu žinojai, kur jie? — dusdamas ištarė Fusija.— Tu padėjai juodviem, Akilinai? Vadinas, ir tu niekšas? Vadinas, tu išdavei mane, seniuk?

— Dėl to tu ir gėdinies, ir slepiesi nuo visų, ir nenusirengi, kai aš esu,— pasakė Lalita, ir hamakas liovėsi girgždėjęs.— Bet negi aš neužuodžiu, kaip dvokia tavo kojos? Jos jau pūva, Fusija, o tai blogiau, negu mano spuogai.

Hamakas vėl ėmė siūbuoti ir vėl gūdžiai suskrypė stulpai, bet dabar jau drebėjo Lalita, o ne Fusija. Jis visas susigūžė ir nuti-

lo po antklodėmis, nepajėgdamas ištarti nė žodžio, ir jo akys, kupinos siaubo, švietė tamsoje kaip dvi virpančios liepsnelės.

— Tu irgi mane įžeidinėji,— suvebleno Lalita.— Ir jeigu tau kas atsitinka, visada aš kalta. Va ir dabar — tu mane pasišaukei ir dar pyksti. Mane irgi siutas paima ir liežuvį panyžta.

— Tai vis tie moskitai, kad juos kur perkūnai,— tyliai sudejavo Fusija, ir nuoga jo ranka bejėgiškai nukrito ant antklodės.— Sukandžiojo mane ir užkrėtė kažkokiu velniu.

— Taip, moskitai, o kojos tavo visai nedvokia, ir tu greit išgysi,— sukūkčiojo Lalita.— Neįsižeisk, Fusija, aš juk tik šiaip sau, pasikarščiavus, maža ką žmogus pasakai įtūžęs. Atnešk vandens?

— Šitie šunsnukiai statosi namą? — pasakė Fusija.— Jie ruošiasi visam laikui įsikurti Santa Marijoje de Njeva?

— Njevesą parsisamdė kaip locmaną tenykščiai gvardiečiai,— tarė Akilinas.— Ten atvyko naujas leitenantas, jaunesnis, negu anas, vardu Siprianas. O Lalita laukiasi.

— Duok dieve, kad jis nusprogtų jos pilve, kad ir ji nusprogtų,— pasakė Fusija.— Bet pasakyk, seniuk, argi ne ten jį korė? Ko Chumas keliavo į Santa Mariją de Njeva? Norėjo atkeršyt už save?

— Jis baldėsi dėl tos senos istorijos,— tarė Akilinas.— Reikalauti kaučiuko, kurį atėmė iš jo senjoras Reategis, kai atsibastė į Urakusą su kareiviais. Chumas, žinoma, nieko nepešė, o Njevesas suprato, kad jis jau ne pirmą kartą atvažiuoja skųstis, kad vien dėl to jis ir bėgiojo iš salos.

— Jis trankėsi skųstis gvardiečiams tada, kai dirbo su manim? — pasakė Fusija.— Nejaugi jis nesuprato, kuo jis rizikuoja? Visi mes galėjom įkliūti per tą galviją, seniuk.

— Tiksliau, per tą beprotį,— pasakė Akilinas.— Reikia tik pagalvoti, kiek metų praslinko, o jis vis savo. Mirs, bet neišsižadės to, ką iš jo atėmė. Tokio užsispyrusio pagonio, kaip Chumas, niekur nemačiau, Fusija.

— Tai vis moskitai ir vandeniniai vorai,— sudejavo Fusija.— Jie sukandžiojo mane, kai įsibridau į kūdrą išgriebti nugaišusio vėžlio. Bet žaizdelės jau sausta, o kai kasaisi, jos pūliuoja, tada ir dvokia, kvaile.

— Nedvokia, nedvokia,— tarė Lalita,— aš tik iš piktumo taip pasakiau. Anksčiau tu visada norėdavai manęs, ir aš turėdavau sugalvoti, kaip išsisukti,— man mėnesinės, negaliu. Kodėl tu taip persimainei, Fusija?

— Todėl kad tu pasenai, sudribai, o vyrus traukia tik standžios moterys,— suriko Fusija, ir hamakas liuoktelėjo.— Moskitai čia niekuo dėti, kale.

— Aš nė nepriminiau moskitų,— sušnibždėjo Lalita,— aš gi žinau, jog tu gydaisi. Bet naktimis man būna skaudus visas kūnas. Ko dar mane šaukiesi, jei aš tokia, kaip sakai? Nekankink manęs, Fusija, neverski manęs gult į savo hamaką, jei negali.

— Ne, galiu,— sušuko jis,— kada noriu, galiu, bet su tavim nenoriu. Eik sau šalin ir tik pabandyk prasižioti apie moskitus, aš įvarysiu tau kulką į tą vietą, kur taip skauda. Eik šalin, nešdinkis.

Lalita pakėlė tinklelį nuo moskitų, atsistojo ir krito į kitą hamaką. Tada Fusija nutilo, bet stulpai retkarčiais dar vis sugirgždėdavo,— Fusija, kaip drugio krečiamas, blaškėsi ir vartėsi. Tik daug vėliau troboje stojo tyla, trikdoma vien naktinio miško balsų. Gulėdama aukštielninka, atvertomis akimis, Lalita braukė ranka per čiambirines hamako virves. Viena koja išsikorė pro tinklelį, ir dešimtys mažučių sparnuotų kraugerių apgulė ją, žiauriai apipuldami pirštus ir nagus. Jie paleido į darbą savo ginklus — plonus, ilgus straubliukus. Lalita spyrė koja į stulpą, ir jie išlakstė. Bet po kelių sekundžių vėl sugrįžo.

— Vadinasi, šitas šusnukis Chumas žinojo, kur jie,— pasakė Fusija.— Ir nė jis man nieko neužsiminė. Visi stojote prieš mane, Akilinai. Gal ir Pantačia žinojo.

— Vadinasi, jis neapsiprato su šituo gyvenimu ir iš kailio neriasi, kad galėtų grįžti į Urakusą,— tarė Akilinas.— Matyt, jis ilgisi gimtojo savo kaimo, matyt, myli jį. Ar teisybė, kad jis, keliaudamas su tavim, sakė kalbas pagonims?

— Jis įkalbinėjo juos, kad gerumu atiduotų man kaučiuką,— pasakė Fusija.— Jis prakeiksmu keikė šeimininkus ir visada prisimindavo tuos du krikščionis. Tu juos pažinojai, seniuk? Ką jie ten darė? Aš taip ir nesupratau.

— Tie, kur atvažiavo gyventi į Urakusą? — tarė Akilinas.— Kartą girdėjau, kaip senjoras Reategis pasakojo šitą istoriją. Tai buvo ne šio krašto žmonės, jie norėjo sukurstyti čiunčius, jiems patarė išmušti visus vietinius krikščionis. Tik dėl to, kad Chumas jų paklausė, jam ir atsitiko bėda.

— Aš net nežinau, ar neapkentė jis jų, ar juos mylėjo,— pasakė Fusija.— Kartais jis paminėdavo Boniną ir Teofilą tokiu

tonu, lyg būtų pasirengęs juos užmušti, o kartais — lyg jie būtų jo bičiuliai.

— Andrianas Njevesas sakydavo tą patį,— tarė Akilinas.— Pasak jo, Chumas kas dieną vis kitaip žiūrėjo į tuos krikščionis ir niekaip nepajėgė galutinai apsispręsti, šiandien jie jam geri žmonės, o rytoj — velniai prakeikti.

Lalita pirštų galais ištykino iš trobos. Oras buvo pritvinkęs slogių šlapių garų. Vambisai užgesino laužus, ir jų lūšnos juodavo it kupetos, išmėtytos po salą. Pribėgo šuo ir pradėjo glaustytis prie jos kojų. Stoginėj šalia aptvaro miegojo trys ačiualės, užsiklojusios viena antklode, jų veidai blizgėjo, ištepti sakais. Priėjusi Pantačios lūšną, Lalita dirstelėjo pro langą ir pajuto, jog prie kūno limpa šlapias nuo prakaito itipakas: tamsoje pamatė raumeningą plaukuotą koją tarp lygių šaprės šlaunų. Valandžiukę ji stovėjo išsižiojusi, sunkiai alsuodama, pridėjusi ranką prie krūtinės, paskui nubėgo prie gretimos trobos ir pastūmė iš lianų nupintas duris. Tamsiame kampe, kur stovėjo Adriano Njeveso lova, kažkas sučežėjo. Locmanas, matyt, jau buvo pabudęs ir pažino ją, pamatęs tarpduryje liekną siluetą, iki juosmens gaubiamą dviejų plaukų upių. Paskui sugirgždėjo grindys, ir prie jos pasislinko balsvas trikampis — labas vakaras, — pavirtęs žmogaus figūra,— kas atsitiko? — prašnekusi mieguistu ir nustebusiu balsu. Lalita nieko nesakė, tik smarkiai pūtavo uždususi, lyg būtų ilgai bėgusi. Liko dar kelios valandos iki švitimo, kada linksmai suklegės paukščiai, nutilus nakties ūksmams, ir viršum salos supurpsės paukščiai ir margos peteliškės, ir saulė nušvies groblėtus, tarsi raupų subiaurotus lupunų kamienus. Kol kas dar buvo šikšnosparnių metas.

— Bet štai ką aš tau pasakysiu,— tarė Fusija.— Man visų skaudžiausia, visų sunkiausia, Akilinai, jog man šitaip nesisekė.

— Apsiklok ir nejudėk,— pasakė Akilinas.— Barkasas plaukia, tau geriau pasislėpti.

— Tik mikliau, seniuk, aš nejuokais galiu uždusti,— tarė Fusija.— Greičiau lenk tu jį.

VASARA, IR TIEK: saulė šviečia taip skaisčiai, jog ašaroja akys. Ir širdis jaučia tą šilumą, norisi pereiti gatvę, pavaikščioti po tamarindais, atsisėsti ant jos suolelio. Tai kelk, ko voliotis patale, jei miegas neima. Tikriausiai dabar byra smulkus smė-

lis ir minkštučiu lyg jos plaukai kilimu kloja Senąjį tiltą, nujok į „Šiaurės žvaigždę", atsisėsk terasoje, užsismauk ant akių skrybėlę ir lauk, ji tuoj ateis. Nebūk toks nekantrus, o Chasintas — oi, kaip nyku mieste, kai gatvėse nė gyvos dvasios, pažiūrėkit, donai Anselmai, šlavėjai ką tik nušlavė, o jau vėl pilna smėlio. Žiūrėk į turgaus aikštę, va iš už ano kampo išlenda asilas, apkrautas pintinėmis, argi neaišku, jog miestas jau pabudo? Ir paskui jį, lengvutė ir tyli kaip šešėlis, tartum sliuogdama žeme, ji ateina į aikštę, ir skalbėja ją veda prie paviljono, pasodina ant suolelio, glosto jos rankas ir plaukus, ir ji paklusniai sėdi, suglaudusi kelius ir sukryžiavusi rankas. Žiūrėk, tai atpildas tau už ilgas nemigos valandas. O paskui galjinaserietė nueina, ragindama asilą lazda, atsisėsk patogiau, atsiremk į kėdės atlošą ir toliau žiūrėk į ją. Ar meilė ateina neslapukaudama, atvirai, ar ji sėlina, apsimetusi kuo kitu? Tu žinai tik tiek — pirmiausia neapsakomai gaila, širdis prisipildo švelnumo ir užuojautos, trokšti jai šį tą padovanoti. Neužgniaužk savo jausmų, duok jiems valią, tegu neša tave, kur nori ir kaip nori, žingine, risčia, zovada, laiko yra, dar anksti. O kol kas susilažink pats su savimi, kad ji vilkės balta arba kad ji vilkės geltona suknele, kad plaukai bus sušukuoti aukštyn ir surišti kaspinu ir tu matysi jos ausis, arba palaidi, be kaspino, ir šiandien ausų nepamatysi, bus apsiavusi sandalais ar basa. Ir jeigu laimėsi, tai laimės Chasintas, ir jis — kodėl šiandien tiek daug arbatpinigių, o vakar dvigubai mažiau, nors išgerta vakar tiek pat. Iš kur jis gali žinoti, jis nieko nežino — jūsų veidas mieguistas, donai Anselmai, kada jūs miegate? O tu — senas įprotis, aš negulu, kol nepapusryčiauju, ryto oras atšviežina galvą, o ten viskas aukštyn kojom, viskas atsiduoda tabaku ir alkoholiu, va pasėdėsiu ir eisiu namo, ir man prasidės naktis. Ir jis — kurią dieną užeisiu pas jus, o tu — žinoma, užeik, bičiuli, išlenksim po stiklelį, tu juk žinai, visada esi laukiamas svečias. Bet dabar tegu išeina, tegu palieka tave vieną, tegu niekas nesėda prie tavo stalelio ir tegu kuo greičiau aikštėje sujuda žmonės, ir kokia baltoji prieis prie jos ir nusives pasivaikščioti, o paskui atves į „Šiaurės žvaigždę" ir pavaišins saldumynais. Ir štai vėl vis taip pat audringai sugniaužia širdį liūdesys ir pyktis. Ir tada atnešk man kavos, Chasintai, ir stiklelį karčiosios, ir dar vieną, o pabaigai pusbutelį geriausiojo. O apie pusiaudienį Čiapiras, donas Eusebijas, daktaras Sevaljosas — reikia pasodinti jį ant

arklio, jis pats nuneš jį iki smėlynų, o merginos paguldys į lovą. Įsikibk į karčius ir, knabsėdamas nosimi, nujosi pro kopas, kaip pėdas žnegtelsi žemėn, vos laikydamasis ant kojų, įvirsi į salę, ir merginos — tučtuojau miegoti, apsiliesi devyniais prakaitais, kol užtempsi į bokštą, atneškite dubenėlį — jį tąso, patieskit čiužinį, numaukite batus. Šleikštu, vėmalų tvaikas, girtas geibumas. Taip, ji ateina kitu pavidalu,— iš pradžių ji atrodė užuojauta: jai šešiolika metų, ne daugiau, kokia nelaimė ją ištiko, koks nykus jos gyvenimas, aplink tamsu ir nebylu, koks liūdnas jos veidelis. Pabandyk suvokti, kaip jai buvo baisu, kaip ji rėkė, kokios buvo jos akys. Pabandyk įsivaizduoti lavonus, plūstančius krauju, žaizdas, kirminus, ir tada — daktare Sevaljosai, papasakokit man dar kartą, negali būti, koks siaubas, ji buvo jau be sąmonės? Kaip ji išliko? Pabandyk įsivaizduoti viską: iš pradžių tamsūs šešėliai tarp kopų ir dangaus, tų šešėlių šešėliai smėlynuose, paskui plunksnų gumulai, lenkti snapai, šaižūs riksmai, ir tada išsitrauk revolverį, nušauk jį, o ana ir kitas, nušauk jį, įnamės — kas jums, šeimininke, kodėl jūs taip nekenčiate peslių, ką jie jums padarė, o tu — še tau, dvėseliena, išmušti juos visus, išvarpyti. Kaip pagaila, kaip švelni užuojauta. Prieik ir tu prie jos, kas čia tokio, nupirk jai plaktos grietinėlės, meduolių, ledinukų. Užsimerk ir štai tu vėl sapnų verpete: judu bokštelyje, sakytum groji arfa, sudėk pirštų galiukus, bet ne, jie švelnesni, negu medvilnė ir šilkas, jie lyg muzika, luktelk, neatsimerk, toliau glostyk jai skruostus, nepabusk. Iš pradžių smalsumas, paskui gailestis ir staiga baimė klausinėti save, kas čia. Įnamės šnekasi — užpuolė Sečiūros banditai ir nužudė juos, senjora buvo nuoga, kada ją rado,— ir staiga pamini jos vardą, sako „vargšelė", ir tau kraujas ūžteli į veidą, ir liežuvis klumpa,— kas čia man dabar, įnamės dar ims traukti per dantį, kas man darosi. Arba dar: vienas senjoras atveda ją į „Šiaurės žvaigždę", vaišina vaisvandeniais, o tave smaugia pavydas, dūsti — aš turiu eiti, sudie,— ir štai tu jau smėlynuose, štai žalios durys, ir tu atsikemši butelį nendrinės, užlipi su arfa į savo bokštelį, skambini. Simpatija, užuojauta? Meilė jau žiūrėjo tau į akis. O prisimink tą rytą, tokį pat giedrą, kaip šiandien. Įnamės — nepriimkite jos, ji sena, o gal ir ligota, tegu ją pirma apžiūri daktaras Sevaljosas, ir tu — na, sakai, kuo esi vardu? Turėsi pakeisti vardą, Antonija netinka. O ji — jūsų valia, šeimininke, tuo vardu buvo moteris, kurią

jūs mylėjot? Ir vėl tu parausti, ir tave užlieja karštos vilnys, ir iš netyčių dingteli mintis — tai tiesa. Naktis tingi, miegas neima, lange tas pat reginys: dangus pribertas žvaigždžių, ore smėlio dulksna, o kairėje Pjura — daugybė žiburių tamsoje, balti Kastilijos trobesiai, upė, Senasis tiltas, lyg milžiniškas driežas tįsantis tarp dviejų krantų. Bet tegu greičiau praeina triukšminga naktis, tegu greičiau dienoja, paimk arfą, nelipk žemyn, nors kaip tave šauktų, ir skambink tamsoje, ir dainuok tyliai, švelniai, tik jai vienai — matai, Tonjita, aš groju tau serenadą, ar girdi? Ispanas nenumiręs, va jis išlenda pro katedros kampą su žydra skarele ant kaklo, spindinčiais kaip veidrodis bateliais, baltu surdutu ir liemene, ir vėl ūžteli kraujas į galvą, išbrinksta venos, daužosi širdis, ir tu įsmeigi į jį žvilgsnį: jis pasuka prie paviljono? Taip. Šypsosi jai? Taip. Nieko nežinodama, ji ir toliau šildosi prieš saulutę. Aplink — batų valytojai ir elgetos. Donas Eusebijas stovi priešais jos suolelį. Dabar jinai jau žino, kad prie jos kažkas priėjo,— jis palytėjo ranka jos pasmakrę. Ji atsitiesė? Taip. Jis kažką jai kalba? Taip. Tur būt, labą dieną, Tonjita, koks nuostabus rytas, šilta, bet ne karšta, gaila tik, kad byra smėlis, arba — jeigu tu matytum, kaip skaisčiai šviečia saulė, koks žydras dangus, lygiai kaip jūra Paitoje. Ir tau tvinksi smilkiniuose, kunkuliuoja kraujas, pašėlusiai plaka širdis ir darosi šleikštu lyg nuo saulės smūgio. Juodu eina drauge? Taip. Prie terasos? Taip. Jis vedasi ją už parankės? Taip, ir Chasintas — jums bloga, donai Anselmai? Jūs kažkaip išblyškot, o tu — pavargau truputį, atnešk man dar puoduką kavos ir stiklelį pisko. Jie eina tiesiai prie tavo staliuko? Taip, stok, ištiesk ranką — kaip gyvuojate, donai Eusebijau, o jis — jeigu leisite, brangusis, mudu su šita senjorita prie jūsų atsisėsim. Ir štai ji čia, šalia tavęs, žiūrėk į ją, nieko nebijodamas, va jos veidas — antakių paukštukai, nuleisti vokai, po kuriais viešpatauja prietema, sučiauptos lūpos, už kurių tamsu ir tuščia lyg apleistuose namuose, nosis, skruostai. Žiūrėk į ilgas įdegusias jos rankas, į šviesius plaukus, banguojančius ant pečių, į lygią kaktą, kuri kartais raukosi, o donas Eusebijas — na ką, na ką, puodelį kavos su pienu? Nors tu jau, tur būt, pusryčiavai, geriau kokių saldumynų, jauni juos mėgsta — negi jūs nebuvot smaližiai jos metuose? — sakykim, aivų marmelado ir papajos sulčių, eikš, Chasintai. Linksėk, pritark — kas teisybė, tas teisybė, aš irgi buvau smaguris,— ta grakšti kolona — tai jos kak-

las, slėpk, kad jaudiniesi, žiovauk, rūkyk, tie žiedlapiai ant gležno stiebelio — tai jos pirštai, o tie trumpi šešėliai, kur žvilga auksu prieš saulę,— jos blakstienos. Ir kalbėk su juo, šypsokis jam — vadinasi, jūs pagaliau nupirkote gretimus namus, vadinasi, jūs išplėsite krautuvę ir parsisamdysit dar pardavėjų,— apsimesk, jog tave tas labai domina, ir neatstok nuo jo — jūs atidarysit filialą Suljanoje? Ir Čiklajyje? Kaip tu džiaugiesi, kalbėk ir žiūrėk — senokai nebuvot pas mane,— jos veidas rimtas ir svetimas, ji susimąsčiusi geria sultis, gelsvi lašeliai spindi ant jos lūpų,— vis nėra laiko, darbas, pareigos, šeima, o visgi ištrūkit kaip nors, donai Eusebijau, reikia pavaliūkauti, kad ir retkarčiais,— jos pirštai prasiskečia, ima gabalėlį marmelado ir kelia prie burnos,— o kaip laikosi merginos? Pasiilgo jūsų, klausinėja, kur jūs pradingot, pasakykit, kada ateisit, lauksiu,— o dabar žiūrėk, kaip ji atsikanda marmelado, stebėk, kokie jos aštrūs ir balti dantys. Ir kada kyšteli asilas su pintinėmis, nusiimk skrybėlę, nusišypsok, kalbėk toliau, ir štai nusilenkusi prieina galjinaserietė — jūs labai malonūs, Tonjita, paduok ranką senjorams, dėkoju jums už ją,— ir vėl akimirkos gaiva, penki švelnūs polyčiai tavo delne, tu pajunti palaimą visame kūne. Kaip ramu dabar širdyje, tiesa? Kaip gera! Štai kodėl, donai Eusebijau, aš toks malonus buvau jums, jūs šito nežinojot ir nesužinojot iki pat mirties. Ir jis — tik to betrūko, man nepatogu, Anselmai, leiskite man bent kartą užsimokėti, jūs mane stačiai įžeidžiat. O tu — jokių kalbų, nė sentavo, viskas čia jūsų, čia jūsų namai,— ir pats sau — jūs išgelbėjot mane nuo baimės, jūs pasodinot ją prie mano staliuko, ir žmonės nepalaikė, jog tai nepadoru, jie net neatkreipė į tai dėmesio. Ir tu džiūgauji. Dabar įsidrąsink, kiekvieną rytą prieik prie jos suoliuko, paglostyk jos plaukus, nupirk jai vaisių, atsivesk ją į „Šiaurės žvaigždę", pasivaikštinėk su ja, kepinant saulei, mylėk ją kaip anom dienom.

— ASILIUKAI,— pasakė Bonifasija.— Jie visą dieną eina pro namus, ir aš negaliu į juos atsižiūrėti.

— Argi kalnuose nėra asilų, sesyte? — pasakė Chose.— Aš maniau, ko ko, o jau gyvulių ten per akis.

— Tik ne asiliukų,— tarė Bonifasija.— Pasitaiko vienas kitas, bet tokių, kaip čia, niekada nebūna.

— Ana jie traukia,— pasakė Beždžionė, stovėdamas prie lango.— Įsispirk į batelius, sesyte.

Bonifasija skubiai apsiavė, kairioji nelindo, kad ją kur bala, atsistojo, netvirtais, baikščiais žingsniais nukaukšėjo kulniukais prie durų, atidarė, ir Chosefinas atkišo jai ranką, kaitros gūsis, Lituma, šviesos srautas. Kambaryje vėl pritemo. Lituma nusivilko mundurą — vos gyvas, vyručiai,— nusiėmė kepę — išgerkim pupmedžių antpilo. Jis išsidrėbė kėdėje ir užsimerkė. Bonifasija nuėjo į kitą kambarį, o Chosefinas išsitiesė ant demblio šalia Chose — nuo šitos prakeiktos kaitros galima išprotėti. Šviesos stulpeliai uždarų langinių plyšiuose knibždėjo dulkelių ir vabzdžių, gatvėje buvo tylu, nė gyvos dvasios, tarsi įkaitusi iki baltumo saulė būtų ištirpinusi ir vaikus, ir šunis. Beždžionė pasitraukė nuo lango — jie galinčiai, nei piauna, nei sėja, vien tik ūžia suėję, jokio darbo nemoka, tik geria ir šoka. Bet jie uždainavo, tik išgėrę pirmą stiklą antpilo.

— Mes apkalbėjom su sesyte Pjurą,— pasakė Beždžionė.— Įdomiausia jai — tai asilai.

— Ir kad čia tiek daug smėlio ir taip mažai medžių,— tarė Bonifasija.— Mūsuose visur žalia, o čia, kur pažvelgsi, visur geltona. Ir baisiai karšta. Labai skiriasi.

— Skiriasi tuo, kad Pjura — miestas su dideliais namais, automobiliais, kinais,— žiovaudamas pasakė Lituma.— O Santa Marija de Njeva — užkampis, kur čiunčiai vaikšto kaip motinos pagimdyti, kur devynios galybės moskitų ir pliaupia lietūs, nuo kurių viskas pūva, pradedant žmonėmis.

Žalios akys — žvėriūkščiai, lindį palaidų plaukų tankmėje,— pažvelgė iš padilbų. Bonifasija stengėsi įgrūsti į batelį kairiąją koją, kuri niekaip nelindo.

— Bet Santa Marijoje de Njeva dvi upės, ir abi ištisus metus plačios ir gilios,— valandėlę patylėjusi, švelniai tarė Bonifasija.— O Pjuroje tik mažas upeliūkštis, ir tas vasarai baigiantis išdžiūsta.

Galinčiai prunkštelėjo — Bonifasijai du ir du — trys, trys ir du — keturi, ir ji jau užsiplieskė. Storas suprakaitavęs Lituma neatsimerkdamas ritmingai lingavo kėdėje čia į vieną, čia į kitą šoną.

— Tu vis niekaip nepripranti prie civilizacijos,— pagaliau atsiduso jis.— Palauk truputį ir pamatysi, kur kaip. Tada tu ir

girdėt nenorėsi to savojo krašto, ir tau bus gėda prisipažinti, jog iš ten esi kilus.

Jai keturi ir du — penki, penki ir du — šeši, ir brolelis Lituma gerai jai atsakė. Bonifasija vargais negalais įkišo koją į batuką, žvėriškai įspraudusi kulną.

— Niekad nebus man gėda,— pasakė Bonifasija.— Niekas neturi gėdytis savo gimtinės.

— Visi mes perujiečiai,— pasakė Beždžionė.— Kodėl tu nepripili mums dar po stiklelį, sesute?

Bonifasija atsistojo ir lėtut lėtutėliai, vos keldama kojas nuo slidžių grindų, į kurias nepatikliai žiūrėjo pažeminti žvėriūkščiai, ėjo aplink vyrus, pilstydama stiklus.

— Jei būtum gimusi Pjuroje, nevaikščiotum kaip su kiaušiniu ant galvos,— pašiepė Lituma.— Tau batukai nebūtų naujiena.

— Neužsipulk be reikalo sesutės,— pasakė Beždžionė.— Nesiusk dėl menko nieko, Lituma.

Keli auksiniai antpilo lašeliai nutiško ant klastingų grindų pro Chosefino stiklą, ir Bonifasijai drebėjo ne tik rankos, bet ir lūpos — tai juk ne nuodėmė,— ir net balsas,— ją dievas tokią sutvėrė.

— Žinoma, ne nuodėmė, sesute,— pasakė Beždžionė.— Pamanyk, didelis daiktas, mangačės taip pat negali priprasti prie kulniukų.

Bonifasija pastatė butelį ant konsolės, atsisėdo, žvėriūkščiai aprimo, ir staiga, nė žodžio netarusi, koją už kojos, baigta, greičiau kitą, atžariai švystelėjo nuo kojų batukus. Paskui pasilenkė ir neskubėdama padėjo juos po stalu. Lituma nustojo lingavęs, galinčiai jau nedainavo, o karingai sukrutę žvėriūkščiai akiplėšiškai spoksojo į vyrus.

— Ji manęs dar nepažįsta, aš jai parodysiu, su kuo ji susidėjo,— tarė Lituma broliams Leonams ir riktelėjo: — Tu jau ne čiunčė, o seržanto Litumos žmona. Apsiauk batukus!

Bonifasija nieko neatsakė ir, kai jis atsistojo piktas, suprakaitavusiu veidu, net nekrustelėjo ir nebandė išsisukti nuo skambaus antausio. Broliai Leonai pašoko ir puolė į tarpą — ką tu, brolau, būta čia dėl ko. Jie nutvėrė Litumą — laikyk rankas, ir pusiau juokais barė jį — neduok valios mangačio kraujui, valdykis. Litumos palaidinė ant krūtinės ir ant nugaros patamsėjo nuo prakaito, tik pečiai ir rankovės buvo šviesūs.

— Ji turi apsitrinti,— pasakė jis, vėl pradėjęs linguoti kėdėje, bet dabar greičiau, į savo žodžių taktą.— Pjuroje negalima elgtis kaip laukinei. Ir apskritai, kas čia turi balsą?

Žvėriūkščiai, beveik neregimi, žiūrėjo pasalomis pro Bonifasijos pirštus. Ji verkė? Chosefinas įsipylė truputį antpilo. Broliai Leonai atsisėdo — pažinsi, šikšna, degutą, kai ištekėsi, sako žmonės, o Čiulukano moterys kalba — kas muša, tas myli, gal būt, jūsų krašte moterys galvoja kitaip, bet, šiaip ar taip, tegu sesutė jam atleidžia, tegu pakelia veiduką, tegu padaro malonę, nusišypso. Bet Bonifasija vis laikė užsidengusi veidą rankomis, ir Lituma žiovaudamas atsistojo.

— Eisiu numigt valandžiukę,— pasakė jis.— O jūs pasilikit, išbaikit gerti šitą butelį, o paskui eisim pasivaikščioti,— jis pasižiūrėjo šnairomis į Bonifasiją ir griežtu tonu pridūrė: — Kai namuose nėra šilumos, jos ieškoma kitur.

Nenorom mirktelėjęs galinčiams, jis nuėjo į kitą kambarį. Pasigirdo jo švilpčiojamas tonados motyvas, paskui sugirgždėjo spyruoklės. Galinčiai tylėdami toliau gėrė — stiklą, kitą, o kai prisipylė trečią, už sienos garsiai lygiai užknarkė. Žvėriūkščiai vėl pasirodė, žvelgė pro plaukus šaltai, prisimerkę.

— Jam naktiniai budėjimai nuotaiką gadina,— pasakė Beždžionė.— Neimk į galvą, sesute.

— Argi galima taip elgtis su moterimis,— tarė Chosefinas, stengdamasis sugauti Bonifasijos žvilgsnį, bet ji, deja, žiūrėjo ne į jį, o į Beždžionę.— Tai jau tikras gvardijos išpera.

— O tu jau, žinoma, moki su jomis elgtis? — pasakė Chose, dirstelėjęs į duris, už kurių buvo girdėti kimus pratisas knarkimas.

— Aišku kaip dieną,— tarė Chosefinas šypsodamasis ir dembliu pasislinko arčiau prie Bonifasijos.— Jeigu ji būtų mano žmona, niekad nekelčiau prieš ją rankos. Mušti, žinoma, o ne glamonėti.

Dabar žvėriūkščiai, baikštūs, išgąsdinti, apžiūrinėjo išblukusias sienas, gegnes, mėlynas muses, zirziančias prie lango, auksines dulkeles, knibždančias šviesos stulpeliuose, grindų rieves, Chosefinas palietė galva nuogas kojas, jos pasitraukė, ir broliai Leonai — tu sliekas, o jis — ne, jis žaltys, sugundęs Ievą.

— Santa Marijoje de Njeva gatvės ne tokios, kaip čia,— pasakė Bonifasija.— Ten jos negrįstos, ir po lietaus jose neišbren-

damas purvas. Jomis su tokiais kulniukais — nė žingsnio, iškart įklimpsi.

— Kam taip storžieviškai — vaikštai kaip su kiaušiniu ant galvos,— tarė Chosefinas.— Netiesa. Jos labai graži eisena, daugelis moterų norėtų vaikščioti, kaip ji.

Broliai Leonai vienas per kitą žvilgčiojo į duris. O Bonifasijai vėl ėmė drebėti rankos, lūpos — ačiū už gerą žodį, bet ji žino, kad jis pasakė šiaip sau, liežuvį miklindamas,— ir ypač balsas — kad jis taip negalvoja. Ir ji pasitraukė dar per žingsnį. Chosefinas pakišo galvą po kėde, ir jo balsas pasidarė duslus — jis pasakė tai iš visos širdies,— pratisas, įtaikus, lipšnus,— ir pasakytų dar daug daugiau, jeigu jie būtų vieni.

— Mūsų gali nesivaržyti, galinčiau,— pasakė Beždžionė.— Būk kaip namie ir galvok, jog čia tik du nebyliai. O jeigu nori, mes išeisim pasivaikščioti. Kaip jums patinka.

— Eikit, eikit,— sučiulbėjo salsvas balsas,— palikit mane su Bonifasija, duokit man truputėlį ją paguosti.

Chose koselėjo, atsikėlė ir pirštų galais nuėjo prie durų. Po valandžiukės šypsodamasis sugrįžo į savo vietą — miega kaip užmuštas, matyt, labai pavargęs. Smalsūs žvėriūkščiai be paliovos apžiūrinėjo konsoles, kėdžių kojas, demblį, augalotą figūrą ant grindų.

— Sesutė nemėgsta komplimentų,— pasakė Beždžionė.— Tu privertei ją nukaisti, Chosefinai.

— Tu dar nepažįsti pjuriečių, sesute,— tarė Chose.— Negalvok blogai. Jau tokie mes žmonės, prie moterų negalime ištverti nepripaistę visokių niekų, lyg mums už liežuvio kas trauktų.

— Klausyk, Bonifasija,— pasakė Chosefinas,— pasiųsk juos po velnių.

— Jeigu tu nesiliausi, ji pasakys Litumai, ir jis supyks kaip velnias,— tarė Beždžionė.

— Tegu sako,— pasigirdo minkštas, švelnus balsas,— man vis tiek. Jūs mane pažįstat, kai man patinka moteris, aš visada taip jai ir sakau, kad ir kas ji būtų.

— Tau antpilas galvą apsuko,— pasakė Chose.— Kalbėk tyliau.

— O Bonifasija man patinka,— tarė Chosefinas.— Ir tegul ji tai žino.

Bonifasija susiėmė rankomis kelius ir pakėlė galvą. Jos lūpos drąsiai šypsojosi, o žvėriūkščiai baikščiai lakstė šen ten.

— Jau baisiai tu greitas, brolyti! Stačiai šimto metrų bėgimo čempionas.

— Baik kvailiojęs,— tarė Chose.— Negąsdink jos.

— Jeigu Lituma išgirstų, tikrai supyktų,— suvapėjo Bonifasija ir pažvelgė į Chosefiną, o kai jis atsakydamas pasiuntė jai oro bučkį, nusuko akis ir vėl ėmė apžiūrinėti lubas, konsoles, grindis.

— Tegu pyksta, didelio čia daikto,— pasakė Chosefinas.— Žinot, ką jums pasakysiu, vyručiai? Kada nors Bonifasija vis tiek bus mano, to ji neišvengs.

Ji įsmeigė akis į grindis ir murmtelėjo kažką. Broliai Leonai kosčiojo, neatitraukdami akių nuo gretimo kambario durų: tyla, trumpas karktelėjimas ir vėl ramus pratisas parpimas.

— Liaukis, Chosefinai,— pasakė Beždžionė.— Juk ji ne pjurietė ir mūsų beveik nepažįsta.

— Nebijok, sesyte,— tarė Chose.— Atsikirsk tuo pačiu arba šerk per snukį.

— Nieko nežiūrėčiau,— sušnibždėjo Bonifasija,— tik jei Lituma sužinos, jeigu išgirs. . .

— Atsiprašyk ją, Chosefinai,— tarė Beždžionė.— Pasakyk, kad pajuokavai, matai, kaip tu ją įskaudinai.

— Aš pajuokavau, Bonifasija,— nusijuokė Chosefinas, slinkdamasis atgal.— Dovanok man, neįsižeisk.

— Aš nepykstu,— suvebleno Bonifasija.— Neįsižeidžiau. Nepykstu.

II

— KO ČIA MES gaištam, nuo kada pradėjom taip ceremonytis? — pasakė Blondinas.— Geriausia būtų nueiti visiems urmu ir suimti jį geruoju ar jėga.

— Visa bėda, kad seržantas nori įsiteikti,— tarė Mažius.— Argi nematai, koks stropus, pareigingas. Žiūri, kad viskas būtų pagal statutą. Matyt, vedybos jį sugadino.

— O Griaumedis dėl šitų vedybų greit galą gaus iš pavydo,— pasakė Blondinas.— Sako, vakar vakare vėl prisilakė pas Paredesą ir vis keikia prakeiksmu save, kad neužbėgo už akių ser-

žantui, pražiopsojo, girdi, paskutinį šansą sugriebti gerą moterišką. Bobytė nieko sau, nuodėmės verta, bet vis tik Griaumedis perdeda.

Juodu gulėjo lianų brūzgynuose, nusitaikę šautuvus į locmano trobelę, tarsi kabančią ant medžių šakų vos per kelis metrus priešais juos. Trobelėje degė silpnas blausus žiburys, šviesdamas turėklus terasos kampe. Niekas neišėjo, vyručiai? Tamsus siluetas pasilenkė prie Blondino ir Mažiaus. Ne, ponas seržante. O Griaumedis ir Juodaodis jau anapus, tad jam dabar nebėra kur sprukti — ne paukštis, neišskris. Tik nereikia karščiuotis, vyručiai,— seržantas kalbėjo santūriai,— prireikus jis juos pasišauks,— ir judesiai jo taip pat buvo ramūs. Pro lengvus debesis, perergimu šydu siaučiančius mėnulį, sunkėsi sidabrinė jo šviesa. Tolumoje, tarp rūškanos miško sienos ir švelniai blyksinčių upių, žiupsniu žiburėlių mirguliavo Santa Marija de Njeva. Seržantas pamažu atsisegė dėklą, išsitraukė revolverį ir nuleido saugiklį. Šnibžtelėjęs kažką gvardiečiams, jis vis taip pat iš lėto, ramiai patraukė prie trobelės, dingo, tarsi susiliejęs su krūmais ir tamsa, po minutės vėl išniro prie terasos kampo, ir akimirkai pro langą sklindančioje blankioje šviesoje šmėkštelėjo jo veidas.

— Tu pastebėjai, kaip jis vaikšto ir kalba? — pasakė Juodaodis.— Stačiai kaip lunatikas. Jam kažkas yra. Pirma jis toks nebuvo.

— Šita čiunčė išspaudė jį kaip citriną,— tarė Griaumedis.— Matyt, jis ją myluoja kokius tris kartus per dieną ir tris kartus per naktį. Ko, tavo manymu, jis visokiomis dingstimis išsprūsta iš posto? Kad pagulėtų su čiunče, aišku kaip dieną.

— Tai jokia naujiena, juk dabar jiems medaus mėnuo,— pasakė Juodaodis.— Prisipažink, Griaumedi, tu plyšti iš pavydo.

Juodu gulėjo prie pat vandens, užsiglaudę už pakrantės krūmo, kaip už brustvero. Rankose laikė šautuvus, bet nebuvo nusitaikę į trobelę, dunksančią tamsoje jiems iš šono.

— Labai jau užlaužęs nosį,— tarė Griaumedis.— Kodėl nėjom suimti Njeveso, kai tik gavom leitenanto įsakymą, a? Palauksim iki sutems, reikia parengti planą, apsupsim lūšną — kur tu girdėjai tiek kvailysčių iš karto? Ir kuriems galams? Kad padarytų įspūdį donui Fabijui, kad tik pasipuikuotų, ir daugiau nieko.

— Leitenantas ne toks žioplas, jis jau paruošė dirvą ir gaus antrą antsiuvą,— pasakė Juodaodis.— O mes špygą, va pamaty-

si. Negi tu nesupratai, kas čia darosi nuo tada, kai atvykō pasiuntinys iš Borcho forto? Gubernatorius leitenantą lūpose nešioja, stačiai didvyriu laiko, o argi ne mes radom saloje aną pusprotį?

— Ko gero, čiunčė užgirdė seržantą kokiais čemeriais, Juodaodi,— tarė Griaumedis.— Dėl to jis ir vaikšto apsiblausęs, galima sakyt, stačias miega. Savo trunkais jinai iš proto jį išvarys.

— O kad tave griausmas, kad tave griausmas,— pasakė seržantas.— Kas čia dabar, ką jūs čia darot?

Lalita ir Adrianas Njevesas sėdėjo ant demblio ir tylėdami žiūrėjo į jį. Jiems prie kojų stovėjo molinis dubuo su bananais, nuo lempos kilo baltas kvapnus dūmelis, o ant slenksčio mirksėdamas mindžikavo apstulbęs seržantas — argi jam nepasakė Akilinas? — kalbėjo jis sumišęs — bet juk prieš dvi valandas jis pasakė berniukui: bėk, dabar žūt ar būt,— o rankoje švytavo revolveris, ir iš pažiūros atrodė, tarsi jis pats netikėtų savo akimis,— o kad tave griausmas, kad tave griausmas. Taip, Akilinas jam pasakė, seržante,— locmanas šnekėjo lyg pilna burna, vos apversdamas liežuvį,— jis išsiuntė vaikus už upės pas vieną pažįstamą. Abipus lūpų įsirėžė kartėlio raukšlės. Tai kas čia dabar? Kodėl jis neišplaukė drauge su jais? Juk pasislėpti reikia ne vaikams, o jam, donai Adrianai. Seržantas plojo sau per šlaunį revolveriu. Jis keliom valandom delsė vykdyti įsakymą, senjora, rizikuodamas apturėti nemalonumų. Jis davęs jam laiko daugiau, negu reikia, donai Adrianai.

— Dar šnekučiuojasi su juo,— tarė Mažius,— o paskui sakys donui Fabijui — pats nuėjau, pats suėmiau. Nori įsiteikti leitenantui, girdi, čia ir jo nuopelnas. Šitas pjurietis pluša kaip skruzdėlė, kad tik jį iš čia iškeltų.

Drauge su šviesa iš trobelės sklido šnibždesys, vos drumsčiantis nakties tylą ir tirpstantis joje lyg vieniša banga ramiuose vandenyse.

— Bet, kai atvyks leitenantas, mes su juo pakalbėsim,— pasakė Blondinas.— Tegu mus siunčia į Ikitosą su suimtaisiais. Tada bent gausim kelias dienas laisvas.

— Tegu jai ūgio trūksta, tegu ji raganiūkštė, ir panašiai,— tarė Juodaodis.— Šiaip šnekėsi, ar taip, Griaumedi, nė vienas neatsisakytų šitos čiunčės, ir tu pats pirmas. Ne iš gero kiekviena proga, kai tik išgeri, ji tau pirmas žodis, bičiuli.

— Kas be ko, aš pagulėčiau su ja,— pasakė Griaumedis.— Bet negi tu vestum pagonę? Kaip gyvas nevestum, brolau.

— Jis lengva ranka gali jį nušauti ir pasakyti — priešinosi, ir aš turėjau pavartot ginklą,— tarė Mažius.— Šitas pjurietis velniai žino ką padarytų, medalio vaikydamasis.

— O gal čia prasimanymas? — pasakė Blondinas.— Kada atvyko pasiuntinys iš Borcho forto ir aš perskaičiau leitenanto raportą, nenorėjau patikėti, Mažiau. Pažiūrėti Njevesas nepanašus į banditą, atrodo doras žmogus.

— Na jau! Kas gi panašus į banditą? — tarė Mažius.— Arba, geriau sakant, kiekvienas turi šitų bruožų. Bet mane taip pat pribloškė ta žinia. Kaip tu galvoji, kiek metų jam gali duoti?

— Nežinia,— pasakė Blondinas.— Tur būt, daug. Juk jie plėšė visus, kas tik pasipainiodavo, ir įsigijo čia daugybę mirtinų priešų. Matai, kiek laiko šeimininkai mus mygo, kad surastume tuos banditus, nors jie jau liovėsi juos plėšę.

— Bet kuo kuo, o kad jis buvo jų vadeiva, aš tikrai netikiu,— tarė Mažius.— Ir dar, jeigu jis būtų tiek prisiplėšęs, kaip žmonės šneka, tai negyventų lyg koks elgeta.

— Koks jis vadeiva,— pasakė Blondinas.— Bet vis viena, jeigu nesuras kitų, Njevesą ir tą pusprotį privers atsakyt už visus.

— Aš ašaras liejau, jį maldavau, seržante,— tarė Lalita.— Kai išplaukėt į salą, aš akis išverkiau, kasdien meldžiau jį — bėkim, slėpkimės, Adrianai. Ir kai parsiuntėt Akiliną įspėti, vaikai atnešė jam kelionei vaisių, sukrovėm jo daiktus, ir Akilinas savo ruožtu jį puolė prašyti, kad išvažiuotų. Bet jis nieko nenori girdėti, ničnieko nepaiso.

Lempa tvieskė Lalitai į veidą, švietė apskritus jos skruostus, šunvotes, duobutes kakle, susivėlusius plaukus, lendančius į burną.

— Nors jūs ir uniformuotas, bet geros širdies,— pasakė Adrianas Njevesas. — Todėl aš ir sutikau būti jūsų svotas.

Bet seržantas jo neklausė. Pridėjęs pirštą prie lūpų, jis nusisuko, apžvelgė terasą ir pašnibždom — sprukit tučtuojau, donai Adrianai. Per turėklus, prie upės, tik be triukšmo, o jis suskaitys iki dešimties ir — pirštu į dangų — šaus aukštyn, išbėgs — vyrukai, jis movė į tą pusę,— ir nusives gvardiečius į mišką. Tegu išplaukia patamsy ir nekuria motoro, kol nepasieks Maranjono, o ten — spaust, spaust, lyg jį šimtas velnių vytųsi, ir tegu neįkliūva, svarbiausia — tegu neįkliūva, donai

Adrianai, mat, tada ir jis gali įmerkti uodegą, svarbiausia — tegu neįkliūva, ir Lalita, springdama — taip, taip, ji atriš valtį ir, traukdama irklus,— ji plauks drauge, ir raukšlelės jos kaktoje išsilygino, ir veidas beregint pajaunėjo — Adrianai, viskas paruošta, ir maistas, ir daiktai, jiems nieko daugiau nereikia, juodu irsis kiek įkabindami, o netoli Borcho forto išlips ir patrauks į mišką. O seržantas — tyliau! — vėl iškišo galvą pro duris ir apsidairė aplinkui — tegu prisiploja prie valties dugno ir nekelia galvų — jei vyrai juos pamatys, ims šaudyti, o Mažius neprašauna pro šalį.

— Labai ačiū, bet aš viską gerai apgalvojau, ir man aišku,— upe neištrūksi,— pasakė Adrianas Njevesas.— Dabar per slenksčius niekas neprasigaus, seržante, nors ir Saliamono galvą turėdamas. Štai leitenantas įstrigo Santjage, ir nenuostabu — iki Maranjono nieku gyvu nenukaksi.

— Bet ko jūs dar norit, donai Adrianai— tarė seržantas,— aš jūsų nesuprantu.

— Vienas kelias — bėgti į mišką, kaip aną kartą kad išbėgau,— pasakė Njevesas.— Bet aš nenoriu, seržante, aš jau viską apgalvojau — dieną naktį sukau galvą nuo tada, kai išplaukėt į salą. Negaliu aš visą gyvenimą bastytis po miškus. Aš buvau tik jo locmanas, kaip ir jūsų, vairavau valtį, ir tiek, nieko man už tai nepadarys. O čia niekam nieko bloga nedariau, tą visi žino — ir vienuolės, ir leitenantas, ir gubernatorius.

— Jie nesigrumia,— tarė Mažius.— Girdėtume riksmą. Atrodo, šiaip sau kalbasi.

— Matyt, seržantas jį užklupo lovoje ir dabar laukia, kol apsirengs,— pasakė Blondinas.

— O gal jis smaginasi su Lalita,— tarė Griaumedis.— Surišo Njevesą ir runtina ją čia pat, jam matant.

— Na ir kumelio mintys tau lenda į galvą, Griaumedi,— pasakė Juodaodis.— Gali pagalvoti, jog tave pasiutžolėm užgirdė, dieną naktį tik apie bobas galvoji. Ir, tarp kitko, kas jau susigundys ta tavo Lalita, juk ji perdėm nuspuogijus?

— Bet balta,— atkirto Griaumedis.— Mano galva, geriau spuoguota krikščionė, negu švari čiunčė. Jos tik veidas spuoguotas. Mačiau, kai ji maudėsi, kojom nieko neprikiši. Dabar ji liks viena, ir prisieis ją retkarčiais paguosti.

— Tu tiek išsiilgai moterų, jog stačiai iš proto kraustaisi,— tarė Juodaodis.— Teisybę šnekant, kartais ir man šitaip būna.

— Ką jūs kalbat, donai Adrianai, turit visgi galvą ant pečių,— pasakė seržantas.— Jeigu nespruksit, jūs sveikas dingęs. Negi tiek nesuprantat, jog tada visą kaltę suvers jums? Leitenanto raporte sakoma, jog pusprotis miršta. Nesiožiuokit.

— Pasėdėsiu kelis mėnesius, bet užtat paskui gyvensiu ramus ir galėsiu čia sugrįžti,— tarė Adrianas Njevesas.— Jeigu pabėgsiu į mišką, tai jau niekad nematysiu žmonos nei vaikų, be to, ir nenoriu gyvent kaip žvėris iki pat mirties. Aš nieko neužmušiau, tai žino ir Pantačia, ir pagonys, o čia visi mane pažįsta kaip dorą krikščionį.

— Seržantas tau gero nori,— pasakė Lalita,— paklausyk jo, Adrianai. Pagailėk brangiausio, ką turi, savo vaikų, Adrianai.

Ji užsikirto, nejučiomis vis krapštė grindis, imliojo bananus. Adrianas Njevesas pradėjo rengtis, apsivilko apnešiotus marškinius be sagų.

— Jūs neįsivaizduojat, kaip aš susikrimtęs,— tarė seržantas.— Juk vis tiek jūs mano draugas. O kaip susigrauš Bonifasija. Ji, kaip ir aš, galvojo, kad jūs jau toli.

— Imk juos, Adrianai,— kūkčiodama pasakė Lalita.— Apsiauk ir juos.

— Nereikia,— tarė locmanas.— Palaikyk, kol sugrįšiu.

— Ne, ne, aukis,— suriko Lalita.— Apsiauk pusbačius, Adrianai.

Iš locmano veido buvo matyti, kad jis pasimetęs. Sumišusiu žvilgsniu pasižiūrėjo į seržantą, bet pritūpė ir apsiavė pusbačius storais padais. Jo šeimai padėsim visomis išgalėmis, tegu donas Adrianas šituo mažiausiai rūpinasi. Njevesas atsistojo, ir Lalita prisiglaudė prie jo. Ji neverks, tiesa? Juodu daug ką iškentė drauge, ir ji niekad neverkė, va ir dabar ji neturinti raudoti. Jį greitai paleis, ir tada jų gyvenimas bus ramesnis, kol kas tegu ji geriau prižiūri vaikus. Ji linkčiojo galvą kaip automatas, staiga vėl susenusi — veidas išvagotas raukšlių, akys blausios. Seržantas ir Adrianas Njevesas išėjo į terasą, nusileido laipteliais, o kai priėjo lianų brūzgus, moters rauda perskrodė nakties tylą, o dešinėje iš tamsos — paukštelis išskrido! — prašneko Blondinas. Ir seržantas — rankas ant galvos, po velnių, ir nemėgink kvailioti, nušausiu, Adrianas Njevesas pakluso. Jis ėjo pirmas, iškėlęs rankas, o seržantas, Blondinas ir Mažius sekė paskui daržo tarplysviais.

— Kodėl taip ilgai užtrukot, ponas seržante? — paklausė Blondinas.

— Aš dar patardžiau jį pradžiai,— pasakė seržantas.— Ir leidau atsisveikint su žmona.

Kai jie priėjo nendryną, priešais kaip iš žemės išdygo Griaumedis ir Juodaodis. Nė žodžio netarę, juodu prisidėjo prie kitų, ir, taip tylėdami, suimtasis ir sargybiniai ėjo visą kelią iki Santa Marijos de Njeva. Trobelėse, skendinčiose tamsoje, eidami girdėjo kuždesius, ir žmonės, stovintys tarp kapironų ir palei trobelių polius, lydėjo juos akimis. Bet niekas nepriėjo prie jų ir nieko nepaklausė. Netoli prieplaukos užpakalyje išgirdo basas kojas tapsint — Lalita, ponas seržante, dabar ji puls juos. Bet ji uždususi praėjo pro gvardiečius ir tik keliom sekundėm stabtelėjo palei locmaną Njevesą — jie užmiršo maistą, Adrianai. Padavusi ryšulį, ji nubėgo, ir jos žingsniai netrukus nutilo. Tik tada, kai jie buvo prie pat nuovados, tolumoje, lyg pelėdos ūksmas, nuaidėjo gailus vaitojimas.

— Ką aš tau sakiau, Juodaodi? — tarė Griaumedis.— Ji dar nieko sau, kieta bobytė. Geresnė už bet kurią čiunčę.

— Tau vien tik tas galvoje,— tarė Juodaodis.— Na ir grasybė tu, Griaumedi.

— JEIGU BUS geras oras, rytoj pavakare, Fusija,— pasakė Akilinas.— Pirma eisiu aš vienas pašniukštinėti kas ir kaip. Ten yra viena vietelė, kur tu galėsi luktelt manęs, pasislėpęs valtyje.

— O jeigu jie nesutiks, seniuk? — tarė Fusija.— Ką aš darysiu, kur tada dėsiuos, Akilinai?

— Nespėliok, kas kada bus,— pasakė Akilinas.— Jeigu rasiu tą žmogų, kur pažįstu, jis mudviem padės. Ir, antra vertus, pinigai visas duris atidaro.

— Tu atiduosi jiems visus pinigus? — tarė Fusija.— Nebūk kvailas, seniuk. Pasilik sau šiek tiek, pravers prekybai.

— Nenoriu tavo pinigų,— pasakė Akilinas.— Kai sutvarkysiu šituos reikalus, užsuksiu į Ikitosą prekių ir prekiausiu kiek išgalėdamas, o kai viską išparduosiu, atkaksiu į San Pablą tavęs aplankyti.

— Kodėl tu su manim nešneki? — pasakė Lalita.— Lyg būčiau aš konservus suvalgiusi? Viską tau atidaviau. Ar aš kalta, kad jie išsibaigė.

— Nenoriu su tavim kalbėti,— tarė Fusija.— Ir valgyt nenoriu. Nelįsk tu prie manęs, tik ačiuales pašauk.

— Nori, kad jos vandens pašildytų? — pasakė Lalita.— Jos jau šildo, aš paliepiau. Suvalgyk nors gabalėlį žuvies, Fusija. Tai juodnugarė silkė, ją Chumas ką tik sugavęs atnešė.

— Kodėl tu nepadarei, ką prašiau? — tarė Fusija. — Norėjau, kad ir iš tolo pažvelgti į Ikitosą, nors žiburius išvysti.

— Ką, tau protas maišosi, drauguži? — pasakė Akilinas.— Įsigeidei susitikti su patrulių kateriu? Ir, tarp kitko, ten mane visi pažįsta. Aš noriu tau padėti, o ne pakliūt į kalėjimą.

— O kas tas San Pablas? — tarė Fusija.— Tu daug kartų esi ten buvęs, seniuk?

— Keliskart, praplaukdamas,— pasakė Akilinas.— Lyja ten nedaug ir pelkių nėra. Bet yra du San Pablai, aš esu buvęs tik kolonijoje — prekiavau. Tu gyvensi kitoj pusėj, už poros kilometrų nuo ten.

— Ten daug krikščionių? — tarė Fusija.— Koks šimtas susidarys, seniuk?

— Kur kas daugiau,— pasakė Akilinas.— Giedru oru jie vaikšto pliki krantu. Tur būt, jiems sveika saulė, o gal jie šitaip goglinėja, norėdami sugraudinti praplaukiančius. Užmatys valtį ir pradeda šaukti, prašyti maisto, cigarečių. O jeigu į juos nežiūri, ima keikti, mėtyti akmenimis.

— Tu mini juos šlykštėdamasis,— tarė Fusija.— Man aišku, jog tu paliksi mane San Pable, ir daugiau nepamatysiu tavęs, seniuk.

— Aš juk tau pažadėjau aplankyti,— pasakė Akilinas.— Argi nors kartą sulaužiau žodį?

— Pirmą kartą sulaužysi,— tarė Fusija.— Pirmą ir paskutinį, seniuk.

— Nori, aš tau padėsiu? — pasakė Lalita.— Duokš numausiu batus.

— Eik sau,— tarė Fusija.— Ir nesirodyk, kol nepašauksiu.

Tylėdamos įėjo ačiualės ir įnešė dvi dideles garuojančias rėčkas. Pastatė jas palei hamaką ir, net nedirstelėjusios į Fusiją, išėjo.

— Aš juk tavo žmona,— pasakė Lalita.— Nesigėdyk manęs. Dėl ko man išeiti?

Fusija pasuko galvą ir pažvelgė į ją siaurutėmis it plyšiai akimis, degančiomis pykčiu,— ak biauri loretiete, kekše pra-

keikta. Lalita nusigręžė ir išėjo iš trobos. Jau sutemo. Tvankus, elektros prisotintas oras pranašavo audrą. Vambisų kaimelyje degė laužai, apšviesdami žmones, kažko paskubomis šmėžuojančius tarp lupunų. Buvo girdėti kimūs balsai, šūkčiojimai, traškėjo žabai. Pantačia, nuleidęs kojas, sėdėjo ant savo prieangio turėklų.

— Kas jiems? — tarė Lalita.— Kodėl tiek daug laužų? Ko jie taip triukšmauja?

— Sugrįžo tie, kur buvo išėję medžioti, šeimininkėle,— pasakė Pantačia.— Argi nematot moterų? Jos visą dieną darė masatą, šventei ruošiasi. Jie nori, kad ir šeimininkas ateitų. Kodėl jis toks piktas, šeimininkėle?

— Todėl kad neatplaukė donas Akilinas,— tarė Lalita.— Konservai išsibaigė, ir gėralai baigiasi.

— Praėjo jau du mėnesiai, kai senis išplaukė,— pasakė Pantačia.— Matyt, šį kartą jis jau negrįš.

— O tau ar ne vis tiek? — tarė Lalita.— Tu dabar jau turi moterį, ir tau nusispiaut į viską.

Pantačia sukikeno, o trobelės tarpduryje pasirodė šaprė su diadema ant galvos, su apyrankėmis ant rankų ir blauzdų, išsitatuiravusi skruostus ir krūtis. Ji nusišypsojo Lalitai ir atsisėdo šalia jos prieangy.

— Ji išmoko kalbėt ispaniškai geriau, negu aš.— pasakė Pantačia.— Ji jus labai myli, šeimininkėle. Dabar ji išsigandusi, kad sugrįžo vambisai iš medžioklės. Jų bijo, ir tiek, nors kaip ją raminu.

Šaprė parodė ranka į krūmus, gožiančius skardį,— locmanas Njevesas. Jis ėjo su šiaudine skrybėle rankoje, be marškinių, iki kelių pasiraitojęs kelnes.

— Kur buvai dingęs, tavęs visą dieną nematėm,— pasakė Pantačia.— Žvejojai?

— Taip, buvau nuplaukęs iki Santjago,— tarė Njevesas.— Bet nieko nepešiau. Audra užeina, ir žuvys arba kažkur nuplaukė, arba nusileido gilyn.

— Vambisai sugrįžo,— pasakė Pantačia.— Šiąnakt puotaus.

— Tur būt, dėl to ir Chumas išsidangino,— tarė Njevesas.— Mačiau, kaip išplaukė iš ežero savo kanoja.

— Dabar dvi tris dienas nosies nerodys,— pasakė Pantačia.— Šitas pagonis irgi niekaip neįstengia atsikratyti vambisų baimės.

— Jis ne iš baikščiųjų, tik nenori, kad galvą jam nupiautų,— tarė locmanas.— Jis žino, jog kiekvieną kartą, kai tik pasigeria, jie vėl ima dantį griežti ant jo.

— Ir tu eisi ūžauti su pagonimis? — paklausė Lalita.

— Esu labai pavargęs,— tarė Njevesas.— Einu gulti.

— Taip daryti uždrausta, bet kartais jie ištrūksta,— pasakė Akilinas.— Kai ko įsigeidžia. Pasidirbdina kanojas, nuleidžia jas į vandenį ir priplaukia prie kolonijos. Išlipsim, girdi, jei neišpildysit, ko norim.

— O kas gyvena kolonijoje, seniuk? — tarė Fusija.— Ten yra policininkų.

— Ne, policininkų nemačiau,— pasakė Akilinas.— Ten gyvena šeimos. Žmonos, vaikai. Jos įsikūrusios mažas fermas.

— Net jų pačių šeimos taip biaurisi jais? — tarė Fusija.— Net nepaiso, jog tenai jų artimieji, Akilinai?

— Būna, jog ir giminystė pasidaro nemiela,— pasakė Akilinas.— Tur būt, negali apsiprasti, užsikrėsti bijo.

— Bet tada, vadinasi, niekas jų neaplanko,— tarė Fusija.— Vadinasi, lankyti juos draudžiama.

— Ne, ne, atvirkščiai, juos daug kas aplanko,— pasakė Akilinas.— Reikia tik pirma užlipti į baržą, kur tau duoda gabalėlį muilo, kad nusipraustum, ir liepia nusivilkti drabužius ir užsimesti chalatą.

— Kodėl tu įtikinėji mane, seniuk, jog atplauksi aplankyti? — tarė Fusija.

— Iš upės matyti jų namai,— pasakė Akilinas.— Geri namai, yra ir mūrinių, kaip Įkitose. Ten tau bus geriau, negu saloje, bičiuli. Susirasi draugų ir gyvensi kuo ramiausiai.

— Palik mane, seniuk, kokioj nuošalioj vietelėj ant kranto,— tarė Fusija.— Kartkartėmis atgabensi man maisto. Aš gyvensiu kaip urve, ir niekas manęs nepamatys. Nevežk manęs į San Pablą, Akilinai.

— Bet juk tu vos kėblini, Fusija,— pasakė Akilinas.— Nejaugi tu tiek nenutuoki, drauguži?

— O kaipgi tu, meldžiamoji, daveisi gydoma vambisų raganiaus, jei tu šitaip jų bijai? — tarė Lalita.

Šaprė nieko neatsakė, tik nusišypsojo.

— Aš atsivedžiau jį, nors ji ir nenorėjo, šeimininkėle,— tarė Pantačia.— Jis dainavo, šoko, spiaudė tabako čiulkiniu jai

į veidą, o ji net neatsimerkė. Ji drebėjo ne tiek drugio krečiama, kiek iš baimės. Man atrodo, jog iš išgąsčio ji ir išgijo. Sudundėjo griaustinis, paleido lyti, ir Lalita pabėgo po stogu. Pantačia vis dar sėdėjo ant turėklo, ir lašai tiško jam ant kojų. Po valandžiukės lietus nustojo, ir laukymėje pakilo tirštas rūkas. Locmano trobelėje užgeso šviesa, tur būt, jau užmigo, šeimininkėle, o čia buvo dar tik pradžia, tikra liūtis prapliups tada, kai vambisai įsilinksmins. Akilinas tikriausiai išsigando griaustinio, ir Lalita nušoko nuo prieangio — eisiu pažiūrėti,— perbėgo laukymę ir įėjo į trobelę. Fusija laikė kojas rėčkose, jo šlaunys buvo raudonos ir groblėtos kaip tie molio indai. Nenuleisdamas akių nuo Lalitos, jis griebė moskitinį tinklelį,— ko jis gėdinasi? — nutraukė jį ir užsidengė kojas,— kas čia baisaus, jeigu ji pamatys? — paskui sustaugė ir susirietė keturlinkas, siekdamas bato,— juk jai tas mažiausiai rūpi, Fusija,— galų gale sugrabaliojo batą ir paleido į ją. Jis pralėkė pro Lalitą ir atsimušė į lovą, bet vaikas nepravirko. Lalita vėl išėjo iš trobos. Dabar lijo skalsus lietus.

— O tuos, kur numiršta, seniuk, ten pat ir laidoja? — paklausė Fusija.

— Žinoma,— atsakė Akilinas.— Nemėtys gi jų į Amazonę, tai būtų nekrikščioniška.

— Tai tu amžinai ir bastysies upėmis, Akilinai? — tarė Fusija.— Tau iki šiol netoptelėjo į galvą mintis, jog gali valtyje numirti?

— Norėčiau numirti savo kaime,— pasakė Akilinas.— Nieko neturiu Mojobamboje, nei šeimos, nei draugų. Ir vis dėlto norėčiau, kad palaidotų mane vietos kapinėse, pats nežinau kodėl.

— Aš taip pat norėčiau sugrįžti į Kampo Grandę,— tarė Fusija.— Pasižiūrėti, kaip laikosi mano giminaičiai, vaikystės draugai. Tur būt, kuris-ne-kuris dar prisimintų mane.

— Kartais gailiuosi, kad neturiu kompaniono,— pasakė Akilinas.— Daug kas piršosi dirbti su manim, siūlė pinigėlių naujai valčiai. Visiems magėjo gyventi, kaip aš,— šiandien čia, rytoj ten.

— O kodėl tu nesutikai? — tarė Fusija.— Dabar, kai jau susenai, tau būtų ir lengviau, ir smagiau, jei turėtum draugą.

— Aš pažįstu žmones,— pasakė Akilinas.— Mudu sutartume su kompanionu, kol mokyčiau jį prekiauti ir suvesčiau su

klientūra. O paskui jis pagalvotų — pelnas ir šiaipjau nedidelis, kam jį dar dalytis perpus. O kadangi esu senas, gumbą gaučiau, ne ragelį.

— Gaila, kad išsiskyriau su tavim, Akilinai,— tarė Fusija.— Visą kelią apie tai galvojau.

— Šitas darbas ne tau,— pasakė Akilinas.— Tu į aukštybes pasinešęs, kas tau skatikai, kuriuos teįstengiu čia sukrapštyti.

— Pats matai, kas išėjo iš to, kad į aukštybes pasinešiau,— tarė Fusija.— Baigėsi taip, jog man tūkstantį kartų blogiau, negu tau, niekur nepasinešusiam.

— Nepadėjo tau dievas,— pasakė Akilinas.— Viskas pasauly dievo valioj.

— O kodėl jis man nepadėjo, o kitiems padėjo? — tarė Fusija.— Kodėl jis man neištiesė rankos, o, pavyzdžiui, Reategiui ištiesė?

— Trūksta, kad paklaustum, kada mirsi,— pasakė Akilinas.— Negi aš žinau, Fusija.

— Eime pas juos, šeimininke, kol nelyja lietus,— tarė Pantačia.

— Gerai, eime, kad tie šunsnukiai neįsižeistų,— pasakė Fusija.— Bet tik trumpai valandžiukei. O Njevesas neis?

— Jis šiandien žūklavo Santjage ir, matyt, nusiplūkė,— tarė Pantačia.— Jis jau miega, šeimininke. Šviesa jo jau seniai užgeso.

Jie patraukė prie vambisų kaimelio, nutvieksto raudonų laužų atšvaitų, o Lalita lūkuriavo, atsisėdusi palei trobelės polius. Nuo stogo dar varvėjo po lietaus. Netrukus pasirodė locmanas su kelnėm ir marškiniais — viskas paruošta. Bet Lalita jau nenorėjo — rytoj, greit prasidės audra.

— Ne rytoj, o tuoj pat,— pasakė Andrianas Njevesas.— Pats laikas — šeimininkas ir Pantačia užtruks šventėj, o vambisai jau girti. Chumas mūsų laukia pratakoje, jis nuveš mus iki Santjago.

— Aš negaliu čia palikti Akilino,— tarė Lalita.— Nenoriu palikt savo sūnaus.

— O kas sako, kad jis čia liks,— pasakė Njevesas.— Aš ir pats noriu jį paimti.

Jis įėjo į trobą ir po valandžiukės išėjo, laikydamas rankose susuktą į antklodę vaiką, ir, nieko netaręs Lalitai, pasuko prie vėžlių kūdros. Lalita nusekė įpėdin. Iš pradžių ji verkšleno, bet

paskui, kai leidosi nuo skardžio, nurimo ir įsitvėrė locmanui į ranką. Locmanas palaukė, kol ji įlips į kanoją, padavė jai vaiką, įsėdo pats, ir netrukus valtis jau čiuožė tamsiu ežero paviršiumi. Pro rūškaną lupunų sieną blykčiojo laužų atspindžiai ir aidėjo vambisų dainos.

— Kur mes plaukiam? — pasakė Lalita.— Tu nieko man nesakai, viską darai pats. Aš jau nenoriu plaukt su tavim, noriu grįžti.

— Nutilk,— tarė locmanas.— Nekalbėk, kol neišplauksim iš ežero.

— Jau švinta,— pasakė Akilinas,— o mudu akių nesudėjom, Fusija.

— Paskutinę naktį drauge,— tarė Fusija.— Ir man stačiai širdis plyšta, Akilinai.

— Man irgi sunku,— pasakė Akilinas.— Bet mudu negalim ilgiau čia būti, reikia stumtis toliau. Tu nenori valgyt?

— Palik mane kur prie krašto atsaloje,— tarė Fusija.— Draugystę prisiminęs, Akilinai. Vis vien kur, tik ne San Pable. Nenoriu ten numirti, seniuk.

— Nebūk toks ištižęs, Fusija,— pasakė Akilinas.— Žinai, aš paskaičiavau: praėjo lygiai trisdešimt dienų, kai išplaukėm iš salos.

KAS TIESA, tas tiesa, tikrovė susipina su troškimu, kitaip negi išauštų šitas rytas. Ar ji pažins tavo balsą, tavo kvapą? Pakalbink ją, ir jos veide pamatysi drovią šypseną, palaikyk jos ranką kelias sekundes, ir tu pajusi padažnėjusį jos pulsą. Žiūrėk, kaip kruta jos lūpos, kaip virpčioja vokai. Ji nori suprasti, kodėl tu šitaip spaudi jos ranką, ko kedeni jos plaukus, ko apkabini ją per liemenį, o kai kalbi — taip arti prie jos veido priglaudi savąjį? Paaiškink jai — kad tu nepainiotum manęs su kitais, kad pažintum mane, Tonjita. Kvapas, kurį tu jauti savo skruostu,— tai mano alsavimas, o garsai, kuriuos tu girdi,— tai mano žodžiai. Atsargiai, būk budrus, žiūrėk, kad nepamatytų žmonės, bet kol kas nieko nėra, paimk jos ranką, paleisk — tu išsigandai, Tonjita? Kodėl sudrebėjai? — atsiprašyk ją. Ir štai vėl saulė auksina jos blakstienas, o ji tikriausiai mąsto, spėlioja, ieško atsakymo, ir tu — nebijok manęs, Tonjita, aš nepadarysiu tau nieko pikto, o ji stengiasi suvokti, perprasti,

kodėl, kaip, o čia pašaliniai — Chasintas šluosto staliukus, Čiapiras kalba apie medvilnę, apie gaidžių kautynes, apie čiolas, su kuriomis jisai guli, moterys siūlo plaktos grietinėlės, o ji vis suka galvą, vis stengiasi išsiaiškinti, kodėl, kaip, bejėgė nebylioje migloje. Ir tu — tai neįmanoma, kur mano protas, aš ją kankinu. Susigėdęs šok ant žirgo, ir vėl smėlynai, salė, bokštas. Užtrauk užuolaidas, ir tegu čia užlipa Peteliškė, tegu ji nusirengia, tik šiukštu, tegu neprasižioja,— prieik arčiau, nejudėk — bučiuok ją, ji tavo pupytė, tu ją myli, jos rankos lyg žiedai ant ilgų stiebelių, o ji — kaip gražiai jūs kalbat, šeimininke, ar tikrai aš taip patinku jums? Tegu apsirengia ir grįžta į salę, kodėl tu prabilai, Peteliške, o ji — jūs įsimylėjęs kažkokią moterį ir norit, kad aš atstočiau ją o tu — nešdinkis, ir daugiau jokia mergšė neužlips į bokštą. Ir vėl vienatvė, arfa, nendrių degtinė. Išgerk, atsigulk ant lovos ir pradėk vėl kapstytis tamsumoj, kamantinėti pats save — ar turi ji teisę būti mylima? Ar turiu teisę ją mylėti? Jeigu tai būtų nuodėmė, ar tas sulaikytų mane? Lėtai slenka nemigo naktis, tuščia be jos, ir nėra kas išsklaido abejones? Apačioje pokštai, juokas, skamba stiklai, svečiai šoka, trankiai gaudžiant gitaroms, į kurių melodiją įsipina laibutis fleitos cypimas. Tai buvo nuodėmė, Anselmai, tu greit mirsi, atgailok, o tu — ne, tėve, ne nuodėmė, ir aš neturiu už ką atgailoti. Man tik skaudu, kad ji numirė. Ir jis — Anselmai, tu ją išniekinai, tu ją išprievartavai, o tu — netiesa, mudu supratom vienas kitą, nors ji nematė manęs, mudu mylėjom vienas kitą, nors ji nekalbėjo su manimi, kas buvo — pražuvo. Ačiū dievui, Tonjita, juk tikrai tu mane atpažįsti? Pabandyk, paspausk jos ranką, skaityk iki šešių — ar ji tau paspaus? — iki dešimties — va matai, ji neištraukia rankos,— iki penkiolikos — jos ranka vis dar tavojoj, patikli ir paklusni. O tuo tarpu smėlis jau nebyra, nuo upės pučia gaivus vėjas, eime į „Šiaurės žvaigždę", Tonjita, išgerkim šio to. Ir kieno rankos ieškojo jos ranka? Į kieno ranką ji rėmėsi? Į tavo, o ne į dono Eusebijo, į tavo, o ne į Čiapiro. Vadinasi, ji myli tave? Pajusk tai, ką jautei tada — jauno kūno šilumą, įdegusios mergiškos rankos prisilietimą, švelnutį tos rankos pūkelį. O po stalu jos kelis paliečia tavąjį,— skanios sultys, Tonjita? Tai lukumos sultys — neišsiduok ir gėrėkis,— vadinasi, reikalai klostosi gerai, donai Eusebijau, vadinasi, parduotuvė, kurią atidarėte Suljanoje, klestėte klesti, vadinasi, mūsų

Aresė numirė, daktare Sevaljosai, koks smūgis Pjurai, tai buvo mokyčiausias žmogus,— ir čia saldi šiluma pasklinda tavo gysslomis ir raumenimis, krūtinėje įsižiebia liepsna ir karštos versmės atsiveria smilkiniuos,— dabar ne tik jos kelis liečia tąvąjį, bet ir pėda pėdą, ir jeigu būtų galima dirstelti po stalu, tu pamatytum jos mažutę bejėgę koją šalia tavo griozdiško bato. Ir tu — ačiū dievui, bet, gal būt, ji šito nepastebi, gal būt, čia tik toks sutapimas? Pabandyk dar kartą, pamėgink pastumti — ar ji atsitrauks? Vis glaudžiasi prie tavęs? Taip pat stumia? Ar tu tik nežaidi su manim, mergyte? Ką tu jauti man? Ir vėl tave užvaldo įžūlus noras — kada nors pasilikti vieniems, ne čia, o bokšte, ne dieną, o naktį, ne apsirengusiems, o nuogiems. Nesitrauk, Tonjita, glauskis, glauskis prie manęs. Ir štai tvankus vasaros rytas, batų valytojai, elgetos, prekijai, parapijiečiai, išeinantys iš bažnyčios po mišių, „Šiaurės žvaigždė", kur vyrai šnekučiuojasi apie medvilnę, apie potvynį, apie sekmadienio pačiamanką, ir staiga tu pajunti ranką, kuri ieško tavosios, kuri randa ir suima tavąją, atsargiai, nežiūrėk į ją, nesujudėk, šypsokis, apsimesk, jog tave domina medvilnė, lažybos, medžioklė, kieta elniena ir visokie negandai, o tuo tarpu klausyk slaptos naujienos, kurią tau sako jos ranka, iššifruok vos juntamų paspaudimų ir lengvų grybšnių kalbą ir kartok sau — Tonjita, Tonjita, Tonjita. Dabar mesk šalin abejones ir rytoj dar anksčiau užsiglausk katedroje ir, klausydamasis, kaip monotoniškai šnara smėlis, byrėdamas ant tamarindų šakų, nenuleisk akių nuo aikštės kampo, kurį pusiau gožia medžiai ir paviljonas. Ir vėl laikas sustoja po skliautais ir arkomis tarp šaltų aslos plokščių ir tuščių klauptų, ir tu pajunti nepalenkiamą ryžtą, o tau nugarą išpila šaltas prakaitas, ir staiga sugniaužia širdį: asilas, galjinaserietė, pintinės, grakšti figūra, tarsi plaukianti pažeme. Tegu niekas nesiartina, tegu skalbėja greičiau eina sau, tegu nepasirodo kunigas, o dabar mikliai, bėgte, saulės šviesa, priebažnytis, platūs laiptai, takelis, pavėsiuose paskendęs aikštės keturkampis. Apkabink ją, žiūrėk, kaip jos galva palinksta tau ant peties, glostyk jai plaukus, žarstyk iš jų smėlį ir tuo pačiu kalbėk sau — atsargiai, tuoj atsidarys „Šiaurės žvaigždė" ir išeis žiovaudamas Chasintas, prigužės pjuriečių ir atvykėlių, nedelsk. Be jokių gudrybių bučiuok ją ir, kai jos veidas nukaista,— nebijok, brangute, aš myliu tave, neverk,— gerk jos kūno aromatą, kvapnų tarsi dvelkimas žemės,

atgaivintos lietaus karštą vasaros dieną, ir štai žiūrėk; jinai jau baigia atsitokėti, vėl ji romi, švytėte švyti lyg padangė, nutvieksta vaivorykštės. Ir tada pagrobk ją — mudu nebegalim šitaip ilgiau, eik pas mane, Tonjita, tu ją žiūrėsi, paikinsi, ji laiminga bus su tavimi, o praeis kiek laiko, ir judu iškeliausit toli nuo Pjuros ir gyvensit nuo nieko nesislapstydami. Bėk su ja, nuo stogų dar byra smėlis, žmonės miega arba rąžosi lovoje, bet žiūrėk, apsidairyk aplinkui, paduok jai ranką, pasodink ją ant žirgo. Kalbėk su ja tyliai, ramiai, kad nesinervintų,— stipriau įsikibk į mane, mudu tučtuojau parlėksim. Ir vėl — saulė, kylanti virš miesto, šiltas oras, tuščios gatvės, pašėlęs šuoliavimas, ir ūmai atsigręžk, pasižiūrėk, kaip ji įsitvėrusi tau į marškinius, kaip ji spaudžiasi prie tavęs, kaip liepsnoja jos veidas. Ką ji galvoja? Greičiau? Kad tik mūsų niekas nepamatytų? Nulėksime? Ar aš noriu joti su tavim? Ir tu — Tonjita, Tonjita, ar tu supranti, kur mudu jojam, ko mudu jojam, kas mudu? Pasuk per Senąjį tiltą ir, aplenkęs Kastiliją, bundančią su priešaušriu, dumk zovada išilgai kranto, apaugusio pupmedžiais, o štai smėlynai, įnirtingai daužyk kulnais žirgo šonus, tegu jis pasispiria ir leidžiasi šuoliais, tegu jo pasagos kapoja glotnią dykumos nugarą ir tegu rūksta dulkės, slėpdamos jus nuo pašalinių akių. Nuilsusio arklio žvengimas, jos ranka tau ant juosmens ir retkarčiais skonis jos plaukų, kurie, vėjo plaikstomi, lenda į burną. Vis ragink ir ragink arklį, čaižyk jį vytiniu ir vėl įkvėpk šito ryto kvapo, dulkių ir beprotiško jaudulio kvapo. Įeik, stengdamasis nesusibelst, paimk ją ant rankų ir pakilk siaurais laipteliais, jausdamas, kaip jos rankos lyg gyvi karoliai apsivijusios tau aplink kaklą. Ji trūkuoja, jos burna iš baimės pravira, dantys spindi, ir tu — niekas mūsų nemato, visi miega, nurimk, Tonjita. Pasakyk jai jų pravardes — Blizgutė, Varlytė, Gėlelė, Peteliškė. Ir dar jai pasakyk — jos mirtinai išvargusios — visą naktį .gėrė ir dalijo meilę, ir jos negirdi mūsų ir nieko nepasakys, o paskui aš joms viską paaiškinsiu, jos supras. Papasakok jai, kas tas bokštas ir koks reginys iš čia atsiveria, apsakyk, kaip atrodo upė, medvilnės plantacijos, Pjuros stogai, žėrintys prieš saulę, kokie balti Kastilijos namai, kokie bekraščiai smėlynai ir dangus. Sakyk jai — aš žiūrėsiu už tave, paskolinsiu tau savo akis, viskas, ką aš turiu,— tavo, Tonjita. Tegu ji įsivaizduoja, kaip pritvinsta išdžiūvusi upė, kaip gruodžio mėnesį, pasirodę vieną gražią die-

ną vagoje, vinguriuoja plonyčiai upeliukai, kaip jie auga ir susilieja, ir kokia jų spalva — rudai žalia, Tonjita, ir kaip vanduo vis kyla ir Pjura darosi kaskart vis gilesnė ir platesnė. Tegu ji įsiklauso į varpų skambesį ir įsivaizduoja žmones, išeinančius švęsti patvinimo, vaikus su papliauškomis, moteris, barstančias gėles ir serpantiną, ir vyskupą purpuro apdaru, laiminantį klajoklius. Pasakok, kaip Malekono gatvėje senjorai klaupiasi, nusakyk jai mugę, kioskus, palapines, šūkaujančius ledų pardavėjus, išvadink jai, kas tie turtingi pjuriečiai, kur įjoja upėn ir šaudo į viršų, paminėk, kaip galjinaseriečiai ir mangačiai maudosi su apatinėmis kelnėmis, o drąsuoliai nardo, šokdami nuo Senojo tilto. Ir pasakyk jai, jog Pjura — dabar tikra upė, kuri dieną ir naktį plukdo drumzlinus vandenis į Katakaoso pusę. O dar paaiškink jai, kas tokia ta Anchelika Mersedes, kuri bus jos draugė, ir kokius jai patiekalus ji gamins — tavo mėgiamus, Tonjita, pikantę *, čiupę **, seką, pikeo, ir tu užsigersi juos klaritu, tik nenoriu, kad tu gertum, kol apsvaigsi. Ir nepamiršk arfos — kas vakaras aš skambinsiu tau vienai, grosiu tau serenadas. Šnibždėk jai į ausį, pasisodink ją ant kelių — kokia ji lengvutė,— neskubink jos, turėk kantrybės, gal tik švelniai glostyk, o geriau ir to nereikia, tiktai gerk jos šiltą kvapą ir lauk, kol ji pati ims ieškot tavo lūpų. Ir vis kalbėk, meiliai kalbėk jai į ausį, braukyk per plaukelius ant jos rankų, kaip braukai savo arfos stygas, kalbėk, šnibždėk ir patyliukais nuauk jai kojas, ir štai vėl tau prieš akis jos rausvos pėdos, kelčio išlinkimas, pirštukai, ir tu juos vėl bučiuoji, ir vėl skamba prietemoje jos sidabrinis juokas. Nusijuok ir tu — tave kutena? — ir bučiuok, bučiuok laibas jos blauzdas ir tvirtus apvalius kelius. Dabar atsargiai paguldyk ją į lovą ir pamažu pamažu atsegiok palaidinukę ir palytėk jos kūną — jis įsitempia? Atimk ranką, paliesk vėl ir kalbėk — tu myli ją, tu lepinsi ją kaip kūdikį, tu gyvensi tik jai. Neužgriūk ant jos, nedaryk, kad jai skaudėtų, tik švelniai ją apkabink ir padėk jos ranką ant sijono sagos, kad ji pati ją atsisegtų. Šnabžtelk — aš tau padėsiu, Tonjita, ir jį nuvilksiu, mano mergyte, ir priglusk šalia. Sakyk jai, ką tu jauti, sakyk, kad jos krūtys — du mieli triušiukai, bučiuok jas, sakyk, kad tau jos patinka, kad tu jas sapnuodavai naktimis, kad tu jas regėdavai čia, bokšte,

* Pikantė — aštrus patiekalas, į kurį pridėta daug pipirų.
** Čiupė — virtos bulvės su kiaušiniais, mėsa ir žuvimi.

baltas ir stangrias, ir tu bandydavai jas sučiupti, o jos, lyg erzindamos, išslysdavo iš tavo rankų, tačiau iš tikrųjų jos dar švelnesnės ir gyvesnės. Maloni prietema, šiužesys užuolaidų, judinamų vėjelio, neryškūs daiktų apribai ir skaistus jos kūno baltumas. Glostyk jį, glostyk ir kalbėk, kokie dailūs jos keliai, jos klubai, jos pečiai, sakyk, ką jauti, sakyk, jog tu ją myli, dar ir dar kartok, jog tu ją myli. Priglausk ją prie savęs — Tonjita, mano mergyte, mažutėle tu mano, — ir va dabar nedrąsiai praskėsk jai kojas, bet būk atsargus, būk klusnus, neskubink jos, pabučiuok ir pasikėlęs dar pabučiuok, ir pajusk, kaip drėksta tavo ranka ir kaip jos kūnas glemba ir atsiveria, apimtas saldaus nuovargio, ir kaip padažnėja jos alsavimas, o rankos kviečia tave, o bokštas pradeda siūbuoti, suktis ir grimzta į karštas kopas. Sakyk jai — tu mano žmona, neverk, nesikabink taip į mane, lyg artėtų paskutinioji, tu dar tik pradedi gyventi, o dabar ją palinksmink, su ja pažaisk, nušluostyk skruostus, padainuok jai, paliūliuok ją, sakyk — miegok, pasidėk galvą man ant krūtinės kaip ant pagalvės, Tonjita, aš saugosiu tavo miegą.

— ŠĮRYT JĮ išvežė į Limą,— sudejavo Bonifasija.— Sako, daugeliui metų.

— Na tai kas? Pjuroje kalėjimas biauresnis už kiaulidę,— Chosefinas perėjo per kambarį,— ten baisus purvas,— atsirėmė į palangę,— ir kalinius badu dvasina,— pasižiūrėjo pro langą, kur blausioje žibinto šviesoje neryškiai, lyg sapne, buvo matyti šv. Mykolo koledžas, bažnyčia ir pupmedžiai Merino aikštėje,— o tuos, kurie per daug riečia nosį, kaip Lituma, šeria šūdu, ne maistu, ir pabandyk nenuryti, tad dar laimė, kad išsiuntė į Limą.

— Man nedavė net atsisveikint su juo,— suvaitojo Bonifasija.— Kodėl man nepranešė, kad jį išveš.

O koks tau džiaugsmas atsisveikinti? Chosefinas priėjo prie Bonifasijos, kuri, atsisėdusi ant sofos, piktai nusimetė batelius. Ji drebėjo lyg drugio krečiama. Ir Litumai geriau, jog taip išėjo, jis tik būtų susijaudinęs, o ji — kur gauti pinigų kelionei, bilietas kaštuoja labai brangiai, jai tai pasakė Rochero agentūroje. Chosefinas apkabino ją per pečius. Ką ji, vargšelė, veiks

Limoje? Ji liks čia, Pjuroje, ir jis pasirūpins ja ir pasistengs, kad ji viską pamirštų.

— Jis mano vyras, ir aš turiu važiuoti,— sudejavo Bonifasija.— Ar šiaip sakysi, ar taip, aš kas dieną lankysiu jį, nešiu jam maisto.

Kvaiše, bet juk Limoje ne taip, kaip čia, ten kalinius žmoniškai maitina ir gerai su jais elgiasi. Chosefinas prisitraukė Bonifasiją prie savęs. Ji valandžiukę priešinosi, paskui pasidavė, alpėdama jo glėbyje. Argi Lituma ne galvijas, o ji — šmeižtas,— argi jis negadinęs jai gyvenimo, tas gvardijos išpera, o ji — netiesa, bet prigludo prie jo ir vėl pravirko. Chosefinas paglostė jai galvą. Ir, be to, ko čia liūdėti, jiems pasisekė, boba iš ratų, ratams lengviau, Laukine: juodu atsikratė jo.

— Aš bloga, bet tu dar blogesnis,— kūkčiodama prabilo Bonifasija.— Mudu abu pražudysim savo sielą. Ir kodėl tu vadini mane Laukine, juk tu žinai, jog man tai nemalonu, matai, matai, koks tu blogas.

Chosefinas švelniai ją atstūmė ir atsistojo. Čia jau per daug, argi ji nebūtų mirusi iš bado, jeigu ne jis, ar negyventų kaip elgeta? Priėjęs prie lango, jis pasirausė kišenėse — ir ji dar aprauda prie jo tą gvardijos išperą,— išsitraukė cigaretę ir užsirūkė — kurių velnių, jis irgi turi savigarbą.

— Tu vadini mane „tu",— staiga pasakė jis, atsigręžęs į Bonifasiją.— Iki šiol tu vadinai mane „tu" tik patale, o šiaip visada „jūs". Kokia tu keista, Laukine.

Jis ir vėl prisėdo šalia jos. Ji bandė pasitraukti, bet davėsi apkabinama, ir Chosefinas susijuokė. Ji gėdinasi? Jai prigrūdo į galvą visokių kvailysčių vienuolės tame jos kaimiūkštyje. Kodėl ji vadina jį „tu" tik patale?

— Aš žinau, kad nuodėmė, bet vis dėlto lieku su tavim,— sukūkčiojo Bonifasija.— Tu apie tai nepagalvoji, bet dievas nubaus mus abu, ir tik dėl tavęs.

Kokia ji vis dėlto nenuoširdi, tuo jinai panaši į pjurietes, visos moterys vieno molio, kokia ji nenuoširdi, čiolita; žinojo ji, ar ne, kad gyvens su juo, tą naktį, kai jis parsivedė ją, o ji, perkreipusi lūpas,— nežinojo, ji nebūtų ėjusi, bet neturėjo kur dėtis. Chosefinas išspiovė nuorūką ant grindų. Bonifasija sėdėjo prigludusi prie jo, ir jis galėjo kalbėti jai į ausį. Bet juk jai tas buvo prie širdies, tegu Laukinė neveidmainiau-

ja, tegu prisipažįsta, tegu pasako tik kartą, tyliai, jam vienam, brangute,— jai tas buvo prie širdies, ar ne, čiolita?

— Taip, todėl kad aš bloga,— sušnibždėjo ji.— Neklausinėk manęs, tai nuodėmė, neprimink man šito.

Jai geriau su juo, negu su Lituma? Tegu prisiekia, niekas čia jos negirdi, jis ją myli, juk tiesa, jai su juo maloniau? Jis bučiavo jai kaklą ir retkarčiais krimsčiojo ausį, jusdamas per sijoną, kaip ji glaudžia šlaunis, visa įsitempusi ir deganti. Tiesa, gyvendama su Lituma, ji niekad nerėkė patale? Ir ji, kone kuždėdama,— rėkė, pirmą kartą, bet daugiau iš skausmo. O su juo ji rėkia, tiesa? Kai jis užsimano ir tik iš smagumo, tiesa? Ir ji — tegu Chosefinas liaujasi, dievas juos girdi, o jis — užtenka man tave paliesti, ir pati daraisi nesava, todėl ir patinki man, kad tu tokia karšta. Jis paleido ją, ir po valandėlės ji vėl pravirko.

— Jis sutrempė tave į purvą, tas gvardijos išpera,— tarė Chosefinas.— Tik gaila laiko, kur praleidai su juo. Kodėl tu jo dar taip gaili?

— Todėl kad jis mano vyras,— pasakė Bonifasija.— Aš turiu važiuoti į Limą.

Chosefinas pasilenkė, sugraibė nuo grindų nuorūką ir užsidegė. Merino aikštėje lakstė vaikai, vienas užsikorė ant statulos, ir tėvo Garsijos namų languose degė šviesa. Tur būt, dar ne taip vėlu. O ar žino Laukinė, jog vakar jis užstatė savo laikrodį? Beje, jis pamiršo jai pasakyti, na ir galva — su donja Santos viskas sutarta, rytoj rytą.

— Dabar aš jau nenoriu,— tarė Bonifasija.— Nenoriu, neisiu.

Chosefinas iššovė iš burnos nuorūką Merino prospekto link, bet nenuspiovė net iki Sančeso Sero prospekto ir pasitraukė nuo lango. Ji žiūrėjo tiesiai į jį, ir jis — kas tau? Ji nori priveikti jį žvilgsniu? Jis žino, kad jos gražios akys, bet ko jinai jas taip verčia ir kokias čia kvailystes paisto. Bonifasija neverkė, ir žvilgsnis buvo įžūlus, balsas ryžtingas — ji nenori, kūdikis jos vyro. O kuo ji maitins savo vyro kūdikį? O ką ji pati valgys, kol gims tas jos vyro kūdikis? Ir ką darys Chosefinas su posūniu? Blogiausia, kad žmonės niekad nieko gerai neapgalvoja, kam dar jie galvą turi ant pečių, velniai rautų.

— Aš parsisamdysiu tarnaite,— pasakė Bonifasija.— O paskui važiuosiu su juo į Limą.

Tarnaite? Tokia pilvota? Ji kliedi, niekas jos neims už tarnaitę, o jei netyčia kas ir paims, tai lieps grindis šveisti, nuo tokio darbo jos vyro kūdikis išplauks iš jos su krauju arba gims negyvas, arba išsigimėlis, tegu ji pasiklausia daktarą, o ji — tegu jis pats savo mirtim numiršta, bet jinai jo nežudys, Chosefinas veltui ją įkalbinėja.

Ji vėl pradėjo kūkčioti, ir Chosefinas atsisėdo šalia, apkabino per pečius. Ji jam baisiai nedėkinga. Jis geras jai, taip ar ne? Kodėl jis parsivedė ją į savo namus? Todėl kad ją myli. Kodėl jis ją maitina? Todėl kad ją myli, o ji, užuot buvusi dėkinga už tą viską, dar baudžiasi primesti jam posūnį, ·kad žmonės iš jo šaipytųsi. Jis nenori būti išjuoktas, velniai rautų. Ir, be to, kiek jis turės užmokėti bobutei Santos? Begales, krūvą pinigų, o ji, užuot tarusi ačiū,— dar žliumbia. Kodėl Laukinė taip daro jam? Atrodo, kad jinai jo nemyli, o jis stačiai degte dega iš meilės, ir Chosefinas kuteno jai kaklą ir pūtė už ausies, o ji dūsavo — jos miestelis, vienuolėlės, ji nori grįžti, tegu ten čiunčių kraštas, tegu ten nėra didelių namų ir automobilių. Chosefinai, Chosefinai, ji nori grįžti į Santa Mariją de Njeva.

— Kelionei į tėviškę tau reikia daugiau pinigų, negu namui susiręsti, čiolita,— pasakė Chosefinas.— Tu pati nesižinai, ką paistai. Nekvailiok, mano meile.

Jis išsitraukė nosinę, nušluostė jai ašaras, išbučiavo jos akis ir prisitraukė prie savęs, ir karštai apkabino. Jis rūpinasi ja, o kodėl? Jis linki jai gero, o kodėl, velniai rautų, kodėl? Todėl kad ją myli. Bonifasija dūsavo, glamžydama nosinę,— jeigu jis linki jai gero, kodėl jis nori, kad ji nužudytų savo vyro sūnų?

— Kvaile, tai nereiškia, kad tu jį žudai, negi jis jau gimęs? — tarė Chosefinas.— Ir kodėl tau vis ant liežuvio tas vyras, kai jis tau jau nebe vyras.

Ne, vyras, juodu tuokėsi bažnyčioje, o dievui čia viskas, ir Chosefinas — kas per kvailas įprotis visur kišti dievą, Laukine, o ji — matai, matai, koks tu blogas, o jis — čiolita, kvailute, pabučiuok mane, o ji — ne, o jis glėbesčiuoja ją, kutena pažastis, neduoda atsistoti — o-o, ką jis jai padarytų, jei taip nemylėtų šitos kvailutės, užsispyrėlės, jo Laukinukės, o ji, čia verkšlendama, čia susijuokdama, čia vėl gaikšėdama,— matai, matai, o jis, nutaikęs akimirką, pabučiavo ją į lūpas. Jinai

myli jį? Tik kartelį, tik vieną kartelį, kvailute, o ji — aš nemyliu tavęs, o jis — užtat aš tave labai myliu, ir kaip tu piktnaudžiauji mano meile, kaip tu putiesi, o ji — tu šitaip tik šneki, o iš tikrųjų nemyli manęs, o jis — tegu prideda ranką šičia, jo širdis plaka tik jai, ir jeigu jinai jį mylėtų, jis išpildytų visus jos norus, ir jo rankose alkstąs meilės drebėjo jos karštas, geidžiantis kūnas, o Chosefino balsas darėsi neaiškus, vos girdimas, kaip ir jos pačios balsas — ji neis pas bobutę Santos, kad ir kaip baisiai jį mylėtų,— duslus — užmušk, neis,— ir visai alpstantis — bet myli jį,— ir virpantis nuo aistros.

III

— KO ČIA šnirpščioji,— pasakė seržantas,— gali pamanyt, jog tave kas prievarta išsiveža. Kuo tu nepatenkinta?

— Aš patenkinta,— tarė Bonifasija.— Tik truputį gaila skirtis su motinėlėmis.

— Nedėk lagamino ant pat krašto, Pintadai,— pasakė seržantas.— Ir dėžės blogai pririšiotos, vos tik kur stuktelėjus, sukris į vandenį.

— Nepamirškit mūsų, kai būsit rojuj, ponas seržante,— tarė Mažius.— Parašykit mums, papasakokit, kaip einasi gyventi mieste. Jei kur pasaulyje dar esama miestų.

— Pjura — pats linksmiausias miestas Peru, senjora,— pasakė leitenantas.— jis jums labai patiks.

— Tikriausiai, senjore,— tarė Bonifasija.— Jeigu jis toks linksmas, tai turi patikt.

Locmanas Pintadas jau sukrovė visą bagažą ir dabar apžiūrinėjo motorą, klūpodamas tarp dviejų bakų su gazolinu. Pūtė lengvas brizas, ir Njeva, plukdydama į Maranjoną žalsvus savo vandenis, šiaušėsi ir marguliavo. Seržantas linksmas ėjo iš vieno valties galo į kitą, rūpestingai tikrindamas, ar gerai sudėti ir pririšti daiktai, ir Bonifasija, atrodė, įdėmiai sekė jį, bet retkarčiais nusisukdavo ir pasižiūrėdavo į kalvas,— vaiskaus rytmečio šviesoje, srūvančioje iš giedro dangaus, tarp medžių jau švelniai blyksėjo misijos stogai ir sienos. Bet akmenuotą

takelį, vedantį į ją, dar dengė išdrikęs pažeme rūkas: miškas trukdė vėjui jį išsklaidyti.

— Net padai niežti, kaip norisi parsirasti į Pjurą, tiesa, brangute? — pasakė seržantas.

— Taip, — tarė Bonifasija, — norėtume ten atsidurti kuo greičiau.

— Tur būt, ji toli toli, — pasakė Lalita. — Ir gyvenimas ten tikriausiai visai kitoks, negu čia.

— Žmonės sako, Pjura šimtą kartų didesnė už Santa Mariją de Njeva,— pasakė Bonifasija,— ir namai tenai tokie, kaip paveiksluotuose žurnaluose, kuriuos gauna motinėlė. Medžių ten mažai, tik smėlis, smėlis.

— Man gaila, kad išvažiuoji, bet aš džiaugiuosi dėl tavęs,— tarė Lalita.— Motinėlės jau žino?

— Žinoma, jos verste užvertė mane patarimais,— pasakė Bonifasija.— Motina Anchelika net apsiverkė. Kaip ji suseno, jau nieko negirdi, turėjau jai rėkte rėkti į ausį. Ji vos bepaeina, Lalita, ir iš akių matyt, bijo žengti žingsnį, kad neparpultų. Ji nusivedė mane į koplyčią, ir mudvi kartu pasimeldėm. Tikriausiai jos daugiau nepamatysiu.

— Ji sukta ir pikta senė,— tarė Lalita.— Tik šnypšt temoka — tu ten neiššlavei, to neišplovei, ir gąsdina mane pragaru, kas rytą kimba — tu atgailojai už savo nuodėmes? O dar primala man baisiausių dalykų apie Adrianą — jis banditas, visus apgaudinėjo.

— Ji bumba dėl to, kad sena, — pasakė Bonifasija.— Matyt, nujaučia, kad netrukus mirs. Bet man ji gera. Ji mane myli, ir aš taip pat ją myliu.

— Pupmedžiai, asilai ir tonderai,— tarė leitenantas.— Ir jūs išvysite jūrą, senjora, nuo Pjuros ji netoli. O jūroje maudytis — tai ne upėje.

— O dar žmonės kalba, jog ten pačios gražiausios moterys Peru,— įsiterpė Griaumedis.

— Ak jau tas Griaumedis,— pasakė Blondinas.— Kas darbo senjorai, kad Pjuroje gražios moterys?

— Aš dėl to kalbu, kad ji saugotųsi pjuriečių,— tarė Griaumedis.— Dar, ko gero, gali iš jos vyrą pavilioti.

— Ji žino, kad aš rimtas,— pasakė seržantas.— Aš tik svajoju pasimatyti su draugais, su savo pusbroliais. O moterys man ne galvoj, savo žmonos man per akis.

— Imsime ir patikėsime tavimi, čiolai,— nusijuokė leitenantas.— Nepaleiskit jo nė iš pėdos, senjora, o jei ištruks iš rankų, kailį gerai išvanokit.

— Jei nebus labai sunku, supakuokit kokią neblogą pjurietę ir atsiųskit man, ponas seržante,— pasakė Griaumedis.

Bonifasija šypsojosi išlydintiems, bet retkarčiais jai akis užtraukdavo liūdesys ir lūpos pamažu virpėjo. Miestukas jau budo, prie Paredeso krautuvės būriavosi krikščionys, senoji dono Fabijo tarnaitė šlavė gubernatoriaus namų terasą, o pro kapironas prie upės ėjo jauni ir seni agvarunai su kartimis ir žeberklais. Saulė laižė jarinos lapų stogus.

— Metas judėti, seržante,— pasakė Pintadas.— Geriau praplaukti slenksčius dabar, kol vėjas neįsismagino.

— Pirmiau išklausyk mane, o jau paskui sakyk „ne", — tarė Bonifasija.— Leisk man nors tau paaiškint.

— Geriau nespėliok,— pasakė Lalita,— paskui jaudinsies, kai nieko neišeis. Geriau gyvenk šia diena, Bonifasija.

— Aš jau kalbėjau su juo, ir jis sutiko,— pasakė Bonifasija.— Jis pažadėjo man duoti po solį per savaitę,— ir aš pati šiek tiek užsidirbsiu, juk tu žinai, kad motinėlės išmokė mane siūti. O jei tuos pinigus kas ims ir pavogs? Juk jie turi pereiti per daug rankų, gal tu jų nė negausi.

— Aš nenoriu, kad siųstum man pinigų,— tarė Lalita.— Kam jie man.

— O, sugalvojau,— pasakė Bonifasija, pliaukštelėdama sau per kaktą.— Aš juos siųsiu motinėlėms, kas išdrįs jas apvogti? O motinėlės atiduos juos tau.

— Kad ir savo valia išvažiuoji, vis tik kažko liūdna, — tarė seržantas.— Prie vietų, su kuriom apsipranti, norom nenorom prisiriši, net jeigu tos vietos gero žodžio nevertos. Aš tik dabar tai pajutau, vyručiai.

Vėjas smarkiau papūtė, ir aukšti medžiai ėmė siūbuoti, kone prilinkdami prie krūmų. Viršuje, ant kalvos, atsidarė rezidencijos durys, ir pro jas paskubomis išsivertė tamsi figūra, ir, kol vienuolė ėjo per kiemą koplyčios link, vėjas kilnojo ir plaikstė jai abitą. Abu Paredesai, vyras ir žmona, išėjo į savo trobos prieangį ir, atsirėmę į turėklus, žiūrėjo į prieplauką ir mojavo.

— Nieko nepadarysi, ponas seržante,— pasakė Juodaodis.— Jūs šitiek laiko čia išgyvenot, be to, vedėt čionykštę. Iš tikro

jums gal kiek liūdna. O jums, tur būt, dar liūdniau, senjora.

— Ačiū už viską, ponas leitenante,— tarė seržantas.— Jei kuo galėsiu jums pasitarnauti Pjuroj, žinot, visada tam būsiu pasiruošęs... Kada atvyksit į Limą?

— Maždaug po mėnesio,— pasakė leitenantas.— Pirma dar turiu nusigaut į Ikitosą ir užbaigti šitą bylą. Linkiu tau geros kloties, čiolai, kada nors aš atsibelsiu pas tave.

— Geriau pasilaikyk pinigus, jie tau pravers, kai pasipils vaikai,— tarė Lalita.— Adrianas vis kalbėdavo — nuo kito mėnesio pradėsime taupyti ir per pusmetį susidėsim naujam motorui. O mes taip ir nesutaupėm nė sentavo. Bet sau jis beveik nieko nepirko, viską išleisdavom maistui ir vaikams.

— Ir tada tu galėsi nuvažiuot į Ikitosą,— pasakė Bonifasija.— Pasakyk motinoms, kad jos laikytų pas save pinigus, kuriuos tau siųsiu, kol nesusidarys kiek reikia kelionei. Tada tu nuvyksi pasimatyti su juo.

— Paredesas man sakė, jog daugiau jo nematysiu,— tarė Lalita.— Ir kad aš čia ir numirsiu, būdama vienuolių tarnaitė. Nieko man nesiųsk. Tau pačiai jų prisireiks, mieste pinigai slidūs.

Čiolas neprieštarauja? Seržantas linktelėjo, ir leitenantas apkabino Bonifasiją. Ji sumišusi mirksėjo ir mataravo galva, bet jos lūpos ir ašarų pritvinusios akys vis dėlto atkakliai šypsojosi. O dabar jų eilė, senjora. Pirmiausia ją apkabino Griaumedis, ir Juodaodis — kiek galima, po šimts, ar tu ją kada paleisi, o jis — nepagalvokite blogai, ponas seržante, aš šiaip sau, draugiškai. Paskui Blondinas, Mažius. Locmanas Pintadas atrišo lyną ir priturėjo valtį palei prieplauką, įrėmęs kartį į dugną. Seržantas ir Bonifasija sulipo į valtį ir atsisėdo tarp ryšulių, Pintadas pakėlė smaigą, ir srovė pagavo valtį ir pasiūbuodama, palengvėle ėmė nešti link Maranjono.

— Tu turi nuvažiuoti pas jį,— pasakė Bonifasija.— Aš siųsiu tau pinigų, nors tu ir nenori. O kai jis išeis, jūs atvyksit į Pjurą, ir aš jums padėsiu, kaip jūs man pagelbėjot. Ten dono Adriano niekas nepažįsta, ir jis tikrai susiras kokį darbą.

— Va išvysi Pjurą ir bematant pralinksmėsi, brangute, — tarė seržantas.

Bonifasija laikė ranką nuleidusi anapus borto, ir jos pirštai, braukdami per drumzliną vandenį, arė jame efemeriškas vage-

les, kurios čia pat pranykdavo putų kunkuluose, kylančiuose iš po sraigto. Kartais iš tamsios gelmės akies mirksniui blyksteldavo mitri žuvytė. Dangus viršum jų buvo giedras, bet tolumoje, tame šone, kur dunksojo Kordiljerai, plaukė tiršti debesys, kuriuos saulė raikė lyg peilis.

— Tu nusiminei vien dėl to, kad skiriesi su motinėlėm? — pasakė seržantas.

— Ir su Lalita,— atsakė Bonifasija.— O motina Anchelika man stačiai neišeina iš galvos. Vakar vakare ji tiesiog įsikirto į mane, nenorėjo paleisti ir tiek susijaudino, jog net žodžiai jai sprendėsi gerklėje.

— Šiaip sakysi, ar taip, vienuolėlės gerai mus priėmė,— tarė seržantas.— Kiek dovanų jos tau sudėjo.

— Mudu kada nors atplauksim čia? — pasakė Bonifasija.— Nors kartelį, prasivėdinti?

— Nežinia,— tarė seržantas.— Bet prasivėdinti šiek tiek toloka.

— Neverk,— pasakė Bonifasija.— Aš tau rašysiu ir pasakysiu viską, ką ten darau.

— Nuo tos dienos, kai apleidau Ikitosą, draugių neturėjau,— tarė Lalita.— O išvykau iš ten dar mergaitė. Ten, saloje, ačiualės ir vambisės, galima sakyt, nemokėjo ispaniškai, ir mes suprasdavom viena kitą tik minėdamos pačius paprasčiausius daiktus. Tu buvai geriausia mano draugė.

— O tu mano,— pasakė Bonifasija.— Net daugiau, negu draugė. Judvi su motina Anchelika čia man visų brangiausi žmonės. Na, neverk.

— KODĖL TU taip ilgai negrįžai, Akilinai,— tarė Fusija.— Kur buvai dingęs, seniuk.

— Nusiramink, bičiuli, negalėjau greičiau,— pasakė Akilinas.— Šitas tipas be perstojo kamantinėjo mane ir rietė nosį — girdi, kaip į tai dar pažiūrės vienuolės, daktaras. Aš vos jį įkalbėjau, Fusija, bet visgi mudu susitarėm, ir baigtas kriukis.

— Vienuolės? — tarė Fusija.— Čia ir vienuolių esama?

— Jos gailestingosios seserys, slaugo ligonius,— pasakė Akilinas.

— Nugabenk mane kur kitur,— tarė Fusija,— nepalik San Pable, aš nenoriu čia numirti.

— Šitas tipas susišlavė visus pinigus, bet apvertė mane pažadais,— pasakė Akilinas.— Jis išgaus tau dokumentus ir padarys taip, jog nė lapė nesulos, kas tu toks.

— Tu sukišai jam viską, ką susidėjau per tuos metus? — tarė Fusija.— Taigi, aš šitiek grūmiausi, mačiau šitiek vargo ir tik dėl to, kad viską susiglemžtų kažkoks pašlemėkas?

— Aš turėjau vis po truputį pridėti,— pasakė Akilinas. — Iš pradžių pasiūliau penkis šimtus solių, o jis nė girdėt nenori, paskui — tūkstantį, o jis — nė iš tolo, net šnekėt nešneka, girdi, ko gi aš turiu rizikuoti, kalėjimas man ne namai. Pagaliau išmelžė viską. Bet užtat pažadėjo tau duoti geriausio maisto ir geriausių vaistų. Ką daryt, Fusija, būtų dar blogiau, jei nebūtų sutikęs.

Lietus pylė kaip iš kibiro. Kiaurai peršlapęs, senukas, keikdamas blogą orą, išsuko valtį iš pratakos. Artėdamas prie krašto, jis įžiūrėjo virš skardžio nuogus žmones ir šūktelėjo vambisiškai, kad nuliptų žemyn ir jam padėtų. Jie pradingo iš lupunų, blaškomų vėjo, ir po valandžiukės stačioje įkalnėje sušmėžavo it varis rausvi kūnai: vambisai kūlversčia ritosi žemyn slidžiu ištižusiu šlaitu. Jie pririšo valtį prie stulpo ir, pūškuodami per vandenį, lietui pliaupiant, ant rankų išnešė doną Akiliną į krantą. Dar kopdamas į kalną, senukas pradėjo rengtis ir, kai užsiropštė iki viršaus, jau buvo be marškinių, o vambisų kaimelyje, nepaisydamas moterų ir vaikų, kurie iš savo lūšnų jam rodė visokius draugiškus ženklus, nusimovė ir kelnes. Taigi, vienomis tik glaudėmis ir šiaudine skrybėle jis per miškelį išėjo į laukymę, kur gyveno krikščionys, ir čia panaši į beždžionę ir vos bepastovinti ant kojų būtybė svyrinėdama nulipo nuo vienos iš lūšnų prieangio — Pantačia,— apkabino jį — tu vėl apkvaišęs nuo tų savo durnadagių,— ir, vos apversdamas liežuvį, sumurmėjo kažką į ausį,— net kalbėti žmoniškai negali, paleisk mane. Pantačios akys karščiavo, o pro lūpų kampučius driekėsi seilės. Jis nervingai mosikavo, rodydamas į lūšnas. Iš terasos į juos niūriai žvelgė apsikarsčiusi karoliais ir apyrankėmis šaprė ryškiai išdažytu veidu.

— Jie pabėgo, donai Akilinai,— pagaliau iššvokštė Pantačia, vartydamas akis.— O šeimininkas dūksta, jau kelintas mėnuo sėdi užsidaręs ir nenori išeiti.

— Jis savo troboj? — pasakė senukas.— Leisk, aš turiu su juo pasikalbėti.

— Kas tu toks, kad man įsakinėji,— tarė Fusija.— Eik vėl pas tą tipą, ir tegu jis grąžina pinigus. Nugabenk mane į Santjagą, jau geriau numirsiu tarp pažįstamų.

— Turim palaukti nakties,— pasakė Akilinas.— Kada visi sumigs, aš nuvešiu tave prie tos baržos, kur lankytojams liepia praustis, ir ten tave paims tas žmogus. Nesikarščiuok, Fusija, pasistenk dabar kiek užsnūsti. O gal valgyti nori?

— Kaip tu dabar su manim elgiesi, taip ir jie ten su manim elgsis,— tarė Fusija.— Tu net neklausai manęs, viską sprendi pats, o aš turiu nusileisti. Juk čia sprendžiamas mano, o ne tavo gyvenimas, Akilinai, nepalik manęs šičia. Pagailėk manęs, seniuk, sukimės ir grįžkim į salą.

— Jeigu aš ir norėčiau, jau negalėčiau grįžti,— pasakė Akilinas.— Prieš srovę, ir dar slapčiomis, iki Santjago turėtume plaukti ne vieną mėnesį, o mudu neturim nei gazolino, nei pinigų jam nusipirkti. Aš atvežiau tave čia iš draugiškumo, kad numirtum tarp krikščionių, o ne kaip pagonis. Paklausyk manęs, pamiegok.

Fusija gulėjo paslikas, užsitraukęs iki pat smakro antklodę. Tik pusė hamako buvo aptempta tinkleliu, o aplinkui — didžiausia netvarka, primėtyta tuščių konservų skardinių, pribarstyta visokių lukštų, lupenų, moliūgo butelių su nebaigta gerti masata, valgio liekanų. Visur baisiai smirdėjo ir knibždėte knibždėjo musių. Senukas palietė Fusijai petį, o išgirdęs knarkiant, papurtė jį abiem rankomis. Fusija pradarė vokus, ir pritvinkusių kraujo akių degančios žarijos smigo tiesiai Akilinui į veidą, paskui prigeso, vėl įsidegė, ir taip kelis kartus. Galiausiai jis truputį pasikėlė ant alkūnių.

— Mane užklupo lietus pratakos vidury,— pasakė Akilinas.— Permirkau iki siūlo galo.

Jis išsigręžė marškinius ir kelnes ir užsimetė ant tinklelio nuo moskitų virvės. Už lango lietus kliokė vis smarkiau, aikštėje telkšojo klanai ir burbuliavo it pelenai pilkas purvas, vėjas įnirtingai purtė medžius. Retkarčiais apniukusį dangų perskrosdavo daugiaspalvis krivingis, ir po kelių sekundžių driokstelدavo griaustinis.

— Šita kekšė susinešė su Njevesu, Akilinai,— tarė Fusija.— Jie drauge pabėgo, šunsnukiai.

— Na, pabėgo — pabėgo, o kas tau? — pasakė Akilinas, šluostydamasis rankomis kūną.— Pamanyk, bėdą atrado, daug geriau vienam, negu blogoje draugijoje.

— Tos kekšės man nereikia,— tarė Fusija.— Bet mane siutina, kad ji susiuostė su locmanu. Tas jai geru nesibaigs.

Fusija neatsimerkdamas pakreipė galvą, nusispiovė,— žiūrėk, kur spiauni, drauguži,— ir užsitempė antklodę iki pat smakro,— vos į mane nepataikei.

— Kiek mėnesių tu buvai pradingęs? — tarė Fusija.— Aš laukiu tavęs nesulaukiu.

— Ar daug ką turi krauti? — pasakė Akilinas. — Kiek gumulų kaučiuko? Kiek odų?

— Mums nepasisekė,— tarė Fusija.— Užsiėjom tik tuščius kaimus. Šį kartą prekių neturiu.

— Juk tu negalėjai žingsnio žengti, tavo kojos jau nerėmė, kur tu dar trainiosies po selvą,— pasakė Akilinas.— Numirti tarp saviškių! Manai, vambisai būtų ir knibsoję prie tavęs? Jie ir šiaipjau išsidangindavo, kada tik jiems šaudavo į galvą.

— Aš galėjau įsakinėti ir nesikeldamas iš hamako,— tarė Fusija.— Chumas ir Pantačia juos būtų nuvedę, kur tik būčiau liepęs.

— Netauzyk niekų,— pasakė Akilinas.— Chumo jie neapkentė ir jeigu jo dar nenugalabijo iki šiol, tai tik tavo dėka. O Pantačia per savo durndagius prilipo liepto galą, jis jau vos žodį beištarė, mums išplaukiant. Ne, bičiuli, viskas jau baigta, neguosk savęs tuščiai.

— Gerai pardavei? — pasakė Fusija.— Kiek dar pinigų atvežei?

— Penkis šimtus solių,— tarė Akilinas.— Nerauk nosies, tos gėrybės daugiau nevertos, aš ir tiek vos išsiderėjau. Bet kas atsitiko? Pirmą kartą neturi prekių.

— Visam krašte tuščia, nors voliokis,— pasakė Fusija. — Šitie šunsnukiai dabar budrūs ir, kad tik kas, slepiasi. Aš patrauksiu toliau, prireikus prasismelksiu ir į miestus, bet gausiu kaučiuko.

— Lalita susigriebė visus tavo pinigus? — tarė Akilinas.— Paliko jie tau šį tą?

— Kokius pinigus? — pasakė Fusija, susirietęs ir prilaikydamas palei burną antklodės kraštą.— Kokius pinigus tu turi galvoje?

— Tuos, kur aš tau atveždavau, Fusija,— tarė Akilinas.— Kuriuos tu susikrovei plėšikaudamas. Žinau, kad tu juos slepi. Kiek tau dar liko? Kokie penki, dešimt tūkstančių?

— Jie tavęs ponu nevadina, dar tas negimė, kuris mano gerą iš manęs atims,— tarė Fusija.

— Nesišiaušk, ir šiaip šleikštu,— pasakė Akilinas.— Ir nespoksok į mane taip, šituo tu manęs nepagąsdinsi. Geriau atsakyk, jei klausiu.

— Negi ji manęs taip bijojo? — tarė Fusija.— Arba jie stačiai pamiršo per greitumą pasiimt mano pinigus? Lalita žinojo, kur juos slepiu.

— O gal ji nepaėmė jų iš gailesčio,— pasakė Akilinas.— Gal pagalvojo — riesta bus jam vienam, palikim jam bent pinigus, tegu nors tuo pasiguodžia.

— Geriau tie šunsnukiai būtų juos pavogę,— tarė Fusija.— Be pinigų tas tipas nebūtų sutikęs mane priimti. O tavo minkšta širdis, nebūtum manęs palikęs vieno, seniuk, būtum nuvežęs mane atgal į salą.

— Na va, galų gale šiek tiek apsiraminai,— pasakė Akilinas.— Žinai, ką aš padarysiu? Sumaigysiu kelis bananus ir juos išvirsiu. Paskutinį kartą paragausi pagoniško valgio — nuo rytojaus ryto valgysi krikščioniškai.

Senukas nusijuokė, įvirto į tuščią hamaką ir pradėjo suptis, pasispirdamas koja.

— Jei aš būčiau tavo priešas, mano čia nė akių nebūtų,— pasakė jis.— Būčiau pasilikęs sau tuos penkis šimtus solių, ir sudie. Juk aš iš anksto žinojau, kad šį kartą neturėsi prekių.

Lietus čaižė terasą ir dusliai dundeno į stogą; karštam vėjui papūtus, siūbavo tinklelis nuo moskitų, lyg mosuotų sparnais baltasis garnys.

— Ko dar taip dangstaisi, aš juk žinau, jog tau neriasi oda nuo kojų.

— Ta kekšė tau pasakojo apie moskitus? — sumurmėjo Fusija.— Aš nusikasiau kojas, ir jos ėmė pūliuoti, bet dabar jau gyja. Tie šunsnukiai galvoja, kad jei aš sunegalavau, tai jų neieškosiu. Pažiūrėsim, kas juoksis paskutinis, Akilinai.

— Nekreipk šnekos kitur,— tarė Akilinas.— Tu iš tikro jau taisaisi?

— Duok man dar lašelį, seniuk,— pasakė Fusija.— Ten dar šiek tiek liko?

— Imk mano dubenėlį, aš daugiau nenoriu,— tarė Akilinas.— Valgau aš jau visai kaip vambisas — kas rytas, vos pakirdęs, išsiverdu šitos putros.

— Aš ilgėsiuos salos labiau, negu Kampo Grandės, labiau, negu Ikitoso,— pasakė Fusija.— Man atrodo, tik tenai aš jaučiausi lyg savam krašte. Aš net vambisų pasiilgsiu, Akilinai.

— Anot tavęs, visi tau brangūs, ir Pantačia, ir vambisai, tik ne savas sunūs,— tarė Akilinas.— Jo tu net neprisimeni. Nejaugi tau nusispiaut, kad Lalita jį išsivežė?

— Gal jis ir ne mano sūnus,— tarė Fusija.— Gal toji kalė. . .

— Nutilk, nutilk, aš pažįstu tave jau ne pirmi metai, ir tu manęs neapstatysi,— pasakė Akilinas.— Sakyk teisybę, kaip tavo kojos? Geriau ar dar blogiau?

— Nekalbėk su manim tokiu tonu, tu galėtum būt santūresnis,— tarė Fusija netvirtu, kažkaip gailiai unkščiančiu balsu ir nutilo.

Akilinas atsikėlė iš hamako ir priėjo prie jo. Fusija užsidengė veidą ir visas susigūžė.

— Nesigėdyk manęs, drauguži,— sušnibždėjo senukas.— Duokš pažiūrėsiu.

Fusija neatsakė, ir Akilinas pravertė antklodės kraštą. Fusija gulėjo be batų, ir senukas valandžiukę žiūrėjo į basas jo kojas, įsikibęs nagais į antklodę, prasižiojęs ir suraukęs kaktą.

— Man labai gaila, bet mudviem laikas, Fusija,— tarė Akilinas.— Reikia plaukti.

— Palauk dar truputėlį, seniuk,— graudžiu balsu pasakė Fusija.— Klausyk, duok man ugnies, surūkysiu cigaretę, ir tu nugabensi mane anam tipui. Tai truks gal dešimt minučių, Akilinai.

— Gerai, rūkyk, tik greičiau,— tarė senukas.— Jis tikriausiai jau mūsų laukia.

— Apžiūrėk jau viską,— sudejavo Fusija po antklode.— Aš ir pats negaliu priprasti. Žiūrėk aukščiau.

Jis sulenkė kojas ir, vėl jas ištiesdamas, nuspyrė žemėn antklodę. Ir štai senukui prieš akis jo nuogos šlaunys, kirkšnys, išplikusi gakta, įnagis, jau visai kaip padvėsęs sliekas, ir pilvas, nuo kurio oda dar nebuvo nusilupusi. Senukas skubiai pasilenkė, paėmė antklodes ir užklojo Fusiją.

— Matai, matai? — sukūkčiojo Fusija.— Aš jau ne vyras, Akilinai.

— Jis dar man pažadėjo, jog duos tau cigarečių, kai tu panorėsi,— pasakė Akilinas.— Tad turėk omeny, kai panorėsi rūkyti, paprašyk jį.

— Aš norėčiau numirti čia, šitam daikte,— tarė Fusija.— Staiga, kad net nepajusčiau. Tu susuktum mane į antklodę ir pakabintum po medžiu, kaip kad daro vambisai. Tik niekas manęs neapraudotų kiekvieną rytą. Ko tu juokiesi?

— Štai žiūriu — tu apsimeti, jog rūkai, o nieko neužsitrauki, taupai cigaretę, kad tik laiką užvilkintum,— pasakė Akilinas.— Jei mudu vis vien plauksim, ar tau ne vis tiek — pora minučių šen ar ten.

— Kaip aš ten plauksiu, Akilinai,— tarė Fusija.— Juk tai labai toli.

— Tau geriau numirti tenai, negu čia,— pasakė senukas.— Ten tave prižiūrės, ir liga nesiplės aukštyn. Pažįstu ten vieną žmogų, kuris už tavo pinigus priims tave be jokių popierių.

— Mes nenusigausim tenai, seniuk, mane sučiups beplaukiant.

— Duodu žodį, kad nusigausim,— pasakė Akilinas.— Ką gi, jei reikės, plauksime tik naktį, irsimės pratakomis. Bet turim išsmukti tuoj pat, kad nepastebėtų nei Pantačia, nei pagonys. Svarbu, kad niekas nežinotų, kur tu dingai, tik tada tu būsi ten saugus.

— O policija, o kareiviai? — tarė Fusija.— Argi tu nežinai, seniuk, kad manęs visi ieško? Negaliu nosies iš čia iškišti. Per daug žmonių trokšta man atkeršyt.

— San Pablas — tokia vieta, kur tavęs niekad neieškos, — pasakė senukas.— Net jei ir žinotų, jog tu ten esi, vis tiek neieškos. Bet niekas nė nesužinos.

— Seniuk, seniuk,— sukūkčiojo Fusija.— Tu geras žmogus, maldauju tave. Tu tiki dievą? Tad padaryk dėl dievo meilės, pasistenk mane suprasti.

— Aš puikiai tave suprantu, Fusija,— tarė senukas stodamasis.— Bet jau seniai sutemo, o aš turiu pagaliau nugabenti tave anam žmogui, jam nusibos mūsų laukti.

VĖL NAKTIS ir vėl tie patys daiktai: upės krantas, takelis, vingiuojąs tarp fermų, pupmedžių giraitė, smėlynai. Kojos iki kauliukų klimpsta į purią žemę. Ir tu — šičia, Tonjita, ne, ne, ten nereikia, mus gali kas pamatyti iš Kastilijos. Be gailesčio

kapoja smilčių lietus, apgaubk ją antklode, uždėk jai savo skrybėlę, tegu ji palenkia galvutę, kitaip visas veidas jai degs kaip ugny. Vis tie patys garsai: šiuženimas vėjo, siūruojančio medvilnę, gitarų brunzgimas, dainos, girtų vogravimai, o auštant — gūdus galvijų baubimas. Ir tu — pasėdėkime čia, Tonjita, pailsėkim truputį ir dar pavaikščiosim. Vis tie patys reginiai: juodas katedros kupolas, mirgančios, ryškiai spindinčios arba gęstančios žvaigždės, raukšlėta dykumos marška, pribarstyta žydrų kopų, ir tolumoje vienišas stūksantis namas, mirtinai blyški šviesa, sklindanti pro langus, įeinančių ir išeinančių žmonių siluetai, o kartais, ankstų rytą, raitelis, peonai, ožkų kaimenė, Karlo Rocho barža ir pilki skerdyklos vartai anapus upės. Pasakok jai, kaip rytas aušta,— tu girdi mane, Tonjita, tu užsnūdai? — kaip palengva išryškėja varpai, stogai, balkonai, kaip užeina lietus arba kyla rūkas. Paklausk, ar jai nešalta, gal jau nori grįžti, užmesk jai ant kojų savo striukę, tegu ji atsiremia tau į petį, Ir vėl atmintyje iškyla ta naktis, kada tylą trempė pasiutiška zovada, ir ji visa sudrebėjo. Atsistok, pažiūrėk, kas čia šuoliuoja tokiu metu? Susilažinę? Čiapiras, donas Eusebijas, dvyniai Templės? Užsislėpkim, pasilenkim, nejudėk, Tonjita. Nebijok, tai du raiteliai, o ji, apgaubta amžinos neperregimos miglos, be žodžių klausia — kas, kodėl, kaip? Ir tu — prašvilpė per porą žingsnių nuo mūsų laukiniais žirgais, bepročiai, joja prie upės, o dabar grįžta, nebijok, mažutėle, o ji išsigandusį veidą čia pakreipia į vieną, čia į kitą pusę, ir lūpos dreba, ir nagai sulenda į tavo ranką, ir tu girdi, kaip ji tankiai alsuoja, ir atspėji nebylų klausimą — kodėl, kaip? Dabar nuramink ją — jie jau nujojo, Tonjita, juodu taip lėkė, kad nespėjau net veidų įžiūrėti, o ji atkakliai įsispokso į tamsą neregėmis savo akimis,. trokšte trokšdama suvokti, kas, kodėl, kaip. Ir tu — nereikia, kvailute, ko mums rūpintis, kas jie. Sugalvok gudrybę, kaip čia išblaškyti ją,— užsidenk antklode, Tonjita, ana jie atjoja, jų visa orda, jei pamatys, jie mus užmuš. Pajusk, kaip ji suvirpa iš baimės, tegu ji prie tavęs prisispaudžia, tave apsikabina, su tavim kone susilieja, labiau, dar labiau, Tonjita, o dabar jai pasakyk, kad netiesa, kad nieko nėra,— pabučiuok mane, mažutėle, aš pajuokavau. O šiandien nekalbėk, tik įsiklausyk į ją. Smėlynai — jūra, o jos siluetas — valtis, ir ji ramiai plaukia per kopas ir krūmokšnius, nepertrauk jos, neužmink jos šešėlio. Išsiimk cigaretę, užsirūkyk

ir galvok, jog tu laimingas, jog atiduotum viską pasaulyje, kad sužinotum, ar ji laiminga. Paplepėk su ja, pajuokauk — tu ir ją išmokysi rūkyti, tik ne dabar, o kai ji užaugs, juk mažos mergytės nerūko,— ir nusijuok, tegu ir ji nusijuokia — na, nusišypsok vis dėlto, maldauju tave, nebūk amžinai tokia rimtuolė, Tonjita. Ir vėl netikrumas, tas šarmas, ėdąs gyvenimą, ir tu — aš žinau, jai nuobodu tūnoti uždarytai ir klausytis vis tų pačių balsų, bet luktelk, dabar jau neilgai, juodu išvažiuos į Limą ir turės namus, kur gyvens vienudu, ir jiems nereikės daugiau slapukauti, ir jis pripirks jai visko, ko tik širdis geidžia, va pamatysi, Tonjita, va pamatysi. Pajusk vėl tą gėlą — tu niekad nepyksti, mažutėle, tegu ji nebūna visad tokia, tegu kartais įtūžta, daužo indus, rauda, o prieš akis jos veidas su ta pačia nežemiška išraiška, ramiai tvinksinti gyslelė smilkinyje, nuleistos blakstienos ir lūpos, kurios niekad neišduos jos paslapties. Anoms merginoms nieko daugiau neliko gyvenime, tik prisiminimai ir tolimas sielvartas, todėl jos taip paikina tave, Tonjita. Jos atneša tau saldumynų, tave aprengia, sušukuoja, jų stačiai pažinti negalima, tarp savęs jos amžinai riejasi, kokių tik šunybių neiškrečia viena kitai, o tau jos tokios geros ir paslaugios. Ką jos galvojo, kai ją pamatė! Pasakyk joms — aš ją parsivedžiau, aš ją pasigrobiau, pasakyk, kad tu ją myli, kad ji gyvens su tavim, kad jos turi tau padėti. Ir štai ausyse vėl girdi, kaip jos susijaudinusios kalba — mes jums prižadame, prisiekiame, jūs nenusivilsite mumis. Pasiklausyk, kaip jos gyvai šnibždasi, tik pažvelk į jų graudžiai šypsančius, smalsumu degančius veidus — kaip joms knieti užlipti į bokštą, pamatyti ją ir su ja pasikalbėti. Ir vėl priešais tave ji, ir tu — jos vis tave myli. Gal dėl to, kad tu tokia jauna? Gal dėl to, kad negali kalbėti? Gal dėl to, kad joms tavęs gaila? Ir vėl prisimena ta naktis: vos vos blizga upė tamsoje, juoduoja želmenų dėmės, mieste jau užgeso žiburiai, mėnulis blankiai šviečia dykumą, o ji šalia tavęs ir tuo pačiu metu kažkur toli, bejėgė ir beglobė. Šūktelk jai, paklausk — Tonjita, tu girdi mane? Ką tu jauti? Kodėl ji taip traukia tave už rankos, ar tik ji neišsigando šitos smilčių liūties? Ir tu — eikš, Tonjita, prisidenk, nieko, ji greit praeis, tu manai, smėlis mus užbers, gyvus palaidos? Kodėl tu drebi, ką tu jauti? Tau trūksta oro? Tu nori grįžti? Kodėl tu taip šniokštuoji? Kaip baisu nesuprasti, nesuvokti, kas tau yra, mano mergyte. Ir štai vėl tavo širdis — fontanas, iš kurio trykšta klausimai — kokį tu

įsivaizduoji mane, kokias — įnames, ir veidus, ir žemę, kuria tu vaikštai, iš kur, tavo manymu, randasi garsai, kuriuos tu girdi, kokia tu pati, ką reiškia tie garsai? Tu galvoji, kad visi tokie, kaip tu? Kad mes girdim, ką kiti mums sako, bet neatsiliepiam? Kad kažkas mums paduoda valgį, mus paguldo ir mums padeda kopti laiptais? Tonjita, Tonjita, ką tu jauti man? Ar tu suvoki, kas tai yra meilė? Kodėl tu bučiuoji mane? Bet neužkrėsk jos savo liūdesiu, prisiversk, nuleisk balsą ir švelniai ištark jai — nesvarbu, mano jausmai — tai tavo jausmai, sakyk, jog tu nori kentėti, kada kenčia ji. Tegu ji užmiršta šituos tuščius žodžius — aš daugiau taip nedarysiu, Tonjita, tiesiog mano nervai neišlaikė,— papasakok jai, koks dabar miestas, ką daro vargšė galjinaserietė, besiskundžianti savo ligomis, paminėk asilą ir pintines, ką žmonės šneka „Šiaurės žvaigždėje",— visi gaili tavęs, Tonjita, ieško tavęs, suka galvas, kas tave galėjo ištikti: gal vargšelę kas nužudė, gal pagrobė koks atsibastėlis? — kokius gandus, kokius prasimanymus skleidžia, kokių melų prisigalvoja žmonės. Paklausk ją, ar ji atsimena praeitį, ar ji norėtų grįžti atgal, eiti į aikštę, šildytis saulutėje palei paviljoną, ar ji pasiilgo galjinaserietės, ar tu norėtum su ja pasimatyti? Gal paimkim ją į Limą? Bet ji negali arba nenori klausyti, kažkas skiria ją nuo tavęs, kažkas ją kamuoja, ir ji visa dreba ir tempia tave už rankos, sumišusi ir apimta siaubo, ir tu — kas tau, gal tau ką skauda, gal nori, kad paglostinėčiau? Gerai, pridėk ranką ten, kur ji rodo, palengva, nespausk, pabraukyk jai per pilvą kokią dešimtį, šimtą kartų, vis toje pat vietoje — o, žinau, skrandis sunegalavo, tu nori pačiurčyt? — padėk jai — nusilengvint? Tegu ji atsitupia, nieko, padarysi jai pastogę,— ištiesk antklodę jai virš galvos, pridenk nuo sausojo lietaus,— ir jos nevargins smėlis. Bet viskas veltui — jos skruostais ritasi ašaros, ir ji dreba vis labiau, ir jos veidą iškreipė kančia, o tu negali atspėti, kas jai darosi, tai baisu, Tonjita, kuo tu gali jai padėti, ko ji iš tavęs nori? Imk ant rankų, bėk, bučiuok ją nešdamas — va ir namai, jau visai arti, tuoj ji išgers matės, jis ją paguldys į patalą, ir rytoj ji pasibus sveika, ir tegu ji, gink dieve, neverkia, tik tegu neverkia. Pašauk Ancheliką Mersedes, kad jinai ją pagydytų, ir ji — matyt, dieglys, šeimininke, o tu — karštos arbatos? Pūslę? Ir ji — nieko baisaus, nebijokit, o tu — šaltekšnių, ramunėlių? Ir virėja čiupinėjo ir trynė vis tą pačią vietą, o tu vis dar nesupratai, koks žioplys, koks žioplys! Ir štai vėl matai

akyse džiugias įnames, subėgusias į bokštą, vėl užuodi kremo, talko ir vazelino kvapus, prisimeni linksmą subruzdimą ir spygavimus — o šeimininkui nė į galvą, va nekaltas kūdikis. Žiūrėk, kaip jos spiečiasi aplink ją, glamonėja, tupinėja. Palik joms ją paslaugyti, o pats nusileisk į salę, atsikimšk butelį, griūk į kėdę, išgerk už ją ir, pagautas kažkokio dvilypio jausmo — nerimo ir laimės, užsimerk ir pabandyk įsivaizduoti, ką jos kalba — ne mažiau kaip du mėnesiai, o Peteliškė — trys, o Blizgutė — keturi, ar ne kvaišas gi jis, dėl ko, jo manymu, jai kraujai nustojo rodęsi? O kada gi paliovė, šeimininke? Jei prisimintumėt, mes tikslėliau žinotume, kokiame ji dabar mėnesy. Ir, jausdamas, kaip nuo alkoholio kojos darosi lyg vatinės ir gyslomis srovena raminanti šiluma ir kažkur dingsta nerimas, mintyse prikišk pats sau ir prisipažink — aš niekad šito nežiūrėjau. Koks galų gale tau skirtumas, ir kokios tau turi reikšmės, kada jis gims, rytoj ar po aštuonių mėnesių, šiaip ar taip, Tonjita papilnės, o paskui tas jai skaidrins gyvenimą. Atsiklaupk šalia jos lovos — nieko, dėl šito reikia tik džiaugtis, tu jį rūpestingai prižiūrėsi, keisi jam palutes, o jei gims mergytė, tegu būna panaši į ją. Ir tegu rytoj rytą merginos eina į dono Eusebijo parduotuvę ir nuperka viską, ko reikia, nors pardavėjai tuoj paims ant dantų — kas čia gimdo, ir kas tėvas? — o jei bus berniukas, jie pavadins jį Anselmu. Nueik į Galjinaserą, susiieškok stalius, tegu jie ateina su lentomis, vinimis ir plaktukais ir padaro lovytę, o jeigu ims kamantinėti, sugalvok kokią nebūtą istoriją. Tonjita, Tonjita, tegu tu būsi pilna visokiausių kaprizų, tegu tave tąsys, tegu tave apniks bloga nuotaika — būk tokia, kaip kitos. Tu gali jį užčiuopti? Jis jau kruta? Ir paskutinį kartą paklausk save, gerai ar blogai, kas čia jau įvyko, ar toks turi būti gyvenimas, ir kas būtų buvę, jeigu jai, jeigu tau ir jai nebūtų šitaip atsitikę, ir kas čia buvo, ar sapnuota, ar būta, ar tai, kas būta, niekad nepanašu į tai, kas sapnuota. Ir dar kartą prisiversk paklausti save, ar nusilenkei tu likimui, ir ar dėl to, kad ji numirė, ar dėl to, kad tu senas, tu taip ramiai galvoji apie savo mirtį.

— LAUKSI JO, Laukine? — pasakė Čiunga.— Gal jis dabar su kita.

— Kas čia? — tarė arfininkas ir, pasukęs galvą, įsispitrino į laiptus savo išblukusiomis akimis.— Sandra?

— Ne, maestrai,— atsakė Bolas.— Ne, naujokėlė, ta, kur užvakar pradėjo.

— Jis ketino ateiti manęs, senjora, bet, matyt, pamiršo,— pasakė Laukinė.— Na, aš eisiu.

— Pirmiausia pavalgyk pusryčius, mergyte, — tarė arfininkas.— Pakviesk ją, Čiungita.

— Žinoma, atsinešk puodelį, — pasakė Čiunga.— Virdulyje karštas pienas.

Muzikantai pusryčiavo prie artimiausio nuo bufeto staliuko, violetinei lemputei šviečiant — kitos jau buvo užgesintos. Laukinė atsisėdo tarp Bolo ir Jaunojo Alechandro. Kokia ji tylenė, iki šiol jie beveik nėra girdėję jos balso, jos krašte visos moterys tokios? Už lango vos galėjai įžiūrėti priemiesčio lūšnas, apgaubtas tamsos, o aukštai švietė trys blankios žvaigždės — marimačiai. Ne, senjore, jos tarška kaip papūgos. Ir arfininkas, trupindamas duonos riekelę,— papūgos? O ji — taip, jų krašte yra tokių paukščių, ir jis, liovęsis kramtyti,— kaip, mergyte, ji ne iš Pjuros? Ne, senjore, ji iš toli, iš kalnų. Ji nežino, kur gimusi, bet ji visad gyveno Santa Marijoje de Njeva. Tai mažas miestukas, senjore, ten nėra nei automobilių, nei didelių namų, nei kino, kaip Pjuroje. Arfininkas nustebęs pakėlė galvą — kalnai, papūgos? — ir staiga pasitaisė ant nosies akinius — jis jau buvo užmiršęs, merguželė, kad ir jų dar esama pasaulyje. Prie kokios upės toji Santa Marija de Njeva? Ar ji arti nuo Ikitoso? Toli? Kalnai, kaip įdomu. Jaunasis leido iš burnos vieną po kito vienodus dūmų ratiliukus, kurie sklaidėsi ir nyko virš šokių aikštelės. Jis taip pat norėtų aplankyti Amazoniją, pasiklausyti čiunčių muzikos. Ji nė kiek nepanaši į kreolų, tiesa? Visai nepanaši, senjore, tenykščiai žmonės dainuoja retai, ir jų dainos ne linksmos, kaip marineros arba valsai, o vis daugiausia liūdnos, ir skamba jos labai keistai. Bet Jaunasis mėgsta liūdną muziką. O kokie tų dainų žodžiai? Tikriausiai labai poetiški? Juk ji supranta jų kalbą? Ne, ji nemoka — Laukinė užsikirto ir panarino galvą — čiunčių kalbos, ji žino tik vieną kitą žodelį — dažniau girdėtą, štai tie ir įsiminė, suprantate? Bet tegu jis nemano, ten yra ir baltųjų, o čiunčiai retai rodosi, mat, jie amžinai lindi giriose.

— O kaip tu papuolei į rankas Chosefinui? — paklausė Čiunga.— Kuo tave patraukė šitas padauža?

— Baisus čia daiktas, Čiunga,— pasakė Jaunasis.— Meilei neįsakysi. Nei jos paklausi, nei ji tau atsakys, kaip kad yra pasakęs kažkoks poetas.

— Nebijok, Laukine, — nusijuokė Čiunga. — Aš paklausiau šiaip sau, juokais. Man nerūpi kito gyvenimas.

— Kas jums, maestrai? Ko jūs taip susimąstėt? — tarė Bolas.— Jūsų pienas aušta.

— Ir jūsų, senjorita,— pasakė Jaunasis.— Gerkit. Gal dar duonos norit?

— Ar ilgai dar mergas vadinsi „jūs"? — tarė Bolas.— Koks tu keistas, Jaunasai.

— Aš su visom moterim kalbu vienodai,— pasakė Jaunasis.— Man vis tiek, ar jos mergos, ar vienuolės, visas aš jas gerbiu.

— Tad ko tu jas taip čaižai savo dainose? — tarė Čiunga.— Juk tu ne kompozitorius, o angis.

— Aš nečaižau, o sakau joms tiesą,— pasakė Jaunasis vos šypsodamasis ir išpūtė paskutinį dūmų ratiliuką, baltą ir idealiai apskritą.

Laukinė atsistojo — ji baisiai nori miego, senjora, ji eis, ir labai ačiū už pusryčius, bet arfininkas pastvėrė jai už rankos — luktelk, mergužėle. Ji eina pas galinčių? Jis gyvena, atrodo, palei Merino aikštę? Jie ją pavėžins, tegu Bolas eina pašaukti taksi, jis irgi norįs miego. Bolas atsikėlė ir išėjo į gatvę. Pro duris padvelkė gaivuma; priemiestį vis dar gaubė tamsa. Ar jie pastebėjo, koks nepastovus dangus virš Pjuros? Vakar tuo laiku jau svilino saulė, smėlis nebiro ir trobos baltavo kaip išpraustos, o šiandien vis negali prašvisti, kas būtų, jei naktis niekad nesibaigtų, ir Jaunasis parodė juodo dangaus kvadratėlį lango rėmuose. Kas kas, o jis tik apsidžiaugtų, bet daug kam tai, žinoma, nepatiktų. Čiunga pasuko pirštu apie smilkinį — kažkoks pusprotis, velniažin ką sugalvoja. Jau šešta? Laukinė užsikėlė koją ant kojos ir atsirėmė alkūne į stalą. Selvoje aušta anksti, šiuo metu visi jau sukilę, ir arfininkas — taip, taip, o dangus pasidaro rausvas, žalias, mėlynas, visomis spalvomis tviska, ir Čiunga — kaip, ir Jaunasis — kaip, maestrai, jūs pažįstate selvą? Ne, stačiai į galvą ateina visokie niekai, jam šitaip būna, o jeigu virdulyje liko pieno, jis mielai išgertų dar. Laukinė įpylė jam pieno ir įdėjo cukraus. Čiunga, paniurusi, nepatikliai žvelgė į arfininką. Jaunasis vėl užsirūkė ir vėl ėmė iš burnos pūsti melsvus dūmų ratiliukus. Permatomi ir lengvučiai

jie plaukė prie juodo lango kvadrato, pusiaukelėje pasivydami vienas kitą,— o jį šviesa veikia ne taip, kaip kitus žmones,— liejosi į daiktą, virto debesiukais — jie nudžiunga ir pažvalėja, kai pateka saulė, ir nuliūsta, kada ateina naktis,— ir pagaliau nyko — o jis atvirkščiai, dieną jam kažkas slegia širdį ir tik temstant atsiranda nuotaika. Ir todėl, Jaunasai, kad jie visi, ir Čiungita, ir Bolas, ir jis, o dabar štai ir mergina, yra nakties paukščiai — kaip apuokai ir lapės, ir tada trinktelėjo durys. Tarpdury pasirodė Bolas, apglėbęs per liemenį, jis prilaikė Chosefiną — žiūrėkit, ką sutikau, jis stovėjo vidury plento ir kalbėjosi pats su savimi.

— Na ir linksmai gyveni, Chosefinai,— pasakė Čiunga.— Tavęs jau net kojos neklauso.

— Laba diena, sūneli,— tarė arfininkas.— Mes manėm, tu neateisi jos, ruošėmės patys ją nuvežti.

— Nekalbinkite jo, maestrai,— pasakė Jaunasis.— Jis girtas kaip pelų maišas.

Laukinė ir Bolas atitempė jį prie stalo, o Chosefinas — visai negirtas ir visai ne pelų maišas, kas čia per kvailystės, išgerkim dar paskutinį, kelionei, tegu Čiungita atneša juodviem buteliuką alaus. Arfininkas atsistojo — ačiū, bet jau vėlu, ir jų laukia taksi. Chosefinas maivėsi ir rėkavo — visi jie čia prarugs, pieną geria, vaikai jie, ar ką, ir Čiunga — gerai, iki pasimatymo, tegu jie jį išsiveda. Jie išėjo į gatvę. Kitoje pusėje, kur stūksojo Grau kareivinės, horizonte jau driekėsi žydras ruoželis, o priemiestyje kyščiojo languose mieguisti veidai, buvo girdėti, kaip pokši žarijos gorėse, ore plaukiojo aitrūs kvapai. Per smėlyną — arfininką vedė už parankių Bolas ir Jaunasis, o Chosefinas rėmėsi į Laukinę,— išėję į plentą, visi susėdo į taksi, muzikantai ant užpakalinės sėdynės, o Laukinė ir Chosefinas prie šoferio. Chosefinas juokėsi — Laukinė pavyduliauja, seneli, sako — ko tu taip geri, ir kur tu buvai, ir su kuo, nori, kad jis viską jai išsipasakotų, arfininke.

— Ir gerai, merguželė,— pasakė arfininkas.— Nepasitikėk juo, nėra blogesnio žmogaus už mangačį.

— Ką tu? — tarė Chosefinas.— Nagai niežti? Ką tu? Negrabinėk tu jos, bičiuli, dantų nesurinksi, bičiuli. Ką tu?

— Aš nieko negrabinėju,— pasakė šoferis.— Aš nekaltas, kad mašinoje ankšta. Argi aš prie jūsų kabinausi, senjorita? Aš dirbu savo darbą ir nenoriu turėti nemalonumų.

Chosefinas ėmė kvatoti visa gerkle — bičiulis juokų nesupranta, tegu grabinėja, jei tik nori, jis leidžia, ir šoferis susijuokė — jis manęs, senjoras rimtai kalba. Chosefinas atsigręžė į muzikantus — šiandien Beždžionės gimimo diena, tegu jie atšvenčia ją drauge su jais, broliai Leonai jus taip myli, seneli. Bet maestras pavargęs, jam reikia pailsėti, ir Bolas patapšnojo Chosefinui per petį. Chosefinui labai gaila, labai gaila, ir jis užsimerkė. Taksi pravažiavo katedrą; Plasoje de Armas jau buvo užgesę žibintai. Tamarindų siluetai tankia grandine juosė apskritą paviljoną skėčio pavidalo stogu. O Laukinė — tegu jis nebūna toks piktas, kiek kartų jinai jį prašė. Jos žalios, didelės, baukščios akys žvelgė Chosefinui į veidą, ir jis juokais ištraukė ranką sulenktais pirštais, lyg būtų išleidęs nagus,— taip, jis piktas, ką tik panorės, gyvą praris ir net nesusirauks. Jis vėl nusikvatojo, ir šoferis žvairai dėbtelėjo į jį. Automobilis važiavo Limos gatve, tarp „La industrijos" pastato ir rotušės geležinės tvoros. Ji nenori ten eiti, bet Beždžionei sukako šimtas metų, ir jisai jos laukia, o broliai Leonai jo draugai, ir jis visad su jais sutaria.

— Nesikabink prie merginos, Chosefinai,— pasakė arfininkas.— Ji, tur būt, pavargusi, duok jai ramybę.

— Ji nenori eiti į mano namus, arfininke, — tarė Chosefinas.— Nenori matyti galinčių. Sako, kad jai gėda, įsivaizduok. Sustok, bičiuli, mes čia išlipam.

Šoferis sustabdė automobilį. Taknos gatvėje ir Merino aikštėje buvo tamsu, bet Sančeso Sero prospektą ryškiai švietė savo žibintais sunkvežimiai, ilga kolona riedą link Senojo tilto. Chosefinas iššoko iš taksi, bet Laukinė nepajudėjo. Jis ėmė ją traukti, ji gynėsi, ir arfininkas — nereikia pyktis, susitaikykit, o Chosefinas — tegu ir jie užeina, ir šoferis kartu, reikia pagerbti Beždžionę, juk jis toks senas, jam sukako tūkstantis metų. Bet Bolas įsakė šoferiui važiuoti, ir automobilis nuvažiavo. Dabar ir prospekte buvo tamsu — sunkvežimiai pavirto mirksinčiomis raudonomis ugnelėmis, kurios girgždėdamos švitino link upės. Chosefinas, švilpaudamas pro dantis, paėmė už peties Laukinę, ir dabar ji nesipriešindama kuo ramiausiai nusekė iš paskos. Chosefinas atsirakino duris, ir juodu įėjo. Kėdėje, po mažu bra, žemai nukabinęs galvą, knarkė Beždžionė. Virš tuščių butelių, stiklų, nuorūkų, maisto likučių tvyrojo tabako dūmai. Jie jau nusistekeno, ir dar vadinasi manga-

čiai? — Chosefinas treptelėjo — mangačių galinčiai? Kitame kambaryje kažkas neaiškiai sumurmėjo. Chose guli jo lovoje? Jis jį užmuš. Beždžionė atsitiesė, papurtė galvą — kas čia nusistekeno, velniai rautų,— nusišypsojo, ir jo akys sublizgėjo — dievuliau mano,— ir užtraukė falcetu — dievuliau mano, kas čia atėjo. Jis atsistojo — šimtą metų nesimatėm,— ir svirduliuodamas žengė pasitikti Laukinės— kaip malonu vėl pasimatyti,— traukydamas kėdes ir spardydamas į šalis butelius,— jis taip troškęs išvysti sesytę, o Chosefinas — na, išlaikiau savo žodį, ar ne? Kuo aš blogesnis už mangačius? Pasišiaušęs ir susipašęs Beždžionė išskėstom rankom, plačiai šypsodamasis ir šlitinėdamas į šalis, artėjo prie Laukinės — ir kaip ji pagražėjusi, bet kodėl ji traukiasi atbula, sesyte, ji turi jį pasveikinti, argi nežino, kad jo gimimo diena?

— Tas teisybė, jam sukako milijonas metų,— pasakė Chosefinas.— Užteks ožiuotis, Laukine, apkabink jį.

Jis nuvirto į kėdę, pastvėrė butelį ir pradėjo iš jo gerti, apsižiojęs kaklelį, tik staiga — lyg būtų į vandenį pūkštelėjęs didelis akmuo, taip skambiai pokštelėjo antausis,— na ir sesytė, na ir pikčiurna, ir Chosefinas nusijuokė, o Beždžionė dar gavo antausį — na ir pikčiurna, ir dabar Laukinė slankiojo iš kampo į kampą, o Beždžionė klupdamas ir juokdamasis sekiojo iš paskos, ir dužo stiklinės, ir gretimame kambaryje dainavo — vien tik ūžiam suėję,— ir Chose už sienos nutilo, ir Chosefinas dainavo, susirietęs kėdėje, ir iš butelio jo rankoje vynas siaura srovele teškėjo ant grindų. Galiausiai Laukinė ir Beždžionė liovėsi slankioję po kambarį. Dabar juodu stovėjo kertėje, ir ji vis talžė jį — na ir sesytė, na ir pikčiurna, juk jam iš tikrųjų skauda, už ką jinai jį muša? — ir jis juokėsi — geriau tegu jį pabučiuoja,— ir ji juokėsi, žiūrėdama, kaip Beždžionė maivosi, ir net nematomas Chose kvatojo — tai bent sesytė.

EPILOGAS

GUBERNATORIUS tris kartus pabeldžia krumpliais, ir rezidencijos durys atsidaro. Raudonskruostė motina Griselda stoiškai šypsosi Chulijui Reategiui, bet jos lūpos dreba, ir protarpiais ji baisėdamasi dirsteli į Santa Marijos de Njeva aikštės pusę. Gubernatorius įeina, ir mergaitė paklusniai įtipena iš paskos. Juodu žingsniuoja apytamsiu koridoriumi prie viršininkės kabineto, ir dabar iš miestuko girdėti tik duslus, tolimas klegesys, kaip sekmadieniais, kada auklėtinės leidžiasi prie upės. Kabinete gubernatorius atsisėda ant vienos iš brezentinių kėdžių, lengviau atsidūsta ir užsimerkia. Mergaitė, nukneibusi galvą, stovi prie durų, bet, kai įeina viršininkė, pribėga prie Chulijo Reategio, kuris tuo metu atsistoja — laba diena, motina. Viršininkė jam atsako ledine šypsena, mostu paprašo sėsti, o pati ir toliau stovi palei rašomąjį stalą. Jam gailėję palikti Urakusoje tarp laukinių šitą mergaičiukę, kurios tokios protingos akutės, jis pagalvojęs, kad misijoje ją išauklės, ar gerai jis padaręs? Labai gerai, donai Chulijau,— viršininkė kalba taip, kaip ir šypsosi, šaltai ir oficialiai,— jos čia tam ir yra. Mergytė nė žodžio nesupranta ispaniškai, motina, bet greitai išmoks, ji labai sumani, ir per visą kelionę jie neturėję su ja jokios bėdos. Viršininkė įdėmiai jo klausosi, net nesujudėdama, lyg medinis krucifiksas kabinete ant sienos, o kai Chulijas Reategis nutyla, ji net nelinkteli ir nieko neklausia — stačiai laukia, susidėjusi rankas ant pilvo ir sučiaupusi lūpas. Taip, vadinasi, jis ją palieka. Chulijas Reategis atsistoja — jam reikia eiti,— ir nusišypso viršininkei. Kelionė buvo labai sunki, varginanti — lietūs, visokie nepatogumai, o jis dar negalįs gulti į patalą, kaip kad norėtų, mat,

draugai surengė pusryčius ir, jeigu jis neateis, jam to nedovanos, žinot, kaip žmonės greit įsižeidžia. Viršininkė atkiša jam ranką, ir tą akimirką klegesys padidėja, tarsi šauksmai ir riksmas eitų ne iš miestelio, o iš čia pat, iš sodo, iš koplyčios. Paskui šiek tiek aptilsta, ir vėl girdėti duslus šurmulys, negarsus, jau ne toks bauginantis. Viršininkė mirkčioja, palei duris stabteli, pasisuka į gubernatorių — donai Chulijau,— apsilaižo lūpas, išblyškusi, nesišypso — dievas atlygins jam už viską, ką jis padarė šitai mergaitei,— skausmingu balsu — ji tik norėjusi jam priminti, jog krikščionis turi mokėt atleisti. Kiek palenkęs galvą ir susikryžiavęs ant krūtinės rankas, Chulijas Reategis nutaiso nuolankią, bet drauge rimtą, iškilmingą pozą. Tegu donas Chulijas atleidžia vardan dievo — dabar viršininkė kalba karščiuodamasi — ir vardan savo šeimos,— ir jos skruostai įsiplieskė — ir vardan savo žmonos, kuri tokia dievobaiminga, donai Chulijau. Gubernatorius vėl linkteli. Argi tai ne vargšas, nelaimingas žmogus? — viršininkės veidas vis labiau niaukiasi — argi jį kas auklėjo? — ji susimąsčiusi glosto sau skruostą — argi jis žino, ką daro? — ir suraukia kaktą. Mergaitė šnairai žiūri į juos, ir jos žalios akys pro susivėlusių plaukų sruogas žybsi kaip įbauginto žvėriūkščio. Jam, motina, tai skaudžiau, negu bet kam kitam. Gubernatorius kalba švelniu tonu — tas prieštarauja jo charakteriui ir jo principams — tartum užgniauždamas maudulį,— bet čia kalba ne apie jį, kaip žinia, jis išvyksta iš Santa Marijos de Njeva, o apie tuos, kurie lieka, motina, apie Bensą, Eskabiną, Agilą, ją, auklėtines, misiją. Negi viršininkė nenori, kad čia būtų įmanoma gyventi žmoniškai? Bet krikščionys turi kitą ginklą prieš neteisybes, donai Chulijau, ji žino, jog jis humaniškas žmogus, negalimas daiktas, kad donas Chulijas pritartų tokiems metodams. Tegu jis pasistengia juos sudrausti, juk čia jo žodis įstatymas, negalima gi taip elgtis su tuo nelaiminguoju. Jam labai gaila, kad motina turės juo nusivilti, bet jis irgi manąs, jog čia vienintelis būdas palaikyti tvarką. Kitas ginklas? Misionierių ginklas, motina? Kiek šimtmečių, kai jie čia? O ar daug ką jie laimėjo tuo savo ginklu? Reikia gerai pamokyti laukinius, kad niekad neužmirštų, juk šitas užkietėjęs niekšas ir jo žmonės žvėriškai sumušė kapralą iš Borcho forto, užmušė naujoką, apgavo Pedrą Eskabiną, ir staiga viršininkė — ne,— piktai purto galvą — ne, ne,— ir kelia balsą — keršyti nežmoniška ir negar-

binga civilizuotiems žmonėms, o šitam nelaimingajam kaip tik keršijama. Kodėl neatidavus jį teismui? Kodėl nepasodinus jį į kalėjimą? Nejaugi donas Chulijas nesupranta, jog tai siaubinga, jog negalima šitaip elgtis su žmogum? Ne, čia ne kerštas ir net ne bausmė, motina, ir Chulijas Reategis sušvelnina toną ir pirštų galiukais glosto mergaitei nešvarius plaukus — reikia tik užkirsti kelią naujoms niekšybėms. Jam liūdna išvažiuoti, motina, palikus misijoje blogą vardą, tačiau tas būtina visų labui. Jis myli Santa Mariją de Njeva ir daug pasidarbavo, trokšdamas jai gero. Dėl gubernatorystės jis apleido savo reikalus, švaistė pinigus, bet nesigaili, motina. Jam valdant, miestelis žengė žingsnį į priekį, argi ne taip? Dabar čia yra valdžia, o greit bus ir nuovada, ir žmonės galės ramiai gyventi. Kas pasakys, jog čia ne jo nuopelnas, motina? Misija pati pirmoji dėkoja jam už tai, ką jis padarė Santa Marijai de Njeva, donai Chulijau, tačiau koks krikščionis gali pateisinti žmones, kurie žudo tamsų varguolį? Argi jis kaltas, kad jo niekas neišmokė, kas gerai ir kas blogai? Jo niekas nežudys, motina, ir neuždarys į kalėjimą, ir jis pats tikriausiai geriau norėtų iškęsti šitą bausmę, negu atsidurti už grotų. Nereikia sakyti, kad jie jo nekenčia, motina, jie tik nori, kad agvarunai išmoktų skirti, kas gerai ir kas blogai, ir ne jų kaltė, jog tie žmonės tik rimbo kalbą supranta. Abu kokią valandžiukę tyli, paskui gubernatorius paduoda viršininkei ranką ir eina. O mergaitė seka iš paskos, bet, vos ji žengia kelis žingsnius, viršininkė paima jai už rankos, ir ji nesimuisto, nebando ištrūkti, tik nuleidžia galvą. Donai Chulijau, kuo ji vardu? Juk ją reikia apkrikštyti. Mergaitę, motina? Jis nežino, bet, šiaip ar taip, krikščioniško vardo ji neturi, tegu jos parenka. Jis linkteli, tuoj išeina iš rezidencijos, greitu žingsniu pereina misijos kiemą ir kone tekinas nubėga takučiu į pakalnę. Priėjęs aikštę, jis žiūri į Chumą. Pririštas už rankų po kapironomis, jis kyburiuoja kaip koks svambalas per kokį metrą virš susirinkusių žioplių galvų. Benso, Agilos, Eskabino čia jau nėra, likęs tik seržantas Robertas Delgadas, keli kareiviai ir susispietę į krūvą seni ir jauni agvarunai. Seržantas jau nerėkauja, Chumas taip pat tyli. Chulijas Reategis pasižiūri į prieplauką. Ant vandens supasi tuščios krovinių valtys — jau iškrautos. Baltai įkaitusi saulė negailestingai spigina tiesiai į viršugalvį, ir Reategis žingsniuoja prie valdybos, bet, eidamas pro kapiro-

nas, sustoja ir vėl įsmeigia akis į Chumą. Jis prisideda abi rankas prie šalmo snapelio, delnais prisidengdamas akis, bet tas negelbsti nuo saulės. Chumo veidą sunku įžiūrėti — jis apalpęs? — matyti tik burna, lyg prasižiojusi,— ar pastebėjo, kad čia jis? Sušuks dar kartą: „Pirujiečiai"? Ar vėl ims keikti seržantą? Ne, jis jau nerėkia, o gal burna ir neprasižiojusi. Nuo kabojimo Chumo viduriai įkritę, o kūnas ištįsęs, ir gali pamanyti, jog čia liesas ir aukštas vyras, o ne kresnas ir pilvotas pagonis. Kažkokia keista, neįtikėtina šita saulės kepinama liekna figūra, kybanti lyg negyva ore. Reategis traukia toliau, įeina į valdybą, nusikosi, įtraukęs tirštų tabako dūmų, vieniems paduoda ranką, su kitais apsikabina. Pasigirsta sąmojai ir juokas, kažkas atkiša gubernatoriui stiklą alaus. Jis vienu mauku išgeria. Aplink jį prakaituoti šlapių nuo kaitros krikščionių veidai — jie pasiges jo, donai Chulijau, jie jo ilgėsis. Ir jis taip pat, labai, bet jam atėjo laikas pradėt tvarkyti savo reikalus, jis viską apleido — plantacijas, lentpiūvę, viešbutį Ikitose. Būdamas čia, jis prarado daug pinigų, draugų, be to, ir paseno. Jis nemėgsta politikos, jo stichija — darbas. Paslaugios rankos pripila jo stiklą, paima iš jo šalmą — visi susirinko jo pagerbti, net tie, kur gyvena anapus slenksčių, donai Chulijau. Jis pavargęs, Arevalai, jis dvi naktis nemiegojęs ir jaučiasi lyg sumuštas. Chulijas Reategis šluostosi nosine kaktą, kaklą, skruostus. Retkarčiais Manuelis Agila ir Pedras Eskabinas valandžiukę atsitraukia vienas nuo kito, ir tada pro metaliniu tinklu apkaltą langą matyti kapironos aikštėje. Ar vis dar ten būriuojasi smalsuoliai, ar juos jau išvaikė kaitra? Chumo nematyti — jo pilkas it žemė kūnas pradingęs akinančios šviesos srautuose arba nesiskiria nuo kapironų kamienų. Kad tik jis mums čia nenumirtų, draugužiai. Mat, pagonis turi sugrįžti į Urakusą ir kitiems papasakoti, ką patyrė, tik tada jiems bus gera pamoka. Nieko, nenumirs, donai Chulijau, jam net sveika truputį pasikaitinti. Ar čia Manuelio Agilos sąmojis? Tegu donas Pedras būtinai sumoka jiems už prekes, kad nebūtų tuščių šnekų, jog piktnaudžiaujame, ir kad visiems būtų aišku, jog jie tik padarė tvarką. Savaime aišku, donai Chulijau, jis išmokės skirtumą šitiems bestijoms, Eskabinas ir tenori prekiauti su jais, kaip anksčiau. Ar šitas Fabijas Kuesta tikrai patikimas žmogus, donai Chulijau? Ar čia klausia Arevalas Bensas? Jeigu Chulijas Reategis gerai jo nepažinotų, nė

nesistengtų, kad jis būtų paskirtas. Jis daug metų dirba drauge su juo, Arevalai. Žmogus šiek tiek flegmatiškas, bet sąžiningas ir doras, kokių reta, jis garantuoja, kad jie sutars su donu Fabiju. Duok dieve, kad daugiau nebūtų konfliktų, baisu kiek daug laiko atima panašios istorijos, o Chulijui Reategiui jau šiek tiek geriau — kai tik įėjo, manė, kad apalps. Gal kad alkanas, donai Chulijau? Tur būt, jau laikas eiti pusryčių, kapitonas Kiroga jų laukia. Beje, kas per žmogus tas kapitonas Kiroga, donai Chulijau? Kaip ir kiekvienas, jis turi savo silpnybių, donai Pedrai, bet apskritai jis geras žmogus.

I

— DAUGIAU KAIP metai nebuvai,— šaukia Fusija.

— Nesuprantu,— sako Akilinas, pridėjęs delną prie ausies; jis čia apžvelgia susipynusius čiontų ir kapanavų vainikus, čia baikščiai dirsčioja pro aukštą papartį į lūšnas, prie kurių vingiuoja takelis.

— Daugiau kaip metai,— šaukia Fusija.— Daugiau kaip metai nebuvai, Akilinai.

Šį kartą senukas linkteli, ir jo traiškanotos akys įsminga į Fusiją. Paskui jis apžiūrinėja klampią pakrantę, medžius, tako vingius ir giraitę. Ne, bičiuli, viso labo tik kelis mėnesius. Lūšnų pusėje tylu, aplinkui, rodos, nė gyvos dvasios, bet ką gali žinoti, Fusija, kyštels jie iš netyčių, kaip aną kartą, staugdami išgrius nuogi ant tako ir puls jį, tada šok į vandenį, kad nori. Fusija tikras, jog jie neateis?

— Metus ir savaitę,— sako Fusija.— Aš skaičiuoju dienas. Vos tik tu išplauksi, aš vėl pradėsiu skaičiuoti. Kas rytą pirmas mano darbas pažymėti dieną. Iš pradžių negalėjau, o dabar man koja kaip ranka, suimu pagaliuką dviem pirštais. Jei nori, pažiūrėk, Akilinai.

Sveikąja koja jis rausia smėlį, iškapsto kelis akmenėlius, dviem išlikusiais pirštais lyg skorpiono žnyplėm pačiumpa akmenėlį, pakelia ir mikliai išbrėžia juo smėlyje nedidelį tiesų griovelį, kurį tuoj pat užlygina vėjas.

— Kodėl tu šitaip darai, Fusija? — sako Akilinas.

— Matei, seniuk? — sako Fusija.— Va tokius ženklus aš darau kasdien ir brūkšnelius brėžiu vis mažesnius, kad sutilptų sienoje palei mano lovą. Šiais metais jų devynios galybės, jau gal dvidešimt eilių bus. O kada tu atplauki, aš atiduodu savo valgį sanitarui, ir jis išbaltina sieną, kad vėl galėčiau žymėti. Šį vakarą atiduosiu jam maistą, ir rytoj rytą jis išbaltins.

— Na, na,— mosuodamas ranka, ramina senukas,— metai — tai metai, nerėk, valdykis. Negalėjau anksčiau atplaukti, man jau nelengva bastytis — nuolat snaudulys ima ir rankos neklauso. Laikas juk eina. Nenoriu numirt ant vandens, Fusija, upėje gerai gyventi, bet ne mirti. Ko tu visą laiką taip rėki, ar tau gerklės neskauda?

Fusija prišoka prie Akilino, prisikiša prie pat jo veido, o tas traukiasi atatupstas šiepdamasis, bet Fusija mala liežuviu ir trepsi kojomis, kol Akilinas į jį nežiūri,— na, na, jau matau. Senukas užsiima nosį, ir Fusija sugrįžta į tą daiktą, kur buvo pirma. Todėl jis ir nesuprato, ką Fusija kalba. Kaipgi jis valgąs be dantų? Ar jam nesunku ryti nesukramčius? Fusija purto galvą.

— Vienuolė man viską išmirkina,— rėkia jis.— Duoną, vaisius — viską užmerkia į vandenį, kol išmirksta, o tada jau galiu ryti. Tik va, kalbėti keblu, greit užkimstu.

— Neįsižeisk, kad užsiimu nosį,— sniaukroja Akilinas.— Nuo tos smarvės man šleikštu ir galva svaigsta. Praeitą kartą, plaukdamas atgal, ilgai negalėjau jos atsikratyti ir naktį net vėmiau. Jei būčiau žinojęs, jog tau taip sunku valgyti, nebūčiau vežęs galetų. Jos tau smegenis suraižys. Kitą kartą atgabensiu kelis buteliukus alaus. Kad tik neužmirščiau — mano galva pasidarė visai kaip sietas, senas jau aš, Fusija.

— Dabar dar nieko, kai nėra saulės,— sako Fusija.— O kada karšta ir mes išeinam į paplūdimį, net vienuolės ir daktaras užsiima nosis — sako, labai smirdi. Aš neužuodžiu, jau pripratau. Žinai, ką man ta smarvė primena?

— Tu taip nerėk,— sako Akilinas ir žiūri į it švinas pilkus debesis, kur būriuojasi danguje.— Atrodo, užeis lietaus, bet aš vis tiek turiu plaukti. Čia neliksiu nakvoti, Fusija.

— Prisimeni gėles, kur augo saloje? — sako Fusija ir šokuoja vietoje, panašus į nusišėrusią beždžionytę.— Tokias geltonas — kai pateka saulė, jos išsiskleidžia, o temstant susiglaudžia. Tos, kurias vambisai dvasiomis vadino. Prisimeni?

— Aš plauksiu net tada, jeigu pliaups kaip iš kibiro,— sako Akilinas.— Čia nenakvosiu.

— Taigi, žaizdos lygiai kaip tos gėlės,— šaukia Fusija.— Kai saulė, jos atsiveria, ir iš jų verčiasi pūliai, dėl to ir dvokia, Akilinai. Bet užtat jautiesi geriau, neperšti, nemaudžia. Mes tada džiaugiamės ir neplūstam vienas kito.

— Taip nerėkauk, Fusija,— sako Akilinas.— Pažiūrėk, kokie debesys užkyla, jau ir vėjas didesnis. Vienuolė sako, jog tau šitas kenkia, jau turi eiti į savo trobą. O aš geriau varysiuosi iš lengvo.

— Bet mes neužuodžiam smarvės nei saulei kaitinant, nei tada, kai apsiniaukę,— šaukia Fusija,— niekad nieko neužuodžiam. Mes visą laiką dvokiam ir nepastebim, tarsi tai būtų gyvenimo kvapas. Tu mane supranti, seniuk?

Akilinas paleidžia nosį ir giliai įkvepia. Jam ant galvos šiaudinė skrybėlė, veidas išvagotas smulkių raukšlių. Vėjas plaka jo kartūninius marškinius ir kartkartėmis apnuogina įdubusią krūtinę, barkšančius šonkaulius, bronzinę odą. Senukas nudelbia akis ir skersomis žiūri į Fusiją, kuris dabar panašus į didelį krabą, įklimpusį smėlyje.

— Koks tas dvokas? — šaukia Fusija.— Gal kaip pūvančios žuvies?

— Dėl dievo meilės, liaukis taip rėkęs,— sako Akilinas.— Man metas plaukti. Kitą kartą tau atvešiu ką nors minkšto, kad galėtum valgyti nekramtęs. Aš jau paieškosiu, paklausinėsiu krautuvėse.

— Sėsk, sėsk, — šaukia Fusija. — Ko tu atsistojai, Akilinai? Sėsk, sėsk.

Jis šokinėja, atsitūpęs ant galų pirštų, aplink Akiliną ir stengiasi pažvelgti jam į akis, bet senukas atkakliai žiūri į debesis, į palmes, į drumstus upės vandenis, tingiai pliuškenančius į krantą, į geltoną kaip ochra salelę, išdidžiai besigrumiančią su srove. Fusija jau prie pat Akilino kojų. Senukas atsisėda.

— Pabūk su manim dar truputėlį, Akilinai,— šaukia Fusija.— Neplauk taip greitai, juk ką tik atplaukei.

— O, prisiminiau, turiu papasakoti tau vieną daiktą,— sako senukas, pliaukšteldamas sau per kaktą, ir kokią sekundę jo žvilgsnis nukrypsta į sveikąją Fusijos koją, kuria jis kapsto

smėlį.— Balandžio mėnesį buvau Santa Marijoje de Njeva. Matai, kokia jau mano galva? Vos neišplaukiau tau nepapasakojęs. Mane pasamdė upių inspekcija, jų locmanas susirgo, ir aš patekau į vieną tų katerių, kur skriste skrieja vandeniu. Mes išbuvome ten dvi dienas.

— Tu išsigandai, jog aš galiu į tave įsikibti, kad galiu nusitverti tau už kojų,— šaukia Fusija.— Todėl ir atsisėdai, kitaip tu jau būtum nuėjęs sau.

— Nagi, liaukis rėkęs, duok papasakot, — sako Akilinas.— Lalita baisiai sustorėjusi, iš pradžių mudu net nepažinom vienas kito. Ji manė, kad aš jau miręs. Ėmė raudoti susijaudinus.

— Anksčiau išbūdavai visą dieną, Akilinai,— šaukia Fusija.— Pernakvodavai savo valtyje, o rytą vėl ateidavai pasišnekėt su manim. Dvi tris dienas čia praleisdavai. O dabar nespėjai atplaukti, jau rengiesi atgal.

— Aš apsistojau jos namuose, Fusija,— sako Akilinas.— Ji apsikrovusi vaikais, neprisimenu, kiek jų turi, bet daug. Ir Akilinas jau suaugęs vyras. Jis buvo sielininkas, o dabar išvyko dirbti į Ikitosą. Pasikeitęs, akys jau ne tokios įkypos, kaip vaiko buvo. Beveik visi užaugę, o jei tu būtum pamatęs Lalitą, stačiai nebūtum patikėjęs, kad čia ji,— tokia stora pasidarė. Atsimeni, kaip aš jai pribuvėja buvau? O dabar Akilinas išaugęs į tokį stambų berną, ir toks simpatiškas. Ir Njeveso sūnūs ne blogesni, ir gvardiečio sūnūs. Jų neatskirsi, visi panašūs į Lalitą.

— Pirmiau man visi pavydėdavo,— šaukia Fusija,— kad tu mane lankai, o jų niekas neaplanko. O paskui šaipėsi iš manęs, kai ilgai neatplaukei. Bet aš jiems sakydavau — greit atplauks, matot, jis išvien plauko, prekiauja čia vienoje, čia kitoje upėje, jei ne ryt, tai poryt vis tiek atplauks. O dabar niekas net nežinos, kad tu buvai, Akilinai.

— Lalita pasipasakojo, kaip jai klojasi gyvenimas,— sako Akilinas.— Ji nenorėjusi daugiau vaikų, bet gvardietis norėjo, ir ji turėjusi dar daug kartų gimdyti. Santa Marijoje de Njeva jos vaikus taip ir vadina Griaumedžiais, ir ne tik tuos, kurių tėvas gvardietis, bet ir Njeveso sūnus, ir tavąjį.

— Lalita? — šaukia Fusija.— Lalita, seniuk?

Rausvas pūvančio kūno gniutulas riečiasi iš susijaudinimo, unkščia ir dar labiau dvokia, ir senukas užsiima nosį ir atmeta galvą. Pradeda lyti, ir vėjas ūkia tarp medžių, ošia lapija,

linksta krūmokšniai kitame krante. Lietus kol kas dar smulkus, neįžiūrimas. Akilinas atsistoja.

— Matai, lietus lyja, laikas eiti,— niūkia jis pro nosį.— Turėsiu nakvoti valtyje ir mirkti visą naktį. Negaliu lyjant plaukti prieš vandenį — ko gero, dar motoras užges, o irkluoti neužteks jėgų, ir nuneš srovė žemyn, man taip jau yra buvę. Ko tu nukabinai nosį? Kad papasakojau apie Lalitą? Ko tu daugiau nerėkauji, Fusija?

Fusija neatsako. Jis dar labiau susikūprino ir panarino galvą. Sveikąja koja žaidžia akmenėliais, išsibarsčiusiais smėlyje: išžarsto ir sustumia į krūvelę, išžarsto ir vėl sustumia į krūvelę, gražiai išlygindamas jos kraštus, ir visas tas kruopštus darbas dvelkia kažkokiu liūdesiu. Akilinas žengia du žingsnius atgal, įsmeigęs akis į degančią jo nugarą, į atšokusią nuo kaulų mėsą, plaunamą lietaus. Jis pasitraukia dar per žingsnį, ir dabar žaizdos jau nesiskiria nuo odos — viskas susilieja į lelijinę dėmę su raudonu atspalviu. Senukas paleidžia nosį ir įkvepia visa krūtine.

— Nesigraužk, Fusija,— murmuliuoja jis.— Atplauksiu kitais metais, nors ir labai man sunku, duodu žodį, atplauksiu. Atgabensiu tau šio to minkšto. Tu nuliūdai, kai papasakojau apie Lalitą? Prisiminei praeitus laikus? Toks gyvenimas, bičiuli, kitiems dar blogiau, pagalvok apie Njevesą.

Senukas bumba ir traukiasi atbulas, ir štai jau prieina takelį. Duobės pavirtusios klanais, ir ore junti, kaip alsuoja augalai, užuodi stiprų syvų, sakų ir dygstančių sėklų kvapą. Virš žemės kyla — kol kas dar kaip lengva migla — šiltas garas. Senukas vis traukiasi, ir pagaliau kraujuojančio kūno gniutulas dingsta už papарčio. Akilinas apsisuka ir, murmėdamas — jis atplauks kitais metais, Fusija, nereikia nusiminti,— bėga prie lūšnų. O lietus jau pila kaip iš kibiro.

II

— GREIČIAU, TĖVE,— tarė Laukinė.— Mūsų laukia taksi.

— Valandžiukę,— pasakė tėvas Garsija, koščiodamas ir trindamasis akis.— Turiu apsirengti.

Jis nuėjo tolyn į kitus kambarius, o Laukinė parodė šoferiui, kad palauktų. Tuščiame Merino skvere, parpsėdamos sparnais, aplink žibintus skraidžiojo peteliškės, dangus buvo giedras ir žvaigždėtas, Sančeso Sero prospekte jau burzgė pirmieji sunkvežimiai ir naktiniai autobusai. Laukinė stovėjo ant plento, kol iš namų išėjo tėvas Garsija, užsitraukęs iki antakių panamą, dangstydamas veidą plačiu pilku šaliku. Juodu susėdo į taksi, ir automobilis nuvažiavo.

— Greičiau, šefe,— pasakė Laukinė.— Visu greičiu, šefe.

— Toli?— tarė tėvas Garsija ir plačiai nusižiovavo.

— Nelabai, tėve,— pasakė Laukinė.— Prie Grau klubo.

— Tad ko tu atvažiavai čia? — sumurmėjo tėvas Garsija.— Kuriems galams tada yra Buenos Airių parapija? Kodėl užsispyrei prikelt mane, o ne tėvą Rubiją?

„Trijų žvaigždžių" smuklė buvo uždaryta, bet languose degė šviesa. Senjora nori, kad atvažiuotų jis, tėve. Prie kampo stovėjo apsikabinę trys vyrai ir kažką dainavo, o dar vienas kiek tolėliau šlapinosi, atsirėmęs į sieną. Prisivertęs dėžių sunkvežimis tratėjo gatvės viduriu, ir taksi šoferis, signalizuodamas klaksonu ir žibintais, veltui reikalavo duoti kelią. Staiga panama prilinko prie pat Laukinės burnos — kokia senjora nori, kad jis atvažiuotų? Galų gale sunkvežimis pasitraukė, ir taksi galėjo pravažiuoti. Senjora Čiunga, tėve. Kunigas krūptelėjo — ką? Kas miršta? — ir jo sutana plestelėjo, o balsas pritilo, lyg spazmas būtų gerklę užgniaužęs,— kam jis važiuoja duoti paskutinį patepimą?

— Senjorui Anselmui, tėve,— sušnibždėjo Laukinė.

— Miršta arfininkas? — suriko šoferis.— Ką jūs sakot? Tai pas jį mes važiuojam?

Automobilis cypdamas sustojo, paskui šoktelėjo ir su degančiais žibintais nudūmė toliau Grau prospektu, nemažindamas greičio sankryžose, o tik įspėjamai pypdamas. Panama pašėlusiai siūbavo Laukinei prie pat veido, o tėvas Garsija lyg dusdamas trūkčiojamai karkė.

— Jis taip linksmai skambino ir staiga parkrito ant žemės,— atsidusdama pasakė Laukinė. — Vargšelis visas pamėlynavo, tėve.

Iš tamsos pasirodė ranka ir ėmė purtyti Laukinę už peties — jie važiuoja į viešuosius namus? — ir ji, baukščiai prisispaudu-

si prie taksi durelių, gailiu balsu — ne, tėve, į Žalius namus. Jis ten miršta, už ką tėvas taip ją kratąs, ką ji jam padarė. Tėvas Garsija paleido ją, nusitraukė nuo kaklo šaliką ir, sunkiai šnopuodamas, nusigręžė į langelį. Kokią minutę jis sėdėjo susigūžęs, užsimerkęs ir godžiai traukdamas į save gaivų nakties orą, paskui atsilošė sėdynėje ir vėl susisupo į šaliką.

— Žali namai — tai viešnamis, nelaimingoji, — sušvokštė jis.— Dabar aš žinau, kas tu, dabar aš žinau, kodėl tu pusnuogė ir taip išsidažiusi.

— O daktarą pašaukėt? — paklausė šoferis.— Kokia liūdna žinia, senjorita. Atsiprašau, jog kišuosi į pokalbį, bet aš gerai pažįstu arfininką. Ir kas gi jo nepažįsta, mes visi jį labai gerbiam.

— Pašaukė,— tarė Laukinė.— Daktaras Sevaljosas jau tenai. Bet jis sako, kad jį išgelbėt gali tik stebuklas. Mūsiškiai visi verkia, tėve.

Tėvas Garsija tik šniokštavo, įbedęs nosį į šaliką. Taksi sustojo palei Grau klubo groteles; motoras dar vis burbė ir papsėjo.

— Nuvežčiau iki pat priemiesčio, bet ten smėlis labai gilus, ir tikriausiai nuklimpsiu,— pasakė šoferis.— Iš tiesų, man labai gaila.

Kol Laukinė atrišo nosinę, išsiėmė pinigus ir užmokėjo, tėvas Garsija išlipo iš automobilio, piktai užtrenkė dureles ir patraukė į priemiestį, retkarčiais klupčiodamas ir klimpdamas į smėlį. Naktis buvo šviesi, ir tarp gelsvų kopų aiškiai tamsavo jo siluetas — juoda sutana, susikūprinęs ir pasišiaušęs, jis buvo panašus į didelį peslį. Laukinė jį pasivijo pusiaukelėje.

— Jūs jį pažinojot, tėve? — sušnibždėjo ji.— Vargšelis, tiesa? Jei būtumėt girdėjęs, kaip jis skambina. O juk jis buvo kone aklas.

Tėvas Garsija nieko neatsakė. Jis ėjo labai greitai, dideliais žingsniais, ir vis sunkiau šnopavo.

— Kaip neįprasta, kad čia taip ramu, tėve,— tarė Laukinė.— Paprastai naktimis net ant plento gražiai girdėti, kaip griežia orkestras.

— Nutilk, nelaimingoji,— sumaurojo tėvas Garsija, net nepažvelgęs į ją.— Prikąsk liežuvį!

— Nepykite, tėve,— pasakė Laukinė.— Aš pati nesumoju, ką šneku. Iš sielvarto. Jūs nežinot, koks žmogus buvo donas Anselmas.

— Puikiai žinau, nelaimingoji,— burbtelėjo tėvas Garsija.— Aš jį pažinojau, kai tu dar nebuvai gimus.

Jis dar kažką pasakė ir vėl ėmė keistai, dusliai, trūkčiojamai karkti. Priemiestyje, lūšnų tarpduriuose, stoviniavo žmonės. Kai kunigas ėjo pro šalį, jie negarsiai su juo sveikinosi, o kurios-ne-kurios moterys žegnojosi. Laukinė pabeldė į duris, ir tą akimirką atsiliepė moteriškas balsas — uždaryta, šiandien neveikia. Senjora, čia ji, atvažiavo kunigas. Stojo tyla, sukaukšėjo greiti žingsniai, durys atsidarė, ir blausi šviesa, prasigavusi pro tirštus tabako dūmus, nušvietė senatvišką tėvo Garsijos veidą ir maskatuojantį po kaklu šaliką. Laukinės lydimas, jis įėjo į vidų. Pagarbintas, tėve, tarė kažkokie du vyrai, stovėdami prie bufeto, bet jis nieko neatsakė, o pagarbaus šnabždesio prie dviejų staliukų salės kertėje, gal būt, nė neišgirdo. Jis susiraukęs sustojo priešais šokių aikštelę, o kai šalia jo atsirado kažkoks siluetas, skubotai sumurmėjo — kur jis? — ir Čiunga, kuri buvo beatkišanti jam ranką, skubiai ją atitraukė ir parodė į laiptus — ten, tegu jį kas nuveda. Laukinė paėmė jį už parankės — jinai jį nuvesianti, tėve. Juodu perėjo salę, užlipo į antrą aukštą, ir koridoriuje tėvas Garsija vienu matu atitraukė savo ranką. Laukinė tyliai pasibeldė į vienerias iš ketverių vienodų durų ir jas atidarė. Pasitraukusi į šalį, ji įleido į kambarį tėvą Garsiją, uždarė paskui jį duris ir sugrįžo į salę.

— Šalta lauke? — pasakė Bolas.— Tu drebi.

— Išgerkit lašelį,— tarė Jaunasis Alechandras, duodamas jai stiklą.— Nuo šito sušilsit.

Laukinė paėmė stiklą, išgėrė ir nusišluostė ranka lūpas.

— Tėvas nei iš šio, nei iš to įtūžo,— pasakė ji.— Taksi jis nutvėrė man už peties ir ėmė purtyti. Maniau, kad apkuls.

— Jo biaurus charakteris,— tarė Bolas.— Aš net negalvojau, kad jis važiuos.

— Daktaras Sevaljosas dar ten, senjora? — paklausė Laukinė.

— Neseniai buvo nulipęs išgert kavos,— atsakė Čiunga.— Sakė, jog viskas kaip buvę.

— Išgersiu dar taurelę, Čiungita, kad aprimtų nervai,— pasakė Bolas.— Pinigų neturiu, paskui atsiskaitysim.

Čiunga linktelėjo ir pripylė po stiklą vyno jam ir Jaunajam. Paskui priėjo su buteliu prie staliukų, prie kurių kuždėjosi įnamės,— ar nenorėtų jos šio to išgerti? Ne, dėkui, senjora. Tada joms nėra ko čia toliau būti, gali eiti. Vėl jos ėmė pašnibždom kalbėtis, girgžtelėjo kėdė. Jeigu senjora neprieštarauja, jos norėtų pasilikti, ar galima? Ir Čiunga — žinoma, kaip jos nori. Ir sugrįžo prie bufeto. Įnamės toliau šnibždėjosi, o muzikantai tylėdami girkšnojo, retkarčiais dirstelėdami į laiptus.

— O gal imtumėt ir pagriežtumėt ką nors? — pusbalsiu pasakė Čiunga.— Jeigu jis girdi, jam tikriausiai būtų malonu. Supras, kad jūs jį palydit.

Bolas ir Jaunasis Alechandras abejojo, Laukinė — taip, taip, senjoros teisybė, jam bus malonu, o šešėliai prie staliukų liovėsi kuždėjęsi. Gerai, pagrieš. Muzikantai ramiai nuėjo į savo kertę, Bolas atsisėdo ant suolelio prie sienos, o Jaunasis pasiėmė nuo grindų gitarą. Pradžiai pagriežė tristę, ir tik po kurio laiko išdrįso uždainuoti. Pirmiausia neryžtingai niūniavo pro dantis, bet pamažu įsisiūbavo ir galų gale dainavo kaip visada — laisvai ir žvaliai. Dainuodami kokį Jaunojo kūrinį, ypač jausmingai tardavo kiekvieną sentimentalų dainos žodį, o Bolas iš susijaudinimo kartais pamesdavo toną ir nutildavo. Čiunga atnešė jiems po stiklelį. Ji taip pat atrodė susijaudinusi, ir nebuvo matyti to įprasto, kiek akiplėšiško pasitikėjimo savimi; ji vaikščiojo ant galų pirštų, susigūžusi ir niekam nežiūrėdama į akis, lyg būtų išgąsdinta ar sumišusi. Senjora, nulipa daktaras Sevaljosas. Bolas ir Jaunasis liovėsi griežę, įnamės atsistojo, Čiunga ir Laukinė nubėgo prie laiptų.

— Suleidau jam vaistų,— pasakė daktaras Sevaljosas, šluostydamasis kaktą nosine.— Bet nereikia tikėtis stebuklo. Tėvas Garsija liko prie jo. To jam dabar ir reikia, melskitės už jo sielą.

Jis apsilaižė lūpas — Čiunga, baisiai norisi gerti, viršuje taip karšta. Čiunga nuėjo už baro ir grįžo su stiklu alaus. Daktaras Sevaljosas atsisėdo prie staliuko kartu su Jaunuoju, Bolu ir Laukine. Įnamės sugrįžo į savo vietą ir vėl ėmė kuždėtis.

— Toks jau gyvenimas,— tarė daktaras Sevaljosas. Jis išgė-

rė, atsiduso ir valandžiukę sėdėjo užsimerkęs.— Visiems mums kažkada ateis eilė. Man kur kas anksčiau, negu jums.

— Jis labai kenčia? — pasakė Bolas lyg ir girto balsu, nors nei iš akių, nei iš gestų jis neatrodė girtas.

— Ne, dėl to ir suleidau vaistų,— pasakė daktaras.— Jis be sąmonės. Kartais kelioms sekundėms atgauna nuovoką, bet skausmo nejaučia jokio.

— Jie griežė jam,— prabilo Čiunga taip pat pasikeitusiu balsu, mirksėdama.— Mes pamanėm, kad jam bus malonu.

— Kambaryje nebuvo girdėti,— pasakė daktaras.— Bet aš neprigirdžiu, gal būt, Anselmas ir girdėjo. Norėčiau sužinoti, kiek tikrai jam metų. Tur būt, daugiau kaip aštuoniasdešimt. Jis vyresnis už mane, o aš jau perkopiau septyniasdešimt. Pripilk man dar stiklą. Čiunga.

Pokalbis nutrūko, ir jie ilgai sėdėjo tylėdami. Čiunga kartkartėm atsistodavo, prieidavo prie bufeto ir atnešdavo alaus arba pisko. Įnamės vis plepėjo, čia dūzgė kaip pakiršintos širšės, čia vos girdimai šnibždėjosi. Staiga visi pašoko ir puolė prie laiptų, kuriais sunkiai lipo tėvas Garsija be skrybėlės ir šaliko, kažką rodydamas ranka daktarui Sevaljosui. Daktaras, įsitverdamas į turėklą, užlipo laiptais ir dingo koridoriuje. Pasipylė klausimai — kas atsitiko, tėve? — bet, tarsi išsigandę pačių sukelto triukšmo, visi kartu nutilo, tėvas Garsija kažką vebleno. Jam barškėjo dantys, žvilgsnis klaidžiojo nuo vieno veido prie kito. Jaunasis ir Bolas stovėjo apsikabinę, ir kažkuris jųdviejų sukūkčiojo. Po valandžiukės ir įnamės ėmė braukti ašaras, vaitoti ir aimanuoti, puldamos viena kitai į glėbį, ir tik Čiunga ir Laukinė prilaikė tėvą Garsiją, kuris drebėjo kaip drugio krečiamas ir skausmingai vartė akis. Dviese jodvi atitempė jį prie stalo, ir tėvas Garsija, tarsi prostracijos ištiktas, leidosi pasodinamas ir nesipriešindamas išgėrė pisko taurelę, kurią Čiunga supylė jam į burną. Jis vis dar drebėjo, bet jo akys, apsiaustos tamsių ratilų, prasiblaivė ir žiūrėjo dabar į vieną tašką. Netrukus laiptuose pasirodė daktaras Sevaljosas.

Jis neskubėdamas nulipo, nuleidęs galvą ir kasydamasis pakaušį.

— Jis mirė, susitaikęs su dievu,— pasakė jis.— Dabar tik tas ir svarbu.

Įnamės taip pat nutilo, bet netrukus prie staliukų salės kertėje jos vėl ėmė kuždėtis, dar nedrąsios ir susigraudinusios. Abu muzikantai, apsikabinę vienas kitą, verkė, Bolas balsu, Jaunasis tyliai, retkarčiais supurtomi slopinamos raudos. Daktaras Sevaljosas atsisėdo, ir jo riebus veidas atrodė melancholiškas. Pasisekė tėvui pasikalbėti su juo? Tėvas Garsija palingavo galvą. Laukinė glostė jam kaktą, o jis, visas susigūžęs, lyg nuo šalčio, stengėsi prakalbėti — ne, jis jo nepažino,— bet tik garkšteldavo ir keistai sucipdavo, o žvilgsnis vėl pradėjo klaidžioti, be paliovos šokinėdamas čia prie vieno daikto, čia prie kito,— jisai vis minėjo „Šiaurės žvaigždę", tik tai ir buvo galima suprasti. Bolo verksmas kone visai užslopino jo balsą.

— Čia buvo toks viešbutis, kai buvau jaunas,— liūdnu balsu ištarė daktaras Sevaljosas, kreipdamasis į Čiungą, bet jinai jo neklausė.— Plasoje de Armas, ten, kur dabar Turistų viešbutis.

III

— TU VISĄ kelią miegi, beveik nieko nematai,— pasakė Lalita.— O dabar pražiopsosi ir atvykimą.

Ji stovi, užsikvempusi ant borto, o Vambačianas sėdi, atsišliejęs nugara į sumatotas virves. Jis atmerkia apskritas, išsprogusias akis. Ką čia miega — jo balsas silpnas, liguistas,— jis užsimerkia, kad tik daugiau netąsytų, Lalita. Jam jau nieko nebeliko skrandyje, o vis verčia vemti. Tai ji kalta, jis norėjęs pasilikti Santa Marijoje de Njeva. Persisvėrusi per bortą, Lalita neatsižiūri į raudonus stogus, baltus fasadus, aukštas palmes, vėsinančias miestą, ir jau aiškiai matomas žmonių figūras prieplaukoje. Denyje visi supuola prie borto.

— Kelk, netingėk, nepamatysi paties didžiausio įdomumo,— sako Lalita.— Pažiūrėk į mano gimtąjį miestą, Griaumedi, koks jis didelis, koks gražus. Padėk man surasti Akiliną.

Rūškanas Vambačiano veidas lyg ir nusišypso. Kresnas ir sunkus jis nerangiai kuičiasi ir galų gale vos-ne-vos atsistoja. Denyje kyla maišatis: keleiviai apžiūri, ar sveiki jų daiktai, verčiasi ant pečių ryšulius, ir, pajutusios, kad visi sukruto, kiaulės ima kvykti, vištos kudakuoti ir plumpsėti sparnais, šu-

nys, pastatę ausis ir užrietę uodegas, puldinėja į šalis. Šaižiai suūkia sirena, iš kamino virsta tiršti juodi dūmai, ir keleiviai apibyra suodžiais. Garlaivis jau pasuko į uostą ir tarpuojasi pro motorinių valčių, plaustų, pakrautų bananais, ir kanojų archipelagą. Matai, Griaumedi? Prasimerk labiau, va kur atplaukėm, bet Griaumedžiui vėl bloga — o, prakeikimas! Jį visą tampo, bet dabar jau išsilaiko nevėmęs, tik pasiutiškai spiaudo. Jis atrodo lyg nuo kryžiaus nuimtas, rubuilis veidas pamėlęs, akys raudonos. Mažas žmogutis ant kapitono tiltelio rėkaudamas ir mosikuodamas davinėja įsakymus, ir du basi, nuogi ligi juostos jūrininkai numeta nuo paskuigalio lynus į prieplauką.

— Tu man tik nuotaiką gadini, Griaumedi,— sako Lalita.— Aš po šitiek metų grįžtu į Ikitosą, o tu ištižai.

Tepaluotame vandenyje supasi tuščios konservų skardinės, dėžutės, laikraščiai, nuograužos. Aplink garlaivį knibžda valtys, tarp jų esama ir ką tik dažytų, su vėliavėlėmis stiebuose, plokščiadugnių, bakenų, barkasų, plaustų. Prieplaukoje, prie liepto, grūdasi spiečius nešikų,— visi jie šaukia, rėkia savo vardus, mušasi į krūtinę ir stengiasi prasisprausti į priekį. Užpakalyje vielinė tvora, o už jos — stoginės, kur susispietę pasitinkantieji. Ana jis, Griaumedi, ana tas, su skrybėle. Koks jis augalotas dailus vaikinas, pamojuok jam, Griaumedi, ir Vambačianas praplėšia lyg stiklines akis ir tingiai pamoja ranka. Garlaivis sustoja, ir du jūrininkai nušoka į prieplauką ir pririša lynus prie knechtų. Dabar nešikai dar labiau dūksta, visom išgalėm stengdamiesi patraukti keleivių dėmesį. Pro lieptą praeina abejingu žvilgsniu vyriškis mėlyna uniforma ir balta kepure. Žmonės už vielinės tvoros mosikuoja rankomis, rėkauja, juokiasi, ir, nustelbdama triukšmą, lygiais tarpais šaižiai ūkčioja laivo sirena. Akilinai! Akilinai! Vambačiano veidas jau nebe mirtinai blyškus, ir jo šypsena darosi kiek natūralesnė, jau ne visai kankinio. Jis braunasi pro apsikrovusių ryšuliais moterų minią, vilkdamas išsipūtusį lagaminą ir krepšį.

— Jis papilnėjo, tiesa? — sako Lalita.— O kaip pasirėdė, mus sutikdamas. Pasakyk ką, Griaumedi, nebūk kiaulė, argi tu nesupranti, kiek daug jis daro mūsų labui.

— Taip, jis sustorėjo, ir baltais marškiniais,— mechaniškai beria žodžius Vambačianas.— Ačiū dievui, atsikasėm, keliauti vandeniu — tikrai ne man. Širdis pyksta, visą kelią kamavausi.

Vyriškis mėlyna uniforma paima bilietus ir kiekvieną keleivį draugiškai stumteli prie panašių į beždžiones nešikų, kurie lyg patrakę apipuola jį, plėšia iš rankų paukščius, ryšulius, maldauja, o jeigu kas griežtai atsisako atiduoti jiems bagažą, tą koneveikia net susiriesdami. Jų iš viso kokia dešimtis, bet jie taip triukšmauja, jog atrodo gera šimtinė. Nešvarūs, susivėlę, išdžiūvę lyg šakaliai, visas jų apdaras tik margos nuo lopų kelnės, ir vos vienas kitas apsitempęs į skarmalus pavirtusiais marškiniais. Vambačianas juos stumia šalin, o jie vis kabinasi — dinkit iš akių — kiek duosi, tiek, šeimininke,— eikit sau po perkūnų — penki realai, šeimininke,— traukitės iš kelio, velniai jus griebtų. Pagaliau jie atstoja nuo jo, ir jis svyruodamas prieina prie turniketo. Akilinas ateina priešais, ir juodu apsikabina.

— Želdiniesi ūsus, ir matau nesibodi briliantino,— sako Vambačianas.— Kaip tu pasikeitei, Akilinai.

— Čia ne taip, kaip ten, mieste tik žiūri, kaip tu apsitaisęs,— šypsosi Akilinas.— Na, kaip atsígavot? Aš jūsų laukiu nuo pat ryto.

— Tavo motina — gerai, ji patenkinta,— sako Vambačianas.— Bet man ir gyslas ištąsė, dar ir dabar žiaukčioti verčia. Juk aš tiek metų nebuvau į garlaivį kojos įkėlęs.

— Reikia išgerti, ir kaip ranka atims,— sako Akilinas.— Ką ten veikia motina, ko ji gaišta?

Apkūni, ilgais palaidais ir jau žilstelėjusiais plaukais Lalita stovi, apsupta nešikų. Pasilenkusi prie vieno iš jų, apžiūrinėja jį su kažkokiu įžūliu smalsumu — ką, negi šitie išdėliai nemato, kad ji be lagamino? Ko jie nori, ją pačią nunešti, ar ką? Akilinas juokiasi, išsiima „Inko" pakelį, pavaišina cigarete Vambačianą ir užsirūko. Dabar Lalita padėjo ranką nešikui ant peties ir kažką gyvai kalba jam, o jis uždaru veidu klauso jos ir linguoja galvą, paskui pasitraukia, įsimaišo tarp kitų ir vėl pradeda šūkauti ir trintis apie keleivius. Lalita mergiškai lengvai, išskėstomis rankomis žingsniuoja prie išėjimo. Kol ji glėbesčiuojasi su Akilinu, Vambačianas rūko, žiūrėdamas į juos pro dūmų sruogas, ir iš jo veido matyti, kad jis jau atsigavęs ir kad dabar nuotaika jo nebloga.

— Tu jau suaugęs vyras, jau vediesi, greit anūkų turėsiu,— kalba Lalita, čia glėbdama Akiliną, čia stumdama jį atgal ir gręžiodama.— Ir koks tu elegantiškas, koks gražus.

— Žinot, kur jūs apsistosit? — sako Akilinas.— Pas Amelijos tėvus. Norėjau paieškoti viešbučio, bet jie — ne, mes juos priimsim čia, pastatysim lovą priemenėje. Jie geri žmonės, jūs susidraugausit.

— Kada vestuvės? — sako Lalita.— Aš atsivežiau naują suknelę, Akilinai, ir pirmą kartą ją apsivilksiu tą dieną. O Griaumedžiui reikia nusipirkti kaklaraištį, jo visai jau senas, ir aš neleidau net jo imti.

— Sekmadienį, Amelijos tėvų namuose,— sako Akilinas.— Jau viskas paruošta ir už jungtuves sumokėta. O rytoj bernvakaris. Bet jūs man nieko nepasakojot, kaip gyvena broliai. Ar visi sveiki?

— Taip, jie laikosi gerai, bet svajoja atvažiuoti į Ikitosą,— sako Vambačianas.— Net mažasis nori pabėgti, kaip tu.

Jie išeina į Malekono gatvę. Akilinas neša ant peties lagaminą, o po pažastim — krepšį, Vambačianas rūko, o Lalita godžiai apžiūrinėja parką, namus, praeivius, automobilius. Gražus miestas, tiesa, Griaumedi? Kaip jis išaugo, nieko panašaus nebuvo jos vaikystės metais, ir Vambačianas lyg nenoromis — taip, pažiūrėti gražus.

— Jūs čia nė karto nebuvot, kąi tarnavot gvardijoje? — sako Akilinas.

— Ne, tarnavau tik pajūryje,— atsako Vambačianas.— O paskui Santa Marijoje de Njeva.

— Mes negalėsim eit pėsti, Amelijos tėvai gyvena toli,— sako Akilinas.— Pasiimkim taksi.

— Progai pasitaikius, noriu nueit į kvartalą, kur gimiau. Kaip tu manai, yra dar tas mano namas, Akilinai? Aš pravirksiu, išvydusi Beleną. O gal namas stovi toks pat, koks buvo.

— Na, o kaip tavo darbas? — sako Vambačianas.— Ar daug uždirbi?

— Kol kas mažai,— sako Akilinas.— Bet kitais metais raugyklos šeimininkas pridės, taip pažadėjo. Iš jo ir paėmiau pinigų jums kelionei — jis išmokėjo man avansą.

— Kas toji raugykla? — sako Lalita.— Argi tu ne fabrike dirbi?

— Tai toks fabrikas, kur išdirbamos driežų odelės,— atsakė Akilinas.— Iš jų siuva batukus, pinigines. Kada ten įstojau, nieko nemokėjau, o dabar man duoda naujokus mokyti.

Akilinas ir Vambačianas stabdo kiekvieną taksi, bet nė vienas nestoja.

— Kol plaukėme, širdį pykino vanduo, o dabar — miestas,— sako Vambačianas.— Nuo šitos kamšaties aš irgi atpratęs.

— Mat, jums nėra niekur geriau, kaip Santa Marijoje de Njeva,— sako Akilinas.— Tai vienintelė vieta pasaulyje, kuri jums patinka.

— Teisybė, aš jau negalėčiau gyventi mieste,— sako Vambačianas.— Mano galva, geriau sodybėlė ir ramus gyvenimas. Kai išėjau į atsargą, pasakiau tavo motinai, kad numirsiu Santa Marijoje de Njeva, taip, žinoma, ir bus.

Prieštvaninis kledaras sustoja šalimais taip barškėdamas ir blerbdamas, jog, atrodo, čia pat subyrės. Šoferis užkelia lagaminą ant stogo ir pririša virve. Lalita ir Vambačianas sėda užpakalyje, o Akilinas greta šoferio.

— Aš išsiaiškinau, ką prašėte, mama,— sako Akilinas.— Buvo nelengva, niekas nieko nežinojo, mane siuntinėjo tai šen, tai ten, bet galų gale vis dėlto išsiaiškinau.

— Apie ką tu čia šneki? — sako Lalita ir lyg užkerėta žiūri į Ikitoso gatves su šypsniu lūpose ir ašaromis akyse.

— Apie senjorą Njevesą,— sako Akilinas, ir Vambačianas, nei iš šio, nei iš to baisiai susidomėjęs, įsispokso į langelį.— Jį paleido pernai.

— Nejaugi taip ilgai jį išlaikė už grotų? — sako Lalita.

— Tikriausiai jis išvažiavo į Braziliją,— sako Akilinas.— Tie, kurie išeina iš kalėjimo, paprastai išvažiuoja į Manaosą. Čia jiems neduoda darbo. Matyt, ten darbą gavo, jeigu jis toks geras locmanas, kaip apie jį kalbama. Nors jis šitiek laiko nebuvo upėje, gal ir užmiršo savo amatą?

— Nemanau,— sako Lalita, vėl žavėdamasi judriomis gatvėmis, aukštais šaligatviais ir fasadais su baliustradomis.— Šiaip ar taip, gerai, kad jį vis dėlto paleido.

— Kuo pavarde tavo sužadėtinė? — sako Vambačianas.

— Marin, — sako Akilinas. — Ji negrė. Taip pat dirba raugykloje. Ar gavot nuotrauką, kurią jums pasiunčiau?

— Tiek metų nepagalvojau apie praeitį,— staiga sako Lalita, atsigręžusi į Akiliną.— Ir štai vėl regiu Ikitosą, ir tu primeni man Adrianą.

— Man ir mašinoje bloga,— pertraukia ją Vambačianas.— Ar toli dar važiuoti, Akilinai?

IV

KOPOSE, už Grau kareivinių, jau brėkšta, bet miestas dar skendi tamsoje, kada daktaras Pedras Sevaljosas ir tėvas Garsija, susiėmę už parankių, pereina per dykvietę ir įsisėda į taksi, stovintį šalikelėje. Tėvas Garsija įsisupęs į šaliką, ir iš po užmaukšlintos panamos kyšo tik mėsinga nosis ir karštligiškai spindi akys po vešliais antakiais.

— Kaip jaučiatės,— sako daktaras Sevaljosas, purtydamas smėlį nuo kelnių atlankų.

— Man vis dar sukasi galva,— šnibžda tėvas Garsija.— Bet aš atsigulsiu, ir viskas praeis.

— Jums negalima tokiam gulti,— sako daktaras Sevaljosas.— Pirmiausia papusryčiaukim, mums reikia pasistiprinti kokiu karštimu.

Tėvas Garsija purtosi — šiuo metu dar visur uždaryta, bet daktaras Sevaljosas palinksta prie šoferio — kaip tu manai, Anchelikos Mersedes smuklė atdara? Tur būt, atdara, šeimininke, ji anksti atidaro, ir tėvas Garsija burba — ten jis nevažiuos,— ir drebanti jo ranka sušvytuoja daktarui Sevaljosui prieš akis — ten jis nevažiuos,— dar kartą švysteli ir dingsta sutanos klostėse.

— Liaukitės spyriojęsis,— sako daktaras Sevaljosas.— Argi jums ne vis tiek — kur. Svarbiausia — truputį sušilti iš vidaus po tokios nakties. Neapsimeskit, jūs puikiai žinot, jog akių nesumerksit, jei dabar atsigulsit. Pas Ancheliką Mersedes mes perkąsim ir pasišnekučiuosim.

Tėvas Garsija neatsako — tik muistosi sėdynėje ir pūkščia. Taksi įsuka į Buenos Airių kvartalą, pralekia pro šale su sodais, kurie driekiasi abipus plento, aplenkia masyvų paminklą ir rieda link dunksančios tamsios katedros. Grau prospekte priešaušrio blandoje blykčioja vitrinos, prieš Turistų viešbutį stovi sunkvežimis, vežiojantis šiukšles, ir vyrai su kombinezonais nešioja prie jo urnas.

— Jūs nesat buvęs Mangačerijoj po Domitilos Jaros šermenų? — sako daktaras Sevaljosas.

Neatsako; tėvas Garsija sėdi užsimerkęs ir tyliai knarkia.

— Jūs žinot, kad tąsyk jo vos neužmušė? — sako šoferis.

— Tylėk, brangusis,— šnabžda daktaras Sevaljosas.— Jeigu jis išgirs, tau neišeis į gera.

— Teisybė, šeimininke, kad numirė arfininkas? — sako šoferis.— Dėl to jus ir pašaukė į Žalius namus?

Sančeso Sero prospektas driekiasi kaip tunelis tarp abipusiai susodintų jaunų medelių, išnyrančių kas keli metrai iš tamsos. Tolumoj, virš smėlynų ir stogų grūsties, aušrojančio ryto gaisai jau dažė dangų visomis vaivorykštės spalvomis.

— Jis mirė šiandien auštant,— sako daktaras Sevaljosas.— O gal tu manai, jog mudu su tėvu Garsija dar tokio amžiaus, kad galėtume praleisti naktį pas Čiungą?

— Čia amžius niekuo dėtas, šeimininke,— juokiasi šoferis.— Mano draugas vežė vieną tų mergšių, tą, vadinamą Laukine, ji buvo pasiųsta tėvo Garsijos. Jis man papasakojo, kad arfininkas miršta. Kokia nelaimė, šeimininke.

Daktaras Sevaljosas išsiblaškęs žiūri į nubaltintas namų sienas, į prieangius su durų plaktukais, į naują Solario pastatą, į laibučius pupmedžius, neseniai pasodintus išilgai šaligatvių ir bėgančius pro akis savo kvadratiniuose lizduose. Kaip greitai sklinda žinios šitame mieste. Bet šeimininkas turėtų žinot,— šoferis pritildo balsą,— ar teisybę kalba žmonės,— ir, žiūrėdamas į veidrodėlį, stebi tėvą Garsiją — tėvas iš tikro sudegino arfininko Žalius namus? Šeimininkas žinojęs tą viešnamį? Jis iš tiesų buvęs toks didelis ir prabangus, kaip kad žmonės pasakoja?

— Kas per žmonės pjuriečiai,—sako daktaras Sevaljosas.— Kaip jiems nenusibodo trisdešimt metų gromuliuoti vis tą pačią istoriją. Jie nuodijo gyvenimą vargšui kunigui.

— Neminėkit bloguoju pjuriečių, šeimininke,— sako šoferis.— Pjura — mano gimtinė.

— Ir mano, brangusis,— atsako daktaras Sevaljosas.— Ir, tarp kitko, aš neminiu, o tik garsiai galvoju.

— Bet toje istorijoje, tur būt, vis tik yra dalis tiesos,— nenusileidžia šoferis.— Negi žmonės ją būtų iš piršto išlaužę, negi šiaip sau sakytų — padegėjas, padegėjas!

— Ką aš žinau,— sako daktaras Sevaljosas.— Kodėl tu neišdrįsti paklausti patį tėvą?

— Kai žinau jo charakterį? Ne jau, labai ačiū! — juokiasi šoferis.— Bet pasakykit man galų gale, ar buvo kada toks viešnamis, ar čia taip pat prasimanyta.

Jie dabar važiuoja nauja prospekto atkarpa: senasis vieškelis greit susidurs su šituo asfaltuotu plentu, ir sunkvežimiai,

kur atvyksta iš pietų ir rieda toliau, į Suljaną, Talarą ir Tumbesą, nebevažiuos per centrą. Čia šaligatviai platūs ir žemučiai, žibintų stulpai ką tik nudažyti, ir antai jau riogso gelžbetonio karkasas — tai būsimasis dangoraižis, kuris, galimas daiktas, bus didesnis, negu Kristinos viešbutis.

— Pats moderniškiausias kvartalas tiesiog remte įsirems į patį seniausią ir skurdžiausią,— sako daktaras Sevaljosas.— Nemanau, jog Mangačerija ilgai išgyvuos.

— Jai atsitiks tas pat, kaip ir Galjinaserai, šeimininke,— sako šoferis.— Ją nuvers buldozeriais ir pastatys va tokius namus baltiesiems.

— O kurgi, po šimts velnių, dėsis mangačiai su savo ožkom ir asilais? — sako daktaras Sevaljosas.— Ir kur tada Pjuroje bus galima išgerti geros čičios?

— Mangačiai labai nusimins, šeimininke,— sako šoferis.— Jie stačiai dievino arfininką, jis jiems buvo šventesnis už Sančesą Serą. Dabar jie surengs donui Anselmui tokias pat šermenis, kaip ir davatkai Domitilai.

Taksi išsuka iš prospekto ir, šokinėdamas per duobes, važiuoja negrįsta gatvele tarp nendrinių lūšnų. Automobilis pakelia tirštus dulkių debesis ir įkiršina valkataujančius šunis, kurie skalydami apipuola jį, vos nepalįsdami po ratais. O mangačiai gerai sako, šeimininke, čia švinta anksčiau, kaip Pjuroje. Melsvoje rytmečio šviesoje pro dulkių debesis matyti žmonės, miegantys ant demblių palei savo trobeles, moterys, nešančios ant galvų ąsočius, tingiai slampinėjantys asilai. Išgirdę ūžiant motorą, iš lūšnų išsiverčia vaikai ir, nuogi arba apsitempę skarmalais, bėga paskui taksi, mosikuodami liesomis rankutėmis. Kas čia? — tėvas Garsija žiovauja,— kas atsitiko? Nieko, tėve, mes jau užgintoje žemėje.

— Sustok čia, — sako daktaras Sevaljosas. — Mudu kelis žingsnius paėjėsim.

Juodu išlipa iš taksi ir koja už kojos, prilaikydami vienas kitą už parankių, leidžiasi takučiu, apspisti vaikigalių, kurie stryksi aplinkui — padegėjas! — rėkia ir kvatoja — padegėjas, padegėjas! — ir daktaras Sevaljosas dedasi, jog ima akmenį ir meta į juos — va, niekšai, snargliai nususę, ačiū dievui, jau atėjome.

Anchelikos Mersedes troba kiek didesnė, negu kitos, o trys vėliavėlės, plevėsuojančios prie jos fasado, daro ją kažkokią

linksmą, net koketišką. Daktaras Sevaljosas ir tėvas Garsija čiaudėdami įeina ir atsisėda prie paprasto lentinio staliuko su dviem taburetėmis. Asla neseniai pašlakstyta, ir dabar vos atsiduoda ne tik kalendrom ir petražolėm, bet ir drėgna žeme. Prie kitų staliukų ir prie bufeto dar nieko nėra. Susispietę prie slenksčio, vaikigaliai vis lala — donja Anchelika! — įkiša pro duris nešvarias, susivėlusias galvas — donja Anchelika! — juokiasi, dantis iškišę. Daktaras Sevaljosas užsigalvojęs trinasi rankas, o tėvas Garsija, retkarčiais nusižiovaudamas, akies kraštеliu žiūri į duris. Pagaliau įeina Anchelika Mersedes, pasigražinusi, šviežia, rausva, žengia prie jų, kraipydama klubus ir šluodama taburetes suknios volanais.

Daktaras Sevaljosas atsistoja,— ak, daktaras,— apkabina ją,— kaip jai malonu, kokie vėjai jį čia atpūtė ir tokiu laiku, jis tiek mėnesių nebuvo užsukęs. O ji vis gražėjanti, kaip čia Anchelika sugeba nesenti, gal kokią paslaptį žino? Pagaliau juodu nustoja vienas kitą liaupsinę — Anchelika mato, ką jis čia atsivedė? Ar ji nepažįsta jo? Lyg susidrovėjęs, tėvas Garsija suglaudžia kojas ir nuleidžia rankas — laba diena, paniuręs niūkia jis pro šaliką, ir panama kresteli. Motina švenčiausia, tėvas Garsija! Anchelika Mersedes prideda rankas prie širdies, nusilenkia, ir jos akys spindi iš džiaugsmo,— brangusis tėve, jis net neįsivaizduoja, kaip ji laiminga, jį matydama, kaip gerai, kad daktaras jį atsivedė, ir tėvas Garsija nenoromis paduoda jai kaulėtą savo ranką ir atitraukia anksčiau, negu virėja suspėja ją pabučiuoti.

— Ar tu gali, kūma, parūpinti mums kokio karštimo? — sako daktaras Sevaljosas.— Mudu per naktį akių nesudėję ir vos pastovim ant kojų.

— Žinoma, žinoma, tučtuojau,— sako Anchelika Mersedes, šluostydama stalą suknios padurkais.— Sultinio ir pikeo? Ir po taurelę klarito? Arba ne, tas dar per anksti, geriau aš jums atnešiu sulčių ir kavos su pienu. Bet kaip čia, kad jūs dar negulę, daktare? Jūs man iš kelio vedat tėvą Garsiją.

Iš po šaliko pasigirsta sarkastiškas prunkštimas, panamos kraštai pakyla, ir įdubusios tėvo Garsijos akys pasižiūri į Anchеliką Mersedes, ir jai šypsena bematant dingsta. Ji suklususi atsisuka į daktarą Sevaljosą, kuris dabar sėdi melancholišku veidu, suėmęs dviem pirštais smakrą, ir nedrąsiu balsu, lamdydama rankomis suknelės volanus,— kur juodu buvo, daktare?

Pas Čiungą, kūma. Anchelika Mersedes sušunka — pas Čiungą? — jos veidas persimaino — pas Čiungą? — ir užsiima delnu burną.

— Taip, kūma, mirė Anselmas,— sako daktaras Sevaljosas.— Žinau, jog ši žinia tau liūdna. Ir mums visiems. Ką padarysi, toks gyvenimas.

— Donas Anselmas? — veblena Anchelika Mersedes ir akimirką sustingsta, prasižiojusi ir pakreipusi galvą į šalį.— Jis mirė, tėve?

Vaikiūkščiai, susigrūdę tarpduryje, apsigręžta ir pasileidžia bėgti. Anchelikos Mersedes veidas susiraukšlėja ir tirta šnervės; ji pakrato galvą ir užlaužia rankas — jis numirė, daktare? — ir apsipila ašaromis.

— Mes visi mirsim,— subaubia tėvas Garsija, daužydamas kumščiu į stalą. Jo šalikas atsirišo, ir matyti, kaip timpčioja jo mirtinai išbalęs, neskustas veidas.— Ir tu, ir aš, ir daktaras Sevaljosas — visi, kai ateis laikas, niekas šito neišvengs.

— Nurimkit, tėve,— sako daktaras Sevaljosas ir apkabina per pečius Anchelikę Mersedes, kuri šniurpsi, prisidėjusi prie akių suknelės padurkus.— Ir tu nusiramink, kūma. Tėvo Garsijos labai sudirginti nervai, nekalbink jo, nieko neklausinėk. Eik padaryk mudviem ką nors karšta, neverk.

Anchelika Mersedes linkteli, nenustodama verkti, ir išeina, užsidengusi veidą rankomis. Girdėti, kaip gretimame kambary ji kalba pati su savim ir dūsauja. Tėvas Garsija, pasiėmęs nukritusį šaliką, vėl apsimuturiuoja kaklą; panamą jis nusiėmęs, ir išsitaršę žilų plaukų kuokštai teuždengia vos pusę glotnaus strazdanoto pakaušio. Jis sėdi, parėmęs galvą kumščiu, kaktoje jam įsirėžusi raukšlė, o žandai apaugę šeriais, todėl jo veidas atrodo murzinas ir išvargęs. Daktaras Sevaljosas užsirūko cigaretę. Jau diena, saulė šviečia kambarį ir aukso juostom margina nendrines sienas, asla jau išdžiūvusi, ore zvimbia mėlynos musės. Gatvėje triukšmas pamažėl didėja — žmonių balsai, lojimas, mekenimas, asilų bliovimas, o už pertvaros Anchelika Mersedes bumba poterius, čia kreipdamasi į dievą ir skaisčiausiąją mergelę, čia minėdama šventąją Domitilą. Vyrbobė, Čiunga tyčia šitaip padarė, daktare.

— Bet dėl ko,— šnibžda tėvas Garsija,— dėl ko, daktare?

— Ar ne vis tiek,— sako daktaras Sevaljosas, žiūrėdamas, kaip nyksta cigaretės dūmai.— Ir, be to, galimas daiktas, ji tai padarė ne iš blogos valios. Gal čia toks sutapimas.

— Kam niekus kalbėti, ji ne šiaip sau pašaukė jus ir mane,— sako tėvas Garsija.— Ji norėjo mums kiaulystę padaryti.

Daktaras Sevaljosas gūžteli pečiais. Tiesiai jam į veidą plieskia saulės spindulys: ir viena jo pusė dabar spindi auksu, o kita — pilka lyg švinas. Jam limpa akys.

— Aš, mat, nelabai įžvalgus,— sako jis patylėjęs.— Man net į galvą netoptelėjo. Bet čia jūsų teisybė, gal būt, ji norėjo mums iškirsti likštį. Keista moteris ta Čiunga. Aš maniau, jog ji nežino.

Jis pasisuka į tėvą Garsiją, ir visas jo veidas atsiduria šešėlyje, tik skruostas ir ausis nutvieksti geltonos šviesos. Tėvas Garsija klausiamai žiūri į daktarą Sevaljosą — ko nežino?

— Kad aš padėjau jai ateiti į pasaulį,— sako daktaras Sevaljosas, pakeldamas galvą, ir jo grobleta plikė sužvilga saulėje.— Kas galėjo jai pasakyti? Tik ne Anselmas, aš tuo įsitikinęs. Jis manė, kad Čiunga nieko neįtaria.

— Šitoje plepalynėje pirmiau ar paskiau vis tiek išlįs yla iš maišo,— bumba tėvas Garsija.— Nors ir po trisdešimties metų, vis tiek išlįs.

— Ji nė karto nėra buvusi pas mane kaip pacientė,— sako daktaras Sevaljosas.— Niekad nėra kvietusi manęs, o čia pašaukė. Jeigu ji norėjo padaryti man nemalonumą, jai tai pavyko. Jos dėka aš turėjau pergyventi viską iš naujo.

— Jus, aišku, dėl ko kvietė,— burba tėvas Garsija, nežiūrėdamas į daktarą, lyg kalbėtųsi su stalu.— Girdi, jis matė, kaip mirė mano motina, tegu palydi į aną pasaulį ir tėvą. Bet kam šitai vyrbobei prisireikė šaukti mane?

— Kas čia yra? — sako daktaras Sevaljosas.— Kas jums?

— Eikit su manim, daktare! — balsas sklinda iš dešinės ir atsimuša į priemenės lubas.— Eime tučtuojau, kaip stovit, negalima gaišt nė minutės.

— Manot, aš jūsų nepažįstu? — sako daktaras Sevaljosas.— Išeikit iš kertės, Anselmai. Ko jūs slepiatės? Jūs iš proto išsikraustėt, dauguži, ar ką?

— Eime greičiau, daktare,— girdėti iš tamsos priemenėje prislėgtas balsas, kurį viršuje atkartoja aidas.— Ji miršta, daktare Sevaljosai, eime.

Daktaras Sevaljosas, pakėlęs naktinę lempelę, dairosi, kur jis galėtų būti, ir galiausiai suranda netoli durų. Jis negirtas ir nesidaužo, tik gūžiasi iš baimės. Jo akys, rodos, tuoj iššoks

iš pabrinkusių akiduobių, ir jis taip spaudžiasi nugara prie sienos, lyg norėdamas ją išversti.

— Jūsų žmona? — sako apstulbęs daktaras Sevaljosas.— Jūsų žmona, Anselmai?

— Tegu juodu abu mirę, bet aš tam niekad nepritarsiu,— tėvas Garsija trenkia kumščiu į stalą, ir po juo sugirgžda taburetė.— Aš negaliu pritarti šiai šlykštybei. Man ir po šimto metų tai bus šlykštybė.

Durys atsidaro, ir Anselmas eina atatupstas, lyg priešais išvydęs šmėklą, ir pasitraukia iš naktinės lempelės šviesos ruožo. Kiemelyje pasirodo moteris baltu gobtuvu. Ji pažengia kelis žingsnius — sūneli,— ir sustoja, nepriėjusi prie durų,— kas ten? Kodėl niekas neįeina?· Tai aš, mama,— daktaras Sevaljosas nuleidžia lempelę ir užstoja Anselmą — man reikia valandžiukei išeiti.

— Palaukit manęs Malekono gatvėje,— šnibžda jis.— Aš tik pasiimsiu savo lagaminėlį.

— Valgykit sultinuką, aš jau pasūdžiau,— sako Anchelika Mersedes, statydama ant stalo garuojančius moliūgo dubenėlius.— O per tą laiką paruošiu pikeo.

Jinai jau neverkia, bet jos balsas graudus, o ant pečių juoda skraistė, ir, kai ji eina į virtuvę, jos eisena toli gražu ne tokia mitri, kaip anksčiau. Daktaras Sevaljosas užsigalvojęs maišo sultinį, tėvas Garsija atsargiai pakelia dubenėlį, prisikiša prie burnos ir geria iš jo karštą aromatą.

— Aš taip pat niekad jo nesupratau, ir anais laikais, atsimenu, man taip pat atrodė šlykštybė,— sako daktaras Sevaljosas.— Bet nuo tada daug vandens nubėgo, aš jau susenau, ir dabar man niekas, kas yra žmogiška, neatrodo šlykštybė. Tikėkit manim, jeigu jūs tą naktį būtumėt matęs vargšą Anselmą, jūs nebūtumėt jo taip nekentęs, tėve Garsija.

— Dievas jums atlygins, daktare,— pro ašaras kartoja Anselmas ir, kur buvęs, kur nebuvęs, vis užsibėga čia ant medžio, čia ant suolelio arba ant pylimo parapeto.— Darysiu viską, ką liepsit, atiduosiu visus savo pinigus, aš būsiu jūsų vergas, daktare.

— Jūs norit mane sugraudinti? — murma tėvas Garsija, žiūrėdamas į daktarą Sevaljosą pro dubenėlį su sultiniu, kurio garus jis toliau uodžia.— Gal ir man pravirkti?

— Iš tikrųjų, kas buvo — pražuvo, dabar jau vis tiek,— šypsodamasis kalba daktaras Sevaljosas.— Visa tai, mano drauguži, jau tik praeitis. Bet Čiungitos dėka ta sena istorija šiąnakt vėl atgijo atmintyje ir dabar neišeina iš galvos. Aš dėl to čia ir kartoju ją, kad atsikratyčiau prisiminimų, nekreipkite į tai dėmesio.

Tėvas Garsija bando ragauti sultinį liežuvio galiuku — ar ne per karštas, pučia, siurbteli gurkšnelį, atsirūgsta, sumurma „atsiprašau" ir toliau sriubčioja mažais gurkšneliais. Netrukus Anchelika Mersedes atneša pikeo ir lukumų sulčių. Ji apsigaubusi skraiste ir galvą — na, kaip sultinys, daktare? — ir stengiasi kalbėti įprastu balsu — puikus, kūma, tik jau labai karštas, tegu truputį ataušta, o koks skanus, atrodo, pikeo, kurį ji jiems paruošė. Tuojau ji pašildys jiems kavos, jeigu jiems ko prireiks, tegu tučtuojau ją pasišaukia, tėve. Daktaras Sevaljosas pamažu judina dubenėlį ir įdėmiai žiūri į drumstą teliūškuojančio skysčio paviršių, o tėvas Garsija jau pradėjo piautis po gabalėlį mėsos ir stropiai kramtyti. Bet staiga jis nustoja valgęs — o paleistuvės ir paleistuviai, kurie ten būdavo, visi apie tai žinojo? — ir sėdi prasižiojęs.

— Merginos, be abejo, žinojo apie tą romaną iš pat pradžių,— sako daktaras Sevaljosas, glostydamas dubenėlį,— bet nemanau, jog dar kas kitas būtų ką suuodęs. Ten buvo laipteliai į vidaus kiemą, jais mes ir lipome, todėl tie, kur buvo salėje, negalėjo mūsų matyti. Apačioje pakilo didelis triukšmas — tur būt, Anselmas paliepė merginoms taip užimti lankytojus, kad jie neįtartų, kas darosi viršuje.

— Kaip jūs gerai žinojot tą vietą,— sako tėvas Garsija, vėl ėmęs kramtyti.— Atrodo, jūs ne pirmą kartą ten buvot.

— Aš ten buvau dešimtis kartų,— atsako daktaras Sevaljosas, ir jo akyse akimirkai sužiba šelmiškos ugnelės.— Man tada buvo trisdešimt metų. Aš buvau pats tas, mano drauguži.

— Tai vis šlykštybės ir kvailumas,— burba tėvas Garsija, bet nuleidžia šakutę, net nepakėlęs iki burnos.— Trisdešimt metų? Man buvo beveik tiek pat.

— Žinoma, mudu vienos kartos žmonės,— sako daktaras Sevaljosas.— Ir Anselmas taip pat, nors jis už mudu vyresnis.

— Jau nedaug beliko mūsų vienmečių,— paniuręs kalba tėvas Garsija.— Mes juos visus palaidojom.

Bet daktaras Sevaljosas jo neklauso. Jis krutina lūpas, mirkčioja ir sukina rankose dubenėlį, taškydamas ant stalo sultinį,— argi jis galėjęs pagalvoti, jisai nesusiprotėjo net tada, kai pamatė ją lovoje gulinčią, ir kas gi būtų galėjęs susiprotėti.

— Nešnekėkit pats su savim,— veblena tėvas Garsija.— Nepamirškit, kad esat ne vienas. Ko negalėjote pagalvoti?

— Kad jo žmona — tas vaikas,— sako daktaras Sevaljosas.— Vos įėjęs, pamačiau jos galvugaly šviesiaplaukę rubuilę, pramintą Blizgute, kuri iš pažiūros neatrodė serganti, ir jau buvau beprasižiojąs leptelti kokį juoką, bet čia pamačiau susitraukusią žmogystą ir kraują. Jeigu jūs įsivaizduotumėt, mano drauguži, kas ten buvo per vaizdas — kraujas ant paklodžių, grindų, visame kambaryje. Netruktumėt pamanyti, jog čia kažkas papiauta.

Tėvas Garsija piktai kramto mėsą. Varvantis gabalėlis dreba, pakibęs ant šakutės pusiaukelėje į burną,— visur kraujas? — ir jis ima gargaliuoti, lyg dusinamas,— tos mergaitės kraujas? Seilės bėga jai per smakrą,— kvailys, tegu jis palieka ją ramybėje, dabar ne bučiniai galvoj, jis ją dusina, ji turi rėkti, kvaily, geriau muštų jai per veidą. Bet Chosefinas prideda prie burnos pirštą — tik be riksmo, argi ji nežino, jog aplinkui kaimynai, ar ji negirdi, kaip jie kalbasi? Tarsi jo negirdėdama, Laukinė rėkia vis garsiau, ir Chosefinas išsitraukia nosinę, pasilenkia prie lovos ir užkemša jai burną. Donja Santos šaltai varo savo darbą — mikliai darbuojasi kažkokiu įrankiu, kuris blykčioja jos rankoje tarp tamsių Laukinės šlaunų. Ir tada jis pamatė jos veidą, tėve Garsija, ir jam sudrebėjo rankos ir kojos. Jis užmiršo, jog ji miršta ir kad jis čia atėjo pamėgint ją išgelbėti, tik spoksojo į ją — taip, taip, jokios abejonės,— kaip užburtas,— viešpatie, tai buvo Antonija. Donas Anselmas jos jau nebučiavo, o parkritęs ant kelių palei lovą, vėl siūlė pinigus ir visą pasaulį — daktare Sevaljosai, išgelbėkit ją! Ir Chosefinas išsigando — donja Santos, ji nenumirė? Kad tik nenužudytume jos, kad nenužudytume, donja Santos, o toji — cit, ji apalpusi, ir daugiau nieko. Juo geriau, nerėks, o ji greičiau užbaigs, tegu jis suvilgo jai kaktą šlapiu skuduru. Daktaras Sevaljosas įbruka jam į rankas dubenį — tegu užvirina kuo daugiau vandens, ko jis sriūbčioja, kvailys, užuot padėjęs. Jis nusivilko švarką, atsisagstė apykaklę, ir jo veidas dabar ramus ir ryžtingas. Anselmui dubuo slysta iš rankų — tegu daktaras

neleidžia jai numirti,— sugriebia jį, kiūtina prie durų — jį visas jo gyvenimas,— ir išeina.

— Velnio vaike,— burba daktaras Sevaljosas.— Kas per beprotybė, Anselmai, kaip tu šitaip galėjai, koks tu galvijas, Anselmai.

— Paduok man krepšį,— sako donja Santos.— O dabar aš duosiu jai gurkšnelį matės, ir ji atsipeikės. Išnešk šitą daiktą ir gerai užkask, tik žiūrėk, kad niekas nepamatytų.

— Nebuvo jokios vilties? — vis burba tėvas Garsija, draskydamas ir voliodamas po lėkštę mėsgalius.— Ar nebuvo įmanoma išgelbėti tos mergaitės?

— Gal ligoninėje būtų ir išgelbėję,— sako daktaras Sevaljosas.— Bet vežti jos nebuvo galima. Turėjau ją operuoti patamsyje, žinodamas, jog ji miršta. Stebuklas dar, kad pavyko išgelbėti Čiungitą, ji gimė, kada motina jau buvo mirusi.

— Stebuklas, stebuklas,— burba tėvas Garsija.— Mes visur matome stebuklus. Kai nužudė Kirogas, o mergaitė išliko gyva, žmonės taip pat sakė — stebuklas. O būtų buvę daug geriau, jeigu ji būtų tada mirusi.

— Ar jūs neprisimenat mergaitės, eidamas pro paviljoną? — sako daktaras Sevaljosas.— Aš visada prisimenu — man vis atrodo, ji sėdi tenai ir šildosi prieš saulutę. Bet tą naktį man labiau buvo gaila Anselmo, negu Antonijos.

— Jis to nenusipelnė,— kriokia tėvas Garsija.— Jis nenusipelnė nei gailesčio, nei užuojautos — nieko. Dėl visos šitos tragedijos kaltas buvo tik jis.

— Jeigu jūs būtumėt matęs, kaip jisai šliaužiojo keliais ir bučiavo man kojas, maldaudamas išgelbėti mergaitę, jums irgi būtų jo pagailę,— sako daktaras Sevaljosas.— O ar jūs žinote, kad, jeigu ne manoji kūma, Čiungita taip pat būtų numirusi? Ji man padėjo ją išslaugyti.

Juodu nutyla, ir tėvas Garsija prisikiša prie burnos gabalėlį mėsos, bet, susiraukęs iš pasišlykštėjimo, nuleidžia šakutę. Anchelika Mersedes atneša dar ąsotėlį sulčių ir pastato priešais juos, vaikydama ranka muses.

— Tu negirdėjai, kūma? — sako daktaras Sevaljosas.— Mes prisiminėm tą naktį, kada numirė Antonija. Dabar viskas atrodo lyg kažkoks sapnas, tiesa? Aš sakiau tėvui Garsijai, jog tu man padėjai išgelbėti Čiungą.

Anchelika Mersedes žiūri į jį kažkokiu mįslingu žvilgsniu, lyg nesuprastų, ką jis čia turi galvoje.

— Nieko neprisimenu, daktare,— pagaliau tyliai taria ji.— Aš buvau virėja Žaliuose namuose, bet nieko nemenu. Kad ir neverta dabar apie tai kalbėti. Eisiu į rytmetines mišias pasimelst už doną Anselmą, kad jis ramiai ilsėtųsi žemėje, o paskui į šermenis.

— Kiek tu tada turėjai metų? — murma tėvas Garsija.— Kažkodėl neprisimenu, kaip tu atrodei. Anselmą ir paleistuves menu, o tavęs ne.

— Aš buvau dar vaikas, tėve,— sako Anchelika Mersedes ir lyg vėduokle mosikuoja ranka virš stalo, neduodama nė vienai musei užtūpti ant pikeo ar sulčių.

— Ji turėjo penkiolika metų, ne daugiau,— sako daktaras Sevaljosas.— O kokia tu buvai dailutė, kūma. Mes visi negalėjome atsižiūrėti į tave, o Anselmas — štiš, ji ne mergšė, spoksokit, bet nagų nekiškit. Jis rūpinosi tavim kaip tikra dukterim.

— Aš tada dar buvau mergina, o tėvas Garsija nenorėjo manim tikėti,— sako Anchelika Mersedes, ir jos akys klastingai blizga, bet veidas tarytum kaukė ir toliau rimtas.— Drebėdavau, eidama išpažinties, o jūs vis kartodavot — išeik iš tų velnio namų, tu jau žengi į pražūtį. Ir to neatsimenat, tėve?

— Kas kalbama per išpažintį, paslaptis,— burbteli tėvas Garsija, ir jo gargaliavimas suskamba kiek linksmiau.— Pasilaikyk tas istorijas sau.

— Velnio namai,— sako daktaras Sevaljosas.— Jūs dar vis manot, jog Anselmas buvo velnias. Jis iš tikro dvokė siera, ar jūs šitaip sakėt vien dėl to, jog norėjot įbauginti dievotus žmones?

Anchelika Mersedes ir daktaras šypsosi, ir iš po šaliko netikėtai pasigirsta lyg krenkštelėjimas, lyg slopinamas juokas.

— Tais laikais velnias buvo įsitaisęs tik ten, Žaliuose namuose,— nusikosėjęs prabyla tėvas Garsija.— O dabar nelabasis visame kame — tos vyrbobės namuose, gatvėje, kine. Visa Pjura pavirto nelabojo buveine.

— Bet tik ne Mangačerija, tėve,— sako Anchelika Mersedes.— Čia jo niekad nebuvo, mes jo neįsileidžiam, ir čia mums pagelbsti šventoji Domitila.

— Ji kol kas dar ne šventoji,— sako tėvas Garsija.— Tu neužplikysi mums kavos?

— Jau užplikiau,— atsako Anchelika Mersedes.— Tuojau atnešiu.

— Mažų mažiausiai jau kokia dvidešimt metų, kai nesu praleidęs nakties be miego,— sako daktaras Sevaljosas.— O šiandien bluosto nesudėjau ir visai nenoriu miego.

Vos tik Anchelika Mersedes pasisuka išeiti, musės vėl suskrenda ir lyg juodi taškai aptupia pikeo. Vėl pro duris prabilda apsiskarmaliavę vaikigaliai, o pro nendrinių sienų plyšius matyti, kaip gatve garsiai kalbėdamiesi praeina žmonės ir būrelis senukų šnekučiuoja saulės atokaitoje palei trobelę priešais čičeriją.

— Jis bent gailėjosi? — murmuliuoja tėvas Garsija.— Gal susiprato, jog ta mergaitė numirė tik per jį?

— Jis išbėgo paskui mane,— sako daktaras Sevaljosas.— Ėmė voliotis po smėlį ir maldauti, kad jį užmuščiau. Aš parsivedžiau jį namo, suleidau vaistų ir išvariau. Girdi, aš nieko nežinau, nieko nemačiau, eik sau. Bet jis nuėjo ne į Žalius namus, o prie upės ir pradėjo laukti skalbėjos, kaip čia ji, tos, kuri išaugino Antoniją.

— Jis visada buvo pusprotis,— bamba sau po nosim tėvas Garsija.— Tikėsimės, kad jis atgailojo, ir dievas jam atleido.

— Net jeigu jis ir neatgailojo, vis tiek daug kentėjo, jog užtektinai nubaustas,— sako daktaras Sevaljosas.— Ir, beje, dar nežinia, ar iš tikro jis nusipelnė bausmės. Tarkim, jeigu Antonija buvo ne jo auka, o bendrininkė? Jeigu jinai įsimylėjo jį?

— Nešnekėkit paikysčių,— burba tėvas Garsija.— Jūs stačiai protą pametėt.

— Man visada nedavė ramybės šis klausimas,— sako daktaras Sevaljosas.— Pasak merginų, jis ją paikino, ir mergaitė atrodė patenkinta.

— Ką, jūsų manymu, čia normalu? Pagrobti neregę, nugrūsti ją į viešnamį, padaryti nėščią — tai vis labai gerai? Tai žmogaus darbas? Ar tik nereikėjo apdovanoti jo už tokį žygdarbį?

— Anaiptol nenormalu, bet nereikia taip šaukti, nepamirškit, jog turit astmą. Aš tik sakau, jog niekas nežino, ką ji galvojo. Antonija nežinojo, kas gerai ir kas blogai, ir galų gale tik per Anselmą ji tapo visaverte moterim. Aš visada taip galvo...

— Nutilkit! — baubia tėvas Garsija ir, įnirtingai mosuodamas rankomis, išbaido muses.— Visavertė moteris! Vadinasi, vienuolės nevisavertės moterys? Mes, dvasininkai, nesam visaverčiai dėl to, kad neužsiimam tokiom šlykštybėm? Aš nenoriu daugiau klausytis šitokių absurdiškų erezijų.

— Jūs laužiatės pro atviras duris,— šypsodamasis sako daktaras Sevaljosas.— Aš tik norėjau pasakyti, jog, mano galva, Anselmas ją mylėjo, ir, kad, galimas daiktas, ji taip pat jį mylėjo.

— Man nemalonus šis pokalbis,— niurna tėvas Garsija.— Čia mudu nesutarsim, o aš nenoriu su jumis pyktis.

Jie galinčiai, nei piauna, nei sėja, vien tik ūžia suėję, jokio darbo nemoka, tik geria ir šoka, jie galinčiai ir atėjo čia užkrimsti. Velniai rautų, žiūrėk, kas čia.

— Eime iš čia,— piktai burba tėvas Garsija.— Aš nenoriu čia būti su tais banditais.

Bet jis nesuspėja atsistoti,— broliai Leonai, susivėlę, užmiegotomis akimis, dvokiančiais prakaitu apatiniais marškiniais, be kojinių, nesuvarstytais batais puola smegčia prie jo — tėvas Garsija! Jie zuja aplink jį — brangusis tėve,— ploja delnais — tai stebuklų stebuklas, šio įvykio proga Pjuroje ims pustyti sniegą, o ne smėlį,— mėgina paspausti jam ranką — jo vizitas tikra šventė mangačiams, o tėvas Garsija, paskubom užsismaukęs ant akių skrybėlę ir įsisukęs į šaliką, sėdi, nė nekrusteldamas ir nepakeldamas akių nuo pikeo, kurį vėl apspito musės.

— Liaukitės užgauliojęs tėvą Garsiją,— sako daktaras Sevaljosas.— Neduokit liežuviui valios, vaikinai. Reikia vis dėlto gerbti dvasininko luomą ir žilą plauką.

— Niekas jo neužgaulioja, daktare,— sako Beždžionė.— Mes laimingi, jį čia matydami, tikras daiktas, mes tik norim, kad jis paduotų mums ranką.

— Dar nė vienas mangačis nepamynė svetingumo papročių,— sako Chose.— Laba diena, donja Anchelika. Reikia atšvęsti šitą įvykį, atneškit ko nors išgerti, kad galėtume susidaužti su tėvu Garsija. Mes susitaikysim su juo.

Anchelika Mersedes prieina su dviem puodukais kavos rankose. Jos veidas rimtas, rūstus.

— Kodėl jūs tokia pikta, donja Anchelika? — sako Beždžionė.— Gal jums nepatinka mūsų vizitas?

— Jūs šito miesto gėda,— murma tėvas Garsija.— Visos blogybės iš jūsų, jūs gimtoji Pjuros nuodėmė. Geriau tegu mane čia užmuša, negu aš susigersiu su jumis.

— Valdykitės, tėve Garsija,— sako Beždžionė.— Mes nesišaipom iš jūsų, mes iš tiesų džiaugiamės, kad sugrįžot į Mangačeriją.

— Šelmiai, valkatos,— staugia tėvas Garsija, vėl vaikydamas muses.— Kaip jūs išdrįstat kalbėti su manim, paleistuviai!

— Va matot, daktare Sevaljosai,— sako Beždžionė.— Kas ką užgaulioja?

— Duokit ramybę tėvui,— sako Anchelika Mersedes.— Numirė donas Anselmas. Tėvas ir daktaras buvo prie jo lovos ir kiaurą naktį nemiegoję.

Palikusi puodukus ant stalo, ji eina atgal į virtuvę, ir, vos tik pranyksta už pertvaros, įsiviešpatauja tyla, tegirdėti, kaip barška šaukštukai, kaip siurbčioja kavą daktaras Sevaljosas ir pūkščia tėvas Garsija. Broliai Leonai lyg pritrenkti žiūri vienas į kitą.

— Patys suprantat, vaikinai,— sako daktaras Sevaljosas,— šiandien ne juokai galvoje.

— Mirė donas Anselmas,— sako Chose.— Mirė mūsų arfininkas, Beždžione.

— Kokia baisi nelaimė,— vapa Beždžionė.— Juk jis buvo didelis artistas, Pjuros pasididžiavimas, daktare. Ir labai kilnios dvasios žmogus. Man širdis plyšta, daktare Sevaljosai.

— Jis mums visiems buvo kaip tikras tėvas, daktare,— sako Chose.— Bolas ir Jaunasis, ko gera, miršta iš sielvarto. Tai jo mokiniai, daktare, arfininko kūnas ir kraujas. Jeigu jūs žinotumėt, daktare, kaip juodu jį globojo.

— Mes nieko nežinojom, tėve Garsija,— sako Beždžionė. — Prašom atleisti už šituos pokštus.

— Jis ūmai mirė? — sako Chose.— Juk dar vakar puikiai jautėsi. Mes čia su juo vakarieniavom, ir jis visą laiką juokėsi, pokštavo.

— Kur jis, daktare? — sako Chose.— Mes turim ten eiti, Beždžione. Kur čia gaut juodus kaklaraiščius?

— Jis ten, kur mirė,— sako daktaras Sevaljosas.— Pas Čiungą.

— Jis mirė Žaliuose namuose? — sako Beždžionė.— Jo net į ligoninę niekas nenuvežė?

— Mangačerijai čia tarsi žemės drebėjimas, daktare,— sako Chose.— Be arfininko ji jau nebus tokia, kaip buvo.

Jie susikrimtę linguoja galvas ir tęsia savo monologus ir dialogus, o tėvas Garsija tuo tarpu geria kavą, panėręs smakrą į šaliką ir neatitraukdamas puodelio nuo lūpų. Daktaras Sevaljosas jau išgėrė savo kavą ir dabar žaidžia šaukšteliu — stengiasi jį išlaikyti ant piršto galo. Broliai Leonai pagaliau nutyla ir atsisėda prie gretimo staliuko. Daktaras Sevaljosas pasiūlo jiems po cigaretę. Kai neilgai trukus ateina Anchelika Mersedes, juodu tylėdami rūko, abu paniurę, prislėgti.

— Dėl to ir neatėjo Lituma,— sako Beždžionė.— Matyt, liko pas Čiungitą.

— Ji vaizduoja šaltą kaip ledas moterį, kurios niekuo nesujaudinsi,— sako Chose.— Bet ir jos širdis, tur būt, plyšta iš skausmo. Jūs taip nemanot, donja Anchelika? Vis tiek tas pats kraujas.

— Gal ji ir liūdi,— sako Anchelika Mersedes.— Bet kas ją žino, argi ji buvo gera duktė?

— Kodėl tu taip kalbi, kūma? — lepteli daktaras Sevaljosas.

— O, jūsų manymu, gerai, kad ji samdė savo tėvą? — sako Anchelika Mersedes.

— Daktarui Sevaljosui atrodo viskas gerai,— bamba tėvas Garsija.— Pasenęs jis pamatė, kad pasaulyje nėra nieko blogo.

— Jūs taip kalbat pajuokdamas,— nusišypsojęs sako daktaras Sevaljosas.— Bet jums ne pro šalį žinoti, jog čia esama tiesos.

— Donas Anselmas būtų seniai numiręs, jei nebūtų grojęs, donja Anchelika,— sako Beždžionė.— Artistams menas padeda gyventi. Kas čia bloga, kad jis grojo pas ją? Čiungita jam gerai mokėjo.

— Baikit greičiau kavą, mano bičiuli,— sako daktaras Sevaljosas.— Mane staiga užgriuvo miegas, akys stačiai lipte limpa.

— Va ateina mudviejų pusbrolis, Beždžione,— sako Chose.— Koks jis liūdnas.

Tėvas Garsija įremia nosį į puoduką su kava, o kai Laukinė, kurios akys ryškiai apibrėžtos, bet lūpos visai nedažytos, laikydama rankoje batelius, pasilenkia ir pabučiuoja jam į ranką, kimiai suniurna. Lituma purtosi dulkes, nusėdusias ant jo pilko kostiumo, žalio kaklaraiščio ir geltonų batelių. Sumenkęs,

susitaršiusiais plaukais, blizgančiais nuo vazelino, jis niūriai pasisveikina su daktaru Sevaljosu.

— Šermenys bus čia, donja Anchelika,— sako jis.— Čiunga paprašė mane jus įspėti.

— Mano namuose? — sako Anchelika Mersedes.— O kodėl jo nepalieka ten, kur yra? Kam jį, vargšelį, tampyti?

— Tai tu nori, jog jam šermenys būtų viešnamyje? — švokščia tėvas Garsija.— Kur tavo protas?

— Aš mielai užleidžiu jo šermenims savo namus, tėve,— sako Anchelika Mersedes.— Tiktai maniau, kad nuodėmė tampyti numirėlį iš vietos į vietą. Tai ne šventvagystė?

— Ko čia gudrauji, juk tu net nežinai, kas toji šventvagystė,— burba tėvas Garsija.— Nepostringauk, ko neišmanai.

— Bolas ir Jaunasis nuėjo pirkti karsto ir užsakyti vietos kapinėse,— sako Lituma, atsisėdęs prie brolių Leonų staliuko.— Paskui juodu atveš jį čia. Čiunga sumokės už viską, donja Anchelika, ir už gėrimus, ir už gėles, ji sako, kad jūs duotumėt tiktai namus.

— Mano galva, gerai, kad šermenys bus Mangačerijoj,— sako Beždžionė.— Jis buvo mangačis, ir tegu prie jo kūno pabudi jo broliai.

— Ir Čiunga norėtų, kad jūs atlaikytumėt gedulingas mišias, tėve Garsija,— sako Lituma perdėtai laisvai, bet aiškiai varžydamasis.— Mes buvom užėję į jūsų namus paprašyti, bet niekas neatidarė durų. Gerai, kad užtikome jus čia.

Tuščias dubenėlis krenta ir ritasi per aslą, o prie staliuko sukasi juodos sutanos klostės. Kaip jis drįsta,— tėvas Garsija tarškina šakute dubenį su pikeo — kas jam leido į jį kreiptis, ir Lituma pašoka — padegėjas, kas čia per tonas, padegėjas. Tėvas Garsija bando atsistoti ir skeryčioja, verždamasis iš rankų daktarui Sevaljosui, kuris jį laiko,— niekšas, šakalas, o Laukinė tempia už švarko Litumą, rėkdama — tegu jis nutyla, tegu jo neužgaulioja, juk tai kunigas, tegu jam kas užčiaupia burną. Bet tėvas Garsija jau regi jį pragare, ten jis atsimokės už viską, ar žinąs jis, kas tai yra pragaras, niekšas? Jo veidas išraudo, lūpos virpa, jis visas dreba, o Lituma, stumdamas į šalį Laukinę, kuri vis nepaleidžia jo,— padegėjas, jis jo neįžeidė, neišvadino niekšu, padegėjas. Tėvas Garsija akimirką netenka žado, paskui subliauna — jis baisesnis už šią paleistuvę, kuri jį išlaiko,— ir piktai skėsteli rankomis,— šlykštus parazitas, ša-

kalas, o Lituma, kurį dabar laiko ir broliai Leonai,— neištvers, sumals snukį šitam seniui, nors jis ir kunigas, bet sušiktas padegėjas. Laukinė rauda, o Anchelika Mersedes, pagriebusi taburetę, grasina sudaužyti ją Litumai į galvą, jeigu tas žengs bent žingsnį. Pro atdaras duris ir pro plyšius nendrinėse sienose spokso smalsūs ir susijaudinę mangačiai, susigrūdę aplink čičeriją, balsai klega vis garsiau ir retkarčiais kažkas ištaria arfininko, galinčių, tėvo Garsijos vardus, nustelbiamus spiegiančių choro — padegėjas, padegėjas, padegėjas. Tėvas Garsija užsikosti, į veidą jam suplūsta kraujas, akys iššoka iš kaktos, liežuvis išsikaria, iš burnos tyška seilės. Daktaras iškelia jam į viršų rankas ir taip jas laiko, Laukinė vėduoja veidą, Anchelika Mersedes švelniai tapšnoja per nugarą. Lituma aiškiai sumišęs.

— Kam nenusprūs nuo liežuvio nereikalingas žodis, kai jį ims kas ir įžeis nei iš šio, nei iš to,— nedrąsiai kalba jis. — Aš nekaltas, jūs gi matėt, kad jis pirmas pradėjo.

— Bet tu jį užgavai, o jis senutėlis, brol,— sako Beždžionė.— Ir dar visą naktį akių nesudėjęs.

— Tu neturėjai šitaip daryti, Lituma,— sako Chose.— Atsiprašyk jį, matai, kaip tu jį priveikei.

— Atleiskit man,— veblena Lituma.— Nurimkit, tėve Garsija. Neimkit giliai į širdį.

Bet tėvas Garsija ir toliau nežmoniškai kosti, žiopčiodamas ir gaudydamas burna orą, ir jo veidas visas šlapias nuo snarglių, seilių ir ašarų. Laukinė šluosto jam veidą sijono padurkais, Anchelika Mersedes mėgina įduoti vandens, ir Lituma blykšta — jis atsiprašo jį, tėve,— šaukia — ko dar iš jo norima? — ir iš siaubo laužo rankas — jis nenorėjęs nuvaryt jį į kapus, lai būna prakeiktas jo piktas likimas.

— Nebijok,— sako daktaras Sevaljosas.— Tai jį astma dusina, ir smėlio pateko į ryklę. Tuoj praeis.

Bet Lituma jau nepajėgia valdytis. Jo balsas verkšlenantis — tėvas įžeidė jį ir pats susierzino,— lūpos timpčioja — o kai žmogų užgula toks sielvartas, jo nervai įtempti,— atrodo, jis bematant pravirks. Broliai Leonai jį apkabina — na, na, broleli, ko tu čia, jie jį užjaučia, o jis mušasi į krūtinę — jis turėjęs nurengti arfininką, nuprausti, vėl aprengti, kaip galima viską ištverti, jis irgi ne geležinis. Ir jie — nusiramink, broleli, tvardvkis, bet jis — negaliu, tegu mane skradžiai, negaliu, ir, su-

dribęs ant taburetės, įsikniaubia į delnus. Tėvas Garsija nustojo kosėjęs, ir, nors dar sunkiai šnopuoja, jo veidas blaivosi. Klūpodama šalia jo, Laukinė — tėvui jau geriau? — ir jis linksi ir murma — kad ji paleistuvė, tai dar ne viskas, nelaimingoji, bet reikia būti kvaile, jog išlaikytum dykaduonį, galvažudį, reikia būti paskutine kvaile, jog dėl jo žudytum savo sielą, o ji — taip, brangusis tėve, tik tegu jis nepyksta, tegu nusiramina, kas nubūta — kaip nebūta.

— Nesikarščiuok, tegu plūsta tave, broleli, jeigu jam geriau,— sako Beždžionė.

— Tiek to, tegu, iškęsiu,— murma Lituma.— Tegu aš būsiu dykaduonis, galvažudys, tegu mane vadina kuo nori.

— Nutilk, šakale,— nenoromis, tartum tik dėl akių burba gerokai atvėsęs tėvas Garsija, ir mangačių minioje, susispietusioje palei duris ir aplink čičeriją, nuaidi juokas.— Tylėk, šakale.

— Aš tyliu,— bliauna Lituma.— Bet neįžeidinėkite manęs daugiau, aš vyras, ir man tas netinka, nutilkit ir jūs, tėve Garsija. Sakykit jam, kad liautųsi, daktare Sevaljosai.

— Užteks, tėve,— sako Anchelika Mersedes.— Neužgauliokit jo, jums taip nedera, reikia bent kiek valdytis. Gal norit dar puodelį kavos?

Tėvas Garsija išsitraukia iš kišenės geltoną nosinę — gerai, atnešk dar puodelį,— ir garsiai nusišnypščia. Daktaras Sevaljosas susišukuoja antakius ir apmaudžiai nusibraukia seiles nuo švarko atlapo. Laukinė nusklaisto į šalis tėvui Garsijai ant kaktos užkritusius žilus kuokštus, priglosto jam plaukus smilkiniuose, ir jis kantriai, nors ir surūgęs, leidžia jai sutvarkyti nelabai įmantrią savo šukuoseną.

— Mano pusbrolis prašo jus atleisti, tėve Garsija,— sako Beždžionė.— Jis labai gailisi, jog taip atsitiko.

— Tegu prašo dievą, kad jam atleistų, ir tegu daugiau nežiūri, kad moterys jį išlaikytų,— jau nepiktai murma tėvas Garsija, visai nusiraminęs.— Ir jūs prašykit dievą atleidimo, dykūnai. O tu maitini ir šituos du vėjo pamušalus?

— Taip, tėve,— sako Laukinė, ir gatvėje vėl pasigirsta garsus juokas.

Daktaras Sevaljosas įdėmiai klausosi — matyt, jį gerai nuteikia šitas pokalbis.

— Nepasakyčiau, kad tau trūksta atvirumo,— bumba tėvas Garsija, valydamasis skarele nosį.— Na ir kvaila esi, kvaila per visą pilvą.

— Dažnai aš ir pati sau tą patį sakau, tėve,— prisipažįsta Laukinė, lygindama tėvo Garsijos kaktoje raukšles.— Nemanykit, aš ir jiems į akis tą patį kalbu.

Anchelika Mersedes dar atneša puodelį kavos, Laukinė grįžta į savo vietą prie brolių Leonų staliuko, o žiopliai už durų jau pradeda skirstytis. Vaikiūkščiai vėl ima dūkti gatvėje, keldami dulkes, ir vėl jie spygauja plonais skardžiais balsais. Praeiviai užbėga į čičeriją, valandžiukę pasižiūri į tėvą Garsiją, kuris, prilinkęs prie staliuko, siurbčioja kavą, ir traukia savo keliu. Anchelika Mersedes, galinčiai ir Laukinė pusbalsiu aptaria užkandžius ir gėrimus, spėlioja, kiek žmonių susirinks į šermenis, mini vardus ir skaičius, ginčijasi, kiek kas atsieis.

— Jau išgėrėt kavą? — klausia daktaras Sevaljosas.— Šiai dienai marmalynės per akis, eime miegoti.

Tyla, tėvas Garsija ramiai sau miega, nuleidęs galvą ant krūtinės, ir šaliko kamputis mirksta kavos tirštimuose.

— Jis užsnūdo,— sako daktaras Sevaljosas.— Ir kaip aš nenoriu jo žadinti.

— Norite, daktare, mes jį paguldysim čia, galiniame kambary? — sako Anchelika Mersedes.— Gerai užklosim ir netriukšmausim.

— Ne, ne, tegu pasibunda, ir aš jį išsivesiu,— sako daktaras Sevaljosas.— Nežiūrėkit, kad jis taip įsismarkavo, toks, mat, jau jo charakteris, jis nesiduos skriaudžiamas. Bet aš jį pažįstu, jį labai prislėgė Anselmo mirtis.

— Greičiau turėjo pradžiuginti,— su kartėliu širdy sako Beždžionė.— Vos tik pamatęs gatvėje doną Anselmą, jis tuoj pradėdavo jį plūsti paskutiniais žodžiais. Jisai jo nekentė.

— O arfininkas neatsakydavo, apsimesdavo, jog negirdi, ir pereidavo į kitą gatvės pusę,— sako Chose.

— Ne taip jau baisiai jis jo nekentė,— įsiterpia daktaras Sevaljosas.— Bent paskutiniaisiais metais. Plūsti Anselmą jis stačiai įprato, pamėgo.

— O juk turėjo būti priešingai,— sako Beždžionė.— Donas Anselmas turėjo už ką jo nekęsti.

— Nešnekėk taip, nuodėmė,— įsikiša Laukinė.— Kunigai mums dievo duoti, negalima jų neapkęsti.

— Jeigu teisybė, kad kunigas supleškino jo viešnamį, tai jau ir iš to matyti, kokios kilnios širdies buvo donas Anselmas,— sako Beždžionė.— Jis niekad nė pusės žodžio man nėra pasakęs prieš tėvą Garsiją.

— O iš tikro, daktare, dono Anselmo viešnamį sudegino žmonės? — klausia Laukinė.

— Aš juk tau šimtą kartų pasakojau šitą istoriją,— sako Lituma.— Ko dar klausinėji daktarą?

— Kad tu kiekvieną kartą pasakoji kitaip,— sako Laukinė.— Klausiu, kad noriu žinoti, kaip iš tikrųjų buvo.

— Užsičiaupk, duok mums, vyrams, ramiai pakalbėti,— užsirinka Lituma.

— Aš irgi mylėjau arfininką,— sako Laukinė.— Mes buvom artimesni, negu judu, juk jis kilęs iš mano krašto.

— Iš tavo krašto? — įsiterpia daktaras Sevaljosas, tramdydamas žiovulį.

— Žinoma, mergužėle,— sako donas Anselmas.— Kaip ir tu, tik ne iš Santa Marijos de Njeva, aš net nežinau, kur yra tas miestukas.

— Iš tiesų, donai Anselmai? — sako Laukinė.— Jūs taip pat iš ten kilęs? Juk tikrai selvoje gera, gražu? Kiek ten medžių, paukštelių. Juk teisybė, tenai ir žmonės geresni?

— Žmonės visur tie patys, mergužėle,— sako arfininkas.— Bet kas tiesa, tas tiesa, vietos ten gražios. Aš jau visai pamiršau selvą, tik tiek menu, jog visur, kur pažvelgsi, žaliuoja. Dėl to ir arfą nusidažiau žaliai.

— Čia mane visi niekina, donai Anselmai,— sako Laukinė.— Laukine vadina, lyg selvoje vien tik laukiniai gyventų.

— Neimk giliai į širdį, mergužėle,— sako donas Anselmas.— Laukine tave vadina šiaip sau, iš meilės. Aš, tavim dėtas, neįsižeisčiau.

— Įdomu,— sako daktaras Sevaljosas, žiovaudamas ir kasydamasis pakaušį.— Bet iš tikrųjų, tai visai galimas daiktas. Ar jo arfa tikrai buvo žalia, vyručiai?

— Donas Anselmas buvo mangačis,— sako Beždžionė.— Jis gimė čia, Mangačerijoj, ir niekad iš čia nebuvo išvykęs. Aš tūkstantį kartų esu girdėjęs jį kalbant — aš pats seniausias mangačis.

— Žinoma, žalia,— patvirtina Laukinė.— Ir kai dažai nusilupdavo, jis kiekvieną kartą prašydavo Bolą ją vėl nudažyti.

— Anselmas kilęs iš selvos? — sako daktaras Sevaljosas.— Ką gi, visai galimas daiktas, o kodėl ne. Kaip įdomu.

— Ji perdėm meluoja, daktare,— sako Lituma.— Mums Laukinė niekad to nepasakojo, ji tai tik dabar sugalvojo. Na, pasakyk, kodėl anksčiau šito nepasakojai?

— Niekas manęs neklausė,— sako Laukinė.— Tu gi pats sakai, jog moterys turi daugiau tylėti.

— O kodėl jis papasakojo tau? — sako daktaras Sevaljosas.— Kai, būdavo, mes užsipuolam klausti, kur jisai gimęs, jis imdavo kalbėti visai ką kita.

— Todėl kad ir aš kilusi iš selvos,— sako ji ir peržvelgia visus išdidžiu žvilgsniu.— Todėl kad mudu iš vieno krašto.

— Tu stačiai juokiesi iš mūsų, šliundra paskutine,— sako Lituma.

— Nors aš ir paskutinė, bet mano pinigus tu mėgsti,— sako Laukinė.— Ko mano pinigų tu nesišlykšti?

Broliai Leonai ir Anchelika Mersedes šypsosi, Lituma rauko kaktą, daktaras Sevaljosas susimąstęs·toliau krapštosi pakaušį.

— Nevaryk tu manęs iš kantrybės, gražuole,— kreivai šypsodamasis, sako Lituma.— Šiandien ne laikas kivirčytis.

— Verčiau žiūrėk, kad jai nepritrūktų kantrybės,— sako Anchelika Mersedes.— Nesišiaušk per daug, ji tave mes, ir nugeibsi iš bado. Nesiginčyk su šeimos galva, galinčiau.

Susigraudinę brolių Leonų veidai jau pralinksmėjo — gerai pasakyta, donja Anchelika, o po valandžiukės ir Lituma skaniai juokiasi — tegu eina sau kad ir dabar. Tik kur ji dėsis — prikibo lyg erkė, ji kaip velnio bijo Chosefino. Jeigu jį pames, Chosefinas ją užmuš.

— Anselmas niekad daugiau nekalbėjo su tavim apie selvą, mergele? — klausia daktaras Sevaljosas.

— Jis buvo mangačis, daktare,— įtikinėja Beždžionė.— Ji išsigalvoja, kad jis iš jos krašto, nori pasididžiuoti. Numirėliui, ką nori, gali primesti.

— Kartą aš jį paklausiau, ar turi jis ten giminių,— sako Laukinė.— O jis pasakė — ką gali žinoti, tikriausiai visi jau išmirę. Bet, būdavo, jis ginasi iš paskutiniųjų ir sako — gimiau mangačis, mangačis ir mirsiu.

— Va matot, daktare? — sako Chose.— Jeigu jis kažkada ir prasitarė jai, kad juodu iš vieno krašto, tai tik pajuokavo. Štai dabar tu tiesą kalbi, sesyte.

— Aš tau ne sesytė,— sako Laukinė.— Aš šliundra paskutinė.

— Žiūrėk, kad neišgirstų tėvas Garsija, nes vėl užsiplieks,— sako daktaras Sevaljosas, prisidėjęs prie lūpų pirštą.— O kur ketvirtasis galinčius, vaikinai? Kodėl jūs su juo daugiau nedraugaujat?

— Mes su juo susipykom, daktare,— sako Beždžionė.— Mes tam pasakėm, kad nekištų daugiau nosies į Mangačeriją.

— Tai biaurus tipas, daktare,— sako Chose.— Niekšas. Argi jūs nežinot, kad jis nusmuko iki pačių padugnių? Už vagystę tupėjo.

— Bet anksčiau jūs buvot neatskiriami draugai ir kartu su juo varėt iš kantrybės visą Pjurą,— sako daktaras Sevaljosas.

— Mat, jis ne mangačis,— sako Beždžionė.— Jis pasirodė esąs veidmainys, netikras draugas, daktare.

— Reikia susitarti su kokiu kunigu,— sako Anchelika Mersedes,— kad atlaikytų gedulingas mišias ir ateitų atgiedot giesmių per šermenis.

Išgirdę šiuos žodžius, broliai Leonai ir Lituma vienu metu surimtėja, suraukia antakius, linkčioja galvas.

— Galima paprašyti ką iš saleziečių koledžo, donja Anchelika,— sako Beždžionė.— Norit, nueisiu kartu? Ten yra toks vienas simpatiškas kunigas, kuris su vaikais žaidžia futbolą. Tėvas Domininkas.

— Jis moka spardyti futbolą, bet nemoka kalbėti ispaniškai,— suniurna iš po šaliko.— Tėvą Domininką — kas per nesąmonė.

— Jūsų valia, tėve,— sako Anchelika Mersedes.— Mes tik norim, kad viskas būtų kaip reikia. Ką mums tada kviesti?

— Aš pats ateisiu,— nekantriai mostelėjęs, sako tėvas Garsija.— Argi ta vyrbobė neprašė, kad aš ateičiau? O jeigu prašė, tai kam čia tie tušti plepalai.

— Taip, tėve,— sako Laukinė,— Senjora Čiunga norėtų, kad jūs ateitumėt.

Tėvas Garsija, sulinkęs ir niūrus, vilkdamas kojas, pėdina prie durų. Daktaras Sevaljosas išsitraukia piniginę.

— Tik to dar betrūko,— sako Anchelika Mersedes.— Šiandien aš jus vaišinu, dėkodama už malonę, kurią man padarėt, atvesdami čia tėvą Garsiją.

— Ačiū, kūma,— sako daktaras Sevaljosas.— Bet vis tik paimkit šermenų išlaidoms. Iki vakaro, aš irgi ateisiu.

Laukinė ir Anchelika Mersedes palydi daktarą Sevaljosą iki durų, bučiuoja tėvui Garsijai į ranką ir sugrįžta į čičeriją. Tėvas Garsija ir daktaras Sevaljosas, stumiami vėjo, gūrina, susiėmę už parankių, per saulės nutviekstą priemiestį pro asilus, apkrautus malkomis ir pilvotais mediniais ąsočiais, pro gauruotus šunis ir vaikiščius, be paliovos spiegiančius — padegėjas, padegėjas, padegėjas. Tėvas Garsija nekreipia į juos dėmesio, jis vos vos pinasi, panarinęs galvą, kosėdamas ir krenkščiodamas. Kai juodu įeina į tiesią gatvelę, išgirsta priešais balsų klegesį ir paskubom prisiglaudžia prie nendrinės sienos, kad neparmuštų minia vyrų ir moterų, lydinčių seną apsilaupusį taksi. Be atvangos, kimiai karksi jo ragelis. Iš lūšnų byra žmonės ir dedasi prie minios. Moterys rauda ir kelia į dangų sukryžiuotus pirštus. Priešais tėvą Garsiją ir daktarą Sevaljosą išdygsta berniukas. Jis valandžiukę stovi kaip įbestas, žiūrėdamas pro šalį plačiai atvertomis akimis,— numirė arfininkas,— tampo daktarą Sevaljosą už rankovės — ana jį veža taksi, drauge su arfa, veža,— ir galvotrūkčiais nukuria, mosikuodamas rankomis. Pagaliau žmonės nueina tolyn. Tėvas Garsija ir daktaras Sevaljosas, mindami iš paskutiniųjų, prisikasa iki Sančeso Sero prospekto.

— Užsuksiu pas jus vėliau,— sako daktaras Sevaljosas.— Eisim kartu į šermenis. Pasistenkit numigti nors aštuonetą valandėlių.

— Žinau, žinau, — niurzgia tėvas Garsija. — Liaukitės amžinai man patarinėjęs.

MARIJAS VARGAS LJOSA

PRIEŠ KELERIUS metus Ispanijoje išleistas progresyvaus Peru rašytojo Marijo Vargo Ljosos romanas „Žali namai" (1966) yra viena tų knygų, kurios pastaruoju metu skaitytojų ypač mėgiamos ir patraukia didžiausią kritikos dėmesį ne tik rašytojo tėvynėje, bet ir TSRS, Prancūzijoje, Anglijoje, JAV, kur Lotynų Amerikos šalių literatūra vertinama ir verčiama. Marijas Vargas Ljosa romane kelia opias problemas, tad ne veltui jo romanas pelnė didžiausią Lotynų Amerikoje literatūrinę Romulo Galjego premiją.

Marijo Vargo Ljosos vardas, plačiai žinomas visame pasaulyje, 1969 metais pasiekė ir mūsų skaitytoją, lietuvių kalba pasirodžius pirmajam rašytojo romanui „Miestas ir šunys" (1962), kuris dar rankraščio teisėmis gavo Barselonos leidyklos „Seix Barral" „Biblioteca Breve" premiją, o 1963 metais — Kritikos premiją.

Marijas Vargas Ljosa gimė 1936 metais Arekipoje, Peru, mokėsi Kočiabamboje, Bolivijoje, vėliau — Limoje ir Pjuroje, baigė literatūros fakultetą Limos šv. Morkaus Universitete ir 1958 metais Madride apgynė disertaciją „Rubeno Darijo kūrybos interpretavimo pagrindai". Paskui įsikūrė Paryžiuje, dirbo žurnalistu, vėliau — Prancūzijos radijuje ir televizijoje. Literatūrinį kelią pradėjo Pjuroje, 1952 metais parašęs dramą „Bėgimas", vėliau Ispanijoje išleido apsakymų knygą „Vadai" (1958), apdovanotą ispanų rašytojo Leopoldo Alaso (1852—1901) premija, apysaką „Šunyčiai" (1967), romanus „Miestas ir šunys", „Žali namai", „Pokalbis katedroje" (1969).

Jei palygintume Marijo Vargo Ljosos kūrybą ir žymiausių Peru indianistinio romano atstovų — Siro Alegrijos, Chose Marijos Argedo geriausius kūrinius, kaip „Pasaulis platus ir svetimas", „Visas kraujas", skirtus indėnų gyvenimui ir jų išsivaduojamajai kovai vaizduoti, tai Mariją Vargą Ljosą reikėtų priskirti prie urbanistų, progresyviųjų rašytojų, kurie, penktajame mūsų amžiaus dešimtmetyje sukles-

tėjus Peru literatūrai, nukreipė žvilgsnį į miestą. Vadinamojo urbanistinio realizmo atsiradimas buvo istoriškai dėsningas ir pagrįstas procesas: diktatoriškas generolo Odrijos režimas užgniaužė trumpai blykstelėjusią viltį, kad nugalės demokratinės jėgos, prasidėjo inteligentijos persekiojimas, kultūrinė atmosfera pasidarė slogi, tūkstančiai indėnų ir metisų, ieškodami geresnio gyvenimo, užplūdo miestus, virto proletarais, kūrėsi priemiesčiuose, griebdamiesi bet kokio darbo, kad tik išgyventų, radosi socialinių prieštaravimų. Vyriausybė ėmėsi spręsti iškilusias problemas jei ne demagoginėmis, tai policinėmis priemonėmis. Lima ir kiti Peru miestai augo, mainėsi akims bežiūrint, todėl reikėjo pavaizduoti visą tą procesą, jo nesuskaitomas pasekmes: jaunimo nusikalstamumą, įvairių gyvenimo sistemų susidūrimą, darbo jėgos perteklių, būtinumą nedelsiant plėsti švietimą ir mokslą, juoba kad 32% perujiečių neraštingi, antroji kalba — kečua — neturi rašto, visuomenę sudaro įvairaus išsivystymo grupės, pradedant išprususia miesto inteligentija, baigiant indėnų gentimis, kai kur gyvenančiomis akmens amžiuje. Be kita ko, iki pastarųjų metų Peru nebuvo leidyklų, todėl rašytojai turėjo spausdinti savo kūrinius užsienyje, arba Argentinoje, arba Ispanijoje. Kaip tik tada ir gimė vadinamasis urbanistinis realizmas, kuriam pradžią davė Enrikė Kongrainsas savo apsakymų knyga „Lima, nulinė valanda" (1954). Tačiau šis realizmas, pasak Peru literatūros kritiko Chose Migelio Oviedo, „pasiekė savo viršūnę drauge su Mariju Vargu Ljosa, kurio kūryba plačiai komentuojama ir studijuojama visame pasaulyje, pradedant Lima ir baigiant Leidenu." *

Štai tokios aplinkybės ir nulėmė „Žalių namų" atsiradimą ir iš dalies paaiškina, kodėl romano turinys, rašytojo literatūrinis skonis, jo stilius yra toks savitas, kodėl retkarčiais suskamba pesimistinės gaidelės. Šios aplinkybės paaiškina ir tai, kodėl autorius, baigęs universitetą, gyvena tremtyje — čia Barselonoje, čia Paryžiuje. Knygos pasisekimą nulėmė jos aktualumas, meninis ir stiliaus savitumas. Ji visų pirma aktuali savo keliamom idėjom, ypač opiomis dabartiniame buržuaziniame pasaulyje, kur vienuose visuomenės sluoksniuose tolydžio auga susvetimėjimas, o kituose, priešingai — solidarumas.

„Žali namai" — kompleksinis romanas, supintas iš įvairių istorijų, kurios vyksta tam tikrą laiko tarpą įvairiu metu dviejose skirtingose vietose: Pjuros mieste, tiksliau, viename jo priemiesčių, Mangačerijoje, dykumos pakrašty, savotiškame lūšnyne, kurį kasnakt negailestingai čaižo smėlio lietus ir kurį pamažiukais ryja besiplečiantis miestas, ir vienoje Amazonijos srityje, apgyventoje indėnų genčių, avantiūristų ir kaučiuko pirklių. Visos istorijos iš pirmo žvilgsnio atrodo padrikos, nesusijusios viena su kita, čia nutraukia, čia pratęsia viena kitą, veiksmas tolydžio kilnojasi iš miesto į selvą, neįžengiamas

* „Casa de las Américas", La Habana, 1971, Nr. 64.

Amazonės baseino girias, už tūkstančių kilometrų. Be kita ko, į kai kuriuos epizodus įsiterpia kiti epizodai, nesusiję tarpusavy nei logiškai, nei sintaksiškai, nei laiko, nei vietos atžvilgiu. Kartais susikerta kelios laiko plotmės,— į dabartį įsibrauna dialogai iš praeities. Dažnai ir veiksmas skiriasi vietos atžvilgiu. Be to, tiesioginė kalba daug kur įvedama be tradicinių skyrybos ženklų — dvitaškių bei kabučių. Tas pažiūrėti padrikas fragmentiškumas — tai anaiptol ne formali, o, kritikos nuomone, prasminga priemonė, kad skaitytojas susidarytų įspūdį, jog veikėjai negali būti kiekvienas skyrium, užsidaryti savo kiaute, atsiriboti — jie susiję vienas su kitu, sudaro harmoningą visumą, kaip atskiri mozaikos fragmentai drauge sudaro vieną paveikslą.

Kiekvienas romano veikėjas, rodos, gyvena kaip tinkamas, turi visišką laisvę — Fusija stengiasi susikrauti turtą, plėšikauja nebaudžiamas, žudo, išdavinėja ir pardavinėja savo artimuosius, galinčiai ūžauja per dienas naktis,— tačiau iš tikrųjų tai tik mitas, pasmerktas žlugti, nes autorius parodo, jog niekas negyvena kaip tinkamas, nei smurtas, nei meilė neduoda norimų vaisių: Fusija baigia dienas nuskuręs leprozoriume, Lalitą vyrai leidžia per rankas. Niekas negali peržengti nubrėžtos ribos, išsiveržti laisvėn — indėnus engia baltieji, kurie taip pat paskirstyti į engėjus ir engiamuosius, visi įsprausti į karinę tikrovės struktūrą, kurią kontroliuoja tokie, kaip Chulijas Reategis „Žaliuose namuose" ir pulkininkas „Mieste ir šunys". Ir viename, ir kitame Marijo Vargo Ljosos romane veikėjų likimai determinuoti, priklausantys nuo tam tikrų reiškinių, sąlygų. Todėl, pavyzdžiui, Bonifasija patenka į viešnamį, nes ją sučiupo ir atgabeno misijon gvardiečiai, nes ji atsisakė tarnauti pas Chuliją Reategį, nes leido pabėgti indėnų mergaitėms nuo vienuolių, nes ją išvijo už tai iš misijos, nes ji išvyko drauge su Lalita,— žodžiu, vyksta savotiška grandininė reakcija. Pasak Čilės literatūros kritiko Arielio Dorfmano, „visos „Žalių namų" istorijos apsprendžia viena kitą, sudarydamos nesugriaunamą laiko kalėjimą" *. Jeigu ankstesniuose kūriniuose („Vadai", „Miestas ir šunys") Marijo Vargo Ljosos veikėjai jaučiasi esą įkalinti kažkokioje sistemoje, šiuo atveju karinėje mokykloje, kuri suprantama kaip pačios tikrovės geležinė struktūra, tai romane „Žali namai" ši mintis dar labiau pabrėžiama — Amerika pasirodo kaip laiko kalėjimas, kur žmogus paklimsta, sugrįžęs iš kelionių tuščiomis rankomis ir palaidotomis viltimis. Patekę į gyvenimo gniaužtus, Marijo Vargo Ljosos veikėjai turi vienintelį tikslą — išgyventi tarp pavojų, išvengti smurto, taikytis prie aplinkybių, kad ir paaukojant savo asmenybę.

Viena iš temų, dominuojančių Marijo Vargo Ljosos kūryboje, — tai šeimos tema, paliečiama jau pirmajame romane „Miestas ir šunys", kurio herojai, vieniši priešiškame pasaulyje, paaugliai be tėvų ir motinų, ieško išeities, kurdami sąjungas, lyg ir šeimos pakaitalą. Ši tema

* „Casa de las Américas", La Habana, 1971, Nr. 64.

toliau plėtojama „Žaliuose namuose", kur, kaip ir „Odisėjoje", herojus trokšta ramybės, trokšta moters — pagrindo šeimai sudaryti, trokšta susirasti lyg ir kokią salą laiko verpetuose, kurie blaško jį kaip tinkami. Bet ir čia niekas nepasiekia trokštamo tikslo: locmanas Njevesas patenka į kalėjimą, Fusija galuojasi leprozoriume, donas Anselmas guodžiasi miglotais praeities prisiminimais, Lituma tampa savo buvusios žmonos, pavirtusios prostitute, išlaikytiniu. Kiekvienoje istorijoje vyras išvyksta į kelionę ir praranda žmoną, kuri atitenka kitam vyrui, o tas jos netenka savo ruožtu. Romano pagrindiniai veikėjai, siejantys į vieną visus pasakojimus,— Lituma ir jo žmona Bonifasija, Anti-Penelopėja, kuri, užuot ištikimai laukusi vyro, sergėjusi šeimos židinį, auginusi vaiką, vijusi šalin gerbėjus, susideda su jais, sugriauna šeimą, nueina į viešuosius namus. Šeimos irimas „žvėrių žmonių veidais pasaulyje" — dėsningas reiškinys, nes jame nieko nėra tvaraus, išskyrus mirtį ir vienatvę,— teigia autorius.

Gražiausi knygos puslapiai skirti dono Anselmo meilei jaunutei Antonijai, beveik vaikui, kurią jis pagrobia ir laiko slapčia nuo visų bokšte. Ši meilė, kurios miglotais prisiminimais donas Anselmas gyvens iki mirties, kaip ir viskas, baigiasi tragiškai — Antonija miršta, prostitučių apsupta, Žaliuose namuose, viešnamy, kurį pastatydino jos mylimasis, šitaip įkūnydamas Pjuros miesto žmonių svajones. Ši poetiška dono Anselmo meilės istorija kupina kartėlio, aitrios ironijos — juk Žali namai tai ir autoriaus bei jo herojų amžinai žydinčios tėvynės simbolis, ir drauge viešnamis.

Dargi gamta, indianistinio romano atstovų aprašyta kuo gražiausiomis, kuo gyviausiomis spalvomis, toji beveik sudvasinta gamta, Marijo Vargo Ljosos romane, net tada, kai veiksmas vyksta selvoje, tropiniame Amerikos miške, praranda gyvybę,— selva atrodo kaip žali namai, kaip žalias miestas, kaip žalias labirintas, kuriuo tarsi akmeninėmis gatvėmis klaidžioja negandų persekiojami rašytojo herojai.

Marijas Vargas Ljosa laužo nusistovėjusius kanonus, atmeta mitus, schematiškumą, randa naujų išraiškos formų, atitinkančių jo pasaulėžiūrą į nūdienos Amerikos tikrovę. Paskutiniame savo romane „Pokalbis katedroje" jis jau nebekelia tokių klausimų, kaip kėlė ankstesniuose kūriniuose: Kokiame pasaulyje aš gyvenu? Kokia yra tikrovė? Ką daryti, kad išgyvenčiau, neprarasdamas orumo? Jo veikėjai, Limos universiteto studentai Santjagas, Martinesas, Vašingtonas, surado tikrą vienintelį kelią ištrūkti iš laiko kalėjimo — kovą, aktyvią veiklą, turinčią prasmę ir vedančią į pažangą.

Marijas Vargas Ljosa — savito stiliaus rašytojas, todėl šio jo romano lietuviškas vertimas buvo sutikrintas su originalu („La casa verde", Barcelona, Seix Barral, 1966).

Valdas Petrauskas

TURINYS

Pirma dalis 7
Antra dalis 96
Trečia dalis 165
Ketvirta dalis 255
Epilogas 322

Marijas Vargas Ljosa 364

МАРИО ВАРГАС ЛЬОСА
ЗЕЛЕНЫЙ ДОМ

Перевел с русского Йонас Жемайтис
Издательство «Вага», Вильнюс

M. VARGAS LJOSA
ŽALI NAMAI

Redaktorius Vald. Petrauskas. Viršelis dail. A. Žviliaus.
Techn. redaktorius D. Jakubonis. Korektorė L. Greblikienė
* Duota rinkti 1973.V.10. Pasirašyta spaudai 1973.VII.16. Leidinio Nr. 7359.
Giliaspaudinis popierius, formatas 84×108¹/₃₂—5,75 pop. l.=19,3 sp. l.; 21,9
leid. l. 15000 egz. Užsak. Nr. 1890. Kaina 1 rb 31 kp

„Vagos" leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50.
Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, Vilnius, Strazdelio 1.

$V \frac{0734—257}{M\ 852(10)—73} 170—73$

U (Peru)
Va 288

Kaina 1 rb. 31 kp